بازار کتاب

المجلد، ٧٦

بحار الأنوار

الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار

علامه مجلسی

العربية

فارسی

بسم الله الرحمن الرحیم

بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار علیهم السلام با ترجمه فارسی

کاتب:

محمدباقر بن محمدتقی علامه مجلسی

نشرت فی الطباعهٔ:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

رقمی الناشر:

مرکز القائمیهٔ باصفهان للتحریات الکمبیوتریهٔ

الفهرس

بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار المجلد ۷۶ : کتاب نواهی

اشاره

سرشناسه: مجلسی محمد باقربن محمدتقی ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ق.

عنوان و نام پدیدآور: بحارالانوار: الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار تالیف محمدباقر المجلسی.

مشخصات نشر: بیروت داراحیاء التراث العربی [۱۴۴۰].

مشخصات ظاهری: ج - نمونه.

یادداشت: عربی.

یادداشت: فهرست نویسی بر اساس جلد بیست و چهارم، ۱۴۰۳ق. [۱۳۶۰].

یادداشت: جلد۲۴،۵۲،۶۵،۶۶،۶۷،۸۷،۹۲،۹۱،۹۴،۱۰۳،۱۰۸(چاپ سوم: ۱۴۰۳ق.=۱۹۸۳م.=[۱۳۶۱]).

یادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج .۲۴. کتاب الامامه. ج.۵۲. تاریخ الحجه. ج۶۵،۶۶،۶۷. الایمان و الکفر. ج.۸۷. کتاب الصلاه . ج. ۹۱،۹۲ .الذکر و الدعا. ج. ۹۴. کتاب السوم. ج.۱۰۳.فهرست المصادر. ج.۱۰۸.الفهرست.-

موضوع: احادیث شیعه — قرن ۱۱ق

رده بندی کنگره: BP۱۳۵/م۳ب ۳۱۳۰۰ ی ح

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۸۰۹۴۶

ص: ۱

**[ترجمه]

سرشناسه : مجلسی، محمد باقربن محمدتقی، ۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ق.

عنوان قراردادی : بحار الانوار .فارسی .برگزیده

عنوان و نام پدیدآور : ترجمه بحارالانوار/ مترجم گروه مترجمان؛ [برای] نهاد کتابخانه های عمومی کشور.

مشخصات نشر : تهران: نهاد کتابخانه های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲ -

مشخصات ظاهری : ج.

شابک : دوره : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ ؛ ج.۱ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۷-۲ ؛ ج.۲ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۸-۹ ؛ ج.۳ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۹-۶ ؛ ج.۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰۷۰-۲ : ؛ ج.۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۱-۹ : ؛ ج.۶ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۲-۶ : ؛ ج.۷ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۳-۳ : ؛ ج.۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۴-۰ ؛ ج.۱۰ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۶-۴ : ؛ ج.۱۱ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۳-۲ : ؛ ج.۱۲ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ : ؛ ج.۱۳ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۵-۶ : ؛ ج.۱۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۶-۳ : ؛ ج.۱۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۷-۰ : ؛ ج.۹۷۸:۱۶-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۸-۷ ؛ ج.۹۷۸:۱۷-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۹-۴ ؛ ج.۱۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۰-۰ ؛ ج.۹۷۸:۱۹-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۱-۷ ؛ ج.۹۷۸:۲۰-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۲-۴ ؛ ج.۲۱: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۳-۱ ؛ ج.۹۷۸:۲۲-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۴-۸ ؛ ج.۹۷۸:۲۳-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۵-۵

مندرجات : ج.۱. کتاب عقل و علم و جهل.- ج.۲. کتاب توحید.- ج.۳. کتاب عدل و معاد.- ج.۴. کتاب احتجاج و مناظره.- ج. ۵. تاریخ پیامبران.- ج.۶. تاریخ حضرت محمد صلی الله علیه وآله.- ج.۷. کتاب امامت.- ج.۸. تاریخ امیرالمومنین.- ج.۹. تاریخ حضرت زهرا و امامان والامقام حسن و حسین و سجاد و باقر علیهم السلام.- ج.۱۰. تاریخ امامان والامقام حضرات صادق، کاظم، رضا، جواد، هادی و عسکری علیهم السلام.- ج.۱۱. تاریخ امام مهدی علیه السلام.- ج.۱۲. کتاب آسمان و جهان - ۱.- ج.۱۳. آسمان و جهان - ۲.- ج.۱۴. کتاب ایمان و کفر.- ج.۱۵. کتاب معاشرت، آداب و سنت ها و معاصی و کبائر.- ج.۱۶. کتاب مواعظ و حکم.- ج.۱۷. کتاب قرآن، ذکر، دعا و زیارت.- ج.۱۸. کتاب ادعیه.- ج.۱۹. کتاب طهارت و نماز و روزه.- ج.۲۰. کتاب خمس، زکات، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، عقود و معاملات و قضاوت

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

یادداشت : ج.۲ - ۸ و ۱۰ - ۱۶ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیپا).

موضوع : احادیث شیعه -- قرن ۱۱ق.

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور، مجری پژوهش

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور. موسسه انتشارات کتاب نشر

رده بندی کنگره : BP۱۳۵/م۳ب۳۰۴۲۱۶۷ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۴۸۹۸۵

ص: ۱

**[ترجمه]

أبواب المعاصی و الکبائر و حدودها

باب ۶۸ معنی الکبیره و الصغیره و عدد الکبائر

الآیات

آل عمران: وَ الَّذِینَ إِذا فَعَلُوا فاحِشَهً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَکَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَ مَنْ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَ لَمْ یُصِرُّوا عَلی ما فَعَلُوا وَ هُمْ یَعْلَمُونَ (۱)

ص: ۲

۱- ۱. آل عمران: ۱۳۵، و المقابله بین قوله تعالی« فاحِشَهً» و قوله تعالی« أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ» یفید أن الفاحشه و هی الزنا من الکبائر و ما ظلموا أنفسهم به من الصغائر و قوله« ذَکَرُوا اللَّهَ» هو ذکره للّه، و أنّه قد نهی و حرم عن فعل ذلک العمل، کما روی أن ذکر اللّه لیس سبحان اللّه، و الحمد للّه، و لا إله إلّا اللّه و اللّه أکبر، و لکن ذکر اللّه عند ما أحلّ له، و ذکر اللّه عند ما حرم علیه فیحول ذکره تعالی بینه و بین تلک المعصیه(راجع ج ۹۳ باب ذکر اللّه تعالی). و قوله« فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ» الفاء للتعقیب أی بعد ما ذکروا اللّه و نهیه و توجهوا الی جنابه استحیوا و استغفروا لذلک الذنب. و قوله« وَ مَنْ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ» معترضه. و قوله« وَ لَمْ یُصِرُّوا» الخ عطف علی قوله« ذَکَرُوا اللَّهَ» وصفا علی حده للمتقین، فکانه جعل الناس بعد اتیان الفاحشه و ظلم النفس علی ضربین: ضرب یذکرون اللّه بعد فعل المنکر فیستغفرون اللّه لذنبهم، و ضرب یصرون علی ما فعلوا من الکبیره أو الصغیره و هم یعلمون أن ذلک منکر منهی عنه. و بالمقابله بین الاصرار و الاستغفار یعلم أن الاصرار لیس هو تکرار الذنب فقط، بل هو أن یکون غیر متحاش عن فعل ذلک لا یبالی به أن لو فعل ذلک مرارا، کما روی عن ابن عبّاس أنّه قال: الاصرار هو السکون علی الذنب بترک التوبه و الاستغفار. و قد روی الکلینی(ج ۲ ص ۲۸۸) عن جابر عن أبی جعفر علیه السلام فی قول اللّه عزّ و جلّ« وَ لَمْ یُصِرُّوا عَلی ما فَعَلُوا وَ هُمْ یَعْلَمُونَ» قال: الاصرار هو أن یذنب الذنب فلا یستغفر اللّه و لا یحدث نفسه بتوبه، فذلک الاصرار.

النساء: إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكَمْ سَيِّئاتِكَمْ وَ نُدْخِلْكَمْ مُدْخَلًا كَرِيماً(۱)

حمعسق: وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ (۲)

النجم: الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ واسِعُ الْمَغْفِرَهِ(۳)

الواقعه: وَ كانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ (۴)

<meta info="- «وَ الَّذِينَ إِذا فَعَلُوا فاحِشَهً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَ مَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَ لَمْ يُصِرُّوا عَلى ما فَعَلُوا وَ هُمْ يَعْلَمُون» ؛ { و آنان که چون کار زشتی کنند یا بر خود ستم روا دارند خدا را به یاد می آورند و برای گناهانشان آمرزش می خواهند و چه کسی جز خدا گناهان را می آمرزد و بر آنچه مرتکب شده اند با آنکه می دانند [که گناه است] پافشاری نمی کنند} - . آل عمران / ۱۳۵ -

- «إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا» ؛ { اگر از گناهان بزرگی که از آن[ها] نهی شده اید دوری گزینید بدیهای شما را از شما می زداییم و شما را در جایگاهی ارجمند درمی آوریم} - . نساء / ۳۱ -

- «وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ» ؛ { و کسانی که از گناهان بزرگ و زشتکاریها خود را به دور می دارند} - . شوری / ۳۷ -

- «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَهِ» ؛ { آنان که از گناهان بزرگ و زشتکاریها جز لغزشهای کوچک خودداری می ورزند پروردگارت [نسبت به آنها] فراخ آمرزش است} - . نجم / ۳۲ -

- «وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ» ؛ { و بر گناه بزرگ پافشاری می کردند} - . واقعه / ۴۶ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق فِی خَبَرِ مَنَاهِی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: لَا تُحَقِّرُوا شَیْئاً مِنَ الشَّرِّ

ص: ۳

۱- ۱. النساء: ۳۱، قال المؤلّف قدّس سرّه فی ج ۶ ص ۴۲ من هذه الطبعه: الأظهر أن التوبه انما تجب لما لم یكفر من الذنوب، كالكبائر، و الصغائر التی أصرت علیها فانها ملحقه بالكبائر، و الصغائر التی لم یجتنب معها الكبائر، فأما مع اجتناب الكبائر فهی مكفره اذا لم یصر علیها، و لا یحتاج الی التوبه عنها لقوله تعالی:« إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَیِّئاتِكُمْ» و سیأتی

تحقیق القول فی ذلک فی باب الکبائر ان شاء اللّه تعالی. أقول: لکنه قدّس سرّه لم یوفق لذلک و بقی هذا الباب بلا تحقیق منه.

۲- ۲. الشوری: ۳۷.

۳- ۳. النجم: ۳۲.

۴- ۴. الواقعه: ۴۶.

وَ إِنْ صَغُرَ فِی أَعْیُنِکُمْ وَ لَا تَسْتَکْثِرُوا الْخَیْرَ وَ إِنْ کَثُرَ فِی أَعْیُنِکُمْ فَإِنَّهُ لَا کَبِیرَهَ مَعَ الِاسْتِغْفَارِ وَ لَا صَغِیرَهَ مَعَ الِاسْتِصْغَارِ(۱).

**[ترجمه]امالی: در روایت مناهی از پیامبر صلی الله علیه و آله آمده که فرمود: چیزی از بدی ها را کوچک نشمارید هرچند در چشم شما کوچک باشد و خوبی ها را زیاد ندانید هر چند در دیدگان شما زیاد باشد، چون با استغفار کردن، گناهی بزرگ نیست و با کوچک شمردن، گناهی کوچک نیست.۱

**[ترجمه]

«۲»

فس، [تفسیر القمی]: إِنْ تَجْتَنِبُوا کَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ قَالَ هِیَ سَبْعَهٌ الْکُفْرُ وَ قَتْلُ النَّفْسِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَیْنِ وَ أَکْلُ مَالِ الْیَتِیمِ وَ أَکْلُ الرِّبَا وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَهِ وَ کُلُّ مَا وَعَدَ اللَّهُ فِی الْقُرْآنِ عَلَیْهِ النَّارَ مِنَ الْکَبَائِرِ(۲).

**[ترجمه]تفسیر قمی: «إِن تَجْتَنِبُواْ کَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ » این کبیره ها را ۷ تا است : کفر، قتل نفس، عقوق والدین، خوردن مال یتیم، خوردن ربا، فرار از میدان نبرد، تعرب بعد از هجرت، و هر آنچه خداوند در باره آن وعده آتش داده است همه اینها از گناهان کبیره است. - . تفسیر قمی ۱ : ۱۴۴ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ هَارُونَ عَنِ ابْنِ صَدَقَهَ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام قَالَ: الْحَیْفُ فِی الْوَصِیَّهِ مِنَ الْکَبَائِرِ یَعْنِی الظُّلْمَ فِیهَا(۳).

ع، [علل الشرائع] عن أبیه عن الحمیری عن هارون: مثله (۴).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرش علیهما السلام روایت کردند: حیف و میل کردن در اجرای وصیت از گناهان کبیره است یعنی ظلم کردن به آن است. - . قرب الاسناد : ۶۳ -

علل الشرایع: مانند این روایت را نقل کرده است. - . علل الشرایع ۲ : ۵۳۸ -

**[ترجمه]

«۴»

ع (۵)،[علل الشرائع] ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَیُّوبَ بْنِ نُوحٍ وَ ابْنِ هَاشِمٍ مَعاً عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ وَجَدْنَا فِی کِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام: أَنَّ الْکَبَائِرَ خَمْسٌ الشِّرْکُ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عُقُوقُ

الْوَالِدَيْنِ وَ أَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَهِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَهِ(۶).

**[ترجمه]علل الشـرايع، خصال: امام صادق عليه السـلام فرمود: در كتاب امير المؤمنين عليه السلام كبيره ها را پنج عدد ديدم: شرك به خـداى عز و جل، عقوق والدين، خوردن ربا بعد از دانسـتن حرمت آن، فرار از ميدان نبرد و تعرب بعد از هجرت. - . علل الشرايع ۲ : ۴۵۳ و خصال : ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۵»

ثو(۷)،[ثواب الأعمال] ع (۸)، [علل الشرائع] ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ

ص: ۴

۱- ۱. أمالى الصدوق ص ۲۶۰ فيه مع الاصرار، و ما فى المتن هو الظاهر.

۲- ۲. تفسير القمّيّ ص ۱۲۴ و ۱۲۵.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۳۴ و فى ط ۳۰.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۵۴.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۰.

۶- ۶. الخصال ج ۱ ص ۱۳۱.

۷- ۷. ثواب الأعمال ص ۲۰۹.

۸- ۸. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۱.

مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعَبْدِيِّ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَهَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَخْبِرْنِی عَنِ الْكَبَائِرِ فَقَالَ هُنَّ خَمْسٌ وَ مَا أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهِنَّ النَّارَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِی بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً(۱) وَ قَالَ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفاً فَلا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبارَ إِلَى آخِرِ الْآيَهِ(۲) وَ قَوْلُهُ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ذَرُوا ما بَقِيَ مِنَ الرِّبا إِلَى آخِرِ الْآيَهِ(۳) وَ رَمْيُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ وَ قَتْلُ الْمُؤْمِنِ مُتَعَمِّداً عَلَى دِينِهِ (۴).

**[ترجمه]ثواب الاعمال، علل الشرایع و خصال: عبید بن زراره: بامام صادق علیه السلام عرض کردم از گناهان کبیره آگاهم بفرمائید فرمود: آنها پنج گناه اند و همانند که خدای عز و جل بکیفرشان آتش مقرر فرموده است خدای عز و جل فرموده است: «إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا » ؛{آنان که به ستم از ثروت یتیمان استفاده میکنند فقط آتش بجان خود میکنند و بزودی بدوزخ خواهند رفت} - . نساء / ۱۰ - و فرموده: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُواْ زَحْفًا فَلاَ تُوَلُّوهُمُ الأَدْبَارَ» ؛ {ای کسانی که ایمان آورده اید هنگامی که در جبهه جنگ با کفار برخوردید پشت بر جنگ نکنید} - . انفال / ۱۵ - تا آخر آیه و فرموده: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اتَّقُواْ اللّهَ وَذَرُواْ مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا» ؛ [ای کسانی که ایمان آورده اید از خداوند بپرهیزید و رباخواری را واگذارید} - . بقره / ۲۷۸ - تا آخر آیه و زنان شوهر دار پاکدامن را متهم بزنا نمودن و شخص مؤمن را بخاطر دین اش از روی عمد کشتن. - . ثواب الاعمال : ۲۷۷، علل الشرایع ۲ : ۴۵۳ و خصال : ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۶»

ع (۵)،[علل الشرائع] ل، [الخصال] عَنِ الْقَطَّانِ عَنِ ابْنِ زَكَرِيَّا عَنِ ابْنِ حَبِيبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْكَبَائِرَ سَبْعٌ فِينَا نَزَلَتْ وَ مِنَّا اسْتُحِلَّتْ فَأَوَّلُهَا الشِّرْكُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَهِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ إِنْكَارُ حَقِّنَا.

فَأَمَّا الشِّرْكُ بِاللَّهِ فَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ فِينَا مَا أَنْزَلَ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِينَا مَا قَالَ فَكَذَّبُوا اللَّهَ وَ كَذَّبُوا رَسُولَهُ وَ أَشْرَكُوا بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَمَّا قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ فَقَدْ قَتَلُوا الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ علیهما السلام وَ أَصْحَابَهُ وَ أَمَّا أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ فَقَدْ ذَهَبُوا بِفَيْئِنَا الَّذِی جَعَلَهُ اللَّهُ لَنَا فَأَعْطَوْهُ غَيْرَنَا وَ أَمَّا عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ فَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی كِتَابِهِ النَّبِيُّ أَوْلى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْواجُهُ أُمَّهاتُهُمْ (۶) فَعَقُّوا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِی ذُرِّيَّتِهِ وَ عَقُّوا أُمَّهُمْ خَدِيجَهَ

۱- ۱. النساء: ۱۰.

۲- ۲. الأنفال: ۱۵.

۳- ۳. البقره: ۲۵۸.

۴- ۴. الخصال ج ۱ ص ۱۳۱.

٥- ٥. علل الشرائع ج ٢ ص ٧٩ و ص ١٦٠ بالاسناد عن ابن الوليد عن الصفار عن ابن حسان.

٦- ٦. الأحزاب: ٦.

فِي ذُرِّيَّتِهَا.

وَ أَمَّا قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ فَقَدْ قَذَفُوا فَاطِمَةَ عَلَى مَنَابِرِهِمْ وَ أَمَّا الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ فَقَدْ أَعْطَوْا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بَيْعَتَهُمْ طَائِعِينَ غَيْرَ مُكْرَهِينَ فَفَرُّوا عَنْهُ وَ خَذَلُوهُ وَ أَمَّا إِنْكَارُ حَقِّنَا فَهَذَا مَا لَا يَتَنَازَعُونَ فِيهِ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع، خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: گناهان بزرگ هفت گناه است که در باره ما از جانب خداوند رسید و همه آن گناهان را نسبت بما روا داشتند. اولش برای خدای بزرگ شریک قرار دادن است و دیگر کشتن کسی که خداوند حرامش فرموده و خوردن مال یتیم و پدر و مادر را رنجاندن و به زنان پاک دامن نسبت ناروا دادن و از جبهه جنگ گریختن و حق ما را انکار نمودن.

اما شرک بخدا، خداوند در باره ما آنچه لازم بود آیاتی نازل فرمود و رسول خدا در باره ما تذکرات لازم را داد ولی این مردم خدا را تکذیب کردند و فرمایشات پیغمبر را دروغ پنداشتند و مشرک شدند، و اما آدم کشی که خداوندش حرام فرموده بود اینان حسین بن علی را با یارانش کشتند و اما خوردن مال یتیم انفال را که خداوند برای ما قرار داده بود از ما گرفتند و بدست دیگران سپردند و اما رنجاندن پدر و مادر خداوند در قرآن خود فرمود پیغمبر بمؤمنین از خودشان سزاوارتر است و همسران پیغمبر مادران مؤمنین محسوبند با اینوصف نسبت بفرزندان رسول خدا صلی الله علیه و آله مردم عاق پیغمبر شدند و نافرمانی مادرشان خدیجه را در باره فرزندان او نمودند و اما تهمت بزنان پاکدامن همانا فاطمه را بر فراز منبرهای خود ناسزا گفتند. و اما فرار از جبهه جنگ اینان با کمال میل و بدون اینکه اجباری بر آنان شده باشد با امیر المؤمنین دست بیعت دادند سپس از گرد او پراکنده شدند و او را خوار شمردند.

و اما حق ما را انکار کردن خودشان نیز معترفند و اختلافی در این ندارند که انکار حق ما نمودند. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۳ و خصال : ۳۶۴ -

**[ترجمه]

«۷»

ن (۲)،[عیون أخبار الرضا علیه السلام ع]، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ الْحَسَنِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ علیهم السلام قَالَ: دَخَلَ عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ الْبَصْرِيُّ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا سَلَّمَ وَ جَلَسَ عِنْدَهُ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ قَوْلَهُ عَزَّ وَ جَلَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ (۳) ثُمَّ أَمْسَكَ عَنْهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا أَسْكَتَكَ قَالَ أُحِبُّ أَنْ أَعْرِفَ الْكَبَائِرَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَقَالَ نَعَمْ يَا عَمْرُو أَكْبَرُ الْكَبَائِرِ الشِّرْكُ بِاللَّهِ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَ مَأْواهُ النَّارُ(۴) وَ بَعْدَهُ الْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ لا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكافِرُونَ (۵) وَ الْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخاسِرُونَ (۶) وَ مِنْهَا عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ الْعَاقَّ جَبَّاراً شَقِيّاً(۷) وَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ:

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۱۴ فی الهامش.

۲- ۲. عیون الأخبار ج ۱ ص ۲۸۵.

۳- ۳. الشوری: ۳۷.

۴- ۴. المائده: ۷۲.

۵- ۵. یوسف: ۸۷.

۶- ۶. الأعراف: ۹۹.

۷- ۷. زاد فی العیون بعده: فی قوله تعالی حکایه قال عیسی علیه السلام:« وَ بَرًّا بِوالِدَتِی وَ لَمْ یَجْعَلْنِی جَبَّاراً شَقِیًّا». و الآیه فی سوره مریم: ۳۲.

فَجزاؤُهُ جهَنَّمُ خالِداً فِيها إِلَى آخِرِ الْآيه(۱) وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ لِأَنَّ اللَّهَ تَبارَكَ وَ تَعالَى يَقُولُ لُعِنُوا فِي الدُّنْيا وَ الْآخِرَه وَ لَهُمْ عَذابٌ عَظِيمٌ (۲) وَ أَكلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً لِقَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً(۳) وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ مَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفاً لِقِتالٍ أَوْ مُتَحَيِّزاً إِلى فِئَهٍ فَقَدْ باءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَ مَأْواهُ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ(۴) وَ

أَكْلُ الرِّبَا لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبا لا يَقُومُونَ إِلَّا كَما يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطانُ مِنَ الْمَسِ (۵) وَ السِّحْرُ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَراهُ ما لَهُ فِي الْآخِرَه مِنْ خَلاقٍ (۶) وَ الزِّنَا لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذلِكَ يَلْقَ أَثاماً يُضاعَفْ لَهُ الْعَذابُ يَوْمَ الْقِيامَهِ وَ يَخْلُدْ فِيهِ مُهاناً إِلَّا مَنْ تابَ (۷) وَ الْيَمِينُ الْغَمُوسُ (۸) لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ أَيْمانِهِمْ ثَمَناً قَلِيلًا أُولئِكَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَه(۹) وَ الْغُلُولُ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِما غَلَّ يَوْمَ الْقِيامَه(۱۰)

۱- ۱. النساء: ۹۴.

۲- ۲. النور: ۲۳، و في المصدرين ذكر تمام الآيه بصدرها.

۳- ۳. النساء: ۱۰.

۴- ۴. الأنفال: ۱۶.

۵- ۵. البقره: ۲۷۵.

۶- ۶. البقره: ۱۰۲.

۷- ۷. الفرقان ۶۸- ۷۰.

۸- ۸. اليمين الغموس: التي تغمس صاحبها في الاثم.

۹- ۹. آل عمران: ۷۷.

۱۰- ۱۰. آل عمران: ۱۶۱.

وَ مَنْعُ الزَّكَاةِ الْمَفْرُوضَهِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فَتُكْوى بِها جِباهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ (۱) وَ شَهَادَةُ الزُّورِ وَ كِتْمَانُ الشَّهَادَهِ(۲) لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ مَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ (۳) وَ شُرْبُ الْخَمْرِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَدَلَ بِهَا عِبَادَهَ الْأَوْثَانِ (۴)

وَ تَرْكُ الصَّلَاهِ مُتَعَمِّداً لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ مَنْ تَرَكَ الصَّلَاهَ مُتَعَمِّداً(۵) فَقَدْ بَرِئَ مِنْ ذِمَّهِ اللَّهِ وَ ذِمَّهِ رَسُولِهِ وَ نَقْضُ الْعَهْدِ وَ قَطِيعَهُ الرَّحِمِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ أُولئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَهُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ(۶) فَخَرَجَ عَمْرٌو وَ لَهُ صُرَاخٌ مِنْ بُكَائِهِ وَ هُوَ يَقُولُ هَلَكَ مَنْ قَالَ بِرَأْيِهِ وَ نَازَعَكُمْ فِي الْفَضْلِ وَ الْعِلْمِ (۷).

**[ترجمه]عیون اخبار رضا و علل الشرایع: عبد العظیم حسنیّ علیه الرحمه از امام جواد علیه السّلام روایت کرده که حضرت فرمودند: پدرم علیّ بن موسی الرّضا از موسی بن جعفر علیهم السّلام نقل فرمودند که عمرو بن عبید بصریّ نزد امام صادق علیه السّلام رفت پس از سلام و نشستن در محضر آن حضرت این آیه را تلاوت کرد: «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ» {کسانی که از گناهان کبیره اجتناب می کنند} - . نجم / ۳۲ -

سپس سکوت نمود، حضرت فرمودند: چرا ساکت شدی؟ عرض کرد: دوست دارم گناهان کبیره را از کتاب خدا بشناسم، حضرت فرمودند: ای عمرو! بزرگترین گناه کبیره، شرک به خداوند است، خداوند فرموده: «إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّهَ وَ مَأْواهُ النَّارُ وَ ما لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصارٍ» {هر کس به خداوند شرک بورزد، خداوند بهشت را بر او حرام میکند و جایگاهش آتش است و ظالمین را یاوری نیست} - . مائده / ۷۲ - ،

و بعد از آن ناامیدی از رحمت خداوند است، زیرا خداوند فرموده است «وَ لا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكافِرُونَ» {از رحمت خدا ناامید نشوید زیرا فقطّ کفّار از رحمت خدا ناامید می شوند} - . یوسف / ۸۷ -

و خود را از مکر خدا در امان دانستن، زیرا خداوند فرموده: «فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخاسِرُونَ» {فقطّ افراد زیانکار خود را از مکر خدا در امان می دانند} - . اعراف / ۹۹ -

و از آن جمله عاقّ والدین شدن است، زیرا خداوند عاقّ والدین را از زبان عیسی، جبّار و بدبخت نامیده است. عیسی علیه السّلام میفرماید: «وَ بَرًّا بِوالِدَتِي وَ لَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّاراً شَقِيًّا» {خداوند مرا نسبت به مادرم نیکوکار و مهربان نموده است و مرا جبّار و بدبخت نکرده است} - . مریم / ۳۲ -

و نیز آدم کشی به ناحقّ، زیرا خداوند میفرماید: «وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِناً مُتَعَمِّداً فَجَزاؤُهُ جَهَنَّمُ خالِداً فِيها- الخ» {و هر کس مؤمنی را عمدا به قتل برساند جزایش این است که جاودانه در جهنّم بماند} - . نساء / ۹۴ - ، تا آخر آیه و نیز نسبت ناروا دادن به زنان پاکدامن، زیرا خداوند میفرماید: «إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَناتِ الْغافِلاتِ الْمُؤْمِناتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيا وَ الْآخِرَهِ وَ لَهُمْ عَذابٌ عَظِيمٌ» {کسانی که به زنان پاکدامن مؤمن و بی خبر نسبت ناروا می دهند، در دنیا و آخرت لعنت شده اند و عذابی عظیم خواهند داشت} - . نور / ۲۲ -

و خوردن مال یتیم به ناحق، زیرا خداوند میفرماید: «إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً» {کسانی که اموال یتیمان را به ناحقّ می خورند، در واقع آتش میخورند و بزودی نیز در آتش خواهند سوخت} - .

نساء / ۱۰ -

و فرار از جنگ، زیرا خداوند میفرماید: «وَ مَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفاً لِقِتالٍ أَوْ مُتَحَيِّزاً إِلى فِئَةٍ فَقَدْ باءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَ مَأْواهُ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ» {و هر کس در آن روز پشت به آنان کند دچار غضب الهی خواهد شد و جایگاهش جهنّم است و چه بد جایگاهی است، مگر اینکه بخواهد در جبهه محلّ خود را تغییر دهد و برای جنگ مجدّدا آماده شود یا به گروهی دیگر بپیوندد} - . انفال / ۱۵ -

و رباخواری، زیرا خداوند میفرماید: «الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبا لا يَقُومُونَ إِلَّا كَما يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطانُ مِنَ الْمَسِ» {کسانی که ربا میخورند همچون کسانی بر می خیزند که شیطان آنان را دچار جنون کرده باشد} - . بقره / ۲۷۵ -

و سحر و جادو، زیرا خداوند میفرماید: «وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَراهُ ما لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلاقٍ» {و می دانستند کسی که خریدار سحر و جادو باشد در آخرت نصیبی ندارد} - . همان / ۱۰۲ -

و زنا، زیرا خداوند فرموده است: «وَ مَنْ يَفْعَلْ ذلِكَ يَلْقَ أَثاماً* يُضاعَفْ لَهُ الْعَذابُ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ يَخْلُدْ فِيهِ مُهاناً* إِلَّا مَنْ تابَ» {و هر کس آن را انجام دهد، کیفر خواهد دید، عذاب برای او دو چندان خواهد شد و تا ابد و با خواری در آن باقی خواهد ماند مگر کسی که توبه نماید} - . فرقان / ۶۸ - ۷۰ -

و قسم دروغ، خداوند میفرماید: «إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ أَيْمانِهِمْ ثَمَناً قَلِيلًا أُولئِكَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ» {کسانی که عهد خدا و قسمهای خود را با بهای اندکی عوض میکنند، در آخرت نصیبی ندارند} - . آل عمران / ۷۷ -

و خیانت، خداوند- عزّ و جلّ- میفرماید: «وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِما غَلَّ يَوْمَ الْقِيامَةِ» {و هر کس خیانت کند، آن خیانت را روز قیامت [با خویش] خواهد آورد} - . همان / ۱۳۱ -

و پرداخت نکردن زکات واجب، زیرا خداوند- عزّ و جلّ- میفرماید: «يَوْمَ يُحْمى عَلَيْها فِي نارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوى بِها جِباهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ، هذا ما كَنَزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا ما كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ» {روزی که آن اموال در آتش جهنّم گداخته می شود و به وسیله آن، پیشانی، پهلو و پشت هایشان داغ زده میگردد، این همان چیزهایی است که برای خود اندوخته بودید، اندوخته های خود را بچشید} - . توبه / ۳۵ - و شهادت باطل و کتمان شهادت، زیرا خداوند میفرماید: «وَ الَّذِينَ لا يَشْهَدُونَ الزُّورَ» {و کسانی که شهادت باطل نمیدهند} - . فرقان / ۷۳ - و نیز میفرماید: «وَ مَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ» {و هر کس شهادت را کتمان کند، قلبش گناهکار است} - . بقره / ۲۸۳ -

و شرب خمر، زیرا خداوند، آن را با بت پرستی مساوی دانسته «۱» و نیز ترک عمدی نماز و یا هر واجب دیگری، زیرا رسول اکرم صلی اللّه علیه و آله فرمودند: «هر کس نماز را عمدا و بی دلیل ترک کند، رابطه اش با خدا ورسولش قطع خواهد شد و خداوند با او پیمانی نخواهد داشت»، و نیز عهدشکنی و قطع رحم، زیرا خداوند میفرماید: «أُولئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ» {آنها، لعنت و جایگاه بد نصیبشان خواهد شد} - . رعد / ۲۵ - .

راوی گویـد: عمرو بن عبید در حالی که با صدای بلند گریه میکرد، از مجلس بیرون رفت و چنین میگفت: بخدا قسم هر کس با شما در فضل و علم منازعه کند و نظر خود را پیروی نماید هلاک شده است. - . عیون اخبار الرضا ۱ : ۲۵۷ و علل الشرایع ۲ - ۳۷۴ :

**[ترجمه]

«۸»

ع، [علل الشـرائع] بِالْإِسْـنَادِ الْمُتَقَـدِّمِ عَنْ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: قَتْلُ النَّفْسِ مِنَ الْكَبَائِرِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِناً مُتَعَمِّداً فَجَزاؤُهُ جَهَنَّمُ خالِداً فِيها وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ لَعَنَهُ وَ أَعَدَّ لَهُ عَذاباً عَظِيماً(۸).

۱- ۱. براءه: ۳۵.

۲- ۲. زاد فی العیون: لان اللّه عزّ و جلّ یقول:« وَ الَّذِينَ لا يَشْهَدُونَ الزُّورَ» و الآیه فی الفرقان: ۷۳.

۳- ۳. البقره: ۲۸۳.

۴- ۴. یعنی قرن بها عباده الاوثان کما قال اللّه تعالی فی سوره المائده: ۹۰« يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصابُ وَ الْأَزْلامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطانِ».

۵- ۵. زاد فی بعض النسخ: او شی ء ممّا فرض اللّه.

۶- ۶. الرعد: ۲۵.

۷- ۷. علل الشرائع ج ۲ ص ۷۸ و اللفظ له، و رواه الصـدوق فی الفقیه ج ۳ ص ۳۶۸ و قد ذکرنا فی مقدّمه بعض المجلدات أن المؤلّف رحمه اللّه إذا أخرج الحدیث من مصادر متعدّده، جعل لفظ الحدیث من المصدر الذی یذکره أخیرا، فلا تغفل.

۸- ۸. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۴، و الآیه فی النساء: ۹۴.

**[ترجمه]علل الشرایع: امام صادق علیه السلام فرمود: قتل نفس از گناهان کبیره است زیرا خداوند عز و جل فرمود: «وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا» {و هر کس عمدا مؤمنی را بکشد کیفرش دوزخ است که در آن ماندگار خواهد بود و خدا بر او خشم می گیرد و لعنتش می کند و عذابی بزرگ برایش آماده ساخته است} -. نساء / ۹۳ -.

-. علل الشرایع ۲ : ۴۵۶ -

**[ترجمه]

«۹»

ع، [علل الشرائع] بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْكَبَائِرِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ لُعِنُوا فِی الدُّنْيا وَ الْآخِرَهِ وَ لَهُمْ عَذابٌ عَظِيمٌ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: امام صادق علیه السلام فرمود: تهمت ناروا به زنان پاکدامن از گناهان کبیره است، زیرا خدای عز و جل فرمود: «لُعِنُوا فِی الدُّنْيَا وَالْآخِرَهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ» {در دنیا و آخرت لعنت شده اند و برای آنها عذابی سخت خواهد بود} -. نور / ۲۳ -. -. علل الشرایع ۲ : ۱۶۵ و ۱۶۶ -

**[ترجمه]

أقول

الظاهر أن هذين الخبرين جزءان من خبر عمرو بن عبيد فرقه على الأبواب (۲).

**[ترجمه]ظاهر اینچنین است که این دو خبر دو بخش از روایت عمرو بن عبیداست که مولف در باب های مختلف توزیع کرده است. -. و همچنین با سند قبلی از امام صادق علیه السلام ذکر کرد که حضرت فرمود: عاق والدین شدن از گناهان کبیره است زیرا خداوند عزوجل کسی که عاق شده را گناهکار و بدبخت قرار داده است، ر. ک علل الشرایع ۲ : ۱۶۵ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ع، [علل الشرائع] فِی عِلَلِ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ: أَنَّ الرِّضَا علیه السلام كَتَبَ إِلَيْهِ فِيمَا كَتَبَ عَنْ جَوَابِ مَسَائِلِهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْفِرَارَ مِنَ الزَّحْفِ لِمَا فِيهِ مِنَ الْوَهْنِ فِی الدِّينِ وَ الِاسْتِخْفَافِ بِالرُّسُلِ وَ الْأَئِمَّهِ الْعَادِلَهِ وَ تَرْكِ نُصْرَتِهِمْ عَلَى الْأَعْدَاءِ وَ الْعُقُوبَهِ لَهُمْ عَلَى إِنْكَارِ مَا دُعُوا إِلَيْهِ مِنَ الْإِقْرَارِ بِالرُّبُوبِيَّهِ وَ إِظْهَارِ الْعَدْلِ وَ تَرْكِ الْجَوْرِ وَ إِمَاتَهِ الْفَسَادِ وَ لِمَا فِی ذَلِكَ مِنْ جُرْأَهِ الْعَدُوِّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ وَ مَا يَكُونُ فِی ذَلِكَ مِنَ السَّبْیِ وَ الْقَتْلِ وَ إِبْطَالِ دِينِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ غَيْرِهِ مِنَ الْفَسَادِ وَ حَرَّمَ التَّعَرُّبَ بَعْدَ الْهِجْرَهِ لِلرُّجُوعِ عَنِ

الدِّینِ وَ تَرْکِ الْمُوَازَرَهِ لِلْأَنْبِیَاءِ وَ الْحُجَجِ علیهم السلام وَ مَا فِی ذَلِکَ مِنَ الْفَسَادِ وَ إِبْطَالِ حَقِّ کُلِّ ذِی حَقٍّ لَا لِعِلَّهِ سُکْنَی الْبَدْوِ وَ لِذَلِکَ لَوْ عَرَفَ الرَّجُلُ الدِّینَ کَامِلًا لَمْ یَجُزْ لَهُ مُسَاکَنَهُ أَهْلِ الْجَهْلِ لِلْخَوْفِ عَلَیْهِ لِأَنَّهُ لَا یُؤْمَنُ أَنْ یَقَعَ مِنْهُ تَرْکُ الْعِلْمِ وَ الدُّخُولُ مَعَ أَهْلِ الْجَهْلِ وَ التَّمَادِی فِی ذَلِکَ (۳).

**[ترجمه]علل الشرایع: محمّد بن سنان نقل کرده که حضرت ابا الحسن الرّضا علیه السّلام در مکتوبی به او در جواب مسائلش فرمودند: خداوند تبارک و تعالی گریختن از جبهه جنگ را حرام کرده و علّتش چند چیز است.الف: گریختن موجب سستی و شکست در دین می باشد. ب: گریز از جنگ باعث سبک شمردن رسل و پیشوایان عادل دین خواهد بود. ج: فرار از جهاد معنایش ترک نصرت و یاری نمودن ائمّه علیهم السّلام است علیه دشمنان و رها کردن آن حضرات و همراهی نکردنشان در عقوبت و تنبیه کردن دشمنان در مقابل انکار آنها آنچه را که از سوی رؤسای دین دعوت به آن شده اند یعنی اقرار به ربوبیّت و اظهار عدل و ترک جور و ستم و از بین بردن فساد می باشد. د: گریختن از میدان نبرد سبب می شود که دشمنان بر مسلمین جرات پیدا کرده و دست به اسارت و کشتار مسلمانان دراز کرده و دین خدا را تباه و باطل نمایند.

سپس حضرت فرمودند: تعرّب بعد از هجرت (یعنی بعد از مستبصر شدن و هجرت از کفر به اسلام دوباره به بلاد کفرنشین رفتن و با آنها حشر و نشر داشتن) نیز حرام است و جهتش چند چیز است: تعرّب بعد از هجرت معنایش رجوع از دین و ترک یاری کردن انبیاء و حجج علیهم السلام است. در آن فساد و ابطال حق هر صاحب حقّی است. علت و سبب حرمت همان است که گفته شد نه صرف سکنا نمودن در بلاد اهل جهل و کفر فلذا اگر شخصی کاملا به دین عارف و عالم باشد باز جایز نیست که در بلاد اهل جهل و کفر سکنا گزینند زیرا بیم آن هست که وی به مرور از اعتقادات مذهبی دست کشد و علم را رها کند و با اهل کفر و جهل هم مرام شود و بر آن استمرار ورزد. - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۶ و ۱۶۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ل، [الخصال] فِی خَبَرِ الْأَعْمَشِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام: الْکَبَائِرُ مُحَرَّمَهٌ وَ هِیَ الشِّرْکُ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَیْنِ وَ الْفِرَارُ مِنَ

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۵- ۱۶۶ و الآیه فی النور: ۲۳.

۲- ۲. و هکذا ذکر بالاسناد المتقدم عن أبی عبد اللّه علیه السلام قال: عقوق الوالدین من الکبائر، لان اللّه عزّ و جلّ جعل العاق عصیا شقیا، راجع علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۵.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۶- ۱۶۷، و فی علل محمّد بن سنان المذکور تمامها فی العیون ج ۲ ص ۹۲ و ۹۳، ذکر شطر آخر من الکبائر.

الزَّحْفِ وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً وَ أَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ وَ بَعْدَ ذَلِكَ الزِّنَا وَ اللِّوَاطُ وَ السَّرِقَةُ وَ أَكْلُ الْمَيْتَةِ وَ الدَّمِ وَ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ وَ ما أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ وَ أَكْلُ السُّحْتِ وَ الْبَخْسُ فِي الْمِكْيَالِ وَ الْمِيزَانِ وَ الْمَيْسِرُ وَ شَهَادَةُ الزُّورِ وَ الْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ وَ الْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ وَ الْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَ تَرْكُ مُعَاوَنَةِ الْمَظْلُومِينَ وَ الرُّكُونُ إِلَى الظَّالِمِينَ وَ الْيَمِينُ الْغَمُوسُ وَ حَبْسُ الْحُقُوقِ مِنْ غَيْرِ عُسْرٍ وَ اسْتِعْمَالُ الْكِبْرِ وَ التَّجَبُّرِ وَ الْكَذِبُ وَ الْإِسْرَافُ وَ التَّبْذِيرُ وَ الْخِيَانَةُ وَ الِاسْتِخْفَافُ بِالْحَجِّ وَ الْمُحَارَبَةُ لِأَوْلِيَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْمَلَاهِي الَّتِي تَصُدُّ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مَكْرُوهَةٌ كَالْغِنَاءِ وَ ضَرْبِ الْأَوْتَارِ وَ الْإِصْرَارِ عَلَى صَغَائِرِ الذُّنُوبِ ثُمَّ قَالَ عليه السلام إِنَّ فِي هذا لَبَلاغاً لِقَوْمٍ عابِدِينَ (۱).

قال الصدوق رحمه الله الكبائر هي سبع و بعدها فكل ذنب كبير بالإضافه إلى ما هو أصغر منه و صغير بالإضافه إلى ما هو أكبر منه (۲)

و هذا

ص: ۱۰

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۱۵۵.

۲- ۲. قال اللّه تبارك و تعالى:« إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئاتِكُمْ وَ نُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيماً» قال الطبرسيّ: اختلف في معنى الكبيره؛ فقيل: كل ما أوعد اللّه تعالى عليه في الآخره عقابا و أوجب عليه في الدنيا حدا فهو كبيره، و قيل: كل ما نهى اللّه عنه فهو كبيره عن ابن عباس، و الى هذا ذهب أصحابنا فانهم قالوا: المعاصي كلها كبيره من حيث كانت قبائح لكن بعضها أكبر من بعض، و ليس في الذنوب صغيره؛ و انما يكون صغيرا بالإضافه الى ما هو أكبر منه، و يستحق العقاب عليه أكثر، و القولان متقاربان. و قالت المعتزله: لا يعرف شي ء من الصغائر و لا معصيه الا و يجوز أن يكون كبيره فان في تعريف الصغائر إغراء بالمعصيه لانه إذا علم المكلف أنّه لا ضرر عليه في فعلها و دعته الشهوه إليها فعلها، و قالوا: عند اجتناب الكبائر يجب غفران الصغائر، و لا يحسن معه. المؤاخذه بها. قال: و ليس في ظاهر الآيه ما يدلّ عليه، فان معناه على ما رواه الكلبي عن ابن عبّاس« ان تجتنبوا الذنوب التي أوجب اللّه فيها الحدّ و سمى فيها النار نكفر عنكم ما سوى ذلك من الصلاه الى الصلاه، و من الجمعه الى الجمعه، و من شهر رمضان الى شهر رمضان. و قيل معنى ذلك: ان تجتنبوا كبائر ما نهيتم عنه في هذه السوره من المناكح و أكل الأموال بالباطل و غيره من المحرمات من أول السوره الى هذا الموضع و تركتموه في المستقبل كفرنا عنكم ما كان منكم من ارتكابها فيما سلف. و لذا قال ابن مسعود: كل ما نهى اللّه عنه في أول السوره الى رأس الثلاثين فهو كبيره. أقول: قوله تعالى« كَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ» بما أضيفت« الكبائر» الى« ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ» يفيد أن ما نهى اللّه عنه قسمان: كبائر و غير كبائر هي بعباره أخرى صغائر، و أن من اجتنب الكبائر منها لا يؤاخذ بالصغائر، أبدا، بل و لا يعاتب لقوله تعالى« وَ نُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيماً» و المراد الدخول الى الجنه قطعا من دون ارتياب، و هذا وعد لطيف من اللّه تعالى بتكفير الصغائر لأن الإنسان الخاطئ الظلوم الجهول لا يتأتى له أن يجتنب الصغائر، و كل ما غلب اللّه على العبد فاللّه أولى له بالعذر. يبقى الكلام في معرفه الصغائر من الكبائر، فالآيه بمقابلتها بين السيئات و الكبائر، و أن اجتناب الكبائر يوجب تكفير السيئات تؤذن بأن السيئات هي الصغائر، و أنّها انما تكفر عند اجتناب الكبائر، و أمّا إذا كان الرجل مقارفا فالكبائر، يؤاخذ بكلها صغائرها و كبائرها قضيه للشرط. و لما جعل ثواب اجتناب الكبائر الدخول الى الجنه، فبالمقابله يعرف أن كل ما اوعد اللّه عليه جهنم و عذابها و نارها، فهي كبيره، و ما نهى

عنه فى القرآن الكريم و لم يوعد عليه نار جهنم، بل ندب الى تركه من دون ايعاد بذلك فهى سيئه صغيره. هذا ما يعطيه القرآن الكريم و قد جاء بتأييده أحاديث الفريقين، و أمّا المتكلمون. فشأنهم و ما تكلموا فيه، أ فرأيت من اتخذ الهه هواه و أضله اللّه على علم. و اما حديث الأعمش و ما يأتى من مكتوب الرضا عليه السلام للمأمون و أمثاله كلها ضعيف لا يحتج به خلافا لكتاب اللّه عزّ و جلّ و السنه المقطوع بها.

معنی ما ذکره الصادق علیه السلام فی هذا الحدیث من ذکر الکبائر الزائده علی السبع و لا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ.

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: گناهان بزرگ حرام اند، که عبارتند از: شرک ورزیدن به خدای تعالی، کشتن جانداری که خداوند آن را حرام کرده، عقوق پدر و مادر، فرار از میدان نبرد، خوردن مال یتیم از راه ستم، رباخواری پس از دانسن حرمت آن، تهمت زدن به زنان پاکدامن و پس از اینها، زنا، لواط، دزدی و خوردن مردار، خون، گوشت خوک و آنچه که برای غیر خدا سربریده شده به جز در موارد ضروری، خوردن مال حرام، کم فروشی در پیمانه و ترازو، قمار بازی، گواهی دروغ، نومیدی از لطف خدا، ایمنی از مکر خدا، نومیدی از رحمت خدا، ترک همکاری با ستم دیدگان، اعتماد و تکیه بر ستمگران، سوگند دروغ، خودداری از پرداخت حقوق دیگران بدون تنگدستی، کبرورزی، زورگویی و دروغ گویی، اسراف و بیهوده خرج کردن، خیانت، سبک شماری حج، مبارزه با دوستان خدای متعال، سرگرمیهایی که انسان را از یاد خدای تعالی باز می دارد عملی ناپسند است مانند غنا و تار زنی. و پافشاری بر گناهان کوچک. آنگاه فرمود: «إِنَّ فِی هَـٰذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِینَ» {به راستی آنچه بیان شد برای گروهی که عبادت گرند، ابلاغ پیام است} - . انبیاء / ۱۰۶ - . - . خصال ۲ : ۱۵۵ -

شیخ صدوق رحمه الله علیه گوید: گناهان بزرگ هفت تاست، پس از آن گناهی نسبت به کوچکتر از خود، بزرگتر و نسبت به بزرگتر از خود، کوچکتر است - . خداوند تبارک و تعالی می فرماید: «إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا».

طبرسی گفته: در معنای کبیره اختلاف شده است. بعضی گفته اند: هرآنچه خدا در آخرت برای آن عذاب وعده داده و در دنیاعقوبت حد بر آن واجب کرده کبیره است. برخی گفته اند: هرآنچه خدا از آن نهی کرده کبیره است که از ابن عباس نقل شده و بر این مبنا اصحاب ما گفته اند گناهان از آن جهت که زشتند همه کبیره اند، لکن بعضی از آنها بزرگتر از برخی دیگر است، در گناهان، صغیره نداریم و آن هم که کوچک است به نسبت بزرگتر از خودش است که عذاب بیشتری بر آن وارد می شود و هر دو سخن نزدیک به هم است.

معتزله می گویند چیزی به نام گناه کوچک شناخته نمی شود و گناهی نیست مگر آنکه ممکن است کبیره باشد. در تعریف گناهان کوچک، تشویق به گناه است زیرا وقتی مکلف بداند که در ارتکاب ان ضرری بر او نیست و شهوتش او را به سوی آن دعوت کند، آن را انجام می دهد، و نیز می گویند با دوری کردن از کبیره ها، بخشش گناهان کوچک واجب می شود و به واسطه آن، نیکو نیست که مکلف بر گناهان کوچک مؤاخذه شود. گفته است: ظاهر آیه برآنچه بیان شد دلالت ندارد، معنای آیه بنابر آنچه کلبی از ابن عباس روایت کرده چنین است: اگر از گناهانی که خداوند در آنها حد واجب کرده و آتش در ان نام برده شده، دوری کنید، سایر گناهان از نمازی تا نماز دیگر و از جمعه ای تا جمعه دیگر و از ماه رمضانی تا ماه رمضان دیگر بخشیده می شود.

و گفته شده معنای آن چنین است: اگر از گناهان کبیره ای که از اول سوره تا اینجا آمده مانند زناها و خوردن اموال به باطل و دیگر محرمات دوری نمایید و در آینده آنها را ترک کنید، ما آنچه قبلا مرتکب شده اید را می بخشیم. و لذا ابن مسعود گفت: همه آنچه خداوند از ابتدای سوره تا اول آیه سی از آن نهی کرده، کبیره است.

می گویم: در این آیه «كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ »، «کبائر» با اضافه به «ما تنهون عنه» این معنا را افاده می کند که آنچه خدا از آن

نهی کرده، دو قسم است: کبیره ها و غیر آنها یا به عبارت دیگر صغیره ها. و کسی که از کبیره ها دوری کند هیچ گاه بر صغیره ها مؤاخذه نمی شود، بلکه به دلیل فرموده خداوند: «وَنُدْخِلْکُم مُّدْخَلًا کَرِیمًا »سرزنش هم نمی شوند و منظور از ان وارد شدن قطعی و بدون تردید در بهشت است و این وعده لطیفی از خدای تبارک و تعالی به نادیده گرفتن صغیره هاست، زیرا انسان خطاکار ناآگاه نمی تواند از صغیره اجتناب کند.و هر انچه که خدا در آن غلبه بر بنده کند پس خدا اولی به پذیرش عذرازسوی بنده است.

کلام در شناخت صغیره ها از کبیره ها باقی می ماند، این آیه به واسطه مقابله انداختن میان سیئات وکبائر و این که دوری جستن از کبائر موجب نادیده گرفتن سیئات می شود می فهماند که سیئات همان صغائر است که با دوری کردن از کبیره ها محو می شود اما اگر کسی مرتکب گناه کبیره شود به مقتضای مفهوم شرطی که در ایه امده بر همه صغیره ها و کبیره ها مؤاخذه می شود.

چون ثواب دوری از کبیره ها را وارد شدن به بهشت قرار داده است، پس در مقابل، هرآنچه که خداوند برای آن جهنم و عذاب و آتش وعده داده است کبیره می شود و نیز آنچه که در قرآن کریم از آن نهی نشده و آتش جهنم به آن وعده داده نشده، بلکه تشویق به ترک ان کرده بدون تهدید کردن به اتش ، آن گناه صغیره است. این آن چیزی است که از قرآن استفاده می شود و احادیث شیعه و سنی ان را تأیید می کند.اما متکلمین پس انها را به انچه گفته اند وا می گذاریم. آیا مشاهده کردی کسی که معبود خود را هوا و هوس خویش قرار داده و چون خدا می دانسته که شایستگی هدایت ندارد او را گمراه ساخته است. و اما روایت اعمش و آنچه از نامه امام رضا علیه السلام به مأمون و امثال آن آمده ضعیف است و به آن بر خلاف قرآن و سنت قطعی استدلال نمی شود. -

و این همان معنای فرمایش امام صادق علیه السلام در این حدیث است که گناهان بزرگ را بیش از هفت عدد شمرده است. و هیچ نیرویی جز از جانب خدا نیست.

**[ترجمه]

«۱۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام]: فِیمَا کَتَبَ الرِّضَا علیه السلام لِلْمَأْمُونِ مِنْ شَرَائِعِ الدِّینِ وَ اجْتِنَابُ الْکَبَائِرِ وَ هِیَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الزِّنَا وَ السَّرِقَهُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَیْنِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ أَکْلُ مَالِ الْیَتِیم ظُلْماً وَ أَکْلُ الْمَیْتَهِ وَ الدَّم وَ لَحْم الْخِنْزِیرِ وَ ما أُهِلَّ لِغَیْرِ اللَّهِ بِهِ مِنْ غَیْرِ ضَرُورَهٍ وَ أَکْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَیِّنَه وَ السُّحْتِ وَ الْمَیْسِرُ وَ هُوَ الْقِمَارُ وَ الْبَخْسُ فِی الْمِکْیَالِ وَ الْمِیزَانِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ وَ اللِّوَاطُ وَ شَهَادَهُ الزُّورِ وَ الْیَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ وَ الْأَمْنُ مِنْ مَکْرِ اللَّهِ وَ الْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ وَ مَعُونَهُ الظَّالِمِینَ وَ الرُّکُونُ إِلَیْهِمْ وَ الْیَمِینُ الْغَمُوسُ وَ حَبْسُ الْحُقُوقِ مِنْ غَیْرِ عُسْرٍ وَ الْکَذِبُ وَ الْکِبْرُ وَ الْإِسْرَافُ وَ التَّبْذِیرُ وَ الْخِیَانَهُ وَ الِاسْتِخْفَافُ بِالْحَجِّ وَ الْمُحَارَبَهُ لِأَوْلِیَاءِ اللَّهِ تَعَالَی وَ الِاشْتِغَالُ بِالْمَلَاهِی وَ الْإِصْرَارُ عَلَی الذُّنُوبِ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار رضا: در آنچه امام رضا علیه السلام از شرایع دین و دوری گزیدن از گناهان کبیره به مأمون نوشت

امده است: قتل نفس؛ که خداونـد آن را حرام فرموده، و زنا و دزدی و خوردن مسکرات و فراهم کردن نارضایتی والـدین، و فرار از میـدان نبرد، و خوردن مال یتیم از راه سـتم و زور، و خوردن مردار و خون و گوشت خوک، و ذبایحی که نام غیر خـدا بر آن برده شده است در غیر حال ضـرورت و رباخواری پس از دانسـتن حرمت آن، و خوردن مال حرام و قمار، و کم فروشـی در کیل و وزن، و تهمت به زنان پاکـدامن زدن، و عمل قوم لوط، و بدروغ شـهادت دادن، و یأس از رحمت خداوند، و أمن از عقوبت خداوندی، و قطع امید از رحمت پروردگار، و یاری ظالمان و سـتمگران، و گرویدن بآنها، و سوگند بدروغ یاد کردن، و حقوق و طلب مردم را با داشـتن مال نپرداختن، و دروغ گفتن و تکبر کردن، و اسـراف و تبذیر و خیانت، و کوچک شـمردن حجّ ، و نبرد با اولیاء حقّ تعالی، و سرگرم ساز و آواز طرب شدن، و اصرار بر گناهان. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۱۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الرِّضَا علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی إِنْ تَجْتَنِبُوا کَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُکَفِّرْ عَنْکُمْ سَیِّئاتِکُمْ قَالَ مَنِ اجْتَنَبَ مَا أَوْعَدَ اللَّهُ عَلَیْهِ النَّارَ إِذَا کَانَ مُؤْمِناً کَفَّرَ عَنْهُ سَیِّئَاتِهِ (۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمـال: امـام رضـا علیه السـلام دربـاره آیه «إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُـدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا» فرمـود: کسـی کـه از آنچـه خداونـد به آن وعـده آتش داده دوری گزینـد در حـالی که ایمـان دارد، خـداوند گناهانش را می پوشاند. - . ثواب الاعمال : ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُوسَی الْبَغْدَادِیِّ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَیْرٍ الْحَلَبِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ إِنْ تَجْتَنِبُوا کَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُکَفِّرْ عَنْکُمْ سَیِّئاتِکُمْ قَالَ مَنِ اجْتَنَبَ مَا أَوْعَدَ اللَّهُ عَلَیْهِ النَّارَ إِذَا کَانَ مُؤْمِناً کَفَّرَ عَنْهُ سَیِّئَاتِهِ وَ الْکَبَائِرُ السَّبْعُ الْمُوجِبَاتُ النَّارِ قَتْلُ النَّفْسِ الْحَرَامِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَیْنِ

۱- ۱. عیون الأخبار ج ۲ ص ۱۲۷.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۱۱۷، و فی ط ۷۱.

وَ أَكْلُ الرِّبَا وَ التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَهِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَهِ وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ (۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: احمد بن عمیر حلبی می گوید از امام صادق علیه السلام درباره آیه «إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا» پرسیدم، حضرت فرمود: کسی که از آنچه خداوند به آن وعده آتش داده دوری گزیند در حالی که ایمان دارد، خداوند گناهانش را می پوشاند.

و گناهان کبیره که موجب آتش هستند هفت تاست: قتل نفس محرّم، عاق والدین شدن، خوردن ربا، تعرّب بعد از هجرت، تهمت زدن به زن پاکدامن، خوردن مال یتیم و فرار از میدان نبرد. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۵»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَبَّادِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الْكَبَائِرِ فَقَالَ كُلُّ شَيْ ءٍ أَوْعَدَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ(۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام باقر علیه السلام درباره گناهان کبیره سوال شد فرمود: هر چیزی که خداوند وعده آتش به آن داده است. - . همان : ۲۰۹ -

**[ترجمه]

أقول

سيأتي في باب شرب الخمر أنه أكبر الكبائر.

**[ترجمه]در باب شرب خمر می آید که آن بزرگترین گناهان کبیره است.

**[ترجمه]

«۱۶»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْكُوفِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَهَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْكَذِبُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عَلَى رَسُولِهِ وَ عَلَى الْأَوْصِيَاءِ علیهم السلام مِنَ الْكَبَائِرِ(۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: دروغ بستن بر خداوند عزّوجلّ و بر رسولش و اوصیاء علیهم السلام از گناهان کبیره است. - . همان : ۲۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ وَ مَنْ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَ لَمْ یُصِرُّوا عَلی ما فَعَلُوا وَ هُمْ یَعْلَمُونَ (۴) قَالَ الْإِصْرَارُ أَنْ یُذْنِبَ الْعَبْدُ وَ لَا یَسْتَغْفِرَ وَ لَا یُحَدِّثَ نَفْسَهُ بِالتَّوْبَهِ فَذَلِکَ الْإِصْرَارُ(۵).

**[ترجمه]تفسیر عیّاشی: امام باقر علیه السلام درباره آیه «وَمَن یَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ اللّهُ وَلَمْ یُصِرُّواْ عَلَی مَا فَعَلُواْ وَهُمْ یَعْلَمُونَ » {و چه کسی جز خدا گناهان را می آمرزد و بر آنچه مرتکب شده اند با آنکه می دانند [که گناه است] پافشاری نمی کنند} - . آل عمران / ۱۳۵ - فرمود: اصرار آن است که بنده گناه کند و استغفار نکند و با خودش بنا بر توبه نگذارد؛ این اصرار کردن است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۹۸ -

**[ترجمه]

«۱۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُیَسِّرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ عَلْقَمَهُ الْحَضْرَمِیُّ وَ أَبُو حَسَّانَ الْعِجْلِیُّ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَجْلَانَ نَنْتَظِرُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام فَخَرَجَ عَلَیْنَا فَقَالَ مَرْحَباً وَ أَهْلًا وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُحِبُّ رِیحَکُمْ وَ أَرْوَاحَکُمْ وَ إِنَّکُمْ لَعَلَی دِینِ اللَّهِ فَقَالَ عَلْقَمَهُ فَمَنْ کَانَ عَلَی دِینِ اللَّهِ تَشْهَدُ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّهِ قَالَ فَمَکَثَ هُنَیْهَهً ثُمَّ قَالَ نَوِّرُوا أَنْفُسَکُمْ فَإِنْ لَمْ تَکُونُوا قَرَفْتُمُ الْکَبَائِرَ فَأَنَا أَشْهَدُ قُلْنَا وَ مَا الْکَبَائِرُ قَالَ هِیَ فِی کِتَابِ اللَّهِ عَلَی سَبْعٍ قُلْنَا فَعُدَّهَا عَلَیْنَا جُعِلْنَا فِدَاکَ قَالَ:

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۱۱۷ و فی ط ۷۱.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۰۹.

۳- ۳. ثواب الأعمال ص ۲۳۹.

۴- ۴. آل عمران: ۱۳۵.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۱۹۸.

الشِّرْکُ بِاللَّهِ الْعَظِیمِ وَ أَکْلُ مَالِ الْیَتِیمِ وَ أَکْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَیِّنَهِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَیْنِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ قَتْلُ الْمُؤْمِنِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَهِ قُلْنَا مَا مِنَّا أَحَدٌ أَصَابَ مِنْ هَذِهِ شَیْئاً قَالَ فَأَنْتُمْ إِذًا(۱).

**[ترجمه]تفسیر عیّاشی: میسر نقل می کند که من با گروهی منتظر امام باقر علیه السلام بودیم. حضرت خارج شد و فرمود: آفرین و مرحبا. به خدا قسم که من بوی شما و روح شما را دوست دارم چرا که شما بر دین خدا هستید.

یکی گفت: پس هر کسی که بر دین خداست شما شهادت می دهید که او اهل بهشت است؟ حضرت چند لحظه ای مکث کرد و فرمود: جانهایتان را نورانی کنید و مرتکب گناهان کبیره نشوید، من شهادت می دهم.

گفتیم: گناهان کبیره چه هستند؟ فرمود: در کتاب خدا هفت گناه است. گفتیم: فدای شما، آنها را برای ما بشمارید. فرمود: شرک ورزیدن به خدای بزرگ، خوردن مال یتیم، خوردن ربا بعد از دانستن حرمت ان، عقوق والدین، فرار از میدان نبرد، قتل مؤمن و تهمت زدن به زن پاکدامن. گفتیم: هیچ یک از مامرتکب این گناهان نشده است . فرمود:پس شما اهل بهشتید. - . همان : ۲۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُعَاذِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یَا مُعَاذُ الْکَبَائِرُ سَبْعٌ فِینَا أُنْزِلَتْ وَ مِنَّا اسْتُحِقَّتْ وَ أَکْبَرُ الْکَبَائِرِ الشِّرْکُ بِاللَّهِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَیْنِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ وَ أَکْلُ مَالِ الْیَتِیمِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ إِنْکَارُ حَقِّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ.

فَأَمَّا الشِّرْکُ بِاللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ قَالَ فِینَا مَا قَالَ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا قَالَ فَکَذَّبُوا اللَّهَ وَ کَذَّبُوا رَسُولَهُ وَ أَمَّا قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ فَقَدْ قَتَلُوا الْحُسَیْنَ بْنَ عَلِیٍّ وَ أَصْحَابَهُ وَ أَمَّا عُقُوقُ الْوَالِدَیْنِ فَإِنَّ اللَّهَ قَالَ فِی کِتَابِهِ النَّبِیُّ أَوْلی بِالْمُؤْمِنِینَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْواجُهُ أُمَّهاتُهُمْ (۲) وَ هُوَ أَبٌ لِکَرِیمَتِهِمْ (۳) فَقَدْ عَقُّوا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی دِینِهِ وَ أَهْلِ بَیْتِهِ.

وَ أَمَّا قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ فَقَدْ قَذَفُوا فَاطِمَهَ عَلَی مَنَابِرِهِمْ وَ أَمَّا أَکْلُ مَالِ الْیَتِیمِ فَقَدْ ذَهَبُوا بِفَیْئِنَا فِی کِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَمَّا الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ فَقَدْ أَعْطَوْا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ بَیْعَتَهُمْ غَیْرَ کَارِهِینَ ثُمَّ فَرُّوا عَنْهُ وَ خَذَلُوهُ وَ أَمَّا إِنْکَارُ حَقِّنَا فَهَذَا مِمَّا لَا یَتَعَاجَمُونَ فِیهِ وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ: وَ التَّعَرُّبُ مِنَ الْهِجْرَهِ(۴).

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی خَدِیجَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْکَذِبُ عَلَی اللَّهِ وَ عَلَی رَسُولِهِ وَ عَلَی الْأَوْصِیَاءِ علیهم السلام مِنَ الْکَبَائِرِ(۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق علیه السلام فرمود: گناهان بزرگ هفت گناه است که در باره ما از جانب خداوند رسید و همه آن گناهان را نسبت بما روا داشتند. اولش برای خدای بزرگ شریک قرار دادن است و دیگر کشتن کسی که خداوند

کشتنش را حرام فرموده و خوردن مال یتیم و عاق والدین شدن و به زنان پاک دامن نسبت ناروا دادن و از جبهه جنگ گریختن و حق ما را انکار نمودن.

اما شرک بخدا، خداوند در باره ما آنچه لازم بود آیاتی نازل فرمود و رسول خدا در باره ما تذکرات لازم را داد ولی این مردم خدا را تکذیب کردند و فرمایشات پیغمبر را دروغ پنداشتند و مشرک شدند، و اما آدم کشی که خداوند حرام فرموده بود اینان حسین بن علی را با یارانش کشتند و اما خوردن مال یتیم انفال را که خداوند برای ما قرار داده بود از ما گرفتند واما رنجاندن پدر و مادر خداوند در قرآن خود فرمود: «النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ» {پیغمبر بمؤمنین از خودشان سزاوارتر است و همسران پیغمبر مادران مؤمنین محسوبند} - . احزاب / ۶ -

با اینوصف نسبت به دین رسول خدا صلی الله علیه و آله و اهل بیتش مردم عاق پیغمبر شدند و اما تهمت بزنان پاکدامن همانا فاطمه را بر فراز منبرهای خود ناسزا گفتند. و اما فرار از جبهه جنگ اینان با کمال میل و بدون اینکه اجباری بر آنان شده باشد با امیر المؤمنین دست بیعت دادند سپس از گرد او پراکنده شدند و او را خوار شمردند. و اما حق ما را انکار کردند که خودشان نیز معترفند و اختلافی در این ندارند که انکار حق ما نمودند.

در روایت دیگری تعرب بعد از هجرت را آورده است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۲۳۷ -

[تفسیر عیاشی]: امام صادق علیه السلام فرمود: دروغ بستن به خدا و رسولش و اوصیاء علیهم السلام از گناهان کبیره است. - . همان : ۲۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام: أَنَّهُ ذَکَرَ فِی

ص: ۱۴

۱- ۱. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۷.

۲- ۲. الأحزاب: ۶.

۳- ۳. فی المصدر: هو أب لهم.

۴- ۴. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۷ و التعاجم التناکر و التظاهر بالعجمه.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۸.

قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ عِبَادَهَ الْأَوْثَانِ وَ شُرْبَ الْخَمْرِ وَ قَتْلَ النَّفْسِ وَ عُقُوقَ الْوَالِدَيْنِ وَ قَذْفَ الْمُحْصَنَاتِ وَ الْفِرَارَ مِنَ الزَّحْفِ وَ أَكْلَ مَالِ الْيَتِيمِ (۱) وَ فِی رِوَایَهٍ أُخْرَی عَنْهُ علیه السلام: أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً وَ كُلُّ مَا أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ(۲).

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی رِوَایَهٍ أُخْرَی عَنْهُ: وَ إِنْكَارُ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ أَنْكَرُوا حَقَّنَا وَ جَحَدُونَا وَ هَذَا لَا يَتَعَاجَمُ فِيهِ أحدا [أَحَدٌ](۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام رضا علیه السلام در تفسیر آیه «إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ » فرمود: عبادت بت ها، شرب خمر، قتل نفس، عقوق پدر و مادر، تهمت به زنان پاکدامن، فرار از میدان نبرد و خوردن مال یتیم. - . همان -

و در روایت دیگری امام علیه السلام فرمود: خوردن مال یتیم به ظلم و ستم و هر آنچه خداوند بر آن آتش واجب کرده است. - . همان -

[تفسیر عیّاشی]: در روایت دیگری امام صادق علیه السلام فرمود: و انکار آنچه خدا نازل کرده است، انکار کردند حق ما را ، و این بر کسی پوشیده نیست. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام مَا تَقُولُ فِی أَعْمَالِ السُّلْطَانِ فَقَالَ يَا سُلَيْمَانُ الدُّخُولُ فِی أَعْمَالِهِمْ وَ الْعَوْنُ لَهُمْ وَ السَّعْیُ فِی حَوَائِجِهِمْ عَدِيلُ الْكُفْرِ وَ النَّظَرُ إِلَيْهِمْ عَلَى الْعَمْدِ مِنَ الْكَبَائِرِ الَّتِی يُسْتَحَقُّ بِهَا النَّارُ(۴).

**[ترجمه]تفسیر عیّاشی: سلیمان جعفری گوید از امام رضا علیه السلام پرسیدم: درباره کارهای سلطان چه می گویید؟ حضرت فرمود: ای سلیمان وارد شدن در کارهای آنها و کمک کردن به آنها و تلاش در برآوردن حاجاتشان هم پایه کفر است، و توجه داشتن عمدی به ایشان از کبائر است که مرتکب ان مستحق آتش است. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۲»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ علیهم السلام قَالَ: السُّكْرُ مِنَ الْكَبَائِرِ وَ الْحَيْفُ فِی الْوَصِيَّهِ مِنَ الْكَبَائِرِ(۵).

**[ترجمه]تفسیر عیّاشی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: نوشیدن مسکرات از کبیره هاست و حیف و میل کردن در وصیت

نیز. – . همان –

**[ترجمه]

«۲۳»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ إِنْ تَجْتَنِبُوا کَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُکَفِّرْ عَنْکُمْ سَیِّئاتِکُمْ قَالَ مَنِ اجْتَنَبَ مَا أَوْعَدَ اللَّهُ عَلَیْهِ النَّارَ إِذَا کَانَ مُؤْمِناً کَفَّرَ عَنْهُ سَیِّئَاتِهِ (۶).

وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ فِی آخِرِ مَا فَسَّرَ: فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ لَا تَجْتَرِءُوا(۷).

**[ترجمه]تفسیر عیّاشی: امام رضا علیه السلام درباره آیه «إِن تَجْتَنِبُواْ کَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُکَفِّرْ عَنکُمْ سَیِّئَاتِکُمْ وَنُدْخِلْکُم مُّدْخَلًا کَرِیمًا» فرمود: کسی که از آنچه خداوند به آن وعده آتش داده دوری گزیند چنانچه مومن باشد ، خداوند گناهانش را می پوشاند. – . همان –

امام صادق علیه السلام پس از تفسیر کبائر می فرماید: پس تقوی پیشه کنید و جرئت بر ارتکاب کبائر پیدا نکنید. – . همان : ۲۳۹ –

**[ترجمه]

«۲۴»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ کَثِیرٍ النَّوَّاءِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الْکَبَائِرِ قَالَ کُلُّ شَیْ ءٍ أَوْعَدَ اللَّهُ عَلَیْهِ النَّارَ(۸).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام باقر علیه السلام درباره گناهان کبیره سوال شد، فرمود: هر چیزی که خداوند وعده آتش به آن داده است. – . همان –

**[ترجمه]

«۲۵»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عُبَیْدِ بْنِ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْکَبَائِرِ فَقَالَ مِنْهَا أَکْلُ مَالِ الْیَتِیمِ ظُلْماً وَ لَیْسَ فِی هَذَا بَیْنَ أَصْحَابِنَا اخْتِلَافٌ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ (۹).

ص: ۱۵

۱– ۱. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۸.

٢- ٢. تفسير العيّاشيّ ج ١ ص ٢٣٨.

٣- ٣. تفسير العيّاشيّ ج ١ ص ٢٣٨.

٤- ٤. تفسير العيّاشيّ ج ١ ص ٢٣٨.

٥- ٥. تفسير العيّاشيّ ج ١ ص ٢٣٨.

٦- ٦. تفسير العيّاشيّ ج ١ ص ٢٣٨.

٧- ٧. تفسير العيّاشيّ ج ١ ص ٢٣٩.

٨- ٨. تفسير العيّاشيّ ج ١ ص ٢٣٩.

٩- ٩. تفسير العيّاشيّ ج ١ ص ٢٢٥.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام درباره گناهان کبیره سوال شد، فرمود: از گناهان کبیره خوردن مال یتیم به ستم است، در این باره بین اصحاب ما اختلافی نیست و حمد مخصوص خداست. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۶»

جا، [المجالس] للمفید عَنِ ابْنِ قُولَوَیْهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ الْکَرِیمِ بْنِ عَمْرٍو وَ إِبْرَاهِیمَ بْنِ نَاحَهَ الْبَصْرِیِّ جَمِیعاً قَالا حَدَّثَنَا مُیَسِّرٌ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام مَا تَقُولُ فِیمَنْ لَا یَعْصِی اللَّهَ فِی أَمْرِهِ وَ نَهْیِهِ إِلَّا أَنَّهُ یَبْرَأُ مِنْکَ وَ مِنْ أَصْحَابِکَ عَلَی هَذَا الْأَمْرِ قَالَ قُلْتُ وَ مَا عَسَیْتُ أَنْ أَقُولَ وَ أَنَا بِحَضْرَتِکَ قَالَ قُلْ فَإِنِّی أَنَا الَّذِی آمُرُکَ أَنْ تَقُولَ قَالَ قُلْتُ هُوَ فِی النَّارِ قَالَ یَا مُیَسِّرُ مَا تَقُولُ فِیمَنْ یَدِینُ اللَّهَ بِمَا تَدِینُهُ بِهِ وَ فِیهِ مِنَ الذُّنُوبِ مَا فِی النَّاسِ إِلَّا أَنَّهُ مُجْتَنِبُ الْکَبَائِرِ قَالَ قُلْتُ وَ مَا عَسَیْتُ أَنْ أَقُولَ وَ أَنَا بِحَضْرَتِکَ قَالَ قُلْ فَإِنِّی أَنَا الَّذِی آمُرُکَ أَنْ تَقُولَ قَالَ قُلْتُ فِی الْجَنَّهِ قَالَ فَلَعَلَّکَ تَتَحَرَّجُ أَنْ تَقُولَ هُوَ فِی الْجَنَّهِ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ لَا تَحَرَّجْ فَإِنَّهُ فِی الْجَنَّهِ إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ إِنْ تَجْتَنِبُوا کَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُکَفِّرْ عَنْکُمْ سَیِّئاتِکُمْ وَ نُدْخِلْکُمْ مُدْخَلًا کَرِیماً(۱).

ص: ۱۶

۱- ۱. مجالس المفید ص ۹۸- ۹۹، و ما بین العلامتین کان ساقطا و محله بیاضا.

**[ترجمه]مجالس مفید: میسر گوید: امام صادق علیه السلام با من بود که فرمود: درباره کسی که در امر و نهی الهی معصیت نمی کند ولی در این امر از تو و یاران تو بیزاری می جوید، چه می گویی؟ گفتم: چه می توانم در حضور شما بگویم؟ فرمود: بگو، من به تو امر کرده ام که بگویی، عرض کردم: او در جهنم است، فرمود: ای میسر، درباره کسی که هم کیش و هم دین تو است، ولی گناهانی که مردم انجام می دهند در او است مگر انکه از گناهان کبیره اجتناب می کند ، چه می گویی؟ گفتم: چه می توانم در حضور شما بگویم؟ فرمود: بگو، من به تو امر کرده ام که بگویی، عرض کردم: او در بهشت است .

حضرت فرمود: شاید بر تو دشوار باشد اینکه بگویی او در بهشت است، ؟ گفتم: نه، فرمود: نگران نباش او در بهشت است، خداوند می فرماید: «إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا». - . مجالس مفید : ۹۸ و ۹۹ -

**[ترجمه]

باب ۶۹ الزنا

الآيات

الأنعام: وَ لا تَقْرَبُوا الْفَواحِشَ ما ظَهَرَ مِنْها وَ ما بَطَنَ (۱)

الإسراء: وَ لا تَقْرَبُوا الزِّنى إِنَّهُ كانَ فاحِشَةً وَ ساءَ سَبِيلًا(۲)

النور: وَ لا تُكْرِهُوا فَتَياتِكُمْ عَلَى الْبِغاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّناً لِتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَياهِ الدُّنْيا وَ مَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْراهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۳)

ص: ۱۷

۱- ۱. الأنعام: ۱۵۱.

۲- ۲. أسرى: ۳۲.

۳- ۳. النور: ۳۳ و عنوان الآيه فى الباب بناء على ما اشتهر بين المفسرين أن البغاء المذكور فى الآيه هو الزنى. قال الطبرسيّ:« وَ لا تُكْرِهُوا فَتَياتِكُمْ»: أى إماءكم و ولائدكم« عَلَى الْبِغاءِ» أى على الزنا« إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّناً» أى تعففا و تزويجا، عن ابن عبّاس، و انما شرط إراده التحصن لان الاكراه لا يتصور الا عند إراده التحصن، فان لم ترد التحصن بغت بالطبع، فهذه فائده الشرط. قال: قيل ان عبد اللّه بن أبى كان له ست جوار يكرههن على الكسب بالزنا، فلما نزل تحريم الزنا أتين رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله فشكون إليه فنزلت الآيه. و قال فى« وَ مَنْ يُكْرِهْهُنَّ» أى و من يجبرهن على الزنا من سادتهن« فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْراهِهِنَّ غَفُورٌ» للمكرهات لا للمكروه، لان الوزر عليه« رَحِيمٌ» بهن. و يرد عليه أن مهر البغى أى الزانيه حرام بالكتاب و السنه فكيف يصحّ التعبير عن ابتغائه بقوله تعالى« لِتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَياهِ الدُّنْيا» من دون أى نكير عليه فالصحيح- كما هو الظاهر بقرينه الآيه المتقدمه عليها و صدر هذه الآيه نفسها- أن المراد بالبغاء: مطلق الكسب الحلال، و لازمه عدم التحصن: بمعنى الخروج من البيت. فالقرآن العزيز- بعد ما ندب فى الآيه المتقدمه الى نكاح العباد و الإماء بقوله« وَ أَنْكِحُوا الْأَيامى مِنْكُمْ وَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبادِكُمْ وَ إِمائِكُمْ»

الآيه، فصل بين العباد و الإماء. فى هذه الآيه، فقال فى خصوص العباد:« وَ الَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمانُكَمْ فَكاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْراً وَ آتُوهُمْ مِنْ مالِ اللَّهِ الَّذِى آتاكُمْ» فندب السادات الى مكاتبه العباد و ان كانت مستلزمه لضرب العباد فى الأرض و التشاغل بالحرف و الصنائع المتعبه، لان شأن الرجل هو ذلك، فبالمكاتبه يصل السيّد الى ما أنفقه أو أمله من قيمه العبد، و العبد يصل الى مطلوبه و هو الحريه. ثمّ قال فى خصوص الإماء: و لا تكرهوا فتياتكم على البغاء و تحصيل المال بالضرب فى الأرض و البراز الى الاسواق ان اردن التحصن فى البيوت، لان شأن المرأه التحصن فى البيوت و خدمه المنزل فلا ينبغى اكراههن على خلاف ذلك ابتغاء لحطام الدنيا الدنيه، و من يكرههن بعد هذا التنبيه« فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْراهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ» لا يؤاخذهم على ترك ما ينبغى من تحصينهن، و ارتكاب ما لا ينبغى من ابرازهن الى الاسواق و اجبارهن على تحصيل المال.

الفرقان: وَ لاـ یَزْنُونَ وَ مَنْ یَفْعَلْ ذلِکَ یَلْقَ أَثاماً یُضاعَفْ لَهُ الْعَذابُ یَوْمَ الْقِیامَهِ وَ یَخْلُدْ فِیهِ مُهاناً إِلَّا مَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ عَمَلًا صالِحاً فَأُوْلئِکَ یُبَدِّلُ اللَّهُ سَیِّئاتِهِمْ حَسَناتٍ وَ کانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِیماً(۱).

lt;meta info="- «وَلاَ تَقْرَبُواْ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ»

{ و به کارهای زشت چه علنی آن و چه پوشیده[اش] نزدیک مشوید} - . انعام / ۱۵۱ -

- «وَلاَ تَقْرَبُواْ الزِّنَى إِنَّهُ کَانَ فَاحِشَهً وَسَاء سَبِیلًا»

{ و به زنا نزدیک مشوید چرا که آن همواره زشت و بد راهی است } - . اسراء / ۳۲ -

- «وَلَما تُکْرِهُوا فَتَیَاتِکُمْ عَلَی الْبِغَاء إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَیَاهِ الدُّنْیَا وَمَن یُکْرِههُّنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِن بَعْدِ إِکْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِیمٌ»

{ و کنیزان خود را در صورتی که تمایل به پاکدامنی دارند برای اینکه متاع زندگی دنیا را بجویید به زنا وادار مکنید و هر کس آنان را به زور وادار کند در حقیقت خدا پس از اجبار نمودن ایشان [نسبت به آنها] آمرزنده مهربان است} - . نور / ۳۳، عنوان کردن این آیه در این باب، بر مبنای آنچه که بین مفسرین مشهور است می باشد که بغاء مذکور در آیه را زنا می دانند.

طبرسی گفته است: «ولاـ تکرهوا فتیاتکم» یعنی کنیزها و دخترانتان، «علی البغاء» یعنی بر زنا، «إن أردن تحصّناً» یعنی خویشتن داری و ازدواج، این معانی از ابن عباس است. اوردن شرط اراده تحصن در ایه برای این است که اکراه و واداشتن هنگام اراده ی تحصّن تصور می شود. اگر قصد پاکدامنی نباشد به طبع، زنا می کند. این فایده این شرط است.

او گفت: گفته شده عبدالله بن أبی شش کنیز داشت که ایشان را به زنا وادار می کرد. وقتی تحریم زنا نازل شد آنها نزد رسول خدا (ص) آمدند و شکایت کردند، پس آیه نازل شد.

همچنین درباره «و من یکرههن» گفته است؛ یعنی کسی که اجبار می کند آنها را بر زنا از موالیشان ، «فان الله من بعد اکراههن غفور» برای کسانی است که واداشته شده اند نه کسی که اجبار می کند چون گناه بر گردن اوست، «رحیم» به کسانی که به گناه وادار می شوند.

بر این تفسیر این اشکال وارد می شود که مهریه زن زناکار به دلایل کتاب و سنت حرام است، پس چگونه تعبیرازابتغاء و تحصیل ان به «تبتغوا عرض الحیوه الدنیا» بدون هیچ گونه انکار و نهیی صحیح است. پس صحیح – همانطور که به قرینه ی آیه قبل و ابتدای همین آیه روشن است- ان است که مراد از بغاء؛ مطلق کسب حلال است که لازمه اش عدم تحصن به معنای خروج از خانه است.

قرآن کریم بعد از آنکه در آیه قبل ،ازدواج بردگان و کنیزان را با آیه «و انکحوا الأیامی منکم و الصالحین من عبادکم و امائکم» مستحب شمرد، بین عبد و کنیز در این آیه تفصیل داد. در خصوص بردگان می گوید: «والذین یبتغون الکتاب ممّا

ملکت ایمـانکم فکـاتبوهم ان علمتم فیهم خیراً و آتوهم من مـال الله الـذی آتـاکم» مالکان را تشویق کرد که با بردگان قرارداد مکاتبه جهت ازادی ببندند اگرچه این قرارداد مستلزم سـفر کردن بردگان و اشتغال به حرفه ها و صنایع سخت باشد، زیرا شأن مرد این است. به وسیله مکـاتبه، مولاـ ، به هزینه ای که برای برده پرداخت کرده و یاانچه انتظار دارد از قیمت برده می رسـد و نیز برده به مطلوب و خواسته اش که آزادی است می رسد.

سپس در خصوص کنیز می گویـد: «و لاـ تکرهوا فتیـاتکم علی البغاء» و تحصـیل مال با سـفر کردن و رفتن به بازارها «ان اردن التحصّن» در خانه ها، زیرا شأن زن حیا و مانـدن در خانه و خدمت کردن در منزل است. پس شایسـته نیست وادار کردن انها بر خلاف ان به خاطر مال این دنیای پست. کسـی که ایشان را وادار می کنـد بعـد از این تنبیه «فان الله بعـد اکراههن غفور رحیم» ایشان را بر ترک آنچه سـزاوار است از تحصـین و ماندن در خانه ، مؤاخذه نمی کند و نیز از ارتکاب آنچه سـزاوارشان نیسـت مانند به بازار رفتن و اجبار ایشان بر تحصیل مال. -

- «وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا * يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا * إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُوْلَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا » ؛ { و زنـا نمی کننـد و هر کس اینهـا را انجام دهـد سـزایش را دریافت خواهـد کرد* برای او در روز قیامت عـذاب دو چنـدان می شود و پیوسـته در آن خوار می ماند * مگر کسـی که توبه کند و ایمان آورد و کار شایسته کند پس خداوند بدیهایشان را به نیکیها تبدیل می کند و خدا همواره آمرزنده مهربان است} - . فرقان / ۶۸ - ۷۰ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصـدوق عَنِ ابْنِ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنِ الْمُغِيرَهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الشِّبَامِيِّ عَنْ نَوْفٍ الْبِكَالِيِّ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السـلام قَالَ: كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ وُلِدَ مِنْ حَلَالٍ وَ هُوَ يُحِبُّ الزِّنَا وَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَعْرِفُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ مُجْتَرِئٌ عَلَى مَعَاصِي اللَّهِ كُلَّ يَوْمٍ وَ لَيْلَهٍ(۲).

**[ترجمه]امـالی صـدوق: امیرالمؤمنین علیه السـلام فرمود: دروغ می گویـد کسـی که فکر می کنـد از حلال به دنیا آمـده در حـالی که زنـا را دوست دارد و نیز دروغ می گویـد کسـی که گمـان می کنـد خـدای عزّ و جلّ را می شـناسد در حالی که بر معاصی خداوند هر شب و روز، جرئت پیدا کرده است. - . امالی صدوق : ۱۲۶ -

**[ترجمه]

«۲»

لی (۳)،[الأمـالی] للصـدوق عَنِ الْفَامِیِّ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ رِبَاطٍ عَنِ الْحَضْرَمِیِّ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: بَرُّوا آبَاءَکُمْ

ص: ۱۸

۱- ۱. الفرقان: ۶۸- ۷۰.

۲- ۲. أمالی الصدوق ص ۱۲۶ فی حدیث.

۳- ۳. أمالی الصدوق ص ۱۷۳.

يَبَرَّكُمْ أَبْنَاؤُكُمْ وَ عِفُّوا عَنْ نِسَاءِ النَّاسِ تَعِفَّ نِسَاؤُكُمْ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق - . همان : ۱۷۳ - :

امام صادق علیه السلام فرمود: با پدرانتان خوش رفتاری کنید تا فرزندان شما با شما خوش رفتاری کنند و با زنان مردم با عفت رفتار کنید تا زنان شما عفت بورزند. - . و روایت شده در خصال ۱ : ۲۹ -

**[ترجمه]

«۳»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ ابْنِ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْأَزْدِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكَرْخِيِّ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: عَلَامَاتُ وَلَدِ الزِّنَا ثَلَاثٌ سُوءُ الْمَحْضَرِ وَ الْحَنِينُ إِلَى الزِّنَا وَ بُغْضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: امام صادق علیه السلام فرمود: نشانه های فرزند زنا سه چیز است: بد مجلسی، اشتیاق به زنا و کینه توزی با ما اهل بیت. - . امالی صدوق : ۲۰۴ -

**[ترجمه]

«۴»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَرْبَعٌ لَا تَدْخُلُ بَيْتاً وَاحِدَهٌ مِنْهُنَّ إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يُعْمَرْ بِالْبَرَكَهِ الْخِيَانَهُ وَ السَّرِقَهُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزِّنَا(۳).

**[ترجمه]امالی صدوق: سکونی از امام صادق علیه السلام نقل می کند که ان حضرت از پدران بزرگوارش نقل کرد: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چهار چیز است که اگر هرکدام از آنها در خانه ای وارد شود، ویرانش می کند و به برکت اباد نمی شود: خیانت، دزدی، شرب خمر و زنا. - . همان : ۲۳۹ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضى فی الأبواب المتقدمه بأسانید أخرى (۴).

**[ترجمه]در ابواب قبلی با سندهای دیگر آمد. - . در باب حرمت شراب خواری شماره ۲ خواهد آمد. -

**[ترجمه]

«۵»

فس، [تفسير القمی] فِی رِوَايَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی وَ لا تَقْرَبُوا الزِّنی إِنَّهُ كانَ فاحِشَةً يَقُولُ مَعْصِيَةً وَ مَقْتاً فَإِنَّ اللَّهَ يَمْقُتُهُ وَ يُبْغِضُهُ قَالَ وَ ساءَ سَبِيلًا هُوَ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَاباً وَ الزِّنَا مِنْ أَكْبَرِ الْكَبَائِرِ(۵).

**[ترجمه]تفسير قمی: در روايت ابوجارود از امام باقر(ع) آمده است كه درباره آيه «و لا تقربوا الزنا انه كان فاحشةً» می فرمايد: معصيت و گناه، «و مقتاً» خداوند او را دشمن و مبغوض می دارد، فرمود: «و ساء سبيلا» اين چنين كسی ازبدترين مردم از حيث عذاب است، و زنا از بزرگترين كبائر است. - . تفسير قمی : ۳۸۱ -

**[ترجمه]

«۶»

فس، [تفسير القمی] عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ النَّبِيِّ صلی الله عليه و آله قَالَ: لَمَّا أُسْرِیَ بِی مَرَرْتُ بِنِسْوَانٍ مُعَلَّقَاتٍ بِثَدْيِهِنَّ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جَبْرَئِيلُ فَقَالَ هَؤُلَاءِ اللَّوَاتِی يُورِثْنَ أَمْوَالَ أَزْوَاجِهِنَّ أَوْلَادَ غَيْرِهِمْ.

ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله عليه و آله اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَی امْرَأَهٍ أَدْخَلَتْ عَلَی قَوْمٍ فِی نَسَبِهِمْ مَنْ لَيْسَ مِنْهُمْ فَاطَّلَعَ عَلَی عَوْرَاتِهِمْ وَ أَكَلَ خَزَائِنَهُمْ (۶).

ص: ۱۹

۱- ۱. و رواه فی الخصال ج ۱ ص ۲۹.

۲- ۲. أمالی الصدوق ص ۲۰۴.

۳- ۳. أمالی الصدوق ص ۲۳۹.

۴- ۴. بل سيأتی فی باب حرمه شرب الخمر تحت الرقم ۲.

۵- ۵. تفسير القمّیّ ص ۳۸۱.

۶- ۶. تفسير القمّیّ ص ۳۷۱ فی حديث المعراج.

**[ترجمه]تفسیر قمی: هشام بن سالم از امام صادق علیه السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل می کند که فرمود: وقتی به آسمان ها سیر داده شدم به زنانی برخوردم که از پستانهایشان آویزان بودند، گفتم: اینها کیستند ای جبرئیل؟ گفت: ایشان اموال همسرانشان را به اولاد دیگران ارث می دادند.

سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: غضب خدا شدیدتر است بر زنی خود را به دروغ به قبیله ای منسوب کرد پس بر اسرار انان اگاه گردید و از خزائن ایشان خورد. - . همان : ۳۷۱ در حدیث معراج آمده است. -

**[ترجمه]

«۷»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ أَخِیهِ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ دُرُسْتَوَیْهِ عَنْ عَجْلَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: ثَلَاثَهٌ یُدْخِلُهُمُ اللَّهُ النَّارَ بِغَیْرِ حِسَابٍ إِمَامٌ جَائِرٌ وَ تَاجِرٌ کَذُوبٌ وَ شَیْخٌ زَانٍ الْخَبَرَ(۱).

**[ترجمه]خصال: عجلان از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمود: سه گروه هستند که خداوند بدون حساب داخل آتشنان می کند: رهبر ظالم، تاجر بسیار دروغگو و پیرمرد زناکار. - . خصال ۱ : ۴۰ -

**[ترجمه]

«۸»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِیِّ عَنِ اللُّؤْلُؤِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ یُوسُفَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زِیَادٍ الْعَطَّارِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: ثَلَاثَهٌ فِی حِرْزِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَی أَنْ یَفْرُغَ اللَّهُ مِنَ الْحِسَابِ رَجُلٌ لَمْ یَهُمَّ بِزِنًا قَطُّ وَ رَجُلٌ لَمْ یَشُبْ مَالَهُ بِرِبًا قَطُّ وَ رَجُلٌ لَمْ یَسْعَ فِیهِمَا قَطُّ(۲).

**[ترجمه]خصال: حسن بن زیاد عطار گفت: امام صادق علیه السلام فرمود: سه دسته اند که در حمایت خدای عزّوجلّ هستند تا وقتی که از حساب فارغ شوند: کسی که هیچ گاه قصد و فکر زنا نکرد، کسی که مالش را هیچوقت با ربا مخلوط نکرد و کسی که تلاشی در این دو کار نکرد. - . همان : ۵۰ -

**[ترجمه]

«۹»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْأَصْبَهَانِیِّ عَنِ الْمِنْقَرِیِّ عَنْ غَیْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: لَنْ یَعْمَلَ ابْنُ آدَمَ عَمَلًا أَعْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی مِنْ رَجُلٍ قَتَلَ نَبِیّاً أَوْ إِمَاماً أَوْ هَدَمَ الْکَعْبَهَ الَّتِی جَعَلَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قِبْلَهً لِعِبَادِهِ أَوْ أَفْرَغَ مَاءَهُ فِی امْرَأَهٍ حَرَاماً(۳).

**[ترجمه]خصـال: امام صادق عليه السـلام فرمود: پيامبر صـلى الله عليه و آله فرمود: فرزنـد آدمى نزد خداونـد تبارك و تعالى هرگز كارى عظيم تر از قتل پيامبر يا امام و تخريب كعبه اى كه خـدا آن را قبله براى بنـدگان قرار داده است انجام نمى دهد و يا انكه منى خود به حرام در رحم زنى بريزد. - . همان : ۵۹ -

**[ترجمه]

«۱۰»

فس، [تفسير القمى]: وَ الَّذِينَ لا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلهاً آخَرَ وَ لا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لا يَزْنُونَ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذلِكَ يَلْقَ أَثاماً(۴) وَ أَثَاماً وَادٍ مِنْ أَوْدِيَهِ جَهَنَّمَ مِنْ صُـفْرٍ مُـذَابٍ قُـدَّامَهَا خُدَّهٌ فِى جَهَنَّمَ يَكُونُ فِيهِ مَنْ عَبَدَ غَيْرَ اللَّهِ وَ مَنْ قَتَلَ النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ وَ يَكُونُ فِيهِ الزُّنَاهُ يُضَاعَفُ لَهُمْ فِيهِ الْعَذَابُ إِلَّا مَنْ تابَ وَ آمَنَ إِلَى قَوْلِهِ فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتاباً يَقُولُ لَا يَعُودُ إِلَى شَـىْ ءٍ مِنْ ذَلِكَ بِإِخْلَاصٍ وَ نِيَّهٍ صَادِقَهٍ(۵).

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۰۱.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۵۰.

۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۵۹.

۴- ۴. الفرقان: ۶۸- ۷۱.

۵- ۵. تفسير القمّىّ ص ۴۶۸.

**[ترجمه]تفسیر قمی: «وَالَّذِینَ لَا یَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا یَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا یَزْنُونَ وَمَن یَفْعَلْ ذَلِکَ یَلْقَ أَثَامًا» - . فرقان / ۶۸- ۷۱ -

إثاماً دره ای از دره هـای جهنم است از مس مـذاب. جلو آن، گودالی است در جهنم، در آن کسانی که غیر خـدا را پرستیـده باشـند و کسـانی که قتـل نفس محرّمه کرده انـد و زناکـاران می باشـند. کسـانی که مرتکب این سه گنـاه می شونـد عـذابشان مضـاعف می شود، «الّا من تاب و آمن» تا اینجای آیه «فانّه یتوب الی الله متابا» خداونـد می فرمایـد با اخلاص و نیت صادق به چیزی از آن گناهان برنمی گردد. - . تفسیر قمی : ۴۶۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ل، [الخصال] عَنْ مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنِ الْفَارِسِیِّ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ حَفْصٍ الْبَصْرِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَا عَجَّتِ الْأَرْضُ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ کَعَجِیجِهَا مِنْ ثَلَاثَةٍ مِنْ دَمٍ حَرَامٍ یُسْفَکُ عَلَیْهَا أَوِ اغْتِسَالٍ مِنْ زِنًا أَوِ النَّوْمِ عَلَیْهَا قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ (۱).

**[ترجمه]خصال: سـلیمان بن حفص بصـری از امام صادق علیه السـلام نقل می کنـد که فرمود: زمین به سوی خدای عزّوجلّ ناله نمی زنـد مثل ناله ای که از این سه دسـته می زند: خونی که به حرام بر رویش می ریزد و نیز آب غسل از زنا و خوابی که قبل از طلوع خورشید بر رویش واقع شود. - . خصال ۱ : ۶۹ -

**[ترجمه]

«۱۲»

مع (۲)،[معـانی الأخبـار] ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْأَزْدِیِّ عَنِ ابْنِ عَمِیرَةَ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: مَنْ شُغِفَ بِمَحَبَّةِ الْحَرَامِ وَ شَهْوَةِ الزِّنَا فَهُوَ شِرْکُ شَیْطَانٍ ثُمَّ قَالَ إِنَّ لِوَلَدِ الزِّنَا عَلَامَاتٍ أَحَدُهَا بُغْضُنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ ثَانِیهَا أَنَّهُ یَحِنُّ إِلَی الْحَرَامِ الَّذِی خُلِقَ مِنْهُ الْخَبَرَ(۳).

**[ترجمه]معانی الأخبار - . معانی الاخبار : ۴۰۰ -

، خصال: ابن عمیره روایت می کند که امام صادق علیه السـلام فرمود: کسـی که شیفته محبت حرام و شهوت زنا باشد، شیطان در نطفه او شریک است.

سپس فرمود: برای ولـد زنـا نشـانه هـایی است: یکی از آنهـا بغض و کینه نسـبت به مـا اهـل بیت است. یکی دیگر آنکه هوای حرامی که از آن متولد شده را به سر دارد. - . خصال ۱ : ۱۰۲ -

**[ترجمه]

أقول

مضی فی باب جوامع المساوی (۴).

**[ترجمه]در باب جوامع مساوی گذشت. - . در باب جوامع مساوی یافت نشد. -

**[ترجمه]

«۱۳»

ل، [الخصال] عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ جَدِّهِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِیرَهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا فَشَتْ أَرْبَعَهٌ ظَهَرَتْ أَرْبَعَهٌ إِذَا فَشَا الزِّنَا ظَهَرَتِ الزَّلَازِلُ وَ إِذَا أُمْسِکَتِ الزَّکَاهُ هَلَکَتِ الْمَاشِیَهُ وَ إِذَا جَارَ الْحُکَّامُ فِی الْقَضَاءِ أُمْسِکَ الْقَطْرُ مِنَ السَّمَاءِ وَ إِذَا خُفِرَتِ الذِّمَّهُ نُصِرَ الْمُشْرِکُونَ عَلَی الْمُسْلِمِینَ (۵).

**[ترجمه]خصال: عبدالرحمن بن کثیر از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمود: وقتی چهارچیز افشا و برملا شود، چهار چیز ظاهر می شود: هنگامی که زنا علنی شود، زلزله ها ظاهر و وقتی از زکات خودداری شود گله های چارپایان نابود می گردد. وقتی حکام در قضاوتهایشان ظلم و جور کنند آسمان بارانی نمی فرستد و هنگامی که اهل ذمّه نگهبان و محافظ شما شوند، مشرکین بر مسلمین پیروز می شوند. - . خصال ۱ : ۱۱۵ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ل، [الخصال] عَنِ الْفَضْلِ بْنِ الْفَضْلِ الْکِنْدِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سَعِیدٍ الدِّمَشْقِیِّ عَنْ هِشَامِ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ مَسْلَمَهَ بْنِ عَلِیٍّ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ شَقِیقٍ عَنْ حُذَیْفَهَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَعْشَرَ الْمُسْلِمِینَ إِیَّاکُمْ وَ الزِّنَا فَإِنَّ فِیهِ سِتَّ خِصَالٍ

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۶۹.

۲- ۲. معانی الأخبار ص ۴۰۰.

۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۱۰۲.

۴- ۴. لا یوجد فی باب جوامع المساوی.

۵- ۵. الخصال ج ۱ ص ۱۱۵.

ثَلَاثٌ فِی الـدُّنْیَا وَ ثَلَاثٌ فِی الْآخِرَهِ فَأَمَّا الَّتِی فِی الـدُّنْیَا فَإِنَّهُ یَـذْهَبُ بِالْبَهَاءِ وَ یُورِثُ الْفَقْرَ وَ یَنْقُصُ الْعُمُرَ وَ أَمَّا الَّتِی فِی الْآخِرَهِ فَإِنَّهُ یُوجِبُ سَخَطَ الرَّبِّ وَ سُوءَ الْحِسَابِ وَ الْخُلُودَ فِی النَّارِ ثُمَّ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله سَوَّلَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَیْهِمْ وَ فِی الْعَذابِ هُمْ خالِدُونَ (۱).

**[ترجمه]خصـال: حـذیفه گفت: رسول خـدا صـلی الله علیه و آله فرمود: ای مسـلمانان از زنا برحـذر باشـید که در آن شـش ویژگی است: سه تا در دنیا و سه تا در آخرت. آنهایی که در دنیاست: انسان را بی ارزش می کنـد و فقر را به ارث می گذارد و عمر را کم می کند. اما آنهایی که در آخرت است: موجب عذاب پروردگار و بدحسابی و جاودانگی در آتش می شود.

سپس نبی صـلی الله علیه و آله فرمود: نفس هایشـان اعمـال زشت را برای انـان نیکو جلوه داد که نتیجه ان خشم و غضب الهی بود و در عذاب جاودانه خواهند ماند. - . همان : ۱۵۵ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ل، [الخصـال]: فِیمَـا أَوْصَـی بِهِ النَّبِیُّ صـلی الله علیه و آله عَلِیّاً یَا عَلِیُّ فِی الزِّنَا سِتُّ خِصَالٍ ثَلَاثٌ مِنْهَا فِی الـدُّنْیَا وَ ثَلَاثٌ فِی الْآخِرَهِ فَأَمَّا الَّتِی فِی الدُّنْیَا فَیَذْهَبُ بِالْبَهَاءِ وَ یُعَجِّلُ الْفَنَاءَ وَ یَقْطَعُ الرِّزْقَ وَ أَمَّا الَّتِی فِی الْآخِرَهِ فَسُوءُ الْحِسَابِ وَ سَخَطُ الرَّحْمَنِ وَ الْخُلُودُ فِی النَّارِ(۲).

**[ترجمه]خصال: از وصایای پیامبر صـلی الله علیه و آله به امیرالمؤمنین علی (ع): ای علی در زنا شـش خصوصـیت است: سـه تـای آنها در دنیا و سه تا در آخرت: اما آنچه در دنیاست: انسان را بی ارزش می کنـد و مرگ را نزدیک می سازد و روزی را قطع می کند. و اما آنچه در آخرت است: بدحسابی، غضب الهی و جاودانگی در آتش. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۶»

ع، [علل الشرائع] عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ النَّوْفَلِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هِلَالٍ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ الْخُرَاسَانِیِّ عَنْ أَبِیهِ أَنَّ عَلِیّاً علیه السـلام قَـالَ: إِیَّاکُمْ وَ الزِّنَـا فَإِنَّ فِیهِ سِتَّ خِصَالٍ وَ ذَکَرَ مِثْلَهُ وَ فِیهِ اللَّوَاتِی فِی الْمَوْضِعَیْنِ یَقْطَعُ الرِّزْقَ الْحَلَالَ وَ یُعَجِّلُ الْفَنَاءَ إِلَی النَّارِ(۳).

**[ترجمه]علل الشرایع: ابواسحاق خراسانی از پدرش نقل می کند که امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود: از زنا برحذر باشید که در آن شـش خصوصـیت است و ادامه ماننـد قبل. در دوجا آورده است: روزی حلال را قطع می کنـد و در نابودی به سوی آتش تعجیل می کند. - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۵ -

**[ترجمه]

ثو(۴)،[ثواب الأعمال] ل، [الخصال] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْكُوفِيِّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لِلزَّانِی سِتُّ خِصَالٍ ثَلَاثٌ فِی الدُّنْیَا وَ ثَلَاثٌ فِی الْآخِرَهِ فَأَمَّا الَّتِی فِی الدُّنْیَا فَإِنَّهُ یَذْهَبُ بِنُورِ الْوَجْهِ وَ یُورِثُ الْفَقْرَ وَ یُعَجِّلُ الْفَنَاءَ وَ أَمَّا الَّتِی فِی الْآخِرَهِ فَسَخَطُ الرَّبِّ جَلَّ جَلَالُهُ وَ سُوءُ الْحِسَابِ وَ الْخُلُودُ فِی النَّارِ(۵).

سن، [المحاسن] محمد بن علی عن ابن فضال: مثله (۶)

ص: ۲۲

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۵۵.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۵۵.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۵.

۴- ۴. ثواب الأعمال: ۲۳۴.

۵- ۵. الخصال ج ۱ ص ۱۵۵.

۶- ۶. المحاسن ص ۱۰۶.

أَقُولُ قَدْ مَضَی فِی بَابِ ذَمِّ السُّؤَالِ (۱) عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام: أَنَّ اللَّهَ أَعَاذَ شِیعَتَنَا مِنْ أَنْ یَلِدُوا مِنَ الزِّنَا أَوْ یُولَدَ لَهُمْ مِنَ الزِّنَا(۲).

وَ فِی بَابِ أُصُولِ الْکُفْرِ(۳): فِی وَصِیَّتِهِ لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ کَفَرَ بِاللَّهِ الْعَظِیمِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ عَشَرَهٌ وَ ذَکَرَ مِنْهَا نَاکِحَ الْمَرْأَهِ حَرَاماً فِی دُبُرِهَا وَ مَنْ نَکَحَ ذَاتَ مَحْرَمٍ مِنْهُ (۴).

**[ترجمه]ثواب الأعمال - . ثواب الاعمال : ۲۳۴ -

و خصال: قدّاح نقل می کند که امام صادق علیه السلام فرمود: برای زناکار شش ویژگی است که سه تای آنها در دنیا و سه تای دیگر در آخرت است. در دنیا آنکه نور رخساره ی او را می برد و فقر را برایش به ارث می گذارد و مرگش را نزدیک می کند. و اما آنچه در آخرت است: غضب پروردگار جلّ جلاله و بدحسابی و جاودانگی در آتش. - . خصال ۱ : ۱۵۵ -

محاسن: با سند دیگری مثل این روایت را آورده است. - . محاسن : ۱۰۶ -

می گویم: در باب مذمت سؤال - . در بحار ما بابی با این عنوان نیافتیم. بله در ج ۹۶ کتاب زکات، باب ۱۶، باب ذمّ سؤال خصوصاً با دست و کفّ و نیز از مخالفین شیعه و همچنین جاهایی که سؤال جایز است، خواهد آمد. -

گذشت از امام صادق علیه السلام روایت شده: خداوند شیعیان ما را از اینکه ولد زنا باشند یا از زنا فرزند داشته باشند، حفظ می کند. - . ر.ک خصال ۱ : ۱۶۳ و مانند آن در صفحه ۱۰۷ و ۱۰۹ -

و نیز در باب اصول کفر - . ر. ک ۷۲ : ۱۲۱ - ،

در وصیت پیامبر صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام آمده است: ای علی از این امت ده گروه به خداوند کفر می ورزند: و درمیان آنها مردی که با زنی از راه دبر به حرام امیزش کند و کسی که با محارم خود زنا کند آمده است. - . ر.ک ۲ : ۶۱ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ل، [الخصال] عَنْ سَعِیدِ بْنِ عِلَاقَهَ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: الزِّنَا یُورِثُ الْفَقْرَ(۵).

أَقُولُ قَدْ مَضَی فِی بَابِ جَوَامِعِ الْمَسَاوِی وَ مَا یُوجِبُ غَضَبَ اللَّهِ مِنَ الذُّنُوبِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ وَجَدْتُ فِی کِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام: إِذَا ظَهَرَ الزِّنَا مِنْ بَعْدِی ظَهَرَتْ مَوْتَهُ الْفَجْأَهِ(۶).

وَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الذُّنُوبُ الَّتِی تَحْبِسُ الرِّزْقَ الزِّنَا(۷).

۱- ۱. فی النسخه باب السؤال و لم نجد فی البحار بابا بهذا العنوان، نعم یأتی فی ج ۹۶ کتاب الزکاه الباب ۱۶ باب ذمّ السؤال خصوصا بالکف و من المخالفین و ما یجوز فیه السؤال.

۲- ۲. راجع الخصال ج ۱ ص ۱۶۳، و مثله فی ص ۱۰۷ و ۱۰۹.

۳- ۳. راجع ج ۷۲ ص ۱۲۱.

۴- ۴. راجع الخصال ج ۲ ص ۶۱.

۵- ۵. الخصال ج ۲ ص ۹۴.

۶- ۶. لا یوجد فی باب جوامع المساوی بل فی باب علل المصائب و المحن و الأمراض ج ۷۳ ص ۳۶۹ أخرجه من الکافی ج ۲ ص ۳۷۴ و ج ۵ ص ۵۴۱ و أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۲۱۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۷۱، ثواب الأعمال ص ۲۲۵. أمالی الصدوق ص ۱۸۵.

۷- ۷. راجع ج ۷۳ ص ۳۷۴ أخرجه من العلل ج ۲ ص ۲۷۱، معانی الأخبار: ۹۶۲ الاختصاص ۲۳۸.

**[ترجمه]خصال: سعید بن علاقه نقل می کند از امیرالمؤمنین علیه السلام که فرمود: زنا، فقر به همراه دارد. - . خصال ۲ : ۹۴ -

می گویم: در باب جوامع مساوی گذشت، گناهانی که موجب غضب خدا می شود از امام باقر علیه السلام که حضرت فرمود: در کتاب علی علیه السلام دیدم، هنگامی که بعد از من زنا آشکار می شود، مرگ ناگهانی هم ظاهر می شود. - . در باب جوامع مساوی نیافتیم بلکه در باب علل مصیبت ها و سختی ها و مرض ها جلد ۷۳ از کافی ۲ : ۳۷۴ و ۵ : ۵۴۱ و نیز امالی طوسی ۱ : ۲۱۴ و علل الشرایع ۲ : ۲۷۱ و ثواب الاعمال : ۲۲۵ و امالی صدوق : ۱۸۵ امده است. -

و از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: زنا از گناهانی است که موجب حبس روزی می شود. - . ر.ك ۷۳ : ۳۷۴ که از علل الشرایع ۲ : ۲۷۱ و معانی الاخبار : ۹۶۲ و اختصاص: ۲۳۸ روایت شده است. -

**[ترجمه]

«۱۹»

ع، [علل الشرائع] فِی عِلَلِ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الرِّضَا علیه السلام: حَرَّمَ الزِّنَا لِمَا فِیهِ مِنَ الْفَسَادِ مِنْ قَتْلِ الْأَنْفُسِ وَ ذَهَابِ الْأَنْسَابِ وَ تَرْکِ التَّرْبِیَهِ لِلْأَطْفَالِ وَ فَسَادِ الْمَوَارِیثِ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِکَ مِنْ وُجُوهِ الْفَسَادِ(۱).

أَقُولُ قَدْ مَضَی فِی بَابِ حُبِّ الدُّنْیَا عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: أَخْبَرَنِی جَبْرَئِیلُ أَنَّ رِیحَ الْجَنَّهِ تُوجَدُ مِنْ مَسِیرَهِ أَلْفِ عَامٍ مَا یَجِدُهَا عَاقٌّ وَ لَا قَاطِعُ رَحِمٍ وَ لَا شَیْخٌ زَانٍ (۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: محمد بن سنان از امام رضا علیه السلام روایت می کند که فرمود: زنا حرام شد به واسطه ی آنچه از فساد در آن است، از جمله قتل نفس، از بین رفتن نسب ها، عدم تربیت کودکان، نابودی میراث ها و آنچه شبیه به ان است از انواع فساد. - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۵ -

می گویم: در باب محبت دنیا گذشت از امام باقر علیه السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله که فرمود: جبرئیل به من خبر داد که نسیم بهشت از فاصله هزار ساله می رسد الّا به عاقّ والدین، کسی که از بستگانش بریده و پیرمرد زناکار. - . ر.ك ۷۳ : ۲۰۳ که از معانی الاخبار : ۲۰۰ نقل شده است. -

**[ترجمه]

«۲۰»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنِ الْمِیثَمِیِّ عَنْ بَشِیرٍ الدَّهَّانِ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنْ مِیثَمٍ رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَا أُنِیلُ رَحْمَتِی مَنْ تَعَرَّضَ لِلْأَیْمَانِ الْکَاذِبَهِ وَ لَا أُدْنِی مِنِّی یَوْمَ الْقِیَامَهِ مَنْ کَانَ زَانِیاً(۳).

**[ترجمه]ثواب الأعمال: خداوند عزّوجلّ فرمود: رحمت من به کسی که به دروغ قسم می خورد نمی رسد و همچنین کسی که زناکار باشد در روز قیامت به من نزدیک نمی شود. - . ثواب الاعمال : ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنِ ابْنِ حُمَیْدٍ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: ثَلَاثَهٌ لا یُکَلِّمُهُمُ اللَّهُ عِزَّ وَ جَلَ یَوْمَ الْقِیامَهِ وَ لا یَنْظُرُ إِلَیْهِمْ ... وَ لا یُزَکِّیهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِیمٌ شَیْخٌ زَانٍ وَ مَلِکٌ جَبَّارٌ وَ مُقِلٌّ مُخْتَالٌ (۴).

شی، [تفسیر العیاشی] عن الثمالی: مثله (۵).

**[ترجمه]ثواب الأعمال: ابوحمزه از امام باقر علیه السلام نقل می کند که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: سه گروه هستند که خداوند در روز قیامت با ایشان سخن نمی گوید و به ایشان نظر نمی کند و پاکشان نمی کند و عذاب دردناکی دارند: پیرمرد زناکار، پادشاه ستمگر و فقیر حیله گر و دورو. - . همان : ۲۰۰ -

تفسیر عیاشی: مانند این حدیث را آورده است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۷۹ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ عَمِیرَهَ عَنِ ابْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ: مُدْمِنُ الزِّنَا وَ السَّرَقِ وَ الشُّرْبِ کَعَابِدِ وَثَنٍ (۶).

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۵.
۲- ۲. راجع ج ۷۳ ص ۲۰۳، أخرجه عن معانی الأخبار ص ۲۰۰.
۳- ۳. ثواب الأعمال ۱۹۹.
۴- ۴. ثواب الأعمال ۲۰۰.
۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۱۷۹.
۶- ۶. ثواب الأعمال ص ۲۱۸.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: ابن حازم نقل می کند که امام صادق علیه السلام فرمود: خوگرفته و معتاد به زنا، دزدی و شراب مانند بت پرست است. - . ثواب الاعمال : ۲۱۸ -

**[ترجمه]

«۲۳»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ ابْنِ مَتِّيلٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ حَفْصٍ قَالَ قَالَ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ آلِهِ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ أَهَبَّ اللَّهُ رِيحاً مُنْتِنَهً يَتَأَذَّى بِهَا أَهْلُ الْجَمْعِ حَتَّى إِذَا هَمَّتْ أَنْ تُمْسِكَ بِأَنْفَاسِ النَّاسِ نَادَاهُمْ مُنَادٍ هَلْ تَدْرُونَ مَا هَذِهِ الرِّيحُ الَّتِی قَدْ آذَتْكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَقَدْ آذَتْنَا وَ بَلَغَتْ مِنَّا كُلَّ مَبْلَغٍ قَالَ فَيُقَالُ هَذِهِ رِيحُ فُرُوجِ الزُّنَاهِ الَّذِينَ لَقُوا اللَّهَ بِالزِّنَا ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَالْعَنُوهُمْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَلَا يَبْقَى فِی الْمَوْقِفِ أَحَدٌ إِلَّا قَالَ اللَّهُمَّ الْعَنِ الزُّنَاهَ(۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: زید بن علی گفت: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: وقتی روز قیامت می شود، خدا باد بدبویی را به راه می اندازد که همه اهل محشر را آزار می دهد، تا جایی که می خواهد نفس هایشان را نگه دارد. منادی ندا می دهد: آیا می دانید چه بویی است که شما را اذیت می کند؟ می گویند: نه، فقط اینکه ما را اذیت می کند و ما را به نهایت سختی و مشقت انداخته است .

حضرت فرمود: منادی می گوید: این بوی شرمگاه زنان زناکار است، کسانی که با خدا با زنا روبه رو می شوند و توبه نمی کنند. پس اهل محشر آنها را لعنت می کنند، به گونه ای که کسی در آنجا نیست مگر آنکه می گوید: خدایا زن زناکار را لعنت کن. - . همان : ۲۳۴ -

**[ترجمه]

«۲۴»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مِيكَالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: ثَلَاثَهٌ لا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ لا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ مِنْهُمُ الْمَرْأَهُ الَّتِی تُوطِئُ فِرَاشَ زَوْجِهَا(۲).

سن، [المحاسن] عن عثمان بن عيسى: مثله (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: محمد بن مسلم روایت می کند از امام صادق علیه السلام که فرمود: سه دسته اند که خدا با ایشان سخن نمی گوید و پاک نمی شوند و عذاب دردناکی برای آنهاست: یکی از آنها زنی است که در بستر شوهرش با او زنا کنند. - . همان : ۲۳۵ -

محاسن: مانند این روایت آمده است. - . محاسن : ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۲۵»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ صَبَّاحِ بْنِ سَیَابَهَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقِیلَ لَهُ یَزْنِی الزَّانِی حِینَ یَزْنِی وَ هُوَ مُؤْمِنٌ قَالَ لَا إِذَا کَانَ عَلَی بَطْنِهَا سُلِبَ الْإِیمَانُ مِنْهُ فَإِذَا أقام [قَامَ] رُدَّ عَلَیْهِ قَالَ فَإِنَّهُ إِنْ أَرَادَ أَنْ یَعُودَ قَالَ مَا أَکْثَرَ مَنْ یَهُمُّ أَنْ یَعُودَ ثُمَّ لَا یَعُودُ(۴).

سن، [المحاسن] عن ابن أبی عمیر: مثله (۵).

ص: ۲۵

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۳۴.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۳۵.

۳- ۳. المحاسن ص ۱۰۸.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۲۳۴.

۵- ۵. المحاسن ص ۱۰۷.

**[ترجمه]صباح بن سیابه گفت: نزد امام صادق علیه السلام بودم. سؤال شد: کسی که زنا می کند، آیا در حال زنا مؤمن است؟ حضرت فرمود: نه، اگر روی شکم زن باشد، ایمان از او گرفته می شود، زمانی که بر خواست ایمان به بر گردانده می شود سوال شد که اگر بخواهد دوباره زنا کند چه؟ فرمود: چه بسیار کسانی که خواستند بازگردند و برنگشتند. - . ثواب الاعمال : ۲۳۴ -

محاسن: با سند دیگری این روایت را آورده است. - . محاسن : ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۲۶»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَهَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: إِذَا زَنَى الرَّجُلُ أَدْخَلَ الشَّيْطَانُ ذَكَرَهُ فَعَمِلَا جَمِيعاً وَ كَانَتِ النُّطْفَهُ وَاحِدَهً وَ خُلِقَ مِنْهَا الْوَلَدُ وَ يَكُونُ شِرْكَ شَيْطَانٍ (۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: عبدالملک بن اعین گفت: شنیدم امام باقر علیه السلام فرمود: وقتی مردی زنا می کند شیطان هم عمل دخول را انجام می دهد پس با هم همکاری می کنند، نطفه یکی می شود و از این نطفه فرزند متولد می شود. دراین فرزند شیطان شریک می باشد. - . ثواب الاعمال : ۲۳۵ -

**[ترجمه]

«۲۷»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ هِلَالٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: أَ لَا أُخْبِرُكُمْ بِأَكْبَرِ الزِّنَا قَالَ هِيَ امْرَأَهٌ تُوطِئُ فِرَاشَ زَوْجِهَا فَتَأْتِي بِوَلَدٍ مِنْ غَيْرِهِ فَتُلْزِمُهُ زَوْجَهَا فَتِلْكَ الَّتِي لَا يُكَلِّمُهَا اللَّهُ وَ لَا يَنْظُرُ إِلَيْهَا يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ لَا يُزَكِّيهَا وَ لَهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ (۲).

سن، [المحاسن] عن ابن أبی عمیر: مثله (۳) شی، [تفسیر العیاشی] عن إسحاق: مثله (۴).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: امیرالمؤمنین فرمودند: آیا می خواهید از زنای اکبر باخبرتان سازم؟ فرمود: زنی در بستر شوهرش زنا دهد و فرزندی از غیر شوهرش بیاورد و آن فرزند را به شوهرش بچسباند. خداوند با این زن سخن نمی گوید و در روز قیامت به او نگاه نمی کند، پاکش نمی کند و عذاب دردناکی خواهد داشت. - . همان -

محاسن و تفسیر عیاشی: با اسناد متفاوت مانند این حدیث را آورده اند - . محاسن : ۱۰۸ و تفسیر عیاشی ۱ : ۱۷۸ - .

**[ترجمه]

«۲۸»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِيِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَهِ رَجُلٌ أَقَرَّ نُطْفَتَهُ فِی رَحِمٍ تَحْرُمُ عَلَيْهِ (۵).

سن، [المحاسن] عن أبيه عن عثمان بن عيسى: مثله (۶).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: علی بن سالم نقل کرد از امام صادق علیه السلام که فرمود: شدیدترین عذاب روز قیامت بین مردم برای کسی است که نطفه اش را در رحم کسی که بر او حرام است قرار دهد. - . ثواب الاعمال : ۲۳۵ -

محاسن: با سند دیگری مثل این روایت را نقل کرده است. - . محاسن : ۱۰۶ -

**[ترجمه]

«۲۹»

ثو، [ثواب الأعمال] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا زَنَى الرَّجُلُ

ص: ۲۶

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۳۵.

۲- ۲. المصدر ص ۲۳۵.

۳- ۳. المحاسن ص ۱۰۸.

۴- ۴. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۱۷۸ و فيه إسحاق بن أبی هلال.

۵- ۵. ثواب الأعمال ص ۲۳۵.

۶- ۶. المحاسن ص ۱۰۶.

فَارَقَهُ رُوحُ الْإِيمَانِ قَالَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ (۱) ذَلِکَ الَّذِی یُفَارِقُهُ (۲).

سن، [المحاسن] عن ابن فضال: مثله (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: ابن بکیر گفت: به امام باقر علیه السلام عرض کردم در باره سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله که فرمود: وقتی کسی زنا می کند روح ایمان از او جدا می شود. حضرت فرمود: خدای عزّوجلّ فرمود: «و أیدهم بروح منه» -. مجادله / ۲۲ - این است آنچه که از او جدا می شود. -. ثواب الاعمال : ۲۳۵ -

محاسن: مانند این حدیث را آورده است. -. محاسن : ۱۰۶ -

**[ترجمه]

«۳۰»

سن، [المحاسن] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ یَعْقُوبُ لِابْنِهِ یَا بُنَیَّ لَا تَزْنِ فَلَوْ أَنَّ الطَّیْرَ زَنَی لَتَنَاثَرَ رِیشُهُ (۴).

**[ترجمه]محاسن: قدّاح از امام صادق علیه السلام نقل کرد که فرمود: یعقوب علیه السلام به پسرش فرمود: پسرکم، زنا نکن، اگرپرنده زنا کند پرهایش می ریزد. -. همان : ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۳۱»

سن، [المحاسن] فِی رِوَایَهِ أَبِی عُبَیْدَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ وَجَدْنَا فِی کِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِذَا کَثُرَ الزِّنَا کَثُرَ مَوْتُ الْفَجْأَهِ(۵).

**[ترجمه]محاسن: در روایت ابی عبیده آمده است: امام باقر علیه السلام فرمود: ما در کتاب علی علیه السلام یافتیم که فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هنگامی که زنا زیاد شود، مرگ های ناگهانی زیاد می شود. -. همان -

**[ترجمه]

«۳۲»

سن، [المحاسن] عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ التَّفْلِیسِیِّ عَنِ السَّمَنْدِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَمَّا أَقَامَ الْعَالِمُ الْجِدَارَ أَوْحَی اللَّهُ إِلَی مُوسَی أَنِّی مُجَازٍ الْأَبْنَاءَ بِسَعْیِ الْآبَاءِ إِنْ خَیْرٌ فَخَیْرٌ وَ إِنْ شَرٌّ فَشَرٌّ لَا تَزْنُوا فَتَزْنِیَ نِسَاؤُکُمْ وَ مَنْ وَطِئَ فَرْشَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ وُطِئَ فِرَاشُهُ کَمَا تَدِینُ تُدَانُ (۶).

**[ترجمه]محاسن: سمندی از امام صادق علیه السلام نقل کرد که فرمود: وقتی شخص دانا [خضر] دیوار را درست کرد خداوند به موسی علیه السلام وحی کرد که ما فرزندان را به عمل و تلاش پدرانشان جزا می دهیم، اگر خوب بود که خوب و اگر بد بود که بد. زنا نکنید که زنان شما زناکار می شوند و کسی که در بستر مرد مسلمانی با زنش زناُ کند در بسترش با زن او نیز زنا خواهند کرد. هرطور رفتار کنید با شما رفتار می کنند. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۳»

سن، [المحاسن] فِی رِوَایَهِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: أَوْحَی اللَّهُ إِلَی مُوسَی بْنِ عِمْرَانَ علیه السلام لَا تَزْنِ فَيُحْجَبَ عَنْکَ نُورُ وَجْهِی وَ تُغْلَقَ أَبْوَابُ السَّمَاوَاتِ دُونَ دُعَائِکَ (۷).

**[ترجمه]محاسن: در روایت ابوحمزه آمده است که امام باقر علیه السلام فرمود: خداوند به موسی بن عمران علیه السلام وحی کرد: زنا نکن که نور وجه من از تو پوشیده و پنهان می شود و درهای آسمانها در برابر دعای تو بسته می شود. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۴»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ: إِذَا زَنَی الرَّجُلُ أَدْخَلَ الشَّيْطَانُ ذَکَرَهُ فَعَمِلَا جَمِيعاً فَکَانَتِ النُّطْفَهُ وَاحِدَهً فَخُلِقَ مِنْهُمَا فَيَکُونُ شِرْکَ شَيْطَانٍ (۸).

**[ترجمه]محاسن: عبدالملک بن اعین گفت: شنیدم امام باقر علیه السلام می فرماید: وقتی مردی زنا می کند شیطان نیز با او دخول می کند پس با هم مرتکب آن عمل می شوند. پس یک نطفه می شودو از ان دو یک نفر متولد می شود. پس در این زنا زاده شیطان شریک است. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۵»

سن، [المحاسن] عَنْ يَحْيَی بْنِ الْمُغِيرَهِ عَنْ حَفْصٍ قَالَ قَالَ زَيْدُ بْنُ عَلِیٍّ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: إِذَا کَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ أَهَبَّ اللَّهُ رِيحاً مُنْتِنَهً يَتَأَذَّی بِهَا

۱- ۱. المجادله: ۲۲.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۳۵.

۳- ۳. المحاسن ص ۱۰۶.

۴- ۴. المحاسن ص ۱۰۷.

۵- ۵. المحاسن ص ۱۰۷.

۶- ۶. المحاسن ص ۱۰۷.

۷- ۷. المحاسن ص ۱۰۷.

۸- ۸. المحاسن ص ۱۰۷.

أَهْلُ الْجَمْعِ حَتَّى إِذَا هَمَّتْ أَنْ تُمْسِكَ بِأَنْفَاسِ النَّاسِ نَادَاهُمْ مُنَادٍ هَلْ تَدْرُونَ مَا هَذِهِ الرِّيحُ الَّتِي قَدْ آذَتْكُمْ فَيَقُولُونَ لَا وَ قَدْ آذَتْنَا وَ بَلَغَتْ مِنَّا كُلَّ الْمَبْلَغِ قَالَ فَيُقَالُ هَذِهِ رِيحُ فُرُوجِ الزُّنَاةِ الَّذِينَ لَقُوا اللَّهَ بِالزِّنَا ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَالْعَنُوهُمْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ قَالَ فَلَا يَبْقَى فِي الْمَوْقِفِ أَحَدٌ إِلَّا قَالَ اللَّهُمَّ الْعَنِ الزُّنَاةَ(۱).

**[ترجمه]محاسن: زید بن علی گفت: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: هنگامی که قیامت فرا می رسد، خدا باد بدبویی را به راه می اندازد که همه اهل محشر را آزار می دهد، تا جایی که می خواهد مانع نفس کشیدن مردم شود در این هنگام منادی ندا می دهد: آیا می دانید چه بویی است که شما را اذیت می کند؟ می گویند: نه، فقط اینکه ما را اذیت می کند و ما را به نهایت سختی و مشقت انداخته است.

حضرت فرمود: منادی می گوید: این بوی شرمگاه زنان زناکار است، کسانی که با خدا با زنا روبه رو می شوند و توبه نمی کنند. پس اهل محشر آنها را لعنت می کنند، به گونه ای که کسی در آنجا نیست مگر آنکه می گوید: خدایا زن زناکار را لعنت کن. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۶»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: اعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَرَّمَ الزِّنَا لِمَا فِيهِ مِنْ بُطْلَانِ الْأَنْسَابِ الَّتِي هِيَ أُصُولُ هَذَا الْعَالَمِ وَ تَعْطِيلُ الْمَاءِ إِثْمٌ (۲).

وَ رُوِيَ: أَنَّ الدَّفْقَ فِي الرَّحِمِ إِثْمٌ وَ الْعَزْلَ أَهْوَنُ لَهُ (۳).

وَ رُوِيَ: أَنَّ يَعْقُوبَ النَّبِيَّ علیه السلام قَالَ لِابْنِهِ يُوسُفَ يَا بُنَيَّ لَا تَزْنِ فَإِنَّ الطَّيْرَ لَوْ زَنَى لَتَنَاثَرَ رِيشُهُ.

وَ رُوِيَ: أَنَّ الزِّنَا يُسَوِّدُ الْوَجْهَ وَ يُورِثُ الْفَقْرَ وَ يَبْتُرُ الْعُمُرَ وَ يَقْطَعُ الرِّزْقَ وَ يَذْهَبُ بِالْبَهَاءِ وَ يُقَرِّبُ السَّخَطَ وَ صَاحِبُهُ مَخْذُولٌ مَشْئُومٌ.

وَ رُوِيَ: لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَسُئِلَ عَنْ مَعْنَى ذَلِكَ فَقَالَ يُفَارِقُهُ رُوحُ الْإِيمَانِ فِي تِلْكَ الْحَالِ فَلَا يَرْجِعُ إِلَيْهِ حَتَّى يَتُوبَ.

**[ترجمه]فقه الرضا (ع): بدان که خداوند عزّوجلّ زنا را به دلیل باطل کردن نسب هایی که اصول این عالم است حرام کرد و هدر دادن منی گناه است. - . چنین روایتی در مستدرک الوسایل ۲:۵۶۶ آمده و در حاشیه آن استظهار شده: تعطیلی ارث و میراث. -

روایت شده ریختن آب در رحم [به حرام] گناه است و دور ریختن آن آسان تر است. - . ر. ک مستدرک ۲ : ۵۶۷ و فقه الرضا : ۳۷ -

و نیز روایت شده که یعقوب پیامبر علیه السلام به فرزندش یوسف گفت: پسرکم زنا نکن، اگر پرنده ای زنا کند پرهایش فرو می ریزد.

و روایت شده که زنا صورت را سیاه می کند، فقر را به ارث می گذارد، عمر را کوتاه می کند، روزی را قطع می کند، انسان را بی ارزش می کند. غضب خدا را نزدیک می سازد و زناکار خوار و بدبخت است.

روایت شده: زناکار زنا نمی کند در حالی که در آن وقت مؤمن باشد، از معنی این عبارت سؤال شد، فرمود: در آن حال روح ایمان از او جدا می شود و به او برنمی گردد تا آنکه توبه کند.

**[ترجمه]

«۳۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سَلْمَانَ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: ثَلَاثَهٌ لا یَنْظُرُ اللَّهُ إِلَیْهِمْ یَوْمَ الْقِیامَهِ الْأَشْمَطُ(۴) الزان [الزَّانِی] وَ رَجُلٌ مُفْلِسٌ مَرِحٌ مُخْتَالٌ وَ رَجُلٌ اتَّخَذَ یَمِینَهُ بِضَاعَهً فَلَا یَشْتَرِی إِلَّا بِیَمِینٍ وَ لَا یَبِیعُ إِلَّا بِیَمِینٍ (۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از سلمان – رحمت خدا بر او باد – روایت شده که گفت: سه دسته هستند که در روز قیامت خدا به ایشان نظر نمی کند: کسی که موی سرش سیاه و سفید است و زنا می کند و شخص بیچاره ی سرخوش و فریبکار ، کسی که بضاعت و دارائیش قسم و سوگند [دروغ] است و با قسم می خرد و می فروشد. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۷۹ –

**[ترجمه]

«۳۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ أَعْیَنَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: إِذَا زَنَی الرَّجُلُ أَدْخَلَ الشَّیْطَانُ ذَکَرَهُ ثُمَّ عَمِلَا جَمِیعاً ثُمَّ تَخْتَلِطُ النُّطْفَتَانِ فَیَخْلُقُ

ص: ۲۸

۱- ۱. المحاسن ص ۱۰۷.

۲- ۲. کذا فی نسخه المستدرک ج ۲ ص ۵۶۶ و استظهر فی هامش الأصل« تعطیل المواریث».

۳- ۳. راجع المستدرک ج ۲ ص ۵۶۷ فقه الرضا: ۳۷.

۴- ۴. الاشمط: الذی خالط بیاض رأسه سواد.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۱۷۹.

اللَّهُ مِنْهُمَا فَيَكُونُ شِرْكَ شَيْطَانٍ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: عبدالملک بن اعین گفت شنیدم امام باقر علیه السلام می فرماید: وقتی مردی زنا می کند شیطان نیز آلتش را داخل می کند پس با هم مرتکب آن عمل می شوند. سپس نطفه های آنها مخلوط می شود و خداوند از ان دو طفلی خلق می کند. دراین طفل شیطان شریک است. -. همان ۲ : ۲۹۹ -

**[ترجمه]

«۳۹»

ضه، [روضه الواعظین] قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ وُلِدَ مِنْ حَلَالٍ وَ هُوَ يُحِبُّ الزِّنَا.

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: مَنْ زَنَى بِامْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ أَوْ يَهُودِيَّةٍ أَوْ نَصْرَانِيَّةٍ أَوْ مَجُوسِيَّةٍ حُرَّةٍ أَوْ أَمَةٍ ثُمَّ لَمْ يَتُبْ وَ مَاتَ مُصِرّاً عَلَيْهِ فَتَحَ اللَّهُ لَهُ فِي قَبْرِهِ ثَلَاثَ مِائَةِ بَابٍ يَخْرُجُ مِنْهُ حَيَّاتٌ وَ عَقَارِبُ وَ ثُعْبَانُ النَّارِ يَحْتَرِقُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَإِذَا بُعِثَ مِنْ قَبْرِهِ تَأَذَّى النَّاسُ مِنْ نَتْنِ رِيحِهِ فَيُعْرَفُ بِذَلِكَ وَ بِمَا كَانَ يَعْمَلُ فِي دَارِ الدُّنْيَا حَتَّى يُؤْمَرَ بِهِ إِلَى النَّارِ.

**[ترجمه]روضه الواعظین: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: دروغ می گوید کسی که گمان می کند از حلال متولد شده در حالی که زنا را دوست دارد. و نیز رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که با زن مسلمان یا یهودی یا مسیحی یا زرتشتی آزاد یا کنیز زنا کند و توبه نکند و در حالت اصرار بر آن بمیرد، خداوند در قبرش سیصد در می گشاید که از آنها مارها و عقرب ها و اژدهای آتش بیرون می آید که تا روز قیامت در ان سوخته می شود. وقتی از قبرش برانگیخته می شود مردم از بوی بد آن آزار می بینند و با آن و آنچه که در دنیا عمل کرده شناخته می شود تا وقتی که به سوی آتش امر می شود.

**[ترجمه]

«۴۰»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ سَهْلٍ عَنِ السَّيَّارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَزَّارِ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْفَى شِيعَتَنَا مِنْ سِتٍّ مِنَ الْجُنُونِ وَ الْجُذَامِ وَ الْبَرَصِ وَ الْأُبْنَةِ وَ أَنْ يُولَدَ لَهُ مِنْ زِنًى وَ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ بِكَفِّهِ (۲).

**[ترجمه]خصال: شخصی از امام صادق علیه السلام نقل کرد که فرمود: خدای عزّوجلّ شیعیان ما را از شش چیز پاک و مبرّا ساخت: جنون، جذام، پیسی، همجنس گرایی، اینکه فرزندی از زنا برای او متولد شود و نیز گدایی. -. خصال ۱ : ۱۶۳ -

**[ترجمه]

«۴۱»

«۴۱»

ل، [الخصال] أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا ابْتَلَی اللَّهُ بِهِ شِیعَتَنَا فَلَنْ یَبْتَلِیَهُمْ بِأَرْبَعٍ بِأَنْ یَکُونُوا لِغَیْرِ رِشْدَهٍ أَوْ أَنْ یَسْأَلُوا بِأَکُفِّهِمْ أَوْ أَنْ یُؤْتَوْا فِی أَدْبَارِهِمْ أَوْ أَنْ یَکُونَ فِیهِمْ أَخْضَرُ أَزْرَقُ (۳).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند شیعیان ما را بهر چه گرفتار فرماید هرگز بچهار درد گرفتار نفرماید باینکه زنازاده باشند یا اینکه دست گدائی بسوی مردم دراز کنند یا با آنان عمل جنسی انجام داده شود یا سبزه و چشم زاغ باشد. - . همان : ۱۰۷ -

**[ترجمه]

«۴۲»

ل (۴)،[الخصال] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُثْمَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَرْبَعُ خِصَالٍ لَا تَکُونُ فِی مُؤْمِنٍ لَا یَکُونُ مَجْنُوناً وَ لَا یَسْأَلُ عَلَی أَبْوَابِ النَّاسِ وَ لَا

ص: ۲۹

۱- ۱. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۲۹۹.
۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۶۳.
۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۱۰۷.
۴- ۴. الخصال ج ۱ ص ۱۰۹.

يُولَدُ مِنَ الزِّنَى وَ لَا يُنْكَحُ فِي دُبُرِهِ (١).

**[ترجمه]خصال – . همان : ١٠٩ – :

امام صادق عليه السلام فرمود: مؤمن داراى چهار خصلت نگردد: ديوانه نشود از در خانه هاى مردم گدائى نكند و زنازاده نباشد و مفعول واقع نگردد .

**[ترجمه]

باب ٧٠ حد الزنا و كيفيه ثبوته و أحكامه

الآيات

النساء: وَ اللَّاتِي يَأْتِينَ الْفاحِشَةَ مِنْ نِسائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا وَ الَّذانِ يَأْتِيانِها مِنْكُمْ فَآذُوهُما فَإِنْ تابا وَ أَصْلَحا فَأَعْرِضُوا عَنْهُما إِنَّ اللَّهَ كانَ تَوَّاباً رَحِيماً(٢)

١- ١. ما بين العلامتين كان محله بياضا أوردنا ذيل الحديث ٤٠ و الحديثين بعده من باب ذمّ السؤال ج ٩٦ الباب ١٦ من كتاب الزكاه و الصدقه.

٢- ٢. النساء: ١٥- ١٦. قال الطبرسيّ:« وَ اللَّاتِي يَأْتِينَ الْفاحِشَةَ» أى يفعلن الزنا« فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ» أى من المسلمين يخاطب الحكام و الأئمّه و يأمرهم بطلب أربعه من الشهود فى ذلك عند عدم الإقرار، و قيل: هو خطاب للازواج فى نسائهم، أى فاستشهدوا عليهن أربعه منكم. و قال أبو مسلم: المراد بالفاحشه فى الآيه هنا الزنا: أن تخلو المرأه بالمرأه فى الفاحشه المذكوره عنهن، و هذا القول مخالف للإجماع، و لما عليه المفسرون فانهم أجمعوا على أن المراد بالفاحشه هنا الزنا. قال: و كان فى مبدإ الإسلام إذا فجرت المرأه و قام عليها أربعه شهود حبست فى البيت أبدا حتّى تموت، ثمّ نسخ ذلك بالرجم فى المحصنين و الجلد فى البكرين. قالوا: و لما نزل قوله« الزَّانِيَةُ وَ الزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ واحِدٍ مِنْهُما مِائَةَ جَلْدَةٍ» قال النبىّ صلّى اللّه عليه و آله: خذوا عنى! خذوا عنى! قد جعل اللّه لهن سبيلا: البكر بالبكر جلد مائه و تغريب عام و الثيب بالثيب جلد مائه و الرجم. قال: و قال بعضهم: انه غير منسوخ لان الحبس لم يكن مؤبدا، بل كان مستندا الى غايه، فلا يكون بيان الغايه نسخا له. قال:« وَ الَّذانِ يَأْتِيانِها مِنْكُمْ» أى يأتيان الفاحشه و فيه ثلاثه أقوال: أحدها أنهما الرجل و المرأه، و ثانيها أنهما البكران من الرجال و النساء، و ثالثها أنهما الرجلان الزانيان، و هذا لا يصحّ لانه لو كان كذلك لما كان للتثنيه معنى لان الوعد و الوعيد انما يأتى بلفظ الجمع فيكون لكل واحد منهم، أو بلفظ الواحد لدلالته على الجنس فأما التثنيه فلا فائده فيها. و قال أبو مسلم: هما الرجلان يخلوان بالفاحشه بينهما، و الفاحشه فى الآيه الأولى عنده السحق و فى الآيه الثانيه اللواط، فحكم الآيتين عنده ثابت غير منسوخ، و الى هذا التأويل ذهب أهل العراق، فلا حدّ عندهم فى اللواط و السحق، و هذا بعيد لان الذى عليه جمهور المفسرين أن الفاحشه فى الآيه الزنا أقول: ظاهر الآيه بقرينه قوله« الَّذانِ يَأْتِيانِها مِنْكُمْ» هو قول أبى مسلم فان لفظ التثنيه و الإتيان بضمير الفاحشه و ارجاعها الى الآيه الأولى لا يستقيم الا على قوله فان الفاحشه ان كانت هى الزنا فقد ذكر حكم النساء فى الآيه الأولى، و بقى حكم الرجال و كان

حقّ الكلام أن يقال:« و الذين يأتونها منكم» فلا يصحّ التأويل بأنهما الرجل و المرأه تغليبا كما فى القول الأوّل، و لا التأويل بأنهما البكران من الرجال و النساء لذلك، و لا القول الثالث لما ذكره الطبرسىّ نفسه فلم يبق الا القول الرابع و هو قول أبى مسلم. هذا هو الظاهر المنصوص من الآيتين- حيث سمى مباشره الرجل مع الرجل، و المره مع المرأه فاحشه، و أمّا مباشره الرجل مع المرأه و هى التى تسمى بالزنا فهى جامع بين الفاحشتين و الحكم فيه ثابت بطريق أولى، و لأن الزنا فاحشه قطعا لقوله تعالى: « وَ لا تَقْرَبُوا الزِّنى إِنَّهُ كانَ فاحِشَةً وَ ساءَ سَبِيلًا».

النور: الزَّانِيَهُ وَ الزَّانِی فَاجْلِدُوا کُلَّ واحِدٍ مِنْهُما مِائَهَ جَلْدَهٍ وَ لا تَأْخُذْکُمْ بِهِما رَأْفَهٌ فِی دِینِ اللَّهِ إِنْ کُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ وَ لْیَشْهَدْ عَذابَهُما طائِفَهٌ

ص: ۳۱

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (۱)

ص: وَ خُذْ بِيَدِكَ ضِغْثاً فَاضْرِبْ بِهِ وَ لا تَحْنَثْ (۲).

lt;meta info="- «وَاللاَّتِی یَأْتِینَ الْفَاحِشَهَ مِن نِّسَآئِکُمْ فَاسْتَشْهِدُواْ عَلَیْهِنَّ أَرْبَعهً مِّنکُمْ فَإِن شَهِدُواْ فَأَمْسِکُوهُنَّ فِی الْبُیُوتِ حَتَّیَ یَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ یَجْعَلَ اللّهُ لَهُنَّ سَبِیلًا * وَاللَّذَانَ یَأْتِیَانِهَا مِنکُمْ فَآذُوهُمَا فَإِن تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُواْ عَنْهُمَا إِنَّ اللّهَ کَانَ تَوَّابًا رَّحِیمًا» ؛ {و از زنان شما کسانی که مرتکب زنا می شوند چهار تن از میان خود [مسلمانان] بر آنان گواه گیرید پس اگر شهادت دادند آنان [=زنان] را در خانه ها نگاه دارید تا مرگشان فرا رسد یا خدا راهی برای آنان قرار دهد * و از میان شما آن دو تن را که مرتکب زشتکاری می شوند آزارشان دهید پس اگر توبه کردند و درستکار شدند از آنان صرفنظر کنید زیرا خداوند توبه پذیر مهربان است} - . نساء / ۱۵ و ۱۶ طبرسی گفت: «واللاتی یأتین الفاحشه» یعنی کسانی که زنا انجام می دهند، «فاستشهدوا...» یعنی از مسلمانان. مخاطب حاکمان و رهبران هستند که خداایشان را امر می کند در صورت عدم اقرار، جهار شاهد بر زنا طلب کنند . گفته شده این خطاب به شوهران در باره ی زنانشان می باشد، یعنی شما چهار نفر از مسلمانان را بر زنانتان شاهد بیاورید.

ابومسلم گفت: مراد از فاحشه در این آیه، زنا می باشد؛ این سخن که مراد از فاحشه خلوت کردن زن با زن است، مخالف اجماع است و اجماع مفسران بر آن است که مراد از فاحشه در این آیه زنا می باشد.

گفت: در صدر اسلام وقتی زنی زنا می کرد وچهار شاهد بر او گواهی می دادند برای همیشه در خانه حبس می شد تا آنکه بمیرد. سپس این حکم با سنگسار برای همسردارها و شلاق برای باکره ها نسخ شد.

گفتند: وقتی این آیه نازل شد: «الزانیه و الزانی....» پیامبر (ص) فرمود: این [حکم را] از من بگیرید، از من بگیرید، خداوند برای آنها راهی قرار داده است، مجرد با مجرد صد شلاق و یک سال تبعید و متأهل با متأهل صد شلاق و سنگسار.

گفت: بعضی از ایشان گفته اند: این حکم نسخ نشده است زیرا حبس ابدی و همیشگی نیست بلکه نهایتی دارد، بنابراین بیان غایت برای آن نسخ آن حکم نخواهد بود.

گفت: «واللذان یأتیانها منکم» یعنی آن دو مرتکب فاحشه شوند. در مراد از ان دو، سه قول است: یکی اینکه آن دو یکی مرد و دیگری زن است. دیگر آنکه آن دو مردان و زنان مجرد هستند و قول سوم آنکه دو مرد زناکار که این صحیح نمی باشد زیرااگر مراد دو مرد زناکار باشد زیرا وعده و وعید یا به صورت جمع می اید در نتیجه ان برای هر یک از انان می باشد و یا به صورت مفرد تا بر جنس دلالت کند و لیکن تثنیه فایده ای ندارد . واحد با دلالت بر جنس. پس تثنیه آمدن آن فائده ای ندارد.

ابومسلم گفت: مراد دو مردی است که با هم لواط می کنند . و فاحشه در آیه اول در نظر او همان سحق است و در آیه دوم لواط است. بنابراین حکم این دو آیه نزد او ثابت است و نسخ نمی شود. اهل عراق نیزاینگونه تأویل می کنند. پس نزد اینان برای لواط و مساحقه حدی نیست. این بعید است زیرا جمهور مفسرّین فاحشه را در آیه، زنا می دانند.

می گویم: ظاهر آیه به قرینه «اللذان یأتیانها منکم» همان سخن ابومسلم است. زیرا لفظ تثنیه و آوردن ضمیر برای فاحشه و ارجاع آن به آیه اول فقط با قول ابو مسلم درست می اید پس اگر فاحشه عبارت از زنا باشد در آیه اول فقط حکم زنان را بیان می کند و حکم مردان باقی می ماندو حق کلام این بود که گفته شود: «والذین یأتونها منکم» بنابراین تأویل به اینکه مراد از ان دو ، مرد و زن از باب تغلیب است صحیح نمی باشد جنانکه در قول اول بود. و نیز آنکه تأویل بردن به آنکه مردان و زنان مجرد هستند نیز صحیح نمی باشد. و همچنین قول سوم به دلیلی که طبرسی خودش ذکر کرد پس باقی می ماند جز قول چهارم که سخن ابومسلم است.

این همان ظاهر مشخص از دو آیه است،از این جهت که هم حکم ارتباط جنسی دو مرد با هم و هم دو زن با هم بیان شده است اما زنا که بین مرد و زن واقع می شود این عمل جامع دو فاحشه است و به طریق اولی حکم در ان ثابت است. چرا که زنا، قطعاً فاحشه است به دلیل سخن خدای متعال: «ولا تقربوا الزنی انه کان فاحشه و ساء سبیلاً» . -

- «الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ» ؛ { به هر زن زناکار و مرد زناکاری صد تازیانه بزنید و اگر به خدا و روز بازپسین ایمان دارید در [کار] دین خدا نسبت به آن دو دلسوزی نکنید و باید گروهی از مؤمنان در کیفر آن دو حضور یابند} - . نور / ۲ -

- «وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِب بِّهِ وَلَا تَحْنَثْ» ؛ { [و به او گفتیم] یک بسته ترکه به دستت برگیر و [همسرت را] با آن بزن و سوگند مشکن} - . ص / ۴۴، طبرسی بنابر آنچه که مؤلف علامه [مجلسی] در ج ۱۲ ص ۳۴۰ در باب داستان های ایوب نبی علیه السلام نقل کرده، گفته است: «و خذ بیدک ضغثاً» همان به دست گرفتن شاخه های باریک و شبیه آن است. یعنی ان را به ایوب گفتیم. ماجرا چنین بود که ایوب نسبت به زنش که کار منکری انجام داده بود قسمی خورد با این قول که: اگر عافیت یابد صد شلاق به او بزنم. به او گفته شد: به تعداد ضربه های سوگند خود شاخه های باریک را بگیر «فاضرب به» یعنی با آنها یک بار او را بزن. اگر این کار را انجام دهی، قسمت هم انجام می شود. «و لا تحنث» نشکن قسمت را.

از ابن عباس روایت شده که گفت: سبب این ماجرا این است که شیطان به صورت طبیبی با زن ایوب ملاقات کرد و او را به مداوای ایوب دعوت کرد. ابلیس گفت: او را مداوا می کنم به این شرط که وقتی خوب شدبگوید تو مرا شفا دادی من جزایی جز ان نمی خواهم. زن گفت: باشد و به ایوب اشاره کرد. ایوب قسم خورد که زنش را بزند.

همچنین گفته شده: زن ایوب برای کاری از خانه بیرون رفت و در بازگشت تأخیر کرد. پس سینه ایوب بیمار تنگ شد، پس قسم خورد.

عیاشی به اسناد خودش نقل کرده که عباد مکّی گفت: سفیان ثوری به من گفت من برای تو نزد امام صادق علیه السلام جایگاهی یافتم. از او بپرس درباره مرد بیماری که مرتکب زنا شده پس اگر حد بر او اقامه شود می ترسند که بمیرد،پس سوال کردم از ایشان. به من فرمود: این مسأله از خودت است یا کسی از تو خواسته؟ گفتم: سفیان ثوری خواسته که بپرسم. حضرت فرمود: نزد رسول خدا (ص) مردی را اوردند که به بیماری استسقاء دچار بود. شکمش باد کرده بود، رگهای ران او اشکار شده بودو با زن بیماری زنا کرده بود. پیامبر (ص) دستور داد مرجون جارویی بیاورند که در آن صد شاخه باریک و نازک

باشد. هم به مرد و هم به زن یک ضربه زد و کار تمام شد. چنین است سخن پروردگار: «و خذ بیدک ضعثاً فاضرب به و لا تحنث».

مؤلف قدس سره گوید: می گویم: شیخ صدوق در کتاب فقیه به سند صحیح مثل این روایت را آورده است. حبن – با حرکت- نوعی بیماری در شکم است که آن بزرگ می کند و شکم ورم می کند.

می گویم: همچنین این حدیث را در کافی ج ۷ ص ۲۴۳ می بینی. اما اینکه گفته شده زن ایوب برای حاجتی از خانه خارج شد و با تأخیر برگشت پس ایوب قسم خورد که او را بزند، کلامی ساقط است. زیراتأخیر همسر ایوب – حتی اگر کنیز او بوده باشد- موجب این نمی شود که او را شلاق بزند. پس چگونه قسم خورده که او را بزند؟ با اینکه ایوب پیامبری صبور و شکیبا بر سختی ها و ناملایمات بوده است چنانکه خداوند در ادامه می فرماید: «انا وجدناه صابراً نعم العبد انه اوّاب».

همچنین سخن ابن عباس و داستان طبیب معالج به خرافه ها و اسرائیلیات شبیه تر است. و آنچه که طبیب معالج از او خواسته، زدن با شلاق را موجب نمی شود، پس چگونه همسر ایوب با غمخواری و دلسوزیش نسبت به شوهرش مستحق شلاق است؟ ظاهر ایه شریفه از این جهت که عمل حضرت ایوب به سوگندش مشروط به سلامتی اش بود،همانا این است که همسرایوب بر او خرده گرفت که او به بیماری لا علاج مبتلا شده است– و بنابر آنچه گفته شد آن جذام بود – و خداوند او را هیچ گاه شفا نمی دهد، پس ایوب قسم خورد که اگر خدا مرا شفا دهد تو را مثلا پنجاه یا صد ضربه شلاق می زنم. -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ السِّنْدِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام أَنَّ عَلِيّاً علیه السلام قَالَ: مَنْ أَقَرَّ عِنْدَ تَجْرِيدٍ أَوْ حَبْسٍ أَوْ تَخْوِيفٍ أَوْ تَهَدُّدٍ فَلَا

۱- ۱. النور: ۲.

۲- ۲. ص: ۴۴، و قال الطبرسیّ علی ما حکاه المؤلف العلامه فی ج ۱۲ ص ۳۴۰ من باب قصص أیوب علیه السلام:« وَ خُذْ بِيَدِكَ ضِغْثاً» و هو مل ء الکف من الشماریخ و ما أشبه ذلک، أی و قلنا له ذلک، و ذلک أنّه حلف علی امرأته لامر أنکره من قولها: ان عوفی لیضربنها مائه جلده، فقیل له: خذ ضغثا بعدد ما حلفت« فَاضْرِبْ بِهِ» أی و اضربها به دفعه واحده، فانک إذا فعلت ذلک برت یمینک« وَ لا تَحْنَثْ» فی یمینک. و روی عن ابن عبّاس أنّه قال: کان السبب فی ذلک أن إبلیس لقیها فی صوره طبیب فدعته الی مداواه أیوب، فقال: اداویه علی أنّه إذا برء قال: أنت شفیتنی لا أرید جزاء سواه، قالت: نعم، فأشارت الی أیوب بذلک فحلف لیضربنها. و قیل: إنّها کانت ذهبت فی حاجه فأبطأت فی الرجوع فضاق صدر المریض فحلف. و روی العیّاشیّ

بإسناده أن عباد المكى قال: قال لى سفيان الثورى انى أرى لك من أبى عبد اللّه منزله فاسأله عن رجل زنى و هو مريض فان اقيم عليه الحدّ خافوا ان يموت، ما يقول فيه؟ فسألته فقال لى: هذه المسأله من تلقاء نفسك او أمرك بها انسان؟ فقلت: ان سفيان الثورى أمرنى أن أسألك منها، فقال: ان رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله اتى برجل أحبن: قد استسقى بطنه، و بدت عروق فخذيه، و قد زنى بامرأه مريضه فأمر رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله فأتى بعرجون فيه مائه شمراخ فضربه به ضربه و ضربها به ضربه و خلى سبيلهما، و ذلك قوله« وَ خُذْ بِيَدِكَ ضِغْثاً فَاضْرِبْ بِهِ وَ لا تَحْنَثْ». قال المؤلّف قدّس سرّه: أقول: روى الصدوق فى الفقيه بسنده الصحيح عن الحسن ابن محبوب عن حنان بن سدير عن عباد المكى مثله. و الحبن- محركه- داء فى البطن يعظم منه و يرم. أقول: و هكذا ترى الحديث فى الكافى ج ٧ ص ٢۴٣، و أمّا ما قيل ان امرأه أيوب كانت ذهبت فى حاجه فأبطأت فحلف أيوب أن يضربها، فهو ساقط، فان إبطاءها- و ان كانت امته- لا يوجب ضربها جلدات، فكيف بالحلف على ضربها و هو أيوب النبيّ الصابر على الباساء و الضراء كما قال اللّه عقيب ذلك« إِنَّا وَجَدْناهُ صابِراً نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ» و أمّا قول ابن عبّاس و قصه الطبيب المعالج فأشبه بالخرافات الاسرائيليات، و ما طلبه الطبيب المعالج لا يوجب ضربه جلدات فكيف بامرأه أيوب مع حنينها على زوجها، و الظاهر من الآيه الشريفه حيث كان ابرار قسمه عليه السلام معلقا على عافيته، أنها شنعت على أيوب عليه السلام بأنّه ابتلى بداء لا دواء له- و هو الجذام على ما قيل- و أن اللّه ليس بشافيه أبدا، فحلف لئن شفانى اللّه لاضربنك خمسين جلده أو مائه جلده مثلا.

حَدَّ عَلَيْهِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق علیه السلام از پدرش روایت می کند که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: کسی که هنگام لخت کردن یا زندان کردن او یا از سر ترس و یا تهدید اقرار کند، حد بر او جاری نمی شود. - . قرب الاسناد : ۳۷ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: يُجْلَدُ الزَّانِی عَلَى الَّذِی يُوجَدُ إِنْ كَانَتْ عَلَيْهِ ثِيَابُهُ فَبِثِيَابِهِ وَ إِنْ كَانَ عُرْيَاناً فَعُرْيَانٌ (۲).

وَ قَالَ علیه السلام: حَدُّ الزَّانِی أَشَدُّ مِنْ حَدِّ الْقَاذِفِ وَ حَدُّ الشَّارِبِ أَشَدُّ مِنْ حَدِّ الْقَاذِفِ (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: با همان سند قبلی از امیرالمؤمنین علیه السلام که می فرماید: زناکار را اگر با لباس یافتید با همان لباس شلاق بزنید و اگر عریان بود برهنه شلاق بزنید. - . همان : ۸۸ -

و نیز فرمود: حد زناکار از حد قذف کننده شدیدتر است. و نیز حد شراب خوار سخت تر از آن است. - . همان : ۸۹ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: يُجْلَدُ الزَّانِی أَشَدَّ الْجَلْدِ وَ جَلْدُ

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۳۷.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۸۸، و فی ط ۶۷.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۸۹.

الْمُفْتَرِی بَیْنَ الْجَلْدَیْنِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام کاظم علیه السلام نقل شده که فرمود: زناکار را به شدت شلاق بزنید و تهمت زننده را بین دو حد بزنید. - . همان : ۱۴۹ -

**[ترجمه]

«۴»

فس، [تفسیر القمی]: الزَّانِیَهُ وَ الزَّانِی فَاجْلِدُوا کُلَّ واحِدٍ مِنْهُما مِائَهَ جَلْدَهٍ هِیَ نَاسِخَهٌ لِقَوْلِهِ وَ اللَّاتِی یَأْتِینَ الْفاحِشَهَ مِنْ نِسائِکُمْ إِلَی آخِرِ الْآیَهِ وَ لا تَأْخُذْکُمْ بِهِما رَأْفَهٌ فِی دِینِ اللَّهِ یَعْنِی لَا تَأْخُذْکُمُ الرَّأْفَهُ عَلَی الزَّانِی وَ الزَّانِیَهِ فِی اللَّهِ إِنْ کُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ فِی إِقَامَهِ الْحَدِّ عَلَیْهِمَا وَ کَانَتْ آیَهُ الرَّجْمِ نَزَلَتْ الشَّیْخُ وَ الشَّیْخَهُ إِذَا زَنَیَا فَارْجُمُوهُمَا الْبَتَّهَ فَإِنَّهُمَا قَضَیَا الشَّهْوَهَ نَکَالًا مِنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِیمٌ حَکِیمٌ.

وَ فِی رِوَایَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ وَ لْیَشْهَدْ عَذابَهُما یَقُولُ ضَرْبَهُمَا طائِفَهٌ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ یُجْمَعُ لَهُمَا النَّاسُ إِذَا جُلِدُوا(۲).

**[ترجمه]تفسیر قمی: آیه شریفه «الزانیه و الزانی...» نسخ کننده این آیه است: «واللاتی یأتین..» تا آخر آیه. «و لا تأخذکم بهما رأفه فی دین الله» یعنی نسبت به زن و مرد زناکار با مهربانی برخورد نکنید به خاطر خدا، «ان کنتم تؤمنون بالله و الیوم الآخر» ،درباره اقامه حد بر آنها.

همچنین آیه سنگسار برای زنای پیرمرد و پیرزن نازل شده است: «الشیخ و الشیخه اذا زنیا ...» .

در روایت ابوجارود از امام باقر علیه السلام درباره آیه «و لیشهد عذابهما» می فرماید: زدن آنها، «طائفه من المؤمنین» یعنی گروهی از مردم را جمع کنند وقتی آن دو را شلاق می زنند. - . تفسیر قمی : ۴۵۰ -

**[ترجمه]

«۵»

فس، [تفسیر القمی]: وَ الزِّنَا عَلَی وُجُوهٍ وَ الْحَدُّ فِیهَا عَلَی وُجُوهٍ فَمِنْ ذَلِکَ أَنَّهُ أَحْضَرَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ خَمْسَهَ نَفَرٍ أُخِذُوا فِی الزِّنَا فَأَمَرَ أَنْ یُقَامَ عَلَی کُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمُ الْحَدُّ وَ کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ جَالِساً عِنْدَ عُمَرَ فَقَالَ یَا عُمَرُ لَیْسَ هَذَا حُکْمَهُمْ قَالَ فَأَقِمْ أَنْتَ عَلَیْهِمُ الْحُکْمَ فَقَدَّمَ وَاحِداً مِنْهُمْ فَضَرَبَ عُنُقَهُ وَ قَدَّمَ الثَّانِیَ فَرَجَمَهُ وَ قَدَّمَ الثَّالِثَ فَضَرَبَهُ الْحَدَّ وَ قَدَّمَ الرَّابِعَ فَضَرَبَهُ نِصْفَ الْحَدِّ وَ قَدَّمَ الْخَامِسَ فَعَزَّرَهُ وَ أَطْلَقَ السَّادِسَ فَتَعَجَّبَ عُمَرُ وَ تَحَیَّرَ النَّاسُ فَقَالَ عُمَرُ یَا أَبَا الْحَسَنِ خَمْسَهُ نَفَرٍ فِی قَضِیَّهٍ وَاحِدَهٍ أَقَمْتَ عَلَیْهِمْ خَمْسَ عُقُوبَاتٍ لَیْسَ مِنْهَا حُکْمٌ یُشْبِهُ الْآخَرَ فَقَالَ نَعَمْ أَمَّا الْأَوَّلُ فَکَانَ ذِمِّیّاً زَنَی بِمُسْلِمَهٍ فَخَرَجَ عَنْ ذِمَّتِهِ فَالْحُکْمُ فِیهِ السَّیْفُ وَ أَمَّا الثَّانِی فَرَجُلٌ مُحْصَنٌ زَنَی رَجَمْنَاهُ وَ أَمَّا الثَّالِثُ فَغَیْرُ مُحْصَنٍ فَحَدَدْنَاهُ وَ أَمَّا الرَّابِعُ فَعَبْدٌ زَنَی ضَرَبْنَاهُ نِصْفَ الْحَدِّ وَ أَمَّا الْخَامِسُ

فَمَجْنُونٌ مَغْلُوبٌ فِی عَقْلِهِ عَزَّرْنَاهُ (۳).

ص: ۳۴

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۴۹.

۲- ۲. تفسیر القمّیّ ص ۴۵۰.

۳- ۳. تفسیر القمّیّ: ۴۵۱.

**[ترجمه]تفسیر قمی: زنا اقسامی دارد و حد آن هم دارای وجوهی است. از این باب است که عمر بن خطاب پنج نفر را که به خاطر زنا گرفته بودند حاضر کرد و دستور داد که به همه آنها حد بزنند.

امیرالمؤمنین علیه السلام نزد عمر نشسته بود. فرمود: ای عمر این حکم اینها نیست. گفت: تو بر آنها حکم کن. یکی از آنها را آورد و حکم به زدن گردنش کرد. دومی را حکم به سنگسار و سومی را به زدن صد تازیانه محکوم کرد. چهارمی را به نصف ان و پنجمی را به تعزیر محکوم کرد و ششمی را آزاد نمود.

عمر متعجب شد و مردم حیرتزده. عمر گفت: ای اباالحسن پنج نفر را در ماجرای واحدی آوردند و پنج حکم برایشان کردی که هیچ یک شبیه دیگری نبود؟ حضرت فرمود: بله اما اول اینکه شخص ذمی بود که با زن مسلمان زنا کرده بود. او از ذمه اش خارج شد پس حکم او شمشیر بود. و اما دومی مرد متأهلی بود که زنا کرده بود پس او را سنگسار می کنیم. سومی غیرمتأهل و مجرد بود که او را حد می زنیم. چهارمی عبدی بود که زنا کرده بود، او را نصف حد می زنیم. و اما پنجمی دیوانه بود که جنون بر عقلش غلبه داشت پس او را تعزیر می کنیم. -. همان : ۴۵۱ -

**[ترجمه]

أقول

فی تفسیره الصغیر سته مکان خمسه فی الموضعین و بعد قوله و قدم الخامس فعزره قوله و أطلق السادس و مکان قوله خمس عقوبات قوله خمسه أحکام و إطلاق واحد و آخر الخبر هکذا و أما الخامس فکان منه ذلک الفعل بالشبهه فأدبناه و أما السادس فمجنون مغلوب علی عقله سقط منه التکلیف.

**[ترجمه]در تفسیر صغیر قمی در دو جا شش به جای پنج آمده است، بعد از عبارت: (و قدم الخامس فعزره) آمده (و أطلق السادس) و به جای (خمس عقوبات)، (خمسه أحکام و إطلاق واحد) آمده است. آخر روایت نیز چنین است: اما پنجمی که عمل او با شبهه همراه بود بنابراین تأدیب و تنبیهش می کنیم، و اما ششمی جنونش بر عقلش غالب بود که تکلیف از او ساقط می شود.

**[ترجمه]

«۶»

فس، [تفسیر القمی] عَنْ أَبِیهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِیزٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْقَاذِفُ یُجْلَدُ ثَمَانِینَ جَلْدَهً وَ لَا تُقْبَلُ لَهُ شَهَادَهٌ أَبَداً إِلَّا بَعْدَ التَّوْبَهِ أَوْ یُکْذِبَ نَفْسَهُ وَ إِنْ شَهِدَ ثَلَاثَهٌ وَ أَبَی وَاحِدٌ یُجْلَدُ الثَّلَاثَهُ وَ لَا تُقْبَلُ شَهَادَتُهُمْ حَتَّی یَقُولَ أَرْبَعَهٌ رَأَیْنَا مِثْلَ الْمِیلِ فِی الْمُکْحُلَهِ وَ مَنْ شَهِدَ عَلَی نَفْسِهِ أَنَّهُ زَنَی لَمْ تُقْبَلْ شَهَادَتُهُ حَتَّی یُعِیدَهَا أَرْبَعَ مَرَّاتٍ (۱).

**[ترجمه]تفسیر قمی: امام صادق علیه السلام فرمود: تهمت زننده هشتاد ضربه شلاق می خورد، و هیچگاه شهادتش قبول

نیست مگر آنکه توبه کند یا خود را تکذیب کند، اگر سه نفر شهادت دهند و یک نفر انکار آن سه نفر را شلاق می زنند، شهادت آنها قبول نیست مگر آنکه چهارتایی بگویند: دیدیم مانند میله در سرمه دان. کسی که بر زنای خود شهادت می دهد، شهادتش قبول نیست تا آنکه چهار مرتبه بیاید و تکرار کند. -. همان -

**[ترجمه]

«۷»

فس، [تفسیر القمی] عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَیْدٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ لَهُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنِّی زَنَیْتُ فَطَهِّرْنِی فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَ بِکَ جِنَّةٌ فَقَالَ لَا فَقَالَ فَتَقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ شَیْئاً قَالَ نَعَمْ فَقَالَ لَهُ مِمَّنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا مِنْ مُزَیْنَهَ أَوْ جُهَیْنَهَ قَالَ اذْهَبْ حَتَّی أَسْأَلَ عَنْکَ فَسَأَلَ عَنْهُ فَقَالُوا یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ هَذَا رَجُلٌ صَحِیحٌ مُسْلِمٌ.

ثُمَّ رَجَعَ إِلَیْهِ فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنِّی زَنَیْتُ فَطَهِّرْنِی فَقَالَ علیه السلام وَیْحَکَ أَ لَکَ زَوْجَةٌ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ کُنْتَ حَاضِرَهَا أَوْ غَائِباً عَنْهَا قَالَ بَلْ کُنْتُ حَاضِرَهَا قَالَ اذْهَبْ حَتَّی نَنْظُرَ فِی أَمْرِکَ فَجَاءَ الثَّالِثَهَ فَذَکَرَ لَهُ ذَلِکَ فَأَعَادَ عَلَیْهِ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فِی الرَّابِعَهِ وَ قَالَ إِنِّی زَنَیْتُ فَطَهِّرْنِی فَأَمَرَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَنْ یُحْبَسَ ثُمَّ نَادَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ أَیُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ یَحْتَاجُ إِلَی أَنْ نُقِیمَ عَلَیْهِ

ص: ۳۵

۱- ۱. تفسیر القمّیّ ص ۴۵۱.

حَدَّ اللَّهِ فَاخْرُجُوا مُتَنَكِّرِينَ لَا يَعْرِفُ بَعْضُكُمْ بَعْضاً وَ مَعَكُمْ أَحْجَارُكُمْ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ أَخْرَجَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بِالْغَلَسِ وَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَ حَفَرَ حَفِيرَةً وَ وَضَعَهُ فِيهَا ثُمَّ نَادَى أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَذِهِ حُقُوقُ اللَّهِ لَا يَطْلُبُهَا مَنْ كَانَ عِنْدَهُ لِلَّهِ حَقٌّ مِثْلُهُ فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ لِلَّهِ حَقٌّ مِثْلُهُ فَلْيَنْصَرِفْ فَإِنَّهُ لَا يُقِيمُ الْحَدَّ مَنْ لِلَّهِ عَلَيْهِ الْحَدُّ فَانْصَرَفَ النَّاسُ فَأَخَذَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام حَجَراً فَكَبَّرَ أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ فَرَمَاهُ ثُمَّ أَخَذَ الْحَسَنُ علیه السلام مِثْلَهُ ثُمَّ فَعَلَ الْحُسَيْنُ علیه السلام مِثْلَهُ فَلَمَّا مَاتَ أَخْرَجَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ صَلَّى عَلَيْهِ فَقَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ لَا تُغَسِّلُهُ قَالَ قَدِ اغْتَسَلَ بِمَاءٍ هُوَ مِنْهَا طَاهِرٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ أَتَى هَذِهِ الْقَاذُورَةَ فَلْيَتُبْ إِلَى اللَّهِ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ فَوَ اللَّهِ لَتَوْبَتُهُ إِلَى اللَّهِ فِي السِّرِّ أَفْضَلُ مِنْ أَنْ يَفْضَحَ نَفْسَهُ وَ يَهْتِكَ سِتْرَهُ (۱).

**[ترجمه]تفسیر قمی: امام صادق علیه السلام فرمود: مردی نزد امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و گفت: من زنا کرده ام مرا پاک کن، حضرت فرمود: آیا برای تو محافظ و مراقبی هست؟ گفت: نه، فرمود: چیزی از قرآن خوانده ای؟ گفت: بله، فرمود: تو که هستی؟ گفت: من از مزینه یا جهینه هستم، فرمود: برو تا در باره ی تو پرس و جو کنم. پس از او پرس و جو کردند گفتند: ای امیر مؤمنان این مرد مسلمان و سالم است.

مرد بازگشت و گفت: ای امیر مؤمنان من زنا کرده ام مرا پاک کن، حضرت فرمود: وای بر تو آیا زن داری؟ گفت بله فرمود: حاضر است یا غایب؟ گفت: حاضر است، فرمود: برو تا در کار تو تأمل کنم. بار سوم آمد و دوباره حضرت او را باز گرداند و رفت. برای بار چهارم آمد و گفت: من زنا کرده ام مرا پاک کن، حضرت دستور داد او را زندانی کنند.

سپس امیرالمؤمنین علیه السلام ندا داد: ای مردم این مرد محتاج است که حد الهی بر او جاری شود با تغییر چهره بیایید که یکدیگر را نشناسید و سنگ هایتان با شما باشد. فردا شد و حضرت در تاریکی اخر شب بیرون آمد، دو رکعت نماز خواند و گودالی کند و او را درون آن گذاشت سپس ندا داد ای مردم این حقوق خداست و کسی که حقی مانند ان برای خدا نزد او است این حقوق را نمی طلبد، پس چنین کسی باید برگردد زیرا کسی که حد به گردن دارد نمی تواند اقامه حد کند.

مردم منصرف شدند، حضرت سنگی برداشت و چهار بار تکبیر گفت و پرتاب کرد بعد امام حسن علیه السلام چنین کرد و بعد امام حسین علیه السلام، وقتی مرد، امیر المؤمنین او را بیرون آورد و بر او نماز خواند گفتند: او را غسل نمی دهید؟ فرمود: با آبی غسل کردکه تا روز قیامت پاک خواهد بود .

سپس امیرالمؤمنین صلوات خدا بر او فرمود: ای مردم، هر کس این کار پلید را مرتکب شود پس باید توبه کند، قسم به خدا توبه او در پنهانی بهتر از آن است که آبروی خود را ببرد و پرده اش را بدرد. - . همان -

**[ترجمه]

«۸»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْأَسَانِيدِ الثَّلَاثَةِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ علیهم السلام قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله عَنِ امْرَأَةٍ قِيلَ إِنَّهَا زنيت [زَنَتْ] فَذَكَرَتِ الْمَرْأَةُ أَنَّهَا بِكْرٌ فَأَمَرَنِي النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَنْ آمُرَ النِّسَاءَ أَنْ يَنْظُرْنَ إِلَيْهَا فَنَظَرْنَ

إِلَيْهَا فَوَجَدْنَهَا بِكْراً فَقَالَ علیه السلام مَا كُنْتُ لِأَضْرِبَ مَنْ عَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنَ اللَّهِ وَ كَانَ يُجِيزُ شَهَادَةَ النِّسَاءِ فِی مِثْلِ هَذَا(۲).

صح، [صحیفه الرضا علیه السلام] عنه علیه السلام: مثله (۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا علیه السلام: وبا اسناد سه گانه از امام رضا از پدرانش علیهم السلام روایت کرده که امیر مؤمنان علیه السّلام فرمود: از رسول خدا صلی اللَّه علیه و آله در باره زنی سؤال کردند که گفته اند وی زنا داده، زن اظهار می داشت که باکره است، رسول خدا صلی اللَّه علیه و آله مرا امر فرمود که زنان را امر کنم که او را بنگرند و حال و وضعش را مشخص کنند، زنان بکرش یافتند، پیغمبر فرمود: من بر کسی که مهر خدائی بر اوست حدّ نخواهم زد، و شهادت زنها را در مثل چنین مقامی می پذیرفت و صحیح می دانست. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۳۹ -

صحیفه الرضا: مانند این را آورده است. - . صحیفه الرضا : ۱۳ و ۱۴ -

**[ترجمه]

«۹»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: إِذَا سُئِلَتِ الْمَرْأَةُ مَنْ فَجَرَ بِكِ فَقَالَتْ فُلَانٌ ضُرِبَتْ حَدَّيْنِ حَدّاً لِفِرْيَتِهَا وَ حَدّاً لِمَا أَقَرَّتْ عَلَى

ص: ۳۶

۱- ۱. تفسير القمّیّ ص ۴۵۱.

۲- ۲. عيون الأخبار ج ۲ ص ۳۹ و كان رمز الأصل ل للخصال.

۳- ۳. صحیفه الرضا علیه السلام ص ۱۳ و ۱۴.

نَفْسِهَا(۱).

صح، [صحیفه الرضا علیه السلام] عنه علیه السلام: مثله (۲).

"=<meta info". عیون اخبار الرضاعلیه السـلام به همین سند از امیرالمومنین علیه السلام روایت کرده که فرمود: اگر از زن بپرسـند: چه کسـی با تو زنا کرده و او بگویـد فلان کس، دو حدّ بر او جاری می شود، یکی برای افترائی که بدان شـخص زده است، و دیگری برای اقراری که علیه خود نموده است. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۳۹ -

صحیفه الرضا: مانند این را آورده است. - . صحیفه الرضا : ۱۴ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ع، [علل الشـرائع] عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْـعَرِیِّ عَنِ الْجَامُورَانِیِّ عَنِ ابْنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْمُؤْمِنِ عَنْ إِسْـحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام الزِّنَا أَشَـرُّ أَمْ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ کَیْفَ صَارَ فِی الْخَمْرِ ثَمَانِینَ وَ فِی الزِّنَا مِائَهً قَالَ یَا إِسْحَاقُ الْحَدُّ وَاحِدٌ أَبَداً وَ زِیدَ هَذَا لِتَضْیِیعِهِ النُّطْفَهَ وَ لِوَضْعِهِ إِیَّاهَا فِی غَیْرِ مَوْضِعِهَا الَّذِی أَمَرَ اللَّهُ بِهِ (۳).

**[ترجمه]علل الشـرایع: اسـحاق بن عمار گفت محضـر امام صادق علیه السّـلام عرض کردم: آیا زنا بدتر است یا شرب خمر؟ حضـرت فرمودنـد: شـرب خمر. عرض کردم: پس چرا شارب خمر را هشـتاد تازیانه و زانی را صـد تازیانه می زننـد؟ حضـرت فرمودنـد: ای اسـحاق حدّ همیشه یکی است و این که در زنا اضافه می باشد به خاطر آن است که زانی نطفه را تباه کرده و آن را در غیر موضعی که خدا امر نموده در آن بریزند، ریخته است. - . علل الشرایع ۲ : ۲۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ع (۴)،[علل الشـرائع] ن، [عیون أخبار الرضا علیه السـلام] فِی عِلَلِ مُحَمَّدِ بْنِ سِـنَانٍ عَنِ الرِّضَا علیه السلام: عِلَّهُ ضَرْبِ الزَّانِی عَلَی جَسَدِهِ بِأَشَدِّ الضَّرْبِ لِمُبَاشَرَهِ الزِّنَا وَ اسْتِلْذَاذِ الْجَسَدِ کُلِّهِ بِهِ فَجُعِلَ الضَّرْبُ عُقُوبَهً لَهُ وَ عِبْرَهً لِغَیْرِهِ وَ هُوَ أَعْظَمُ الْجِنَایَاتِ (۵).

**[ترجمه]علل الشرایع و عیون اخبار الرضا علیه السلام: امام رضا علیه السلام فرمود: علّت این که تازیانه را به بدن زانی شدید و سـخت می زننـد آن است که بدنش مباشـرت به زنا نموده و تمام بدنش با این فعل منکر لذت برده است از این رو به منظور عقوبت وی و عبرت گرفتن دیگران تازیانه را به بـدن وی می زنند و این فعل قبیح از اعظم جنایات می باشد. - . همان و عیون اخبار الرضا ۲ : ۹۷ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ رَفَعَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام الشَّیْخُ وَ الشَّیْخَهُ إِذَا زَنَیَا فَارْجُمُوهُمَا الْبَتَّهَ لِأَنَّهُمَا قَدْ قَضَیَا الشَّهْوَهَ وَ عَلَی الْمُحْصَنِ وَ الْمُحْصَنَهِ الرَّجْمُ (۶).

**[ترجمه]علل الشرایع: امام صادق علیه السلام فرمود: پیر مرد و پیر زن هر گاه مرتکب زنا شوند البتّه ایشان را سنگسار کنید زیرا این دو شهوتشان منقضی شده و نمی باید به این عمل مبادرت می ورزیدند و بر مرد محصن و زن محصنه که زنا کرده باشند سنگسار شدن واجب است. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی الْقُرْآنِ رَجْمٌ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ کَیْفَ قَالَ الشَّیْخُ وَ الشَّیْخَهُ فَارْجُمُوهُمَا الْبَتَّهَ فَإِنَّهُمَا قَدْ قَضَیَا الشَّهْوَهَ(۷).

**[ترجمه]علل الشرایع: اسماعیل بن خالد نقل کرده که وی گفت: محضر مبارک ابی عبد اللّه علیه السّلام عرضه داشتم: آیا در قرآن سنگسار آمده است؟ حضرت فرمودند: آری، بعد فرمودند: پیر مرد و پیر زن هر گاه زنا کردند سنگسارشان کنید زیرا دوران شهوت ایشان سپری شده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: لَا یُرْجَمُ رَجُلٌ وَ لَا امْرَأَهٌ حَتَّی یَشْهَدَ عَلَیْهِمَا أَرْبَعَهُ شُهُودٍ عَلَی الْإِیلَاجِ وَ الْإِخْرَاجِ قَالَ وَ قَالَ لَا أُحِبُ

ص: ۳۷

۱- ۱. عیون الأخبار ج ۲ ص ۳۹.

۲- ۲. صحیفه الرضا علیه السلام ص ۱۴.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۰.

۴- ۴. عیون الأخبار ج ۲ ص ۹۷.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۰.

۶- ۶. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۶.

۷- ۷. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۶.

أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الشُّهُودِ الْأَرْبَعَهِ عَلَى الزِّنَا أَخْشَى أَنْ يَنْكَلَ بَعْضُهُمْ فَأَجْلَدَ(۱).

**[ترجمه]علل الشرايع: و با همين سند از حضرت امام باقر عليه السّلام نقل شده كه فرمود: امير المؤمنين عليه السّلام فرمودند: زن و مرد را سنگسار نمى كنند مگر آنكه چهار شاهد بر ادخال و اخراج (ادخال آلت مرد در فرج زن و اخراجش از آن) شهادت دهند، سپس فرمودند: من خوش ندارم اوّلين نفر از شهود چهارگانه باشم زيرا خوف دارم آن شهود ديگر نكول كرده و شهادت ندهند در نتيجه من تازيانه بخورم. - . همان : ۲۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَشْيَمَ عَمَّنْ رَوَاهُ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قِيلَ لَهُ لِمَ جُعِلَ فِي الزِّنَا أَرْبَعَهٌ مِنَ الشُّهُودِ وَ فِي الْقَتْلِ شَاهِدَانِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَحَلَّ لَكُمُ الْمُتْعَهَ وَ عَلِمَ أَنَّهَا سَتُنْكَرُ عَلَيْكُمْ فَجَعَلَ الْأَرْبَعَهَ الشُّهُودِ احْتِيَاطاً لَكُمْ لَوْ لَا ذَلِكَ لَأُتِيَ عَلَيْكُمْ وَ قَلَّ مَا يَجْتَمِعُ أَرْبَعَهٌ عَلَى شَهَادَهٍ بِأَمْرٍ وَاحِدٍ(۲).

**[ترجمه]علل الشرايع: به امام صادق عليه السلام عرض شد: چرا در زنا چهار شاهد لازم بوده ولى در قتل دو شاهد كافى است؟ حضرت فرمودند: خداوند تبارك و تعالى متعه و ازدواج موقّت را براى شما حلال نموده و چون مى دانست اين ازدواج مورد انكار قرار مى گيرد لا- جرم به منظور احتياط و مصلحت شما چهار شاهد را براى ثبوت زنا اعتبار فرمود و اگر چنين حكمى نمى نمود بسا در موردى كه شما نكاح موقّت نموده ايد مورد نسبت سوء واقع مى شديد و زانى تلقّى مى گرديد و حكم آن بر شما اجراء مى شد ولى بعد از اعتبار قيام چهار شاهد چون كمتر اتّفاق مى افتد كه چهار شاهد عادل بر وقوع امرى (زنا) متّفقا به توانند شهادت دهند لا جرم از پيامدهاى سوء آن بدين ترتيب محفوظ گرديده ايد. - . همان : ۱۹۶ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ن (۳)،[عيون أخبار الرضا عليه السلام] ع، [علل الشرائع] فِي عِلَلِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ الرِّضَا عليه السلام: جُعِلَتِ الشَّهَادَهُ أَرْبَعَهً فِي الزِّنَا وَ اثْنَانِ فِي سَائِرِ الْحُقُوقِ لِشِدَّهِ حَصَبِ الْمُحْصَنِ لِأَنَّ فِيهِ الْقَتْلَ فَجُعِلَتِ الشَّهَادَهُ فِيهِ مُضَاعَفَهً مُغَلَّظَهً لِمَا فِيهِ مِنْ قَتْلِ نَفْسِهِ وَ ذَهَابِ نَسَبِ وَلَدِهِ وَ لِفَسَادِ الْمِيرَاثِ (۴).

**[ترجمه]عيون اخبار الرضا - . عيون اخبار الرضا ۲ : ۹۶ -،

علل الشرايع: محمّد بن سنان نقل كرده كه وى گفت: حضرت رضا عليه السّلام در جواب مسائلش در مكتوبى مرقوم فرمودند: در زنا چهار شاهد عادل و در سائر حقوق دو شاهد كافى است، زيرا سنگسار كردن محصن (مرد زن دار و زن شوهردار با شرائطى كه در كتب فقهى مذكور است) امر سخت و سنگينى است چه آنكه در آن قتل نفس بوده لا جرم شهادت در آن دو

برابر و شدیدتر از موارد دیگر (سایر حقوق) می باشد و جهت شدیدتر بودنش آن است که: در آن قتل نفس و تباه شدن نسب فرزند و فساد میراث می باشد. - . علل الشرایع ۲ : ۱۹۶ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَضَی عَلِیٌّ علیه السلام فِی رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَهَ رَجُلٍ أَنَّهُ تُرْجَمُ الْمَرْأَهُ وَ یُضْرَبُ الرَّجُلُ الْحَدَّ وَ قَالَ لَوْ عَلِمْتُ أَنَّکَ عَلِمْتَ بِهِ لَفَضَخْتُ رَأْسَکَ بِالْحِجَارَهِ(۵).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت ابو جعفر علیه السّلام مروی است که فرمودند: علی علیه السّلام در باره مردی که با همسر مردی دیگر ازدواج کرده بود حکم نمودند او را حدّ زده و زن را سنگسار کنند و بعد به آن مرد زانی فرمودند: اگر می دانستم که تو می دانی آن زن شوهردار است سرت را با سنگ می شکستم. - . همان : ۲۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ حَمَّادٍ(۶) عَنْ أَبِی حَنِیفَهَ

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۷، و الروایه هاهنا مرسله، و لکنه ذکرها فی الفقیه ج ۴ ص ۱۵ و أسنده عن عاصم بن حمید عن محمّد بن قیس عنه علیه السلام.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۹۶.

۳- ۳. عیون الأخبار ج ۲ ص ۹۶، و فیه« حد المحصن» بدل« حصب المحصن».

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۹۶، و الحصب زمیه بالحصباء و الجنادل، و فیه القتل.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۷.

۶- ۶. فی المصدر المطبوع: عن إسماعیل بن حماد بن أبی حنیفه عن أبیه حماد، عن أبیه ابی حنیفه.

قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَیُّهُمَا أَشَدُّ الزِّنَا أَمِ الْقَتْلُ قَالَ فَقَالَ الْقَتْلُ قَالَ فَقُلْتُ فَمَا بَالُ الْقَتْلِ جَازَ فِیهِ شَاهِدَانِ وَ لَا یَجُوزُ فِی الزِّنَا إِلَّا أَرْبَعَهٌ فَقَالَ لِی مَا عِنْدَکُمْ فِیهِ یَا أَبَا حَنِیفَهَ قَالَ قُلْتُ مَا عِنْدَنَا فِیهِ إِلَّا حَدِیثُ عُمَرَ إِنَّ اللَّهَ أَخْرَجَ فِی الشَّهَادَهِ کَلِمَتَیْنِ عَلَی الْعِبَادِ قَالَ قَالَ لَیْسَ کَذَلِکَ یَا أَبَا حَنِیفَهَ وَ لَکِنَّ الزِّنَا فِیهِ حَدَّانِ وَ لَا یَجُوزُ إِلَّا أَنْ یَشْهَدَ کُلُّ اثْنَیْنِ عَلَی وَاحِدٍ لِأَنَّ الرَّجُلَ وَ الْمَرْأَهَ جَمِیعاً عَلَیْهِمَا الْحَدُّ وَ الْقَتْلُ إِنَّمَا یُقَامُ الْحَدُّ عَلَی الْقَاتِلِ وَ یُدْفَعُ عَنِ الْمَقْتُولِ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: ازابی حنیفه، وی می گوید: محضر مبارک حضرت ابی عبد اللّه علیه السّلام عرض کردم: زنا شدیدتر است یا قتل نفس؟ حضرت فرمود: قتل. عرض کردم: پس چرا در قتل دو شاهد کافی است ولی در زنا غیر از چهار شاهد کفایت نمی کند؟ حضرت به من فرمودند: ای ابو حنیفه در این باره چه مأخذ و مدرکی شما دارید؟ ابو حنیفه می گوید: عرض کردم: ما تنها حدیثی که داریم این خبر است که عمر گفت: خداوند در شهادت دو کلمه بر بندگان اظهار نموده است. حضرت فرمودند: ای ابو حنیفه این طور نیست ولی بدان که در زنا دو حدّ است (حدّی تعلّق به مرد داشته و حدّی دیگر متعلّق است به زن) و برای هر کدام دو شاهد منظور گردیده که مجموعا چهار شاهد اعتبار شده منتهی جایز نیست که چهار شاهد توزیع و تقسیم گشته و هر دو نفر بر یک حدّ شهادت دهند زیرا مرد و زن جملگی یک حدّ دارند و به عبارت دیگر حدّ زنا اگر چه در واقع دو حدّ است ولی تشریعا یک حدّ بسیطی است که مثبت آن شهادت چهار شاهد عادل می باشد و امّا در قتل یک حدّ است که با شهادت دو عادل بر قاتل اقامه می شود و از مقتول ساقط می گردد. - . همان : ۱۹۶ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَخِیهِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ تَزَوَّجَ بِامْرَأَهٍ وَ لَمْ یَدْخُلْ بِهَا ثُمَّ زَنَی مَا عَلَیْهِ قَالَ یُجْلَدُ الْحَدَّ وَ یُحْلَقُ رَأْسُهُ وَ یُنْفَی سَنَهً(۲) وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ أَوْ بَانَتِ امْرَأَتُهُ ثُمَّ زَنَی مَا عَلَیْهِ قَالَ الرَّجْمُ (۳)

وَ سَأَلْتُهُ عَنِ امْرَأَهٍ طُلِّقَتْ فَزَنَتْ بَعْدَ مَا طُلِّقَتْ بِسَنَهٍ هَلْ عَلَیْهَا الرَّجْمُ قَالَ نَعَمْ (۴).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی بن جعفر از امام کاظم علیه السلام نقل کرده که گفت: سؤال کردم از مردی که با زنی ازدواج کرد ولی دخول نکرد سپس زنا می کند. با او چه می کنند؟ فرمود: حد او شلاق است و سرش را می تراشند و یک سال تبعیدش می کنند. - . قرب الاسناد : ۱۴۴ -

و سؤال کردم از مردی که زنش را طلاق داده یا زنش از او جدا زندگی می کند سپس زنا می کند. حد او چیست؟ فرمود: سنگسار. - . همان : ۱۴۷ -

و سؤال کردم از زنی که طلاق داده شده و بعد از یک سال زنا می کند. آیا او را سنگسار می کنند؟ فرمود: بله. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۰»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ أَخِيهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ إِذَا هُوَ زَنَى وَ عِنْدَهُ السُّرِّيَّةُ(۵)

وَ الْأَمَةُ يَطَؤُهُمَا تُحْصِنُهُ الْأَمَةُ تَكُونُ عِنْدَهُ؟

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۹۶.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۱۴۴.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۱۴۷.

۴- ۴. قرب الإسناد ص ۱۴۷.

۵- ۵. السريه بضم السين و تشديد الراء المكسوره- الأمه التى بوأتها منزلا و هو فعليه منسوبه الى السر- و هو الجماع أو الاخفاء- لان الإنسان كثيرا ما يسرها و يسترها عن حرته، و انما ضمت سينه لان الابنيه قد تغير فى النسبه خاصّه كما قالوا فى النسبه الى الدهر دهرى و الى الأرض السهله سهلى، و الجمع سرارى، و قيل انها مشتقه من السرور، لانه يسر بها، يقال: تسررت جاريه و تسريت أيضا كما قالوا تظننت و تظنيت قاله الجوهرىّ.

فَقَالَ نَعَمْ إِنَّمَا ذَاکَ لِأَنَّ عِنْدَهُ مَا یُغْنِیهِ عَنِ الزِّنَا قُلْتُ فَإِنْ کَانَتْ عِنْدَهُ امْرَأَهٌ مُتْعَهً تُحْصِنُهُ فَقَالَ لَا إِنَّمَا هُوَ عَلَی الشَّیْ ءِ الدَّائِمِ عِنْدَهُ (۱).

قال الصدوق جاء هذا الحدیث هکذا فأوردته کما جاء فی هذا الموضع لما فیه من ذکر العله.

وَ الَّذِی أُفْتِی بِهِ وَ أَعْتَمِدُ عَلَیْهِ فِی هَذَا الْمَعْنَی مَا حَدَّثَنِی بِهِ ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَحْمَدَ وَ عَبْدِ اللَّهِ ابْنَیْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَا یُحْصِنُ الْحُرُّ الْمَمْلُوکَهَ وَ لَا الْمَمْلُوکُ الْحُرَّهَ(۲).

وَ مَا رَوَاهُ أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ النَّضْرِ عَنِ ابْنِ حُمَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الرَّجُلِ یَزْنِی وَ لَمْ یَدْخُلْ بِأَهْلِهِ أَ مُحْصَنٌ قَالَ لَا وَ لَا بِالْأَمَهِ(۳).

وَ مَا حَدَّثَنِی بِهِ ابْنُ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ وَ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الرَّجُلِ یَأْتِی وَلِیدَهَ امْرَأَهٍ بِغَیْرِ إِذْنِهَا فَقَالَ علیه السلام عَلَیْهِ مَا عَلَی الزَّانِی یُجْلَدُ مِائَهَ جَلْدَهٍ

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۹۷. و رواه الکلینی فی الکافی ج ۷ ص ۱۷۸ و الشیخ فی التهذیب ج ۱۰ ص ۱۰ و زادا بین السؤالین« قلت: فان کانت عنده أمه زعم أنّه لا یطأها؟ فقال: لا یصدق».

۲- ۲. رواه الشیخ فی التهذیب ج ۱۰ ص ۱۲، و فی الاستبصار ج ۴ ص ۲۰۵ و حمله علی أن المراد به أن المملوک و المملوکه لا- یحصنان بالحر و الحره؛ بحیث یجب علی المملوک الرجم، لان ذلک لا- یجب علیه علی حال، بل علیه الجلد فهو نفی لا حصان خاص.

۳- ۳. ذکره فی الفقیه ج ۴ ص ۲۹ و رواه الشیخ فی التهذیب ج ۱۰ ص ۱۶. و رواه الصدوق فی العلل ج ۲ ص ۱۸۸ بسند آخر، قال: حدّثنی محمّد بن الحسن- ره عن محمّد بن الحسن الصفار عن أحمد بن محمّد بن عیسی عن الحسین بن سعید عن ابن أبی عمیر و فضاله بن أیوب عن رفاعه قال: سألت أبا عبد اللّه علیه السلام عن الرجل یزنی قبل أن یدخل بأهله أ یرجم؟ قال: لا قلت: یفرق بینهما إذا زنی قبل أن یدخل بها؟ قال لا و زاد فیه ابن أبی عمیر: و لا یحصن بالامه.

قَالَ وَ لَا يُرْجَمُ إِنْ زَنَى بِيَهُودِيَّةٍ أَوْ نَصْرَانِيَّةٍ أَوْ أَمَةٍ(۱)

وَ لَا تُحْصِنُهُ (۲) الْأَمَةُ وَ الْيَهُودِيَّةُ وَ النَّصْرَانِيَّةُ إِنْ زَنَى بِالْحُرَّةِ وَ كَذَلِكَ لَا يَكُونُ عَلَيْهِ حَدُّ الْمُحْصَنِ إِذَا زَنَى بِيَهُودِيَّةٍ أَوْ نَصْرَانِيَّةٍ أَوْ أَمَةٍ وَ تَحْتَهُ حُرَّةٌ(۳).

**[ترجمه]علل الشرایع: اسحاق بن عمّار نقل کرده که وی گفت: از امام کاظم علیه السّلام پرسیدم: مردی با داشتن دو کنیز که با هر دو نزدیکی می کند مرتکب زنا شده، آیا بودن کنیز نزد وی او را محصن قرار می دهد تا زنا از قبیل زنای محصن باشد یا نه؟ حضرت فرمودند: آری زیرا این مرد کسی نزدش هست که او را از زنا بی نیازمی کند. عرض کردم: اگر همسر موقّت داشته باشد آیا محصن محسوب می شود؟ حضرت فرمودند: خیر، احصان در صورت داشتن همسر دائمی تحقّق پیدا می کند. - . علل الشرایع ۲ : ۱۹۷ و نیز کلینی در کافی ۷ : ۱۷۸ و شیخ در تهذیب ۱۰ : ۱۰ روایت کرده است. -

مصنّف این کتاب محمّد بن علی (صدوق) می گوید: این حدیث به همین نحو نقل گردیده و من نیز مطابق آنچه وارد شده آن را در اینجا آوردم زیرا حدیث مشتمل است بر ذکر علّت و سبب ولی آنچه فتوای من بوده و در این حکم مورد اعتمادم می باشد سه حدیثی است که در این باب به شرح زیر وارد شده است:

۱- حلبی، از امام صادق علیه السّلام نقل کرده که حضرت فرمودند: نه کنیز مرد آزاد را محصن قرار می دهد و نه عبد زن آزاد را در شمار محصنین می آورد. - . شیخ در تهذیب ۱۰ : ۱۲ و در استبصار ۴ : ۲۰۵ روایت کرده است. -

.۲

محمّد بن مسلم نقل کرده که: از امام باقر علیه السّلام پرسیدم: مردی مرتکب زنا شده و هنوز با همسرش هم بستر نشده آیا وی محصن می باشد؟ حضرت فرمودند: خیر و با داشتن کنیز نیز محصن محسوب نمی شود. - . در من لایحضره الفقیه ۴ : ۲۹ این روایت را یادآور شده و شیخ در تهذیب ۱۰ : ۱۶ روایت کرده است. و نیز صدوق در علل الشرایع ۲ : ۱۸۸ با سند دیگری روایت کرده است. -

.۳

محمّد بن مسلم نقل کرده که: از حضرت امام باقر علیه السّلام پرسیدم: مردی بدون اذن همسرش با کنیز وی نزدیکی می کند حکمش چیست؟ حضرت می فرمایند: حدّ زانی که صد تازیانه باشد به او می زنند، سپس فرمودند: اگر این مرد با زن یهودیّه یا نصرانیّه و یا کنیز زنا کند سنگسارش نمی کنند، چنانچه با داشتن کنیز و زن یهودیّه یا نصرانیّه اگر با زن حرّه ای زنا کند، این زنا، زنا محصنه محسوب نمی گردد و نیز اگر همسری آزاد داشته و با این حال با زن یهودیّه یا نصرانیّه یا کنیز زنا کند، زنا محصنه مرتکب نشده است. - . علل الشرایع ۲ : ۱۹۸ و نیز شیخ در تهذیب ۱۰ : ۱۳ و استبصار ۴ : ۲۰۵ روایت کرده است و آن را حمل بر عقد متعه نموده است.

می گویم: مسلمان نزد من در مذهب اهل بیت علیهم السلام جایز نیست که کنیز و زن یهودی و نصرانی را به ازدواج درآورد

مگر بـا متعه، یعنی نکـاح غیر دائم، بنـابراین برای مسـلمان احصان اثبات نمی شود مگر آنکه زن آزاد یا مملوکه ای که شب و روز بـا اوست داشـته باشـد. و امـا ازدواج متعه چه با زن آزاد یا کنیز یا اهل کتاب باشـد احصان با آن حاصل نمی شود و شاید خداوند ما را موفق بدارد که در جای خودش بحث کنیم. -

**[ترجمه]

«۲۱»

ع، [علل الشـرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَـعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَـى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامٍ وَ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَمَّنْ ذَكَرَاهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی الرَّجُلِ يَتَزَوَّجُ الْمُتْعَهَ أَ تُحْصِنُهُ قَالَ لَا إِنَّمَا ذَلِكَ عَلَى الشَّیْ ءِ الدَّائِمِ (۴).

**[ترجمه]علل الشـرایع: راوی می گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: مرد با ازدواج موقّت و گرفتن متعه آیا محصن می شود؟ حضرت فرمودند: خیر، فقط تحقّق پیدا کردن احصان با گرفتن همسر دائم می باشد. -. همان : ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ع، [علل الشـرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَـعْدٍ عَنِ النَّهْدِيِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ سُـلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی بَصِـيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام فِی غُلَامٍ صَـغِيرٍ لَمْ يُـدْرِكِ ابْنِ عَشْـرِ سِـنِينَ زَنَى بِامْرَأَهٍ قَالَ يُجْلَـدُ الْغُلَامُ دُونَ الْحَدِّ وَ تُجْلَدُ الْمَرْأَهُ الْحَدَّ كَامِلًا قِيلَ فَإِنْ كَانَتْ مُحْصَنَهً قَالَ لَا تُرْجَمُ لِأَنَّ الَّذِی نَكَحَهَا لَيْسَ بِمُدْرِكٍ وَ لَوْ كَانَ مُدْرِكاً لَرُجِمَتْ (۵).

**[ترجمه]علل الشـرایع: از حضـرت امام صادق علیه السّلام سؤال شد: طفل نابالغی که ده ساله است با زنی زنا نموده حکمش چیست؟ حضـرت فرمودند: طفل را کمتر از مقدار حدّ تازیانه زده و زن را حدّ کامل می زنند. محضر مبارکش عرضه شد: اگر زن محصـنه باشد چه حکمی دارد؟ حضـرت فرمودند: زن را رجم و سنگسار نمی کنند؛ زیرا کسی که با او نزدیکی نموده بالغ نبوده و اگر بالغ می بود البتّه زن را سنگسار می کردند. -. همان : ۲۲۱ -

**[ترجمه]

«۲۳»

ع، [علل الشرائع] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ

ص: ۴۱

۱- ۱. زاد الشیخ فی التهذیبین: فان فجر بامرأه حره و له امرأه حره فان علیه الرجم.

۲- ۲. فی التهذیبین: و قال: و کما لا تحصنه ... کذلک لا یکون علیه حدّ المحصن.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۹۸ و رواه الشیخ فی التهذیب ج ۱۰ ص ۱۳ الاستبصار ج ۴ ص ۲۰۵، و حمله علی ما إذا کن عنده بعقد المتعه. أقول: المسلم عندی من مذهب أهل البیت علیهم السلام ان المسلم لا یجوز له أن ینکح الأمه و لا الیهودیه و النصرانیه، الا بالمتعه- أعنی النکاح غیر الدائم- فعلی ذلک لا یثبت الاحصان الا أن یکون عنده حره أو مملوکه ملک یمین یغدو علیها و یروح، و أما نکاح المتعه سواء کان بالحره أو الأمه أو الکتابیه، فلا یحصل به الاحصان و لعلّ اللّه أن یوفق و یتیح لنا موضعا نبحث عن ذلک مستوفی.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۹۹.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۱.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْلَمَ الْجَبَلِيِّ عَنِ ابْنِ حُمَيْدٍ عَنِ ابْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ امْرَأَةٍ ذَاتِ بَعْلٍ زَنَتْ فَحَبِلَتْ فَلَمَّا وَلَدَتْ قَتَلَتْ وَلَدَهَا سِرّاً قَالَ تُجْلَدُ مِائَةً لِقَتْلِهَا وَلَدَهَا وَ تُرْجَمُ لِأَنَّهَا مُحْصَنَةٌ(۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: محمّد بن قیس می گوید: از امام باقر علیه السّلام پرسیدم: زنی شوهردار مرتکب زنا شده و حامله گردیده و وقتی وضع حمل می کند پنهانی بچه را می کشد حکمش چیست؟ حضرت می فرمایند: ابتداء صد تازیانه به او می زنند به خاطر قتلی که مرتکب شده و پس از آن او را سنگسار می کنند زیرا مرتکب زنا محصنه گردیده. - . همان : ۲۶۸ -

**[ترجمه]

«۲۴»

ع، [علل الشرائع] عَنِ الْحَسَنِ بْنِ كَثِيرٍ(۲) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا خَرَجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بِشُرَاحَةَ الْهَمْدَانِيَّةِ(۳)

فَكَانَ النَّاسُ يَقْتُلُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً مِنَ الزِّحَامِ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ أَمَرَ بِرَدِّهَا حَتَّى إِذَا خَفَّتِ الزَّحْمَةُ أُخْرِجَتْ وَ أُغْلِقَ الْبَابُ قَالَ فَرَمَوْهَا حَتَّى مَاتَتْ قَالَ ثُمَّ أَمَرَ بِالْبَابِ فَفُتِحَ قَالَ فَجَعَلَ مَنْ دَخَلَ يَلْعَنُهَا قَالَ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ نَادَى مُنَادِيهِ أَيُّهَا النَّاسُ ارْفَعُوا أَلْسِنَتَكُمْ عَنْهَا فَإِنَّهَا لَا يُقَامُ حَدٌّ إِلَّا كَانَ كَفَّارَةَ ذَلِكَ الذَّنْبِ كَمَا يُجْزَى الدَّيْنُ بِالدَّيْنِ قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا تَحَرَّكَ شَفَةٌ لَهَا(۴).

**[ترجمه]علل الشرایع: امیر المؤمنین علیه السّلام دستور دادند شراحه همدانیّه - . در اصل کتاب سراجه آمده و در تهذیب سراقه و هردو اشتباه است و صحیح آن است که از صدوق روایت شده است یعنی شراحه، و در قاموس در ماده شرح آمده : سراقه همدانیه نزد امیرالمؤمنین اقرار به زنا کرد و ... و نیز ابن قایماز در مشتبه : ۳۹۳ این را ذکر کرده است. -

را از خانه خارج کردند، مردم به قدری ازدحام کرده بودند که به واسطه کثرت جمعیّت برخی تلف شدند وقتی حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام این صحنه را مشاهده نمودند فرمان دادند شراحه را به خانه برگرداند تا ازدحام و تراکم جمعیّت آرام شود و پس از آن او را از خانه بیرون آورده و درب را بستند سپس فرمود: او را سنگسار کنید، مردم آن قدر به او سنگ زدند تا مرد، سپس حضرت دستور داد درب را گشودند ، هر کس که داخل خانه می شد شراحه را لعنت می کرد. وقتی حضرت چنین دیدند فرمان داد منادی ندا کند ای مردم زبان از لعن فروبندید؛ زیرا حدّ وقتی بر مجرمی جاری شد همان کفّاره گناهش هست. راوی می گوید: به خدا قسم پس از آن هیچ لبی حرکت نکرد و او را لعن ننمود. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۶ و مانند آن در دعائم الاسلام ۲ : ۴۴۳ آمده است. -

**[ترجمه]

«۲۵»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْكُوفِيِّ عَنْ مُوسَى بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: دَمَانِ فِي الْإِسْلَامِ لَا يَقْضِي فِيهِمَا أَحَدٌ بِحُكْمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى يَقُومَ قَائِمُنَا الزَّانِي

الْمُحْصَنُ يَرْجُمُهُ وَ مَانِعُ الزَّكَاهِ يَضْرِبُ عُنُقَهُ (۵).

ص: ۴۲

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۶۸.

۲- ۲. فی المصدر: و بهذا الاسناد، عن الحسن بن کثیر، و الاسناد قبله هکذا: محمّد بن الحسن، عن الحسن بن الحسین بن أبان و رواه الشیخ فی التهذیب ج ۱۰ ص ۴۷، و رواه الصدوق فی الفقیه ج ۴ ص ۱۷ مرسلا.

۳- ۳. فی الأصل سراجه، و فی التهذیب سراقه، و کلاهما سهو، و الصحیح کما عن الصدوق شراحه، قال فی القاموس: فی ماده شرح: و کسراقه همدانیه أقرت بالزنا عند علی- علیه السلام- و هکذا ذکره ابن قایماز فی المشتبه: ۳۹۳.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۶، و مثله فی دعائم الإسلام ج ۲ ص ۴۴۳.

۵- ۵. ثواب الأعمال: ۲۲۱، و روی مثله فی الخصال هکذا: ابن موسی، عن حمزه ابن القاسم، عن محمّد بن عبد اللّه بن عمران، عن محمّد بن علی الهمدانیّ، عن علی. ابن أبی حمزه، عن أبیه، عن أبی عبد اللّه و أبی الحسن علیهما السلام قالا: لو قد قام القائم لحکم بثلاث لم یحکم بها أحد قبله: یقتل الشیخ الزانی، و یقتل مانع الزکاه، و یورث الأخ أخاه فی الاظله راجع ج ۱ ص ۸۰ و ۸۱.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السّلام فرمود: دو کشتن در اسلام باشد که هیچ کس در باره ان دو به حکم خدا حکم نمی کند تا اینکه قائم آل محمّد علیهم السّلام به پا خیزد: زناکارمحصن را سنگسار می کند و آن کس را که زکات نمی دهد گردن می زند. - . ثواب الاعمال : ۲۲۱ -

**[ترجمه]

«۲۶»

سن، [المحاسن] عَنِ الْيَقْطِينِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الرَّجْمُ حَدُّ اللَّهِ الْأَكْبَرُ وَ الْجَلْدُ حَدُّ اللَّهِ الْأَصْغَرُ(۱).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام فرمود: سنگسار حد بزرگ خدا و شلاق حد کوچک اوست. - . محاسن : ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۲۷»

سن، [المحاسن] عَنْ عَلِيٍّ الْقَاسَانِيِّ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام قَالَ: قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ أَ رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَنَا رَأَيْتُ مَعَ أَهْلِي رَجُلًا فَأَقْتُلُهُ قَالَ يَا سَعْدُ فَأَيْنَ الشُّهُودُ الْأَرْبَعَةُ(۲).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل کرد که فرمود: سعد بن عباده گفت: ای رسول خدا اگر دیدم مردی با اهل من بود او را بکشم؟ فرمود ای سعد پس شهود چهار گانه کجا هستند؟ - . همان : ۲۷۴ -

**[ترجمه]

«۲۸»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: إِنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالُوا لِسَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ يَا سَعْدُ أَ رَأَيْتَ لَوْ وَجَدْتَ عَلَى بَطْنِ امْرَأَتِكَ رَجُلًا مَا كُنْتَ تَصْنَعُ بِهِ فَقَالَ كُنْتُ أَضْرِبُهُ بِالسَّيْفِ قَالَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ مَا ذَا يَا سَعْدُ فَقَالَ سَعْدٌ قَالُوا لِي لَوْ وَجَدْتَ عَلَى بَطْنِ امْرَأَتِكَ رَجُلًا مَا كُنْتَ تَفْعَلُ بِهِ فَقُلْتُ كُنْتُ أَضْرِبُهُ بِالسَّيْفِ فَقَالَ يَا سَعْدُ فَكَيْفَ بِالشُّهُودِ الْأَرْبَعَةِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَعْدَ رَأْيِ عَيْنِي وَ عِلْمِ اللَّهِ أَنَّهُ قَدْ فَعَلَ فَقَالَ نَعَمْ لِأَنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَ لِكُلِّ شَيْ ءٍ حَدّاً وَ جَعَلَ عَلَى مَنْ تَعَدَّى الْحَدَّ حَدّاً(۳).

**[ترجمه]محاسن: داوود بن فرقد گفت: شنیدم امام صادق علیه السلام می فرماید: اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله به سعد بن عباده گفتند که ای سعد! اگر دیدی مردی را بر شکم همسرت، با او چه می کنی؟ گفت: با شمشیر او را می زنم.

امام فرمود: رسول خدا خارج شد و فرمود: چه می گویی ای سعد! سعد گفت: از من پرسیدند اگر مردی را روی شکم همسرت یافتی با او چه می کنی؟ پس گفتم: با شمشیر او را می زنم. حضرت فرمود: ای سعد! پس شهود چهارگانه چه می شود؟ گفت: ای رسول خدا! بعد از آنکه به چشم دیدم و خدا دانست به شهود نیاز است؟ فرمود: بله. خداوند برای هرچیزی حدی قرار داده است و برای تعدی از حد نیز حدی قرار داده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۹»

سن، [المحاسن] عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ رِبَاطٍ عَنْ أَبِي مَخْلَدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ قَوْمٌ مِنَ الصَّحَابَةِ لِسَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ مَا كُنْتَ صَانِعاً بِرَجُلٍ لَوْ وَجَدْتَهُ عَلَى بَطْنِ امْرَأَتِكَ قَالَ كُنْتُ وَ اللَّهِ ضَارِباً رَقَبَتَهُ بِالسَّيْفِ قَالَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ مَنْ هَذَا الَّذِي كُنْتَ ضَارِبَهُ بِالسَّيْفِ يَا سَعْدُ فَأُخْبِرَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله بِخَبَرِهِمْ وَ مَا قَالَ سَعْدٌ

۱- ۱. المحاسن: ۲۷۳.

۲- ۲. المحاسن ص ۲۷۴.

۳- ۳. المحاسن ص ۲۷۴.

فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله يَا سَعْدُ فَأَيْنَ الْأَرْبَعَهُ الشُّهَدَاءِ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَعَ رَأْيِ عَيْنِي وَ عِلْمِ اللَّهِ فِيهِ أَنَّهُ قَدْ فَعَلَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ اللَّهِ يَا سَعْدُ بَعْدَ رَأْيِ عَيْنِكَ وَ عِلْمِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ حَدّاً وَ جَعَلَ عَلَى مَنْ تَعَدَّى حَدّاً مِنْ حُدُودِ اللَّهِ حَدّاً وَ جَعَلَ مَا دُونَ الْأَرْبَعَهِ الشُّهَدَاءِ مَسْتُوراً عَلَى الْمُسْلِمِينَ (۱).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام فرمود: گروهی از صحابه به سعد بن عباده گفتند: اگر مردی را روی شکم زنت یافتی با او چه می کنی؟ گفت: به خدا سوگند گردنش را با شمشیر می زنم. راوی می گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خارج شد و فرمود: چه کسی را با شمشیر می زنی ای سعد؟ پس رسول خدااز پرسش انان از سعد و پاسخ سعد خبردار کردند .

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: ای سعد پس چهار شاهدی که خدای تعالی فرموده کجاست؟ عرض کرد: ای رسول خدا با آنچه به چشم دیده ام و خدا می داند به شهود نیز نیاز است ؟ حضرت فرمود: قسم به خدا ای سعد بعد از آنچه دیدی و خدا دانست،به شهود نیز نیاز است. خداوند برای هرچیزی حدی قرار داده است و نیز برای کسی که از حدود الهی تجاوز و تعدی کند نیز حدی قرار داده است. و کمتر از چهار شاهد را پوشیده بر مسلمانان قرار داده است. -[۲] . همان : ۲۷۵ -

**[ترجمه]

«۳۰»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ مُوسَى علیه السلام أَخْبِرْنِي عَنِ الْمُحْصَنِ إِذَا هَرَبَ مِنَ الْحُفْرَهِ هَلْ يُرَدُّ حَتَّى يُقَامَ عَلَيْهِ الْحَدُّ فَقَالَ يُرَدُّ وَ لَا يُرَدُّ قُلْتُ فَكَيْفَ ذَلِكَ قَالَ إِنْ كَانَ هُوَ أَقَرَّ عَلَى نَفْسِهِ ثُمَّ هَرَبَ مِنَ الْحُفْرَهِ بَعْدَ مَا أُصِيبَ بِشَيْءٍ مِنَ الْحِجَارَهِ لَمْ يُرَدَّ وَ إِنْ كَانَ إِنَّمَا قَامَتْ عَلَيْهِ الْبَيِّنَهُ وَ هُوَ يَجْحَدُ ثُمَّ هَرَبَ رُدَّ وَ هُوَ صَاغِرٌ حَتَّى يُقَامَ

عَلَيْهِ الْحَدُّ وَ ذَلِكَ أَنَّ مَالِكَ بْنَ مَاعِزِ بْنِ مَالِكٍ (۲) أَقَرَّ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَأَمَرَ بِهِ أَنْ يُرْجَمَ فَهَرَبَ مِنَ الْحُفْرَهِ فَرَمَاهُ الزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ بِسَاقِ بَعِيرٍ فَعَقَلَهُ بِهِ فَسَقَطَ فَلَحِقَهُ النَّاسُ فَقَتَلُوهُ فَأُخْبِرَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله بِذَلِكَ فَقَالَ هَلَّا تَرَكْتُمُوهُ يَذْهَبُ إِذَا هَرَبَ فَإِنَّمَا هُوَ الَّذِي أَقَرَّ عَلَى نَفْسِهِ وَ قَالَ أَمَا لَوْ أَنِّي حَاضِرُكُمْ لَمَا ظَلَمْتُمْ قَالَ وَ وَدَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مِنْ مَالِ الْمُسْلِمِينَ (۳).

**[ترجمه]محاسن: از حسین بن خالد نقل شده که به امام کاظم علیه السلام عرض کردم: مرا از زناکار محصن که از گودال سنگسار فرار کند و حکم آن، خبر دهید ، آیا بازگردانده می شود تا دوباره حد جاری شود؟ فرمود: بازگردانده می شود و نمی شود. عرض کردم: چگونه؟ فرمود: اگر خودش اقرار کرده سپس از گودال فرار کرد بعد از آنکه سنگی به او برخورد کرد بازگردانده نمی شود، ولی اگر علیه او شهود شهادت داده باشند و او انکار کرده باشد، و فرار کند برگردانده می شودبا حالت پستی و زبونی تا حد بر او اقامه شود.

چنین بود مالك بن ماغر بن مالك - . در اصل چاپی نیز چنین آمده است لكن نام صحیح ماغر بن مالك است آنگونه كه در

کافی ۷ : ۱۸۵ و نیز در مشکاه المصباح: ۳۱۰ و ۳۱۱ چاپ کراچی آمده است. در اسد الغابه ۴ : ۲۷۰ این طور عنوان شده است: ماغر بن مالک اسلمی، کسی است که نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و به زنا اعتراف کرد، پس سنگسار شد. داستان سنگسار او را ابن عباس و بریده و ابوهریره نقل کرده اند. - نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله اقرار کرد و حضرت دستور داد سنگسارش کنند. از گودال گریخت و زبیر بن عوام استخوان شتری را به سویش پرتاب کرد و به پایش گرفت و زمین خورد، مردم دورش ریختند و او را کشتند. خبر به پیامبر صلی الله علیه و آله رسید، فرمود: چرارهایش نکردید که برود وقتی که فرار کرد، چون او خودش اقرار کرده. همچنین فرمود: اگر من حضور داشتم، پی او نمی رفتید. راوی گوید: پیامبر صلی الله علیه و آله از اموال مسلمین دیه او را داد. - . محاسن : ۳۰۶ -

**[ترجمه]

«۳۱»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ عُمَرَ

ص: ۴۴

۱- ۱. المحاسن ص ۲۷۵.

۲- ۲. کذا فی المصدر المطبوع أیضا، و الصحیح ماعز بن مالک کما فی الکافی ج ۷ ص ۱۸۵، و هکذا فی مشکاه المصابیح ص ۳۱۰ و ۳۱۱ ط کراچی، و قد عنونه فی أسد الغابه ج ۴ ص ۲۷۰ و قال: ما عزّ بن مالک الاسلمی هو الذی أتی النبیّ صلّی اللّه علیه و آله فاعترف بالزنا فرجمه، روی حدیث رجمه ابن عبّاس و بریده و أبو هریره.

۳- ۳. المحاسن: ۳۰۶.

بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَخْبِرْنِی عَنِ الْغَائِبِ عَنْ أَهْلِهِ یَزْنِی هَلْ یُرْجَمُ إِذَا کَانَتْ لَهُ زَوْجَهٌ وَ هُوَ غَائِبٌ عَنْهَا قَالَ لَا یُرْجَمُ الْغَائِبُ عَنْ أَهْلِهِ وَ لَا الْمُمْلَکُ الَّذِی لَمْ یَبْنِ بِأَهْلِهِ وَ لَا صَاحِبُ الْمُتْعَهِ قُلْتُ فَفِی أَیِّ حَدٍّ سَفَرِهِ و لَا یَکُونُ قَالَ إِذَا قَصَّرَ وَ أَفْطَرَ فَلَیْسَ بِمُحْصَنٍ (۱).

**[ترجمه]محاسن: عمر بن یزید گفت: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: از حکم کسی که از زنش دور است و زنا می کند مرا خبر دهید، آیا با اینکه زن دارد ولی غایب است سنگسار می شود؟ فرمود: کسی که از اهلش دور است سنگسار نمی شود، همچنین عبدی که از اهلش دور نشده و نیز کسی که زن موقت و متعه دارد. عرض کردم: حد سفر و دور شدن چیست که سنگسار نمی شود؟ فرمود: وقتی که نمازش شکسته شد و نتوانست روزه بگیرد، دیگر حکم محصن را ندارد. - . همان : - ۳۰۷

**[ترجمه]

«۳۲»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مِیثَمٍ عَنْ أَبِیهِ أَوْ عَنْ صَالِحِ بْنِ مِیثَمٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: أَتَتِ امْرَأَهٌ مُجِحٌ (۲) أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَتْ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ طَهِّرْنِی إِنِّی زَنَیْتُ فَطَهِّرْنِی طَهَّرَکَ اللَّهُ فَإِنَّ عَذَابَ الدُّنْیَا أَیْسَرُ عَلَیَّ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَهِ الَّذِی لَا یَنْقَطِعُ فَقَالَ لَهَا مِمَّا أُطَهِّرُکِ فَقَالَتْ إِنِّی زَنَیْتُ فَقَالَ لَهَا أَ ذَاتُ بَعْلٍ أَنْتِ أَمْ غَیْرُ ذَلِکِ فَقَالَتْ ذَاتُ بَعْلٍ قَالَ لَهَا أَ فَحَاضِراً کَانَ بَعْلُکِ إِذْ فَعَلْتِ مَا فَعَلْتِ أَمْ غَائِبٌ قَالَتْ بَلْ حَاضِرٌ فَقَالَ لَهَا انْطَلِقِی فَضَعِی مَا فِی بَطْنِکِ فَلَمَّا وَلَّتْ عَنْهُ الْمَرْأَهُ فَصَارَتْ حَیْثُ لَا تَسْمَعُ کَلَامَهُ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّهَا شَهَادَهٌ فَلَمْ تَلْبَثْ أَنْ عَادَتْ إِلَیْهِ الْمَرْأَهُ فَقَالَتْ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنِّی قَدْ وَضَعْتُ فَطَهِّرْنِی قَالَ فَتَجَاهَلَ عَلَیْهَا وَ قَالَ یَا أَمَهَ اللَّهِ أُطَهِّرُکِ مِمَّا ذَا قَالَتْ إِنِّی

۱- ۱. المحاسن ص ۳۰۷.

۲- ۲. هذا هو الصحیح کما فی الکافی ج ۷ ص ۱۸۶، و نقله فی البحار ج ۴۰ ص ۲۹۰ و هکذا فی التهذیب ج ۱۰ ص ۹، و أخرجه فی الوسائل ج ۱۸ ص ۳۷۷ الطبعه الحدیثه. و المجح: هو الحامل المقرب التی دنا ولادها کما فی النهایه، و قال فی اللسان: أجحت المرأه: حملت فأقربت و عظم بطنها فهی مجح، و أصله فی السباع ثمّ عمم، و فی الحدیث« أنه مر بامراه مجح» و قال فی الصحاح: أجحت المرأه حملت، و أصل الاجحاح للسباع قال أبو زید: قیس کلها تقول لکل سبعه إذا حملت فأقربت و عظم بطنها: قد أجحت، فهی مجح. فما فی المصدر المطبوع و ذیله و سائر النسخ التی أشار إلیها تصحیف.

زَنَيْتُ فَطَهِّرْنِی قَالَ أَ وَ ذَاتُ بَعْلٍ أَنْتِ إِذْ فَعَلْتِ مَا فَعَلْتِ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ فَكَانَ زَوْجُكِ حَاضِراً إِذْ فَعَلْتِ مَا فَعَلْتِ أَوْ كَانَ غَائِباً قَالَتْ بَلْ حَاضِراً قَالَ انْطَلِقِی حَتَّى تُرْضِعِيهِ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ كَمَا أَمَرَ اللَّهُ فَانْصَرَفَتِ الْمَرْأَةُ فَلَمَّا صَارَتْ حَيْثُ لَا تَسْمَعُ كَلَامَهُ قَالَ عليه السلام اللَّهُمَّ شَهَادَتَانِ قَالَ فَلَمَّا مَضَى حَوْلَانِ أَتَتِ الْمَرْأَةُ فَقَالَتْ قَدْ أَرْضَعْتُهُ حَوْلَيْنِ فَطَهِّرْنِی قَالَ فَتَجَاهَلَ عَلَيْهَا وَ قَالَ أُطَهِّرُكِ مِمَّا ذَا قَالَتْ إِنِّی زَنَيْتُ فَطَهِّرْنِی قَالَ أَ وَ ذَاتُ بَعْلٍ أَنْتِ إِذْ فَعَلْتِ مَا فَعَلْتِ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ وَ كَانَ بَعْلُكِ غَائِباً عَنْكِ إِذْ فَعَلْتِ مَا فَعَلْتِ أَمْ حَاضِراً قَالَتْ بَلْ حَاضِراً قَالَ انْطَلِقِی فَاكْفُلِيهِ حَتَّى يَعْقِلَ أَنْ يَأْكُلَ وَ يَشْرَبَ وَ لَا يَتَرَدَّى مِنَ السَّطْحِ وَ لَا يَتَهَوَّرَ فِی بِئْرٍ فَانْصَرَفَتْ وَ هِیَ تَبْكِی فَلَمَّا وَلَّتْ وَ صَارَتْ حَيْثُ لَا تَسْمَعُ كَلَامَهُ قَالَ اللَّهُمَّ ثَلَاثُ شَهَادَاتٍ قَالَ فَاسْتَقْبَلَهَا عَمْرُو بْنُ حُرَيْثٍ الْمَخْزُومِیُّ فَقَالَ مَا يُبْكِيكِ يَا أَمَةَ اللَّهِ فَقَدْ رَأَيْتُكِ تَخْتَلِفِينَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ تَسْأَلِينَهُ أَنْ يُطَهِّرَكِ فَقَالَتْ أَتَيْتُهُ فَقُلْتُ لَهُ مَا قَدْ عَلِمْتُمُوهُ فَقَالَ اكْفُلِيهِ حَتَّى يَعْقِلَ أَنْ يَأْكُلَ وَ يَشْرَبَ وَ لَا يَتَرَدَّى مِنْ سَطْحٍ وَ لَا يَتَهَوَّرَ فِی بِئْرٍ وَ لَقَدْ خِفْتُ أَنْ يَأْتِیَ عَلَیَّ الْمَوْتُ وَ لَمْ يُطَهِّرْنِی فَقَالَ لَهَا عَمْرٌو ارْجِعِی فَأَنَا أَكْفُلُهُ فَرَجَعَتْ فَأَخْبَرَتْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِقَوْلِ عَمْرٍو فَقَالَ لَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ هُوَ يَتَجَاهَلُ عَلَيْهَا وَ لِمَ يَكْفُلُ عَمْرٌو وَلَدَكِ قَالَتْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّی زَنَيْتُ فَطَهِّرْنِی قَالَ ذَاتُ بَعْلٍ أَنْتِ إِذْ فَعَلْتِ مَا فَعَلْتِ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ فَغَائِبٌ عَنْكِ بَعْلُكِ إِذْ فَعَلْتِ أَمْ حَاضِرٌ قَالَتْ بَلْ حَاضِرٌ قَالَ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّهُ قَدْ ثَبَتَ لَکَ عَلَيْهَا أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ فَإِنَّکَ قَدْ قُلْتَ لِنَبِيِّکَ فِيمَا أَخْبَرْتَهُ بِهِ مِنْ دِينِکَ يَا مُحَمَّدُ مَنْ عَطَّلَ حَدّاً مِنْ حُدُودِی فَقَدْ عَانَدَنِی وَ طَلَبَ مُضَادَّتِی اللَّهُمَّ فَإِنِّی غَيْرُ مُعَطِّلٍ حُدُودَکَ وَ لَا طَالِبٍ مُضَادَّتَکَ وَ لَا مُعَانَدَتَکَ وَ لَا مُضَيِّعٍ لِأَحْكَامِکَ بَلْ مُطِيعٌ لَکَ وَ مُتَّبِعٌ

سُنَّةَ نَبِيِّکَ قَالَ فَنَظَرَ إِلَيْهِ عَمْرُو بْنُ حُرَيْثٍ فَکَأَنَّمَا تُفْقَأُ فِی وَجْهِهِ الرُّمَّانُ فَلَمَّا رَأَى ذَلِکَ عَمْرٌو قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّی إِنَّمَا أَرَدْتُ أَنْ أَکْفُلَهُ إِذْ ظَنَنْتُ أَنَّکَ تُحِبُّ ذَلِکَ فَأَمَّا إِذْ کَرِهْتَهُ فَإِنِّی لَسْتُ أَفْعَلُ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَعْدَ أَرْبَعِ شَهَادَاتٍ لَتَکْفُلَنَّهُ وَ أَنْتَ صَاغِرٌ ذَلِيلٌ (۱)

ثُمَّ قَامَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ يَا قَنْبَرُ نَادِ فِی النَّاسِ الصَّلَاةَ جَامِعَةً فَنَادَى قَنْبَرٌ فِی النَّاسِ فَاجْتَمَعُوا حَتَّى غَصَّ الْمَسْجِدُ بِأَهْلِهِ فَقَامَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ عليه السلام خَطِيباً فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ إِمَامَکُمْ خَارِجٌ بِهَذِهِ الْمَرْأَةِ إِلَى هَذَا الظَّهْرِ لِيُقِيمَ عَلَيْهَا الْحَدَّ إِنْ شَاءَ اللَّهُ

ص: ۴۷

۱- ۱. يشبه تلك القصه ما ورد فی الحديث عن بريده بعد حديث ماعز بن مالک قال: ثمّ جاءته امرأه من غامد من الازد فقالت: يـا رسول اللّه طهرنی فقـال: ويحک ارجعی فاسـتغفری اللّه و توبی إليه، فقالت: تريـد أن تردنی کما رددت ماعز بن مالک؟ انها حبلی من الزنا فقال: أنت! قالت: نعم، قال لها: حتی تضـعی ما فی بطنک. قال: فکفلها رجل من الأنصار حتّی وضـعت فأتی النبیّ صلّی اللّه عليه و آله فقـال: قـد وضـعت الغامـديه فقـال: إذا لاـ نرجمها و نـدع ولـدها صـغيرا ليس له من يرضـعه، فقام رجل من الأنصـار فقـال: الیّ رضاعه يا نبی اللّه قال: فرجمها. و فی روايه أنّه قال لها: اذهبی حتّی تلـدی، فلما ولـدت قال: اذهبی فارضـعيه حتّی تفطميه، فلمـا فطمته أتته بالصبی فی يـده کسره خبز فقالت: هـذا يا نبی اللّه قـد فطمته و قـد أکل الطعام، فـدفع الصبی الی رجل من المسـلمين ثمّ امر بها فحفر لها الی صدرها، و امر الناس فرجموها. فيقبل خالد بن الوليد بحجر فرمی راسها فتنضح الدم علی وجه خالد فسبها، فقال النبیّ صلّی اللّه عليه و آله مهلا خالد! فو الذی نفسی بيده لقد تابت توبه لو تابها صاحب مکس لغفر له ثمّ أمر بها فصلی عليها و دفنت، رواه مسلم کما فی مشکاه المصابيح ص ۳۱۰ و عنونها- الغامديه فی أسد الغابه ج ۵ ص ۶۴۲ و ذکر الحديث ثمّ قال: أخرجه أبو موسی.

فَعَزَمَ عَلَيْكَمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ إِلَّا خَرَجْتُمْ مُتَنَكَرِينَ وَ مَعَكَمْ أَحْجَارُكُمْ لَا يَتَعَرَّفُ أَحَدٌ مِنْكَمْ إِلَى أَحَدٍ حَتَّى تَنْصَرِفُوا إِلَى مَنَازِلِكَمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَلَمَّا أَصْبَحَ بُكْرَةً خَرَجَ بِالْمَرْأَةِ وَ خَرَجَ النَّاسُ مُتَنَكِّرِينَ مُتَلَثِّمِينَ بِعَمَائِمِهِمْ وَ أَرْدِيَتِهِمْ وَ الْحِجَارَةُ فِي أَرْدِيَتِهِمْ وَ فِي أَكْمَامِهِمْ حَتَّى انْتَهَى بِهَا وَ النَّاسُ مَعَهُ إِلَى ظَهْرِ الْكُوفَةِ فَأَمَرَ فَحُفِرَ لَهَا بِئْرٌ ثُمَّ دَفَنَهَا إِلَى حَقْوَيْهَا ثُمَّ رَكِبَ بَغْلَتَهُ فَأَثْبَتَ رِجْلَيْهِ فِي غَرْزِ الرِّكَابِ ثُمَّ وَضَعَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَّابَتَيْنِ فِي أُذُنَيْهِ ثُمَّ نَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَهِدَ إِلَى نَبِيِّهِ صلى الله عليه و آله عَهْداً عَهِدَهُ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله إِلَيَّ بِأَنَّهُ لَا يُقِيمُ الْحَدَّ مَنْ لِلَّهِ عَلَيْهِ حَدٌّ فَمَنْ كَانَ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَيْهِ مِثْلُ مَا لَهُ عَلَيْهَا فَلَا يُقِيمَنَّ عَلَيْهَا الْحَدَّ قَالَ فَانْصَرَفَ النَّاسُ مَا خَلَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام (۱).

**[ترجمه]محاسن: عمران یا صالح بن میثم از پدرش نقل می کند؛ زنی که نزدیک وضع حملش بود – . این همان قول صحیح است همانطور که در کافی ۷ : ۱۸۶ و تهذیب ۱۰ : ۹ آمده است و در وسایل ۱۸ : ۳۷۷ چاپ جدید نقل کرده است. – نزد امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و عرض کرد: ای امیر مؤمنان، مرا پاک کن، من زنا داده ام مرا پاک کن خدا تو را پاک گرداند. عذاب دنیا برای من از عذاب ابدی آخرت آسان تر است. به آن زن فرمود: از چه تو را پاک کنم؟ عرض کرد: زنا داده ام، فرمود: آیا شوهر داری یا نه؟ گفت: دارم، فرمود: آیا شوهرت هنگام ارتکاب این عمل حاضر بود یا غایب؟، گفت: حاضر. فرمود: برو آنچه در شکم داری وضع کن، چون آن زن دور شد تا جایی که صدای امیرالمومنین را نمی شنید، حضرت فرمود: خدایا این یک گواهی است.

پس از مدتی زن برگشت و گفت: ای امیر مؤمنان من وضع حمل کردم، مرا پاک کن. راوی می گوید: حضرت خود را به ناآگاهی زد و فرمود: ای کنیز خدا از چه پاکت کنم؟ عرض کرد: زنا داده ام مرا پاک کن. فرمود: آیا شوهر داشتی وقتی این کار را کردی؟ عرض کرد: بله. فرمود: در آن موقع شوهرت حضور داشت؟ عرض کرد: بله حاضر بود. فرمود: برو تا وقتی که فرزندت را همانگونه که خدا امر کرده دو سال کامل شیر بده.

زن که رفت تا جایی که صدای حضرت را نمی شنید، فرمود: خدایا این دو گواهی است.

راوی گوید: دو سال گذشت که زن آمد. عرض کرد: دو سال فرزندم را شیر دادم، مرا پاک کن. حضرت تجاهل کرد و فرمود: از چه چیز تو را پاک کنم؟ گفت: زنا داده ام مرا پاک کن، فرمود: وقتی این کار را کردی صاحب شوهر بودی؟ گفت: بله. حضرت فرمود: همسرت حضور داشت یا نداشت؟ عرض کرد: حاضر بود. فرمود: برو و فرزندت را سرپرستی کن تا عاقل شود و بتواند بخورد و بیاشامد، از بلندی نیفتد و به چاه سقوط نکند. زن رفت در حالی که گریه می کرد. وقتی رفت و دور شد به حدی که صدای حضرت را نمی شنید، فرمود: خدایا سه بار گواهی داد.

راوی گوید: عمرو بن حدیث مخزومی زن را مقابل خود دید. گفت: چرا گریه می کنی ای کنیز خدا؟ دیدم پیش امیرالمؤمنین می روی و از او می خواهی که تو را پاک کند؟ زن گفت: رفتم و به او گفتم آنچه شما آگاهی از آن دارید، حضرت فرمود: فرزندت را سرپرستی کن تا بزرگ شود و بخورد و بیاشامد، از بلندی نیفتد و در چاه سقوط نکند، می ترسم بمیرم و پاک نشوم، عمرو به او گفت: برگرد من او را کفالت می کنم.

زن بازگشت و امیرالمؤمنین را از سخن عمرو باخبر ساخت. امیرالمؤمنین باز تجاهل کرد و فرمود: برای چه عمرو فرزندت را

کفالت کند؟ زن گفت: ای امیرالمؤمنین زنا داده ام، مرا پاک کن. فرمود: وقتی آن عمل را مرتکب شدی همسر داشتی؟ گفت: بله. فرمود: وقتی مرتکب آن عمل شدی همسرت حضور داشت یا غایب بود؟ عرض کرد: بله حاضر بود.

راوی گوید: حضرت سرش را به آسمان بلند کرد و فرمود: خدایا عمل او با چهار شهادت برای تو ثابت شد، تو به پیامبرت درباره آنچه از دینت خبر دادی، فرمودی: ای محمد، کسی که حدی از حدود مرا معطل کند، به حتم با من دشمنی کرده و درخواست مخالفت کرده است. خدایا من معطل کننده حدود تو نیستم و خواستار دشمنی و مخالفت با تو و از بین برنده احکام تو نیستم بلکه مطیع تو و پیرو سنت پیامبرت هستم.

راوی گفت: عمرو بن حدیث به حضرت نگاه کرد مانند اینکه اناری در چهره اش ترکیده است. وقتی این صحنه را عمرو دید گفت: ای امیرالمؤمنین وقتی اراده کردم که او را کفالت کنم، گمان می کردم شما دوست داشته باشید، اما وقتی شما آن را نمی پسندید من این کار را انجام نمیدهم. امیرالمؤمنین علیه السلام به او فرمود: پس از چهار بار گواهی دادن باید فرزندش راکفالت کنی در حالی که خوار و زبون هستی. - . شبیه این قصه را در روایتی از بریده نقل کرده است که مسلم در مشکاه المصابیح : ۳۱۰ و اسد الغابه ۵ : ۶۴۲ روایت کرده است. -

سپس امیرالمؤمنین بر منبر رفت و فرمود: ای قنبر، مردم را برای نماز جماعت صدا بزن. قنبر ندا داد. مردم در مسجد جمع شدند به حدی که ازدحام شد. امیرالمؤمنین علیه السلام ایستاده خطبه خواند. پس از حمد و ثنای الهی فرمود: ای مردم، امام شما با این زن به پشت کوفه خارج می شود تابر او اقامه حد کند انشاءالله. امیرالمؤمنین تصمیم گرفت برای شما که با چهره های پوشیده خارج شوید و سنگ هایتان با شما باشد. هیچ یک از شما کس دیگر را نشناسد تا اینکه به خانه هایتان برگردید انشاءالله.

صبح زود زن با گروهی از مردم که صورت هایشان را پوشیده بودند و با عمامه ها و رداهایشان نقاب به صورت کشیده بودند خارج شدند در حالی که در لباس ها و توبره هایشان سنگ بود تا آنکه زن و مردم با حضرت به پشت کوفه رسیدند. حضرت دستور داد برای او چاهی بکنند و او را تا کمر در آن دفن کنند. سپس بر استر خود سوار شد و پاهایش را در رکاب محکم کرد. انگشت های سبابه اش را در گوش هایش قرار داد و با صدای بلندی فریاد زد: ای مردم، خداوند تبارک و تعالی با پیامبرش صلی الله علیه و آله پیمان بست و پیامبر نیز با من، که حدود الهی را کسی که بر او حدی باشد اجرا نمی کند. پس اگر کسی حدی الهی مثل آنچه بر این زن است دارد، حد را اجرا نکند، راوی گفت: مردم همه رفتند غیر از امیرالمؤمنین علیه السلام. - . محاسن : ۳۰۹ و ۳۱۰ -

**[ترجمه]

«۳۳»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ النِّسَاءِ فِي الْحُدُودِ إِلَّا إِذَا شَهِدَتِ امْرَأَتَانِ وَ ثَلَاثَةُ رِجَالٍ وَ لَا تُقْبَلُ شَهَادَتُهُنَّ إِذَا كُنَّ أَرْبَعَ نِسْوَةٍ وَ رَجُلَيْنِ وَ لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ الشُّهُودِ فِي الزِّنَا إِلَّا شَهَادَةُ الْعُدُولِ فَإِنْ شَهِدَ أَرْبَعَةٌ بِالزِّنَا وَ لَمْ يُعَدَّلُوا ضُرِبُوا بِالسَّوْطِ حَدَّ

الْمُفْتَرِی وَ إِنْ شَهِدَ ثَلَاثَهُ عُدُولٍ وَ قَالُوا الْآنَ یَأْتِیکَمُ الرَّابِعُ کَانَ عَلَیْهِمْ حَدُّ الْمُفْتَرِی إِلَّا أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَهُ عُدُولٍ فِی مَوْقِفٍ وَاحِدٍ(۲)

وَ مَنْ زَنَی بِذَاتِ مَحْرَمٍ ضُرِبَ ضَرْبَهً بِالسَّیْفِ مُحْصَناً کَانَ أَمْ غَیْرَهُ فَإِنْ کَانَتْ تَابَعَتْهُ ضُرِبَتْ ضَرْبَهً بِالسَّیْفِ وَ إِنِ اسْتَکْرَهَهَا فَلَا شَیْ ءَ عَلَیْهَا وَ مَنْ زَنَی بِمُحْصَنَهٍ وَ هُوَ مُحْصَنٌ فَعَلَی کُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الرَّجْمُ وَ مَنْ زَنَی وَ هُوَ مُحْصَنٌ فَعَلَیْهِ الرَّجْمُ وَ عَلَیْهَا الْجَلْدُ وَ تَغْرِیبُ سَنَهٍ وَ حَدُّ التَّغْرِیبِ خَمْسُونَ فَرْسَخاً وَ حَدُّ الرَّجْمِ أَنْ یَحْفِرَ بِئْراً بِقَامَهِ الرَّجُلِ إِلَی صَدْرِهِ وَ الْمَرْأَهِ إِلَی فَوْقِ ثَدْیَیْهَا وَ یُرْجَمَ فَإِنْ فَرَّ الْمَرْجُومُ وَ هُوَ الْمُقِرُّ تُرِکَ وَ إِنْ فَرَّ وَ قَدْ قَامَتْ عَلَیْهِ الْبَیِّنَهُ رُدَّ إِلَی الْبِئْرِ وَ رُجِمَ حَتَّی یَمُوتَ.

وَ رُوِیَ: أَنْ لَا یُتَعَمَّدْ بِالرَّجْمِ رَأْسُهُ. وَ رُوِیَ: لَا یَقْتُلْهُ إِلَّا حَجَرُ الْإِمَامِ وَ حَدُّ

۱- ۱. المحاسن ص ۳۰۹- ۳۱۰.

۲- ۲. فقه الرضا: ۳۵.

الْمُحْصَنِ أَنْ يَكُونَ لَهُ فَرْجٌ يَغْدُو عَلَيْهِ وَ يَرُوحُ.

وَ أَرْوِی عَنِ الْعَالِمِ أَنَّهُ قَالَ: لَا یُرْجَمُ الزَّانِی حَتَّی یُقِرَّ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ بِالزِّنَا إِذَا لَمْ یَکُنْ شُهُودٌ فَإِذَا رَجَعَ وَ أَنْکَرَ تُرِکَ وَ لَمْ یُرْجَمْ وَ لَا یُقْطَعُ السَّارِقُ حَتَّی یُقِرَّ مَرَّتَیْنِ إِذَا لَمْ یَکُنْ شُهُودٌ وَ لَا یُحَدُّ اللُّوطِیُّ حَتَّی یُقِرَّ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ عَلَی تِلْکَ الصِّفَهِ.

وَ رُوِیَ: أَنَّ جَلْدَ الزَّانِی أَشَدُّ الضَّرْبِ وَ أَنَّهُ یُضْرَبُ مِنْ قَرْنِهِ إِلَی قَدَمِهِ لِمَا یَقْضِی مِنَ اللَّذَّهِ بِجَمِیعِ جَوَارِحِهِ.

وَ رُوِیَ: أَنَّهُ إِنْ وُجِدَ وَ هُوَ عُرْیَانٌ جُلِدَ عُرْیَاناً وَ إِنْ وُجِدَ وَ عَلَیْهِ ثَوْبٌ جُلِدَ فِیهِ.

**[ترجمه]فقه الرضا: شهادت زنان در حدود قبول نیست مگر اینکه دو زن و سه مرد شهادت دهند. و اگر چهار زن و دو مرد شوند شهادت زنها قبول نمی باشد.

شهادت شاهدان در زنا مورد قبول نیست مگر شهادت عادلان، پس اگر چهار نفر به زنا گواهی دهند و عدالت نداشته باشند، با تازیانه حد تهمت زننده را به آنها می زنند و اگر سه نفر عادل شهادت دهند و بگویند الان چهارمی هم می آید بر آن سه نفر حد تهمت زننده جاری می شود مگر آنکه چهار عادل در یکجا گواهی دهند. - . فقه الرضا : ۳۵ -

اگر کسی با یکی از محارم زنا کند یک ضربه شمشیر به او زده می شود چه همسردار باشد چه نه. اگر آن زن از او متابعت کرده باشد به او هم یک ضربه شمشیر زده می شود و اگر مجبور شده باشد حدی بر او نیست.

اگر کسی با زن شوهرداری زنا کند و خودش هم همسر داشته باشد بر هرکدام از آنها سنگسار واجب می شود و کسی که زنا کند و همسردار باشد سنگسار می شود و آن زن شلاق می خورد و یک سال تبعید.حد سنگسار آنکه چاهی به اندازه قامت یک مرد تا سینه اش و قامت یک زن تا بالای سینه هایش حفر می شود و سنگسار می شود. اگر شخص فرار کند و خودش اقرار کرده باشد رها می شود و اگر شهود به ان گواهی داده باشند به چاه بازگردانده و سنگسار می شود تا بمیرد.

و روایت شده که به عمد به سرش سنگ نزنند و نیز روایت شده فقط با سنگ امام کشته شود، و ملاک محصن بودن اینکه همسری داشته باشد که شب و روز با او باشد .

از عالم روایت می کنم که فرمود: زناکار سنگسار نمی شود مگر آنکه چهار بار به زنا، اگر شاهدی نباشد، اقرار کند، و اگر از اقرارش برگشت و انکار کرد رها می شود و سنگسار نمی شود.

دست سارق قطع نمی شود تا آنکه دوبار، اگر شاهدی نباشد، اقرار کند. و لواط کار نیز حد زده نمی شود تا آنکه چهار بار با همین وصف اقرار کند.

روایت شده زناکار به شدیدترین زدن ، شلاق می خورد و از سر تا پاهایش زده می شود چرا که با تمام جوارحش لذت جویی کرده است.

و نیز روایت شده اگر او را لخت بیابند همانطور شلاق می زنند و اگر لباسی داشته باشد با لباس شلاق می خورد.

**[ترجمه]

«۳۴»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: اتَّقِ الزِّنَا وَ اللِّوَاطَ وَ هُوَ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا وَ الزِّنَا أَشَدُّ مِنْهُ وَ هُمَا یُورِثَانِ صَاحِبَهُمَا اثْنَیْنِ وَ سَبْعِینَ دَاءً فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ وَ یُجْلَدُ عَلَی الْجَسَدِ کُلِّهَا إِلَّا الْفَرْجَ وَ الْوَجْهَ فَإِنْ عَادَا قُتِلَا وَ إِنْ زَنَیَا أَوَّلَ مَرَّهٍ وَ هُمَا مُحْصَنَانِ أَوْ أَحَدُهُمَا مُحْصَنٌ وَ الْآخَرُ غَیْرُ مُحْصَنٍ ضُرِبَ الَّذِی هُوَ غَیْرُ مُحْصَنٍ مِائَهَ جَلْدَهٍ وَ ضُرِبَ الْمُحْصَنُ مِائَهً ثُمَّ رُجِمَ بَعْدَ ذَلِکَ (۱) قَالَ وَ أَوَّلُ مَا یَبْدَأُ بِرَجْمِهَا الشُّهُودُ الَّذِینَ شَهِدُوا عَلَیْهِمَا أَوِ الْإِمَامُ وَ إِذَا زَنَی الذِّمِّیُّ بِمُسْلِمَهٍ قُتِلَا جَمِیعاً.

**[ترجمه]فقه الرضا: از زنا و لواط بپرهیزید – لواط بدتر از زنا و زنا شدیدتر از آن- . این دو برای اهلش هفتاد و دو بیماری در دنیا و آخرت در پی دارد. همه بدن را شلاق می زنند مگر فرج و صورت. اگر تکرار کنند کشته می شوند. اگر بار اولشان باشد و هر دو یا یکی از آنها همسردار باشند، غیر همسردار را صد ضربه و همسردار را صد ضربه سپس سنگسار می کنند. -. همان : ۳۷ -

فرمود: اولین کسی که شروع به سنگ پرانی می کند شاهدانی هستند که بر آن دو گواهی داده اند و یا امام. و وقتی ذمی با زن مسلمانی زنا کند هردو کشته می شوند.

**[ترجمه]

«۳۵»

شا، [الإرشاد] رُوِیَ: أَنَّهُ أُتِیَ عُمَرُ بِحَامِلٍ قَدْ زَنَتْ فَأَمَرَ بِرَجْمِهَا فَقَالَ لَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام هَبْ أَنَّ لَکَ سَبِیلًا عَلَیْهَا أَیُّ سَبِیلٍ لَکَ عَلَی مَا فِی بَطْنِهَا وَ اللَّهُ تَعَالَی یَقُولُ وَ لا تَزِرُ وازِرَهٌ وِزْرَ أُخْری (۲) فَقَالَ عُمَرُ لَا عِشْتُ لِمُعْضِلَهٍ لَا یَکُونُ لَهَا أَبُو الْحَسَنِ ثُمَّ قَالَ فَمَا أَصْنَعُ بِهَا قَالَ اصْطَبِرْ(۳) عَلَیْهَا حَتَّی تَلِدَ فَإِذَا ولد وَلَدَتْ وَ وَجَدَتْ لِوَلَدِهَا مَنْ یَکْفُلُهُ فَأَقِمْ عَلَیْهَا الْحَدَّ فَسُرِّیَ ذَلِکَ عَنْ عُمَرَ وَ عَوَّلَ

ص: ۴۹

۱- ۱. فقه الرضا ص ۳۷.

۲- ۲. الأنعام: ۱۶۴ اسری: ۱۵، فاطر: ۱۸، النجم: ۳۸.

۳- ۳. فی الإرشاد و هکذا نسخه الوسائل ج ۱۸ ص ۳۸۱« احتط علیها» و معناه الاحتفاظ یقال: احتاط علی الشی ء: حافظ و الاسم منه الحوطه و الحیطه.

فِی الْحُکْمِ بِهِ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ (۱).

**[ترجمه]ارشاد: روایت شده که زن حامله ای که زنا کرده بود نزد عمرآوردند و دستور به سنگسار او داد. امیرالمؤمنین علیه السلام به او فرمود: تو بر او سلطه داری اما چه سلطه ای بر فرزند در شکمش داری ؟ و خدای تعالی می فرماید: «وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَی » ؛ { و هیچ باربرداری بار [گناه] دیگری را برنمی دارد} - . انعام / ۱۶۴ ، اسراء / ۱۵، فاطر / ۱۸، نجم / ۳۸ - .

عمر گفت: زنده نباشم که معضلی پیش آید و ابوالحسن برای حل آن نباشد. سپس گفت: با او چه کنم؟ حضرت فرمود: صبر کن تا فرزندش به دنیا آید، هنگامی که به دنیا آمد و کسی که آن را سرپرستی کند پیدا کرد حد را بر او جاری کن. اندوه عمر برطرف شد و در حکم به آن بر امیرالمؤمنین تکیه کرد. - . ارشاد مفید : ۹۷ -

**[ترجمه]

«۳۶»

شا، [الإرشاد] رُوِیَ: أَنَّ امْرَأَةً شَهِدَتْ عَلَیْهَا الشُّهُودُ أَنَّهُمْ وَجَدُوهَا فِی بَعْضِ مِیَاهِ الْعَرَبِ مَعَ رَجُلٍ یَطَؤُهَا لَیْسَ بِبَعْلٍ لَهَا فَأَمَرَ عُمَرُ بِرَجْمِهَا وَ کَانَتْ ذَاتَ بَعْلٍ فَقَالَتِ اللَّهُمَّ إِنَّکَ تَعْلَمُ أَنِّی بَرِیئَةٌ فَغَضِبَ عُمَرُ وَ قَالَ وَ تَجْرَحُ الشُّهُودَ أَیْضاً فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام رُدُّوهَا وَ اسْأَلُوهَا فَلَعَلَّ لَهَا عُذْراً فَرُدَّتْ وَ سُئِلَتْ عَنْ حَالِهَا فَقَالَتْ کَانَتْ لِأَهْلِی إِبِلٌ فَخَرَجْتُ فِی إِبِلِ أَهْلِی وَ حَمَلْتُ مَعِی مَاءً وَ لَمْ

یَکُنْ فِی إِبِلِ أَهْلِی لَبَنٌ وَ خَرَجَ مَعِی خَلِیطُنَا(۲) وَ کَانَ فِی إِبِلِهِ لَبَنٌ فَنَفِدَ مَائِی فَاسْتَسْقَیْتُهُ فَأَبَی أَنْ یَسْقِیَنِی حَتَّی أُمَکِّنَهُ مِنْ نَفْسِی فَأَبَیْتُ فَلَمَّا کَادَتْ نَفْسِی تَخْرُجُ أَمْکَنْتُهُ مِنْ نَفْسِی کَرْهاً فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام اللَّهُ أَکْبَرُ فَمَنِ اضْطُرَّ غَیْرَ باغٍ وَ لا عادٍ فَلا إِثْمَ عَلَیْهِ (۳) فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِکَ عُمَرُ خَلَّی سَبِیلَهَا(۴).

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أربعین الخطیب: مثله (۵).

**[ترجمه]ارشاد: روایت شده شاهدانی گواهی دادند که زنی که شوهر دارد را با مردی در بعضی از آب های عرب یافته اند که نزدیکی می کرده اند. عمر دستور داد که سنگسارش کنند چون شوهر داشته است. زن گفت: خدایا تو می دانی که من بیگناهم، عمر ناراحت شد و گفت: گواهی شهود را باطل می کنی؟ امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: برگردانیدش و از او سوال کنید، شاید عذری داشته باشد، پس او را برگرداندند و از او سوال کردند.

زن گفت: خانواده من شتری دارد و من با آن بیرون رفته بودم،و با خود آب برداشتم و در شتر ما شیری نبود. شریک ما هم با من بود و شتر او شیر داشت. آبم تمام شد از او آب خواستم و او از آب دادن امتناع کرد مگر اینکه تمکینش کنم که نپذیرفتم.نزدیک بود که بر اثر تشنگی هلاک شوم که مجبور شدم خواسته او را بپذیرم. امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: الله اکبر، «فَمَنِ اضْطُرَّ غَیْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ فَلاَ إِثْمَ عَلَیْهِ» ؛ { [ولی] کسی که [برای حفظ جان خود به خوردن آنها] ناچار شود در صورتی که ستمگر و متجاوز نباشد بر او گناهی نیست} - . بقره / ۱۷۳ - ، وقتی عمر این را شنید او را رها کرد. - . ارشاد

مفید : ۹۹ -

مناقب: مانند این را نقل کرده است. - . مناقب آل ابو طالب ۲ : ۴۶۹ -

**[ترجمه]

«۳۷»

شا، [الإرشاد] رُوِیَ: أَنَّ مُکَاتَبَهً زَنَتْ عَلَی عَهْدِ عُثْمَانَ وَ قَدْ عَتَقَ مِنْهَا ثَلَاثَهُ أَرْبَاعٍ فَسَأَلَ عُثْمَانُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ تُجْلَدُ مِنْهَا بِحِسَابِ الْحُرِّیَّهِ وَ تُجْلَدُ مِنْهَا بِحِسَابِ الرِّقِّ وَ سُئِلَ زَیْدُ بْنُ ثَابِتٍ فَقَالَ تُجْلَدُ بِحِسَابِ الرِّقِّ فَقَالَ لَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام کَیْفَ تُجْلَدُ بِحِسَابِ الرِّقِّ وَ قَدْ عَتَقَ مِنْهَا ثَلَاثَهُ أَرْبَاعِهَا وَ هَلَّا جَلَدْتَهَا بِحِسَابِ الْحُرِّیَّهِ فَإِنَّهَا فِیهَا أَکْثَرُ فَقَالَ زَیْدٌ لَوْ کَانَ ذَلِکَ کَذَلِکَ لَوَجَبَ تَوْرِیثُهَا بِحِسَابِ الْحُرِّیَّهِ فَقَالَ لَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَجَلْ ذَلِکَ وَاجِبٌ فَأُفْحِمَ زَیْدٌ وَ خَالَفَ عُثْمَانُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ صَارَ إِلَی قَوْلِ زَیْدٍ وَ لَمْ یُصْغِ إِلَی مَا قَالَ

ص: ۵۰

۱- ۱. الإرشاد: ۹۷.

۲- ۲. الخلیط: الشریک فی الماء و الکلا.

۳- ۳. البقره ص ۱۷۳.

۴- ۴. الإرشاد: ۹۹.

۵- ۵. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۴۶۹.

بَعْدَ ظُهُورِ الْحُجَّهِ عَلَيْهِ (۱).

**[ترجمه]ارشاد: روایت شده کنیز مکاتبی در عهد عثمان زنا کرد، که سه چهارمش آزاد شده بود. عثمان از امیرالمؤمنین علیه السلام پرسید،آن حضرت فرمود : به مقدار آزادی و بردگیش تازیانه زده می شود. از زید بن ثابت سوال شد، گفت: به حساب بندگیش، امیرالمؤمنین به او فرمود: چطور به حساب بندگی در حالی که سه چهارمش آزاد است؟ چرا به حساب آزادی نباشد، آنکه بیشتر است؟ زید گفت: اگر این باشد که ارث بردنش به حساب آزادیش می شود؟ حضرت به او فرمود: بله آن واجب است. زید ساکت شد و لی عثمان با حضرت مخالفت کرد و سخن زید را پذیرفت. و فرموده ی امیرالمومنین را با آشکار بودن دلیلش گوش نداد. - . ارشاد مفید : ۱۰۱ و ۱۰۲ -

**[ترجمه]

«۳۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ وَ اللَّاتِی یَأْتِینَ الْفاحِشَهَ مِنْ نِسائِکُمْ إِلَی سَبِیلًا(۲) قَالَ مَنْسُوخَهٌ وَ السَّبِیلُ هُوَ الْحُدُودُ(۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: جابر از امام باقر علیه السلام درباره آیه «وَاللاَّتِی یَأْتِینَ الْفَاحِشَهَ مِن نِّسَآئِکُمْ فَاسْتَشْهِدُواْ عَلَیْهِنَّ أَرْبَعهً مِّنکُمْ فَإِن شَهِدُواْ فَأَمْسِکُوهُنَّ فِی الْبُیُوتِ حَتَّیَ یَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ یَجْعَلَ اللّهُ لَهُنَّ سَبِیلًا» ؛ { و از زنان شما کسانی که مرتکب زنا می شوند چهار تن از میان خود [مسلمانان] بر آنان گواه گیرید پس اگر شهادت دادند آنان [=زنان] را در خانه ها نگاه دارید تا مرگشان فرا رسد یا خدا راهی برای آنان قرار دهد} - . نساء / ۱۵ - نقل می کند که ایشان فرمود: این آیه منسوخ است و منظور از سبیل، اجرای حدود و مجازات هاست. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۲۲۷ -

**[ترجمه]

«۳۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ هَذِهِ الْآیَهِ وَ اللَّاتِی یَأْتِینَ الْفاحِشَهَ مِنْ نِسائِکُمْ إِلَی سَبِیلًا قَالَ هَذِهِ مَنْسُوخَهٌ قَالَ قُلْتُ کَیْفَ کَانَتْ قَالَ کَانَتِ الْمَرْأَهُ إِذَا فَجَرَتْ فَقَامَ عَلَیْهَا أَرْبَعَهُ شُهُودٍ أُدْخِلَتْ بَیْتاً وَ لَمْ تُحَدَّثْ وَ لَمْ تُکَلَّمْ وَ لَمْ تُجَالَسْ وَ أُوتِیَتْ فِیهِ بِطَعَامِهَا وَ شَرَابِهَا حَتَّی تَمُوتَ قُلْتُ فَقَوْلُهُ أَوْ یَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِیلًا قَالَ جَعَلَ السَّبِیلَ الْجَلْدَ وَ الرَّجْمَ وَ الْإِمْسَاکَ فِی الْبُیُوتِ قَالَ قُلْتُ قَوْلُهُ وَ الَّذانِ یَأْتِیانِها مِنْکُمْ قَالَ یَعْنِی الْبِکْرَ إِذَا أَتَتِ الْفَاحِشَهَ الَّتِی أَتَتْهَا هَذِهِ الثَّیِّبُ فَآذُوهُما قَالَ یُحْبَسُ فَإِنْ تابا وَ أَصْلَحا فَأَعْرِضُوا عَنْهُما إِنَّ اللَّهَ کانَ تَوَّاباً رَحِیماً(۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابوبصیر از امام صادق علیه السلام نقل می کند که از ایشان درباره آیه «وَاللاَّتِی یَأْتِینَ الْفَاحِشَهَ مِن نِّسَآئِکُمْ » سؤال کرد و ایشان فرمود: این آیه منسوخ شده است. گفتم: چگونه؟ فرمود: چنین بود که اگر زن مرتکب عمل زنا می شد و چهار شاهد به آن عمل گواهی می دادند، او را در خانه ای حبس می کردند و با او کلامی گفته نمی شد و

مجالستی نمی شد و آب و غذایش فراهم می شد و در آن خانه می ماند تا زمانی که بمیرد.

گفتم: منظور از این آیه «أَوْ يَجْعَلَ اللّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا » چیست؟ فرمود: سبیل همان تازیانه، سنگسار و حبس در خانه است. گفتم: معنای این آیه «وَاللَّذَانَ يَأْتِيَانِهَا مِنكُمْ » ؛ { و از میان شما آن دو تن را که مرتکب زشتکاری می شوند} چیست؟ فرمود: یعنی دختر باکره ای که به مانند زن متأهل مرتکب عمل زنا شود. «فَآذُوهُمَا » به این معناست که او را نیز در خانه حبس کنید. «فَإِن تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُواْ عَنْهُمَا إِنَّ اللّهَ كَانَ تَوَّابًا رَّحِيمًا » ؛ { پس اگر توبه کردند و درستکار شدند از آنان صرفنظر کنید زیرا خداوند توبه پذیر مهربان است} - . نساء / ۱۶ - . - . تفسیر عیاشی ۱ : ۲۲۷ و ۲۲۸ -

**[ترجمه]

«۴۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: أَتَتِ امْرَأَةٌ إِلَى عُمَرَ فَقَالَتْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي فَجَرْتُ فَأَجْرِ فِيَّ حَدَّ اللَّهِ فَأَمَرَ بِرَجْمِهَا وَ كَانَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام حَاضِراً فَقَالَ لَهُ سَلْهَا كَيْفَ فَجَرْتِ قَالَتْ كُنْتُ فِي فَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ أَصَابَنِي عَطَشٌ شَدِيدٌ فَرُفِعَتْ لِي خَيْمَةٌ فَأَتَيْتُهَا فَأَصَبْتُ فِيهَا رَجُلًا أَعْرَابِيّاً فَسَأَلْتُهُ الْمَاءَ فَأَبَى عَلَيَّ أَنْ يَسْقِيَنِي إِلَّا أَنْ أُمَكِّنَهُ مِنْ نَفْسِي فَوَلَّيْتُ مِنْهُ هَارِبَةً فَاشْتَدَّ بِيَ الْعَطَشُ حَتَّى غَارَتْ عَيْنَايَ وَ ذَهَبَ لِسَانِي فَلَمَّا بَلَغَ ذَلِكَ مِنِّي أَتَيْتُهُ فَسَقَانِي وَ وَقَعَ عَلَيَّ فَقَالَ لَهُ

ص: ۵۱

۱- ۱. إرشاد المفيد ص ۱۰۱ و ۱۰۲ و أخرجه في المناقب ج ۲ ص ۳۷۱ الی قوله فافحم زيد.

۲- ۲. النساء: ۱۵.

۳- ۳. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۲۲۷.

۴- ۴. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۲۲۷ و ۲۲۸.

عَلِيٌّ علیه السلام هَذِهِ الَّتِی قَالَ اللَّهُ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ باغٍ وَ لا عادٍ(۱) وَ هَذِهِ غَيْرُ بَاغِيَةٍ وَ لَا عَادِيَةٍ إِلَيْهِ فَخَلِّ سَبِيلَهَا فَقَالَ عُمَرُ لَوْ لَا عَلِيٌّ لَهَلَكَ عُمَرُ(۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: یکی از اصحاب ما روایت می کند که گفتند: زنی نزد عمر آمده و گفت: ای امیرمؤمنان، من مرتکب زنا شده ام، پس حد الهی را بر من جاری ساز. عمر دستور سنگسار کردن او را صادر کرد در حالی که علی علیه السلام در آنجا حاضر بود پس فرمود: از او بپرس چگونه مرتکب زنا شده است؟ آن زن گفت: در بیابانی بودم که تشنگی شدیدی به من دست داد و خیمه ای را مشاهده نمودم و به سوی آن رفتم و مرد اعرابی را در آن دیدم و از او آب خواستم. آن مرد تنها در صورتی راضی می شد به من آب دهد که من خود را به او تسلیم کنم. من از دست او گریختم ولی شدت تشنگی ام افزایش پیدا کرد تا اینکه چشمانم گود رفت و قدرت تکلم نداشتم و چون به این حد رسیدم، نزد آن مرد رفتم. او به من آب نوشاند و با من زنا نمود.

علی علیه السلام به عمر فرمود: این زن از مصادیق آیه «فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ » - . بقره / ۱۷۳ - است و این زن زناکار و ستمکار نیست پس او را رها کن. عمر گفت: اگر علی نمی بود عمر هلاک می شد. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۷۴ -

**[ترجمه]

«۴۱»

شی، [تفسیر العیاشی] فِی رِوَايَةِ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذَا زَنَى الرَّجُلُ يُجْلَدُ وَ يَنْبَغِی لِلْإِمَامِ أَنْ يَنْفِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الَّتِی جُلِدَ بِهَا إِلَى غَيْرِهَا سَنَةً وَ كَذَلِكَ يَنْبَغِی لِلرَّجُلِ إِذَا سَرَقَ وَ قُطِعَتْ يَدُهُ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: اگر کسی زنا کرد شلاق می خورد و سزاوار است که امام او را از سرزمینی که در آن شلاق خورده به جای دیگری تبعید کند. همچنین برای کسی که دزدی کرده و دستش قطع شده است. - . همان : ۳۱۶ -

**[ترجمه]

«۴۲»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلا تَعْتَدُوها وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (۴) فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ غَضِبَ عَلَى الزَّانِی فَجَعَلَ لَهُ جَلْدَ مِائَةٍ فَمَنْ غَضِبَ عَلَيْهِ فَزَادَ فَأَنَا إِلَى اللَّهِ مِنْهُ بَرِی ءٌ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا(۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: محمد بن مسلم از امام باقر علیه السلام روایت می کند که پیرامون آیه «تِلْكَ حُدُودُ اللّهِ فَلاَ تَعْتَدُوهَا وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ » ؛ { این است حدود احکام الهی پس از آن تجاوز مکنید و کسانی که از حدود

احکام الهی تجاوز کنند آنان همان ستمکارانند} - . بقره / ۲۲۹ - می فرماید: خداوند بر مرد زناکار خشمگین گشته و حد او را صد ضربه شلاق قرار داده است. پس هرکس که بر زانی خشم گیرد و بیش از صد ضربه زند، من از او به سوی خداوند برائت و بیزاری می جویم. آیه به همین معناست. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۴۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: أَتَتِ امْرَأَهٌ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام تَسْتَعْدِی عَلَی زَوْجِهَا أَنَّهُ أَحْبَلَ جَارِیَتِی فَقَالَ إِنَّهَا وَهَبْتَهَا لِی فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام لِلرَّجُلِ ائْتِنِی بِالْبَیِّنَهِ وَ إِلَّا رَجَمْتُکَ فَلَمَّا رَأَتِ الْمَرْأَهُ أَنَّهُ الرَّجْمُ لَیْسَ دُونَهُ شَیْ ءٌ أَقَرَّتْ أَنَّهَا وَهَبْتَهَا لَهُ فَجَلَدَهَا عَلِیٌّ علیه السلام وَ أَجَازَ لَهُ ذَلِکَ (۶).

الرِّضَا علیه السلام: قَضَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی امْرَأَهٍ مُحْصَنَهٍ فَجَرَ بِهَا غُلَامٌ صَغِیرٌ فَأَمَرَ عُمَرُ أَنْ تُرْجَمَ فَقَالَ علیه السلام لَا یَجِبُ الرَّجْمُ إِنَّمَا یَجِبُ الْحَدُّ لِأَنَّ الَّذِی فَجَرَ بِهَا لَیْسَ بِمُدْرِکٍ (۷)

۱- ۱. ما بین العلامتین أضفناه من المصدر و الآیه فی البقره ص ۱۳۷.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۷۴.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۱۶.

۴- ۴. البقره: ۲۲۹.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۱۱۷.

۶- ۶. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۱۴۸.

۷- ۷. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۶۰.

وَ أَمَرَ عُمَرُ بِرَجُلٍ يَمَنِيٍّ مُحْصَنٍ فَجَرَ بِالْمَدِينَهِ أَنْ يُرْجَمَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لَا يَجِبُ عَلَيْهِ الرَّجْمُ لِأَنَّهُ غَائِبٌ عَنْ أَهْلِهِ وَ أَهْلُهُ فِی بَلَدٍ آخَرَ إِنَّمَا يَجِبُ عَلَيْهِ الْحَدُّ فَقَالَ عُمَرُ لَا أَبْقَانِیَ اللَّهُ لِمُعْضِلَهٍ لَمْ يَكُنْ لَهَا أَبُو الْحَسَنِ (١).

الْأَصْبَغُ بْنُ نُبَاتَهَ: أَنَّ عُمَرَ حَكَمَ عَلَى خَمْسَهِ نَفَرٍ فِی زِنًا بِالرَّجْمِ فَخَطَّأَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِی ذَلِكَ وَ قَدَّمَ وَاحِداً فَضَرَبَ عُنُقَهُ وَ قَدَّمَ الثَّانِیَ فَرَجَمَهُ وَ قَدَّمَ الثَّالِثَ فَضَرَبَهُ الْحَدَّ وَ قَدَّمَ الرَّابِعَ فَضَرَبَهُ نِصْفَ الْحَدِّ خَمْسِينَ جَلْدَهً وَ قَدَّمَ الْخَامِسَ فَعَزَّرَهُ فَقَالَ عُمَرُ كَيْفَ ذَلِكَ فَقَالَ علیه السلام أَمَّا الْأَوَّلُ فَكَانَ ذِمِّيّاً زَنَى بِمُسْلِمَهٍ فَخَرَجَ عَنْ ذِمَّتِهِ وَ أَمَّا الثَّانِی فَرَجُلٌ مُحْصَنٌ زَنَى فَرَجَمْنَاهُ وَ أَمَّا الثَّالِثُ فَغَيْرُ مُحْصَنٍ فَضَرَبْنَاهُ الْحَدَّ وَ أَمَّا الرَّابِعُ فَعَبْدٌ زَنَى فَضَرَبْنَاهُ نِصْفَ الْحَدِّ وَ أَمَّا الْخَامِسُ فَمَغْلُوبٌ عَلَى عَقْلِهِ مَجْنُونٌ فَعَزَّرْنَاهُ فَقَالَ عُمَرُ لَا عِشْتُ فِی أُمَّهٍ لَسْتَ فِيهَا يَا أَبَا الْحَسَنِ (٢).

وَ رُوِیَ: أَنَّهُ أُتِیَ بِحَامِلٍ قَدْ زَنَتْ فَأَمَرَ بِرَجْمِهَا فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام هَبْ لَكَ سَبِيلٌ عَلَيْهَا فَهَلْ لَكَ سَبِيلٌ عَلَى مَا فِی بَطْنِهَا وَ اللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ وَ لا تَزِرُ وازِرَهٌ وِزْرَ أُخْرى قَالَ فَمَا أَصْنَعُ بِهَا قَالَ احْتَطْ(٣) عَلَيْهَا حَتَّى تَلِدَ فَإِذَا وَلَدَتْ وَ وُجِدَ لِوُلْدِهَا مَنْ يَكْفُلُهُ فَأَقِمِ الْحَدَّ عَلَيْهَا فَلَمَّا وَلَدَتْ مَاتَتْ فَقَالَ عُمَرُ لَوْ لَا عَلِیٌّ لَهَلَكَ عُمَرُ(۴).

ابْنُ الْمُسَيَّبِ: أَنَّهُ كَتَبَ مُعَاوِيَهُ إِلَى أَبِی مُوسَى الْأَشْعَرِیِّ يَسْأَلُهُ أَنْ يَسْأَلَ عَلِيّاً عَنْ رَجُلٍ يَجِدُ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا يَفْجُرُ بِهَا فَقَتَلَهُ مَا الَّذِی يَجِبُ عَلَيْهِ قَالَ إِنْ كَانَ الزَّانِی مُحْصَناً فَلَا شَیْ ءَ عَلَى قَاتِلِهِ لِأَنَّهُ قَتَلَ مَنْ يَجِبُ عَلَيْهِ الْقَتْلُ.

١- ١. مناقب آل أبی طالب ج ٢ ص ٣۶١.

٢- ٢. مناقب آل أبی طالب ج ٢ ص ٣۶١.

٣- ٣. احفظ عليها خ، اصطبر عليها خ.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ج ٢ ص ٣۶٢.

وَ فِي رِوَايَهِ صَاحِبِ الْمُوَطَّإِ: فَقَالَ أَنَا أَبُو الْحَسَنِ فَإِنْ لَمْ يُقِمْ أَرْبَعَهَ شُهَدَاءَ فَلْيُعْطَ بِرُمَّتِهِ (۱).

وَ رُوِيَ: أَنَّ امْرَأَهً تَشَبَّهَتْ لِرَجُلٍ بِجَارِيَتِهِ وَ اضْطَجَعَتْ عَلَى فِرَاشِهِ لَيْلًا فَوَطِئَهَا فَأَمَرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بِإِقَامَهِ الْحَدِّ عَلَى الرَّجُلِ سِرّاً وَ عَلَى الْمَرْأَهِ جَهْراً(۲).

**[ترجمه]مناقب: زنی نزد امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و ادعا کرد که همسرش، کنیزش را حامله کرده است. مرد گفت: کنیز را به من هبه کرده است. حضرت به مرد فرمود: برای من دلیل بیاور وگرنه تو را سنگسار می کنم. وقتی زن این را دید اقرار کرد که آن را بخشیده است. حضرت زن را شلاق زد و مرد را از این اتهام تبرئه کرد. - . مناقب آل ابو طالب ۲ : ۱۴۸ -

امام رضا علیه السلام فرمود: امیرالمؤمنین علیه السلام درباره زنی که شوهر داشت و پسر بچه ای با او زنا کرده بود، اینگونه قضاوت کرد. عمر دستور داد که سنگسارش کنند. حضرت فرمود: سنگسار واجب نیست، ولی حد واجب است، زیرا کسی که با او زنا کرده نابالغ بوده است. - . همان : ۳۶۰ -

عمر درباره مرد همسرداری که در مدینه زنا کرده بود دستور به سنگسار داد. امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: سنگسار بر او واجب نیست زیرا از خانواده اش دور است و خانواده او در شهر دیگری است، اما حد بر او واجب است، عمر گفت: خداوند مرا با معضلی که ابوالحسن نباشد باقی نگذارد. - . همان : ۳۶۱ -

اصبغ بن نباته گفت: عمر بر پنج نفر در زنا حکم به سنگسار داد. امیرالمؤمنین علیه السلام او را تخطئه کرد. اولی را گردنش را زد، دومی را سنگسار کرد، به سومی حد زد و به چهارمی نصف حد یعنی پنجاه ضربه، و پنجمی را نیز تعزیر کرد. عمر گفت: چرا این کار را کردی؟ حضرت فرمود: اما اولی ذمی بود که با زن مسلمانی زنا کرده پس از ذمه اش خارج شده بود، دومی مردی بود همسردار بنابراین سنگسارش کردیم. سومی غیرهمسردار بود، او را حد زدیم. و اما چهارمی عبد بود که او را نصف حد زدیم، پنجمی دیوانه بود و عقلش مغلوب بود پس او را تعزیر و تأدیب کردیم.

عمر گفت: ای ابوالحسن، در امتی که تو نباشی زندگی نمی خواهم. - . همان -

و روایت شده که زن آبستنی زنا کرد. عمر دستور به سنگسارش داد. امیرالمؤمنین علیه السلام به او فرمود: برای او درست، ولی آیا برای آنچه در شکم دارد سلطه ای داری؟ در حالی که خداوند تعالی می فرماید: «و لا تزر وازره وزر اخری». گفت: با او چه کنم؟ فرمود: صبر کن تا فرزندش متولد شود. هنگامی که به دنیا آمد و برای او سرپرستی پیدا کرد حد را بر او جاری ساز، وقتی فرزند متولد شد زن مرد. عمر گفت: اگر علی نبود عمر هلاک می شد. - . همان : ۳۶۲ -

ابن مسیب گفت: معاویه به ابوموسی اشعری نامه نوشت که از علی درباره مردی که کسی را با زنش در حال زنا دید و او را کشت سوال کند که بر او چه چیز واجب می شود؟ فرمود: اگر زناکار همسردار بود چیزی بر قاتلش نیست چون کسی را کشته که قتل او واجب است.

در روایتی حضرت فرمود: من ابوالحسن هستم، اگر کسی چهار شاهد اقامه نکند به اولیای مقتول تحویل داده می شودتا

قصاص شود. – . همان : ۳۸۰ –

روایت شـده که زنی خود را شبیه کنیز مردی کرد و شب در بستر او خوابیـد و ان مرد بـا او نزدیکی نمـود. امیرالمؤمنین علیه السلام دستور داد که حد را بر مرد، پنهانی و بر زن آشکارا اجرا کنند. – . همان : ۳۸۱ –

**[ترجمه]

«۴۴»

قب، [المناقب] لابن شـهرآشوب جَعْفَرُ بْنُ رِزْقِ اللَّهِ قَالَ: قُدِّمَ إِلَی الْمُتَوَكِّلِ رَجُلٌ نَصْـرَانِیٌّ فَجَرَ بِامْرَأَةٍ مُسْـلِمَةٍ فَأَرَادَ أَنْ يُقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَأَسْلَمَ فَقَالَ يَحْيَی بْنُ أَكْثَمَ الْإِيمَانُ يَمْحُو مَا قَبْلَهُ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ يُضْرَبُ ثَلَاثَةَ حُدُودٍ فَكَتَبَ الْمُتَوَكِّلُ إِلَی عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّقِیِّ عليه السلام يَسْأَلُهُ فَلَمَّا قَرَأَ الْكِتَابَ كَتَبَ يُضْرَبُ حَتَّی يَمُوتَ فَأَنْكَرَ الْفُقَهَاءُ ذَلِکَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ يَسْأَلُهُ عَنِ الْعِلَّةِ فَقَالَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا قالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَ كَفَرْنا بِما كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ (۳) السُّورَةَ قَالَ فَأَمَرَ الْمُتَوَكِّلُ فَضُرِبَ حَتَّی مَاتَ (۴).

**[ترجمه]مناقب: جعفر بن رزق الله گفت: مرد مسیحی را که با زن مسلمانی زنا کرده بود نزد متوکل آوردند، خواست بر او حد جاری کند اسلام آورد.

یحیی بن اکثم گفت: ایمـان گذشـته را محو می کنـد و بعضـی از آنهـا گفتنـد: سه حـد بر او بزنیـد، متوکـل به امام هادی علیه السـلام نوشت و سؤال کرد، وقتی حضـرت نـامه را خوانـد نوشت: زده می شود تـا بمیرد، فقها آن را انکار کردنـد. متوکل نامه نوشت و از علت پرسـید، فرمود: بسم الله الرحمن الرحیم «فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَـنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْـدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْـرِكِينَ » ؛ {پس چون سختی [عذاب] ما را دیدند گفتند فقط به خدا ایمان آوردیم و بدانچه با او شریک می گردانیدیم کافریم} – . غافر / ۸۴ – . راوی گفت: متوکل به ان دستور داد پس او را زدند تا آنکه مرد. – . مناقب آل ابوطالب ۴ : ۴۰۵ –

**[ترجمه]

«۴۵»

ین، [کتاب حسین بن سـعید] و النوادر عَنْ سَـمَاعَةَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: إِذَا زَنَی الشَّيْخُ وَ الشَّيْخَةُ جُلِدَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَ عَلَيْهِمَا الرَّجْمُ وَ عَلَی الْبِكْرِ جَلْدُ مِائَةٍ وَ نَفْیُ سَنَةٍ فِی غَيْرِ مِصْرِهِ (۵).

**[ترجمه]نـوادر: ابوبصـیر از امـام صـادق علیه السـلام نقـل کرد که امیرالمـؤمنین علیه السـلام فرمود: اگر پیرمرد و پیرزنی زنا کردند هرکدام از آنها صد ضـربه شـلاق زده می شود و سنگسارمی شوند و باکره صد ضربه شلاق زده و به شهر دیگری یک سـال تبعیـد می شـود. – . محـدث نوری این روایت را از کتـاب نوادر احمـد بن محمـد بن عیسـی آورده و مـا آن را بـا نسـخه مستدرک ۳ : ۲۲۲ مقابله کردیم. –

**[ترجمه]

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ سَمَاعَهَ وَ أَبِی بَصِیرٍ قَالا قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: لَا یُحَدُّ الزَّانِی حَتَّی یَشْهَدَ عَلَیْهِ أَرْبَعَهُ شُهُودٍ عَلَی الْجِمَاعِ وَ الْإِیلَاجِ وَ الْإِخْرَاجِ کَالْمِیلِ فِی الْمُکْحُلَهِ

ص: ۵۴

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۸۰.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۸۱.

۳- ۳. غافر: ۸۴ و ۸۵.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ج ۴ ص ۴۰۵.

۵- ۵. أخرج العلامه النوریّ الحدیث و ما یأتی بعده تحت رمز« ین» عن کتاب نوادر أحمد بن محمّد بن عیسی و قابلناها علی نسخه المستدرک ج ۳ ص ۲۲۲.

وَ لَا يَكُونُ لِعَانٌ حَتَّى يَزْعُمَ أَنَّهُ عَايَنَ.

**[ترجمه]از سماعه و ابوبصیر روایت شده که گفتند: امام صادق علیه السلام فرمود: زناکار حد نمی خورد مگر آنکه چهار نفر علیه او شهادت دهند بر نزدیکی و دخول و خروج، مانند میل در سرمه دان، و لعان نمی باشد تا آنکه مطمئن شود او را دیده است.

**[ترجمه]

«۴۷»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: الْمُحْصَنُ يُرْجَمُ وَ الَّذِی لَمْ يُحْصَنْ يُجْلَدُ مِائَةً وَ لَا يُنْفَى وَ الَّذِی قَدْ أُمْلِكَ يُجْلَدُ مِائَةً وَ يُنْفَى وَ يَقَعُ اللِّعَانُ بَيْنَ الْحُرِّ وَ الْمَمْلُوكَةِ وَ الْيَهُودِيَّةِ وَ النَّصْرَانِيَّةِ وَ إِنْ رُجِمَ يَتَوَارَثَانِ (۱).

**[ترجمه]نوادر: امام باقر علیه السلام فرمود: مرد همسردار سنگسار می شود و کسی که همسر ندارد صد ضربه شلاق می خورد ولی تبعید نمی شود، و کسی که ازدواج کرده لیکن هنوز با همسرش نزدیکی نکرده صد ضربه شلاق می خورد و تبعید می شود. و لعان بین حرّ و کنیز و زن یهودی و نصرانی واقع می شود و اگر سنگسار شود از همدیگر ارث می برند. - . ذیل حدیث را در مستدرک ۳ : ۳۶ نقل کرده است و در آن «اگر حکم سنگسار بود»، نیامده است. -

**[ترجمه]

«۴۸»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ عَنْ أَبِی إِبْرَاهِيمَ علیه السلام: سَأَلْتُهُ عَنِ الزَّانِی وَ عِنْدَهُ سُرِّيَّةٌ أَوْ أَمَةٌ يَطَؤُهَا قَالَ إِنَّمَا هُوَ الِاسْتِغْنَاءُ أَنْ يَكُونَ عِنْدَهُ مَا يُغْنِيهِ عَنِ الزِّنَا قُلْتُ فَإِنْ زَعَمَ أَنَّهُ لَا يَطَأُ الْأَمَةَ قَالَ لَا يُصَدَّقُ قُلْتُ فَإِنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مُتْعَةٌ قَالَ إِنَّمَا هُوَ الدَّائِمُ عِنْدَهُ وَ أَيُّ جَارِيَةٍ زَنَتْ فَعَلَى مَوْلَاهَا حَدُّهَا وَ إِنْ وَلَدَتْ بَاعَ وَلَدَهَا وَ صَرَفَهُ فِيمَا أَرَادَ مِنْ حَجٍّ وَ غَيْرِهِ.

**[ترجمه]ابواسحاق از امام کاظم علیه السلام درباره زناکاری که نزدش کنیزی است که با او نزدیکی می کند سوال کرد. فرمود: این بی نیازی است یعنی نزد او چیزی است که او را از زنا بی نیاز می کند. عرض کردم: اگر ادعا کرد که با کنیز نزدیکی نکرده است چه؟ فرمود: ادعایش پذیرفته نمی شود. عرض کردم: اگر متعه بود چه؟ فرمود: نزد او دائم باید باشد.

و هر کنیزی که زنا کند حدش بر مولایش واجب است و اگر فرزندی متولد شد آن بچه را می فروشد و صرف حج و غیر آن می کند.

**[ترجمه]

«۴۹»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: قَضَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی امْرَأَهٍ اعْتَرَفَتْ عَلَی نَفْسِهَا أَنَّ رَجُلًا اسْتَکْرَهَهَا قَالَ هِیَ مِثْلُ السَّبِیَّهِ لَا یَمْلِکُ نَفْسَهَا لَوْ شَاءَ لَقَتَلَهَا لَیْسَ عَلَیْهَا حَدٌّ وَ لَا نَفْیٌ وَ قَضَی فِی الْمَرْأَهِ لَهَا بَعْلٌ لَحِقَتْ بِقَوْمٍ فَأَخْبَرَتْهُمْ أَنَّهَا أَیِّمٌ فَنَکَحَهَا أَحَدُهُمْ ثُمَّ جَاءَ زَوْجُهَا أَنَّ لَهَا الصَّدَاقَ وَ أَمَرَ بِهَا إِذَا وَضَعَتْ وَلَدَهَا أَنْ تُرْجَمَ.

**[ترجمه]نوادر: از ابوبصیر از امام صادق علیه السلام نقل شده که امیرالمؤمنین علیه السلام درباره زنی که اعتراف کرد که مردی او را مجبور به زنا کرده است اینگونه قضاوت کرد، فرمود: او مانند زن اسیری است که مالک خودش نیست، اگر اسیر کننده خواست او را می کشد و بر آن زن حدی نیست و تبعید نمی شود.

و نیز درباره زنی که شوهر داشت و به گروهی از مردان ملحق شده بود و به انان خبر داد که بیوه ام پس یکی از انان با ان زن ازدواج و نزدیکی کرد و سپس شوهرش امد چنین قضاوت کرد: مهر برای زن است، و حضرت دستور داد که وقتی زن وضع حمل کرد سنگسار شود.

**[ترجمه]

«۵۰»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: الْمُغِیبُ وَ الْمُغِیبَهُ(۲)

لَیْسَ عَلَیْهِمَا رَجْمٌ إِلَّا أَنْ یَکُونَ رَجُلًا مُقِیماً مَعَ امْرَأَتِهِ وَ امْرَأَتُهُ مُقِیمَهٌ مَعَهُ وَ إِذَا کَابَرَ رَجُلٌ امْرَأَهً عَلَی نَفْسِهَا ضُرِبَ ضَرْبَهً بِالسَّیْفِ مَاتَ مِنْهَا أَوْ عَاشَ وَ مَنْ زَنَی بِذَاتِ مَحْرَمٍ ضُرِبَ ضَرْبَهً بِالسَّیْفِ مَاتَ مِنْهَا أَوْ عَاشَ وَ لَا یَکُونُ الرَّجُلُ مُحْصَناً حَتَّی یَکُونَ عِنْدَهُ امْرَأَهٌ یُغْلِقُ عَلَیْهَا بَابَهُ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَی أَنْ یُقَتَّلُوا أَوْ یُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَیْدِیهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ

۱- ۱. أخرج ذیل الحدیث فی المستدرک ج ۳ ص ۳۶، و لیس فیه« و ان رجم یتوارثان».

۲- ۲. المغیب- بضم المیم- الذی غاب زوجه.

خِلافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ (۱) قَالَ ذَلِكَ إِلَى الْإِمَامِ أَيَّهَا شَاءَ فَعَلَ وَ سَأَلْتُهُ عَنِ النَّفْيِ قَالَ يُنْفَى مِنْ أَرْضِ الْإِسْلَامِ كُلِّهَا فَإِنْ وُجِدَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَرْضِ الْإِسْلَامِ قُتِلَ وَ لَا أَمَانَ لَهُ حَتَّى يَلْحَقَ بِأَرْضِ الشِّرْكِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: وَ سَأَلْتُهُ علیه السلام عَنِ الرَّجُلِ إِذَا زَنَى قَالَ يَنْبَغِي لِلْإِمَامِ إِذَا جَلَدَ أَنْ يَنْفِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الَّتِي جَلَدَهُ فِيهَا إِلَى غَيْرِهَا سَنَةً وَ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يُخْرِجَهُ مِنَ الْمِصْرِ وَ كَذَلِكَ إِذَا سَرَقَ قُطِعَتْ يَدُهُ وَ رِجْلُهُ وَ الرَّجُلُ إِذَا قَذَفَ الْمُحْصَنَةَ جُلِدَ ثَمَانِينَ حُرّاً كَانَ أَوْ مَمْلُوكاً وَ إِذَا زَنَى الْمَمْلُوكُ وَ الْمَمْلُوكَةُ جُلِدَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا خَمْسِينَ (۲).

**[ترجمه]نوادر: ابوبصیر از امام صادق علیه السلام نقل کرد که فرمود: زن و مردی که همسرشان نباشد سنگسار نمی شوند، مگر آنکه مرد با زنش و زن با مردش باشد. هر گاه مردی به زور با زنی زنا کند ضربه ای شمشیر بر او زده میشود خواه بر اثر ان بمیرد یا زنده بماند. و همچنین اگر کسی با محارمش زنا کند و مرد، محصن نمی شود تا آنکه زنی داشته باشد که در را براو ببندد.

از حضرت درباره آیه «أَن يُقَتَّلُواْ أَوْ يُصَلَّبُواْ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلافٍ أَوْ يُنفَوْاْ مِنَ الأَرْضِ » ؛ { که کشته شوند یا بر دار آویخته گردند یا دست و پایشان در خلاف جهت یکدیگر بریده شود یا از آن سرزمین تبعید گردند} - . مائده / ۳۳ -

سؤال کردم، فرمود: این با امام است، هرکدام را خواست انجام می دهد.

و از تبعید سؤال کردم، فرمود: از تمامی بلاد اسلام تبعید می شود و اگر در جایی از بلاد اسلامی پیدا شد کشته می شود و به او امان داده نمی شود تا آنکه به بلاد شرک برسد .

عبدالرحمن گفت: درباره مردی که زنا کرده از امام صادق علیه السلام پرسیدم، فرمود: برای امام سزاوار است که وقتی شلاقش زد او را از آنجا به جای دیگری به مدت یک سال تبعید کند و بر امام است که او را از شهر اخراج کند و همچنین کسی که دزدی کرده و دست و پایش قطع شده است. و مردی که به زن شوهرداری تهمت زند هشتاد ضربه می خورد چه آزاد باشد چه بنده، و نیز عبد و کنیزی که زنا کنند هرکدامشان پنجاه ضربه شلاق می خورند. - . نوادر چاپی ذیل فقه الرضا : - ۷۶

**[ترجمه]

«۵۱»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] عَنْ أَبِيهِ قَالَ: رَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ لَمْ يَجْلِدْ وَ ذُكِرَ لَهُ أَنَّ عَلِيّاً علیه السلام رَجَمَ وَ جَلَدَ بِالْكُوفَةِ فَقَالَ لَا أَعْرِفُ وَ عَنِ الصَّبِيِّ يَقَعُ عَلَى الْمَرْأَةِ قَالَ لَا يُجْلَدَانِ وَ عَنِ الرَّجُلِ يَقَعُ عَلَى الصَّبِيَّةِ قَالَ لَا يُجْلَدُ الرَّجُلُ.

**[ترجمه]فقه الرضا: نقل شده که رسول خدا خدا صلی الله علیه و آله سنگسار می کرد و شلاق نمی زد، و به او گفتند امیرالمؤمنین علیه السلام در کوفه هم سنگسار می کرد و هم شلاق می زد. فرمود: نمی دانم از بچه ای که با زنی نزدیکی کرده پرسیدند؟ فرمود: شلاق زده

نمی شوند، از مردی که با دختر بچه ای نزدیکی کرده سوال کرد، فرمود: مرد را شلاق زده نمی شود.

**[ترجمه]

«۵۲»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: تُدْفَنُ الْمَرْأَهُ إِلَی وَسَطِهَا إِذَا أَرَادَ الْإِمَامُ رَجْمَهَا وَ یَرْمِی الْإِمَامُ ثُمَّ النَّاسُ بِحِجَارَهٍ صِغَارٍ وَ الزَّانِی إِذَا جُلِدَ ثَلَاثاً یُقْتَلُ فِی الرَّابِعَهِ(۳).

وَ قَالَ: إِنَّ رَجُلًا أَتَی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ إِنِّی زَنَیْتُ فَصَرَفَ وَجْهَهُ ثُمَّ جَاءَهُ الثَّانِیَه فَصَرَفَ وَجْهَهُ ثُمَّ جَاءَهُ الثَّالِثَهَ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّی زَنَیْتُ وَ عَذَابُ الدُّنْیَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَ بِصَاحِبِکُمْ مَسٌّ فَقَالَ لَا فَأَقَرَّ الرَّابِعَهَ فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ یُرْجَمَ وَ حُفِرَ لَهُ حُفْرَهٌ فَرَجَمُوهُ.

فَلَمَّا وَجَدَ مَسَّ الْحِجَارَهِ خَرَجَ یَشْتَدُّ فَلَقِیَهُ الزُّبَیْرُ فَرَمَاهُ بِسَاقِ بَعِیرٍ فَتُعُقِّلَ

۱- ۱. المائده: ۳۳.

۲- ۲. النوادر المطبوع بذیل فقه الرضا: ۷۶.

۳- ۳. النوادر المطبوع بذیل فقه الرضا: ۷۷.

بِهِ وَ أَدْرَکَهُ النَّاسُ فَقَتَلُوهُ فَأَخْبِرَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بِذَلِکَ فَقَالَ أَلَّا تَرَکْتُمُوهُ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَوِ اسْتَتَرَ وَ مَاتَ لَکَانَ خَیْراً لَهُ.

**[ترجمه]نوادر: از ابوبصیر از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: زن وقتی امام خواست سنگسارش کند تا کمرش دفن می شود و اول امام سنگ پرتاب می کند سپس مردم با سنگ های کوچک، و زناکار وقتی سه بار شلاق خورد در مرتبه چهارم کشته می شود. - . همان : ۷۷ -

و فرمود: مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: من زنا کرده ام، حضرت صورتش را برگرداند. برای بار دوم آمد، باز هم رویش را برگرداند، بار سوم که آمد گفت: ای رسول خدا من زنا کرده ام و مجازات دنیا از عذاب آخرت آسان تر است. رسول خدا فرمود: آیا دوست شما دیوانه است؟ گفتند: نه، مرد برای بار چهارم اقرار کرد. رسول خدا دستور داد سنگسارش کنند و گودالی برای او بکنند، پس سنگسارش کردند.

وقتی سنگ به سوی او می زدند مرد با سرعت از گودال خارج شد. زبیر استخوان شتری را به سویش پرتاب کرد پس او را گرفت و مردم نیز به او رسیدند و او را کشتند. خبر به پیامبر رسید و فرمود: چرا رهایش نکردید؟ و رسول خدا فرمود: اگر گناهش را پنهان می کرد و می مرد، برایش بهتر بود.

**[ترجمه]

«۵۳»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: حَدُّ الرَّجْمِ فِی الزِّنَا أَنْ یَشْهَدَ أَرْبَعٌ أَنَّهُمْ رَأَوْهُ یُدْخِلُ وَ یُخْرِجُ وَ حَدُّ الْجَلْدِ أَنْ یُوجَدَ فِی لِحَافٍ وَاحِدٍ وَ یُحَدُّ الرَّجُلَانِ مَتَی وُجِدَا فِی لِحَافٍ وَاحِدٍ.

**[ترجمه]نوادر: امام صادق علیه السلام فرمود: حد سنگسار در زنا آن است که چهار نفر شهادت دهند که او را دیده اند که دخول و خروج می کند و حد شلاق، آنکه در یک لحاف دیده شوند و نیز دو مرد وقتی در یک لحاف باشند حد می خورند.

**[ترجمه]

«۵۴»

کش، [رجال الکشی] عَنْ حَمْدَانَ عَنْ مُعَاوِیَهَ عَنْ شُعَیْبٍ الْعَقَرْقُوفِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ امْرَأَهٍ تَزَوَّجَتْ وَ لَهَا زَوْجٌ فَظَهَرَ عَلَیْهَا قَالَ تُرْجَمُ الْمَرْأَهُ وَ یُضْرَبُ الرَّجُلُ مِائَهَ سَوْطٍ لِأَنَّهُ لَمْ یَسْأَلْ قَالَ شُعَیْبٌ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ امْرَأَهٌ تَزَوَّجَتْ وَ لَهَا زَوْجٌ قَالَ تُرْجَمُ الْمَرْأَهُ وَ لَا شَیْ ءَ عَلَی الرَّجُلِ فَلَقِیتُ أَبَا بَصِیرٍ فَقُلْتُ لَهُ إِنِّی سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام عَنِ الْمَرْأَهِ الَّتِی تَزَوَّجَتْ وَ لَهَا زَوْجٌ قَالَ تُرْجَمُ الْمَرْأَهُ وَ لَا شَیْ ءَ عَلَی الرَّجُلِ فَمَسَحَ صَدْرَهُ وَ قَالَ مَا أَظُنُّ صَاحِبَنَا تَنَاهَی حُکْمُهُ بَعْدُ(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: ابوبصیر گفت: از امام صادق علیه السلام پرسیدم درباره زنی که ازدواج کرد در حالی که شوهر داشت پس شوهرش اشکار شد. فرمود: زن سنگسار می شود و مرد صد تازیانه می خورد، چون او سؤال نکرده بود.

شعیب گفت: بر امام صادق علیه السلام وارد شدم و به او گفتم: زنی ازدواج کرده درحالی که شوهر داشته، فرمود: زن سنگسار می شود و بر مرد چیزی نیست. ابوبصیر را دیدم، گفتم: من از حضرت صادق علیه السلام از زنی سؤال کردم که ازدواج کرده در حالی که شوهر داشته، گفت: زن سنگسار می شود و بر مرد چیزی نیست. پس دست به سینه اش کشید و گفت: گمان نمی کنم که صاحب ما حکمتش به کمال رسیده باشد. - . رجال کشی : ۱۵۳ -

**[ترجمه]

«۵۵»

کش، [رجال الکشی] عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ شُعَیْبِ بْنِ یَعْقُوبَ الْعَقَرْقُوفِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام عَنِ الرَّجُلِ تَزَوَّجَ امْرَأَةً وَ لَهَا زَوْجٌ وَ لَمْ یَعْلَمْ قَالَ تُرْجَمُ الْمَرْأَةُ وَ لَیْسَ عَلَی الرَّجُلِ شَیْ ءٌ إِذَا لَمْ یَعْلَمْ فَذَکَرْتُ ذَلِکَ لِأَبِی بَصِیرٍ الْمُرَادِیِّ قَالَ قَالَ لِی وَ اللَّهِ جَعْفَرٌ علیه السلام تُرْجَمُ الْمَرْأَةُ وَ یُجْلَدُ الرَّجُلُ الْحَدَّ قَالَ فَضَرَبَ بِیَدِهِ عَلَی صَدْرِهِ یَحُکُّهَا أَظُنُّ صَاحِبَنَا مَا تَکَامَلَ عِلْمُهُ (۲).

ص: ۵۷

۱- ۱. رجال الکشّیّ: ۱۵۳.

۲- ۲. رجال الکشّیّ ص ۱۵۴، أقول: و روی الشیخ فی التهذیب ج ۱۰ ص ۲۵ و الاستبصار ج ۴ ص ۲۰۹، عن شعیب قال: سألت أبا الحسن علیه السلام عن رجل تزوج امرأه لها زوج، قال: یفرق بینهما، قلت: فعلیه ضرب؟ قال: لا، ما له یضرب- الی أن قال: فأخبرت أبا بصیر فقال: سمعت جعفرا علیه السلام یقول: ان علیّا علیه السلام قضی فی رجل تزوج امرأه لها زوج فرجم المرأه و ضرب الرجل الحد، ثمّ قال: لو علمت أنک علمت لفضخت رأسک بالحجاره. أقول اصول الحکم فی حدّ الزنا معلوم من الکتاب و السنه مقطوع بها بین الفریقین، و هو الرجم علی المحصن و المحصنه، و الجلد علی غیرهما، و الفقه أن یعرف المفتی فی کل مورد حکمه الخاص به. فمن ذلک ما مضی أن أمیر المؤمنین علیه السلام قضی فی المرأه لها بعل لحقت بقوم فأخبرتهم أنّها بلا زوج فنکحها أحدهم ثمّ جاء زوجها: أن لها الصداق، و أمر بها إذا وضعت ولدها أن ترجم. فهذه المرأه انما لحقت بقوم آخر فرارا من زوجها، و لم یکن زوجها غاب عنها اختیارا، فکان علیها الرجم. و من ذلک ما رواه فی التهذیب ج ۱۰ ص ۲۵، و الکافی ج ۷ ص ۱۹۳ عن أبی بصیر عن أبی جعفر علیه السلام قال: سئل عن امرأه کان لها زوج غائبا عنها فتزوجت زوجا آخر قال: ان رفعت الی الامام ثمّ شهد علیها شهود أن لها زوجا غائبا و أن مادته و خبره یأتیها منه، و أنّها تزوجت زوجا آخر، کان علی الامام أن یحدها و یفرق بینها و بین الذی تزوجها. فالظاهر أن الرجل ما علم أن لها زوجا غائبا، فلیس علیه شی ء کما قال أبو الحسن علیه السلام فی الحدیث الثانی من خبری الکشّیّ. و انما کان علیها الحدّ لان زوجها کان غائبا عنها. و من ذلک ما رواه فی التهذیب و الکافی عنه عن أبی عبد اللّه علیهما السلام قال: سألته عن امرأه تزوجها رجل فوجد لها زوجا قال: علیه الجلد، و علیها الرجم، لانه تقدم بعلم و تقدمت هی بعلم، و مثله صدر الحدیث الأول الذی نقل فی المتن عن الکشّیّ. و هذه

المسأله تفرض إذا ظهر الزوج على امرأته فوجدها مع رجل آخر كما عبر فى حديث كش و قال:« فظهر عليها»، فادّعى الرجل- فرارا من الحد- فقال: انى تزوجتها و قد قالت لى: انها أيم. فعلى المرأه الرجم لأنّها زنت مع حضور زوجها، و على الرجل الحد- مائه سوط- لانه يدعى خلاف ظاهر الحال، فانه ان كان الرجل يعرفها فقد تقدم بعلم و ان لم يكن يعرفها فكيف لم يسأل عن وليها و عشيرتها أن يزوجوها منه و صدقها فى قولها بلا بينه. و اما القرينه على أن أبا عبد اللّه عليه السلام فرض المسأله هكذا قوله عليه السلام« لانه تقدم بعلم و تقدمت هى بعلم»، فالذى حدث به أبو بصير عن أبى عبد اللّه عليه السلام فى ذيل الحديث الثانى من خبرى الكشّىّ محمول على ذلك مع أنّه أبو بصير المرادى الخبيث الذى يقول: ما أظن صاحبنا تناهى حكمه بعد. و أمّا حديثه الذى قال فيه: ان أمير المؤمنين عليه السلام ضرب الرجل الحد، ثم قال: لو علمت أنك علمت لفضخت راسك بالحجاره، ففيه الوهم و الخبط، لان الفضخ- و هو كنايه عن الرجم- يدور مع الاحصان و عدمه، لا العلم، و لو صح قوله« لو علمت» و هو لا يعلم، فكيف ضربه الحدّ. فالخبر ساقط من الأصل متنا و سندا، و لا وجه للتكلف فى حمل الحدّ على التعزير لتقصيره فى التفتيش كما عن الشيخ رحمه اللّه.

**[ترجمه]رجال کشی: شعیب بن یعقوب گفت: از ابوالحسن علیه السلام درباره مردی که با زنی ازدواج کرد، در حالی که او شوهر داشت و مرد نمی دانست، سوال کردم. فرمود: زن سنگسار می شود و بر مرد چیزی نیست، زیرا نمی دانسته. همین را از ابوبصیر مرادی پرسیدم، گفت: به خدا امام صادق علیه السلام به من فرمود: زن سنگسار می شود و مرد حد می خورد. شعیب گفت: ابوبصیر دست به سینه اش کشید، گمان می کنم که صاحب ما علمش به کمال نرسیده است. - . همان : ۱۵۴، می گویم: و شیخ در تهذیب ۱۰ : ۲۵ و استبصار ۴ : ۲۰۹ از شعیب نقل کرده که گفت: از امام صادق علیه السلام درباره مردی که با زن شوهرداری ازدواج کرد، سوال کردم، فرمود: بین آنها فاصله بینداز. گفتم: تازیانه هم دارد، فرمود: نه، ندارد. تا ان که شعیب گفت: به ابابصیر خبر دادم. ابوبصیر گفت: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرماید: علی علیه السلام درباره مردی که با زن شوهرداری ازدواج کرده بود اینطور قضاوت فرمود که زن سنگسار و مرد حد زده شود. سپس فرمود: اگر می دانستم که می دانستی او شوهر دارد سرت را با سنگ متلاشی می کردم.

می گویم: اصول حکم در حد زنا از قرآن و سنت قطعیه در بین شیعه و سنی معلوم است و آن در محصن و محصنه سنگسار و در غیر آنها شلاق است، و فقه آن است که مفتی در هر موردی حکم خاص آن را بداند.

از همین جهت است که گذشت که امیرالمؤمنین علیه السلام درباره زنی که همسر داشت و با گروهی از مردان بود که به آنها گفته بود که همسر ندارد و یکی از آنها با او ازدواج کرده بود، سپس همسرش آمد حضرت دستور داد وقتی فرزندش به دنیا آمد او را سنگسار کنند.این زن برای فرار از همسرش به گروهی دیگر پیوست و شوهرش از او غایب نبود، پس او سنگسار می شود. و از این دست روایات است آنچه که در تهذیب ۱۰ : ۲۵ و کافی ۷ : ۱۹۳ روایت شده که ابوبصیر از امام باقر علیه السلام درباره زن شوهرداری که شوهرش از او دور بود و شوهر دیگری اختیار کرده بود، سوال کرد، فرمود: اگر نزد امام برده شود و شهود علیه او شهادت دهند که همسر او غایب است، و نفقه و خبر زوج نیز دائما به او می رسید واینکه زن با مرد دیگری ازدواج کرده است، بر امام است که او را حد بزند و بین او و کسی که با او ازدواج کرده جدایی بیندازد.

ظاهر آن است که مرد نمی داند که زن، شوهر غایبی دارد بنابراین همانطور که ابوالحسن علیه السلام در حدیث دوم از روایت کشی فرموده، چیزی بر او نیست، و گفته شده که بر زن حد جاری می کنند، چون شوهرش از او دور بوده است.

از این دست روایات، آنچه در تهذیب و کافی از امام صادق علیه السلام نقل شده که درباره زن شوهرداری که با مردی ازدواج کرده سوال شد، فرمود: آن مرد شلاق می خورد و آن زن سنگسار می شود، زیرا هر دو می دانسته اند و مانند این روایت است، صدر حدیث اولی که در متن از کشی نقل شده است.

این مسئله در این صورت فرض می شود که وقتی همسر آن زن نزد او می رود، او را با مرد دیگری می بیند همانطور که در حدیث کشی تعبیر شده است. مرد برای فرار از حد ادعا می کند که من با آن زن ازدواج کرده ام و زن به من گفته که بیوه است. آن زن سنگسار می شود زیرا با حضور همسرش مرتکب زنا شده و مرد حد می خورد — صد ضربه - زیرا خلاف آنچه که بوده ادعا کرده است. اگر مرد زن را می شناخت پس با علم اقدام بر این کار کرد و اگر نمی شناخت، چطور از ولی وخانواده اش سوال نکرده که ان زن را به عقد او در اورند و سخن زن را بدون شاهد پذیرفته است.

و اما قرینه بر ان این است که امام صادق علیه السلام مسئله را اینگونه فرض کرده است که مرد و زن با علم خود اقدام کرده اند، پس حدیثی که ابوبصیر در ذیل روایت دوم از دو روایت کشی، از امام صادق علیه السلام نقل کرده محمول بر ان است علاوه بر ان این ابا بصیر همان ابابصیر مرادی خبیث است که می گوید: گمان می کنم صاحب ما علمش به کمال نرسیده است.

و اما روایت ابابصیر که در ان امده است: امیرالمؤمنین علیه السلام مردی را حد زد، سپس به او فرمود: اگر می دانستم که می دانستی، سرت را با سنگ متلاشی می کردم. در این امر توهم و خطاست زیرا متلاشی شدن – که کنایه از سنگسار است – با احصان و عدم احصان می آید نه با علم، و اگر این سخن که اگر می دانستم، در حالی که او نمی داند صحیح باشد، چگونه

حد بر او جاری کرده است.

این خبر از اصل، چه از لحاظ متن و چه از لحاظ سند، ساقط و بی اعتبار است و وجهی برای تکلف افتادن در حمل حد بر تعزیر به دلیل کوتاهی مرد در تفحص از وضع زن وجود ندارد ، همانطور که از شیخ رحمه الله نقل شده است. -

**[ترجمه]

«۵۶»

تَفْسِيرُ النُّعْمَانِيِّ، بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ فِي كِتَابِ الْقُرْآنِ (۱) عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: كَانَتْ شَرِيعَتَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا زَنَتْ حُبِسَتْ فِي بَيْتٍ وَ أُقِيمَ بِأَوَدِهَا حَتَّى يَأْتِيَ الْمَوْتُ وَ إِذَا زَنَى الرَّجُلُ نَفَوْهُ عَنْ مَجَالِسِهِمْ وَ شَتَمُوهُ وَ آذَوْهُ وَ عَيَّرُوهُ وَ لَمْ يَكُونُوا يَعْرِفُونَ غَيْرَ هَذَا(۲)

ص: ۵۹

۱- ۱. أورد رحمه اللّه رساله النعمانیّ فی تفسیر القرآن الباب ۱۲۸ من کتاب القرآن(ج ۹۲ ص ۱- ۹۷ من هذه الطبعه) و تری سندها فی الصفحه الثالثه.

۲- ۲. المشهور المسلم من تاریخ العرب خصوصا عند ظهور الإسلام أن الزنا کان رائجا عندهم خفیه و علانیه، و کانت بمکّه و طائف و غیر ذلک بغایا یرفعن الرایات بذلک و یختلف الناس عندهن من دون أی نکیر، و کانوا یلحقون ولد الزنا بأبیه، بحکم القرعه أو القافه أو رأی الزانیه و اختیارها، و حسبک من ذلک استلحاق معاویه زیادا بحکم الجاهلیه بعد الإسلام بخمسین عاما. علی أن العرب حین جاء الإسلام کانوا مغرمین بشرب الخمر و الزنا یفتخرون بذلک و یسمونهما الاطیبین و کانت قریش یرغبون و یرغبون الناس عن الإسلام بتحریمه شرب الخمر و الزنا و انما کان النبیّ صلّی اللّه علیه و آله عند ما یأخذ البیعه من النساء یشرط علیهم أن لا یزنین کما فی الآیه ۱۲ من سوره الممتحنه، لرواج الزنا بینهن.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِى أَوَّلِ الْإِسْلَامِ وَ اللَّاتِى يَأْتِينَ الْفاحِشَةَ مِنْ نِسائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِى الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا وَ الَّذانِ يَأْتِيانِها مِنْكُمْ فَآذُوهُما فَإِنْ تابا وَ أَصْلَحا فَأَعْرِضُوا عَنْهُما إِنَّ اللَّهَ

كانَ تَوَّاباً رَحِيماً(۱) فَلَمَّا كَثُرَ الْمُسْلِمُونَ وَ قَوِىَ الْإِسْلَامُ وَ اسْتَوْحَشُوا أُمُورَ الْجاهِلِيَّه أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى الزَّانِيَةُ وَ الزَّانِى فَاجْلِدُوا كُلَّ واحِدٍ مِنْهُما مِائَةَ جَلْدَةٍ إِلَى آخِرِ الْآيَه(۲)

۱- ۱. الآيتان فى سوره النساء ۱۵- ۱۶، و سوره النساء مدنيه و السور المدنيه على ترتيب النزول: البقره، الأنفال، آل عمران، الأحزاب، الممتحنه، ثمّ النساء، و الأحزاب نزلت فى سنه خمس، و الممتحنه نزلت فى سنه ست فى المهاجرات بعد الهدنه، فتكون سوره النساء نزولها فى سنه ست أو سبع من الهجره بعد ظهور الإسلام بعشرين سنه من مبدإ الوحى.

۲- ۲. الآيه فى سوره النور: ۴، و قد نزلت بالمدينه بعد سوره النساء بعشر سور من المفصل، و فى صدرها آيه اللعان، و هى نازله بعد غزوه تبوك كما فى تفسير القمّىّ ص ۴۵۲ و تفسير النعمانىّ ص ۷۲(المطبوع فى البحار ج ۹۳). و قد صرّح ابن الأثير بذلك فى أسد الغابه ج ۱ ص ۲۳، قال« و فى سنه تسع لا عن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله بين عويمر العجلانى و بين امرأته فى مسجده بعد العصر فى شعبان و كان عويمر قدم من تبوك فوجدها حبلى» و هكذا ذكره الطبرىّ فى تاريخه شعبان سنه تسع و رواه أصحاب التراجم فى ترجمه عويمر بن أبيض العجلانى و هكذا أصحاب الحديث كما فى الموطأ و سنن ابن داود و مشكاه المصابيح و غيره و سوف نتكلم عليها و على آيات الافك الواقعه فى سوره النور ۱۱- ۲۶.

فَنَسَخَتْ هَذِهِ الْآیَهُ آیَهَ الْحَبْسِ وَ الْأَذَی (۱).

**[ترجمه]تفسیر نعمانی: از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت شده که فرمود: شریعت مردم در جاهلیت این بود که اگر زنی مرتکب زنا می شد در خانه ای حبس می گردید و نیازهای او رابراورده می کردند تا آنکه می مرد، و اگر مردی زنا می کرد از جمع خود دورش کرده و با زبان آزارش می دادند و کارش را به رویش می آوردند و غیر این چیزی نمی دانستند. - . مشهور مسلم از تاریخ عرب، مخصوصا در زمان ظهور اسلام این است که زنا در نزد آنها، چه پنهانی و چه علنی، رایج بوده است. در مکه و طائف و غیر این شهرها، زنان بدکاره پرچم هایی را به همین مناسبت برمی افراشتند و مردم بدون آنکه انکاری بر انان شود نزد آنها رفت و آمد می کردند. و آنها هم فرزند زنا را به حکم قرعه یا نظر زن بدکاره و به اختیار او، به پدرش ملحق می کردند و برای تو همین بس که معاویه به حکم جاهلیت، زیاد را پس از پنجاه سال بعد از اسلام به پدرش ملحق کرد.

عرب وقتی اسلام آمد به شراب خواری و زنا افتخار می کرد و آن دو را پاک می نامید و قریش مردم را به این کار ترغیب می کردند و از اسلام به خاطر تحریم شراب خواری و زنا بازمی داشتند. پیامبر صلی الله علیه و آله هنگام بیعت از زنان بر انان شرط کردکه زنا ندهند همان طور که در آیه ۱۲ سوره ممتحنه آمده است چون زنا بین آنها رواج داشت. -

خداوند تعالی در صدر اسلام فرمود: «وَاللاَّتِی یَأْتِینَ الْفَاحِشَهَ مِن نِّسَآئِکُمْ فَاسْتَشْهِدُواْ عَلَیْهِنَّ أَرْبَعهً مِّنکُمْ فَإِن شَهِدُواْ فَأَمْسِکُوهُنَّ فِی الْبُیُوتِ حَتَّیَ یَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ یَجْعَلَ اللّهُ لَهُنَّ سَبِیلًا*وَاللَّذَانَ یَأْتِیَانِهَا مِنکُمْ فَآذُوهُمَا فَإِن تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُواْ عَنْهُمَا إِنَّ اللّهَ کَانَ تَوَّابًا رَّحِیمًا » ؛ {و از زنان شما کسانی که مرتکب زنا می شوند چهار تن از میان خود [مسلمانان] بر آنان گواه گیرید پس اگر شهادت دادند آنان [=زنان] را در خانه ها نگاه دارید تا مرگشان فرا رسد یا خدا راهی برای آنان قرار دهد*و از میان شما آن دو تن را که مرتکب زشتکاری می شوند آزارشان دهید پس

**[ترجمه]

«۵۷»

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِیِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ علیهم السلام قَالَ: فِی الْمُکْرَهِ لَا حَدَّ عَلَیْهَا وَ عَلَیْهِ مَهْرُ مِثْلِهَا(۲).

ص: ۶۱

۱- ۱. تری نص الخبر فی ص ۶ من تفسیر النعمانیّ المطبوع فی ج ۹۳ من البحار، و رواه علیّ بن إبراهیم القمّیّ مرسلا فی تفسیره ص ۱۲۱ و أخرجه الشیخ الحرّ العاملیّ(فی ج ۱۸ ص ۳۵۱ من الوسائل الطبعه الحدیثه) عن رساله المحکم و المتشابه(ص ۸) المنسوبه الی علیّ بن الحسین المرتضی نقلا من تفسیر النعمانیّ. و قد ذکر المؤلّف العلامه فی مواضع من البحار، منها فی ج ۹۳ ص ۹۷ بعد ما انتهی رساله النعمانیّ، أنه وجد رساله اخری مسماه بکتاب ناسخ القرآن و منسوخه لسعد بن عبد اللّه الأشعریّ و أن مضمونهما متوافقان.

۲- ۲. نوادر الراونديّ: ۴۷، و ما بين العلامتين كان محله بياضا.

**[ترجمه]نوادر راوندی: امام کاظم از پدرانش از امیرالمؤمنین علیهم السلام نقل کرد که درباره زن مجبور فرمود: بر او حدی نیست و مهر المثل هم به او داده می شود. - . نوادر راوندی : ۴۷ -

**[ترجمه]

باب ۷۱ تحریم اللواط و حده و بدو ظهوره

الآیات

الأعراف: وَ لُوطاً إِذْ قالَ لِقَوْمِهِ أَ تَأْتُونَ الْفاحِشَهَ ما سَبَقَکُمْ بِها مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعالَمِینَ إِنَّکُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجالَ شَهْوَهً مِنْ دُونِ النِّساءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ إلی قوله تعالی وَ أَمْطَرْنا عَلَیْهِمْ مَطَراً فَانْظُرْ کَیْفَ کانَ عاقِبَهُ الْمُجْرِمِینَ (۱)

هود: فَلَمَّا جاءَ أَمْرُنا جَعَلْنا عالِیَها سافِلَها وَ أَمْطَرْنا عَلَیْها حِجارَهً مِنْ سِجِّیلٍ مَنْضُودٍ مُسَوَّمَهً عِنْدَ رَبِّکَ وَ ما هِیَ مِنَ الظَّالِمِینَ بِبَعِیدٍ(۲)

الحجر: فَجَعَلْنا عالِیَها سافِلَها وَ أَمْطَرْنا عَلَیْهِمْ حِجارَهً مِنْ سِجِّیلٍ (۳)

الأنبیاء: وَ لُوطاً آتَیْناهُ حُکْماً وَ عِلْماً وَ نَجَّیْناهُ مِنَ الْقَرْیَهِ الَّتِی کانَتْ تَعْمَلُ الْخَبائِثَ إِنَّهُمْ کانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فاسِقِینَ (۴)

الشعراء: أَ تَأْتُونَ الذُّکْرانَ مِنَ الْعالَمِینَ وَ تَذَرُونَ ما خَلَقَ لَکُمْ رَبُّکُمْ مِنْ أَزْواجِکُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عادُونَ إلی قوله تعالی قالَ إِنِّی لِعَمَلِکُمْ مِنَ الْقالِینَ رَبِّ نَجِّنِی وَ أَهْلِی مِمَّا یَعْمَلُونَ إلی قوله تعالی وَ أَمْطَرْنا عَلَیْهِمْ مَطَراً فَساءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِینَ (۵)

النمل: وَ لُوطاً إِذْ قالَ لِقَوْمِهِ أَ تَأْتُونَ الْفاحِشَهَ وَ أَنْتُمْ تُبْصِرُونَ أَ إِنَّکُمْ لَتَأْتُونَ

۱- ۱. الأعراف: ۷۹- ۸۳.

۲- ۲. هود: ۸۲.

۳- ۳. الحجر: ۷۵.

۴- ۴. الأنبیاء: ۷۴- ۷۵.

۵- ۵. الشعراء: ۱۶۵- ۱۷۴.

الرِّجالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّساءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ (۱)

العنكبوت: وَ لُوطاً إِذْ قالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفاحِشَةَ ما سَبَقَكُمْ بِها مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعالَمِينَ أَ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجالَ وَ تَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَ تَأْتُونَ فِي نادِيكُمُ الْمُنْكَرَ إلى قوله تعالى إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلى أَهْلِ هذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزاً مِنَ السَّماءِ بِما كانُوا يَفْسُقُونَ وَ لَقَدْ تَرَكْنا مِنْها آيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (۲).

lt;meta info="- «وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّن الْعَالَمِينَ* إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَاء بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ* وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلاَّ أَن قَالُواْ أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ* فَأَنجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلاَّ امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ* وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ »؛ { و لوط را [فرستادیم] هنگامی که به قوم خود گفت آیا آن کار زشت[ی] را مرتکب می شوید که هیچ کس از جهانیان در آن بر شما پیشی نگرفته است* شما از روی شهوت به جای زنان با مردان درمی آمیزید آری شما گروهی تجاوزکارید* ولی پاسخ قومش جز این نبود که گفتند آنان را از شهرتان بیرون کنید زیرا آنان کسانی اند که به پاکی تظاهر می کنند* پس او و خانواده اش را غیر از زنش که از زمره باقیماندگان [در خاکستر مواد گوگردی] بود نجات دادیم* و بر سر آنان بارشی [از مواد گوگردی] بارانیدیم پس ببین فرجام گنهکاران چسان بود } - . اعراف / ۸۰-۸۴ -

- «فَلَمَّا جَاء أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ* مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ »؛ { پس چون فرمان ما آمد آن [شهر] را زیر و زبر کردیم و سنگ پاره هایی از [نوع] سنگ گلهای لایه لایه بر آن فرو ریختیم* [سنگهایی] که نزد پروردگارت نشان زده بود و [خرابه های] آن از ستمگران چندان دور نیست} - . هود / ۸۲ و ۸۳ -

- «فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ »؛ { و آن [شهر] را زیر و زبر کردیم و بر آنان سنگهایی از سنگ گل باراندیم} - . حجر / ۷۴ -

- «وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَت تَّعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ »؛ { و به لوط حکمت و دانش عطا کردیم و او را از آن شهری که [مردمش] کارهای پلید [جنسی] می کردند نجات دادیم به راستی آنها گروه بد و منحرفی بودند } - . انبیا / ۷۴ -

- «أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ * وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُم بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ* قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ* قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُم مِّنَ الْقَالِينَ* رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ* فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ* إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ* ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ* وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا فَسَاء مَطَرُ الْمُنذَرِينَ »؛ { آیا از میان مردم جهان با مردها در می آمیزید* و آنچه را پروردگارتان از همسرانتان برای شما آفریده وامی گذارید [نه] بلکه شما مردمی تجاوزکارید* گفتند ای لوط اگر دست برنداری قطعا از اخراج شدگان خواهی بود* گفت به راستی من دشمن کردار شمایم* پروردگارا مرا و کسان مرا از آنچه انجام می دهند رهایی بخش* پس او و کسانش را همگی رهانیدیم* جز پیرزنی که از باقی ماندگان [در خاکستر آتش] بود* سپس دیگران را سخت هلاک کردیم* و بر [سر] آنان بارانی [از آتش گوگرد] فرو ریختیم و چه بد بود باران بیم داده شدگان } - . شعراء / ۱۶۵-۱۷۳ -

- «وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ* أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَاء بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ» ؛ { و [یاد کن] لوط را که چون به قوم خود گفت آیا دیده و دانسته مرتکب عمل ناشایست [لواط] می شوید* آیا شما به جای زنان از روی شهوت با مردها در می آمیزید [نه] بلکه شما مردمی جهالت پیشه اید} - . نمل / ۵۴ و ۵۵ -

- «وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ* أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ* قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ* وَلَمَّا جَاءتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُو أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ* قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ* وَلَمَّا أَن جَاءتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ* إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَى أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ* وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ » ؛ { و [یاد کن] لوط را هنگامی که به قوم خود گفت شما به کاری زشت می پردازید که هیچ یک از مردم زمین در آن [کار] بر شما پیشی نگرفته است* آیا شما با مردها درمی آمیزید و راه [توالد و تناسل] را قطع می کنید و در محافل [انس] خود پلیدکاری می کنید و[لی] پاسخ قومش جز این نبود که گفتند اگر راست می گویی عذاب خدا را برای ما بیاور* [لوط] گفت پروردگارا مرا بر قوم فسادکار غالب گردان* و چون فرستادگان ما برای ابراهیم مژده آوردند گفتند ما اهل این شهر را هلاک خواهیم کرد زیرا مردمش ستمکار بوده اند* گفت لوط [نیز] در آنجاست گفتند ما بهتر می دانیم چه کسانی در آنجا هستند او و کسانش را جز زنش که از باقی ماندگان [در خاکستر آتش] است حتما نجات خواهیم داد* و هنگامی که فرستادگان ما به سوی لوط آمدند به علت [حضور] ایشان ناراحت شد و دستش از [حمایت] آنها کوتاه گردید گفتند مترس و غم مدار که ما تو و خانواده ات را جز زنت که از باقی ماندگان [در خاکستر آتش] است حتما می رهانیم* ما بر مردم این شهر به [سزای] فسقی که می کردند عذابی از آسمان فرو خواهیم فرستاد* و از آن [شهر سوخته] برای مردمی که می اندیشند نشانه ای روشن باقی گذاشتیم } - . عنکبوت / ۲۸-۳۵ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا كَانَ فِي شِيعَتِنَا فَلَا يَكُونُ فِيهِمْ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ لَا يَكُونَ فِيهِمْ مَنْ يَسْأَلُ بِكَفِّهِ وَ لَا يَكُونُ فِيهِمْ بَخِيلٌ وَ لَا يَكُونُ فِيهِمْ مَنْ يُؤْتَى فِي دُبُرِهِ (۳).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: سه چیز در بین شیعیان ما نیست: در بین ایشان کسی که گدایی کند نیست، بخیل نیست و نیز ابنه وجود ندارد. - . خصال : ۱۳۱ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضى بأسانيد فی باب الصفات التی لا تكون فی المؤمن (۴) و فی باب جوامع المساوی (۵).

**[ترجمه]با اسناد دیگری در باب صفاتی که برای مؤمنان نیست و همچنین در باب جوامع زشتی ها، آمده است.

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الطَّيَالِسِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ عَنْ أَبِی نَجْرَانَ التَّمِيمِيِّ عَنِ ابْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: ثَلَاثَةٌ لا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ لا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ ... وَ لا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ النَّاتِفُ شَيْبَهُ وَ النَّاكِحُ نَفْسَهُ وَ الْمَنْكُوحُ فِی دُبُرِهِ (۶).

ص: ۶۳

۱- ۱. النمل: ۵۴- ۵۵.

۲- ۲. العنکبوت: ۲۸- ۳۵.

۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۶۵.

۴- ۴. راجع ص ۲۰۹- ۲۱۲ من ج ۷۲ من هذه الطبعه و قد مر الایعاز الی بعضها فی أواخر الباب السابق.

۵- ۵. راجع ج ۷۲ ص ۱۸۹- ۲۰۱.

۶- ۶. الخصال ج ۱ ص ۵۲.

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: سه گروه هستند که در روز قیامت خدا با ایشان صحبت نمی کند و به آنها نظر نمی کند، پاکشان نمی گرداند و برایشان عذاب دردناک است: کسی که موی سفیدش را می کند [یا می تراشد]، کسی که استمنا می کند و کسی که در لواط می دهد. - . همان : ۱۰۶ -

**[ترجمه]

«۳»

ع (۱)،[علل الشرائع] ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام]: فِی خَبَرِ الشَّامِیِّ أَنَّهُ سَأَلَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَنْ أَوَّلِ مَنْ عَمِلَ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ فَقَالَ إِبْلِیسُ فَإِنَّهُ أَمْکَنَ مِنْ نَفْسِهِ (۲).

**[ترجمه]علل الشرایع، عیون اخبار الرضا علیه السلام: در خبر شامی آمده که از امیرالمؤمنین علیه السلام از اولین کسی که عمل قوم لوط رامرتکب شد سؤال شد، فرمود: ابلیس، او قادر بود با خودش چنین کند. - . علل الشرایع ۲ : ۵۶۵ و عیون اخبار الرضا ۱ : ۲۴۶ -

**[ترجمه]

«۴»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام: أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ یَقُولُ فِی اللُّوطِیِّ إِنْ کَانَ مُحْصَناً رُجِمَ وَ إِنْ لَمْ یَکُنْ مُحْصَناً جُلِدَ الْحَدَّ(۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السلام درباره لواط کاران می فرماید: اگر محصن و متأهل باشند سنگسار و اگر متأهل نباشند، به اندازه حد شلاق می خورند. - . قرب الاسناد : ۱۰۴ -

**[ترجمه]

«۵»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ یَقُولُ: حَدُّ اللُّوطِیِّ مِثْلُ حَدِّ الزَّانِی إِنْ کَانَ مُحْصَناً رُجِمَ وَ إِنْ کَانَ عَزَباً جُلِدَ مِائَةً وَ یُجْلَدُ الْحَدَّ مَنْ یَرْمِ بِهِ بَرِیئاً(۴).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرانش علیهما السلام نقل می کند که امیرالمؤمنین علیه السلام می فرمود: حد لواط کار مانند حد زناکار است، اگر متأهل باشد سنگسار می شود و اگر مجرد باشد صد ضربه شلاق می خورد و همچنین کسی که نسبت لواط به بی گناه می دهد صد ضربه شلاق می خورد. - . همان : ۸۴ -

**[ترجمه]

«۶»

ع، [علل الشرائع] فِی عِلَلِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ الرِّضَا علیه السلام: عِلَّهُ تَحْرِیمِ الذُّکْرَانِ لِلذُّکْرَانِ وَ الْإِنَاثِ لِلْإِنَاثِ لِمَا رُکِّبَ فِی الْإِنَاثِ وَ مَا طُبِعَ عَلَیْهِ الذُّکْرَانُ وَ لِمَا فِی إِتْیَانِ الذُّکْرَانِ الذُّکْرَانَ وَ الْإِنَاثِ الْإِنَاثَ مِنِ انْقِطَاعِ النَّسْلِ وَ فَسَادِ التَّدْبِیرِ وَ خَرَابِ الدُّنْیَا(۵).

**[ترجمه]علل الشرایع: در علل ابن سنان از امام رضا علیه السلام درباره علت حرمت نزدیکی مرد با مرد و زن با زن آمده به این دلیل که طبیعت نزدیکی کردن بین زن و مرد است و اینکه در نزدیکی مرد با مرد و زن با زن، انقطاع نسل، نابودی تدبیر و خرابی دنیا پدید می آید. - . علل الشرایع ۲ : ۵۲۰ -

**[ترجمه]

أقول

قد مر کثیر من أخبار الباب فی قصه لوط علیه السلام فلا نعیدها(۶).

**[ترجمه]تعداد زیادی از روایات این باب در داستان حضرت لوط علیه السلام گذشت که آنها را تکرار نمی کنیم. - . ر.ک ج ۱۲ : ۱۴۰-۱۷۱ -

**[ترجمه]

«۷»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِی الْجَوْزَاءِ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ علیهم السلام: أَنَّهُ رَأَی رَجُلًا بِهِ تَأْنِیثٌ فِی مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهُ اخْرُجْ مِنْ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ یَا مَنْ لَعَنَهُ رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۸۳.

۲- ۲. عیون الأخبار ج ۱ ص ۲۴۶.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۶۸، و فی ط آخر ۵۰.

۴- ۴. قرب الإسناد ص ۸۴ و فی ط آخر ص ۶۴.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۴.

۶- ۶. راجع ج ۱۲ ص ۱۴۰- ۱۷۱.

يَقُولُ لَعَنَ اللَّهُ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَ الْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ.

وَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ: أَخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ فَإِنَّهُمْ أَقْذَرُ شَيْ ءٍ(1).

**[ترجمه]علل الشرایع: زید بن علی از پدرانش از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل می کند که حضرت در مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله مردی را دیـد که حـالت زنانه داشت. به او فرمود: ای کسـی که رسول خـدا او را لعنت کرده از مسـجد رسول خـدا بیرون برو. سپس حضرت فرمود: شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرمود: لعنت خدا بر مردانی که شبیه زنان می شوند و بر زنانی که خود را مانند مردان می کنند.

در حـدیث دیگری آمـده: آنهـا را از خانه هایتان بیرون کنیـد که آنها کثیفترین جیزها هسـتند. - . علل الشـرایع ۲ : ۲۸۹ و در کتاب دعائم الاسـلام ۲ : ۴۵۳ آمـده که رسول خـدا صـلی الله علیه و آله مردان همجنس باز را نفرین می کنـد و فرموده است: آنها را از خانه هایتان بیرون کنید و زنان مردنما و مردان زن نما را لعن و نفرین کرد.

امام صادق علیه السـلام فرمود: اگر مردیماننـد زنان سـخن می گوید و رفتار می کند و مانند زنان خود در اختیار دیگران می گذارد ، سنگسارش کنید و زنده اش نگذارید. -

**[ترجمه]

«8»

ع، [علل الشـرائع] بِهَـذَا الْإِسْـنَادِ عَنْ عَلِيٍّ علیه السـلام قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله جَالِساً فِي الْمَسْـجِدِ حَتَّى أَتَاهُ رَجُلٌ بِهِ تَأْنِيثٌ فَسَـلَّمَ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ ثُمَّ أَكَبَّ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله فِي الْأَرْضِ يَسْتَرْجِعُ ثُمَّ قَالَ مِثْلُ هَؤُلَاءِ فِي أُمَّتِي إِنَّهُ لَا يَكُونُ مِثْلُ هَؤُلَاءِ فِي أُمَّةٍ إِلَّا عُذِّبَتْ قَبْلَ السَّاعَهِ(2).

ص: ۶۵

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۸۹ و فی دعائم الإسلام ج ۲ ص ۴۵۳ و عن رسول اللّه صـلّی اللّه علیه و آله أنّه لعن المخنثين من الرجـال، و قـال: أخرجوهم من بيوتكم، و لعن المـذكرات من النسـاء و المؤنثين من الرجـال. و عنه عليه السـلام أنّه قال: إذا كان الرجل كلامه كلام النساء، و مشيه مشى النساء و يمكن من نفسه فينكح كما تنكح المرأه فارجموه و لا تستحيوه.

۲- ۲. علل الشـرائع ج ۲ ص ۲۸۹- ۲۹۰، أقول: كـان بالمـدينه ثلاـثه من المخنثين: هيت و هرم و ماتع و كان هيت يـدخل على أزواج رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله متى أراد فدخل يوما دار أمّ سلمه و رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله عندها فأقبل على أخى أم سـلمه عبد اللّه بن أبى أميّه يقول: ان فتح اللّه عليكم الطائف فسل أن تنفل باديه بنت غيلان بن سـلمه الثقفيه فانها مبتله هيفاء، شموع نجلاـء، تنـاصف وجههـا فى القسـامه، و تجزأ معتـدلا فى الوسـامه، ان قامت تثنت و ان قعـدت تبنت، و ان تكلمت تغنت، أعلاهـا قضـيب و أسـفلها كثيب إذا أقبلت بـأربع، و ان أدبرت أدبرت بثمـان، مع ثغر كالاـقحوان و شـی ء بين فخـذيها كـالقعب المكفأ إلخ. فسمع ذلك رسول اللّه صـلّى اللّه عليه و آله فقال له: ما لك؟ سـباك اللّه! ما كنت أحسبك الا من غير أولى الاربه

من الرجـال، فلـذا كنت لاـ أحجبـك عن نسـائى، ثمّ أمره بـأن يسـير الى خـاخ، و فر روايه:« لقـد غلغلت النظر يا عـدو اللّه» و فى روايه:« لا أرى هـذا يعرف ما هاهنا لا يـدخلن عليكم» فحجبوه، راجع الـدّر المنثور ج ۵ ص ۴۳، مجمع الامثال ج ۱. ص ۲۴۹-۲۵۱، و فيه تفسير غريب كلام المخنث نقلا من أبى عبيد القاسم بن سلام، الأغانى ج ۳ ص ۳۰.

**[ترجمه]علل الشرایع: بـا سـند قبلی از امیرالمؤمنین علیه السـلام نقـل است که فرمود: با رسول خـدا صـلی الله علیه و آله در مسـجد نشسـته بودیم تا اینکه مردی زن گونه وارد شد، به او سـلام کرد و پاسخ داد. پیامبر صـلی الله علیه و آله بر زمین افتاد و آیه استرجـاع خوانـد. فرمود: مثـل اینهـا در امت من است؟ به راستی که مثـل اینهـا در هیـچ امتی نیست الّا اینکه ان امت قبل از قیامت عذاب می شوند. -. همان : ۲۸۹ و ۲۹۰ -

**[ترجمه]

«۹»

فس، [تفسیر القمی] عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْمَحْمُودِیِّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی بْنِ عُبَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الرَّازِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدٍ: أَنَّ یَحْیَی بْنَ أَکْثَمَ سَأَلَ مُوسَی بْنَ مُحَمَّدٍ عَنْ مَسَائِلَ وَ فِیهَا أَخْبِرْنَا عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ أَوْ یُزَوِّجُهُمْ ذُکْراناً وَ إِناثاً(۱) فَهَلْ یُزَوِّجُ اللَّهُ عِبَادَهُ الذُّکْرَانَ وَ قَدْ عَاقَبَ قَوْماً فَعَلُوا ذَلِکَ فَسَأَلَ مُوسَی أَخَاهُ أَبَا الْحَسَنِ الْعَسْکَرِیَّ علیه السلام (۲)

وَ کَانَ مِنْ جَوَابِ أَبِی الْحَسَنِ أَمَّا قَوْلُهُمْ أَوْ یُزَوِّجُهُمْ ذُکْراناً وَ إِناثاً فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی یُزَوِّجُ ذُکْرَانَ الْمُطِیعِینَ إِنَاثاً مِنَ الْحُورِ الْعِینِ وَ إِنَاثَ الْمُطِیعَاتِ مِنَ الْإِنْسِ ذُکْرَانَ الْمُطِیعِینَ (۳)

ص: ۶۶

۱- ۱. الشوری: ۵۰، قال الطبرسیّ: معناه أو یجمع لهم بین البنین و البنات و قیل: هو أن تلـد المرأه غلاما ثمّ جاریه، ثمّ غلاما ثمّ جاریه، و قیل: هو أن تلد توأما ذکرا و أنثی، أو ذکرا و ذکرا أو أنثی، و قال القمّیّ فی تفسیره قبیل ذلک الحدیث نحو هذا.

۲- ۲. هو أبو أحمـد موسـی المبرقع أخو أبی الحسن الهادی علیه السـلام، یلقب بالمبرقع لانه کان أرخی علی وجهه برقعا، و هو أول من جـاء الی قم من السـادات الرضـویه، خرج من الکوفه سـنه ۲۵۶ الی قم و اسـتقر بهـا و لم ینتقـل منهـا حتّی مات بها لیله الاربعاء آخر ربیع الأوّل الیوم الثانی و العشرین سنه ۲۵۶، و دفن بدار شنبوله، و قد کان یلبس السواد و اختص بخدمه المتوکل و منادمته، فلعل تلک الأسئله کانت حینذاک، راجع فی ذلک ج ۵۰ ص ۳ و ۴، و ص ۱۵۸- ۱۶۰.

۳- ۳. نقـل هـذه الأسـئله مع أجوبتها مرسـلا فی کتاب التحف ص ۴۷۶ ط مکتبـه الصـدوق و ص ۵۰۳ ط الإسـلامیه، و أخرجه المؤلّف فی البحار ج ۱۰ ص ۳۸۶ من هذه الطبعه، و لفظه کما سیأتی یطابق ظاهر القرآن الکریم کما نقلناه عن الطبرسیّ قال:« و أمّا قوله:« و یزوجهم ذکرانا و اناثا» أی یولـد له ذکور و یولـد له اناث، یقال لکل اثنین مقرونین زوجان کل واحد منهما زوج، و معاذ اللّه أن یکون عنی الجلیل إلـخ. نعم أخرجه فی الاختصاص عن محمّـد بن عیسـی بن عبیـد البغدادیّ عن محمّد بن. موسـی ص ۹۱ و ذکره فی المناقب ج ۴ ص ۴۰۳ و لفظهما یطابقان تفسیر القمّیّ مع أدنی سقط فیهما.

وَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ یَکُونَ الْجَلِیلُ عَنَی مَا لَبَسْتَ عَلَی نَفْسِکَ تَطْلُبُ الرُّخْصَهَ لِارْتِکَابِ الْمَأْثَمِ فَ مَنْ یَفْعَلْ ذلِکَ یَلْقَ أَثاماً یُضاعَفْ لَهُ الْعَذابُ یَوْمَ الْقِیامَهِ وَ یَخْلُدْ فِیهِ مُهاناً إِنْ لَمْ یَتُبْ (۱).

**[ترجمه]تفسیر علی ابن ابراهیم: یحیی بن اکثم از موسی بن محمد از مسائلی پرسید که یکی از آنها این بود: ما را از این آیه مطلع ساز. «أَوْ یُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَن يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ » ؛ {یا آنها را پسر[ان] و دختر[انی] توام با یکدیگر می گرداند و هر که را بخواهد عقیم می سازد اوست دانای توانا} - . شوری / ۵۰، طبرسی گفته است: معنای آیه این است که یا برای آنها بین پسران و دختران جمع شود و نیز گفته شده معنای آن، وقتی است که زنی پسری به دنیا آورد و سپس دختری، سپس پسری و باز دختری، و گفته شده اگر زنی توأماً پسر و دختری به دنیا آورد یا دو پسر یا دو دختر، و قمی در تفسیرش مانند این مطلب را گفته است. -

آیا خداوند مردان را به ازدواج هم درمی آورد در حالی که گروهی را به خاطر آن عقوبت گروهی را به خاطر ان عقوبت کرده است؟

موسی - . او ابواحمد موسی مبرقع برادر امام هادی علیه السلام است که مبرقع لقب گرفته زیرا بر صورتش نقابی می انداخت. او اولین کسی از سادات رضوی است که به قم آمد. از کوفه سال ۲۵۶ به قم آمده و در آن مستقر شد و از آنجا نرفت تا وقتی که در شب چهارشنبه، روز بیست و دوم ربیع الاول سال ۲۵۶ از دنیا رفت و در خانه شنبوله دفن شد. لباس سیاه می پوشید و پیشکار مخصوص متوکل بود، شاید این سوال ها را همان موقع پرسیده باشد. ر. ک جلد ۵۰ -

از برادرش امام عسگری علیه السلام پرسید و از جواب های امام این بود؛ خداوند متعال مردان مطیع را به ازدواج زنانی از حورالعین درآورد و زنان مطیع را به ازدواج مردان مطیع. معاذالله که مقصود خدای جلیل ان چیزی باشد که خودت را گول زده ای که اجازه ارتکاب گناهان راپیدا کنی. کسی که این عمل را انجام دهد خود را در معصیت انداخته و عذاب روز قیامت برای او دوچندان می شود و در ذلت و خواری جاودان می شود، اگر توبه نکند. - . تفسیر قمی : ۶۰۵ -

**[ترجمه]

«۱۰»

مع، [معانی الأخبار] عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: لَا یَجِدُ رِیحَ الْجَنَّهِ زَنُوقٌ وَ هُوَ الْمُخَنَّثُ (۲).

**[ترجمه]معانی الاخبار: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: زنوق بوی بهشت را استشمام نمی کند و او مرد شبیه به زن است. - . معانی الاخبار : ۳۳۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

سن (٣)،[المحاسن] ثو، [ثواب الأعمال] قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَلَحَّ فِی وَطْءِ الرِّجَالِ لَمْ یَمُتْ حَتَّی یَدْعُوَ الرِّجَالَ إِلَی نَفْسِهِ (۴).

**[ترجمه]محاسن - . محاسن

: ۱۱۲ در ذیل یک حدیث طولانی - ،

ثواب الاعمال: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که در وطی مردان اصرار ورزد، نمیرد تا اینکه مردان را به خود بخواند. - . ثواب الاعمال : ۲۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۲»

سن (۵)،[المحاسن] ثو، [ثواب الأعمال] قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: لَوْ کَانَ یَنْبَغِی لِأَحَدٍ أَنْ یُرْجَمَ مَرَّتَیْنِ لَرُجِمَ اللُّوطِیُّ مَرَّتَیْنِ.

وَ قَالَ علیه السلام قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: اللِّوَاطُ مَا دُونَ الدُّبُرِ فَهُوَ لِوَاطٌ وَ الدُّبُرُ هُوَ الْکُفْرُ(۶).

**[ترجمه]محاسن - . محاسن : ۱۱۲ - ،

ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: اگر دوبار سنگسار سزاوار کسی باشد، سنگسار لواط کار است .

و نیز امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: لواط در غیر دبر لواط محسوب می شود و دردبر کفر است. - . ثواب الاعمال : ۲۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَدَّاحِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی أَبِی فَقَالَ لَهُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّی ابْتُلِیتُ بِبَلَاءٍ فَادْعُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ فَقِیلَ لَهُ إِنَّهُ یُؤْتَی فِی دُبُرِهِ فَقَالَ علیه السلام مَا أَبْلَی اللَّهُ أَحَداً بِهَذَا الْبَلَاءِ وَ لَهُ فِیهِ حَاجَةٌ ثُمَّ قَالَ أَبِی قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی لَا یَقْعُدُ عَلَی إِسْتَبْرَقِهَا وَ حَرِیرِهَا مَنْ یُؤْتَی فِی دُبُرِهِ (۷).

۱- ۱. تفسیر القمّیّ: ۶۰۵.

۲- ۲. معانی الأخبار ص ۳۳۰ فی حدیث.

۳- ۳. المحاسن ص ۱۱۲ فی ذیل حدیث طویل.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۲۳۸.

۵- ۵. المحاسن ص ۱۱۲.

۶- ۶. ثواب الأعمال ص ۲۳۸.

۷- ۷. ثواب الأعمال ص ۲۳۸.

سن، [المحاسن] عن جعفر بن محمد عليهما السلام: مثله (۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق از پـدرش علیهما السـلام نقل می کنـد که فرمود: مردی نزد پدرم آمد و عرض کرد: ای پسـر رسول خـدا، من به بلایی مبتلا شدم، برایم دعا کن، به امام گفتند او ابنه است، امام فرمود: خدا کسـی را که حاجتی به او دارد به این گرفتـاری مبتلاـ نمی کنـد. سـپس پـدرم فرمود: خداونـد فرمود: سوگنـد به عزت و جلالم، بر پارچه های زربفت و حریر [بهشت] نمی نشیند کسی که مفعول واقع شود. -. همان -

محاسن: مانند این را روایت کرده است. -. محاسن : ۱۱۲ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ثـو، [ثواب الأعمـال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَـعْدٍ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَزَّازِ عَنْ غِيَـاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي عَبْـدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: إِنَّ لِلَّهِ عِبَاداً لَا يَعْبَأُ بِهِمْ شَيْئاً لَهُمْ أَرْحَامٌ كَأَرْحَامِ النِّسَاءِ فَقِيلَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ فَلَا يَحْبَلُونَ قَالَ إِنَّهَا مَنْكُوسَةٌ(۲).

سن، [المحاسن] فی روایه غیاث بن إبراهیم: مثله (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السـلام روایت شده که امیرالمؤمنین علیه السـلام فرمود: خدا را بندگانی است که هیچ اعتنایی به انان ندارد، رحم هایی مانند رحم های زنان دارند، پرسیـدند: ای امیرالمؤمنین آیا حامله می شوند؟ فرمود: رحم های انان برعکس است. -. ثواب الاعمال : ۲۳۸ -

محاسن: مانند این را روایت کرده است. -. محاسن : ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ثـو، [ثـواب الأعمـال] عَـنِ ابْنِ الْوَلِيـدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ أَسْـبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْـحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْـدِ اللَّهِ عليه السـلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَبْتَلِ شِيعَتَنَا بِأَرْبَعٍ أَنْ يَسْأَلُوا النَّاسَ فِي أَكُفِّهِمْ وَ أَنْ يُؤْتَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ وَ أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ بِوَلَايَةِ سَوْءٍ وَ لَا يُولَدُ لَهُمْ أَزْرَقُ أَخْضَرُ(۴).

سن، [المحاسن] عن ابن أسباط: مثله (۵).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند شیعیان ما را به چهارچیز گرفتار نمی کند: گدایی نمی کنند،

مفعول واقع نمی شوند، گرفتار ولایت بد نمی شوند و فرزند سبزه چشم زاغ نمی آورند. - . ثواب الاعمال : ۲۳۸ -

محاسن: مثل این خبر را آورده است. - . محاسن : ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی خَدِيجَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَ الْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ وَ هُمُ الْمُخَنَّثُونَ وَ اللَّاتِی يَنْكِحُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ إِنَّمَا أَهْلَكَ اللَّهُ قَوْمَ لُوطٍ حِينَ عَمِلَ النِّسَاءُ مِثْلَ عَمَلِ الرِّجَالِ يَأْتِی بَعْضُهُنَّ بَعْضاً(۶).

سن، [المحاسن] عن علی بن عبد الله: مثله (۷).

ص: ۶۸

۱- ۱. المحاسن ص ۱۱۲.
۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۳۸.
۳- ۳. المحاسن ص ۱۱۳.
۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۲۳۸.
۵- ۵. المحاسن ص ۱۱۳.
۶- ۶. ثواب الأعمال ص ۲۳۸.
۷- ۷. المحاسن ص ۱۱۳.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا مردان شبیه به زن و زنان شبیه به مرد را لعن و نفرین کرده است، ایشان مخنّث هستند، کسانی که هم جنس بازی می کنند و خداوند قوم لوط را زمانی هلاک کرد که زنان نیز همچون مردان به هم جنس بازی رو اوردند. - . ثواب الاعمال : ۲۳۸ -

محاسن: مانند این حدیث را نقل کرده است. - . محاسن : ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: مَا أَمْكَنَ أَحَدٌ مِنْ نَفْسِهِ طَائِعاً يُلْعَبُ بِهِ إِلَّا أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهِ شَهْوَةَ النِّسَاءِ(۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السلام نقل شده که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: هیچ مردی با میل و رغبت خود در اختیار دیگری قرار نمی دهد تا باواوبازی شود مگر آنکه خداوند شهوت زنانه را در او انداخته باشد. - . ثواب الاعمال : ۲۳۸ و ۲۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۸»

قب (۲)،[المناقب] لابن شهرآشوب ف، [تحف العقول]: سَأَلَ يَحْيَى بْنُ أَكْثَمَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْراناً وَ إِناثاً وَ قَالَ أَ يُزَوِّجُ اللَّهُ عِبَادَهُ الذُّكْرَانَ وَ قَدْ عَاقَبَ قَوْماً فَعَلُوا ذَلِكَ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ الثَّالِثُ علیه السلام أَیْ يُولَدُ لَهُ ذُكُورٌ وَ يُولَدُ لَهُ إِنَاثٌ يُقَالُ لِكُلِّ اثْنَيْنِ مُقْتَرِنَيْنِ زَوْجَانِ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا زَوْجٌ وَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ يَكُونَ عَنَى الْجَلِيلُ مَا لَبَسْتَ بِهِ عَلَى نَفْسِكَ تَطْلُبُ الرُّخَصَ لِارْتِكَابِ الْمَأْثَمِ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذلِكَ يَلْقَ أَثاماً يُضاعَفْ لَهُ الْعَذابُ يَوْمَ الْقِيامَهِ وَ يَخْلُدْ فِيهِ مُهاناً إِنْ لَمْ يَتُبْ (۳)

وَ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ أَقَرَّ بِاللِّوَاطِ عَلَى نَفْسِهِ أَ يُحَدُّ أَمْ يُدْرَأُ عَنْهُ الْحَدُّ فَقَالَ إِنَّهُ لَمْ تُقَمْ عَلَيْهِ بَيِّنَهٌ وَ إِنَّمَا تَطَوَّعَ بِالْإِقْرَارِ مِنْ نَفْسِهِ وَ إِذَا كَانَ لِلْإِمَامِ الَّذِی مِنَ اللَّهِ أَنْ يُعَاقِبَ عَنِ اللَّهِ كَانَ لَهُ أَنْ يَمُنَّ عَنِ اللَّهِ أَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى هذا عَطاؤُنا(۴) الْآيَهَ(۵).

**[ترجمه]مناقب - . مناقب ۴ : ۴۰۴ - ،

تحف العقول: یحیی بن اکثم از این آیه «أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَن يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ » پرسید و گفت: آیا خداوند مردان را به ازدواج هم در می آورد در حالی که به خاطر این کار قومی را عذاب کرد؟ امام هادی علیه السلام فرمود: یعنی برای او فرزند پسر و دختر متولد می شود. گفته می شود برای هر دویی که قرین و جفت هم اند، زوجان. هر یک از ان دو زوج و جفت دیگری است. معاذالله که مقصود خدای جلیل ان چیزی باشد که خودت رابه ان گول زده ای تااجازه ارتکاب گناهان را پیدا کنی. هر کس مرتکب این عمل شودعقوبت ومجازاتش را خواهد دید و عذاب الهی برای او در روز قیامت دو

چندان می شود و اگر توبه نکند با خواری، جاودانه در عذاب خواهد ماند.

و سوال شد از مردی که اقرار به لواط بر خودش کرده است، آیا حد می خورد یا حد از او برداشته می شود؟ فرمود: نه، چون شهود به ان شهادت نداده اند و خودش را متقاعد کرده که اقرار کند، امام می تواند او را از طرف خدا عقوبت کند و از طرف خدا بر او منت بگذارد و عقوبت نکند. ایا نشنیدی سخن خدا را که فرمود: «هَذَا عَطَاؤُنَا » {این بخشش ماست} - . ص / ۳۸ - . - . تحف العقول : ۴۸۱ -

**[ترجمه]

«۱۹»

سن، [المحاسن] عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَدَّاحِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: كَتَبَ خَالِدٌ إِلَى أَبِی بَكْرٍ سَلَامٌ عَلَيْكَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّی أُتِيتُ بِرَجُلٍ قَامَتْ عَلَيْهِ الْبَيِّنَةُ أَنَّهُ يُؤْتَى فِی دُبُرِهِ كَمَا تُؤْتَى الْمَرْأَةُ فَاسْتَشَارَ فِيهِ أَبُو بَكْرٍ فَقَالُوا اقْتُلُوهُ فَاسْتَشَارَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ أَحْرِقْهُ بِالنَّارِ فَإِنَّ الْعَرَبَ لَا تَرَى

ص: ۶۹

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۳۸ و ۲۳۹.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ج ۴ ص ۴۰۴ و ذیله فی ص ۴۰۵، و قد عرفت أن لفظ الحدیث فی المناقب و التحف یختلفان، و اللفظ هنا للتحف.

۳- ۳. تحف العقول ص ۴۷۹.

۴- ۴. ص: ۳۸، و ذیلها:« فامنن أو أمسک بغیر حساب».

۵- ۵. تحف العقول: ۴۸۱.

الْقَتْلَ شَيْئاً قَالَ لِعُثْمَانَ مَا تَقُولُ قَالَ أَقُولُ مَا قَالَ عَلِيٌّ يُحْرِقُهُ بِالنَّارِ قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَ أَنَا مَعَ قَوْلِكَمَا وَ كَتَبَ إِلَى خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ أَنْ أَحْرِقْهُ بِالنَّارِ فَأَحْرَقَهُ (۱).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق عليه السلام فرمود: خالد به ابوبكر نامه نوشت: سلام بر تو، اما بعد، مردى نزد من اورده اند كه شهود شهادت دادند كه او

همچون زن از دبر مفعول واقع مى شود. ابوبكر در اين موضوع با ديگران مشورت كرد، گفتند: او را بكشيد، اميرالمؤمنين عليه السلام نظر داد و فرمود: با آتش بسوزانيدش، زيرا عرب قتل را چيزى نمى بيند ، به عثمان گفت: تو چه مى گويى؟ گفت: آنچه على گفت مى گويم: با آتش بسوزانش، ابوبكر گفت: من هم همين را مى گويم، به خالد بن وليد نوشت كه او را بسوزان، پس او را سوزاند. - . محاسن : ۱۱۲ و ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۲۰»

سن، [المحاسن] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ أَصْحَابِهِ يَرْفَعُهُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قِيلَ أَ يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُبْتَلًى قَالَ نَعَمْ وَ لَكِنْ يَعْلُو وَ لَا يُعْلَى (۲).

**[ترجمه]محاسن: به امام باقر عليه السلام عرض شد: آيا مؤمن گرفتار مى شود؟ فرمود: بله، بالا مى رود ولى پايين نمى آيد. - . همان : ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ضا، [فقه الرضا عليه السلام]: وَ أَمَّا أَصْلُ اللِّوَاطِ مِنْ قَوْمِ لُوطٍ وَ قراهم [فِرَارِهِمْ] مِنْ قِرَى الْأَضْيَافِ عَنْ مُدْرِكَهِ الطَّرِيقِ وَ انْفِرَادِهِمْ عَنِ النِّسَاءِ وَ اسْتِغْنَاءِ الرِّجَالِ بِالرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ بِالنِّسَاءِ وَ لِذَلِكَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَيُّ دَاءٍ أَدْوَى مِنَ الْبُخْلِ وَ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ وَ حُرِّمَ لِمَا فِيهِ مِنَ الْفَسَادِ وَ بُطْلَانِ مَا حَضَّ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَمَرَ بِهِ مِنَ النِّسَاءِ.

أَرْوِي عَنِ الْعَالِمِ أَنَّهُ قَالَ: لَوْ كَانَ يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يُرْجَمَ مَرَّتَيْنِ لَرُجِمَ اللُّوطِيُّ وَ عَلَيْهِ مِثْلُ حَدِّ الزَّانِي مِنَ الرَّجْمِ وَ الْحَدِّ مُحْصَناً وَ غَيْرَ مُحْصَنٍ فَإِذَا وُجِدَ رَجُلَانِ عُرَاةً فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَ هُمَا مُتَّهَمَانِ فَعَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةُ جَلْدَةٍ وَ كَذَلِكَ امْرَأَتَانِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَ رَجُلٌ وَ امْرَأَةٌ فِي ثَوْبٍ وَ فِي اللِّوَاطِ الْكُبْرَى ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ أَوْ هَدْمَةٌ أَوْ طَرْحُ الْجِدَارِ وَ هِيَ الْإِيقَابُ وَ فِي الصُّغْرَى مِائَةُ جَلْدَةٍ.

وَ رُوِيَ: أَنَّ اللِّوَاطَ هُوَ التَّفْخِيذُ وَ أَنَّ عَلَى فَاعِلِهِ الْقَتْلَ وَ الْإِيقَابُ الْكُفْرُ بِاللَّهِ وَ لَيْسَ الْعَمَلُ عَلَى هَذَا وَ إِنَّمَا الْعَمَلُ عَلَى الْأَوَّلِ فِي اللِّوَاطِ وَ اتَّقِ الزِّنَا وَ اللِّوَاطَ وَ هُوَ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا وَ الزِّنَا أَشَدُّ مِنْهُ وَ هُمَا يُورِثَانِ صَاحِبَهُمَا اثْنَيْنِ

١- ١. المحاسن ص ١١٢ و ١١٣.

٢- ٢. المحاسن ص ١١٣.

وَ سَبْعِینَ دَاءً فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ وَ لَا یُحَدُّ اللَّوطِیُّ حَتَّی یُقِرَّ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ (۱).

**[ترجمه]فقه الرضا: اصل لواط از قوم لوط بود. فرار کردن آنها از پذیرایی مهمانان، کناره گیری انان از زنان و هم جنس بازی میان مردان ونیز زنان. به همین علت پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: کدام دردی بدتر از بخل است و این حدیث را ذکر کرد.

لواط حرام شده به خاطر فسادی که در آن است و ابطال آنچه خدا به آن تشویق وامر کرده از زنان.

روایت می کنم از عالم علیه السلام که فرمود: اگر سزاوار باشد کسی را دوبار سنگسار کنند، آن شخص لواط کننده است، بر او حد زناکار از سنگسار و تازیانه جاری می شود. چه همسردار باشد چه نباشد. هر گاه دو مرد را لخت در یک رو پوش ببینندو آن دو متهم باشند هرکدام صد تازیانه حد می خورند و نیز دو زن و یا یک زن و یک مرد در یک رو پوش.

در لواط بزرگ یک ضربه با شمشیر است یا تخریب دیوار بر سر او، این همان لواط از دبر است. و در لواط کوچک ، صد ضربه شلاق.

روایت شده لواطه همان تفخیذ است که فاعل آن را می کشند و دخول در دبر مرد کفر به خدا است از زنا و لواط بپرهیزید، لواط بدتر از زنا و زنا بدتر از لواط. در هردو فاعل و مفعول در دنیا و آخرت به هفتاد و دو مرض گرفتار می شوند. در لواط حد جاری نمی شود مگر آنکه چهاربار خودش اقرار کند. - . فقه الرضا : ۳۷

-

**[ترجمه]

«۲۲»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: مَنْ لَاطَ بِغُلَامٍ فَعُقُوبَتُهُ أَنْ یُحْرَقَ بِالنَّارِ أَوْ یُهْدَمَ عَلَیْهِ حَائِطٌ أَوْ یُضْرَبَ ضَرْبَهً بِالسَّیْفِ وَ لَا تَحِلُّ لَهُ أُخْتُهُ فِی التَّزْوِیجِ أَبَداً وَ لَا ابْنَتُهُ وَ یُصْلَبُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ عَلَی شَفِیرِ جَهَنَّمَ حَتَّی یَفْرُغَ اللَّهُ مِنْ حِسَابِ الْخَلَائِقِ ثُمَّ یُلْقِیهِ فِی النَّارِ فَیُعَذِّبُهُ بِطَبَقٍ مِنْ طَبَقَهٍ مِنْهَا حَتَّی یؤده [یُؤَدِّیَهُ] إِلَی أَسْفَلِهَا فَلَا یَخْرُجُ مِنْهَا أَبَداً وَ اعْلَمْ أَنَّ حُرْمَهَ الدُّبُرِ أَعْظَمُ مِنْ حُرْمَهِ الْفَرْجِ لِأَنَّ اللَّهَ أَهْلَکَ أُمَّهً بِحُرْمَهِ الدُّبُرِ وَ لَمْ یُهْلِکْ أَحَداً بِحُرْمَهِ الْفَرْجِ (۲).

**[ترجمه]فقه الرضا: کسی که با پسری لواط کند مجازاتش این است که به آتش سوزانده شود یا آنکه دیواری بر سرش خراب شود یا یک ضربه با شمشیر زده شود. خواهر و دخترش برای ازدواج با او حرمت ابدی دارند. روز قیامت بر لبه جهنم به دار آویخته می شود تا آنکه خدا از محاسبه اعمال خلائق فارغ شود سپس او را به آتش می اندازد. در هر طبقه از جهنم عذاب می شود تا به پایین ترین طبقه برسد و هیچ گاه از آن خارج نمی شود. بدان که حرمت دبر و پشت از حرمت فرج و شرمگاه زن بزرگتر است، زیرا خداوند امتی را با حرمت دبر هلاک کرد ولی هیچ کس را با حرمت فرج نابود نکرد. - . همان : ۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۳»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب وَ رُوِیَ: أَنَّهُ خَیَّرَ لِرَجُلٍ فَسَقَ بِغُلَامٍ إِمَّا ضَرْبَهً بِالسَّیْفِ أَوْ هَدْمَ حَائِطٍ عَلَیْهِ أَوِ الْحَرَقَ بِالنَّارِ فَاخْتَارَ النَّارَ لِشِدَّهِ عُقُوبَتِهَا وَ سَأَلَ النَّظِرَهَ لِرَکْعَتَیْنِ فَلَمَّا صَلَّی رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَی السَّمَاءِ وَ قَالَ یَا رَبِّ إِنِّی أَتَیْتُ بِفَاحِشَهٍ وَ أَتَیْتُ إِلَی وَلِیِّکَ تَائِباً وَ اخْتَرْتُ الْإِحْرَاقَ لِأَتَخَلَّصَ مِنْ نَارِ یَوْمِ الْقِیَامَهِ فَبَکَی عَلِیٌّ علیه السلام وَ بَکَی مَنْ حَوْلَهُ فَقَالَ عَلِیٌّ اذْهَبْ فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَکَ فَقَالَ رَجُلٌ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ تُعَطِّلُ حَدّاً مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ وَیْلَکَ إِنَّ الْإِمَامَ إِذَا کَانَ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ ثُمَّ تَابَ الْعَبْدُ مِنْ ذَنْبٍ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ اللَّهِ فَلَهُ أَنْ یَغْفِرَ لَهُ (۳).

**[ترجمه]مناقب: روایت شده که مردی با پسربچه ای لواط کرد. او مخیر شد بین کشته شدن با یک ضربه شمشیر یا تخریب دیوار بر سر او و یا آتش زدن. آتش را به دلیل شدتش اختیار کرد و خواست که به اندازه دو رکعت نماز به او مهلت دهند. وقتی نماز خواند سرش را به آسمان بلند کرد و گفت: پروردگارا من مرتکب گناه شدم و با توبه و پشیمانی به سوی ولی تو امدم و آتش را برگزیدم تا از آتش روز قیامت رهایی یابم. علی علیه السلام گریه کرد و اطرافیانش هم گریستند. علی فرمود: برو که خدا تو را بخشید.

کسی گفت: ای امیر مؤمنان حدی از حدود خدا را رها می کنی؟ به او فرمود: وای بر تو، امام اگر از جانب خداباشدو بنده ای از گناه بین خود و خدایش توبه کند، پس او می تواند او را ببخشد. - . مناقب ۲ : ۱۴۸ -

**[ترجمه]

«۲۴»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَبُو الْقَاسِمِ الْکُوفِیُّ وَ الْقَاضِی النُّعْمَانِیُّ فِی کِتَابَیْهِمَا قَالا: رُفِعَ إِلَی عُمَرَ أَنَّ عَبْداً قَتَلَ مَوْلَاهُ فَأَمَرَ بِقَتْلِهِ فَدَعَاهُ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَالَ لَهُ أَ قَتَلْتَ مَوْلَاکَ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَلِمَ قَتَلْتَهُ قَالَ غَلَبَنِی عَلَی نَفْسِی وَ أَتَانِی فِی ذَاتِی فَقَالَ علیه السلام لِأَوْلِیَاءِ الْمَقْتُولِ أَ دَفَنْتُمْ وَلِیَّکُمْ قَالُوا نَعَمْ قَالَ وَ مَتَی دَفَنْتُمُوهُ قَالُوا السَّاعَهَ قَالَ لِعُمَرَ احْبِسْ هَذَا الْغُلَامَ فَلَا تُحْدِثْ فِیهِ حَدَثاً حَتَّی تَمُرَّ ثَلَاثَهُ أَیَّامٍ ثُمَّ قُلْ لِأَوْلِیَاءِ الْمَقْتُولِ إِذَا مَضَتْ ثَلَاثَهُ أَیَّامٍ فَاحْضُرُونَا.

ص: ۷۱

۱- ۱. فقه الرضا ص ۳۷.

۲- ۲. فقه الرضا ص ۳۸.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۱۴۸.

فَلَمَّا مَضَتْ ثَلَاثَهُ أَيَّامٍ حَضَرُوا فَأَخَذَ عَلِيٌّ عليه السلام بِيَدِ عُمَرَ وَ خَرَجُوا ثُمَّ وَقَفَ عَلَى قَبْرِ الرَّجُلِ الْمَقْتُولِ فَقَالَ لِأَوْلِيَائِهِ هَذَا قَبْرُ صَاحِبِكُمْ قَالُوا نَعَمْ قَالَ عليه السلام احْضُرُوا فَحَضَرُوا حَتَّى انْتَهَوْا إِلَى اللَّحْدِ فَقَالَ أَخْرِجُوا مَيِّتَكُمْ فَنَظَرُوا إِلَى أَكْفَانِهِ فِي اللَّحْدِ وَ لَمْ يَجِدُوهُ فَأَخْبَرُوهُ بِذَلِكَ فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ اللَّهِ مَا كَذَبْتُ وَ لَا كُذِبْتُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ مَنْ يَعْمَلْ مِنْ أُمَّتِي عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ ثُمَّ يَمُوتُ عَلَى ذَلِكَ فَهُوَ مُؤَجَّلٌ إِلَى أَنْ يُوضَعَ فِي لَحْدِهِ فَإِذَا وُضِعَ فِيهِ لَمْ يَمْكُثْ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثٍ حَتَّى تَقْذِفَهُ الْأَرْضُ إِلَى جُمْلَهِ قَوْمِ لُوطٍ الْمُهْلَكِينَ فَيُحْشَرَ مَعَهُمْ (۱).

**[ترجمه]مناقب: نقل شده: شکایت پیش عمر بردند که بنده ای مولایش را کشت، عمر دستور به قتل او داد. علی علیه السلام او را خواند و فرمود: مولایت را کشتی؟ گفت: آری. فرمود: برای چه؟ گفت: با زور با من لواط کرد. علی علیه السلام به اولیاء مقتول فرمود: آیا او را دفن کرده اید؟ گفتند: بله. فرمود: کی؟ گفتند: ساعتی می شود. به عمر فرمود: این پسر را زندانی کن، کاری نکن تا سه روز بگذرد سپس به اولیاء مقتول بگو: وقتی سه روز گذشت نزد ما بیایید.

سه روز گذشت و حاضر شدند. علی علیه السلام دست عمر را گرفت و خارج شد و بر سر قبر مقتول ایستادند. به اولیائش گفت: این قبر کشته شماست؟ گفتند: بله، حضرت فرمود: قبر را بکنید، کندند تا به لحد رسیدند، فرمود: میت را خارج کنید، به کفنها نگاه کردند و جسدی در آن نیافتند. به ایشان خبر دادند.

علی علیه السلام فرمود: الله اکبر الله اکبر به خدا دروغ نیست و تکذیب نکنید. از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمود: از امت من اگر کسی عمل قوم لوط را انجام دهد و بر همان حال بمیرد و به همان وضع در لحد قرارش دهند، در آن حال بیشتر از سه روز نمی ماند تا اینکه زمین او را به سوی قوم لوط که هلاک شده اند پرتابش می کند و با ایشان محشور می شود. -. همان : ۳۶۴ -

**[ترجمه]

«۲۵»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مَيْمُونٍ اللَّبَّانِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُرِئَ عِنْدَهُ آيَاتٌ مِنْ هُودٍ فَلَمَّا بَلَغَ وَ أَمْطَرْنا عَلَيْها حِجارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَ ما هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ فَقَالَ عليه السلام مَنْ مَاتَ مُصِرّاً عَلَى اللِّوَاطِ فَلَمْ يَتُبْ يَرْمِيهِ اللَّهُ بِحَجَرٍ مِنْ تِلْكَ الْحِجَارَهِ يَكُونُ فِيهِ مَنِيَّتُهُ وَ لَا يَرَاهُ أَحَدٌ(۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: میمون لبان گوید: با امام صادق علیه السلام بودم. آیاتی از سوره هود خوانده شد: «فَلَمَّا جَاء أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ*مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ » ؛ {پس چون فرمان ما آمد آن [شهر] را زیر و زبر کردیم و سنگ پاره هایی از [نوع] سنگ گلهای لایه لایه بر آن فرو ریختیم*[سنگهایی] که نزد پروردگارت نشان زده بود و [خرابه های] آن از ستمگران چندان دور نیست} -. هود / ۸۲ و ۸۳ -،

حضرت فرمود: کسی که با اصرار بر لواط بمیرد توبه نکرده باشد و خداوند سنگی از ان سنگها را به او می زند که بر اثر ان می میرد و کسی او را نمی بیند. -. تفسیر عیاشی ۲ : ۱۵۸ -

**[ترجمه]

«۲۶»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ السَّکُونِیِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: لَمَّا عَمِلَ قَوْمُ لُوطٍ مَا عَمِلُوا بَکَتِ الْأَرْضُ إِلَی رَبِّهَا حَتَّی بَلَغَ دُمُوعُهَا إِلَی السَّمَاءِ وَ بَکَتِ السَّمَاءُ حَتَّی بَلَغَ دُمُوعُهَا الْعَرْشَ فَأَوْحَی اللَّهُ إِلَی السَّمَاءِ أَنِ احْصِبِیهِمْ وَ أَوْحَی إِلَی الْأَرْضِ أَنِ اخْسِفِی بِهِمْ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل کرد که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: وقتی قوم لوط آن کارها را انجام دادند زمین پیش خدا گریه کرد تا آنکه اشک هایش به آسمان رسید و آسمان گریست تا به عرش رسید، خداوند به آسمان وحی کرد که آنها را سنگ باران کن و نیز به زمین وحی کرد که آنها را در خود فروبر. -. همان : ۱۵۹ -

**[ترجمه]

«۲۷»

مکا، [مکارم الأخلاق] عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: حَرَّمَ اللَّهُ عَلَی کُلِّ دُبُرٍ مُسْتَنْکَحٍ الْجُلُوسَ عَلَی إِسْتَبْرَقِ الْجَنَّهِ.

وَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: مَنْ قَبَّلَ غُلَاماً مِنْ شَهْوَهٍ أَلْجَمَهُ اللَّهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ.

ص: ۷۲

۱- ۱. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۶۴.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۵۸.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۵۹.

وَ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام: مَنْ أَمْكَنَ مِنْ نَفْسِهِ طَائِعاً يُلْعَبُ بِهِ أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهِ شَهْوَةَ النِّسَاءِ.

عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ شَهْوَةَ الْمُؤْمِنِ فِي صُلْبِهِ وَ جَعَلَ شَهْوَةَ الْكَافِرِ فِي دُبُرِهِ (۱).

**[ترجمه]مکارم الاخلاق: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: خداوند بر هر دبر و پشت مفعول، نشستن بر زربافت های بهشت را حرام کرده است.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: هرکس که پسری را از روی شهوت ببوسد، خداوند در روز قیامت با لجامی از آتش او را افسار می کند.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: کسی با میل و رغبت خودش را در اختیار دیگران قرار می دهد که با او بازی کنند [لواط] خداوند شهوت زنانه را در او می اندازد.

امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند تعالی شهوت مؤمن را در صلب او و شهوت کافر را در دبر او قرار داده است. - . مکارم الاخلاق : ۲۷۳ و ۲۷۴ -

**[ترجمه]

«۲۸»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ اللُّوطِيِّ قَالَ يُضْرَبُ مِائَةَ جَلْدَةٍ(۲).

**[ترجمه]نوادر: از امام صادق علیه السلام روایت شده: از لواط کار از او سوال شد، فرمود: صد تازیانه به او بزنید. - . نوادر چاپ شده در ذیل فقه الرضا : ۷۶ -

**[ترجمه]

«۲۹»

إِرْشَادُ الْقُلُوبِ، رُوِيَ: أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ خُذْ حَدَّ اللَّهِ فِي جَنْبِي فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَا ذَا صَنَعْتَ فَقَالَ لُطْتُ بِغُلَامٍ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لَمْ تُوقِبْ قَالَ بَلْ أَوْقَبْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ لَهُ اخْتَرْ مِنْ إِحْدَى ثَلَاثٍ ضَرْباً بِالسَّيْفِ أَخَذَ مِنْكَ مَا أَخَذَ أَمْ هَدْمَ جِدَارٍ عَلَيْكَ أَوْ حَرَقاً بِالنَّارِ فَقَالَ الرَّجُلُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَيُّهَا أَشَدُّ تَمْحِيصاً لِذُنُوبِي فَقَالَ عَلِيٌّ عليه السلام الْحَرَقُ بِالنَّارِ فَقَالَ إِنِّي قَدِ اخْتَرْتُهُ فَقَالَ يَا قَنْبَرُ أَضْرِمْ نَاراً فَأَضْرَمَ لَهُ النَّارَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ تَأْذَنُ لِي أَنْ أُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ وَ أُحسِنَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام صَلِّ قَالَ فَتَوَضَّأَ الرَّجُلُ وَ أَسْبَغَ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَ أَحْسَنَ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ سَجَدَ سَجْدَةَ الشُّكْرِ وَ جَعَلَ يَبْكِي فِي سُجُودِهِ وَ يَدْعُو وَ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ ابْنُ أَمَتِكَ

مُذْنِبٌ خَاطِئٌ ارْتَكَبْتُ فِی ذَنْبِی کَیْتَ وَ کَیْتَ وَ قَدْ أَتَیْتُ حُجَّتَکَ فِی أَرْضِکَ وَ خَلِیفَتَکَ فِی بِلَادِکَ وَ کَشَفْتُ لَهُ عَنْ ذَنْبِی فَعَرَّفَنِی أَنَّ تَمْحِیصَ ذَلِکَ فِی إِحْدَی ثَلَاثِ خِصَالٍ ضَرْباً بِالسَّیْفِ أَوْ هَدْمَ جِدَارٍ أَوْ حَرَقاً بِالنَّارِ اللَّهُمَّ وَ قَدْ سَأَلْتُهُ عَنْ أَشَدِّهَا تَمْحِیصاً لِذَنْبِی فَعَرَّفَنِی أَنَّهُ الْحَرَقُ بِالنَّارِ اللَّهُمَّ وَ إِنِّی قَدِ اخْتَرْتُهُ فَصَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ فَاجْعَلْهُ تَمْحِیصاً

۱- ۱. مکارم الأخلاق ص ۲۷۳ و ۲۷۴.

۲- ۲. النوادر المطبوع بذیل فقه الرضا: ۷۶.

لِی فِی النَّارِ قَالَ فَبَکَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَی أَصْحَابِهِ فَقَالَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَنْظُرَ إِلَی رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّهِ فَلْیَنْظُرْ إِلَی هَذَا ثُمَّ قَالَ لَهُ قُمْ یَا هَذَا الرَّجُلُ فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَکَ ذَنْبَکَ وَ دَرَأَ عَنْکَ الْحَدَّ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُهُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَحَدُّ اللَّهِ مِنْ جَنْبِهِ لَا تُقِیمُهُ قَالَ الْحَدُّ الَّذِی عَلَیْهِ هُوَ لِلْإِمَامِ فَإِنْ شَاءَ أَقَامَهُ وَ إِنْ شَاءَ وَهَبَهُ.

**[ترجمه]ارشاد القلوب: روایت شده مردی نزد امیرالمؤمنین آمد و عرض کرد: یا امیرالمؤمنین بگیر حد خدا را در پهلوی من ، حضرت به او فرمود: چه کرده ای؟ عرض کرد: با جوانی لواط کرده ام. حضرت فرمود: از دبر؟ عرض کرد: بله ای امیر مؤمنان. فرمود: یکی از سه راه را انتخاب کن؛ یک ضربه با شمشیر یا تخریب دیوار بر سرت یا سوزاندن با آتش. مرد گفت: ای امیرمؤمنان، کدام برای پاک کردن گناهان من شدیدتر است؟ فرمود: سوزاندن با آتش، گفت: همین را برگزیدم.

حضرت فرمود: قنبر آتشی برپا کن، آتشی فراهم شد. مرد گفت: ای امیرمؤمنان اجازه می دهید دو رکعت نماز نیکو بخوانم؟ فرمود: بخوان. راوی گوید: مرد وضوی کامل گرفت و نماز خوب و نیکویی خواند. وقتی از نماز فارغ شد سجده شکر به جا آورد و در سجده گریه می کرد و دعا می خواند و می گفت: خدایا من بنده تو و فرزند بنده تو و فرزند کنیز تو، گناهکار و خطاکارم و در گناهم مرتکب چنین و چنان شده ام، نزد حجت تو در زمین و خلیفه ات در بلاد امدم و گناهم را برایش بازگو کرده ام. برای پاک شدنم سه راه به من معرفی کرد؛ ضربت شمشیر، تخریب دیوار و سوزاندن با آتش. خدایا من از او سخت ترینش را خواستم تا گناهم پاک شود و او هم آتش را معرفی کرد. خدایا من آن را انتخاب کردم. درود فرست بر محمد و آل محمد و این آتش را پاک کننده من قرار ده.

راوی گوید: امیرالمؤمنین علیه السلام گریه کرد و به اصحابش فرمود: دوست دارم به مردی از اهل بهشت نگاه کنید، به این مرد نگاه کنید. و سپس به او فرمود: بلند شو ای مرد، خدا از گناه تو گذشت و حد را از تو برداشت. اصحاب به او گفتند: ای امیر مؤمنان حد خدا را اجرا نمی کنی؟ فرمود: حدی که بر اوست برای امام است که اگر خواست اجرا می کند، اگر خواست می بخشد.

**[ترجمه]

أقول

قال ابن أبی الحدید.

ص: ۷۴

**[ترجمه]ابن ابی الحدید نیز چنین گفته است .

**[ترجمه]

باب ۷۲ السحق و حده

روایات

«۱»

فس، [تفسیر القمی] عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ جَمِیلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: دَخَلَتِ امْرَأَةٌ مَعَ مَوْلَاةٍ لَهَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَتْ مَا تَقُولُ فِی اللَّوَاتِی مَعَ اللَّوَاتِی قَالَ هُنَّ فِی النَّارِ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ أُتِیَ بِهِنَّ فَأُلْبِسْنَ جِلْبَاباً مِنْ نَارٍ وَ خُفَّیْنِ مِنْ نَارٍ وَ قِنَاعاً مِنْ نَارٍ وَ أُدْخِلَ فِی أَجْوَافِهِنَّ وَ فُرُوجِهِنَّ أَعْمِدَهٌ مِنَ النَّارِ وَ قُذِفَ بِهِنَّ فِی النَّارِ فَقَالَتْ لَیْسَ هَذَا فِی کِتَابِ اللَّهِ قَالَ بَلَی قَالَتْ أَیْنَ قَالَ قَوْلُهُ تَعَالَی وَ عاداً وَ ثَمُودَ وَ أَصْحابَ الرَّسِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر قمی: زنی با کنیزش بر امام صادق علیه السلام داخل شد، گفت: درباره عمل زنان با زنان چه می گویید؟ حضرت فرمود: آنها در آتشند، در روز قیامت وقتی ایشان را می آورند با چادر آتشین و کفش های اتشین ومقنعه اتشین می پوشانندو در شکم ها و فروجشان ستون های آتش داخل می کنند و در آتش پرتابشان می کنند.

زن گفت: در قرآن چنین چیزی نیست، فرمود: هست، گفت: کجا؟ فرمود: این آیه «وَعَادًا وَثَمُودَ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ» {[نیز] عادیان و ثمودیان و اصحاب رس} - . فرقان / ۳۸ - . - . تفسیر قمی : ۴۶۵ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضی بعض الأخبار فی باب اللواط.

**[ترجمه]بعضی از این روایات در باب لواط گذشت.

**[ترجمه]

«۲»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: دَخَلَتْ عَلَیْهِ نِسْوَهٌ فَسَأَلَتْهُ امْرَأَهٌ عَنِ السَّحْقِ فَقَالَ علیه السلام حَدُّهَا حَدُّ الزَّانِی فَقَالَ مَا ذَکَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِکَ فِی الْقُرْآنِ قَالَ بَلَی قَالَتْ وَ أَیْنَ هُوَ قَالَ هُوَ أَصْحَابُ الرَّسِ (۲).

سن، [المحاسن] عن أبیه عن ابن أبی عمیر: مثله (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: گروهی از زنان بر امام صادق علیه السلام وارد شدند، زنی از سحق پرسید حضرت فرمود: حد آن همان حد زناکار است، گفت: خداوند در قرآن یادآور نشده است، فرمود چرا، گفت: کجا؟ فرمود: همان اصحاب رس. - . ثواب الاعمال : ۲۳۹ -

محاسن: مانند این حدیث هست. - . محاسن : ۱۱۴ -

**[ترجمه]

«۳»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ جَرِیرٍ قَالَ: سَأَلَتْنِی امْرَأَهٌ أَنْ أَسْتَأْذِنَ لَهَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَذِنَ لَهَا فَقَالَتْ أَخْبِرْنِی عَنِ اللَّوَاتِی مَعَ اللَّوَاتِی مَا حَدُّ مَا هُوَ فِیهِ قَالَ حَدُّ الزَّانِیَهِ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ یُؤْتَی بِهِنَّ قَدْ أُلْبِسْنَ مُقَطَّعَاتٍ مِنَ النَّارِ وَ قُنِّعْنَ

ص: ۷۵

۱- ۱. تفسیر القمّیّ: ۴۶۵، فی آیه الفرقان: ۳۸.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۳۹.

۳- ۳. المحاسن ص ۱۱۴.

بِمَقَانِعَ مِنْ نَارٍ وَ سُرْبِلْنَ مِنْ نَارٍ وَ أَدْخِلَ فِي أَجْوَافِهِنَّ إِلَى رُءُوسِهِنَّ أَعْمِدَةٌ مِنْ نَارٍ وَ قُذِفَ بِهِنَّ فِي النَّارِ أَيَّتُهَا الْمَرْأَةُ أَوَّلُ مَنْ عَمِلَ هَذَا الْعَمَلَ قَوْمُ لُوطٍ فَاسْتَغْنَى الرِّجَالُ بِالرِّجَالِ وَ بَقِيَ النِّسَاءُ بِغَيْرِ رِجَالٍ فَفَعَلْنَ كَمَا فَعَلَ رِجَالُهُنَّ (۱).

سن، [المحاسن] عن أحمد بن محمد: مثله (۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: اسحاق بن جریر گفت: زنی از من خواست از امام صادق علیه السلام اجازه بگیرم ایشان هم اجازه داد، گفت: مرا از عمل زنان با زنان با خبر سازید؟ مجازات آنها چیست؟ فرمود: همان حد زن زناکار، وقتی روز قیامت فرارسد لباس هایشان تکه های آتش است، با مقنعه های آتش سرهایشان را می پوشانند، و شلوار آتشین به پایشان می کنند، در شکم هایشان تا سرهایشان ستون های آتش داخل می کنند و در آتش پرتشان می کنند. ای زن اولین کسانی که این کار را انجام دادند قوم لوط بودند، مردان با مردان بی نیاز می شدند و زنان بدون مرد ماندند پس به همجنس بازی رو اوردند. - . ثواب الاعمال : ۲۳۹ -

محاسن: با سند دیگری آورده است. - . محاسن : ۱۱۰ -

**[ترجمه]

«۴»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: اعْلَمْ أَنَّ السَّحْقَ مِثْلُ اللِّوَاطِ إِذَا قَامَتْ عَلَى الْمَرْأَتَيْنِ الْبَيِّنَهُ بِالسَّحْقِ فَعَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا ضَرْبَهٌ بِالسَّيْفِ أَوْ دَهْدَهَهٌ أَوْ طَرْحُ جِدَارٍ وَ هُنَّ الراسات [الرَّسِّيَّاتُ] الَّتِي ذُكِرْنَ فِي الْقُرْآنِ وَ كَذَلِكَ إِذَا قَامَتِ الْبَيِّنَهُ فِي اللِّوَاطِ الْأَكْبَرِ وَ هُوَ الْإِيقَابُ وَ اللِّوَاطُ الْأَصْغَرُ فِيهِ الْحَدُّ مِائَهُ جَلْدَهٍ وَ حَدُّ الزَّانِي وَ الزَّانِيَهِ أَغْلَظُ مَا يَكُونُ مِنَ الْحَدِّ وَ أَشَدُّ مَا يَكُونُ مِنَ الضَّرْبِ (۳)

وَ قَالَ أَبِي فِي رَجُلٍ جَامَعَ جَارِيَتَهُ فَنَقَلَتْ مَاءَهُ إِلَى جَارِيَهٍ بِكْرٍ فَحَمَلَتِ الْجَارِيَهُ قَالَ الْوَلَدُ لِلْفَحْلِ وَ عَلَى الْمَرْأَهِ الرَّجْمُ وَ عَلَى الْجَارِيَهِ الْحَدُّ.

**[ترجمه]فقه الرضا: بدان که سحق مانند لواط است، اگر بر دو زن بینه بر سحق اقامه شود مجازات هر کدام از آنها یک ضربه با شمشیر یا خراب کردن یا انداختن دیوار بر او می باشد و آنها همان اهل رس هستند که در قرآن ذکر شده است. همچنین اگر بینه بر لواط اکبر اقامه شود که همان دخول در دبر است، و در لواط اصغر حد صد ضربه شلاق است.مجازات مرد و زن زناکار سخت ترین حد و شدیدترین زدن است. - . فقه الرضا، کتاب تکلیف : ۳۸ -

پدرم درباره مردی که با کنیزش نزدیکی کرد و ان کنیز منی او به کنیز باکره منتقل کرد و او حامله شد فرمود: بچه برای مرد است و زن سنگسار می شود و باکره حد می خورد.

**[ترجمه]

«۵»

الـدُّرُّ الْمَنْثُورُ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ: أَنَّ امْرَأَتَيْنِ سَأَلَتَاهُ هَـلْ تَجِـدُ غِشْـيَانَ الْمَرْأَهِ الْمَرْأَهَ مُحَرَّماً فِی کِتَابِ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ هُنَّ اللَّوَاتِی کُنَّ عَلَی عَهْدِ تُبَّعٍ وَ هُنَّ صَوَاحِبُ الرَّسِّ وَ کُلُّ نَهَرٍ وَ بِئْرٍ رَسٌّ قَالَ یُقْطَعُ لَهُنَّ جِلْبَابٌ مِنْ نَارٍ وَ دِرْعٌ مِنْ نَارٍ وَ نِطَاقٌ مِنْ نَارٍ وَ تَاجٌ مِنْ نَارٍ وَ خُفَّانِ مِنْ نَارٍ وَ مِنْ فَوْقِ ذَلِکَ ثَوْبٌ غَلِیظٌ جَافٍ جِلْفٌ مُنْتِنٌ مِنْ نَارٍ قَالَ جَعْفَرٌ عَلِّمُوا هَذَا نِسَاءَکُمْ (۴).

۱- ۱. ثواب الأعمال ۲۳۹.

۲- ۲. المحاسن ص ۱۱۰ و تراه فی السرائر: ۴۷۷ نقلا من کتاب محمّد بن علی ابن محبوب.

۳- ۳. کتاب التکلیف ص ۳۸.

۴- ۴. الدّر المنثور ج ۵ ص ۷۱ فی آیه الفرقان: ۳۸ أخرجه ابن أبی الـدنیا فی ذم الملاـهی و البیهقیّ و ابن عساکر، و ما جعلناه بین العلامتین محله بیاض فی الأصل. و قوله علیه السـلام« علموا هـذا نساءکم» فمثله ما رواه الکافی بإسـناده عن بشـیر النبال قال: رأیت عنـد أبی عبـد اللّه علیه السـلام رجلاـ فقـال له: ما تقول فی اللواتی مع اللواتی؟ فقال: لا أخبرک حتّی تحلف لتحـدثن بما أحـدثک النساء، قال: فحلف له، فقال: هما فی النار علیهما سـبعون حله من نار فوق تلک الحلل جلد جاف غلیظ من نار، علیهما نطاقان من نار، و تاجان من نار فوق تلک الحلل، و خفان من نار و هما فی النار.

**[ترجمه]در المنثور: از امام صادق علیه السلام [اینکه دو زن سوال کردند آیا هم جنس بازی

دو زن در قرآن حرام شده است؟ فرمود بله ایشان اهل یمن و اصحاب رس بوده اند و هر نهر و چاه قدیمی.

فرمود: برای ایشان چادر آتشین و لباس آتش و کمربند آتش و تاجی از آتش و کفش اتشین است و روی همه آنها لباسی زبر و خشک بدبواز آتش قرار می دهند، امام فرمود: این را به زنانتان یاد دهید.]. - . در المنثور ۵ : ۷۱ که ابن ابی الدنیا و بیهقی و ابن عساکر درمذمت دنیا پرستی آورده اند و آنچه بین دو قلاب آمده در اصل سفید بوده است. -

**[ترجمه]

باب ۷۳ من أتى بهيمه

روايات

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ ابْنِ طَرِيفٍ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ: سُئِلَ عَلِيٌّ عليه السلام عَنْ رَاكِبِ الْبَهِيمَهِ فَقَالَ لَا رَجْمَ عَلَيْهِ وَ لَا حَدَّ وَ لَكِنْ يُعَاقَبُ عُقُوبَهً مُوجِعَهً(۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل می کند که از علی علیه السلام درباره کسی که با حیوان عمل زشتی انجام میدهد سوال شد، فرمود: نه سنگسار می شود و نه حد می خورد ولکن به عقوبت دردناک مجازات می شود. - . قرب الاسناد : ۶۸ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ النَّوْفَلِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ بِإِسْنَادِهِ يَرْفَعُهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ كَمِهَ أَعْمَى مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ عَبَدَ الدِّينَارَ وَ الدِّرْهَمَ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ نَكَحَ بَهِيمَهً(۲).

مع، [معاني الأخبار] ابن إدريس عن أبيه عن الأشعري عن ابن يزيد عن محمد بن إبراهيم النوفلي: مثله (۳).

ص: ۷۷

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۶۸.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۶۴.

۳- ۳. معانی الأخبار: ۴۰۳، و قال بعده: قال مصنف هذا الکتاب: معنی قوله علیه السلام: « ملعون ملعون من أکمه أعمی» یعنی من أرشد متحیرا فی دینه الی الکفر، و قرره فی نفسه حتی اعتقده، و معنی قوله علیه السلام :« ملعون ملعون من عبد الدینار و الدرهم» فانه یعنی به من یمنع زکاه ماله، و یبخل بمواساه إخوانه، فیکون قد آثر عباده الدینار و الدرهم علی. عباده خالقه، و أمّا نکاح البهیمه فمعروف.

**[ترجمه]خصال: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ملعون است ملعون است کسی که کوری را بر کوریش سرزنش کند ، ملعون است ملعون است کسی که دینار و درهم را پرستش کند، ملعون است ملعون است کسی که چارپایی را وطی کند. - . خصال ۱ : ۶۴ -

معانی الاخبار: با سند دیگری آورده است. - . معانی الاخبار : ۴۰۳، و بعد آن گفته است: معنی سخن امام که «ملعون است، ملعون است من کمه اعمی »، یعنی کسی را که در دینش سرگردان است به سوی کفر راهنمایی کند و ان را در جانش قرار دهد تا به ان اعتقاد پیدا کند و معنای این سخن که «ملعون است ملعون است کسی که بنده دینار و درهم است»، یعنی کسی که زکات مالش را نپردازد و در کمک کردن به برادران، بخل ورزد. بنابراین پرستش دینار و درهم را بر بندگی خالقش بر گزیده است و وطی با حیوانات هم که معلوم است. -

**[ترجمه]

«۳»

ل، [الخصال]: فِیمَا أَوْصَی بِهِ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَلِیّاً علیه السلام یَا عَلِیُّ کَفَرَ بِاللَّهِ الْعَظِیمِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ عَشَرَهٌ الْقَتَّاتُ وَ السَّاحِرُ وَ الدَّیُّوثُ وَ نَاکِحُ الْمَرْأَهِ حَرَاماً فِی دُبُرِهَا وَ نَاکِحُ الْبَهِیمَهِ وَ مَنْ نَکَحَ ذَاتَ مَحْرَمٍ مِنْهُ وَ السَّاعِی فِی الْفِتْنَهِ وَ بَائِعُ السِّلَاحِ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ وَ مَانِعُ الزَّکَاهِ وَ مَنْ وَجَدَ سَعَهً فَمَاتَ وَ لَمْ یَحُجَ (۱)

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام از پدر و جدّش از علی بن ابی طالب علیه السلام نقل می کند که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در وصیتی به او فرمود: یا علی، از این امت ده نفر به خدای بزرگ کفر ورزیدند: سخن چین، جادوگر، دیّوث، کسی که از راه حرام از عقب زن جماع کند، کسی که با حیوانات جماع کند، کسی که با زن محرم خود زنا کند، کسی که سعی در فتنه کند، کسی که به دشمن در حال جنگ اسلحه بفروشد و کسی که زکات ندهد و کسی که امکان حجّ داشته باشد و حج نکند و بمیرد. - . خصال ۲: ۶۱ و ۶۲ -

**[ترجمه]

«۴»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ جَرِیرٍ عَنْ سَدِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی رَجُلٍ یَأْتِی الْبَهِیمَهَ قَالَ یُجْلَدُ دُونَ الْحَدِّ وَ یُغْرَمُ قِیمَهَ الْبَهِیمَهِ لِصَاحِبِهَا لِأَنَّهُ أَفْسَدَهَا عَلَیْهِ وَ تُذْبَحُ وَ تُحْرَقُ وَ تُدْفَنُ إِنْ کَانَتْ مِمَّا یُؤْکَلُ لَحْمُهُ وَ إِنْ کَانَتْ مِمَّا یُرْکَبُ ظَهْرُهُ أُغْرِمَ قِیمَتَهَا وَ جُلِدَ دُونَ الْحَدِّ وَ أَخْرَجَهَا مِنَ الْبَلَدِ الَّذِی فَعَلَ ذَلِکَ بِهَا حَیْثُ لَا تُعْرَفُ فَیَبِیعُهَا فِیهَا کَیْ لَا یُعَیَّرَ بِهَا(۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: سدیر، از حضرت ابی جعفر علیه السّلام نقل کرده که آن جناب در باره مردی که با چهارپایی نزدیکی کرده بود فرمودند: او را باید به مقدار کمتر از حدّ تازیانه زد و سپس قیمت چهار پا را از وی گرفت و به صاحب

حیوان داد زیرا او حیوان را فاسد کرده و بدین ترتیب به صاحبش ضرر زده است آنگاه حیوان را باید سر برید و جسدش را سوزاند و خاکسترش را دفن کرد مشروط به این که حیوان مأکول اللّحم باشد و اگر حیوانی باشد که به منظور سواری از او استفاده می کنند باید از جانی قیمتش را گرفت و وی را به مقدار کمتر از حدّ تازیانه زد و سپس حیوان را از شهری که در آن این جنایت با او شده بیرون نموده و بجایی ببرد که شناخته نشود آنگاه آن را آن جا بفروشند تا صاحبش مورد ملامت قرار نگیرد. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۵»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: مَنْ أَتَى بَهِيمَةً عُزِّرَ وَ التَّعْزِيرُ مَا بَيْنَ بِضْعَةَ عَشَرَ سَوْطاً إِلَى تِسْعَةٍ وَ ثَلَاثِينَ وَ التَّأْدِيبُ مَا بَيْنَ ثَلَاثَةٍ إِلَى عَشَرَةٍ(۳).

ص: ۷۸

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۶۱ و ۶۲، و فيه القتال بدل القتات و هو سهو، و القتات: النمام.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۵.

۳- ۳. كتاب التكليف: ۴۲. و قد مر في ج ۱۰ ص ۳۸۹ نقلا عن كتاب التحف، ۴۸۰، و الاختصاص: ۹۶ أن يحيى بن أكثم سأل موسى بن محمّد بن على الرضا عن مسائل فعرضها على أبى الحسن الهادى عليه السلام فأجابها، و فيها: أخبرنى عن رجل أتى قطيع غنمه فرأى الراعى ينزو على شاه منها: فلما بصر بصاحبها خلى سبيلها، فانسابت بين الغنم، لا يعرف الراعى أيها كانت؟ و لا يعرف صاحبها أيها يذبح. فقال عليه السلام: أما الرجل الذى قد نظر الى الراعى قد نزا على شاه، فان عرفها ذبحها و أحرقها، و ان لم يعرفها قسمها بنصفين و ساهم بينهما، فان وقع السهم على أحد القسمين فقد نجا الآخر، ثمّ يفرق الذى وقع فيه السهم بنصفين و يقرع بينهما بسهم، فان وقع على أحد النصفين نجا النصف الآخر، فلا يزال كذلك حتّى يبقى اثنان، فيقرع بينهما فأيهما وقع السهم لها تذبح و تحرق، و قد نجت سائرها.

**[ترجمه]فقه الرضا: کسی که با حیوانی باشد تعزیر می شود، تعزیر بین ده تا سی و نه شلاق و تأدیب بین سه تا ده ضربه است. - . فقه الرضا، کتاب تکلیف : ۴۲ -

**[ترجمه]

باب ۷۴ حد النباش

روایات

«۱»

ختص، [الإختصاص] عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: حَضَرَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى مَجْلِسَ أَبِی جَعْفَرٍ الثَّانِی علیه السلام فَسَأَلَ رَجُلٌ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُوسَی مَا تَقُولُ فِی رَجُلٍ أَتَی بَهِيمَةً فَقَالَ تُقْطَعُ يَمِينُهُ وَ يُضْرَبُ الْحَدَّ فَغَضِبَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام ثُمَّ نَظَرَ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا عَمِّ اتَّقِ اللَّهَ فَقَالَ لَهُ عَمُّهُ يَا سَيِّدِی أَ لَيْسَ هَذَا قَالَ أَبُوكَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّمَا سُئِلَ أَبِی عَنْ رَجُلٍ نَبَشَ قَبْرَ امْرَأَةٍ فَنَكَحَهَا فَقَالَ أَبِی تُقْطَعُ يَمِينُهُ لِلنَّبْشِ وَ يُضْرَبُ حَدَّ الزِّنَا فَإِنَّ حُرْمَةَ الْمَيِّتَةِ كَحُرْمَةِ الْحَيَّةِ فَقَالَ صَدَقْتَ يَا سَيِّدِی (۱).

**[ترجمه]اختصاص: عبد الله بن موسی در مجلس ابو جفر ثانی علیه السلام نشسته بود کسی از او پرسید: درباره کسی که با حیوان عملی انجام دهد چه میگویی؟ گفت: دستش را قطع و او را حد میزنند، امام ناراحت شد و به او نگاه کرد و فرمود: عمو جان از خدا بترس، گفت: اقا جان مگر چنین نیست پدرت صلوات خدا بر او چنین گفت، امام فرمود: از پدرم در باره مردی که قبر زنی را نبش کرد و به او تجاوز نمود، سوال شد پدرم فرمود: برای نبش دستش را قطع می کنند و حد زنا می زنند، زیرا حرمت مرده مانند زنده است، پس گفت: راست گفتی مولای من. - . اختصاص : ۱۰۲ -

**[ترجمه]

أقول

تمامه فی باب مكارم أخلاق أبی جعفر(۲)

صلوات الله و سلامه عليه

ص: ۷۹

۱- ۱. الاختصاص: ۱۰۲.

۲- ۲. أقول تمام الحديث فی ج ۵۰ ص ۸۵ من كتاب البحار طبعتنا هذه و فيه قال: لما مات أبو الحسن الرضا عليه السلام حججنا فدخلنا على أبی جعفر عليه السلام و قد حضر خلق من الشيعه من كل بلد لينظروا الى أبی جعفر عليه السلام فدخل عمه عبد اللّه بن موسى و كان شيخا كبيرا نبيلا، عليه ثياب خشنه و بين عينيه سجاده فجلس و خرج أبو جعفر عليه السلام من الحجره، و عليه

قميص قصب و رداء قصب و نعل جدد بيضاء، فقام عبد اللّه و استقبله و قبل بين عينيه و قامت الشيعه و قعد أبو جعفر عليه السلام على كرسى و نظر الناس بعضهم الى بعض تحيرا لصغر سنه. فانتدب رجل من القوم فقال لعمه: أصلحك اللّه ما تقول فى رجل أتى بهيمه؟ فقال تقطع يمينه و يضرب الحد، فغضب أبو جعفر عليه السلام ثمّ نظر إليه فقال: يا عم اتق اللّه! اتق اللّه! انه لعظيم أن تقف يوم القيامه بين يدى اللّه عزّ و جلّ فيقول لك: لم أفتيت بما لا تعلم؟ فقال له عمه: يا سيدى أ ليس قال هذا أبوك صلوات اللّه عليه؟ فقال أبو جعفر عليه السلام- الى أن قال-: صدقت يا سيدى:« و أنا استغفر اللّه، فتعجب الناس فقالوا: يا سيدنا أ تأذن لنا أن نسألك؟ فقال: نعم، فسألوه فى مجلس عن ثلاثين ألف مسأله، فأجابهم فيها و له تسع سنين.

مع أخبار أخر تؤيده (۱).

۱- ۱. راجع ج ۵۰ ص ۸۹، فقد روی عن کتاب مناقب آل أبی طالب(ج ۴ ص ۳۸۲ ۳۸۴) عن کتاب الجلاء و الشفاء فی خبر أنّه لما مضی الرضا علیه السلام جاء محمّد بن جمهور العمی و الحسن بن راشد و علیّ بن مدرک و علیّ بن مهزیار و خلق کثیر من سائر البلدان الی المدینه، و سألوا عن الخلف بعد الرضا علیه السلام فقالوا: بصریا، و هی قریه أسسها موسی بن جعفر علیه السلام علی ثلاثه أمیال من المدینه. فجئنا و دخلنا القصر، فإذا الناس فیه متکابسون، فجلسنا معهم اذ خرج علینا عبد اللّه بن موسی شیخ فقال الناس: هذا صاحبنا؟ فقال الفقهاء: قد روینا عن أبی جعفر و أبی عبد اللّه علیهما السلام أنّه لا تجتمع الإمامه فی أخوین بعد الحسن و الحسین علیهما السلام فلیس هذا صاحبنا، فجاء حتّی جلس فی صدر المجلس. فقال رجل: ما تقول أعزک اللّه فی رجل أتی حماره؟ فقال: تقطع یده و یضرب الحد، و ینفی من الأرض سنه، ثمّ قام إلیه آخر فقال: ما تقول أصلحک اللّه فی رجل طلق امرأته عدد نجوم السماء؟ قال: بانت منه بصدر الجوزاء و النسر الطائر و النسر الواقع فتحیرنا فی جرأته علی الخطأ اذ خرج علینا أبو جعفر علیه السلام و هو ابن ثمان سنین، فقمنا الیه فسلم علی الناس، و قام عبد اللّه بن موسی من مجلسه فجلس بین یدیه، و جلس أبو جعفر علیه السلام فی صدر المجلس، ثمّ قال: سلوا رحمکم اللّه! فقام إلیه الرجل الأول و قال: ما تقول أصلحک اللّه فی رجل أتی حماره؟ قال: یضرب دون الحد، و یغرم ثمنها، و یحرم ظهرها و نتاجها، و تخرج الی البریه حتّی تأتی علیها منیتها: سبع أکلها، ذئب أکلها. ثم قال بعد کلام: یا هذا ذاک الرجل ینبش عن میته یسرق کفنها و یفجر بها، و یوجب علیه القطع بالسرق و الحدّ بالزنا، و النفی إذا کان عزبا فلو کان محصنا لوجب علیه القتل و الرجم الخبر. ثمّ قال ابن شهرآشوب: و قد روی عنه المصنفون نحو أبی بکر أحمد بن ثابت فی تاریخه، و أبی إسحاق الثعلبی فی تفسیره، و محمّد بن منده بن مهربذ فی کتابه، و روی إبراهیم بن هاشم قال: استأذنت أبا جعفر علیه السلام لقوم من الشیعه فسألوه فی مجلس واحد عن ثلاثین ألف مسأله، فأجاب فیها و هو ابن عشر سنین. أقول: الظاهر أن هؤلاء رووا هذه المساءله فی کتبهم و روایه إبراهیم بن هاشم هی التی مرت عن کتاب الاختصاص، و روی ذیل هذا الخبر الکلینی فی ج ۱ ص ۴۹۶ فی أحوال أبی جعفر علیه السلام، و فی ص ۹۹ من ج ۵۰ الباب ۲۸ باب فضائل أبی جعفر علیه السلام و مکارم أخلاقه تحت الرقم ۱۲ نقلا- من کتاب عیون المعجزات إشاره الی هذا المجلس من دون تصریح الی الأسئله و جواباتها و فی کتاب اثبات الوصیه المنسوب الی المسعودیّ تفصیل ذلک راجعه.

**[ترجمه]تمام این روایت در باب مکارم اخلاق امام باقر علیه السلام با اخبار مؤید دیگر آمده است. -. ر.ک ۵۰ : ۸۵ و ۸۹، از همین چاپ بحارالانوار. -

**[ترجمه]

باب ۷۵ حد المماليک و أنه يجوز للمولى إقامه الحد على مملوکه

روايات

«۱»

فس، [تفسير القمی]: فَإِذا أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفاحِشَهٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ ما عَلَى الْمُحْصَناتِ مِنَ الْعَذابِ (۱) يَعْنِی بِهِ الْعَبِيدَ وَ الْإِمَاءَ إِذَا زَنَيَا ضُرِبَا نِصْفَ الْحَدِّ وَ إِنْ عَادَا فَمِثْلُ ذَلِکَ فَإِنْ عَادَا فَمِثْلُ ذَلِکَ حَتَّى يَفْعَلُوا ذَلِکَ ثَمَانِی مَرَّاتٍ فَفِی الثَّامِنَهِ

ص: ۸۱

۱- ۱. النساء: ۲۵.

يُقْتَلُونَ.

قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: وَ إِنَّمَا صَارَ يُقْتَلُ فِي الثَّامِنَهِ لِأَنَّ اللَّهَ رَحِمَهُ أَنْ يَجْمَعَ عَلَيْهِ رِبْقَ الرِّقِّ وَ حَدَّ الْحُرِّ(۱).

**[ترجمه]تفسیر قمی: «فَإِذَا أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَهٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ» {پس چون به ازدواج [شما] درآمدند اگر مرتکب فحشا شدند پس بر آنان نیمی از عذاب [= مجازات] زنان آزاد است} - . نساء / ۲۵ - یعنی عبد و کنیز اگر زنا کنند؛ نیمی از حد را به ایشان بزنید، اگر تکرار شد باز هم همین. اگر باز هم تکرار شد همینطور تا آنکه هشت مرتبه شد در مرتبه هشتم کشته می شوند.

امام صادق علیه السلام فرمود: علت انکه بار هشتم کشته می شوند این است که خداوند به ایشان رحم کرد از اینکه بخواهد بر انان بین بردگی و مجازات انسان ازاد جمع کند. - . تفسیر قمی : ۱۲۴ -

**[ترجمه]

«۲»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْمِصْرِيِّ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَهَ أَوْ عَنْ بُرَيْدٍ الْعِجْلِيِّ الشَّكُّ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَبْدٌ زَنَى قَالَ يُضْرَبُ نِصْفَ الْحَدِّ قَالَ قُلْتُ فَإِنْ عَادَ قَالَ لَا يُزَادُ عَلَى نِصْفِ الْحَدِّ قَالَ قُلْتُ فَهَلْ يَجْرِي عَلَيْهِ الرَّجْمُ فِي شَيْ ءٍ مِنْ فِعْلِهِ قَالَ نَعَمْ يُقْتَلُ فِي الثَّامِنَهِ إِنْ فَعَلَ ذَلِكَ ثَمَانَ مَرَّاتٍ قُلْتُ فَمَا الْفَرْقُ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْحُرِّ وَ إِنَّمَا فِعْلُهُمَا وَاحِدٌ قَالَ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى رَحِمَهُ أَنْ يَجْعَلَ عَلَيْهِ رِبْقَ الرِّقِّ وَ حَدَّ الْحُرِّ قَالَ ثُمَّ قَالَ وَ عَلَى إِمَامِ الْمُسْلِمِينَ أَنْ يَدْفَعَ ثَمَنَهُ إِلَى مَوْلَاهُ مِنْ سَهْمِ الرِّقَابِ (۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: راوی می گوید: محضر حضرت ابی عبد اللّه علیه السّلام عرض کردم بنده ای مرتکب زنا شده چه باید کرد؟ حضرت فرمودند: باید او را نصف حدّ آزاد زد. عرض کردم: اگر دوباره مرتکب شد چطور؟ حضرت فرمود: بر نصف حدّ اضافه نمی زنند. عرض کردم: آیا مجازات سنگسار بر او جاری می شود؟ حضرت فرمودند: آری، اگر هشت بار مرتکب این فعل شد او را در مرتبه هشتم می کشند .

عرض کردم: چه فرقی است بین مملوک و آزاد با این که هر دو از نظر فعل یکی هستند یعنی فعل هر دو زنا محسوب می گردد؟ حضرت فرمودند: علّت این فرق آن است که خداوند تبارک و تعالی ترحّم فرموده و نخواسته مملوک را ریسمان بندگی و رقیت به گردنش بیاندازد ولی حدّ آزاد را بر او جاری کند. راوی می گوید: سپس امام علیه السّلام فرمودند: و بر امام مسلمین است که قیمت بنده را از سهم «رقاب» به مولای او بپردازد و بدین ترتیب بعد از کشتن عبد فقدانش را نزد مولای او ترمیم کند. - . علل الشرایع ۲ : ۲۳۲ -

**[ترجمه]

ع، [علل الشرائع] عَنْ عَنْبَسَةَ بْنِ مُصْعَبٍ (۳) قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَانَتْ

ص: ۸۲

۱- ۱. تفسیر القمّیّ: ۱۲۴.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۲.

۳- ۳. فی المصدر المطبوع: حدّثنا محمّد بن موسی بن المتوکل، عن عبد اللّه بن جعفر الحمیری، عن عنبسه بن مصعب، و رواه فی الفقیه ج ۴ ص ۳۲ قال: روی ابن محبوب عن عبد اللّه بن بکیر، عن عنبسه بن مصعب، و هو یروی عن ابن محبوب بواسطه محمّد بن موسی ابن المتوکل عن عبد اللّه بن جعفر الحمیری، عن أحمد بن محمّد بن عیسی، عن ابن محبوب، کما فی حدیث الکافی ج ۷ ص ۲۳۵، و لفظه: قال: قلت لأبی عبد اللّه علیه السلام: ان زنت جاریه لی أحدها؟ قال: نعم، و لیکن ذلک فی ستر، فانی أخاف علیک السلطان، و لفظ الکافی کلفظ العلل. و انما قال علیه السلام« و لیکن ذلک فی ستر لحال السلطان» لان الجمهور علی خلاف. ذلک، قال الشیخ- قدّس سرّه- فی الخلاف: للسیّد أن یقیم الحدّ علی ما ملکت یمینه بغیر اذن الامام سواء کان عبدا أو أمه مزوجه کانت الأمه أو غیر مزوجه، و به قال ابن مسعود و ابن عمر و أبو برده و فاطمه علیها السلام و عائشه و حفصه، و فی التابعین الحسن البصری و علقمه و الأسود و فی الفقهاء الاوزاعی و الثوری و الشافعی و أحمد و إسحاق. و قال أبو حنیفه و أصحابه: لیس له ذلک و الإقامه الی الأئمّه فقط، و قال مالک: ان کان عبدا أقام علیه السیّد الحدّ و ان کانت أمه لیس لها زوج فمثل ذلک، و ان کان لها زوج لم یقم علیها الحد، لانه لا ید له علیها ثمّ قال: دلیلنا اجماع الفرقه و اخبارهم ایضا روی عن علیّ علیه السلام أن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله قال: أقیموا الحدود علی ما ملکت أیمانکم، و روی سعید بن أبی سعید المقری عن أبیه، عن أبی هریره أن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله قال: إذا زنت أمه أحدکم فلیجلدها، فان زنت فلیجلدها فان زنت فلیبعها و لو بضفیر. و روی عن ابن مسعود أن رجلا سأله عن عبد له زنا فقال: اجلده و روی عن ابن عمر أن أمه له زنت فجلدها و نفاها الی فدک. و روی أن عبدا لابن عمر سرق فأبق فسأل الوالی أن یقطعه فلم یفعل فقطعه هو، و أبو هریره جلد ولیده له زنت، و فاطمه علیها السلام جلدت امه لها، و عن عائشه أن أمه لها سرقت فقطعتها، و عن حفصه أنّها قتلت مهیره لها سحرتها، و هو قول هؤلاء السته و لا مخالف لهم فی الصحابه. و المذهب علی أن الحدود الی ولی المؤمنین، و لما کان السیّد ولیا و مولی علی مملوکه و هو أولی به من نفسه، کان بمنزله رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله و أولیاء أمره بالنسبه الی أحرار المؤمنین کما قال اللّه عزّ و جلّ:« النَّبِیُّ أَوْلی بِالْمُؤْمِنِینَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ» و قال هو علیه السلام:« من کنت مولاه فعلیّ مولاه».

لِی جَارِیَهٌ فَزَنَتْ أَحُدُّهَا قَالَ نَعَمْ وَ لَکِنْ فِی سَتْرٍ لِحَالِ السُّلْطَانِ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: عنبسه بن مصعب - . در نسخه چاپی سلسله سند را آورده آنطور که در من لا یحضره الفقیه ۴ : ۳۲ روایت کرده و نیز در کافی ۷ : ۲۳۵ اینگونه آمده: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: اگر کنیزی از من زنا مرتکب شد، او را حد بزنم؟ فرمود: بله، اما پنهانی چون برای تو از سلطان می ترسم، لفظ کافی مانند علل الشرایع می باشد. این که فرموده: به گوش سلطان نرسد، زیرا جمهور بر خلاف این می گویند. شیخ طوسی رحمه الله در خلاف می گوید: بر مولاست که بر مملوک خود حد بزند بدون اجازه امام چه عبد باشد چه کنیزی که ازدواج کرده یا نکرده، ابن مسعود، ابن عمر، ابو برده، فاطمه علیها السلام، عایشه و حفصه چنین گفته اند و در تابعین؛ حسن بصری، علقمه و اسود و در میان فقها اوزاعی، ثوری، شافعی، احمد و اسحاق چنین گفته اند.

ابو حنیفه و اصحابش گویند: چنین نیست و اجرای حد فقط با امام است، مالک گفته: اگر عبد بود مولایش بر او حد جاری می کند و اگر کنیز بود و شوهر نداشت همینطور، و اگر شوهر داشت مولا بر او حد جاری نمی کند چون تسلطی بر او ندارد. سپس می گوید: دلیل ما بر این امر، اجماع و اخبار ایشان است. از علی علیه السلام روایت شده که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: بر آنان که در ملک شما هستند، اقامه حد کنید، و از ابوهریره نقل شده که پیامبر فرمود: اگر کنیز یکی از شما زنا مرتکب شد او را شلاق بزنید و اگر دوباره زنا داد بازهم شلاق بزنید و اگر باز هم زنا داد او را بفروشید ولو به یک طفیر.

روایت شده که ابن مسعود از مردی سوال کرد که عبدش زنا کرده بود، فرمود: او را شلاق بزن، و روایت شده از ابن عمر که کنیزی که زنا کند شلاقش بزنید و تبعیدش کنید. و روایت شده عبد ابن عمر دزدی کرد، و فرار کرد، از والی خواست که دستش را قطع کند، او این کار را نکرد پس ابن عمر این کار را کرد. و نیز ابوهریره فرزند کنیزش را که زنا کرده بود شلاق زد و فاطمه علیها السلام نیز کنیزش را شلاق زد. از عایشه نیز نقل شده که دست کنیزش را که دزدی کرده بود قطع کرد و حفصه نیز زنی را که او را جادو کرده بود کشت. این سخن این شش نفر بود که در میان صحابه مخالفی برای آنها نیست.

می گویم: مذهب شیعه بر آن است که حدود به دست ولی مؤمنین اجرا می شود و چون مولا سرپرست و ولی مملوکش باشد و از او به خودش سزاوارتر است، به منزله رسول خدا و اولیای امر او نسبت به مؤمنین ازاد می باشد، همانطور که خداوند می فرماید: «النبیّ اولی بالمؤمنین من انفسهم» و نیز پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «من کنت مولاه فعلیّ مولاه». - نقل کرده که وی گفت: محضر مبارک حضرت ابی عبد اللّٰه علیه السّلام عرضه داشتم: کنیزی دارم که زنا نموده، آیا او را حدّ بزنم؟ حضرت فرمودند: آری ولی در خفا حدّ بزن تا به سمع والی و سلطان نرسد. - . همان : ۲۲۶ -

**[ترجمه]

«۴»

سن، [المحاسن] عَنْ عُثْمَانَ عَنْ سَمَاعَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: یُجْلَدُ الْمُکَاتَبُ

١- ١. علل الشرائع ج ٢ ص ٢٢٦.

إِذَا زَنَى قَدْرَ مَا عَتَقَ مِنْهُ (۱).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام فرمود: عبد و کنیز مکاتب را وقتی زنا کرد شلاق زده می شودبه اندازه میزان آزادی او. - . محاسن : ۲۷۵ -

**[ترجمه]

«۵»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: إِذَا زَنَى الْعَبْدُ أَوِ الْجَارِيَةُ جُلِدَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا خَمْسِينَ جَلْدَةً محصنا [مُحْصَنَيْنِ] كَانَا أَوْ غَيْرَ مُحْصَنَيْنِ وَ إِنْ عَادَا جُلِدَا خَمْسِينَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إِلَى أَنْ يَزْنِيَا ثَمَانَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يُقْتَلَانِ فِي الثَّامِنَه(۲).

**[ترجمه]فقه الرضا: اگر عبد یا کنیزی مرتکب زنا شد چه همسر داشته باشند یا نداشته باشند هر کدام پنجاه ضربه شلاق حد می خورند اگر تکرار شد باز هم همان تا آنکه هشت مرتبه شود، سپس در مرتبه هشتم حکمشان قتل خواهد بود. - . فقه الرضا، کتاب تکلیف : ۳۷ -

**[ترجمه]

«۶»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: إِذَا زَنَى الْمَمْلُوكُ جُلِدَ نِصْفَ الْحَدِّ وَ إِنْ قَذَفَ الْحُرَّ جُلِدَ ثَمَانِينَ فَإِذَا سَرَقَ فَعَلَى مَوْلَاهُ إِمَّا أَنْ يُسَلِّمَهُ لِلْحَدِّ وَ إِمَّا أَنْ يَغْرَمَ عَمَّا قَامَ عَلَيْهِ الْحَدُّ فَإِنْ أَقَرَّ الْعَبْدُ عَلَى نَفْسِهِ بِالسَّرَقِ لَمْ يُقْطَعْ وَ لَمْ يَغْرَمْ مَوْلَاهُ لِأَنَّهُ أَقَرَّ فِي مَالِ غَيْرِهِ فَإِذَا شَرِبَ الْخَمْرَ جُلِدَ ثَمَانِينَ وَ إِنْ لَاطَ حُكِمَ فِيهِ بِحُكْمِ الْحَدِّ(۳).

**[ترجمه]فقه الرضا: اگر مملوک زنا کرد نصف حد شلاق میخورد، اگر به حر و آزادی نسبت زنا یا لواط داد هشتاد ضربه شلاق می خورد، اگر دزدی کرد با مولای اوست که یا تسلیمش کند برای حد یا آنکه غرامت ان را بپردازد.

اگر عبد خودش بر دزدی اقرار کرد دستش قطع نمی شود و مولا هم غرامت نمی دهد چون در مال غیر اقرار کرده است و اگر شرب خمر کرد هشتاد ضربه و اگر مرتکب لواط شد به حکم حد محکوم می شود. - . همان : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى فِي الْإِمَاءِ فَإِذا أُحْصِنَ قَالَ إِحْصَانُهُنَّ أَنْ يُدْخَلَ بِهِنَّ قُلْتُ فَإِنْ لَمْ يُدْخَلْ بِهِنَّ فَأَحْدَثْنَ حَدَثاً هَلْ عَلَيْهِنَّ حَدٌّ قَالَ نَعَمْ نِصْفُ الْحُرِّ فَإِنْ زَنَتْ وَ هِيَ مُحْصَنَةٌ فَالرَّجْمُ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق علیه السلام درباره کنیزان که خدا فرمود: «إِذَا أَحْصِنَّ » فرمود: یعنی دخول صورت گرفته باشد، راوی گوید: اگر دخول نشد و زنا داد آیا حد جاری می شود؟ فرمود: بله به اندازه نصف انسان آزاد، اگر زنا کرد در حالی که محصنه بودسنگسار می شود. -. تفسیر عیاشی ۱ : ۲۳۵ -

**[ترجمه]

«۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْإِمَاءِ قَالَ هُنَّ الْمُسْلِمَاتُ (۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: عبدالله بن سنان نقل می کند از کنیزکان همسر دار از امام صادق علیه السلام پرسیدم فرمود: ایشان مسلمان هستند. -. همان -

**[ترجمه]

«۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ فِی الْإِمَاءِ فَإِذا أُحْصِنَ مَا إِحْصَانُهُنَّ قَالَ یُدْخَلُ بِهِنَّ قُلْتُ فَإِنْ لَمْ یُدْخَلْ بِهِنَّ مَا عَلَیْهِنَّ حَدٌّ قَالَ بَلَی (۶).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: محمد بن مسلم از یکی از امام صادق و باقر علیهما السلام درباره «إِذَا أُحْصِنَّ » سوال کردم که فرمود: به ایشان دخول شود، گفت: اگر دخول نشد حد جاری نمی شود؟ فرمود بله. -. همان -

**[ترجمه]

«۱۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ حَرِیزٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ علیه السلام عَنِ الْمُحْصَنِ فَقَالَ الَّذِی عِنْدَهُ مَا یُغْنِیهِ (۷).

ص: ۸۴

۱- ۱. المحاسن ص ۲۷۵.

۲- ۲. کتاب التکلیف: ۳۷ و ۴۲.

۳- ۳. کتاب التکلیف: ۳۷ و ۴۲.

۴- ۴. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۵. فی آیه النساء: ۲۵.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۵. فی آیه النساء: ۲۵.

۶- ۶. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۵. فی آیه النساء: ۲۵.

۷- ۷. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۵. فی آیه النساء: ۲۵.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: حریز از امام علیه السلام در باره معنای محصن پرسید، فرمود: کسی که چیزی[همسر] دارد که او را بی نیاز می کند. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَیْمَانَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ فَإِذا أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَیْنَ بِفاحِشَهٍ فَعَلَیْهِنَّ نِصْفُ ما عَلَی الْمُحْصَناتِ مِنَ الْعَذابِ قَالَ یَعْنِی نِکَاحَهُنَّ إِذَا أَتَیْنَ بِفَاحِشَهٍ(۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: قاسم بن سلیمان گفت: از امام صادق علیه السلام درباره آیه «فَإِذَا أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَیْنَ بِفَاحِشَهٍ فَعَلَیْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَی الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ» سوال کردم، حضرت فرمود: یعنی ازدواج آنها هنگامی که عمل زشتی انجام دهند. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۲»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب فِی نَهْجِ الْبَلَاغَهِ(۲): أَنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام دُفِعَ إِلَیْهِ رَجُلَانِ سَرَقَا فِی مَالِ اللَّهِ تَعَالَی أَحَدُهُمَا عَبْدٌ مِنْ مَالِ اللَّهِ وَ الْآخَرُ مِنْ عُرْضِ النَّاسِ فَقَالَ علیه السلام أَمَّا هَذَا فَهُوَ مِنْ مَالِ اللَّهِ وَ لَا حَدَّ عَلَیْهِ مَالُ اللَّهِ أَکَلَ بَعْضُهُ بَعْضاً وَ أَمَّا الْآخَرُ فَعَلَیْهِ الْحَدُّ الشَّدِیدُ فَقَطَعَ یَدَهُ (۳).

**[ترجمه]مناقب: در نهج البلاغه - . حکمت ۲۷۱ -

آمده امیرالمؤمنین علیه السلام دو مرد را که از مال خدا دزدی کرده و نزد او اورده بودند که یکی از ان دو بنده ای از مال خدا و دیگری از عوام الناس بوده می فرماید: اما این برده از اموال الهی است پس حدی بر آن نیست، مال خداست که بعضی از ان بعضی دیگر از ان را خورده است. اما دیگری حد شدید دارد پس دستش را قطع کرد. - . مناقب آل ابی طالب ۲ : ۳۸۲ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی الْمُکَاتَبِ قَالَ یُجْلَدُ بِقَدْرِ مَا أَدَّی مِنْ مُکَاتَبَتِهِ حَدَّ الْحُرِّ وَ مَا بَقِیَ حَدَّ الْمَمْلُوکِ (۴).

**[ترجمه]نوادر: امام صادق علیه السلام درباره مکاتب فرمود: شلاق می خورد به مقدارآنچه از مکاتب بودنش ادا شده به

مقدار حد ازاد ، ما بقی حد مملوک جاری می شود. -. نوادر : ۷۷ -

**[ترجمه]

«۱۴»

کش، [رجال الکشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْعَمْرَكِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ شَيْبَةَ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُثَنَّى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ رِبَاطٍ عَنْ حَرِيزٍ قَالَ (۵): سَأَلَنِی أَبُو حَنِيفَةَ عَنْ مُكَاتَبٍ كَانَتْ مُكَاتَبَتُهُ أَلْفَ دِرْهَمٍ فَأَدَّى تِسْعَمِائَةٍ وَ

ص: ۸۵

۱- ۱. تفسير العيّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۵.

۲- ۲. تحت الرقم ۲۷۱ من قسم الحكم.

۳- ۳. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۸۲.

۴- ۴. النوادر ص ۷۷.

۵- ۵. فی المصدر: قال: دخلت علی أبی حنيفه و عنده كتب كادت تحول فيما بيننا و بينه، فقال لی: هذه الكتب كلها فی الطلاق، و أنتم ما عندكم؟ و أقبل يقلب بيده، قال: قلت: نحن نجمع هذا كله فی حرف واحد، قال: ما هو؟ قال: قلت: قوله تعالی: « يا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذا طَلَّقْتُمُ النِّساءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ أَحْصُوا الْعِدَّةَ» فقال لی: فأنت لا تعلم شيئا الا بروايه؟ قلت: أجل، قال لی: ما تقول فی مكاتب كانت مكاتبته ألف درهم الحديث.

تِسْعَةً وَ تِسْعِينَ دِرْهَماً ثُمَّ أَحْدَثَ يَعْنِي الزِّنَا فَكَيْفَ تَحُدُّهُ فَقُلْتُ عِنْدِي بِعَيْنِهَا حَدِيثٌ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام: أَنَّ عَلِيّاً علیه السلام كَانَ يَضْرِبُ بِالسَّوْطِ وَ بِثُلُثِهِ وَ بِنِصْفِهِ وَ بِبَعْضِهِ بِقَدْرِ أَدَائِهِ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: حریز گوید ابو حنیفه درباره مکاتبی از من سوال کرد که مبلغ آزادیش هزار درهم است و ۹۹۹ درهمش را پرداخت کرده و زنا کرده است، چگونه حد می خورد؟ گفت: در خصوص سوال تو حدیثی نزد من است که محمد بن مسلم برای من از امام باقر علیه السلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السلام باتمامی تازیانه و یک سوم و نصف و بعض ان به مقدار مبلغ پرداخت شده می زد. - . رجال کشی : ۳۲۸ -

**[ترجمه]

باب ۷۶ حد الوطء فی الحیض

روايات

«۱»

فس، [تفسیر القمی] قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: مَنْ أَتَى امْرَأَةً فِي الْفَرْجِ فِي أَوَّلِ حَيْضِهَا فَعَلَيْهِ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِدِينَارٍ وَ عَلَيْهِ رُبُعُ حَدِّ الزِّنَا خَمْسٌ وَ عِشْرُونَ جَلْدَةً وَ إِنْ أَتَاهَا فِي آخِرِ أَيَّامِ حَيْضِهَا فَعَلَيْهِ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِنِصْفِ دِينَارٍ وَ يُضْرَبُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ جَلْدَةً وَ نِصْفاً(۲).

ص: ۸۶

۱- ۱. رجال الكشّيّ: ۳۲۸ و في ط آخر ص ۲۴۴. و روى مثله في الاختصاص عن جعفر بن الحسين المؤمن عن حيدر بن محمّد بن نعيم، قال: و حدّثنا جعفر بن محمّد ابن قولويه، عن جعفر بن محمّد بن مسعود جميعا عن محمّد بن مسعود العيّاشيّ قال: حدّثني جعفر بن أحمد بن أيوب.

۲- ۲. تفسير القمّيّ: ۶۳، في الآيه ۲۲۲ من سوره البقره.

**[ترجمه]تفسیر قمی: امام صادق علیه السلام فرمود: اگر مردی با همسرش در ابتدای حیض نزدیکی کند باید یک دینار صدقه دهد و یک چهارم حد زنا که ۲۵ ضربه است شلاق بخورد، و اگر در انتهای ایام حیض باشد نصف دینار صدقه دهد و ۱۲و نیم تازیانه بخورد. - . تفسیر قمی : ۶۳ ذیل آیه ۲۲۲ سوره بقره -

**[ترجمه]

باب ۷۷ حکم الصبی و المجنون و المریض فی الزنا

روایات

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ وَقَعَ عَلَى صَبِيَّةٍ مَا عَلَيْهِ قَالَ الْحَدُّ(۱) وَ سَأَلْتُهُ عَنْ صَبِيٍّ وَقَعَ عَلَى امْرَأَةٍ قَالَ تُجْلَدُ الْمَرْأَةُ وَ لَيْسَ عَلَى الصَّبِيِّ شَيْءٌ(۲).

وَ قَالَ علیه السلام: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أُتِيَ بِامْرَأَةٍ مَرِيضَةٍ وَ رَجُلٍ أَجْرَبَ مَرِيضٍ قَدْ بَدَتْ عُرُوقُ فَخِذَيْهِ وَ قَدْ فَجَرَ بِامْرَأَةٍ فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَتَيْتُهُ فَقُلْتُ لَهُ أَطْعِمْنِي وَ اسْقِنِي فَقَدْ جُهِدْتُ فَقَالَ لَا حَتَّى أَفْعَلَ بِكِ فَفَعَلَ فَجَلَدَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ مِائَةَ شُمْرُوخٍ ضَرْبَةً وَاحِدَةً وَ خَلَّى سَبِيلَهُ وَ لَمْ يَضْرِبِ الْمَرْأَةَ(۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی بن جعفر از امام کاظم علیه السلام درباره مردی که با دختر بچه ای عمل شنیعی انجام داد سوال کرد: چیزی بر اوست؟ فرمود: حد. - . قرب الاسناد : ۱۴۸ -

و پرسیدم از پسر بچه ای که با زنی زنا کرده، فرمود: زن تازیانه می خورد و بر کودک چیزی نیست. - . همان -

و فرمود: زن بیماری را نزد رسول خدا آوردند و همچنین مردی که به گری مبتلا بود و رگهای رانش اشکار بود، و با زنی زنا کرده بود، زن به رسول خدا صلی الله علیه و آله عرض کرد: نزد مرد رفتم و به او گفتم به من آب و غذا بده که به مشقت افتاده ام گفت: نه تا وقتی که این کار را بکنم و انجام داد. رسول خدا بدون شاهد صد شاخه را با یک ضربه به او زد و او را رها کرد و زن را نزد. - . همان -

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ السَّكُونِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي ظَبْيَانَ قَالَ: أُتِيَ عُمَرُ بِامْرَأَةٍ مَجْنُونَةٍ قَدْ فَجَرَتْ فَأَمَرَ عُمَرُ بِرَجْمِهَا فَمَرُّوا بِهَا عَلَى عَلِيٍّ علیه السلام فَقَالَ مَا هَذِهِ فَقَالَ مَجْنُونَةٌ قَدْ فَجَرَتْ فَأَمَرَ بِهَا عُمَرُ أَنْ تُرْجَمَ فَقَالَ لَا تَعْجَلُوا فَأَتَى عُمَرَ فَقَالَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَلَمَ رُفِعَ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَ عَنِ

الْمَجْنُونِ حَتَّى يُفِيقَ وَ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ(۴).

قَالَ الصَّدُوقُ رَحِمَهُ اللَّهُ جَاءَ هَـٰذَا الْحَدِيثُ هَكَذَا وَ الْأَصْلُ فِي قَوْلِ أَهْلِ الْبَيْتِ عليهم السلام: إِنَّ الْمَجْنُونَ إِذَا زَنَى حُدَّ وَ الْمَجْنُونَهُ إِذَا زَنَتْ لَمْ تُحَدَّ لِأَنَّ الْمَجْنُونَ

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۴۸ و فی ط ۱۱۱.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۱۴۸ و فی ط ۱۱۱.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۱۴۸ و فی ط ۱۱۱.

۴- ۴. الخصال ج ۱ ص ۴۶ و ۸۳.

يَأْتِي وَ الْمَجْنُونَةَ تُؤْتَى (۱).

**[ترجمه]خصال: ابو ظبیان می گوید: زن دیوانه ای را نزد عمر آوردند که زنا کرده بود، عمر دستور داد که او را سنگسار کنند، آن زن را از کنار علی علیه السلام عبور دادند، علی پرسید: او کیست؟ گفتند: زن دیوانه ای است که زنا کرده و عمر دستور داده که سنگسار شود، حضرت فرمود: عجله نکنید و نزد عمر آمد و گفت: آیا نمی دانی که از سه کس قلم برداشته شده: کودک تا وقتی که به بلوغ برسد، و دیوانه تا وقتی که به هوش آید، و خوابیده تا وقتی که بیدار شود .

صدوق رحمت خدا بر او می گوید: حدیث به همین صورت نقل شده و اصل در آن قول اهل بیت علیهم السلام است که مرد دیوانه را اگر زنا کند حد می زنند؛ ولی زن دیوانه را اگر زنا کند حد نمی زنند زیرا مرد دیوانه فاعل و زن دیوانه مفعول است.
- . خصال ۱ : ۸۳ -

**[ترجمه]

«۳»

سن، [المحاسن] عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ علیه السلام كَانَ يَضْرِبُ بِالسَّوْطِ وَ بِنِصْفِ السَّوْطِ وَ بِبَعْضِهِ فِي الْحُدُودِ وَ كَانَ إِذَا أُتِيَ بِغُلَامٍ أَوْ جَارِيَةٍ لَمْ يُدْرِكَا كَانَ يَأْخُذُ السَّوْطَ بِيَدِهِ مِنْ وَسَطِهِ أَوْ مِنْ ثُلُثِهِ فَيَضْرِبُ بِهِ عَلَى قَدْرِ أَسْنَانِهِمْ وَ لَا يُبْطِلُ حَدّاً مِنْ حُدُودِ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام فرمود: در کتاب امیرالمؤمنین آمده است که ان حضرت در حدود با تمام یا نصف یا ثلث تازیانه می زدند ،و هر گاه پسر یا دختر نابالغی را نزد ایشان می اوردند ، شلاق را از وسط یا ثلثش می گرفتند و به اندازه سنش می زدند، و حدی از حدود الهی را پایمال نمی کردند. - . محاسن : ۲۷۳ -

**[ترجمه]

«۴»

سن، [المحاسن] عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: فِي نِصْفِ الْجَلْدَةِ وَ ثُلُثِ الْجَلْدَةِ قَالَ يَأْخُذُ بِنِصْفِ السَّوْطِ وَ بِثُلُثَيِ السَّوْطِ ثُمَّ يَضْرِبُ بِهِ (۳).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام درباره نصف و ثلث شلاق فرمود: تازیانه از وسط آن یا یک سوم گرفته و زده می شود. - . همان -

**[ترجمه]

«۵»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: لَا حَدَّ عَلَی الْمَجْنُونِ حَتَّی یُفِیقَ وَ لَا عَلَی صَبِیٍّ حَتَّی یُدْرِکَ وَ لَا عَلَی النَّائِمِ حَتَّی یَسْتَیْقِظَ(۴).

**[ترجمه]فقه الرضا: بر دیوانه حد نیست تا آنکه عاقل شود، بر کودک حد نیست تا وقتی بالغ شود، و بر شخص خواب حد نیست تا زمانی که بیدار شود. - . فقه الرضا : ۳۷ -

**[ترجمه]

«۶»

شا، [الإرشاد] رُوِیَ: أَنَّ مَجْنُونَةً عَلَی عَهْدِ عُمَرَ فَجَرَ بِهَا رَجُلٌ فَقَامَتِ الْبَیِّنَهُ عَلَیْهَا بِذَلِکَ فَأَمَرَ عُمَرُ بِجَلْدِهَا الْحَدَّ فَمَرَّ بِهَا عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام لِتُجْلَدَ فَقَالَ مَا بَالُ مَجْنُونَهِ آلِ فُلَانٍ تُعْتَلُ (۵)

فَقِیلَ إِنَّ رَجُلًا فَجَرَ بِهَا وَ هَرَبَ وَ

ص: ۸۸

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۸۳، و لعله یرید بالاصل الذی أشار إلیه ما رواه علی بن إبراهیم عن أبیه، عن عمرو بن عثمان: عن إبراهیم بن الفضل، عن أبان بن تغلب قال: قال أبو عبد اللّه علیه السلام : إذا زنی المجنون أو المعتوه جلد الحد، و ان کان محصنا رجم، قلت: و ما الفرق بین المجنون و المجنونه؟ و المعتوه و المعتوهه؟ فقال: المرأه انما تؤتی، و الرجل یأتی، و انما یزنی إذا عقل کیف یأتی اللذه، و ان المرأه انما تستکره و یفعل بها و هی لا تعقل ما یفعل بها، راجع الکافی ج ۷ ص ۱۹۲، التهذیب ج ۱۰ ص ۱۹، و قد حمل علی بقاء تمییز و شعور له بقدر أقل مناط التکلیف.

۲- ۲. المحاسن: ۲۷۳.

۳- ۳. المحاسن: ۲۷۳.

۴- ۴. فقه الرضا: ۳۷.

۵- ۵. فی بعض النسخ« تقتل» و هو تصحیف، و الصحیح ما فی الصلب طبقا لما فی. المصدر، و قد أخرجه المؤلّف- قده- فی ج ۴۰ ص ۲۵۰ هکذا، و قال فی بیانه: عتلت الرجل أعتله و أعتله: إذا جذبته جذبا عنیفا. ذکره الجوهریّ.

قَامَتِ الْبَيِّنَهُ عَلَيْهَا فَأَمَرَ عُمَرُ بِجَلْدِهَا فَقَالَ لَهُمْ رُدُّوهَا إِلَيْهِ وَ قُولُوا لَهُ أَ مَا عَلِمْتَ بِأَنَّ هَذِهِ مَجْنُونَهُ آلِ فُلَانٍ وَ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله قَدْ رَفَعَ الْقَلَمَ عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يُفِيقَ إِنَّهَا مَغْلُوبَهٌ عَلَى عَقْلِهَا وَ نَفْسِهَا فَرُدَّتْ إِلَى عُمَرَ وَ قِيلَ لَهُ مَا قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ لَقَدْ كِدْتُ أَنْ أَهْلِكَ فِي جَلْدِهَا وَ دَرَأَ عَنْهَا الْحَدَّ(۱).

**[ترجمه]ارشاد: روایت شده که در زمان خلافت عمر مردی با زن دیوانه زنا کرد، و بیّنه (گواهان) بر زنای آن زن گواهی دادند، عمر دستور داد آن زن را حد بزنند، پس علی علیه السّلام در حالی که آن زن را می بردند حد بزنند بآن زن برخورده پرسید: زن دیوانه که از فلان طایفه بود چه کرده بود که او را میکشیدند و می بردند؟ به او عرض شد: که مردی با او زنا کرده و گریخته، و گواهان بر زنای آن زن گواهی داده اند و عمر دستور داده است که او را حد بزنند، فرمود: آن زن را بنزد عمر باز گردانید و باو بگوئید: مگر ندانسته که این زن دیوانه از فلان طایفه است، و پیغمبر صلی الله علیه و آله فرموده است: قلم تکلیف از دیوانه برداشته شده است تا آنگاه که عاقل شود، این زن عقل خود را از دست داده و دیگری بر او چیره شده است پس آن زن را بنزد عمر باز گرداندند و آنچه امیر المؤمنین علیه السّلام فرموده بود باو گفتند، عمر گفت: خدا در کار علی گشایش دهد براستی نزدیک بود با حد زدن بر این زن هلاک گردم، پس دستور داد حدش نزنند. - . ارشاد : ۹۷ و ملنند این خبر در مناقب ۲ : ۳۶۶ دیده شده است. -

**[ترجمه]

«۷»

ختص، [الإختصاص] عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ قَالَ: قَالَ مُؤْمِنُ الطَّاقِ لِأَبِي حَنِيفَهَ فِي كَلَامٍ طَوِيلٍ جَرَى بَيْنَهُمَا إِنَّ عُمَرَ كَانَ لَا يَعْرِفُ أَحْكَامَ الدِّينِ فَإِنَّهُ أُتِيَ بِامْرَأَهٍ حُبْلَى شَهِدُوا عَلَيْهَا بِالْفَاحِشَهِ فَأَمَرَ بِرَجْمِهَا فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ عليه السلام إِنْ كَانَ لَكَ السَّبِيلُ عَلَيْهَا فَمَا سَبِيلُكَ عَلَى مَا فِي بَطْنِهَا فَقَالَ لَوْ لَا عَلِيٌّ لَهَلَكَ عُمَرُ وَ أُتِيَ بِمَجْنُونَهٍ قَدْ زَنَتْ فَأَمَرَ بِرَجْمِهَا فَقَالَ لَهُ عليه السلام أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَلَمَ قَدْ رُفِعَ عَنْهَا حَتَّى تَصِحَّ فَقَالَ لَوْ لَا عَلِيٌّ لَهَلَكَ عُمَرُ(۲).

۱- ۱. الإرشاد: ۹۷، و ترى مثله في المناقب ج ۲ ص ۳۶۶، قال: الحسن و عطا و قتاده و شعبه و أحمد: ان مجنونه فجر بها رجل و قامت البينه عليها بذلك، فأمر عمر بجلدها فعلم بذلك أمير المؤمنين عليه السلام فقال: ردوها و قولوا له: أ ما علمت ان هذه مجنونه آل فلان، و أن النبيّ صلّى اللّه عليه و آله قال: رفع القلم عن المجنون حتّى يفيق؟ انها مغلوبه على عقلها و نفسها، فقال عمر: فرج اللّه عنك، لقد كدت أهلك في جلدها و أشار البخاري الى ذلك في صحيحه.

۲- ۲. الاختصاص: ۱۱۱، و قد ذكر المؤلّف العلامه تمام الحديث في ج ۱۰ ص ۲۳۰ من هذه الطبعه باب احتجاجات أصحاب الصادق عليه السلام على المخالفين.

**[ترجمه]اختصاص: نقل شده مؤمن طاق به أبو حنيفه در ضمن بحثى طولانى گفت: عمر احكام دين را نمى شناخت، زن حامله اى را نزد او اوردند كه شهود به زناكارى او شهادت داده بودند. عمر دستور به سنگسار وى داد، على عليه السلام به او فرمود: اگر براى تو سلطه اى بر اين زن به سبب زناكارى است پس سلطه تو بر انچه در شكمش است به چه سبب است؟ ، سپس عمر مى گفت: اگر على نبود عمر نابود شده بود.

زن ديوانه اى را كه زنا داده بود آوردند دستور به سنگسارش داد، على عليه السلام به او فرمود: مگر نمى دانى كه قلم از او برداشته شده تا اينكه عاقل شود؟ عمر گفت: اگر على نبود عمر نابود شده بود. - . اختصاص : ١١١ -

**[ترجمه]

باب ٧٨ الزنا باليهوديه و النصرانيه و المجوسيه و الأمه و وطء الجاريه المشتركه

روايات

«١»

لى، [الأمالى] للصدوق فِي مَنَاهِي النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: أَلَا وَ مَنْ زَنَى بِامْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ أَوْ يَهُودِيَّةٍ أَوْ مَجُوسِيَّةٍ حُرَّةٍ أَوْ أَمَةٍ ثُمَّ لَمْ يَتُبْ وَ مَاتَ مُصِرّاً عَلَيْهِ فَتَحَ اللَّهُ لَهُ فِي قَبْرِهِ ثَلَاثَ مِائَةِ بَابٍ تَخْرُجُ مِنْهُ حَيَّاتٌ وَ عَقَارِبُ وَ ثُعْبَانُ النَّارِ فَهُوَ يَحْتَرِقُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَإِذَا بُعِثَ مِنْ قَبْرِهِ تَأَذَّى النَّاسُ مِنْ نَتْنِ رِيحِهِ فَيُعْرَفُ بِذَلِكَ وَ بِمَا كَانَ يَعْمَلُ فِي دَارِ الدُّنْيَا حَتَّى يُؤْمَرَ بِهِ إِلَى النَّارِ وَ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْحَرَامَ وَ حَدَّ الْحُدُودَ وَ مَا أَحَدٌ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ وَ مِنْ غَيْرَتِهِ حَرَّمَ الْفَوَاحِشَ (١).

**[ترجمه]امالى صدوق: در منهيات پامبر صلى الله عليه و آله آمده: آگاه باشيد هر كه با زنى مسلمان يا يهودى يا ترسا يا گبر آزاد يا بنده زنا كند و توبه نكند و مصر بر آن بميرد خدا سيصد در بر گورش باز كند كه مار و عقرب و اژدهاى دوزخى از آن در آيد و بسوزد تا روز قيامت و چون از گورش درآيد مردم از گندش در آزار باشند و به سبب بوى بد و گناهى كه در دنيا مرتكب مى شد شناخته مى شود تا دستور بردن به دوزخ داده مى شود.

همانا خدا حرام را غدقن نموده و حدود مقرر ساخته و كسى از خدا غيرتمندتر نيست و از غيرتش هرزگى را منع كرده است. - . امالى صدوق : ٢٥۶ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضى بعض الأخبار فى باب الحد.

**[ترجمه]بعضى از اين روايات در باب حدود گذشت.

**[ترجمه]

«۲»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَقْوَامٌ اشْتَرَكُوا فِی جَارِيَةٍ وَ ائْتَمَنُوا بَعْضَهُمْ وَ جَعَلُوا الْجَارِيَةَ عِنْدَهُ فَوَطِئَهَا قَالَ يُجْلَدُ الْحَدَّ [وَ يُدْرَأُ عَنْهُ مِنَ الْحَدِّ] بِقَدْرِ مَا لَهُ فِيهَا وَ تُقَوَّمُ الْجَارِيَةُ وَ يُغَرَّمُ ثَمَنَهَا لِلشُّرَكَاءِ فَإِنْ كَانَتِ الْقِيمَةُ فِی الْيَوْمِ الَّذِی وَطِئَ أَقَلَّ مِمَّا اشْتُرِيَتْ فَإِنَّهُ يُلْزَمُ أَكْثَرَ الثَّمَنَيْنِ لِأَنَّهُ قَدْ أَفْسَدَ عَلَى شُرَكَائِهِ وَ إِنْ كَانَ الْقِيمَةُ فِی الْيَوْمِ الَّذِی وَطِئَ أَكْثَرَ مِمَّا اشْتُرِيَتْ بِهِ أُلْزِمَ الْأَكْثَرَ لِاسْتِفْسَادِهَا(۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: عبد اللّه بن سنان نقل کرده که وی گفت: محضر امام صادق علیه السّلام عرضه داشتم: جمعی در کنیزی با هم شریک بودند و اعتماد به یکی از شرکاء نموده و کنیز را نزد او گذاردند، وی با کنیز نزدیکی می کند حکم او چیست؟ حضرت فرمودند: باید حدّ بخورد منتهی به مقداری که مالك کنیز هست از حدّش اسقاط می گردد بعد باید کنیز را قیمت کنند و قیمت او را به شرکاء بدهد، حال اگر قیمت کنیز در روزی که عمل نزدیکی واقع شده کمتر باشد از قیمتی که به آن قبلا خریده شده بر بزهکار لازم است قیمت بیشتر را بدهد زیرا کنیز را بر شرکاء فاسد نموده و اگر قیمت آن روز بیشتر باشد از قیمت قبلی که کنیز را با آن ابتیاع نموده اند باز او را ملزم می کنند که قیمت بیشتر را بدهد به همان دلیلی که گفته شد. - . علل الشرایع ۲ : ۲۶۷ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام: أَنَّ عَلِيّاً علیه السلام أُتِیَ بِرَجُلٍ وَقَعَ عَلَى جَارِيَةِ امْرَأَتِهِ فَحَمَلَتْ فَقَالَ الرَّجُلُ وَهَبَتْهَا لِی

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۲۵۶.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۶۷.

فَأَنْکَرَتِ الْمَرْأَهُ فَقَالَ علیه السلام لَتَأْتِیَنِّی بِالشُّهُودِ أَوْ لَأَرْجُمَنَّکِ بِالْحِجَارَهِ فَلَمَّا رَأَتِ الْمَرْأَهُ ذَلِکَ اعْتَرَفَتْ فَجَلَدَهَا عَلِیٌّ الْحَدَّ(۱).

ص: ۹۱

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۳۷، و قد کان رمز المصدر ساقطا عن الأصل، و المراد بجلدها الحد، حد القذف و فی ذلک نصوص کما فی الکافی ج ۷ ص ۲۰۶، و لفظه فی دعائم الإسلام ج ۲ ص ۴۵۱، أن امرأه رفعت إلیه- یعنی علیّا علیه السلام- زوجها و قالت: زنی بجاریتی، فأقر الرجل بوطء الجاریه و قال: وهبتها لی فسأله عن البینه فلم یجد بینه فأمر به لیرجم، فلما رأت ذلک قالت: صدق، قد کنت وهبتها له، فامر علیّ علیه السلام أن یخلی سبیل الرجل، و أمر بالمرأه فضربت حدّ القذف. و قد مر فی الباب ۷۰ تحت الرقم ۴۲ مثل ذلک بلفظ آخر، راجعه ان شئت. و روی الصدوق فی الفقیه ج ۴ ص ۲۵ بإسناده عن وهب بن وهب عن جعفر عن أبیه عن آبائه علیهم السلام أن علیّ بن أبی طالب علیه السلام اتی برجل وقع علی جاریه امرأته الحدیث ثمّ قال: جاء هذا الحدیث هکذا فی روایه وهب بن وهب و هو ضعیف و الذی افتی به و أعتمده فی هذا المعنی ما رواه الحسن بن محبوب عن العلاء عن محمّد بن مسلم، عن أبی جعفر علیه السلام فی الذی یأتی ولیده امرأته بغیر اذنها: علیه ما علی الزانی: یجلد مائه جلده و هو الحدیث الذی مر فی الباب ۷۰ ذیل الرقم ۲۰، و قد تکلمنا علیه هناک. و مثل روایه وهب فی ایجاب الرجم ما رواه فی الدعائم ج ۲ ص ۴۵۱ کما مر، و هکذا ما رواه عن علیّ علیه السلام أنّه قال فیمن جامع ولیده امرأته: علیه ما علی الزانی و لا أؤتی برجل زنی بولیده امرأته الا رجمته بالحجاره. و من الغریب ما رواه الصدوق فی الفقیه ج ۳ ص ۱۸ قال: قضی علیّ علیه السلام فی امرأه أتته فقالت: ان زوجی وقع علی جاریتی بغیر اذنی، فقال للرجل: ما تقول؟ فقال: ما وقعت علیها الا باذنها، فقال علیّ علیه السلام ان کنت صادقه رجمناه، و ان کنت کاذبه ضربناک حدا- و أقیمت الصلاه- فقام علیّ علیه السلام یصلی، ففکرت المرأه فی نفسها فلم تر لها فی رجم زوجها فرجا، و لا فی ضربها الحد، فخرجت و لم تعد، و لم یسأل عنها أمیر المؤمنین علیه السلام .

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرش علیهما السلام روایت کرده که در زمان امیرالمؤمنین علیه السلام مردی را آوردند که با کنیز همسرش همبستر شده بود و او حامله شده بود، مرد میگفت آن را به من بخشیده و زن انکار می کرد. حضرت فرمود: یا شاهدها را بیاورید و یا او را سنگسار کنید، زن تا این را دید اعتراف کرد و حضرت به او حد[قذف] زد. - . قرب الاسناد : ۳۷ -

**[ترجمه]

«۴»

کِتَابُ الْغَارَاتِ، عَنِ الْحَارِثِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ فِي حَدِيثٍ: بَعَثَ عَلِيٌّ علیه السلام مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ أَمِيراً عَلَى مِصْرَ فَكَتَبَ إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام يَسْأَلُهُ عَنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ فَجَرَ بِامْرَأَةٍ نَصْرَانِيَّةٍ فَكَتَبَ إِلَيْهِ عَلِيٌّ أَنْ أَقِمِ الْحَدَّ فِيهِمْ عَلَى الْمُسْلِمِ الَّذِي فَجَرَ بِالنَّصْرَانِيَّةِ وَ ادْفَعِ النَّصْرَانِيَّةَ إِلَى النَّصَارَى يَقْضُونَ فِيهَا مَا شَاءُوا(۱).

ص: ۹۲

۱- ۱. كتاب الغارات مخطوط، و ما بين العلامتين كان محله بياضا فى الأصل ألحقناه من كتاب الوسائل ج ۱۸ ص ۴۱۵.

**[ترجمه]کتاب الغارات: [در روایتی آمده امیر المؤمنین علیه السلام محمد بن ابو بکر را والی مصر قرار داد، به حضرت نامه نوشت و از مردی پرسید که با زنی مسیحی زنا کرده بود.

حضرت به او نوشت: در میان مردم بر مرد مسلمان اقامه حد کن و زن مسیحی را میان قوم خودش بفرست تا هرچه می خواهند درباره اش قضاوت کنند]. - . کتاب الغارات که خطی است، مابین قلاب ها در اصل سفید بوده که ما از وسایل ۱۸ : ۴۱۵ آورده ایم. -

**[ترجمه]

باب ۷۹ من وجد مع امرأه فی بیت أو فی لحاف

روایات

«۱»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُوسَى الْبَجَلِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ ضَرَبَ رَجُلًا وُجِدَ مَعَ امْرَأَةٍ فِی بَيْتٍ وَاحِدٍ مِائَةً إِلَّا سَوْطاً أَوْ سَوْطَيْنِ قُلْتُ بِلَا بَيِّنَةٍ قَالَ أَ لَا تَرَى أَنَّهُ قَالَ ادْرَءُوا لَوْ كَانَتِ الْبَيِّنَةُ لَأُتِمُّهُ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت امام صادق علیه السّلام نقل شده که آن حضرت فرمودند: حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام مردی را که با زنی در یک اطاق بود نود و نه یا نود و هشت تازیانه زدند. راوی می گوید: عرض کردم: آیا امیر المؤمنین علیه السّلام بدون بیّنه تازیانه زدند؟ حضرت فرمود: بلی، مگر نمی بینی که آن جناب فرمودند: اگر بیّنه قایم بشود حدّ تمام خواهم زد. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۷ -

**[ترجمه]

«۲»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنْ أَبِی خَدِيجَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَيْسَ لِامْرَأَتَيْنِ أَنْ يبيتا [تَبِيتَا] فِی فِرَاشٍ وَاحِدٍ إِلَّا أَنْ يَكُونَ بَيْنَهُمَا حَاجِزٌ فَإِنْ فَعَلَتَا نُهِيَتَا عَنْ ذَلِكَ وَ إِنْ وُجِدَتَا بَعْدَ النَّهْيِ جُلِدَتَا كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا حَدّاً حَدّاً فَإِنْ وُجِدَتَا أَيْضاً فِی لِحَافٍ جُلِدَتَا فَإِنْ وُجِدَتَا الثَّالِثَةَ قُتِلَتَا(۲).

سن، [المحاسن] عن علی بن عبد الله عن ابن أبی هاشم عن أبی خدیجه عن بعض الصادقین علیهم السلام: مثله (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: دو زن در یک بستر نمی خوابند مگر آنکه بین آنها مانع و حایلی باشد، اگر چنین کردند ایشان را نهی می کنند و بعد از نهی اگر تکرار کردند هر کدام حد زده می شود. همچنین اگر زیر یک لحاف باشند شلاق می خورند و در مرتبه سوم کشته می شوند. - . ثواب الاعمال : ۲۳۹ -

محاسن: با سند دیگری نقل کرده است. -. محاسن : ۱۱۴ -

**[ترجمه]

«۳»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: إِذَا وُجِدَ رَجُلَانِ عُرْيَانَانِ فِی ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَ هُمَا مُتَّهَمَانِ فَعَلَی كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةُ جَلْدَةٍ وَ كَذَلِكَ امْرَأَتَانِ فِی ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَ رَجُلٌ وَ امْرَأَةٌ فِی ثَوْبٍ (۴).

ص: ۹۳

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۷، و ما بین العلامتین أضفناه من المصدر.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۳۹.

۳- ۳. المحاسن ص ۱۱۴.

۴- ۴. فقه الرضا علیه السلام ص ۳۷.

**[ترجمه]فقه الرضا: اگر دو مرد لخت در یک رو پوش بودند و متهم، هر کدام از آنها صد شلاق میخورند و نیز دو زن و یک مرد و یک زن اگر چنین بودند. - . فقه الرضا : ۳۷ -

**[ترجمه]

«۴»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَضَى عَلِيٌّ علیه السلام فِي رَجُلَيْنِ وُجِدَا فِي لِحَافٍ يُجَلَّدَانِ حَدّاً غَيْرَ سَوْطٍ وَ كَذَلِكَ الْمَرْأَتَانِ وَ إِذَا وُجِدَتِ الْمَرْأَةُ مَعَ الرَّجُلِ لَيْلًا فَإِنَّهُ لَا رَجْمَ بَيْنَهُمَا(۱).

ص: ۹۴

۱- ۱. کتاب التکلیف لابن أبی العزاقر الشلمغانی المعروف بفقه الرضا علیه السلام : ۷۶. و ممّا یناسب نقله هنا ما رواه المؤلّف العلامه فی ج ۱۰۴ من هذه الطبعه باب التفریق بین الرجال و النساء قال قدّس سرّه: ل: الاربعمائه قال أمیر المؤمنین علیه السلام لا ینام الرجل مع الرجل فی ثوب واحد فمن فعل ذلک وجب علیه الأدب و هو التعزیر. ین: علی بن عبد اللّه عن ابن أبی هاشم عن أبی خدیجه عن بعض الصادقین علیهم السلام قال: لیس لامرأتین أن تبیتا فی لحاف واحد الا أن یکون بینهما حاجز فان فعلتا نهیتا عن ذلک، فان وجدتا مع النهی جلدت کل واحده منهما حدا، فان وجدتا أیضا فی لحاف جلدتا، فان وجدتا الثالثه قتلتا. نوادر الراوندیّ بإسناده عن موسی بن جعفر عن آبائه عن علی علیهم السلام قال قال رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله: لا یباشر رجل رجلا الا و بینهما ثوب: و لا تباشر المرأه المرأه الا و بینهما ثوب.

**[ترجمه]فقه الرضا: نقل شده على عليه السلام درباره دو مرد كه زير يك لحاف بودند قضاوت نمود كه حدى غير از تازيانه بخورند، همچنين دو زن، اگر مردى با زنى شب با هم بودند سنگسار نمى شوند. - . همان : ۷۶ -

**[ترجمه]

باب ۸۰ الاستمناء ببعض الجسد

روايات

«۱»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الطَّيَالِسِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ التَّمِيمِيِّ عَنِ ابْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: ثَلَاثَةٌ لا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ لا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ ... وَ لا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ النَّاتِفُ شَيْبَهُ وَ النَّاكِحُ نَفْسَهُ وَ الْمَنْكُوحُ فِي دُبُرِهِ (۱).

ص: ۹۵

---

۱ - ۱. الخصال ج ۱ ص ۵۲، و قد روى أحمد بن محمّد بن عيسى فى نوادره عن أبيه قال: سئل الصادق عليه السلام عن الخضخضه فقال عليه السلام: اثم عظيم قد نهى اللّه عنه فى كتابه، و فاعله كناكح نفسه، و لو علمت بما يفعله ما أكلت معه. فقال السائل: فبين لى يا ابن رسول اللّه من كتاب اللّه فيه، فقال عليه السلام قول اللّه عزّ و جلّ: « فَمَنِ ابْتَغى وَراءَ ذلِكَ فَأُولئِكَ هُمُ العادُونَ» و هو ممّا وراء ذلك، فقال الرجل: أيما أكبر؟ الزنا أو هى؟ فقال: هو ذنب عظيم، قد قال القائل: بعض الذنب أهون من بعض، و الذنوب كلها عظيم عند اللّه لأنّها معاصى، و ان اللّه لا يحب من العباد العصيان، و قد نهانا اللّه عن ذلك لانها من عمل الشيطان و قد قال:« لا تَعْبُدُوا الشَّيْطانَ ... إِنَّ الشَّيْطانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّما يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحابِ السَّعِيرِ».

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام می فرمود: سه نفر هستند که در روز قیامت خداوند با ایشان سخن نمی گوید و به آنها نگاه نمی کند و پاکشان نمی کند عذاب دردناک دارند: کسی که موی سفیدش را می کند، کسی که استمناء می کند و کسی که مفعول واقع شود. - . خصال ۱ : ۵۲، در نوادر روایت شده که از امام صادق علیه السلام درباره خضخضه سؤال شد، فرمود: گناه بزرگی است که خداوند در کتابش از آن نهی کرده و کسی که این کار را انجام دهد مانند آن است که با خودش نزدیکی کرده است، و اگر بدانی که چه می کند با او غذا نمی خوری. سائل پرسید: ای پسر رسول خدا، از کتاب خدا درباره آن برایم بگو. فرمود: خداوند می فرماید: «فمن ابتغی وراء ذلک فأولئک هم العادون»، این عمل وراء آن است. مرد گفت: کدام بزرگتر است، زنا یا این؟ فرمود: این گناه بزرگی است. گوینده ای گفت: بعضی از گناهان از بعضی دیگر آسان تر است و گناهان همگی نزد خدا بزرگند چون عصیان و سرپیچی هستند و خداوند گناهان را از بندگان دوست ندارد و ما را از اینکه کار شیطان را انجام دهیم نهی کرده است و فرموده: «لا تعبدوا الشیطان انّ الشیطان کان لکم عدوٌ فاتخذوه عدوّا انّما یدعو حزبه لیکونوا من اصحاب السعیر» -

**[ترجمه]

باب ۸۱ زمان ضرب الحد و مکانه و حکم من أسلم بعد لزوم الحد و حکم أهل الذمه فی ذلک و أنه لا شفاعه فی الحدود و فیه نوادر أحکام الحدود

روایات

«۱»

ج، [الإحتجاج] عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رِزْقِ اللَّهِ قَالَ: قُدِّمَ إِلَی الْمُتَوَکِّلِ رَجُلٌ نَصْرَانِیٌّ فَجَرَ بِامْرَأَهٍ مُسْلِمَهٍ فَأَرَادَ أَنْ یُقِیمَ عَلَیْهِ الْحَدَّ فَأَسْلَمَ فَقَالَ یَحْیَی بْنُ أَکْثَمَ قَدْ هَدَمَ إِیمَانُهُ شِرْکَهُ وَ فِعْلَهُ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ یُضْرَبُ ثَلَاثَهَ حُدُودٍ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ یُفْعَلُ بِهِ کَذَا وَ کَذَا فَأَمَرَ الْمُتَوَکِّلُ بِالْکِتَابِ إِلَی أَبِی الْحَسَنِ الْعَسْکَرِیِّ وَ سُؤَالِهِ عَنْ ذَلِکَ فَلَمَّا قَرَأَ الْکِتَابَ کَتَبَ یُضْرَبُ حَتَّی یَمُوتَ فَأَنْکَرَ یَحْیَی وَ أَنْکَرَ فُقَهَاءُ الْعَسْکَرِ ذَلِکَ فَقَالُوا یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ سَلْ عَنْ هَذَا فَإِنَّ هَذَا شَیْ ءٌ لَمْ یَنْطِقْ بِهِ کِتَابٌ وَ لَمْ تَجِئْ بِهِ سُنَّهٌ فَکَتَبَ إِلَیْهِ أَنَّ فُقَهَاءَ الْمُسْلِمِینَ قَدْ أَنْکَرُوا ذَلِکَ وَ قَالُوا لَمْ تَجِئْ بِهِ سُنَّهٌ وَ لَمْ یَنْطِقْ بِهِ کِتَابٌ فَبَیِّنْ لَنَا لِمَ أَوْجَبْتَ عَلَیْهِ الضَّرْبَ حَتَّی یَمُوتَ فَکَتَبَ عَلَیْهِ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا قالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَ کَفَرْنا بِما کُنَّا بِهِ مُشْرِکِینَ فَلَمْ یَکُ یَنْفَعُهُمْ إِیمانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنا(۱) الْآیَهَ

ص: ۹۶

۱- ۱. المؤمن: ۸۴.

قَالَ فَأَمَرَ بِهِ الْمُتَوَكِّلُ فَضُرِبَ حَتَّى مَاتَ (۱).

**[ترجمه]احتجاج: جعفر بن رزق اللّه گوید: مردی نصرانی که با زنی مسلمان مرتکب زنا شده بود را نزد متوکّل آوردند، و هنگام اجرای حدّ مسلمان شد. یحیی بن أکثم گفت: ایمان او شرک و کردارش را از میان برد، و دیگری گفت: سه حدّ بر او جاری می شود، و دیگری گفت: با او چنین و چنان شود. با دیدن این اختلاف متوکّل دستور داد طیّ ارسال نامه ای به امام هادی علیه السّلام از او در این زمینه کسب تکلیف کنند. آن حضرت علیه السّلام به محض خواندن نامه این گونه نگاشت: آنقدر شلّاق می خورد تا بمیرد. یحیی بن أکثم و باقی فقهای عسکر منکر این فتوی شده و گفتند: ای أمیر المؤمنین، علّت را از او بپرس، زیرا نه آیه ای بدان سخن گفته و نه سنّتی بدان عمل نموده است.

پس نامه ای بدین مضمون به آن حضرت نگاشت: فقها منکر این فتوا شده و گفتند: نه آیه ای بدان سخن گفته و نه سنّتی بدان عمل نموده است، پس برای ما بیان فرما که چرا ضربت شلّاق تا حدّ مرگ را برای او واجب ساختی؟

پس آن حضرت علیه السّلام در نامه این مطلب را نگاشت که: بسم اللّه الرّحمن الرّحیم: «فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ * فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ» {پس چون عذاب سخت ما را دیدند گفتند: به خدای یگانه ایمان آوردیم و بدان چه شرک می آوردیم کافر شدیم. پس ایمانشان آنگاه که عذاب ما را دیدند آنان را سود نبخشید} - . غافر / ۸۴ -

پس متوکّل امر کرد آن مجرم نصرانی را آنقدر زدند تا مرد. - . احتجاج : ۲۵۲ و روایت شده در مناقب ۴ : ۴۰۵ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضى خبر صفوان بن أمیه فی باب السرقه فی أنه لا شفاعه فی الحدود بعد رفعه إلی الإمام علیه السلام (۲).

**[ترجمه]در باب سرقت در روایتی گذشت که پس از بردن بزهکار نزد امام شفاعت در حدود پذیرفته نمی شود. - . ر.ک. باب ۹۱ شماره ۱ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ يَهُودِيٍّ أَوْ نَصْرَانِيٍّ أَوْ مَجُوسِيٍّ أُخِذَ زَانِياً أَوْ شَارِبَ خَمْرٍ مَا عَلَيْهِ قَالَ يُقَامُ عَلَيْهِ حُدُودُ الْمُسْلِمِينَ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فِي مِصْرٍ مِنْ أَمْصَارِ الْمُسْلِمِينَ أَوْ فِي غَيْرِ أَمْصَارِ الْمُسْلِمِينَ إِذَا رُفِعُوا إِلَى حُكَّامِ الْمُسْلِمِينَ (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی از برادرش علیه السلام نقل کرده که اگر یهودی یا مسیحی یا مجوس را در حال زنا یا شرب خمر گرفتند چه حکمی دارد؟ فرمود: اگر در یکی از شهرهای مسلمانان یا در شهری غیر آن ولی تحت حکومت حاکمان مسلمان باشد حدود مسلمانان اجرا می شود. - . قرب الاسناد : ۱۵۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْيَقْطِينِيِّ وَ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ مَعاً عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا: خَرَجَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ علیه السلام فِي بَعْضِ حَوَائِجِهِ فَمَرَّ عَلَى رَجُلٍ وَ هُوَ يُحَدُّ فِي الشِّتَاءِ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ مَا يَنْبَغِي هَذَا يَنْبَغِي لِمَنْ حُدَّ أَنْ يُسْتَقْبَلَ بِهِ دَفَاءَ النَّهَارِ فَإِنْ كَانَ فِي الصَّيْفِ أَنْ يُسْتَقْبَلَ بِهِ بَرْدَ النَّهَارِ(۴).

سن، [المحاسن] عن أبيه عن سعدان: مثله (۵).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام موسی کاظم علیه السلام برای کاری [از منزل]خارج شد. بر مردی گذشت که در زمستان بر او حد جاری می شد، فرمود: سبحان الله این کار سزاوار نیست ، سزاوار است کسی که در زمستان حد می خورد در گرمای روز باشد. و اگر در تابستان بود منتظر خنکای روز باشند. - . همان : ۱۷۷ -

محاسن: مانند این روایت را آورده است. - . محاسن : ۲۷۴ -

**[ترجمه]

«۴»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَزَّازِ عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ علیهم السلام أَنَّهُ قَالَ: لَا أُقِيمُ عَلَى رَجُلٍ حَدّاً بِأَرْضِ الْعَدُوِّ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْهَا لِئَلَّا تَلْحَقَهُ الْحَمِيَّةُ فَيَلْحَقَ بِالْعَدُوِّ(۶).

**[ترجمه]علل الشرایع: حضرت امام صادق علیه السّلام، از پدر بزرگوارش نقل کرده که آن جناب فرمودند: امیر المؤمنین علیه السّلام فرمودند: بر احدی در سرزمین دشمن حدّ نخواهم زد مگر از آن جا خارج شود زیرا در صورت اجراء حدّ بر مجرم در ارض دشمن عصبیت او را به دشمن ملحق می کند. - . علل الشرایع ۲ : ۲۳۱ -

**[ترجمه]

«۵»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مِنَ الْحُدُودِ ثُلُثُ

جَلْدٍ وَ مَنْ تَعَدَّى ذَلِكَ كَانَ

ص: ۹۷

۱- ۱. الاحتجاج: ۲۵۲، و رواه فی المناقب ج ۴ ص ۴۰۵.

۲- ۲. بل سیجی ء فی الباب ۹۱ تحت الرقم ۱ عن الخصال.

۳- ۳. قرب الإسناد: ۱۵۰.

۴- ۴. قرب الإسناد: ۱۷۷.

۵- ۵. المحاسن: ۲۷۴.

۶- ۶. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۱.

عَلَيْهِ (۱).

**[ترجمه]محاسن: امام باقر علیه السلام فرمود: از حدود یک سوم شلاق زدن است، اگر کسی از آن تعدی کند شلاق کامل می خورد. - . محاسن : ۲۷۵ -

**[ترجمه]

«۶»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] رُوِیَ: أَنَّ الْحُدُودَ فِی الشِّتَاءِ لَا تُقَامُ بِالْغَدَوَاتِ وَ لَا تُقَامُ بَعْدَ الظُّهْرِ لِیَلْحَقَهُ دَفَاءُ الْفِرَاشِ وَ لَا تُقَامُ فِی الصَّیْفِ فِی الْهَاجِرَهِ وَ تُقَامُ إِذَا بَرَدَ النَّهَارُ وَ لَا یُقِیمُ حَدّاً مَنْ فِی جَنْبِهِ حَدٌّ(۲).

**[ترجمه]فقه الرضا: روایت شده در زمستان حدود در صبح و بعد از ظهر اجرا نمی شود برای اینکه گرمی بستر به او برسد ، در تابستان نیز در ظهر و گرمای شدید انجام نمی شود و در هنگام خنکی روز اقامه می شود. کسی که حدی بر گردن دارد حد را جاری نمی کند. - . فقه الرضا : ۳۷ -

**[ترجمه]

«۷»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] أَرْوِی عَنِ الْعَالِمِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: حَبْسُ الْإِمَامِ بَعْدَ الْحَدِّ ظُلْمٌ.

وَ أَرْوِی أَنَّهُ قَالَ: کُلُّ شَیْ ءٍ وَضَعَ اللَّهُ فِیهِ حَدّاً فَلَیْسَ مِنَ الْکَبَائِرِ الَّتِی لَا تُغْفَرُ.

وَ قَالَ علیه السلام: لَا یُعْفَی عَنِ الْحُدُودِ الَّتِی لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ دُونَ الْإِمَامِ فَإِنَّهُ مُخَیَّرٌ إِنْ شَاءَ عَفَا وَ إِنْ شَاءَ عَاقَبَ فَأَمَّا من [مَا] کَانَ مِنْ حَقٍّ بَیْنَ النَّاسِ فَلَا بَأْسَ أَنْ یُعْفَی عَنْهُ دُونَ الْإِمَامِ قَبْلَ أَنْ یَبْلُغَ الْإِمَامَ وَ مَا کَانَ مِنَ الْحُدُودِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ دُونَ النَّاسِ مِثْلَ الزِّنَا وَ اللِّوَاطِ وَ شُرْبِ الْخَمْرِ فَالْإِمَامُ مُخَیَّرٌ فِیهِ إِنْ شَاءَ عَفَا وَ إِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ وَ مَا عَفَا الْإِمَامُ فَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُ وَ مَا کَانَ بَیْنَ النَّاسِ فَالْقِصَاصُ أَوْلَی وَ کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یُوَلِّی الشُّهُودَ فِی إِقَامَهِ الْحُدُودِ وَ إِذَا أَقَرَّ الْإِنْسَانُ بِالْجُرْمِ الَّذِی فِیهِ الرَّجْمُ کَانَ أَوَّلُ مَنْ یَرْجُمُهُ الْإِمَامَ ثُمَّ النَّاسَ وَ إِذَا قَامَتِ الْبَیِّنَهُ کَانَ أَوَّلُ مَنْ یَرْجُمُهُ الْبَیِّنَهَ ثُمَّ الْإِمَامَ ثُمَّ النَّاسَ (۳).

**[ترجمه]فقه الرضا: از امام عالم علیه السلام روایت می کنم که فرمود: زندانی کردن کسی که حد خورده توسط حاکم بعد از اجرای آن ظلم است.

و نیز روایت می کنم که فرمود: هر گناهی که خدا حدی برای ان قرار داده پس از گناهان کبیره ای نیست که بخشیده نشود.

امام فرمود: کسی غیر از امام حدود الهی را نمی بخشد، او مخیر است ببخشد یا عقوبت کند. اما اگر حقی بین مردم باشد

ایرادی نیست که یکدیگر را ببخشند قبل از آنکه به امام برسد. بعضی از حدود هستند که به مردم ربطی ندارد مثل زنا، لواط و شرب خمر که امام مخیر است ببخشد یا عقوبت کند و اگر امام ببخشد خدا بخشیده است و اگر چیزی بین مردم بود قصاص بهتر است.

امیر المؤمنین علیه السلام در اقامه حدود شهود را متصدی ان می کرد، و اگر کسی به جرم خود اقرار می کرد که حکمش سنگسار بود، اولین نفری بود که سنگ می انداخت و بعد مردم می انداختند. و اگر شاهد و بینه ای بود اول شاهد میزد و بعد امام و بعد مردم. - . همان : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۸»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: وَ أَخَذَ علیه السلام رَجُلًا مِنْ بَنِی أَسَدٍ فِی حَدٍّ فَاجْتَمَعَ قَوْمُهُ لِیُکَلِّمُوا فِیهِ وَ طَلَبُوا إِلَی الْحَسَنِ علیه السلام أَنْ یَصْحَبَهُمْ فَقَالَ ائْتُوهُ وَ هُوَ أَعْلَی بِکُمْ عَیْناً(۴)

ص: ۹۸

۱- ۱. المحاسن: ۲۷۵.

۲- ۲. فقه الرضا: ۳۷.

۳- ۳. فقه الرضا: ۴۲.

۴- ۴. فی النهایه: فی الحدیث:« هو أعلی بهم عینا» أی أبصر بهم و أعلم بحالهم و ضمیر« ائتوه» لعلی علیه السلام، أی فقال الحسن علیه السلام ارجعوا الی علی فهو أمیرکم. و أعلم بحالکم، أولی برعایتکم و اشفاقکم.

فَدَخَلُوا عَلَيْهِ وَ سَأَلُوهُ فَقَالَ لَا تَسْأَلُونِّی شَيْئاً أَمْلِكُهُ إِلَّا أَعْطَيْتُكُمْ فَخَرَجُوا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ قَدْ أَنْجَحُوا فَسَأَلَهُمُ الْحَسَنُ علیه السلام فَقَالُوا أَتَيْنَا خَيْرَ مَأْتِيٍّ وَ حَكَوْا لَهُ قَوْلَهُ فَقَالَ مَا كُنْتُمْ فَاعِلِينَ إِذَا جُلِدَ صَاحِبُكُمْ فَأَصْغَوْهُ (۱) فَأَخْرَجَهُ عَلِيٌّ علیه السلام فَحَدَّهُ ثُمَّ قَالَ هَذَا وَ اللَّهِ لَسْتُ أَمْلِكُهُ (۲).

**[ترجمه]مناقب:امیرالمومنین مردی از بنی اسد را برای اجرای حد بازداشت کرد. قبیله ی او جمع شدند تا با حضرت در باره ی ان مرد حرف بزننـد. از امام حسن علیه السـلام درخواست کردنـد که انان را همراهی کند. پس فرمود:نزد او بروید و او امیر شما و اگاه تر به احوال شـما است.پس انان بر امیرالمومنین وارد شدنـد و در خواست خود را مطرح کردند. ان حضـرت فرمود: هر چیزی را که من مالک ان هسـتم از شـما دریغ نمی کنم. پس انان از پیش ان حضـرت بیرون امدنـد در حالی که گمان می کردنـد به خواسـته خود رسـیده انـد. امـام حسن علیه السـلام از انان پرسـید پس گفتنـد: پیش بهترین کسـی که نزد او می ایند امدیم. برای ان حضـرت سـخن امیرامومنین را نقل کردند. ان حضـرت فرمود: شما به خواسته خود نرسیدید صاحب شما شلاق زده می شود. پس امیرالمومنین ان مرد را بیرون اورد و حـد را بر او جاری کرد سـپس فرمود:به خـدا سوگند که من مالک حد نبوده ام. ه - . مناقب آل ابو طالب ۲ : ۱۴۷ -

**[ترجمه]

«۹»

قب، [المناقب] لابن شـهرآشوب مَطَرٌ الْوَرَّاقُ وَ ابْنُ شِهَابٍ الزُّهْرِيُّ فِي خَبَرٍ: أَنَّهُ لَمَّا شَهِدَ أَبُو زَيْنَبَ الْأَسَدِيُّ وَ أَبُو مُزَرِّعٍ وَ سَعِيدُ بْنُ مَالِكٍ الْأَشْعَرِيُّ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ خُنَيْسٍ الْأَزْدِيُّ وَ عَلْقَمَةُ بْنُ زَيْدٍ الْبَكْرِيُّ عَلَى الْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ أَنَّهُ شَرِبَ الْخَمْرَ أَمَرَ عُثْمَانُ بِإِقَامَةِ الْحَدِّ عَلَيْهِ جَهْراً وَ نَهَى سِرّاً فَرَأَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَنَّهُ يَدْرَأُ عَنْهُ الْحَدَّ(۳)

قَامَ وَ الْحَسَنُ مَعَهُ لِيَضْرِبَهُ فَقَالَ نَشَدْتُكَ اللَّهَ وَ الْقَرَابَةَ قَالَ اسْكُتْ أَبَا وَهْبٍ فَإِنَّمَا هَلَكَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ بِتَعْطِيلِهِمُ الْحُدُودَ فَضَرَبَهُ فَقَالَ لَتَدْعُونِّی قُرَيْشٌ بَعْدَ هَذَا جَلَّادَهَا.

الرُّشَيْدُ الْوَطْوَاطُ:

الْمُصْطَفَى قَالَ فِي رَهْطٍ وَ فِي عَدَدٍ**لَكِنَّ وَاجِدَهُ الْأَكْفَى أَبُو الْحَسَنِ

هَذَا هُوَ الْمَجْدُ مَنْ تَبْغُونَهُ عِوَجاً**إِنَّ الْعَلِيَّ خَشِنٌ يَنْقَادُ لِلْخَشِنِ (۴)

**[ترجمه]مناقب: ابو زینب اسـدی، ابو مزرع، سـعید بن مالک اشـعری، عبدالله بن خنیس ازدی و علقمه بن زید بکری بر ولید بن عقبه شـهادت دادند که شـرب خمر کرده است. عثمان در ظاهر دسـتور داد بر او حد بزنند لیکن در باطن از اجرای حد نهی کرد. امیرالمؤمنین علیه السـلام دید که عثمان حد را از او دفع می کند - . ولید برادر مادری عثمان بود و مسلمانان جرأت نمی کردند او را حد بزنند تا آنکه علی علیه السـلام حد را بر او جاری ساخت. - ، بلند شد و امام حسن علیه السلام با او بود تااو را حـد بزند. ولید گفت: تو را به خدا سوگند می دهم بخاطر فامیلی بر من اقامه حد نکنی ، حضـرت فرمود: ساکت شو ابو وهب،

بنی اسرائیل به خاطر تعطیلی حدود نابود شدند، و او را شلاق زد و سپس فرمود: قریش بعد از این مرا جلاد می خوانند. - . مناقب آل ابو طالب ۲ : ۱۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ یُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: مَنْ أَخَذَ سَارِقاً فَعَفَا عَنْهُ فَإِذَا رُفِعَ إِلَی الْإِمَامِ قَطَعَهُ وَ إِنَّمَا الْهِبَةُ قَبْلَ أَنْ یُرْفَعَ إِلَی الْإِمَامِ

ص: ۹۹

۱- ۱. یقال: أصغی فلانا حقه، أی تنقصه، و فی الأصل و هکذا المصدر« فاصنعوه» و هو تصحیف.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۱۴۷.

۳- ۳. و ذلک لان ولیدا کان ابن أمه أروی بنت کریز بن ربیعه، أخا عثمان لامه، و احتشم المسلمون أن یحدوه حتّی حدها علیّ علیه السلام.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۱۴۸.

وَ كَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ وَ الْحافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ (۱) فَإِذَا انْتَهَى الْحَدُّ إِلَى الْإِمَامِ فَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَتْرُكَهُ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: کسی که دزدی را گرفت و او را بخشید اگر او را نزد امام و حاکم ببرد دستش را قطع می کند، بخشش قبل از بردن پیش امام است. از این رو خداوند می فرماید: «و الحافظون لحدود الله» ؛ {و کسانی که حدود الهی را حفظ می کنند} - . توبه / ۱۱۲ - ،

وقتی اجرای حد به امام رسید، هیچ کس نمی تواند آن را ترک کند. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۱۱۴ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر ابْنُ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: يُجْلَدُ الزَّانِي أَشَدَّ الْحَدَّيْنِ قُلْتُ فَوْقَ ثِيَابِهِ قَالَ لَا وَ لَكِنْ يُخْلَعُ ثِيَابُهُ قُلْتُ فَالْمُفْتَرِي قَالَ ضَرْبَ بَيْنَ الضَّرْبَيْنِ فَوْقَ الثِّيَابِ يُضْرَبُ جَسَدُهُ كُلُّهُ (۳).

**[ترجمه]نوادر: ابن عمار از امام صادق علیه السلام نقل کرد که فرمود: زنا کار شدید ترین دو حد را می خورد، گفتم: از روی لباس؟ فرمود: نه، لباسش را در می آورد، گفتم: پس تهمت زننده چه؟ فرمود: ضربه ای بین دو ضربه، از روی لباس به همه بدنش. - . نوادر : ۷۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر: قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَنَّ مَنْ جُلِدَ حَدّاً فَمَاتَ فِي الْحَدِّ فَإِنَّهُ لَا دِيَةَ لَهُ (۴).

**[ترجمه]نوادر: امیرالمؤمنین علیه السلام قضاوت کرد که کسی که حد می خورد، اگر به واسطه آن بمیرد، دیه ندارد. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۳»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ عَلَاءٍ عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يُوجَدُ وَ عَلَيْهِ الْحُدُودُ أَحَدُهَا الْقَتْلُ قَالَ كَانَ عَلِيٌّ علیه السلام يُقِيمُ عَلَيْهِ الْحُدُودَ قَبْلَ الْقَتْلِ ثُمَّ يَقْتُلُ وَ لَا تُخَالِفْ عَلِيّاً(۵).

**[ترجمه]نوادر: راوی گفت: از مردی که چند حد بر او بود و یکی از آنها قتل بود پرسیدم، فرمود: علی علیه السلام همه حدود را اجرا می کرد و سپس می کشت. با علی هیچ مخالفتی نمی کرد. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴»

نَوادِرُ الرَّاوَنْدِیِّ، بِإِسْنَادِهِ إِلَی مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ علیهم السلام: أَنَّهُ وُجِدَ رَجُلٌ مَعَ امْرَأَةٍ أَصَابَهَا فَرُفِعَ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ هِیَ امْرَأَتِی تَزَوَّجْتُهَا فَسُئِلَتِ الْمَرْأَةُ فَسَكَتَتْ فَأَوْمَأَ إِلَیْهَا بَعْضُ الْقَوْمِ أَنْ قُولِی نَعَمْ وَ أَوْمَأَ إِلَیْهَا بَعْضُ الْقَوْمِ أَنْ قُولِی لَا فَقَالَتْ نَعَمْ فَدَرَأَ عَلِیٌّ علیه السلام الْحَدَّ عَنْهُمَا وَ عَزَلَ عَنْهُ الْمَرْأَةَ حَتَّی یَجِی ءَ بِالْبَیِّنَهِ أَنَّهَا امْرَأَتُهُ (۶) وَ قَالَ تَزَوَّجَ رَجُلٌ امْرَأَةً ثُمَّ طَلَّقَهَا قَبْلَ أَنْ یَدْخُلَ بِهَا فَجَهِلَ فَوَاقَعَهَا وَ

۱- ۱. براءه: ۱۱۲.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۱۴.

۳- ۳. كتاب النوادر: ۷۶.

۴- ۴. فی الأصل رمز ضا و هو سهو.

۵- ۵. كتاب النوادر: ۷۶.

۶- ۶. نوادر الراوندیّ ص ۳۸.

ظَنَّ أَنَّ عَلَيْهَا الرَّجْعَهَ فَرُفِعَ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام فَدَرَأَ عَنْهُ الْحَدَّ بِالشُّبْهَهِ الْخَبَرَ(۱).

وَ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام: فِي الْمُكْرَهِ لَا حَدَّ عَلَيْهَا وَ عَلَيْهِ مَهْرُ مِثْلِهَا(۲).

وَ قَالَ جَعْفَرٌ الصَّادِقُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليهم السلام قَالَ: لَا يَصْلُحُ الْحُكْمُ وَ لَا الْحَدُّ وَ لَا الْجُمُعَهُ إِلَّا بِإِمَامٍ (۳).

ص: ۱۰۱

۱- ۱. نوادر الراوندیّ ص ۳۸.

۲- ۲. نوادر الراوندیّ ص ۴۷.

۳- ۳. نوادر الراوندیّ ص ۵۵ و ما بين العلامتين أخرجناه من المصدر.

**[ترجمه]نوادر راوندی: نقل شده مردی را یافتند که با زنی نزدیکی کرده بود، او را نزد علی علیه السلام بردند. مرد گفت: زن من است که با او ازدواج کرده ام، از زن سوال کرد، ساکت شد. بعضی از قوم به زن اشاره کردند که بگو: بله و گروهی دیگر گفتند بگو: نه، زن گفت: بله، حضرت حد را بر ان دو جاری نکرد وزن را از مرد جدا کرد تا مرد شاهد بیاورد که او زنش است. - . نوادر راوندی : ۳۸ -

و نیز فرمود: مردی با زنی ازدواج کرد و قبل از دخول او را طلاق داد، پس غافل شد و با او نزدیکی کرد و گمان کرد که بر زن رجوع است. علی علیه السلام به واسطه شبهه از اجرای حد گذشت. - . همان -

حضرت درباره زن مجبور فرمود: حدی بر او نیست و مستحق مهر المثل می باشد. - . همان : ۴۷ -

امام صادق از پدرش از پدرانش از امیرالمؤمنین علیهم السلام نقل کرد که فرمود: قضاوت و اجرای حد و اقامه نماز جمعه جز برای امام شایسته. - . همان : ۵۵ -

**[ترجمه]

باب ۸۲ التعزیر و حده و التأدیب و حده

روایات

«۱»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام التَّعْزِيرُ فَقَالَ دُونَ الْحَدِّ قَالَ قُلْتُ دُونَ ثَمَانِينَ قَالَ فَقَالَ لَا وَ لَكِنَّهُ دُونَ الْأَرْبَعِينَ فَإِنَّهَا حَدُّ الْمَمْلُوكِ قَالَ قُلْتُ وَ كَمْ ذَاكَ قَالَ عَلَى قَدْرِ مَا يَرَاهُ الْوَالِي مِنْ ذَنْبِ الرَّجُلِ وَ قُوَّةِ بَدَنِهِ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: حماد بن عثمان گفت: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: تعزیر چیست؟ فرمود: کمتر از حد است، گفتم: کمتر از هشتاد ضربه؟ فرمود: نه، بلکه کمتر از چهل ضربه که حد عبد است، گفتم: مقدارش چقدر است: فرمود: به مقداری که حاکم متناسب با گناه و قوه بدنی شخص می بیند . - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۲»

سن، [المحاسن] عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ رَفَعَهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنِ الْأَدَبِ عِنْدَ الْغَضَبِ (۲).

**[ترجمه]محاسن: روایت شده رسول خدا صلی الله علیه و آله از تنبیه هنگام خشم، نهی فرموده اند. - . محاسن : ۲۷۴ -

**[ترجمه]

«۳»

سن، [المحاسن] عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ بَلَغَ حَدّاً فِی غَیْرِ حَدٍّ فَهُوَ مِنَ الْمُعْتَدِینَ (۳).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق از پدرانش علیهم السلام روایت کرد که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که در گناهی که موجب حد نیست، به مقدار حد بزند ، از تعدی کنندگان و متجاوزان محسوب می شود. - . همان : ۲۷۵ -

**[ترجمه]

«۴»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: التَّعْزِیرُ مَا بَیْنَ بِضْعَهَ عَشَرَ سَوْطاً إِلَی تِسْعَهٍ وَ ثَلَاثِینَ وَ التَّأْدِیبُ مَا بَیْنَ ثَلَاثَهٍ إِلَی عَشَرَهٍ(۴).

**[ترجمه]فقه الرضا: تعزیر از بیشتر از ده ضربه تا سی و نه شلاق و تأدیب از سه تا ده ضربه است. - . فقه الرضا : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۵»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا إِبْرَاهِیمَ علیه السلام عَنِ التَّعْزِیرِ قُلْتُ کَمْ هُوَ قَالَ مَا بَیْنَ الْعَشَرَهِ إِلَی الْعِشْرِینَ (۵).

**[ترجمه]نوادر: راوی گفت از امام کاظم علیه السلام درباره تعزیر پرسیدم و گفتم: چند تا است؟ فرمود: بین ده تا بیست. - . نوادر : ۷۶ -

**[ترجمه]

«۶»

الْهِدَایَهُ،: وَ آکِلُ الْمَیْتَهِ وَ الدَّمِ وَ لَحْمِ الْخِنْزِیرِ یُؤَدَّبُ فَإِنْ عَادَ

ص: ۱۰۲

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۵.

۲- ۲. المحاسن: ۲۷۴.

۳- ۳. المحاسن ص ۲۷۵.

۴- ۴. فقه الرضا ص ۴۲.

۵- ۵. کتاب النوادر.

يُؤَدَّبُ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ الْقَتْلُ وَ آكِلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ يُؤَدَّبُ فَإِنْ عَادَ أُدِّبَ فَإِنْ عَادَ قُتِلَ (۱).

**[ترجمه]هـدايه: [خورنـده مردار و خون و گوشت خوک، تنبيه و تـأديب مى شود، اگر تكرار شـد باز هم تأديب مى شود، و براى او حد قتل نيست. خورنده ربا بعد از اگاهى از حكم آن هم تأديب مى شود، اگر تكرار شد باز هم تأديب، اگر تكرار شد كشته مى شود]. -. هدايه : ۱۵۰ -

**[ترجمه]

باب ۸۳ القذف و البذاء و الفحش

الآيات

النور: إِنَّ الَّذِينَ جاؤُ بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ إلى قوله تعالى أُولئِكَ مُبَرَّؤُنَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ (۲).

ص: ۱۰۳

۱- ۱. الهدايه: ۱۵۰ و ما بين العلامتين زياده من المصدر.

۲- ۲. النور ص ۱۱- ۲۶. أقول: عنون المؤلّف العلامه قدّس سرّه هذه الآيات بتمامها فى ج ۲۰ ص ۳۰۹- ۳۱۶ باب قصه الافك ثمّ فسر الآيات اقتباسا من كلام الطبرسىّ فى مجمع البيان(ج ۷ ص ۱۳۰) و البيضاوى فى أنوار التنزيل(ج ۲ ص ۱۳۳- ۱۳۷) بأنها نزلت فى افك المنافقين بعائشه و صفوان بن معطل السهمى. ثمّ نقل عن تفسير القمّىّ: ۴۵۳ أن العامّه روت أنّها نزلت فى عائشه و ما رميت به فى غزوه بنى المصطلق من خزاعه و أمّا الخاصّه فانهم رووا أنّها نزلت فى ماريه القبطيه و ما رمتها به عائشه. أقول : و زاد بعده و قال: حدّثنا محمّد بن جعفر قال: حدّثنا محمّد بن عيسى عن الحسن بن علىّ بن فضال قال: حدّثنى عبد اللّه بن بكير عن زراره قال: سمعت أبا جعفر عليه السلام يقول: لما هلك إبراهيم بن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله حزن عليه رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله حزنا شديدا فقالت عائشه: ما الذى يحزنك عليه؟ فما هو الا ابن جريج. فبعث رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله عليا عليه السلام و أمره بقتله، فذهب علىّ عليه السلام إليه و معه السيف و كان جريج القبطى فى حائط فضرب علىّ عليه السلام باب البستان فأقبل إليه جريج ليفتح له الباب، فلما رأى عليا عرف فى وجهه الشر فأدبر راجعا و لم يفتح الباب. فوثب علىّ عليه السلام على الحائط و نزل الى البستان و أتبعه و ولى جريج مدبرا، فلما. خشى أن يرهقه صعد فى نخله و صعد علىّ عليه السلام فى اثره، فلما دنا منه رمى جريج بنفسه من فوق النخله فبدت عورته، فإذا ليس له ما للرجال و لا له ما للنساء. فانصرف علىّ عليه السلام الى النبىّ صلّى اللّه عليه و آله فقال: يا رسول اللّه إذا بعثتنى فى الامر اكون فيه كالمسمار المحمى أم أثبت؟ قال: لا بل أثبت، قال: و الذى بعثك بالحق ما له ما للرجال و ما له ما للنساء، فقال: الحمد للّه الذى صرف عنا السوء أهل البيت. و هكذا ذكر القصه فى ص ۶۳۹ عند قوله تعالى:« يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جاءَكُمْ فاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا» الآيه فى سوره الحجرات: ۴۹. أما قوله: ان الخاصّه روت أنّها نزلت فى افك عائشه بماريه القبطيه، فقد روى الصدوق فى الخصال ج ۲ ص ۱۲۰- ۱۲۶ مناشده علىّ عليه السلام بروايه عامر بن واثله و فى آخرها: قال: نشدتكم باللّه هل علمتم أن عائشه قالت لرسول اللّه: ان إبراهيم ليس منك و أنّه ابن فلان القبطى، قال: يا على! اذهب فاقتله فقلت: يا رسول اللّه إذا بعثتنى اكون كالمسمار المحمى فى الوبر أو

أتثبت؟ قال: لا- بل تثبت، فذهبت فلما نظر الىّ استند الى حائط فطرح نفسه فيه، فطرحت نفسى على أثره، فصعد على نخل و صعدت خلفه، فلما رآنى قد صعدت رمى بازاره فإذا ليس له شى ء ممّا يكون للرجال فجئت فأخبرت رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله فقال: الحمد للّه الذى صرف عنا السوء أهل البيت؟ فقالوا: اللّهمّ لا. و هكذا ذكر القصه السيّد المرتضى علم الهدى فى الغرر و الدرر ج ۱ ص ۷۷ و قال: روى محمّد بن الحنفيه عن أبيه أمير المؤمنين عليه السلام قال: كان قد كثر على ماريه القبطيه أم إبراهيم فى ابن عم لها قبطى كان يزورها و يختلف إليها فقال لى النبىّ صلّى اللّه عليه و آله« خذ هذا السيف و انطلق، فان وجدته عندها فاقتله» قلت: يا رسول اللّه أكون فى أمرك إذا أرسلتنى كالسكه المحماه أمضى لما أمرتنى؟ أم الشاهد يرى ما لا يرى الغائب؟ فقال لى النبىّ صلّى اللّه عليه و آله:« بل الشاهد يرى ما لا يرى الغائب» و ذكر مثل ما مر. و روى الصدوق فى علل الشرائع باب نوادر العلل تحت الرقم ۱۰ عن ماجيلويه عن عمه عن البرقى، عن محمّد بن سليمان، عن داود بن النعمان، عن عبد الرحيم القصير قال: قال لى أبو جعفر عليه السلام : أما لو قد قام قائمنا عليه السلام لقد ردت إليه الحميراء حتّى يجلدها الحد، و حتّى ينتقم لابنه محمّد فاطمه عليها السلام منها، قلت: جعلت فداك و لم يجلدها الحد؟ قال: لفريتها على أم إبراهيم عليهما السلام. قلت: فكيف أخره اللّه للقائم؟ فقال: لان اللّه تبارك و تعالى بعث محمّدا صلى الله عليه و آله رحمه و بعث القائم عليه السلام نقمه. و أمّا أصل هذا الافك- الافك بماريه القبطيه و ابن عم لها يقال له مأبور- فهو مسلم عند العامّه مشهور عندهم، و ممن صرّح بذلك ابن حجر فى الإصابه ترجمه مأبور الخصى و أبو عمر فى الاستيعاب ترجمه ماريه القبطيه و ابن الأثير فى أسد الغابه ترجمه ماريه و مأبور معا. ذكر ابن الأثير، عن محمّد بن إسحاق أن المقوقس أهدى الى رسول اللّه جوارى أربعا منهن ماريه أم إبراهيم و أختها سيرين التى وهبها النبىّ صلّى اللّه عليه و آله لحسان بن ثابت فولدت له عبد الرحمن، و أمّا مأبور فهو الخصى الذى أهداه المقوقس مع ماريه، و هو الذى اتهم بماريه فأمر النبىّ صلّى اللّه عليه و آله عليا أن يقتله، فقال على: يا رسول اللّه أكون كالسكه المحماه أو الشاهد يرى ما لا- يرى الغائب الحديث. و ذكر ابن حجر عن ابن سعد أن ماريه كانت بيضاء جميله فأنزلها رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله فى العاليه: مشربه أم إبراهيم و كان يختلف إليها هناك و كان يطؤها بملك اليمين و ضرب عليها مع ذلك الحجاب فحملت منه و وضعت هناك فى ذى الحجه سنه ثمان، و من طريق عمره عن عائشه قالت: ما عزت علىّ امرأه الا دون ما عزت على ماريه، و ذلك أنّها كانت جميله جعده، فأعجب بها رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله و كان أنزلها أول ما قدم بها فى بيت الحارثه بن النعمان فكانت جارتنا، فكان عامه الليل و النهار عندها حتّى تعنى أو عناها، فجزعت فحولها الى العاليه، و كان يختلف إليها هناك، فكان ذلك أشدّ علينا، الخبر. فالظاهر أن الرجل كان اسمه جريجا و المأبور وصف له غلب عليه و معناه الخصى. الذى أصلح ابرته و هى كنايه عن عضو الإنسان كما عن التاج، أو هو بمعنى المتهم، يقال« فلان ليس بمأبور فى دينه» أى بمتهم، قال الفيروزآبادى. و قول علىّ عليه السلام: « و لست بمأبور فى دينى» أى بمتهم فى دينى فيتألفنى النبىّ صلّى اللّه عليه و آله بتزويجى فاطمه. فالمسلم من روايات الفريقين أن الرجل كان متّهما بذلك لاختلافه عند ماريه و كونه نديما لها نسيبا منها، و كان اتهامه شايعا عند المنافقين و الفساق: يتلقونه بألسنتهم من لدن أن حبلت ماريه بابراهيم زعما منهم أن رسول اللّه قد عقم لعله و لذلك لا يلدن نساؤه حتّى صرح بذلك عائشه فى وجه النبىّ صلّى اللّه عليه و آله تسليه له بوفاه إبراهيم ابنه! فغضب رسول اللّه و أمر عليا بما انتهى الى براءه ماريه و مأبور. فآيات الافك المعنونه فى صدر الباب تنطبق بلا ريب على افك ماريه و مأبور أكمل انطباق، مضافا الى ان السوره نزلت فى سنه تسع بشهاده آيات اللعان الواقعه فى صدرها قبل آيات الافك، كما عرفت سابقا؛ و قد كان وفاه إبراهيم بن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله فى سنه تسع أيضا. و أمّا قوله« ان العامّه روت أنّها نزلت فى عائشه و ما رميت به فى غزوه بنى المصطلق من خزاعه» فقد رووا فى ذلك عن عائشه- و هى قهرمانه القصه- روايات متعدّده تعلو عليها آثار الاختلاق و الاسطوره ملخصها: كان رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله اذا أراد سفرا أقرع

بين نسائه فأيتهن خرج سهمها خرج بها معه، فلما كانت غزوه بنى المصطلق أقرع بينهن فخرج سهمى فخرج بى، فلما فرغ رسول اللّه من سفره وجه قافلا- حتّى إذا كـان قريبا من المدينه نزل منزلا فبات به بعض الليل ثمّ أذن بالرحيل فارتحل الناس و خرجت لبعض حاجتى و فى عنقى عقد لى فيه جزع ظفار، فلما فرغت انسل من عنقى و لا ادرى، فلما رجعت الى الرحل ذهبت ألتمسه فى عنقى فلم أجده وفد أخذ الناس فى الرحيل؛ فرجعت الى مكانى فالتمسته حتّى وجدته؛ ثم جئت الى الرحل و قد أقبل الرهط الذين كانوا يرحلون بى فاحتملوا هودجى و هم يحسبون أنى فيه؛ و شدوه على البعير و انطلقوا. فتلففت بجلبابى و اضطجعت و نمت فى مكانى اذ مر بى صفوان بن المعطل السلمى و قد كان تخلف عن العسكر، فلما رآنى قرب البعير فقال: اركبى و استأخر عنى و انطلق سريعا يطلب الناس حتّى أتينا الجيش و قد نزلوا موغرين فى نحر الظهيره، فلما رأونى يقود بى صفوان قال أهل الافك ما قالوا، و كان الذى تولى الافك عبد اللّه بن أبى بن سلول فى رجال من الخزرج. فلما علمت بذلك استأذنت رسول اللّه أن آتى أبوى، فأذن لى فجئت و قلت لامى: يا أمتاه ما يتحدث الناس؟ قالت يا بنيه هونى عليك قلما كانت امرأه وضيئه عند رجل يحبها و لها ضرائر، الا أكثرن عليها، فقلت: سبحان اللّه. و لما تحدث الناس بهذا دعا رسول اللّه علىّ بن أبى طالب و أسامه بن زيد فاستشارهما فأما أسامه فأثنى على خيرا و أمّا على فانه قال: ان النساء لكثير و انك لقادر على أن تستخلف، سل الجاريه فانها ستصدقك، فدعا رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله بريره ليسألها، فقام إليها على بن أبى طالب فضربها ضربا شديدا، يقول: اصدقى رسول اللّه، فقالت: و اللّه ما أعلم الا خيرا الا أنّها جاريه حديثه السن تنام عن عجين أهلها فتأتى الداجن فتأكله. فاستعذر رسول اللّه يومئذ فى خطبه قصيره خطبها فقال: من يعذرنى من رجل بلغنى أذاه فى أهل بيتى فقام سعد بن معاذ فقال: أنا أعذرک ان كان من الاوس ضربت عنقه، و ان كان من الخزرج أمرت ففعلنا أمرک، فقام سعد بن عباده سيد الخزرج و كان قبل ذلک رجلا صالحا و لكن احتملته الحميه فقال لسعد: كذبت لعمرو اللّه ما تقتله و لا تقدر على قتله، فتثاور الحيان: الاوس و الخزرج، فسكتهم رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله. ثمّ دخل رسول اللّه على و عندى ابواى، فجلس و حمد اللّه و أثنى عليه، ثمّ قال: يا عائشه! قد كان ما بلغک من قول الناس، فاتقى اللّه و ان كنت قد قارفت سوءا فتوبى الى اللّه، فقلت: و اللّه لا أتوب و اللّه يعلم انى لبريئه، فما برح رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله حتّى نزل عليه الوحى ببراءتى. ثمّ ان حسانا هجا صفوان بن المعطل، فاعترضه صفوان و ضربه بذباب السيف. فلما جاء به الى رسول اللّه استوهبه من حسان فوهبه له و أعطاه عوضا منها بئر حاء و سيرين أمه قبطيه فولدت له عبد الرحمن بن حسان، و لقد سئل عن ابن المعطل فوجدوه رجلا حصورا ما يأتى النساء، و فى لفظ أنّه لما بلغه خبز الافک قال: سبحان اللّه و اللّه ما كشفت كنف أنثى قط، فقتل بعد ذلک شهيدا فى سبيل اللّه. هذا ملخص القصه، و قد كان الغالب عليها طنطنه القصاصين، فأعرضنا عن ذكرها بتفصيلها، لان العارف بسبک الآثار المختلقه قليل؛ و انما ذكرنا منها ما يمكننا النقد عليها و يصحّ تمسک العموم بها، فنقول: «۱» راويه هذا الافک نفس عائشه، و قد تفرد بنقله، و لم يرد فى سرد غزوه المريسيع ذكر من ذلک، و كل من ذكر القصه أفرد لها فصلا على حده بعد ذكره غزوه المريسيع بروايه عائشه. «۲» ان رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله لم يكن ليخرج معه نساءه فى الغزوات، و لم يرد ذكر من ذلک فى غزوه من غزواته حتّى فى غزوه بنى المصطلق الا من عائشه فى حديثه هذا. «۳» غزا رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله بنى المصطلق مغيرا يسرع السير اليهم فهجم عليهم، لما بلغه أنهم يجمعون له؛ فلم يكن يناسب له مع هذا أن يخرج معه عائشه و لا غيرها. «۴» كان رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله نزل بالجيش فبات به بعض الليل ثمّ ارتحل بالليل، و لم تكن عائشه تحتاج بالليل أن تبعد عن الجيش لقضاء حاجتها، فكيف لم تسمع همهمه الركبان و قعقعه السلاح و صهيل الافراس حين قفلوا و أبعدوا، و كيف لم تعد حتّى تدرک القافله، و كيف غلبتها عينها فنامت و الحال هذه. «۵» هل كانت عائشه فى هذه الغزوه وحدها؛ لم تكن معه امرأه أخرى من خادم و غيره؟ كيف يكون ذلک؟ و لو كان معها غيرها كيف لم يخبر الرحالين أن عائشه راحت لتفقد عقدها، و الهودج خاليه عنها. «۶» أشار

على على رسول اللّه أن يسأل الجاريه- و هى بريره مولاه عائشه- فان كانت هى عندها فى سفرتها هذه فكيف لم تخبر الناس أن الهودج خاليه، و إذا لم تكن عندها. فكيف أشار علىّ ليسألها رسول اللّه، ثمّ ضربها ضربا شديدا ليصدق و لم سألها رسول اللّه عن ذلک و هى لم تكن فى السفره. «٧» تكلمت عائشه مع امها أم رومان، و قد رووا أنّها توفيت سنه أربع و قيل سنه خمس، لكنهم قالوا بوفاتها آخر سنه ست تحكما ليتوافق مع خبر الافک، و هو كما ترى. «٨» سعد بن معاذ استشهد بعد غزوه بنى قريظه سنه خمس فكيف تثاور مع سعد بن عباده بعد غزوه بنى المصطلق فى سنه ست؟ حكموا بأن الغزوه كانت قبل الخندق ليتوافق مع خبر الافک و هو تحكم. «٩» سيرين أخت ماريه القبطيه أهديت الى النبىّ صلّى اللّه عليه و آله فى سنه سبع و قيل سنه ثمان، فوهبها النبىّ صلّى اللّه عليه و آله لحسان- ترى نص ذلک فى كتب التراجم: ترجمه صفوان؛ و سيرين و ماريه و عبد الرحمن بن حسان فكيف تقول عائشه: وهبها رسول اللّه لحسان فى هذه القصه و هى حينئذ بالاسكندريه عند مالكها المقوقس. «١٠» زعمت أن صفوان كان حصورا- و الحصور ان كان بمعنى حبس النفس عن الشهوات؛ فهو وصف اختيارى؛ لا ينفع تبرئه لها، مع أنّه لا يصحّ التعبير بأنهم وجدوه كذلک؛ و ان كان وصفا لخلقته؛ فقد روى فى حديث صححه ابن حجر عند ترجمه صفوان أنه جاءت امرأه صفوان بن المعطل الى النبىّ صلّى اللّه عليه و آله فقالت يا رسول اللّه ان زوجى صفوان يضربنى الحديث، قال ابن حجر، و قد أورد هذا الاشكال قديما البخارى و مال الى تضعيف الحديث. فترى أنهم يضعفون الحديث الصحيح ليصح لهم حديث الافک، ان هذا لشى ء عجاب. «١١» لقد صحّ ان رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله بعد ما قال عبد اللّه بن أبى ما قال، رحل من المريسيع و لم ينزل بهم الا فى اليوم الثانى حين آذتهم الشمس، فوقعوا نياما، و انما فعل ذلک ليشغل الناس عن الحديث الذى كان بالامس، ثمّ راح بعد يقظتهم حتّى سلک الحجاز و نزل بقعاء ثمّ رحل مسرعا حتّى قدم المدينه، فلم ينزل ليلا أو بعض ليل حتّى يصحّ قولها فى رواحها. لقضاء الحاجه. «١٢» كيف تصدى القرآن العزيز ردا على ابن أبى فى قوله:« لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ» فأنزل سوره المنافقون و ذكر فيها مقاله و خبث نيته و لم يذكر قصه الافک و ظرفها سوره المنافقون، ثمّ ذكرها فى سوره النور؛ و قد نزل فى سنه تسع بعد ثلاث سنين. «١٣» تقول آيه الافک« إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَناتِ الْغافِلاتِ الْمُؤْمِناتِ» فوصفها أولا- بالغفله عن هذا الافک، و هو يناسب ماريه القبطيه حيث كانت خارجه عن المدينه نازله فى مشربتها لا يختلف عندها الا رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله و نسيبها المأبور: و اما عائشه فقد كانت قهرمانه الافک و حيث بقيت مع صفوان وحدها، و لم يدركا الجيش الا فى نحر الظهيره فلتذهب نفسها كل مذهب؛ و كيف كانت غافله عن ذلک و هى تقول:« فارتعج العسكر؛ لما رأوا أن طلع الرجل يقود بى». «١٤» وصفها آيه الافک بالايمان، و الحال أن القرآن العزيز يعرض بعدم ايمان عائشه فى قوله« عَسى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْواجاً خَيْراً مِنْكُنَّ مُسْلِماتٍ مُؤْمِناتٍ» الآيه و هكذا يؤذن بتظاهرها على النبىّ صلّى اللّه عليه و آله فى قوله« إِنْ تَتُوبا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُما وَ إِنْ تَظاهَرا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلاهُ وَ جِبْرِيلُ وَ صالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلائِكَةُ بَعْدَ ذلِكَ ظَهِيرٌ» ثم يعرض بخيانتها فى قوله:« ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كانَتا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبادِنا صالِحَيْنِ فَخانَتاهُما، فَلَمْ يُغْنِيا عَنْهُما مِنَ اللَّهِ شَيْئاً وَ قِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ».

lt;meta info="- «إِنَّ الَّذِينَ جَاؤُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُم مَّا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ* لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ* لَوْلَا جَاؤُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاء فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاء فَأُوْلَئِكَ عِندَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ* وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ* إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمٌ* وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَا أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ* يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَن تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ* وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ* إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ* وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاء وَالْمُنكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ* وَلَا يَأْتَلِ أُوْلُوا الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُوْلِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ* إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ* يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ* يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ* الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُوْلَئِكَ مُبَرَّؤُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ» ؛ { در حقیقت کسانی که آن بهتان [داستان افک] را [در میان] آوردند دسته ای از شما بودند آن [تهمت] را شری برای خود تصور مکنید بلکه برای شما در آن مصلحتی [بوده] است برای هر مردی از آنان [که در این کار دست داشته] همان گناهی است که مرتکب شده است و آن کس از ایشان که قسمت عمده آن را به گردن گرفته است عذابی سخت خواهد داشت* چرا هنگامی که آن [بهتان] را شنیدید مردان و زنان مؤمن گمان نیک به خود نبردند و نگفتند این بهتانی آشکار است* چرا چهار گواه بر [صحت] آن [بهتان] نیاوردند پس چون گواهان [لازم] را نیاورده اند ایناننند که نزد خدا دروغگویانند* و اگر فضل خدا و رحمتش در دنیا و آخرت بر شما نبود قطعا به [سزای] آنچه در آن به دخالت پرداختید به شما عذابی بزرگ می رسید* آنگاه که آن [بهتان] را از زبان یکدیگر می گرفتید و با زبانهای خود چیزی را که بدان علم نداشتید می گفتید و می پنداشتید که کاری سهل و ساده است با اینکه آن [امر] نزد خدا بس بزرگ بود* و [گر نه] چرا وقتی آن را شنیدید نگفتید برای ما سزاوار نیست که در این [موضوع] سخن گوییم [خداوندا] تو منزهی این بهتانی بزرگ است* خدا اندرزتان می دهد که هیچ گاه دیگر مثل آن را اگر مؤمنید تکرار نکنید* و خدا برای شما آیات [خود] را بیان می کند و خدا دانای سنجیده کار است* کسانی که دوست دارند که زشتکاری در میان آنان که ایمان آورده اند شیوع پیدا کند برای آنان در دنیا و آخرت عذابی پر درد خواهد بود و خدا[ست که] می داند و شما نمی دانید* و اگر فضل و رحمت خدا بر شما نبود و اینکه خدا رئوف و مهربان است [مجازات سختی در انتظارتان بود]* ای کسانی که ایمان آورده اید پای از پی گامهای شیطان منهید و هر کس پای بر جای گامهای شیطان نهد [بداند که] او به زشتکاری و ناپسند وامی دارد و اگر فضل خدا و رحمتش بر شما نبود هرگز هیچ کس از شما پاک نمی شد ولی [این] خداست که هر کس را بخواهد پاک می گرداند و خدا[ست که] شنوای داناست* و سرمایه داران و فراخ دولتان شما نباید از دادن [مال] به خویشاوندان و تهیدستان و مهاجران راه خدا دریغ ورزند و باید عفو کنند و گذشت نمایند مگر دوست ندارید که خدا بر شما ببخشاید و خدا آمرزنده مهربان است* بی گمان کسانی که به زنان پاکدامن بی خبر [از همه جا] و با ایمان نسبت زنا می دهند در دنیا و آخرت لعنت شده اند و برای آنها - عذابی سخت خواهد بود* در روزی که زبان و دستها و پاهایشان بر ضد آنان برای آنچه انجام می دادند شهادت می دهند* آن روز خدا جزای شایسته آنان را به طور کامل می دهد

و خواهند دانست که خدا همان حقیقت آشکار است* زنان پلید برای مردان پلیدند و مردان پلید برای زنان پلید و زنان پاک برای مردان پاکند و مردان پاک برای زنان پاک اینان از آنچه در باره ایشان می گویند بر کنارند برای آنان آمرزش و روزی نیکو خواهد بود} -. نور / ۱۱-۲۶، مؤلف قدس سره این آیات را تماماً در جلد ۲۰ : ۳۰۹-۳۱۶ باب قصه افک آورده است، سپس آیات را برگرفته از کلام طبرسی در مجمع البیان ۷ : ۱۳۰ و بیضاوی در انوارالتنزیل ۲ : ۱۳۳-۱۳۷ تفسیر کرده است، درباره اینکه این آیه ها در موضوع تهمت زدن منافقین به عایشه و صفوان بن معطّل سهمی نازل شده است، سپس از تفسیر قمی : ۴۵۳ نقل کرده است که عامه روایت کرده اند که این آیات درباره عایشه و غزوه بنی مصطلق نازل شده و اما شیعیان روایت کرده اند که این آیات درباره ماریه قبطیه و تهمتی که عایشه به او زد نازل شده است. -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: إِیَّاکُمْ وَ الْفُحْشَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا یُحِبُّ الْفَاحِشَ الْمُتَفَحِّشَ (۱).

**[ترجمه]خصال: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: از کلام زشت و فحش بپرهیزید، همانا خداوند فحش دهنده ای را که بسیار کلام زشت می گوید دوست نمی دارد. -. خصال ۱ : ۸۳ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ قَالَ رُوِیَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُثْمَانَ عَنْ مُوسَی الْمَرْوَزِیِّ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْأَوَّلِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَرْبَعٌ یُفْسِدْنَ الْقَلْبَ وَ یُنْبِتْنَ النِّفَاقَ فِی الْقَلْبِ کَمَا یُنْبِتُ الْمَاءُ الشَّجَرَ اسْتِمَاعُ اللَّهْوِ وَ الْبَذَاءُ وَ إِتْیَانُ بَابِ السُّلْطَانِ وَ طَلَبُ الصَّیْدِ(۲).

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۸۳ فی حدیث.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۰۸.

**[ترجمه]خصال: از ابوالحسن اول علیه السلام نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چهار چیز قلب را فاسد می کنـد و نفاق را در دل ها می رویانـد آنطور که آب درخت را می رویانـد: گوش دادن به لهو و لعب، بد دهانی، رفتن در خانه سلطان و شکار حیوانات. - . همان : ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۳»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِنَّ اللَّهَ یُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِیَّ السَّائِلَ الْمُلْحِفَ (۱).

**[ترجمه]خصال: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: از فحش دادن بپرهیزید، همانا خداوند فحش دهنده بد دهان و گدای سمج را دوست ندارد. - . همان : ۱۲۸ -

**[ترجمه]

«۴»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی: فِیمَا أَوْصَی بِهِ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عِنْدَ وَفَاتِهِ کُنْ لِلَّهِ یَا بُنَیَّ عَامِلًا وَ عَنِ الْخَنَاءِ زَجُوراً(۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: پیامبر صلی الله علیه و آله در وصیتش به امیرالمؤمنین علیه السلام هنگام رحلتش فرمود: پسرم، برای خدا عمل کن و از شخص بددهان منزجر باش. - . امالی طوسی ۱ : ۷ -

**[ترجمه]

«۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ الْحَیِیَّ الْمُتَعَفِّفَ وَ یُبْغِضُ الْبَذِیَّ السَّائِلَ الْمُلْحِفَ .(۳)

**[ترجمه]امالی طوسی: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند شخص با حیا و پاکدامن را دوست و گدای بددهان و سمج را دشمن می دارد. - . همان : ۷۳ -

**[ترجمه]

«۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَا کَانَ الْفُحْشُ فِی شَیْ ءٍ قَطُّ إِلَّا شَانَهُ وَ

لَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْ ءٍ قَطُّ إِلَّا زَانَهُ .(۴)

**[ترجمه]امالی طوسی: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: فحش هرگز در چیزی نیست مگر انکه ان را زشت می کند، حیا نیز هرگز در چیزی نیست مگر انکه ان را زینت می دهد. - . همان : ۱۹۳ و در مجالس مفید : ۱۰۷ مانند آن دیده شده است. -

**[ترجمه]

«۷»

ع، [علل الشرائع]: فِي خُطْبَهِ فَاطِمَهَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهَا فَرَضَ اللَّهُ اجْتِنَابَ قَذْفِ الْمُحْصَنَاتِ حَجْباً عَنِ اللَّعْنَهِ .(۵)

**[ترجمه]علل الشرایع: در خطبه فاطمه سلام الله علیها آمده است: خداوند پرهیز از تهمت به زنان شوهر دار را برای دوری از لعن و نفرین، واجب کرده است. - . علل الشرایع ۱ : ۲۳۶ -

**[ترجمه]

«۸»

ع (۶) ، [علل الشرائع] ن، [عيون أخبار الرضا عليه السلام] فِي عِلَلِ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الرِّضَا عليه السلام: حَرَّمَ اللَّهُ قَذْفَ الْمُحْصَنَاتِ (۷) لِمَا فِيهِ مِنْ إِفْسَادِ الْأَنْسَابِ وَ نَفْيِ الْوَلَدِ وَ إِبْطَالِ الْمَوَارِيثِ وَ تَرْكِ التَّرْبِيَهِ وَ ذَهَابِ الْمَعَارِفِ وَ مَا فِيهِ مِنَ الْمَسَاوِي وَ الْعِلَلِ الَّتِي تُؤَدِّي إِلَى فَسَادِ

ص: ۱۱۱

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۲۸ و الاسناد هكذا: الخليل، عن ابن صاعد، عن حمزه ابن العباس، عن يحيى بن نصر، عن ورقاء بن عمر، عن الأعمش عن أبي صالح؛ عن أبي هريره.

۲- ۲. أمالي الطوسيّ ج ۱ ص ۷.

۳- ۳. أمالي الطوسيّ ج ۱ ص ۷۳.

۴- ۴. أمالي الطوسيّ ج ۱ ص ۱۹۳، و ترى مثله في مجالس المفيد: ۱۰۷.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۱ ص ۲۳۶.

۶- ۶. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۵؛ و قد مر في الباب ۶۸ تحت الرقم ۸ أن قذف المحصنات من الكبائر، لان اللّه عزّ و جلّ يقول:« لُعِنُوا فِي الدُّنْيا وَ الْآخِرَهِ وَ لَهُمْ عَذابٌ عَظِيمٌ»

۷- ۷. ما بين العلامتين كان ساقطا من الأصل أضفناه من المصدرين بالقرينه.

الْخَلْقِ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۵ و در باب ۶۸ شماره ۸ گذشت که تهمت زدن به زنان شوهردار از گناهان کبیره است، زیرا خداوند تعالی فرمود: «لعنوا فی الدنیا و الاخره و لهم عذاب عظیم». - ،

عیون اخبار الرضا: امام رضا علیه السلام فرمود: خداوند عزّ و جل نسبت ناروا به زنان عفیف را حرام کرده زیرا در آن مفاسدی است باین شرح: الف: فساد و تباه شدن انساب. ب: نفی و سلب کردن فرزند از مادر. ج: ابطال و از بین بردن مواریث. د: ترک تربیت فرزند. ه: نابود شدن معارف. و: مساوی و شرور و علّت های دیگری که جملگی موجب فساد خلق می باشند. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۹۲ -

**[ترجمه]

«۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ لَا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ الدَّيُّوثُ مِنَ الرِّجَالِ وَ الْفَاحِشُ الْمُتَفَحِّشُ وَ الَّذِی يَسْأَلُ النَّاسَ وَ فِی يَدِهِ ظَهْرُ غِنًی (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق علیه السلام فرمود: در قیامت خداوند به سه گروه نگاه نمی کند و پاکشان نمی کند و عذاب دردناک برای آنان است: مردانی که مرد نامحرم را بر زنانشان داخل می کنند، فحش دهنده ای که بسیار فحش می دهد و کسی که گدایی می کند و در دستش آثار ثروت هست(کنایه از توانایی بر کار است). - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۷۸ -

**[ترجمه]

«۱۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ الْهِلَالِيِّ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْجَنَّهَ عَلَی كُلِّ فَاحِشٍ بَذِیٍّ قَلِيلِ الْحَيَاءِ لَا يُبَالِی مَا قَالَ وَ لَا مَا قِيلَ لَهُ فَإِنَّكَ إِنْ فَتَّشْتَهُ لَمْ تَجِدْهُ إِلَّا لِغَيَّهٍ(۳)

أَوْ شِرْكِ شَيْطَانٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ فِی النَّاسِ شِرْكُ شَيْطَانٍ قَالَ أَ وَ مَا تَقْرَأُ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَی وَ شارِكْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ(۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: سلیم بن قیس از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت می کند که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند بهشت را بر هر دشنام گوی بددهان و کم حیا و بی مبالات به گفته هایش و آنچه درباره اش می گویند، حرام کرده است. اگر تحقیق کنی او را فرزند زنا می یابی ویا شیطان در نطفه او مشارکت کرده است. - . همان ۲ : ۲۹۹ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنِ سُلَيْمٍ: مِثْلَهُ وَ زَادَ فِي آخِرِهِ قِيلَ أَ يَكُونُ مَنْ لَا يُبَالِي مَا قَالَ وَ مَا قِيلَ لَهُ فَقَالَ نَعَمْ مَنْ تَعَرَّضَ لِلنَّاسِ فَقَالَ فِيهِمْ وَ هُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُمْ لَا يَتْرُكُونَهُ فَذَلِكَ الَّذِي لَا يُبَالِي مَا قَالَ وَ مَا قِيلَ لَهُ (۵).

**[ترجمه]نوادر: مانند حدیث قبلی و در آخر اضافه شده: گفته شد: آیا کسی هست که نسبت به آنچه می گوید و آنچه درباره اش می گویند بی تفاوت باشد؟ فرمود: بله، آنکه متعرض مردم می شود و در باره ی انان حرف می زند و می داند که مردم هم او را رها نمی کنند، این کسی است که نسبت به آنچه می گوید و آنچه درباره اش می گویند بی تفاوت و بی مبالات است. - . نوادر، کتاب زهد حسین بن سعید اهوازی، خطی است. -

**[ترجمه]

«۱۲»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنِ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ وَ الْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَ الْبَذَاءُ مِنَ الْجَفَا وَ الْجَفَا فِي النَّارِ(۶).

**[ترجمه]نوادر: امام صادق علیه السلام فرمود: حیا از ایمان است و ایمان در بهشت، بد زبانی از جفا است و جفا در جهنم. - . برای این حدیث شرح مکفی از مؤلف وجود دارد. ر.ک ۷۱ : ۳۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْحَيِيَّ الْحَلِيمَ الْغَنِيَّ الْمُتَعَفِّفَ

۱- ۱. عيون الأخبار ج ۲ ص ۹۲.

۲- ۲. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۱۷۸، في آيه آل عمران ص ۷۷.

۳- ۳. أي زنيه، يقال: ولد فلان لغيه: نقيض لرشده، و أصله غوى.

۴- ۴. تفسير العيّاشيّ ج ۲ ص ۲۹۹.

۵- ۵. كتاب الزهد للحسين بن سعيد الأهوازي مخطوط.

۶- ۶. للحديث شرح مستوفى للمؤلّف راجع ج ۷۱ ص ۳۲۹.

أَلَا وَ إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِیَّ السَّائِلَ الْمُلْحِفَ.

**[ترجمه]نوادر: از امام صادق علیه السلام نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند شخص با حیاو بردبار و بی نیاز پاکدامن را دوست دارد، آگاه باشید، خداوند، دشنام گوی بد دهان و گدای سمج را دشمن می دارد.

**[ترجمه]

«۱۴»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الصَّيْقَلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْحَيَاءَ وَ الْعَفَافَ وَ الْعِیَّ عِیُّ اللِّسَانِ لَا عِیُّ الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ وَ الْفُحْشَ وَ الْبَذَاءَ وَ السَّلَاطَهَ مِنَ النِّفَاقِ (۱).

**[ترجمه]نوادر: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: حیا و پاک دامنی و عجز و ناتوانی - ناتوانی زبان نه قلب — از ایمان است، و دشنام و بد زبانی و گستاخی از نفاق.

**[ترجمه]

«۱۵»

الْهِدَايَهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ الشِّرْكَ بِاللَّهِ إِلَى أَنْ قَالَ وَ قَذْفَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ (۲).

ص: ۱۱۳

۱- ۱. صدر الخبر هکذا: عن الصيقل قال: كنت عند أبی عبد اللّه علیه السلام جالسا فبعث غلاما له أعجميا فی حاجه الی رجل فانطلق ثمّ رجع فجعل أبو عبد اللّه علیه السلام يستفهمه الجواب و جعل الغلام لا يفهمه مرارا. قال: فلما رأيته لا يتعبر لسانه و لا يفهمه، ظننت أن أبا عبد اللّه علیه السلام سيغضب عليه، قال: و أحد أبو عبد اللّه علیه السلام النظر إليه ثمّ قال: أما و اللّه لئن كنت عيی اللسان فما أنت بعيی القلب، ثمّ قال: ان الحياء الحديث، راجع كتاب الزهد أول باب من الكتاب« باب الصمت الا بخير و ترك الرجل ما لا يعنيه» و الحديث فی آخر الباب، و أخرجه المؤلّف فی ج ۷۱ ص ۳۳۰ عند بيان الحديث.

۲- ۲. كتاب الهدايه ص ۷۷.

**[ترجمه]هدایه: [رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: از هفت گناهی که موجب هلاکت می شودبپرهیزید: شرک به خدا، تا جایی که فرمود: و تهمت ناروا به زنان شوهردار بی خبر با ایمان]. - . هدایه : ۱۷۷ -

**[ترجمه]

باب ۸۴ الدیاثه و القیاده

روایات

«۱»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السِّنْدِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَیْلٍ عَنْ شُرَیْسٍ الْوَابِشِیِّ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ الْجَنَّةَ لَیُوجَدُ رِیحُهَا مِنْ مَسِیرَةِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ وَ لَا یَجِدُهَا عَاقٌّ وَ لَا دَیُّوثٌ قِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا الدَّیُّوثُ قَالَ الَّذِی تَزْنِی امْرَأَتُهُ وَ هُوَ یَعْلَمُ (۱).

**[ترجمه]خصال: از امام باقر علیه السلام نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بوی بهشت از مسافت پانصد ساله می رسد، و به عاق والدین و دیوث نمی رسد، سوال شد: ای رسول خدا، دیوث کیست؟ فرمود: کسی که زنش زنا می دهد و او می داند. - . خصال ۱ : ۲۰ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: فِی وَصِیَّتِهِ لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ کَفَرَ بِاللَّهِ الْعَظِیمِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ عَشَرَةٌ الْقَتَّاتُ وَ السَّاحِرُ وَ الدَّیُّوثُ الْخَبَرَ(۲).

**[ترجمه]خصال: از رسول خدا صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام وصیت شده: از این امت ده چیز، کفر به خدای بزرگ است: بهتان زن، جادوگر و دیوث و ... . - . همان ۲ : ۶۱ -

**[ترجمه]

«۳»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ الْوَرَّاقِ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنْ سَهْلٍ عَنْ عَبْدِ الْعَظِیمِ الْحَسَنِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الثَّانِی عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَمَّا أُسْرِیَ بِی رَأَیْتُ امْرَأَةً یُحْرَقُ وَجْهُهَا وَ یَدَاهَا وَ هِیَ تَأْکُلُ أَمْعَاءَهَا وَ أَنَّهَا کَانَتْ قَوَّادَةً الْخَبَرَ(۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: ابوجعفر ثانی علیه السلام از پدرانش نقل کرده رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: شبی که به معراج رفتم زنی را دیدم که سر و رویش آتش گرفته بود و مشغول خوردن روده های خود بود آن کسی بود که دلّالی جنسی به حرام میکرد. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۱۱ در ضمن یک حدیث طولانی. -

**[ترجمه]

«۴»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى عليه السلام قَالَ: حُرِّمَتِ الْجَنَّةُ عَلَى ثَلَاثَةٍ النَّمَّامِ وَ مُدْمِنِ الْخَمْرِ وَ الدَّيُّوثِ وَ هُوَ الْفَاجِرُ(۴).

ص: ۱۱۴

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۲۰.

۲- ۲. الخصال ج ۲ ص ۶۱.

۳- ۳. عیون الأخبار ج ۲ ص ۱۱ فی حدیث طویل.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۲۴۱. و قد تقدم فی ج ۷۶ ص ۳۶۵ عن کتاب ثواب الأعمال أن من قاود بین رجل و امرأه حراما حرم اللّه علیه الجنه و مأواه جهنم و ساءت مصیرا، و لم یزل فی سخط اللّه حتّی. یموت، و فی ج ۷۶ الباب ۶۷ باب جوامع مناهی النبیّ صلّی اللّه علیه و آله و متفرقاتها شطر کثیر یتعلق بهذه الأبواب فلا تغفل.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: علی بن جعفر از امام کاظم علیه السلام روایت کرد که فرمود: بهشت بر سه کس حرام است: سخن چین، معتاد به شراب و دیوث که او فاسق و فاجر است. - . ثواب الاعمال : ۲۴۱ -

**[ترجمه]

«۵»

سن، [المحاسن] عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَ أَظُنُّ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی هَاشِمٍ عَنْ أَبِی خَدِیجَهَ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: قِیلَ لَهُ بَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَعَنَ الْوَاصِلَهَ وَ الْمَوْصُولَهَ قَالَ إِنَّمَا لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْوَاصِلَهَ الَّتِی تَزْنِی فِی شَبَابِهَا فَلَمَّا أَنْ كَبِرَتْ كَانَتْ تَقُودُ النِّسَاءَ إِلَی الرِّجَالِ فَتِلْكَ الْوَاصِلَهُ وَ الْمَوْصُولَهُ(۱).

**[ترجمه]محاسن: از امام باقر علیه السلام سوال شد به ما بگو از واصله و موصوله که پیامبر لعن فرموده اند، فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله نفرین کرد واصله را یعنی کسی که در جوانی زنا می داده و وقتی پیر شد زنان را به مردان می رساند، این واصله و موصوله است. - . محاسن : ۱۱۴ -

**[ترجمه]

«۶»

سن، [المحاسن] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ وَ غَیْرِهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ غِیَاثٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام قَالَ قَالَ عَلِیٌّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ: إِنَّ اللَّهَ یَغَارُ لِلْمُؤْمِنِ فَلْیَغَرْ مَنْ لَا یَغَارُ فَإِنَّهُ مَنْكُوسُ الْقَلْبِ (۲).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام از پدرش نقل کرد که علی علیه السلام فرمود: خداوند برای مؤمن غیرت دارد پس غیرت به خرج بده، و کسی که غیرت نداشته باشد دلش واژگونه است. - . همان : ۱۱۵ -

**[ترجمه]

«۷»

سن، [المحاسن] فِی رِوَایَهِ غِیَاثِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: یَا أَهْلَ الْعِرَاقِ نُبِّئْتُ أَنَّ نِسَاءَكُمْ یُوَافِینَ الرِّجَالَ فِی الطَّرِیقِ أَ مَا تَسْتَحْیُونَ وَ قَالَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَا یَغَارُ(۳).

**[ترجمه]محاسن: از امام صادق علیه السلام نقل کرد که علی علیه السلام فرمود: ای اهل عراق، زنان شما در راه با مردان به هم می رسند و برخورد دارند، آیا شرم نمی کنید؟ و فرمود: خداوند لعنت کند مردی را که غیرت ندارد. - . همان -

**[ترجمه]

«۸»

سن، [المحاسن] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: كَانَ إِبْرَاهِيمُ علیه السلام غَيُوراً وَ جَدَعَ اللَّهُ أَنْفَ مَنْ لَا يَغَارُ(۴).

**[ترجمه]محاسن: از امام صادق علیه السلام نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ابراهیم علیه السلام غیرتمند بود، خدا بینی کسی را که غیرت ندارد قطع گرداند. -. همان -

**[ترجمه]

«۹»

سن، [المحاسن] عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ لَهُمْ صَلَاةً مِنْهُمُ الدَّيُّوثُ الَّذِی يُفْجَرُ بِامْرَأَتِهِ (۵).

**[ترجمه]محاسن: امام باقر علیه السلام فرمود: سه کس هستند که نمازشان قبول نیست، از ایشان دیوث است که با زنش زنا می کنند. -. همان -

**[ترجمه]

«۱۰»

سن، [المحاسن] فِی رِوَايَةِ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: عَرَضَ إِبْلِيسُ لِنُوحٍ علیه السلام وَ هُوَ قَائِمٌ يُصَلِّی فَحَسَدَهُ عَلَى حُسْنِ صَلَاتِهِ فَقَالَ:

۱- ۱. المحاسن ص ۱۱۴.

۲- ۲. المحاسن ص ۱۱۵.

۳- ۳. المحاسن ص ۱۱۵.

۴- ۴. المحاسن ص ۱۱۵.

۵- ۵. المحاسن ص ۱۱۵.

يَا نُوحُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ جَنَّهَ عَدْنٍ وَ غَرَسَ أَشْجَارَهَا وَ اتَّخَذَ قُصُورَهَا وَ شَقَّ أَنْهَارَهَا ثُمَّ اطَّلَعَ عَلَيْهَا فَقَالَ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ أَلَا وَ عِزَّتِي لَا يَسْكُنُهَا دَيُّوثٌ (۱).

**[ترجمه]محاسن: راوی گوید از امام باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: ابلیس بر نوح علیه السلام رسید که در حال نماز بود، بر نماز نیکوی او حسادت کرد، ابلیس گفت: ای نوح، خدای عز و جل بهشت جاودان را آفرید و درختانش را کاشت، قصر هایش را بنا کرد و نهر هایش را جاری ساخت، سپس بر آن مطلع ساخت و فرمود: «قد أفلح المؤمنون»، قسم به عزتم که در آن دیوث ساکن نمی شود. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۱»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: لَعَنَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله الْمُتَغَافِلَ عَنْ زَوْجَتِهِ وَ هُوَ الدَّيُّوثُ وَ قَالَ صلی الله علیه و آله اقْتُلُوا الدَّيُّوثَ.

**[ترجمه]فقه الرضا: پیامبر صلی الله علیه و آله کسی را که خود را نسبت به اعمال بد زنش بی خبر نشان می دهد نفرین کرد، او دیوث است و حضرت فرمود: او را بکشید.

**[ترجمه]

«۱۲»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: إِنْ قَامَتِ الْبَيِّنَهُ عَلَى قَوَّادٍ جُلِدَ خَمْسَهً وَ سَبْعِينَ وَ نُفِيَ عَنِ الْمِصْرِ الَّذِي هُوَ فِيهِ.

وَ رُوِيَ: النَّفْيُ هُوَ الْحَبْسُ سَنَهً أَوْ يَتُوبَ (۲).

**[ترجمه]فقه الرضا: اگر بر قواد بینه و شاهد اقامه شد، هفتاد و پنج ضربه بزنید، و از شهری که در آن است تبعیدش کنید. - . فقه الرضا : ۴۲ -

روایت شده نفی، همان زندانی کردن به مدت یک سال است و یا توبه کند.

**[ترجمه]

«۱۳»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: ثَلَاثَهٌ لا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيامَهِ وَ لا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ الدَّيُّوثُ مِنَ الرِّجَالِ وَ الْفَاحِشُ الْمُتَفَحِّشُ وَ الَّذِي يَسْأَلُ النَّاسَ وَ فِي يَدِهِ ظَهْرُ غِنًى (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق علیه السلام فرمود: در قیامت خداوند به سه گروه نگاه نمی کند و پاکشان نمی کند و عذاب دردناک برای آنان است: مردانی که مرد نامحرم را بر زنانشان داخل می کنند، کسی که عادت به دشنام دادن کرده و کسی که گدایی می کند و در دستش آثار ثروت هست(کنایه از توانایی بر کار است). - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۷۸ -

**[ترجمه]

«۱۴»

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِیِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ جَنَّهَ عَدْنٍ خَلَقَ لَبِنَهَا مِنْ ذَهَبٍ یَتَلَأْلَأُ وَ مِسْکٍ مَدُوفٍ ثُمَّ أَمَرَهَا فَاهْتَزَّتْ وَ نَطَقَتْ فَقَالَتْ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ فَطُوبَی لِمَنْ قُدِّرَ لَهُ

دُخُولِی قَالَ اللَّهُ تَعَالَی وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی وَ ارْتِفَاعِ مَکَانِی لَا یَدْخُلُکِ مُدْمِنُ خَمْرٍ وَ لَا مُصِرٌّ عَلَی رِبًا وَ لَا قَتَّاتٌ وَ هُوَ النَّمَّامُ وَ لَا دَیُّوثٌ وَ هُوَ الَّذِی لَا یَغَارُ وَ یُجْتَمَعُ فِی بَیْتِهِ عَلَی الْفُجُورِ الْحَدِیثَ (۴).

ص: ۱۱۶

۱- ۱. المحاسن ص ۱۱۵.

۲- ۲. فقه الرضا علیه السلام : ۴۲.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۱۷۸ و قد مر تحت الرقم ۹ فی الباب السابق.

۴- ۴. نوادر الراوندیّ ص ۱۷، و ما بین العلامتین کان محله بیاضا أخرجناه من المصدر.

**[ترجمه]نوادر راوندی: [امام کاظم از پدرانش علیهم السلام نقل می کند رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هنگامی که خدای متعال بهشت جاودان را آفرید، شیرش را از طلای درخشان و مشک آنرا مخلوط به آب قرار داد، سپس بهشت را برپاداشت و آن به سخن در آمد: تو خدایی هستی که خدایی غیر تو نیست، زنده و پابرجا، خوشا به حال کس که مقدر شود در من وارد شود.

خداوند تعالی فرمود: قسم به عزت و جلالم و بلندی جایگاهم، در تو معتاد به شراب، کسی که اصرار بر ربا دارد، هرزه گو که همان سخن چین است، دیوث، واو کسی است که غیرت ندارد و در خانه او بر ارتکاب فسق و فجور جمع می شوند، داخل نمی شود]. - . نوادر راوندی : ۱۷ -

**[ترجمه]

باب ۸۵ حد القذف و التأدیب فی الشتم و أحکامهما

الآیات

النور: وَ الَّذِینَ یَرْمُونَ الْمُحْصَناتِ ثُمَّ لَمْ یَأْتُوا بِأَرْبَعَهِ شُهَداءَ(۱) إلی قوله تعالی هُمُ الْکاذِبُونَ.

lt;meta info="- «وَالَّذِینَ یَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ یَأْتُوا بِأَرْبَعَهِ شُهَدَاء فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِینَ جَلْدَهً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَهً أَبَدًا وَأُوْلَئِکَ هُمُ الْفَاسِقُونَ* إِلَّا الَّذِینَ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَلِکَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ* وَالَّذِینَ یَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ یَکُن لَّهُمْ شُهَدَاء إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَهُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِینَ* وَالْخَامِسَهُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَیْهِ إِن کَانَ مِنَ الْکَاذِبِینَ وَیَدْرَأُ* عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْکَاذِبِینَ* وَالْخَامِسَهَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَیْهَا إِن کَانَ مِنَ الصَّادِقِینَ* وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَیْکُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَکِیمٌ* إِنَّ الَّذِینَ جَاؤُوا بِالْإِفْکِ عُصْبَهٌ مِّنکُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّکُم بَلْ هُوَ خَیْرٌ لَّکُمْ لِکُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُم مَّا اکْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِی تَوَلَّی کِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِیمٌ* لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَیْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْکٌ مُّبِینٌ* لَوْلَا جَاؤُوا عَلَیْهِ بِأَرْبَعَهِ شُهَدَاء فَإِذْ لَمْ یَأْتُوا بِالشُّهَدَاء فَأُوْلَئِکَ عِندَ اللَّهِ هُمُ الْکَاذِبُونَ»؛

{ و کسانی که نسبت زنا به زنان شوهردار می دهند سپس چهار گواه نمی آورند هشتاد تازیانه به آنان بزنید و هیچگاه شهادتی از آنها نپذیرید و اینانند که خود فاسقند* مگر کسانی که بعد از آن [بهتان] توبه کرده و به صلاح آمده باشند که خدا البته آمرزنده مهربان است* و کسانی که به همسران خود نسبت زنا می دهند و جز خودشان گواهانی [دیگر] ندارند هر یک از آنان [باید] چهار بار به خدا سوگند یاد کند که او قطعا از راستگویان است* و [گواهی در دفعه] پنجم این است که [شوهر بگوید] لعنت خدا بر او باد اگر از دروغگویان باشد* و از [زن] کیفر ساقط می شود در صورتی که چهار بار به خدا سوگند یاد کند که [شوهر] او جدا از - دروغگویان است* و [گواهی] پنجم آنکه خشم خدا بر او باد اگر [شوهرش] از راستگویان باشد* و اگر فضل و رحمت خدا بر شما نبود و اینکه خدا توبه پذیر سنجیده کار است [رسوا می شدید]* در حقیقت کسانی که آن بهتان [داستان افک] را [در میان] آوردند دسته ای از شما بودند آن [تهمت] را شری برای خود تصور مکنید بلکه برای شما در آن مصلحتی [بوده] است برای هر مردی از آنان [که در این کار دست داشته] همان گناهی است که مرتکب شده است و آن کس از ایشان که قسمت عمده آن را به گردن گرفته است عذابی سخت خواهد داشت* چرا هنگامی

که آن [بهتان] را شنیدید مردان و زنان مؤمن گمان نیک به خود نبردند و نگفتند این بهتانی آشکار است* چرا چهار گواه بر [صحت] آن [بهتان] نیاوردند پس چون گواهان [لازم] را نیاورده اند ایناند که نزد خدا دروغگویانند} - . نور / ۵-۱۳ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

فس، [تفسیر القمی] عَنْ أَبِیهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِیزٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْقَاذِفُ یُجْلَدُ ثَمَانِینَ جَلْدَةً وَ لَا تُقْبَلُ لَهُمْ شَهَادَةٌ أَبَداً إِلَّا بَعْدَ التَّوْبَةِ أَوْ یُکَذِّبَ نَفْسَهُ وَ إِنْ شَهِدَ ثَلَاثَةٌ وَ أَبَی وَاحِدٌ یُجْلَدُ الثَّلَاثَةُ وَ لَا یُقْبَلُ شَهَادَتُهُمْ حَتَّی یَقُولَ أَرْبَعَةٌ رَأَیْنَا مِثْلَ الْمِیلِ فِی الْمُکْحُلَةِ وَ مَنْ شَهِدَ عَلَی نَفْسِهِ أَنَّهُ زَنَی لَمْ تُقْبَلْ شَهَادَتُهُ حَتَّی یُعِیدَهَا أَرْبَعَ مَرَّاتٍ (۲).

**[ترجمه]تفسیر قمی: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: کسی که به دیگری نسبت زنا یا لواط می دهد هشتاد ضربه شلاق می خوردو هیچ گاه شهادتش قبول نمی شود مگر بعد از توبه، یا انکه خود را تکذیب کند. اگر سه نفر شهادت دهند و یک نفر نیاید آن سه نفر حد می خورند و شهادت چهار نفر قبول نمی شود مگر انکه هر چهار نفر بگویند: دیدیم مانند میله در سرمه دان، و کسی که بر زنای خود شهادت دهد قبول نیست تا آنکه چهار مرتبه تکرار کند. - . تفسیر قمی : ۴۵۱ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام: أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام أُتِیَ بِرَجُلٍ وَقَعَ عَلَی جَارِیَةِ امْرَأَتِهِ فَحَمَلَتْ فَقَالَ الرَّجُلُ وَهَبَتْهَا لِی فَأَنْکَرَتِ الْمَرْأَةُ فَقَالَ علیه السلام لَتَأْتِیَنِّی بِالشُّهُودِ أَوْ لَأَرْجُمَنَّکَ بِالْحِجَارَةِ فَلَمَّا رَأَتِ الْمَرْأَةُ ذَلِکَ اعْتَرَفَتْ فَجَلَدَهَا عَلِیٌّ الْحَدَّ(۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام صادق از پدرش علیهما السلام روایت شده در زمان علی علیه السلام مردی را آوردند که با کنیز همسرش نزدیکی کرده و او حامله شده بود و او ادعا می کرد: کنیز را به من بخشیده و زن انکار می کرد. حضرت به مرد فرمود: یا شاهد بیاور یا سنگسارت می کنم. وقتی زن این را دید اعتراف کرد و حضرت بر او حد جاری کرد. - . قرب الاسناد : ۳۷ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ لَمْ يَكُنْ يَحُدُّ بِالتَّعْرِيضِ حَتَّى يَأْتِيَ بِالْفِرْيَهِ الْمُصَرَّحهِ يَا زان [زَانِي] أَوْ يَا ابْنَ الزَّانِيَهِ أَوْ لَسْتَ لِأَبِيكَ (۴).

**[ترجمه]قرب الاسناد: با سند قبلی، امیرالؤمنین علیه السلام با کنایه و گوشه زدن حد نمی زد مگر آنکه تهمت صریحی زده می شد؛ (ای زنا کار)، (ای فرزند زنا کار) و (تو فرزند پدرت نیستی). - . همان : ۳۷ و ۹۵ -

**[ترجمه]

«۴»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ علیهم السلام

ص: ۱۱۷

۱- ۱. النور: ۵- ۱۳.

۲- ۲. تفسير القمّيّ ص ۴۵۱.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۳۷، و قد مر الحديث فی الباب ۷۸ تحت الرقم ۳ و فی الذيل ما يتعلق بالمقام.

۴- ۴. قرب الإسناد ص ۳۷ و ۹۵.

قَالَ: حَدُّ الزَّانِی أَشَدُّ مِنْ حَدِّ الْقَاذِفِ وَ حَدُّ الشَّارِبِ أَشَدُّ مِنْ حَدِّ الْقَاذِفِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام صادق از پدرش علیهما السلام روایت شده علی علیه السلام فرمود: حد زنا کار از حد قذف شدیدتر است، و نیز حد شرابخوار از آن شدید تر است. - . همان : ۸۹ -

**[ترجمه]

«۵»

ب، [قرب الإسناد] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: لَیْسَ فِی کَلَامٍ قِصَاصٌ (۲).

**[ترجمه]قرب الاسناد: با سند قبلی، امیرالؤمنین علیه السلام فرمود: در سخن و کلام قصاص نیست. - . همان -

**[ترجمه]

«۶»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَخِیهِ علیه السلام قَالَ: یُجْلَدُ الزَّانِی أَشَدَّ الْجَلْدِ وَ جَلْدُ الْمُفْتَرِی بَیْنَ الْجَلْدَیْنِ (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام کاظم علیه السلام نقل شده که فرمود: زنا کار را به شدید ترین شلاق بزنید، حد افترا زننده بین دو حد شلاق است. - . همان : ۱۴۹ -

**[ترجمه]

«۷»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَةِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: إِذَا سُئِلَتِ الْمَرْأَةُ مَنْ فَجَرَ بِکِ فَقَالَتْ فُلَانٌ ضُرِبَتْ حَدَّیْنِ حَدّاً لِفِرْیَتِهَا عَلَی الرَّجُلِ وَ حَدّاً لِمَا أَقَرَّتْ عَلَی نَفْسِهَا(۴).

صح، [صحیفه الرضا علیه السلام] عنه علیه السلام: مثله (۵).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام رضا از پدرانش از امیرالمؤمنین علیهم السلام نقل شده که فرمود: اگر از زنی سوال شد که چه کسی با تو زنا کرده؟ و او بگوید: فلانی، دو حد به او می زنند، یکی برای بهتان به آن مرد و یکی حد اقرار خودش. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۳۹ -

صحیفه الرضا: مانند این حدیث را نقل کرده است. - . صحیفه الرضا : ۱۴ -

**[ترجمه]

«۸»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام: فِي رَجُلٍ قَالَ لِامْرَأَتِهِ مَا أَتَيْتِنِي وَ أَنْتِ عَذْرَاءُ قَالَ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ قَدْ تَذْهَبُ الْعُذْرَةُ مِنْ غَيْرِ جِمَاعٍ (۶).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت امام باقر علیه السّلام در باره مردی که به همسرش گفت: وقتی پیش من آمدی باکره نبودی، نقل شده آن حضرت فرمودند:

بر مرد حدّی نیست زیرا گاهی پرده بکارت بدون جماع و عمل نزدیکی زائل می شود پس کلام مرد دلالت بر نسبت ناروا به زن ندارد تا حدّ بر او ثابت شود. - . علل الشرایع ۲ : ۱۸۷ -

**[ترجمه]

«۹»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ وَقَعَ عَلَى جَارِيَةٍ لِأُمِّهِ فَأَوْلَدَهَا فَقَذَفَ رَجُلٌ ابْنَهَا فَقَالَ يُضْرَبُ الْقَاذِفُ الْحَدَّ لِأَنَّهَا مُسْتَكْرَهَةٌ(۷).

**[ترجمه]علل الشرایع: راوی ازحضرت صادق علیه السّلام نقل کرده و گفته است: از آن جناب سؤال شد: مردی با کنیز مادرش نزدیکی کرده و او را صاحب فرزند نموده حال شخصی به فرزند کنیز نسبت ناروا می دهد حکمش چیست؟ حضرت فرمودند: نسبت دهنده را باید حدّ زد زیرا کنیز مورد اکراه واقع شده و از روی میل اقدام به زنا نکرده. - . همان : ۲۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ع، [علل الشرائع] رُوِيَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام: فِي قَذْفِ مُحْصَنَةٍ حُرَّةٍ قَالَ يُجْلَدُ ثَمَانِينَ لِأَنَّهُ إِنَّمَا يُجْلَدُ بِحَقِّهَا(۸).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت باقر علیه السّلام در مورد نسبت ناروا دادن به زن محصنه آزاد روایت شده که آن جناب فرمودند: نسبت دهنده را با هشتاد تازیانه باید زد؛ زیرا این مقدار از تازیانه حق آن زن می باشد. - . همان : ۲۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْحَذَّاءِ

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۸۹.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۸۹.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۱۴۹.

۴- ۴. عیون الأخبار ج ۲ ص ۳۹.

۵- ۵. صحیفه الرضا علیه السلام ص ۱۴.

۶- ۶. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۸۷.

۷- ۷. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۱.

۸- ۸. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۶.

قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَسَأَلَنِی رَجُلٌ فَقَالَ یَا أَبَا الْحَسَنِ مَا فَعَلَ غَرِیمُکَ قُلْتُ ذَاکَ ابْنُ الْفَاعِلَهِ فَنَظَرَ إِلَیَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَظَراً شَدِیداً فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّهُ مَجُوسِیٌّ یَنْکِحُ أُمَّهُ وَ أُخْتَهُ قَالَ أَ وَ لَیْسَ ذَلِکَ فِی دِینِهِمْ نِکَاحاً(۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: از ابی الحسن حذّاء نقل شده: محضر مبارک حضرت صادق علیه السّلام بودم، مردی از من سؤال کرد و گفت: غریم و بدهکارت چه کرد؟ من گفتم: ای پسر زن زانیه بدهکارم او است، در این هنگام حضرت نظر تندی به من فرمود، من عرض کردم: فدایت شوم: این مرد زرتشتی بوده و با مادر و خواهر ازدواج می کند. حضرت فرمودند: مگر این ازدواج در دین ایشان ازدواج محسوب نمی شود ؟! - . همان -

**[ترجمه]

«۱۲»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ النَّضْرِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ أَبِی مَرْیَمَ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ الْغُلَامِ لَمْ یَحْتَلِمْ یَقْذِفُ الرَّجُلَ هَلْ یُجْلَدُ قَالَ لَا وَ ذَلِکَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا قَذَفَ الْغُلَامَ لَمْ یُجْلَدْ(۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: از ابی مریم انصاری نقل شده از حضرت امام باقر علیه السّلام پرسیدم: آیا جوان نابالغی که به مردی نسبت ناروا داده است را حدّ می زنند؟ حضرت فرمودند: خیر زیرا اگر آن مرد به این جوان نسبت ناروا می داد حدّ نمی خورد. - . همان : ۲۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ع، [علل الشرائع] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ النَّضْرِ عَنِ ابْنِ حُمَیْدٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الرَّجُلِ یَقْذِفُ الْجَارِیَهَ الصَّغِیرَهَ فَقَالَ لَا یُجْلَدُ إِلَّا أَنْ تَکُونَ قَدْ أَدْرَکَتْ أَوْ قَارَبَتْ (۳).

**[ترجمه]علل الشرایع: حدیث از ابو بصیر نقل شده از حضرت امام صادق علیه السّلام پرسیدم: اگر مردی دختر بچه نابالغی را قذف کند و مورد نسبت ناروا قرار دهد آیا حدّ می خورد؟ حضرت فرمودند: او را حدّ نمی زنند مگر آنکه آن دختر بالغ شده یا نزدیک به بلوغ رسیده باشد. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۴»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام: فِی رَجُلٍ قَالَ لِرَجُلٍ یَا شَارِبَ الْخَمْرِ یَا آکِلَ

الْخِنْزِيرِ قَالَ لَا حَدَّ عَلَيْهِ وَ لَكِنْ يُضْرَبُ أَسْوَاطاً(۴).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام صادق از پدرش علیهما السلام درباره مردی که به کسی گفته ای شرابخوار، ای گوشت خوک خور، سوال شد، فرمود: حد بر او نیست، لکن چند شلاق به او می زنند. - . قرب الاسناد : ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ أَخِيهِ عَلِيٍّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: مَنِ افْتَرَى عَلَى مَمْلُوكٍ عُزِّرَ لِحُرْمَهِ الْإِسْلَامِ (۵).

**[ترجمه]علل الشرایع: ابو بصیر گفت شنیدم که امام علیه السلام فرمود: اگر کسی به عبدی تهمت زده بزنند، به حرمت اسلام تعزیر می شود. - . علل الشرایع ۲ : ۲۳۵ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ع، [علل الشرائع] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: إِنَّ رَجُلًا لَقِيَ رَجُلًا عَلَى عَهْدِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ لَهُ إِنِّي احْتَلَمْتُ بِأُمِّكَ فَرَفَعَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ إِنَّ هَذَا افْتَرَى عَلَيَّ فَقَالَ وَ مَا قَالَ لَكَ قَالَ زَعَمَ أَنَّهُ احْتَلَمَ بِأُمِّي فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِي الْعَدْلِ إِنْ شِئْتَ أَقَمْتُهُ لَكَ فِي الشَّمْسِ وَ جَلَدْتَ ظِلَّهُ فَإِنَّ الْحُلُمَ مِثْلُ الظِّلِّ وَ لَكِنَّا

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۶.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۱.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۱.

۴- ۴. قرب الإسناد ص ۹۳.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۵.

سَنَضْرِبُهُ إِذْ ذَاکَ حَتَّی لَا یَعُودَ یُؤْذِی الْمُسْلِمِینَ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: امام صادق علیه السّلام فرمودند: در زمان علی علیه السّلام مردی با شخصی مواجه شد و به او گفت: من با مادرت در خواب محتلم شده ام. آن شخص نزد امیر المؤمنین علیه السّلام شکایت کرد و عرض نمود: این مرد به من افتراء زده. حضرت فرمودند: چه به تو گفته است؟ عرض کرد: پنداشته که با مادرم در خواب محتلم شده است. امیر المؤمنین علیه السّلام فرمودند: اگر بخواهی او را در آفتاب نگه می دارم و بر سایه اش تازیانه می زنم، زیرا خواب مانند سایه است ولی او را به خاطر ایذاء تو خواهم زد تا بار دیگر مسلمانان را اذیّت نکند. - . همان : ۲۳۱ -

**[ترجمه]

«۱۷»

سن، [المحاسن] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الْهَاشِمِیِّ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَوْ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام عَنِ امْرَأَةٍ زَنَتْ فَأَتَتْ بِوَلَدٍ وَ أَقَرَّتْ عِنْدَ إِمَامِ الْمُسْلِمِینَ بِأَنَّهَا زَانِیَهٌ وَ أَنَّ وَلَدَهَا ذَلِکَ مِنَ الزِّنَا وَ أَنَّ ذَلِکَ الْوَلَدَ نَشَأَ حَتَّی صَارَ رَجُلًا فَافْتَرَی عَلَیْهِ رَجُلٌ فَکَمْ یُجْلَدُ مَنِ افْتَرَی عَلَیْهِ قَالَ یُجْلَدُ وَ لَا یُجْلَدُ قُلْتُ کَیْفَ یُجْلَدُ وَ لَا یُجْلَدُ قَالَ مَنْ قَالَ

لَهُ یَا وَلَدَ الزِّنَا لَا یُجْلَدُ إِنَّمَا یُعَزَّرُ وَ هُوَ دُونَ الْحَدِّ وَ مَنْ قَالَ یَا ابْنَ الزَّانِیَهِ جُلِدَ الْحَدَّ تَامّاً قُلْتُ وَ کَیْفَ صَارَ هَکَذَا قَالَ لِأَنَّهُ إِذَا قَالَ یَا وَلَدَ الزِّنَا فَقَدْ صَدَقَ فِیهِ وَ إِذَا قَالَ یَا ابْنَ الزَّانِیَهِ جُلِدَ الْحَدَّ تَامّاً لِفِرْیَتِهِ عَلَیْهَا بَعْدَ إِظْهَارِ التَّوْبَهِ وَ إِقَامَهِ الْإِمَامِ عَلَیْهَا الْحَدَّ(۲).

**[ترجمه]محاسن: راوی گوید: از امام صادق یا امام کاظم علیهما السلام در باره زنی پرسیدم که زنا کرده و فرزندی آورده بود، نزد حاکم مسلمانان اقرار کرده که زناکار است و فرزندش از زناست. آن فرزند بزرگ شد تا مردی شد، کس دیگری به او تهمت زد، کسی که به او تهمت زده چه مقدار شلاق می خورد؟ حضرت فرمود: شلاق می خورد و نمی خورد. گفتم: چگونه؟ فرمود: کسی که به او گفته ای زنازاده، تعزیر می شود که کمتر از حد است پس شلاق نمی خورد، و کسی که گفته ای پسر زن زناکار، حد کامل می خورد.

گفتم: چگونه اینطور می شود؟ فرمود: وقتی گفت: زنازاده درست گفته و وقتی گفت: ای پسر زن زناکار، حد تمام می خورد به دلیل تهمت زدن بعد از توبه و اجرای حد توسط حاکم بر او. - . محاسن : ۳۰۶ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: اعْلَمْ یَرْحَمُکَ اللَّهُ إِذَا قَذَفَ مُسْلِمٌ مُسْلِماً فَعَلَی الْقَاذِفِ ثَمَانُونَ جَلْدَهً فَإِذَا قَذَفَ ذِمِّیٌّ مُسْلِماً جُلِدَ حَدَّیْنِ حَدّاً لِلْقَذْفِ وَ الْحَدُّ الْآخَرُ بِحُرْمَهِ الْإِسْلَامِ وَ إِذَا زَنَی الذِّمِّیُّ بِمُسْلِمَهٍ قُتِلَا جَمِیعاً.

وَ رُوِیَ: إِذَا قَذَفَ رَجُلٌ رَجُلًا فِی دَارِ الْکُفْرِ وَ هُوَ لَا یَعْرِفُهُ فَلَا شَیْ ءَ عَلَیْهِ لِأَنَّهُ لَا یَحِلُّ أَنْ یُحْسِنَ الظَّنَّ فِیهَا بِأَحَدٍ إِلَّا مَنْ عَرَفْتَ إِیمَانَهُ وَ إِذَا قَذَفَ رَجُلًا فِی دَارِ الْإِیمَانِ وَ هُوَ لَا یَعْرِفُهُ فَعَلَیْهِ الْحَدُّ لِأَنَّهُ لَا یَنْبَغِی أَنْ یَظُنَّ بِأَحَدٍ فِیهَا إِلَّا خَیْراً.

وَ رُوِیَ: أَنَّ مَنْ ذَکَرَ السَّیِّدَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله أَوْ وَاحِداً مِنْ أَهْلِ بَیْتِهِ الطَّاهِرِینَ علیهم السلام بِالسُّوءِ وَ بِمَا لَا یَلِیقُ بِهِمْ وَ الطَّعْنِ فِیهِمْ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ وَجَبَ عَلَیْهِ الْقَتْلُ (٣) فَإِذَا قَذَفَ حُرٌّ عَبْداً وَ کَانَتْ أُمُّهُ مُسْلِمَةً فَأَتَتْ إِلَی دَارِ الْهِجْرَهِ وَ طَالَبَتْ بِحَقِّهَا جُلِدَ وَ إِنْ لَمْ تُطَالِبْ فَلَا شَیْ ءَ عَلَیْهِ.

ص: ١٢٠

١- ١. علل الشرائع ج ٢ ص ٢٣١.

٢- ٢. المحاسن ص ٣٠۶.

٣- ٣. فقه الرضا ص ٣٨.

فَإِذَا قَذَفَ الْعَبْدُ الْحُرَّ جُلِدَ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَ إِذَا تَقَاذَفَ رَجُلَانِ لَمْ يُجْلَدْ أَحَدٌ مِنْهُمَا لِأَنَّ لِكُلٍّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِثْلَ مَا عَلَيْهِ وَ إِذَا قَذَفَ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ الذِّمِّيَّ لَمْ يُجْلَدْ وَ إِذَا قَذَفَتِ الْمَرْأَةُ الرَّجُلَ جُلِدَتْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً(۱).

**[ترجمه]فقه الرضا: خدا تو را مشمول رحمت کند، بدان که وقتی مسلمانی به مسلمان دیگر تهمت ناروا می زند برای تهمت زننده هشتاد ضربه است، اگر ذمی به مسلمانی تهمت بزند، دو حد دارد: یکی برای قذف و تهمت و یکی به حرمت اسلام، و اگر ذمی با زن مسلمانی زنا کند هر دو کشته می شوند.

روایت شده اگر در سرزمین کفر کسی به کسی تهمت زند و او را نشناسند حدی بر او نیست، زیرا جایز نیست نسبت به کسی حسن ظن داشته باشد مگر آنکه ایمانش را بشناسد، و اگر در سرزمین مسلمانان به مردی تهمت زده شد و او را نمی شناخت حد بر او جاری می شود زیرا سزاوار نیست که در آنجا گمانی برده شود مگر به خیر و نیکی.

روایت شده که کسی که آقای ما رسول خدا صلی الله علیه و آله و یکی از اهل بیت پاکش علیهم السلام را به بدی و آنچه که سزاوارشان نیست یاد کند و به ایشان طعن و کنایه زند کشتنش واجب است.

اگر آزادی بنده ای را تهمت زند و مادرش مسلمان باشد پس مادرش به سرزمین اسلامی بیاید و از حاکم مسلمان حقش را بخواهد او را تازیانه می زنند و اگر چیزی نخواهد، چیزی بر او نیست.

اگر بنده ای آزادی را تهمت بزند هشتاد ضربه شلاق دارد، اگر دو نفر متقابلا به هم تهمت بزنند هیچ کدام حد نمی خورند چون برای هرکدام از آنها مانند آن حد هست.

اگر مسلمانی به ذمی تهمت زند حد نمی خورد و اگر زنی به مردی تهمت زند هشتاد ضربه دارد. - . فقه الرضا : ۳۸ و ۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۹»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: أُتِيَ إِلَى عُمَرَ بِرَجُلٍ وَ امْرَأَةٍ فَقَالَ الرَّجُلُ لَهَا يَا زَانِيَةُ فَقَالَتْ أَنْتَ أَزْنَى مِنِّي فَأَمَرَ بِأَنْ يُجْلَدَا فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام لَا تَعْجَلُوا عَلَى الْمَرْأَةِ حَدَّانِ وَ لَيْسَ عَلَى الرَّجُلِ شَيْ ءٌ مِنْهَا حَدٌّ لِفِرْيَتِهَا وَ حَدٌّ لِإِقْرَارِهَا عَلَى نَفْسِهَا لِأَنَّهَا قَذَفَتْهُ إِلَّا أَنَّهَا تُضْرَبُ وَ لَا تُضْرَبُ بِهَا الْغَايَةَ(۲).

**[ترجمه]مناقب: مرد و زنی را نزد عمر آوردند که آن مرد به زن می گفت: ای زناکار، زن می گفت: تو از من زناکار تری، دستور داد شلاقشان بزنند. علی علیه السلام فرمود: عجله نکنید، بر زن دو حد است و بر مرد چیزی نیست، یکی برای تهمت زدنش و یکی اقرارش بر عمل خودش، چون زن تهمت زده است الا اینکه زن تازیانه زده می شود نه به شدت. - . مناقب ۲ : ۳۵۹ و ۳۶۰ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنِ ابْنِ یَسَارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ أَتَی رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ إِنَّ امْرَأَتِی قَذَفَتْ جَارِیَتِی فَقَالَ مُرْهَا تُصَبِّرُ نَفْسَهَا لَهَا وَ إِلَّا اقْتِیدَتْ مِنْهَا قَالَ فَحَدَّثَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ بِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ فَأَعْطَتْ خَادِمَهَا السَّوْطَ وَ جَلَسَتْ لَهَا فَعَفَتْ عَنْهَا الْوَلِیدَهُ فَأَعْتَقَهَا وَ أَتَی الرَّجُلُ رَسُولَ اللَّهِ فَخَبَّرَهُ فَقَالَ لَعَلَّهُ یُکَفِّرُ عَنْهَا وَ مَنْ قَذَفَ جَارِیَهً صَغِیرَهً لَمْ یُجْلَدْ.

**[ترجمه]نوادر: از امام صادق علیه السلام نقل شده فرمود: مردی از انصار نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و گفت: زن من به کنیزم تهمت زده است، فرمود: امر کن او را که بر نفسش مسلط باشد و الا تو هم مانند او می شوی، مرد نزد همسرش رفت و سخن پیامبر را بازگو کرد، زن شلاق را به خادمش داد و در برابر کنیزش نشست، پس کنیزش او را عفو کرد و ان زن او را آزاد کرد. مرد به پیامبر خبر داد، حضرت فرمود: شاید این کار موجب بخشیده شدن گناهش گردیده باشد . ولی کسی که به کنیز نابالغ تهمت زند، حد ندارد.

**[ترجمه]

«۲۱»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِذَا قَذَفَ الْعَبْدُ الْحُرَّ جُلِدَ ثَمَانِینَ أَحَدَّ الْحَدِّ.

**[ترجمه]نوادر: از امام باقر علیه السلام نقل شده فرمود: اگر بنده ای، آزادی را تهمت زند هشتاد ضربه، سخت ترین حد را می خورد.

**[ترجمه]

«۲۲»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَضَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أَنَّ الْفِرْیَهَ ثَلَاثٌ إِذَا رَمَی الرَّجُلَ بِالزِّنَا وَ إِذَا قَالَ إِنَّ أُمَّهُ زَانِیَهٌ وَ إِذَا ادُّعِیَ لِغَیْرِ أَبِیهِ وَ حَدُّهُ ثَمَانُونَ.

**[ترجمه]نوادر: از امام صادق علیه السلام نقل شده امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: تهمت سه گونه است: به مردی تهمت زنا زده شود، وقتی گفته شود: مادرش زنا کار است، و اگر فردی به غیر پدرش نسبت داده شود، حد همه همان هشتاد ضربه است.

**[ترجمه]

«۲۳»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر قَالَ أَبِی: رَجُلٌ قَذَفَ قَوْماً وَ هُمْ جُلُوسٌ فِی مَجْلِسٍ وَاحِدٍ یُجْلَدُ حَدّاً وَاحِداً وَ لَیْسَ لِمَنْ عَفَا عَنِ الْمُفْتَرِی عَلَیْهِ الرُّجُوعُ فِی الْحَدِّ وَ الْمُفْتَرِی عَلَی الْجَمَاعَهِ إِنْ أَتَوْا بِهِ مُجْتَمِعِینَ جُلِدَ حَدّاً وَاحِداً وَ إِنِ ادَّعَوْا عَلَیْهِ مُتَفَرِّقِینَ جَلَدَ کُلُّ مُدَّعٍ حَدّاً وَ الْیَهُودِیُّ وَ النَّصْرَانِیُّ وَ الْمَجُوسِیُّ مَتَی قَذَفُوا الْمُسْلِمَ کَانَ عَلَیْهِمُ

ص: ۱۲۱

۱- ۱. فقه الرضا: ۳۹.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۵۹ و ۳۶۰.

الْحَدُّ وَ الْيَهُودِيَّهُ وَ النَّصْرَانِيَّهُ مَتَى كَانَتْ تَحْتَ الْمُسْلِمِ فَقُذِفَ ابْنُهَا يُحَدُّ الْقَاذِفُ لِأَنَّ الْمُسْلِمَ قَدْ حَصَّنَهَا وَ مَنْ قَذَفَ امْرَأَهً قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا ضُرِبَ الْحَدَّ وَ هِيَ امْرَأَتُهُ.

قَالَ أَبِي: رَجُلٌ عَرَّضَ بِالْقَذْفِ وَ لَمْ يُصَرِّحْ بِهِ عُزِّرَ وَ الْمَمْلُوكُ إِذَا قَذَفَ الْحُرَّ حُدَّ ثَمَانِينَ.

وَ قَالَ: أَيُّ رَجُلَيْنِ افْتَرَى كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى الْآخَرِ فَقَدْ سَقَطَ عَنْهُمَا الْحَدُّ وَ يُعَزَّرَانِ.

أَبِي قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: ادَّعَى رَجُلٌ عَلَى رَجُلٍ بِحَضْرَهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ افْتَرَى عَلَيْهِ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ بَيِّنَهٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ حَلِّفْهُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لَا يَمِينَ فِي حَدٍّ وَ لَا فِي قِصَاصٍ فِي عَظْمٍ.

**[ترجمه]حسین بن سعید: پدرم گفت: کسی که گروهی را که در یک جا هستند با هم تهمت می زند یک حد می خورد، کسی که تهمت زننده اش را بخشیده برگشتی در حدش نیست، کسی که به جماعتی افترا بسته اگر همه با هم او را بیاورند، یک حد می خورد ولی اگر جدا جدا بیاورند، برای هر مدعی یک حد می خورد. یهودی، مسیحی و مجوس اگر مسلمانی را تهمت زنند، حد می خورند. اگر زن یهودی و مسیحی که همسرش مسلمان است، به پسرش تهمت زده شود، به تهمت زننده حد جاری می شود، چون مسلمان شوهر اوست. اگر کسی زنی را قبل از دخول به او، تهمت زند، حد می خورد در حالی که او زنش است.

امام صادق علیه السلام کسی که با تهمت کنایه زده ولی با صراحت نگفته، تعزیر می شود، بنده اگر آزادی را تهمت زند، هشتاد ضربه می خورد .

امام صادق علیه السلام: دو نفری که هر کدام به یکدیگر بهتان زده اند، حد از آنها ساقط می شود و تعزیر می شوند.

امام صادق علیه السلام فرمود: مردی نزد امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و ادعا کرد کسی به او تهمت زده است، و دلیلی هم ندارد. [گفت: ای امیرالمؤمنین، او را قسم بده]، فرمود: در حد قسم نیست، در قصاص استخوان نیز قسم خوردن نیست.

**[ترجمه]

«۲۴»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي الرَّجُلِ يَقُولُ لِامْرَأَتِهِ لَمْ أَجِدْكِ عَذْرَاءَ قَالَ يُضْرَبُ قُلْتُ فَإِنَّهُ عَادَ قَالَ يُضْرَبُ قُلْتُ فَإِنَّهُ عَادَ قَالَ يُضْرَبُ فَإِنَّهُ أَوْشَكَ أَنْ يَنْتَهِيَ وَ مَنْ قَذَفَ امْرَأَتَهُ مِنْ غَيْرِ لِعَانٍ فَلَيْسَ عَلَيْهِ رَجْمٌ.

**[ترجمه]نوادر: از امام صادق علیه السلام درباره مردی که به زنش می گوید من تو را پاک و باکره نیافتم، سوال شد، فرمود: حدش بزنید، راوی گوید گفتم: اگر تکرار کرد؟ فرمود: بزنید، گفتم: اگر تکرار کرد، فرمود: بزنید، نزدیک است که تمام شود، کسی که به زنش تهمت بزند غیر از لعان(نوعی نفرین کردن و طلاق)، سنگسارش نمی کنند.

**[ترجمه]

«۲۵»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: نَهَی أَنْ یُقْذَفَ مَنْ لَیْسَ عَلَی الْإِسْلَامِ إِلَّا أَنْ یُطَّلَعَ عَلَی ذَلِکَ مِنْهُمْ وَ قَالَ أَیْسَرُ مَا فِیهِ أَنْ یَکُونَ کَاذِباً.

**[ترجمه]نوادر: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: از تهمت زدن به غیر مسلمان نهی شده است مگر آنکه از آن با خبر باشیم، و نیز فرمود: راحت تر از آن است که شخص دروغگو باشد.

**[ترجمه]

«۲۶»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر قَالَ أَبِی: رَجُلٌ قَذَفَ عَبْدَهُ أَوْ أَمَتَهُ قِیدَ مِنْهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ إِذَا قَذَفَ الرَّجُلُ [امْرَأَتَهُ] فَأَکْذَبَ نَفْسَهُ جُلِدَ حَدّاً وَ کَانَتِ الْمَرْأَهُ امْرَأَتَهُ فَإِنْ لَمْ یُکْذِبْ نَفْسَهُ تُلَاعِنُهُ وَ فُرِّقَ بَیْنَهُمَا(۱).

**[ترجمه]نوادر: امام صادق علیه السلام: کسی که عبد یا کنیزش را بهتان زند، در روز قیامت در بند او خواهد بود. اگر کسی تهمت بزند و بعد خودش تکذیب کند، باز هم حد می خورد، و کانت المرأه امرءته فان لم یکذب نفسه تلا عنه و فرّق بینهما.
- . نوادر چاپ شده در ذیل فقه الرضا : ۷۶ و ۷۷ -

**[ترجمه]

«۲۷»

الدره الباهره(۲)،.

ص: ۱۲۲

۱- ۱. النوادر المطبوع بذیل فقه الرضا ص ۷۶ و ۷۷.

۲- ۲. کذا فی الأصل.

**[ترجمه]دره الباهره - . در اصل هم چنين آمده است. -

**[ترجمه]

باب ۸۶ حرمه شرب الخمر و علتها و النهى عن التداوى بها و الجلوس على مائده يشرب عليها و أحكامها

الآيات

البقره: يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِما إِثْمٌ كَبِيرٌ وَ مَنافِعُ لِلنَّاسِ وَ إِثْمُهُما أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِما(۱)

المائده: إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصابُ إلى قوله تعالى مُنْتَهُونَ (۲)

النحل: وَ مِنْ ثَمَراتِ النَّخِيلِ وَ الْأَعْنابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَراً وَ رِزْقاً حَسَناً(۳).

ص: ۱۲۳

۱- ۱. البقره: ۲۱۹.

۲- ۲. المائده: ۹۰.

۳- ۳. النحل: ۶۷، قال الطبرسىّ فى المجمع ج ۶ ص ۳۷۰: السكر على أربعه أوجه: الأول: ما أسكر من الشراب، و الثانى ما طعم من الطعام، و الثالث السكون و منه ليله ساكره أى ساكنه، و الرابع المصدر من قولك سكر سكرا، و منه التسكير: التخيير فى قوله تعالى« سُكِّرَتْ أَبْصارُنا» و قال فى ص ۳۷۱: و« مِنْ ثَمَراتِ النَّخِيلِ وَ الْأَعْنابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَراً» قيل معناه من ثمرات النخيل و الاعناب ما تتخذون منه سكرا، و قيل أن تقديره: و من ثمرات النخيل و الاعناب شى ء تتخذون منه سكرا و هو كل ما يسكر من الشراب و الخمر، و الرزق الحسن ما أحل منهما كالخل و الزبيب و الرب و الرطب و التمر، و روى الحاكم فى صحيحه بالاسناد عن ابن عبّاس أنّه سئل عن هذه الآيه، فقال: السكر ما حرم من ثمنها و الرزق الحسن ما أحل من ثمرها. قال قتاده: نزلت الآيه قبل تحريم الخمر و نزل تحريمها بعد ذلك فى سوره المائده قال أبو مسلم: و لا حاجه الى ذلك سواء كان الخمر حراما أم لم يكن، لانه تعالى خاطب المشركين و عدد انعامه عليهم بهذه الثمرات، و الخمر من أشربتهم فكانت نعمه عليهم، و. قيل: ان المراد بالسكر ما يشرب من أنواع الاشربه ممّا يحل و الرزق الحسن ما يؤكل و الحسن: اللذيذ. و قد أخطأ من تعلق بهذه الآيه فى تحليل النبيذ، لانه سبحانه انما أخبر عن فعل كانوا يتعاطونه، فأى رخصه فى هذا اللفظ، و الوجه فيه أنّه سبحانه أخبر أنّه خلق هذه الثمار لينتفعوا بها، فاتخذوا منها ما هو محرم عليهم، و لا فرق بين قوله هذا و بين قوله« تَتَّخِذُونَ أَيْمانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ» أقول: فرق بينهما لان قوله تعالى« تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَراً» فى مقام الامتنان و قوله« تَتَّخِذُونَ أَيْمانَكُمْ» فى مقام الإنكار و قبله« وَ لا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَها مِنْ بَعْدِ قُوَّهٍ أَنْكاثاً تَتَّخِذُونَ أَيْمانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّهٌ هِيَ أَرْبى مِنْ أُمَّهٍ» نعم مثله فى مقام الامتنان قوله:« تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِها قُصُوراً وَ تَنْحِتُونَ الْجِبالَ بُيُوتاً فَاذْكُرُوا آلاءَ اللَّهِ». و أمّا قول ابن عبّاس و من تبعه بأن الرزق الحسن ما أحل منها؛ و فى مقابله السكر ما حرم منها يأباه المقام فانه فى مقام الامتنان بالطيبات، يشهد بذلك آيات قبله بانزال الماء من السماء و اسقاء اللبن من بين فرث و دم، و آيات بعده بإخراج العسل: شراب مختلف ألوانه فيه شفاء للناس. و الظاهر أن السكر معرب« شكر» بالفارسيه: فكما أن الشكر هو ماء قصب يؤخذ و يغلى بالنار حتّى يقوم كالعسل فيؤتدم به هكذا صقر التمر و سقر العنب: يؤخذ

و يغلى بالنـار حتّى يقوم، ليؤتـدم به، و هو الـدبس و كلهـا رزق حسن اتخـذها البشـر بالهـام اللّه عزّ و جـلّ فعملها كـذلك، لئلا يطرأها فساد الحموضه، و تبقى للائتـدام بها و الارتزاق سـنين كثيره. و كثيرا ما يغلى دبس السـكر« شـيره شـكر» زائدا حتّى يعلوه رغوه و زبد يتحجر كاللوح فتؤخذ على حده و تسـمى بالفارسـيه« شـكرك» و هو الذى سـموه بالعربيه« سكره» كقبره أو هى لغه حبشـيه على ما يظن، و يسـمى دبس التمر و العنب صـقرا و سـقرا- بفتحتين بالسـين و الصاد- أيضا و يشـبهان لفظ« شكر» لفظا و معنا، و لعلهما تعريبان لكلمه« شكر» بصوره أخرى، و قد سمى جهنم« سقر» تشبيها لموادها المذابه الدائمه الغليان بالشيرج المغليه و« صقر» لغه فى« سقر» فعلى هذا الرزق الحسن هو الخل فى مقابل السكر.

lt;meta info="- «يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا»

- {درباره شراب و قمار از تو می پرسند بگو در آن دوگناهی بزرک و سودهایی برای مردم است و[لی] گناهشان از سودشان بزرگتر است} - . بقره / ۲۱۹ -

- «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالأَنصَابُ وَالأَزْلاَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ * إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاء فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللّهِ وَعَنِ الصَّلاَةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ»

- {ای کسانی که ایمان آورده اید شراب و قمار و بتها و تیرهای قرعه پلیدند [و] از عمل شیطانند پس از آنها دوری گزینید باشد که رستگار شوید * همانا شیطان می خواهد با شراب و قمار میان شما دشمنی و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا و از نماز باز دارد پس آیا شما دست برمی دارید} - . مائده / ۹۰ و ۹۱ -

- «وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا» - {و از میوه درختان خرما و انگور باده مستی بخش و خوراکی نیکو برای خود می گیرید} - . نحل / ۶۷، طبرسی در مجمع ۶ : ۳۷۰ گفته است: مستی چهار وجه دارد، آنچه از مستی می آید، آنچه از غذا می آید، سومی آرامش و سکینه است مثل وقتی که می گوییم شب آرام و ساکن و چهارمی مصدر است مانند تسکیر یعنی حیرانی مثل آیه شریفه«سکرت أبصارنا».

در صفحه ۳۷۱ می گوید: درباره این ایه : «وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا » گفته شده معنای آن، از میوه های درختان نخل و انگور مسکرات می گیرید، و نیز گفته شده تقدیر چنین است: از میوه های درختان نخل و انگور چیزی است که از ان مسکرات می گیرید و آن هر چیزی از مست کننده مانند شراب و خمر است، و رزق حسن، آنچه از آنها حلال است مثل سرکه، کشمش، رب، رطب . خرما است. حاکم در صحیح خود از ابن عباس نقل کرده که گفته: سکر آنچه که پولش حرام و رزق حسن آنچه که ثمره اش حلال باشد.

قتاده گفت: این آیه قبل از تحریم خمر نازل شده و آیه تحریم در سوره مائده بعد از آن. ابو مسلم گفت: نیازی نیست و فرقی نمی کند که خمر حرام باشد یا نباشد، زیرا خداوند مشرکان را مخاطب قرار داده و تعداد نعمت های از این میوه ها را به آنها شمرده است، و خمر از نوشیدنی های ایشان است پس برای آنها نعمت است، گفته شده: سکر هر آنچه نوشیدنی حلال و رزق حسن هر چه غذا و خوردنی است، حسن یعنی لذیذ.

خطا کرده کسی که برای حلیت نبیذ به این ایه استناد کرده است ، زیرا خدای سبحان از کارهایی که انان انجام می دادند خبر می دهد، پس چه اجازه ای در این لفظ وجود دارد. وجه در این آیه این است که خداوند خبر داده که این میوه ها را برای بهره بردن افریده است اما انان از ان بهره حرام برده اند . بین این آیه و آیه :«تتخذون أیمانکم دخلا بینکم» فرقی نیست.

می گویم: بین این دو فرق است، «تتخذون منه سکرا» در مقام امتنان است و «تتخذون أیمانکم» در مقام انکار و قبل آن «و لا تکونوا کالتی نقضت غزلها...» امده است. مثل ایه اول در مقام امتنان این آیه است «تتخذون من سهولها قصورا و ...».

اما قول ابن عباس که رزق حسن حلال از آنهاست، و در مقابلش سکر است که حرام های آنهاست، با انچه ایه در صدد ان است منافات دارد زیرا ایه در مقام امتنان نسبت به طیبات است. آیات قبلی به این موضوع گواهی می دهد، مانند انزال آب از آسمان، نوشاندن شیر از بین شکمبه و خون، و آیات بعدی مثل خارج کردن عسل؛ نوشیدنی که رنگهای متفاوت دارد و شفا برای مردم است.

و ظاهرا سکر معرب «شکر» در فارسی است. شکر همان آب نیشکر است که می گیرند و با آتش می جوشانند تا قوام یابد، مثل عسل، و از آن استفاده می کنند. همچنین عصاره خرما و انگور که آن را می گیرند و با آتش می جوشانند تا قوام یابد و به آن شیره می گویند. همه اینها روزی نیکوست که بشر با الهام از خداوند تبارك و تعالی چنین می کند و با این کار از ترشیدگی آن جلوگیری می کند و برای استفاده و مصرف، سال های زیادی باقی می ماند.

شیره شکر وقتی بیش از حد می جوشد تا جایی که کف روی آن بالا می آید و سفت می شود، آن را جداگانه می گیرند و به آن در فارسی شکرك می گویند و در عربی به آن سکره می گویند و گمان می شود که لغتی حبشی است و به شیره خرما و انگور، صقر و سقر گفته می شود و در لفظ و معنا شبیه شکر است. شاید معرب کلمه شکر به گونه ای دیگر باشد. جهنم نیز به خاطر مواد مذاب و دائما در حال جوش که در آن است، سقر نامیده شده است، و صقر نیز شکل دیگری از آن است، بنابراین روزی نیکو همان سرکه است در مقابل سکر. -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ الْمُكَتِّبِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ بَكَّارٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الضَّحَّاكِ عَنْ نَوْفَلِ بْنِ عُمَارَةَ قَالَ: أَوْصَى قُصَيُّ بْنُ كِلَابٍ بَنِيهِ فَقَالَ يَا بَنِيَّ إِيَّاكُمْ وَ شُرْبَ الْخَمْرِ فَإِنَّهَا إِنْ أَصْلَحَتِ الْأَبْدَانُ أَفْسَدَتِ الْأَذْهَانُ (۱).

**[ترجمه]امالی: قصی بن کلاب به فرزندانش وصیت کرد: از شراب خواری بپرهیزید، اگر برای بدن هایتان خوب باشد ولی ذهنتان را فاسد می کند. - . امالی صدوق : ۳ و ۴ -

**[ترجمه]

«۲»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَرْبَعٌ لَا تَدْخُلُ بَيْتاً وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يُعْمَرْ بِالْبَرَكَةِ الْخِيَانَةُ وَ السَّرِقَةُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزِّنَا(۲).

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عن ابن الغضائری عن الصدوق: مثله (۳) ثو، [ثواب الأعمال] عن أبیه عن علی عن أبیه عن النوفلی عن السکونی: مثله (۴) ل، [الخصال] عن ابن إدریس عن أبیه عن الأشعری عن أحمد بن الحسین بن سعید عن الحسین بن الحصین عن موسی بن القاسم البجلی رفعه عن أمیر المؤمنین علیه السلام: مثله (۵).

**[ترجمه]امالی: امام صادق از پدرانش علیهم السلام نقل کرد: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چهار چیز است که در خانه ای وارد نمی شود مگر آنکه آن را ویران می کند و به برکت اباد نمی شود: خیانت، دزدی، شرب خمر و زنا. - . همان : ۲۳۹ -

امالی طوسی: مانند این خبر را آورده است. - . امالی طوسی ۲ : ۵۴ -

ثواب الاعمال: چنین روایتی را نقل کرده است. - . ثواب الاعمال : ۲۱۷ -

خصال: با سند دیگری آورده است. - . خصال ۱ : ۱۱۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ هَاشِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَرْبَعَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ الْكَاهِنُ وَ الْمُنَافِقُ وَ مُدْمِنُ الْخَمْرِ وَ الْقَتَّاتُ وَ هُوَ النَّمَّامُ (۶).

**[ترجمه]امالی: امام صادق علیه السلام فرمود: چهار کس وارد بهشت نمی شود: پیشگو، منافق، معتاد به شراب و قتّات یعنی سخن چین. - . امالی صدوق : ۲۴۳ -

**[ترجمه]

«۴»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ النَّهْدِيِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ

ص: ۱۲۵

۱- ۱. أمالی الصدوق: ۳ و ۴.

۲- ۲. أمالی الصدوق ص ۲۳۹.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۵۴.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۲۱۷.

۵- ۵. الخصال ج ۱ ص ۱۱۰.

۶- ۶. أمالى الصدوق ص ۲۴۳، و فى الأصل رمز الخصال، و لم نجده فيه، و قد أخرجه المؤلّف ره فى ج ۷۵ عن الأمالى و لم يذكر الخصال.

مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الْخَمْرِ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ أَوَّلَ مَا نَهَانِی عَنْهُ رَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ عِبَادَهِ الْأَوْثَانِ وَ شُرْبِ الْخَمْرِ وَ مُلَاحَاهِ الرِّجَالِ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی بَعَثَنِی رَحْمَهً لِلْعَالَمِینَ وَ لِأَمْحَقَ الْمَعَازِفَ وَ الْمَزَامِیرَ وَ أُمُورَ الْجَاهِلِیَّهِ وَ أَوْثَانَهَا وَ أَزْلَامَهَا وَ أَحْلَافَهَا(۱) أَقْسَمَ رَبِّی جَلَّ جَلَالُهُ فَقَالَ لَا یَشْرَبُ عَبْدٌ لِی خَمْراً فِی الدُّنْیَا إِلَّا سَقَیْتُهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ مِثْلَ مَا شَرِبَ مِنْهَا مِنَ الْحَمِیمِ مُعَذَّباً بَعْدُ أَوْ مَغْفُوراً لَهُ وَ قَالَ علیه السلام لَا تُجَالِسُوا شَارِبَ الْخَمْرِ وَ لَا تُزَوِّجُوهُ وَ لَا تَتَزَوَّجُوا إِلَیْهِ وَ إِنْ مَرِضَ فَلَا تَعُودُوهُ وَ إِنْ مَاتَ فَلَا تُشَیِّعُوا جَنَازَتَهُ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ یَجِی ءُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ مُسْوَدّاً وَجْهُهُ مُزْرَقَّهً عَیْنَاهُ مَائِلًا شِدْقُهُ سَائِلًا لُعَابُهُ دَالِعاً لِسَانُهُ مِنْ قَفَاهُ (۲).

**[ترجمه]امالی: از امام صادق علیه السلام درباره خمر سوال شد، فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: اولین چیزی که پروردگارم مرا از آن نهی کرد پرستش بت ها، شراب خواری و جدال با مردان بود. خدای تعالی مرا رحمه للعالمین مبعوث کرد، و من محو می کنم تار و تنبور و نی و کارهای جاهلی و بت های آنها و آلات قمار آنها و سوگندهایشان را. پروردگارم قسم یاد کرد: هیچ بنده ای در دنیا خمر نمی نوشد مگر آنکه در قیامت به او بنوشانم مثل آنچه که می نوشیده از حمیم ، چه پس از ان عذاب شود یا امرزیده .

امام فرمود: با کسی که شراب می خورد نشست و برخاست نکنید و زن به او ندهید و زن از او مگیرید. اگر مریض شد به عیادتش نروید و اگر مرد به تشییع جنازه اش نروید. شراب خوار با چهره ای سیاه، چشمانی کبود، دهانی کج، آب دهانش آویخته و زبانی از پشت سر بیرون آمده در روز قیامت وارد می شود. - . همان : ۲۵۰ -

**[ترجمه]

«۵»

لی، [الأمالی] للصدوق فِی مَنَاهِی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: أَنَّهُ نَهَی عَنْ بَیْعِ الْخَمْرِ وَ أَنْ تُشْتَرَی الْخَمْرُ وَ أَنْ تُسْقَی الْخَمْرُ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: لَعَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَ عَاصِرَهَا وَ غَارِسَهَا وَ شَارِبَهَا وَ سَاقِیَهَا وَ بَائِعَهَا وَ مُشْتَرِیَهَا وَ آکِلَ ثَمَنِهَا وَ حَامِلَهَا وَ الْمَحْمُولَهَ إِلَیْهِ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: مَنْ شَرِبَهَا لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاهٌ أَرْبَعِینَ یَوْماً وَ إِنْ مَاتَ وَ فِی بَطْنِهِ شَیْ ءٌ مِنْ ذَلِکَ کَانَ حَقّاً عَلَی اللَّهِ أَنْ یَسْقِیَهُ مِنْ طِینَهِ خَبَالٍ وَ هُوَ صَدِیدُ أَهْلِ النَّارِ وَ مَا یَخْرُجُ مِنْ فُرُوجِ الزُّنَاهِ فَیَجْتَمِعُ ذَلِکَ فِی قُدُورِ جَهَنَّمَ فَیَشْرَبُهَا أَهْلُ النَّارِ فَ یُصْهَرُ بِهِ ما فِی بُطُونِهِمْ وَ الْجُلُودُ(۳).

**[ترجمه]امالی: در مناهی پیامبر صلی الله علیه و آله آمده: حضرت از خرید و فروش خمر نهی کرده اند و نیز از نوشیدن آن. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند خمر، گیرنده آن، کسی که درختش را بکارد، کسی که آن را بنوشد، ساقی آن و کسی که آن را بخرد و بفروشد، کسی که پولش را بخورد، کسی که آن را حمل کند و کسی که برای او آن را حمل کنند را لعن و نفرین کرده است.

و نیز فرمود: کسی که خمر بنوشد تا چهل روز نمازش مورد قبول نیست، اگر بمیرد و در شکمش چیزی از آن باشد حق است بر خدا که او را از گل فاسد بنوشاند که آن خونابه چرکین اهل جهنم و انچه که از فرج های زنان زناکار بیرون می آید است که در دیگ های جهنم جمع می شود و اهل جهنم آن را می نوشند و به وسیله آن انچه در شکم ها و پوست انان است ذوب می شود. - . همان : ۲۵۵ -

**[ترجمه]

«۶»

فس، [تفسیر القمی]: کانُوا لا یَتَناهَوْنَ عَنْ مُنکَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ ما کانُوا یَفْعَلُونَ (۴) قَالُوا کَانُوا یَأْکُلُونَ لَحْمَ الْخِنْزِیرِ وَ یَشْرَبُونَ الْخُمُورَ وَ یَأْتُونَ النِّسَاءَ أَیَّامَ حَیْضِهِنَ (۵).

ص: ۱۲۶

۱- ۱. فی المصدر: أحداثها، و الأظهر ما فی المتن.

۲- ۲. أمالی الصدوق ص ۲۵۰.

۳- ۳. أمالی الصدوق ص ۲۵۵.

۴- ۴. المائده: ۷۹.

۵- ۵. تفسیر القمّیّ ص ۱۶۳.

**[ترجمه]تفسیر قمی: «كَانُواْ لاَ يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُواْ يَفْعَلُونَ » {[و] از کار زشتی که آن را مرتکب می شدند یکدیگر را بازنمی داشتند راستی چه بد بود آنچه می کردند} - . مائده / ۷۹ - . فرموده اند: کسانی که گوشت خوک می خورند و شراب می نوشند و با زنان در ایام حیض نزدیکی می کنند. - . تفسیر قمی / ۱۶۳ -

**[ترجمه]

«۷»

فس، [تفسیر القمی] عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: شَارِبَ الْخَمْرِ لَا تُصَدِّقُوهُ إِذَا حَدَّثَ وَ لَا تُزَوِّجُوهُ إِذَا خَطَبَ وَ لَا تَعُودُوهُ إِذَا مَرِضَ وَ لَا تَحْضُرُوهُ إِذَا مَاتَ وَ لَا تَأْتَمِنُوهُ عَلَی أَمَانَةٍ فَمَنِ ائْتَمَنَهُ عَلَی أَمَانَةٍ فَاسْتَهْلَکَهَا فَلَیْسَ لَهُ عَلَی اللَّهِ أَنْ یُخْلِفَ عَلَیْهِ وَ لَا أَنْ یَأْجُرَهُ عَلَیْهَا لِأَنَّ اللَّهَ یَقُولُ وَ لا تُؤْتُوا السُّفَهاءَ أَمْوالَکُمُ (۱) وَ أَیُّ سَفِیهٍ أَسْفَهُ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ(۲).

**[ترجمه]تفسیر قمی: از امام صادق علیه السلام روایت شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: اگر شراب خوار سخنی گفت تصدیقش نکنید، اگر خطبه خواند با او ازدواج نکنید، اگر مریض شد به عیادتش نروید، اگر مرد به تشییعش نروید، امانتی به او نسپارید، اگر امانتی به او دادید و از بین رفت بر خدا نیست که جبران کند و نه به او بر ان پاداش بدهد.چرا که خداوند می فرماید: «وَلاَ تُؤْتُواْ السُّفَهَاء أَمْوَالَكُمُ » - . نساء / ۵ -

و کدام سفیه و نادان از شراب خوار نادان تر است. - . تفسیر قمی : ۱۱۹ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضی بعض الأخبار فی باب الغناء و فی باب الملاهی (۳).

**[ترجمه]در باب غنا و سرگرمی ها بعضی از روایات گذشت. - . در باب غنا و لهو و لعب به شماره ۹۰ و ۹۱ خواهد آمد. -

**[ترجمه]

«۸»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ هَارُونَ عَنِ ابْنِ زِیَادٍ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: لَا یَدْخُلُ الْجَنَّهَ الْعَاقُّ لِوَالِدَیْهِ وَ الْمُدْمِنُ الْخَمْرِ وَ الْمَنَّانُ بِالْفِعَالِ لِلْخَیْرِ إِذَا عَمِلَهُ (۴).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: عاق والدین و معتاد به شراب، وارد بهشت نمی شود.

همچنین کسی که عمل خوبی انجام دهد و منت گذارد - . قرب الاسناد : ۵۵ - .

**[ترجمه]

«۹»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ شَارِبِ الْخَمْرِ مَا حَالُهُ إِذَا سَكِرَ مِنْهُ قَالَ مَنْ سَكِرَ مِنَ الْخَمْرِ ثُمَّ مَاتَ بَعْدَهُ بِأَرْبَعِينَ يَوْماً لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ كَعَابِدِ وَثَنٍ (۵).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی از برادرش علیه السلام نقل کرد: از شراب خوار در حال مستی سوال کردم، فرمود: کسی که از شراب مست شود وسپس پس از ان به چهل روز بمیرد، خدا را مانند بت پرست ملاقات می کند. - . همان : ۱۵۵ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ هَارُونَ عَنِ ابْنِ زِيَادٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام يَقُولُ لِأَبِيهِ يَا أَبَهْ إِنَّ فُلَاناً يُرِيدُ الْيَمَنَ أَ فَلَا أُزَوِّدُهُ بِبِضَاعَةٍ لِيَشْتَرِيَ لِي بِهَا عَصْبَ الْيَمَنِ فَقَالَ لَهُ يَا بُنَيَّ لَا تَفْعَلْ قَالَ فَلِمَ قَالَ لِأَنَّهَا إِنْ ذَهَبَتْ لَمْ تُؤْجَرْ عَلَيْهَا وَ لَمْ تُخْلَفْ عَلَيْكَ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ وَ لا تُؤْتُوا السُّفَهاءَ أَمْوالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِياماً فَأَيُّ سَفِيهٍ أَسْفَهُ بَعْدَ النِّسَاءِ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ يَا بُنَيَّ إِنَّ أَبِي حَدَّثَنِي عَنْ آبَائِهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ مَنِ ائْتَمَنَ غَيْرَ أَمِينٍ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ ضَمَانٌ لِأَنَّهُ قَدْ نَهَاهُ أَنْ يَأْتَمِنَهُ (۶).

۱- ۱. النساء: ۵.

۲- ۲. تفسير القمّيّ ص ۱۱۹.

۳- ۳. سيأتي باب الغناء و الملاهی تحت الرقم ۹۰ و ۹۱.

۴- ۴. قرب الإسناد ص ۵۵.

۵- ۵. قرب الإسناد ص ۱۵۵.

۶- ۶. قرب الإسناد ص ۱۷۷ و فی ط ۱۳۱.

**[ترجمه]قرب الاسناد: شنیدم ابوالحسن به پدرش علیهما السلام می گفت: پدرجان! فلانی می خواهد به یمن برود، آیا به او مالی بدهیم تا در عوض برای ما برد یمانی بیاورد؟ فرمود: فرزندم این کار را مکن. گفتم: چرا؟ فرمود: اگر مالت از بین برود پاداشی بر ان برای تو نیست و بر تو جبران نمی شود چرا که خداوند می فرماید: اموالتان را به کم خردان مدهید. بعد از زنان، چه کسی از شراب خوار سفیه تر و کم خرد تر است؟

پسرم! پدرم از پدرانش علیهم السلام روایت کرد که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که به غیر امانت دار چیزی بسپارد خدا ضمانت نمی کند چرا که از امانت دادن به او نهی کرده است. - . همان : ۱۷۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ل، [الخصال] الْأَرْبَعُمِائَةِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: لَا تَشْرَبُوا عَلَى مَائِدَةٍ تُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ فَإِنَّ الْعَبْدَ لَا يَدْرِي مَتَى يُؤْخَذُ(۱).

وَ قَالَ علیه السلام: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَ هُوَ يَعْلَمُ أَنَّهَا حَرَامٌ سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ طِينَةِ خَبَالٍ وَ إِنْ كَانَ مَغْفُوراً لَهُ (۲).

وَ قَالَ علیه السلام: مُدْمِنُ الْخَمْرِ يَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حِينَ يَلْقَاهُ كَعَابِدِ وَثَنٍ فَقَالَ حُجْرُ بْنُ عَدِيٍّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا الْمُدْمِنُ قَالَ الَّذِي إِذَا وَجَدَهَا شَرِبَهَا(۳).

وَ قَالَ علیه السلام: مَنْ شَرِبَ الْمُسْكِرَ لَمْ تُقْبَلْ صَلَوَاتُهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً وَ لَيْلَةً(۴).

وَ قَالَ علیه السلام: مَنْ سَقَى صَبِيّاً مُسْكِراً وَ هُوَ لَا يَعْقِلُ حَبَسَهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي طِينَةِ الْخَبَالِ حَتَّى يَأْتِيَ مِمَّا صَنَعَ بِمَخْرَجٍ (۵).

وَ قَالَ علیه السلام: السُّكْرُ أَرْبَعُ سُكْرَاتٍ سُكْرُ الشَّرَابِ وَ سُكْرُ الْمَالِ وَ سُكْرُ النَّوْمِ وَ سُكْرُ الْمُلْكِ (۶).

**[ترجمه]خصال: درحدیث چهارصد گانه امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: بر سر سفره ای که در آن می خواری می شود ننشینید، که بنده نمی داند که جانش کی گرفته می شود. - . خصال ۲ : ۱۶۰ -

و نیز فرمود: کسی که شراب می نوشد و می داند که حرام است، خداوند از گل فاسد به او می نوشاند اگر چه او را بخشیده باشد. - . همان : ۱۶۱ -

و نیز فرمود: ذائم الخمر آنگاه که به ملاقات خدا می رود همچون بت پرست خدا را ملاقات می کند. حجر بن عدی گفت ای امیر مؤمنان! دائم الخمر چه کسی است؟ فرمود: کسی که هر وقت شراب پیدا کرد بنوشد. - . همان ۲ : ۱۶۷ -

و نیز فرمود: کسی که مست کننده ای بنوشد تا چهل شبانه روز نمازش پذیرفته نمی شود. - . همان -

و نیز فرمود: کسی که به کودکی که هنوز شعور ندارد نوشابه مست کننده بدهد، خداوند متعال او را در میان خبال که چرک

و خون دوزخیان و زنان زناکار است زندانی می کند تا از کاری که کرده عذر موجهی بیاورد. - . همان : ۱۶۹ -

و نیز فرمود: مستی چهار گونه است: مستی شراب، مستی مال، مستی خواب و مستی حکومت. - . همان : ۱۷۰ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنِ ابْنِ طَرِيفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَةَ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: الْفِتَنُ ثَلَاثٌ حُبُّ النِّسَاءِ وَ هُوَ سَيْفُ الشَّيْطَانِ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ هُوَ فَخُّ الشَّيْطَانِ وَ حُبُّ الدِّينَارِ وَ الدِّرْهَمِ وَ هُوَ سَهْمُ الشَّيْطَانِ فَمَنْ أَحَبَّ النِّسَاءَ لَمْ يَنْتَفِعْ بِعَيْشِهِ وَ مَنْ أَحَبَّ الْأَشْرِبَةَ حَرُمَتْ عَلَيْهِ الْجَنَّةُ وَ مَنْ أَحَبَّ الدِّينَارَ وَ الدِّرْهَمَ

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۱۶۰ س ۱۵.

۲- ۲. الخصال ج ۲ ص ۱۶۱ س ۱۱.

۳- ۳. المصدر ج ۲ ص ۴۶۷ س ۱۱.

۴- ۴. المصدر ج ۲ ص ۱۶۷ س ۱۳.

۵- ۵. المصدر ج ۲ ص ۱۶۹ س ۵.

۶- ۶. المصدر ج ۲ ص ۱۷۰ س ۳.

فَهُوَ عَبْدُ الدُّنْيَا(۱).

**[ترجمه]خصال: اصبغ بن نباته از امیر المؤمنین علیه السلام نقل می کند که فرمود: فتنه ها در سه چیز است: محبت زنان و آن شمشیر شیطان است، و خوردن شراب و آن تله شیطان است. و محبت دینار و درهم و آن تیر شیطان است. پس هر کسی زنان را دوست داشته باشد از زندگی خود سودی نمی برد، و هر کس شراب را دوست داشته باشد، بهشت بر وی حرام است، و هر کس دینار و درهم را دوست داشته باشد، دنیا را پرستش کرده است. - . خصال ۱ : ۵۶ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ السَّفَّاكُ لِلدَّمِ وَ شَارِبُ الْخَمْرِ وَ مَشَّاءٌ بِنَمِيمَه(۲).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: سه کس وارد بهشت نمی شوند: خون ریز و شارب الخمر و سخن چین. - . همان : ۸۵ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ بُنْدَارَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ نُوحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ يَزِيدَ بْنِ زُرَيْعٍ عَنْ بِشْرِ بْنِ نُمَيْرٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِی أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَرْبَعَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَاقٌّ وَ مَنَّانٌ وَ مُكَذِّبٌ بِالْقَدَرِ وَ مُدْمِنُ خَمْرٍ(۳).

**[ترجمه]خصال: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چهار نفرند که خداوند روز قیامت به آنان نگاه نمی کند: عاق والدین و کسی که منت می گذارد و کسی که قضا و قدر الهی را دروغ می پندارد و کسی که به خوردن شراب مداومت می کند. - . همان : ۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۵»

مع (۴)،[معانی الأخبار] ل، [الخصال] عَنِ الطَّالَقَانِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ صَاعِدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ جَمِيلٍ عَنِ الْمُعْتَمِرِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنْ أَبِی جَرِيرٍ عَنْ أَبِی بُرْدَةَ عَنْ أَبِی مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ مُدْمِنُ الْخَمْرِ وَ مُدْمِنُ سِحْرٍ وَ قَاطِعُ رَحِمٍ وَ مَنْ مَاتَ مُدْمِنَ خَمْرٍ سَقَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ نَهَرِ الْغُوطَةِ قِيلَ وَ مَا نَهَرُ الْغُوطَةِ قَالَ

نَهَرٌ يَجْرِی مِنْ فُرُوجِ الْمُومِسَاتِ یُؤْذِی أَهْلَ النَّارِ رِیحُهُنَ (۵).

**[ترجمه]معانی الاخبار - . معانی الاخبار : ۳۲۹ - ۳۳۰ - و خصال: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: سه کس وارد بهشت نمی شوند: کسی که همیشه شراب بخورد و کسی که همیشه جادو کند و کسی که پیوند خویشاوندی را قطع کند. و هر کس در حالی که دائم الخمر است بمیرد، خداوند او را از نهر غوطه می خوراند، گفته شد: نهر غوطه چیست؟ فرمود: آن نهری است که از فروج زن های روسپی جاری می شود و بوی آن اهل جهنم را رنج می دهد. - . خصال ۱ : ۸۵ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ل، [الخصال] عَنِ الْخَلِیلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُعَاذٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ خَشْرَم عَنْ عِیسَی بْنِ یُونُسَ عَنْ أَبِی مَعْمَرٍ عَنْ سَعِیدٍ الْغَنَوِیِّ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ کَانَ یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ فَلَا یَجْلِسْ عَلَی مَائِدَهٍ یُشْرَبُ عَلَیْهَا الْخَمْرُ وَ مَنْ کَانَ یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ فَلَا یَدْخُلِ الْحَمَّامَ إِلَّا بِمِئْزَرٍ وَ

ص: ۱۲۹

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۵۶.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۸۵.

۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۹۴.

۴- ۴. معانی الأخبار ص ۳۲۹- ۳۳۰.

۵- ۵. الخصال ج ۱ ص ۸۵.

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَدَعْ حَلِيلَتَهُ تَخْرُجُ إِلَى الْحَمَّامِ (۱).

**[ترجمه]خصال: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر کس به خدا و روز قیامت ایمان داشته باشد، بر سر سفره ای ننشیند که در آن شراب باشد و هر کس به خدا و روز قیامت ایمان داشته باشد، بدون لنگ وارد حمام نشود (منظور حمام های عمومی است) و هر کس به خدا و روز قیامت ایمان داشته باشد، همسر خود را نگذارد برای حمام کردن به بیرون رود. - . همان : ۷۸ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ بُنَانِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَهِ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: سِتَّهٌ لَا يُسَلَّمُ عَلَيْهِمْ الْيَهُودِيُّ وَ الْمَجُوسِيُّ وَ النَّصْرَانِيُّ وَ الرَّجُلُ عَلَى غَائِطِهِ وَ عَلَى مَوَائِدِ الْخَمْرِ وَ عَلَى الشَّاعِرِ الَّذِي يَقْذِفُ الْمُحْصَنَاتِ وَ عَلَى الْمُتَفَكِّهِينَ بِسَبِّ الْأُمَّهَاتِ (۲).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام و او از پدرانش نقل می کند که فرمود: به شش گروه نباید سلام داد: یهودی، نصرانی، مجوسی، کسی که مشغول قضای حاجت است و کسی که بر سفره شراب نشسته و بر شاعری که به زنان پاکدامن نسبت زنا می دهد و کسانی که با دشنام دادن به مادران یک دیگر، شوخی و شادی می کنند. - . همان : ۱۵۸ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْفَارِسِ عَنِ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا خَلَقَ الْجَنَّهَ خَلَقَهَا مِنْ لَبِنَتَيْنِ لَبِنَهٍ مِنْ ذَهَبٍ وَ لَبِنَهٍ مِنْ فِضَّهٍ وَ جَعَلَ حِيطَانَهَا الْيَاقُوتَ وَ سَقْفَهَا الزَّبَرْجَدَ وَ حَصَاهَا اللُّؤْلُؤَ وَ تُرَابَهَا الزَّعْفَرَانَ وَ الْمِسْكَ الْأَذْفَرَ فَقَالَ لَهَا تَكَلَّمِي فَقَالَتْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَنْتَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ قَدْ سَعِدَ مَنْ يَدْخُلُنِي فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ بِعِزَّتِي وَ عَظَمَتِي وَ جَلَالِي وَ ارْتِفَاعِي لَا يَدْخُلُهَا مُدْمِنُ خَمْرٍ وَ لَا سِكِّيرٌ وَ لَا قَتَّاتٌ وَ هُوَ النَّمَّامُ وَ لَا دَيُّوثٌ وَ هُوَ الْقَلْطَبَانُ وَ لَا قَلَّاعٌ وَ هُوَ الشُّرْطِيُّ وَ لَا زَنُّوقٌ وَ هُوَ الْخُنْثَى وَ لَا جَيَّافٌ وَ هُوَ النَّبَّاشُ وَ لَا عَشَّارٌ وَ لَا قَاطِعُ رَحِمٍ وَ لَا قَدَرِيٌّ (۳).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام و او از پدرانش از علی علیه السلام نقل می کند که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چون خداوند بهشت را آفرید، آن را از دو خشت آفرید: خشتی از طلا و خشتی از نقره، و دیوارهای آن را از یاقوت و سقف آن را از زبرجد و سنگریزه های آن را از لؤلؤ و خاک آن را از زعفران و مشک خوشبو قرار داد، پس به آن فرمود: سخن بگو، پس او گفت: معبودی جز تو که زنده پایدار هستی وجود ندارد، هر کسی وارد من شود خوشبخت می شود، پس خداوند فرمود: سوگند به عزّت و جلال و بلندیم که کسی که مداومت در شرابخواری داشته باشد در آن وارد نخواهد شد، و

نه متکبر و نه سخن چین و نه دیّوث که همان «قلطبان» است و نه مأمور شرطه و نه خنثی و نه کفن دزد و نه مأمور مالیات و نه قاطع رحم و نه قدری (کسی که به قضا و قدر ایمان ندارد). - . همان ۲ : ۵۴ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضى بإسناد آخر فی باب جوامع المساوی (۴).

**[ترجمه]در باب جامع اعمال زشت و ناپسند با سند دیگری آمد. - . ر. ک ۷۲ : ۱۹۱ و ۱۹۲ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی الْخَمْرِ عَشَرَةً غَارِسَهَا وَ حَارِسَهَا وَ عَاصِرَهَا وَ شَارِبَهَا وَ سَاقِيَهَا وَ حَامِلَهَا وَ الْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ وَ بَائِعَهَا وَ مُشْتَرِيَهَا وَ آكِلَ ثَمَنِهَا(۵).

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۷۸.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۵۸.

۳- ۳. الخصال ج ۲ ص ۵۴ و رواه فی المعانی ص ۳۳۰ و فیه المخنث بدل الخنثی.

۴- ۴. راجع ج ۷۲ ص ۱۹۱ و ۱۹۲.

۵- ۵. الخصال ج ۲ ص ۵۸.

ثو، [ثواب الأعمال] عن ابن إدريس عن أبيه عن محمد بن أحمد عن علی بن إسماعيل عن أحمد بن النضر: مثله (۱).

**[ترجمه]خصال: امام باقر عليه السلام نقل می كند كه فرمود: پيامبر خدا صلی الله عليه و آله در باره مشروب ده نفر را لعنت كرد: كسی كه درخت آن را بكارد و كسی كه از آن نگهبانی كند و كسی كه آن را بفشارد و كسی كه آن را بخورد و كسی كه آن را برای ديگری بريزد و كسی كه آن را حمل كند و كسی كه به سوی او حمل شود و فروشنده و مشتری و خورنده قيمت آن. -. خصال ۲ : ۵۸ -

ثواب الاعمال: با سند ديگری آمده است. -. ثواب الاعمال : ۲۱۸ -

**[ترجمه]

«۲۰»

فس، [تفسير القمی] فِی رِوَايَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام: يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصابُ وَ الْأَزْلامُ (۲) أَمَّا الْخَمْرُ فَكُلُّ مُسْكِرٍ مِنَ الشَّرَابِ إِذَا خُمِّرَ فَهُوَ خَمْرٌ وَ مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ شَرِبَ قَبْلَ أَنْ يُحَرَّمَ الْخَمْرُ فَسَكِرَ فَجَعَلَ يَقُولُ الشِّعْرَ وَ يَبْكِی عَلَی قَتْلَی الْمُشْرِكِينَ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ فَسَمِعَ النَّبِیُّ صلی الله عليه و آله فَقَالَ اللَّهُمَّ أَمْسِكْ عَلَی لِسَانِهِ فَأَمْسَكَ عَلَی لِسَانِهِ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ حَتَّی ذَهَبَ عَنْهُ السُّكْرُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَحْرِيمَهَا بَعْدَ ذَلِكَ وَ إِنَّمَا كَانَتِ الْخَمْرُ يَوْمَ حُرِّمَتْ بِالْمَدِينَهِ فَضِيخَ الْبُسْرِ وَ التَّمْرِ فَلَمَّا نَزَلَ تَحْرِيمُهَا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله عليه و آله فَقَعَدَ فِی الْمَسْجِدِ ثُمَّ دَعَا بِآنِيَتِهِمُ الَّتِی كَانُوا يَنْبِذُونَ فِيهَا فَكَفَأَهَا كُلَّهَا وَ قَالَ هَذِهِ كُلُّهَا خَمْرٌ وَ قَدْ حَرَّمَهَا اللَّهُ فَكَانَ أَكْثَرُ شَیْ ءٍ أُكْفِئَ فِی ذَلِكَ يَوْمَئِذٍ مِنَ الْأَشْرِبَهِ الْفَضِيخَ وَ لَا أَعْلَمُ أُكْفِئَ يَوْمَئِذٍ مِنْ خَمْرِ الْعِنَبِ شَیْ ءٌ إِلَّا إِنَاءً وَاحِداً كَانَ فِيهِ زَبِيبٌ وَ تَمْرٌ جَمِيعاً فَأَمَّا عَصِيرُ الْعِنَبِ فَلَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ بِالْمَدِينَهِ مِنْهُ شَیْ ءٌ حَرَّمَ اللَّهُ الْخَمْرَ قَلِيلَهَا وَ كَثِيرَهَا وَ بَيْعَهَا وَ شِرَاءَهَا وَ الِانْتِفَاعَ بِهَا وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله عليه و آله مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فِی الرَّابِعَهِ فَاقْتُلُوهُ وَ قَالَ حَقٌّ عَلَی اللَّهِ أَنْ يَسْقِیَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ مِمَّا يَخْرُجُ مِنْ فُرُوجِ الْمُومِسَاتِ وَ الْمُومِسَاتُ الزَّوَانِی يَخْرُجُ مِنْ فُرُوجِهِنَّ صَدِيدٌ وَ الصَّدِيدُ قَيْحٌ وَ دَمٌ غَلِيظٌ مُخْتَلِطٌ يُؤْذِی أَهْلَ النَّارِ حَرُّهُ وَ نَتْنُهُ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله عليه و آله مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ صَلَاهٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَهً فَإِنْ عَادَ فَأَرْبَعِينَ لَيْلَهً مِنْ يَوْمَ شَرِبَهَا فَإِنْ مَاتَ فِی تِلْكَ الْأَرْبَعِينَ مِنْ غَيْرِ تَوْبَهٍ سَقَاهُ اللَّهُ

ص: ۱۳۱

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۱۸.

۲- ۲. المائده: ۹۰.

يَوْمَ الْقِيَامَهِ مِنْ طِينَهِ خَبَالٍ وَ سُمِّيَ الْمَسْجِدُ الَّذِي قَعَدَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَوْمَ أَكْفِئَتِ الْأَشْرِبَهُ مَسْجِدَ الْفَضِيخِ مِنْ يَوْمِئِذٍ لِأَنَّهُ كَانَ أَكْثَرُ شَيْ ءٍ أُكْفِئَ مِنَ الْأَشْرِبَهِ الْفَضِيخَ فَأَمَّا الْمَيْسِرُ فَالنَّرْدُ وَ الشِّطْرَنْجُ وَ كُلُّ قِمَارٍ مَيْسِرٌ وَ أَمَّا الْأَنْصَابُ فَالْأَوْثَانُ الَّتِي كَانَ يَعْبُدُهَا الْمُشْرِكُونَ وَ أَمَّا الْأَزْلَامُ فَالْقِدَاحُ الَّتِي كَانَتْ تَسْتَقْسِمُ بِهَا مُشْرِكُو الْعَرَبِ فِي الْجَاهِلِيَّهِ كُلُّ هَذَا بَيْعُهُ وَ شِرَاؤُهُ وَ الِانْتِفَاعُ بِشَيْ ءٍ مِنْ هَذَا حَرَامٌ مِنَ اللَّهِ مُحَرَّمٌ وَ هُوَ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ وَ قَرَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَ الْمَيْسِرَ مَعَ الْأَوْثَانِ: وَ أَمَّا قَوْلُهُ وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ احْذَرُوا(۱) يَقُولُ لَا تَعْصُوا وَ لَا تَرْكَبُوا الشَّهَوَاتِ مِنَ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ يَقُولُ عَصَيْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّما عَلى رَسُولِنَا الْبَلاغُ الْمُبِينُ إِذْ قَدْ بَلَّغَ وَ بَيَّنَ فَانْتَهُوا وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّهُ سَيَكُونُ قَوْمٌ يَبِيتُونَ وَ هُمْ عَلَى اللَّهْوِ وَ شُرْبِ الْخَمْرِ وَ الْغِنَاءِ فَبَيْنَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ مُسِخُوا مِنْ لَيْلَتِهِمْ وَ أَصْبَحُوا قِرَدَهً وَ خَنَازِيرَ وَ هُوَ قَوْلُهُ وَ احْذَرُوا أَيْ لَا تَعْتَدُوا كَمَا اعْتَدَى أَصْحَابُ يَوْمِ السَّبْتِ فَقَدْ كَانَ أَمْلَى لَهُمْ حَتَّى آثَرُوا وَ قَالُوا إِنَّ السَّبْتَ لَنَا حَلَالٌ وَ إِنَّمَا كَانَ حُرِّمَ عَلَى أُولَانَا وَ كَانُوا يُعَاقَبُونَ عَلَى اسْتِحْلَالِهِمُ السَّبْتَ فَأَمَّا نَحْنُ فَلَيْسَ عَلَيْنَا حَرَامٌ وَ مَا زِلْنَا بِخَيْرٍ مُنْذُ اسْتَحْلَلْنَاهُ وَ قَدْ كَثُرَتْ أَمْوَالُنَا وَ صَحَّتْ أَجْسَامُنَا ثُمَّ أَخَذَهُمُ اللَّهُ لَيْلًا وَ هُمْ غَافِلُونَ فَهُوَ قَوْلُهُ وَ احْذَرُوا أَنْ يَحُلَّ بِكُمْ مِثْلُ مَا حَلَّ بِمَنْ تَعَدَّى وَ عَصَى فَلَمَّا نَزَلَتْ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ التَّشْدِيدُ فِي أَمْرِهِمَا قَالَ النَّاسُ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُتِلَ أَصْحَابُنَا وَ هُمْ يَشْرَبُونَ الْخَمْرَ وَ قَدْ سَمَّاهُ رِجْساً وَ جَعَلَهَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ وَ قَدْ قُلْتَ مَا قُلْتَ أَ فَيَضُرُّ أَصْحَابَنَا ذَلِكَ

۱- ۱. المائده: ۹۲.

شَیْئاً بَعْدَ مَا مَاتُوا فَأَنْزَلَ اللَّهُ لَیسَ عَلَى الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ جُناحٌ فِیما طَعِمُوا(۱) الْآیَهَ فَهَذَا لِمَنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ قَبْلَ تَحْرِیمِ الْخَمْرِ وَ الْجُنَاحُ هُوَ الْإِثْمُ عَلَى مَنْ شَرِبَهَا بَعْدَ التَّحْرِیمِ (۲).

**[ترجمه]تفسیر قمی: ابوجارود به نقل از امام باقر علیه السلام آورده که ایشان درباره آیه «یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُواْ إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَیْسِرُ وَالأَنصَابُ وَالأَزْلاَمُ » - . مائده / ۹۰ - فرمود: و اما درباره خمر باید گفت: هر شراب مسکری اگر بماند و تخمیر شود خمر محسوب می شود و آنچه که زیاد آن مست می کند، کم آن نیز حرام است و این به خاطر این است که ابوبکر قبل از اینکه شراب حرام شود، باده نوشیده بود و مست شده بود و شروع به خواندن شعر کرد و بر کشته شدگان مشرکین اهل بدر می گریست. پیامبر صلی الله علیه و آله آن را شنید و فرمود: خداوندا، جلوی دهانش را بگیر و خداوند نیز چنین کرد. او صحبت نکرد تا اینکه مستی از او زائل شد و پس از آن، خداوند دستور حرام کردن آن را بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل کرد. روزی که باده در مدینه، حرام اعلام شد، در این شهر فقط شراب خرما وجود داشت و هنگامی که دستور حرام کردن آن نازل شد، پیامبر صلی الله علیه و آله بیرون رفت و در مسجد نشست و سپس خواست تا ظرف های شراب را که در آن شراب می گرفتند، حاضر کند. سپس آن ظرف ها را واژگون کرده و خالی نمود و فرمود: همه اینها شراب است و خداوند آن را تحریم کرده است. بیشترین شرابی که در آن روز بر زمین ریخته شد، شراب خرما بود و در آن روز، ظرف شراب انگوری را سراغ ندارم که واژگون شده باشد. تنها یک ظرف که در آن کشمش و خرما بود، واژگون شد. در آن زمان در مدینه شراب انگور یافت نمی شد.

خداوند، باده را چه کم و چه زیاد، خرید و فروش خمر و سودجویی از آن را حرام کرده است. همچنین رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هرکه باده بنوشد او را تازیانه بزنید و اگر دوباره نوشید، تازیانه بزنید. اگر دوباره بازگشت تازیانه اش بزنید و اگر برای بار چهارم نوشید، او را بکشید.

حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمود: بر خداوند حق است کسانی را که شرب خمر می کنند، از آنچه که از شرمگاه فاحشه ها خارج می شود، سیراب کند و فاحشه ها، همان زناکارانی هستند که از شرمگاهشان چرکی خارج می شود که آن چرک، مخلوطی از ماده عفونی و خونی غلیظ است که گرما و گندیدگی آن، اهل جهنم را آزار می دهد.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هرکس که شرب خمر کند، نماز چهل شب او پذیرفته نمی گردد. اگر دوباره شراب نوشید، نماز چهل شب او از روز نوشیدن شراب پذیرفته نمی شود و اگر در آن چهل شبانه روز درگذشت و از آنچه مرتکب شده بود توبه نکرد، خداوند در روز قیامت به او از گل فاسد شده می نوشاند. از آن روز، مسجدی که رسول خدا در آن نشست و نوشیدن شراب را ممنوع اعلام کرد، مسجد الفضیخ نام گرفت؛ چرا که بیشترین شراب هایی که بر زمین ریخته شد از نوع فضیخ بود. اما میسر، تخته نرد و شطرنج است و هر قماری میسر محسوب می شود. انصاب یعنی بت هایی که کافران آن را می پرستیدند و ازلام یعنی تیرهایی که مشرکان عرب با آن چیزهایی را تقسیم می کردند که از رسوم دوره جاهلی است. همه این موارد اعم از خرید و فروش و بهره جویی از آن، از سوی خدا، حرام مؤکد اعلام شده و ان کار پلیدی از کارهای شیطان است و خداوند حکم خمر و میسر را برابر با حکم بت پرستی دانسته است.

و اما این آیه: «وَأَطِیعُواْ اللّهَ وَأَطِیعُواْ الرَّسُولَ وَاحْذَرُواْ» - . مائده / ۹۲ - ، می فرماید: معصیت نکنید و بر مرکب شهوت ها از

جمله خمر و قمار سوار نشوید. «فَإِن تَوَلَّيْتُمْ»، می فرماید: معصیت کردید، «فَاعْلَمُواْ أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلاَغُ الْمُبِينُ»، وقتی احکام رسید و مشخص شد، پس خودتان را از مخالفت باز دارید.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به زودی گروهی می ایند که شب را به صبح می رسانند در حالی که به خوشگذرانی و شرابخواری و غناء مشغولند. هنگامی که بر این حال هستند ناگهان شبانه مسخ می شوند و صبح می کنند در حالی که میمون و خوک شده اند. و این است سخن خدا که «واحذروا» یعنی تعدی نکنید آنگونه که اصحاب سبت کردند، به آنها مهلت دادیم تا اینکه اختیار کردند، و گفتند: روز شنبه بر ما حلال است و تنها بر پیشینیان ما حرام شده بود و آنها برای حلال کردن شنبه مجازات شدند.

وقتی آیه تحریم خمر و قمار و سختگیری در کار ان دو نازل شد، مردم از مهاجر و انصار گفتند: ای رسول خدا، یاران کشته شدند در حالی که شراب می نوشیدند. خدا آن را رجس و پلید نامید و از عمل شیطان قرار داد، گفتی آنچه گفتی، آیا این کارشان به انان پس از مرگشان زیان می رساند؟ آیه نازل شد: «لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُواْ» {بر کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند گناهی در آنچه [قبلا] خورده اند نیست}. - . همان / ۹۳ -

برای کسی که قبل از حکم تحریم، مرده یا کشته شده، حکم این است، و گناه برای کسی است که بعد تحریم خورده باشد. - . تفسیر قمی : ۱۶۷ - ۱۶۹ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ع، [علل الشرائع] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْكُوفِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِمَ حَرَّمَ اللَّهُ الْخَمْرَ قَالَ حَرَّمَ اللَّهُ الْخَمْرَ لِفِعْلِهَا وَ فَسَادِهَا لِأَنَّ مُدْمِنَ الْخَمْرِ تُورِثُهُ الِارْتِعَاشَ وَ تَذْهَبُ بِنُورِهِ وَ تَهْدِمُ مُرُوَّتَهُ وَ تَحْمِلُهُ عَلَى أَنْ يَجْتَرِئَ عَلَى ارْتِكَابِ الْمَحَارِمِ وَ سَفْكِ الدِّمَاءِ وَ رُكُوبِ الزِّنَا وَ لَا يُؤْمَنُ إِذَا سَكِرَ أَنْ يَثِبَ عَلَى حَرَمِهِ وَ هُوَ لَا يَعْقِلُ ذَلِكَ وَ لَا يَزِيدُ شَارِبَهَا إِلَّا كُلَّ شَرٍّ(۳).

**[ترجمه]علل الشرایع: محضر امام صادق علیه السّلام عرض کردم: برای چه خدا شراب را حرام کرده است؟ حضرت فرمودند: خداوند متعال شراب را به خاطر تأثیری که داشته و فسادی که ایجاد می کند حرام فرموده زیرا شراب موجب پیدا شدن ارتعاش در شارب آن بوده و نور و جوانمردی او را از بین برده و وادارش می کند که بر ارتکاب محرّمات جرات پیدا کرده و بر ریختن خونها مبادرت نموده و بر مرتکب شدن زنا اقدام نماید و اساسا شارب خمر وقتی مست شد اطمینانی نیست بلکه بسا با محارم خود نزدیکی کرده در حالی که عقل و ادراکش بجا نیست و شرب خمر در شارب آن ایجاد نمی کند مگر هر شرّ و بدی را. - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۱ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِی يُوسُفَ عَنْ أَبِی بَكْرٍ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام قَالَ: الْغِنَاءُ عُشُّ النِّفَاقِ وَ الشُّرْبُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ وَ مُدْمِنُ الْخَمْرِ كَعَابِدِ وَثَنٍ مُكَذِّبٌ بِكِتَابِ اللَّهِ لَوْ صَدَّقَ كِتَابَ اللَّهِ لَحَرَّمَ حَرَامَ اللَّهِ (۴).

**[ترجمه]علل الشرایع: امام باقر یا امام صادق علیهما السّلام، حضرت فرمودند: غناء لانه و محلّ پیدا شدن نفاق بوده و شرب خمر کلید هر بدی و شرّی می باشد و شارب خمر به منزله بت پرست بوده، وی کتاب خدا را تکذیب می نماید زیرا اگر کتاب حق تعالی را تصدیق می کرد حرام خدا را حرام می دانست. -. همان : ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۲۳»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَشَّارٍ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ شُرْبُ الْخَمْرِ أَشَرُّ أَمْ تَرْكُ الصَّلَاهِ فَقَالَ شُرْبُ الْخَمْرِ أَشَرُّ مِنْ تَرْكِ الصَّلَاهِ وَ تَدْرِی لِمَ ذَلِكَ قَالَ لَا قَالَ يَصِيرُ فِی حَالٍ لَا يَعْرِفُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَا يَعْرِفُ مَنْ خَالِقُهُ (۵).

ص: ۱۳۳

۱- ۱. المائده: ۹۳.

۲- ۲. تفسير القمّیّ ص ۱۶۷- ۱۶۹.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۱.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۲.

۵- ۵. المصدر نفسه.

**[ترجمه]علل الشرایع: مردی از حضرت ابا عبد اللّه علیه السّلام پرسید: آیا شرب خمر بدتر است یا ترک نماز؟ حضرت فرمودند: شرب خمر از ترک نماز بدتر است، سپس فرمودند: می دانی چرا؟ آن مرد عرضه داشت: خیر. حضرت فرمودند: زیرا شخص با شرب خمر در حالتی قرار می گیرد که نه خدای تعالی را می شناسد و نه می داند که خالقش کیست.

**[ترجمه]

«۲۴»

ثو(۱)،[ثواب الأعمال] ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حُكَيْمٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ لَمْ تُقْبَلْ صَلَاتُهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً فَإِنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ فِی هَذِهِ الْأَيَّامِ ضُوعِفَ عَلَيْهِ الْعَذَابُ لِتَرْكِ الصَّلَاهِ(۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال - . ثواب الاعمال : ۲۱۸ - و خصال: امام باقر علیه السلام فرمود: هر که شراب بنوشد و از آن مست گردد، نمازش تا چهل روز مورد پذیرش نیست، پس اگر در این روزها نماز نگزارد به جهت ترک نماز، کیفرش دو چندان می گردد. - . الخصال ۲ : ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۲۵»

ل، [الخصال] وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ: أَنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ تُوقَفُ صَلَاتُهُ بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ فَإِذَا تَابَ رُدَّتْ عَلَيْهِ (۳).

**[ترجمه]خصال: در حدیث دیگری آمده: به راستی که نماز شرابخوار میان آسمان و زمین بازداشته می شود، اگر توبه کند به او برگردانده می شود. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۶»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ الْهَمْدَانِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الرَّيَّانِ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيّاً إِلَّا بِتَحْرِيمِ الْخَمْرِ وَ أَنْ يُقِرَّ لَهُ بِأَنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَ أَنْ يَكُونَ فِی تُرَاثِهِ الْكُنْدُرُ(۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام هشتم علیه السّلام می فرمود: خداوند هیچ پیامبری نفرستاد، مگر به حرام بودن مسکرات، و اقرار کردن به اینکه خداوند هر چه که بخواهد میکند، و بودن کندر در میراث او. - . عیون الاخبار ۲ : ۱۴ -

**[ترجمه]

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام]: فِیمَا کَتَبَ الرِّضَا علیه السلام لِلْمَأْمُونِ وَ تَحْرِیمُ الْخَمْرِ قَلِیلِهَا وَ کَثِیرِهَا وَ تَحْرِیمُ کُلِّ شَرَابٍ مُسْکِرٍ قَلِیلِهِ وَ کَثِیرِهِ وَ مَا أَسْکَرَ کَثِیرُهُ فَقَلِیلُهُ حَرَامٌ وَ الْمُضْطَرُّ لَا یَشْرَبُ الْخَمْرَ لِأَنَّهَا تَقْتُلُهُ (۵).

ص: ۱۳۴

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۱۸.

۲- ۲. الخصال ج ۲ ص ۱۰۹.

۳- ۳. المصدر نفسه.

۴- ۴. عیون الأخبار ج ۲ ص ۱۴.

۵- ۵. عیون الأخبار ج ۲ ص ۱۲۶. و فی علل محمّد بن سنان، عن أبی الحسن الرضا علیه السلام قال: حرم اللّه الخمر لما فیها من الفساد و من تغییر عقول شاربیها و حملها ایاهم علی انکار اللّه عزّ و جلّ و الفریه علیه و علی رسله و سایر ما یکون منهم من الفساد و القتل و القذف و الزنا و قله الاحتجاز من شی ء من المحارم، فبذلک قضینا علی کل مسکر من الاشربه أنّه حرام محرم، لانه یأتی من عاقبتها ما یأتی من عاقبه الخمر، فلیجتنب من یؤمن باللّه و الیوم الآخر و یتولانا و ینتحل مودتنا کل شراب مسکر، فانه لا عصمه بیننا و بین شاربها، راجع علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۱، عیون الأخبار ج ۲ ص ۹۸.

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام رضا علیه السلام در نامه ای به مأمون فرمود: حرمت خمر و مسکرات؛ چه اندک و چه بسیار آن. و حرمت هر مست کننده ای اندک یا بسیارش، و هر چه بسیارش مستی آورد اندکش نیز حرام است، و مضطرّ به آن نباید شراب بخورد زیرا او را خواهد کشت. - . همان : ۱۲۶ و روایتی دیگر از امام رضا علیه السلام در این بحث در علل الشرایع ۲ ک ۱۶۱ و عیون اخبار الرضا ۲ : ۹۸ آمده است. -

**[ترجمه]

«۲۸»

ید، [التوحید] عَنْ حَمْزَةَ الْعَلَوِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الرَّیَّانِ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام یَقُولُ: مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً إِلَّا بِتَحْرِیمِ الْخَمْرِ وَ أَنْ یُقِرَّ لَهُ بِالْبَدَاءِ(۱).

**[ترجمه]توحید: امام رضا علیه السّلام فرمود: خداوند هیچ پیامبری نفرستاد، مگر به حرام بودن مسکرات، و اقرار کردن به بداء . - . التوحید : ۳۳۳ -

**[ترجمه]

«۲۹»

مع، [معانی الأخبار] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مِهْرَانَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَعْدٍ الْإِسْکَافِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ أَوْ مُسْکِراً لَمْ تُقْبَلْ صَلَاتُهُ أَرْبَعِینَ صَبَاحاً فَإِنْ عَادَ سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ طِینَهِ خَبَالٍ قُلْتُ وَ مَا طِینَهُ خَبَالٍ قَالَ صَدِیدٌ یَخْرُجُ مِنْ فُرُوجِ الزُّنَاهِ(۲).

**[ترجمه]معانی الاخبار: از امام باقر علیه السلام نقل شده که فرمود: کسی که شراب یا هر مست کننده ای را بنوشد، تا چهل روز نمازش مورد قبول نیست و اگر تکرار کند خداوند از گل فاسد به او می نوشاند. سوال شد گل فاسد چیست؟ فرمود: خونابه چرکینی است که از فرجهای زنان زناکار بیرون می آید. - . معانی الاخبار : ۱۶۴ -

**[ترجمه]

«۳۰»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ إِدْرِیسَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ خَالِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام إِنَّا رُوِینَا عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ لَمْ تُحْسَبْ صَلَاتُهُ أَرْبَعِینَ صَبَاحاً فَقَالَ صَدَقُوا فَقُلْتُ فَکَیْفَ لَا تُحْسَبُ صَلَاتُهُ أَرْبَعِینَ صَبَاحاً لَا أَقَلَّ مِنْ ذَلِکَ وَ لَا أَکْثَرَ قَالَ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی قَدَّرَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ فَصَیَّرَ النُّطْفَهَ أَرْبَعِینَ یَوْماً ثُمَّ نَقَلَهَا فَصَیَّرَهَا عَلَقَهً أَرْبَعِینَ یَوْماً ثُمَّ نَقَلَهَا فَصَیَّرَهَا مُضْغَهً أَرْبَعِینَ یَوْماً وَ هَذَا إِذَا شَرِبَ الْخَمْرَ بَقِیَتْ فِی مُشَاشِهِ عَلَی قَدْرِ مَا خُلِقَ مِنْهُ وَ کَذَلِکَ جَمِیعُ غِذَائِهِ وَ أَکْلِهِ وَ شُرْبِهِ تَبْقَی فِی مُشَاشِهِ أَرْبَعِینَ یَوْماً(۳).

۱- ۱. التوحید: ۳۳۳.

۲- ۲. معانی الأخبار ص ۱۶۴.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۳۴، و لعلّ المراد أن بناء بدن الإنسان علی وجه یکون التغییر الکامل فیه بعد أربعین یوما کالتغییر من النطفه الی سائر المراتب، فالتغییر عن الحاله التی حصلت فی البدن من شرب الخمر الی حاله اخری بحیث لا یبقی فیه أثر منها لا یکون الا بعد مضی تلک المده. و قال شیخنا البهائی- قدس اللّه روحه-: لعل المراد بعدم القبول هنا عدم ترتب الثواب علیها فی تلک المده، لا عدم اجزائها، فانها مجزیه اتفاقا، منه رحمه اللّه فی مجلد الصلاه. أقول: و قد مر أن من ترک الصلاه فی هذه الأیّام ضوعف علیه العذاب لترک الصلاه، و لا یکون ذلک للامر بالصلاه، و الامر یدلّ علی الاجزاء بعد الایتمار و الامتثال.

**[ترجمه]علل الشرایع: راوی می گوید: محضر مبارک حضرت رضا علیه السّلام عرض کردم: برای ما روایت شده که نبی اکرم صلّی اللّه علیه و آله و سلم فرموده اند: کسی که خمر بیاشامد تا چهل روز نمازش مقبول نیست، آیا این روایت صحیح است؟ حضرت فرمودند: راویان این حدیث راست گفته و حدیث را صحیح نقل کرده اند. عرض کردم: چرا نمازش تا چهل روز مقبول نیست نه کمتر از آن و نه بیشتر؟ حضرت فرمودند: برای این که حق تعالی خلقت انسان را مقدّر و معین فرموده با این بیان: نطفه را بعد از چهل روز ایجاد کرده سپس آن را به مرحله بعدی نقل داده پس از چهل روز علقه اش می کند و بعد آن را به مرحله بعدی منتقل نموده و پس از چهل روز مضغه اش می نماید و همچنین تا مرحله نهایی و چون انسان وقتی شراب خورد بقایای آن شراب چهل روز در مثانه اش می ماند همان طوری که غذا و مأکولات و مشروبات دیگر نیز ذرّات و بقایای آنها تا چهل روز در مثانه می مانند لا جرم تا وقتی که این بقایا در مثانه او هست نماز مقبول درگاه الهی واقع نمی شود. - . علل الشرایع ۲ : ۳۴، شاید منظور این باشد که بنای بدن انسان به صورتی که کامل شود مانند تغییر از نطفه به دیگر مراتب، چهل روز باشد. تغییر از حالتی که به جهت شرابخواری در بدن حاصل می شود، به حالتی که اثری از آن نباشد، بعد از گذشت این مدت است.

شیخ بهایی رحمه الله علیه گفته است: شاید منظور از قبول نشدن در اینجا عدم ثواب دراین مدت باشد، نه عدم کافی بودن که البته کافی است. ایشان در مجلد صلاه نقل کرده اند.

می گویم: گذشت که اگر در این مدت کسی نماز را ترک کند، عذاب دو چندانی خواهد داشت و این امر به نماز نمی باشد. امر دلالت می کند بر اکتفا بعد از اطاعت و امتثال. -

**[ترجمه]

«۳۱»

سن، [المحاسن] عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ: مِثْلَهُ (۱).

**[ترجمه]محاسن: با سند دیگری مانند این روایت را آورده است. - . المحاسن : ۳۲۹ -

**[ترجمه]

«۳۲»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ وَ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ مَعاً عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَا تُحَقِّرَنَّ بِالْبَوْلِ وَ لَا تَتَهَاوَنْ بِهِ وَ لَا بِصَلَاتِكَ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ عِنْدَ مَوْتِهِ لَيْسَ مِنِّي مَنِ اسْتَخَفَّ بِصَلَاتِهِ لَا يَرِدُ عَلَيَّ الْحَوْضَ لَا وَ اللَّهِ لَيْسَ مِنِّي مَنْ شَرِبَ مُسْكِراً لَا يَرِدُ عَلَيَّ الْحَوْضَ لَا وَ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: امام باقر علیه السّلام فرمودند: ادرار را کوچک مشمر و نماز را سهل و بی مقدار مپندار چه آنکه

رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله هنگام رحلت و مرگشان فرمودند: کسی که نمازش را کوچک شمرد از من نیست و بر حوض کوثر بر من وارد نشود، نه به خدا سوگند! از من نخواهد بود کسی که خمر بیاشامد، وی بر حوض کوثر بر من وارد نخواهد شد. - . علل الشرایع ۲ : ۴۵ -

**[ترجمه]

«۳۳»

ع (۳)،[علل الشرائع] لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ بَزِیعٍ عَنِ ابْنِ عُذَافِرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْخَمْرَ لِفِعْلِهَا وَ فَسَادِهَا ثُمَّ قَالَ علیه السلام إِنَّ مُدْمِنَ الْخَمْرِ كَعَابِدِ وَثَنٍ وَ تُورِثُهُ الِارْتِعَاشَ وَ تَهْدِمُ مُرُوَّتَهُ وَ تَحْمِلُهُ عَلَى التَّجَسُّرِ عَلَى الْمَحَارِمِ مِنْ سَفْكِ الدِّمَاءِ وَ رُكُوبِ الزِّنَا حَتَّى لَا يُؤْمَنَ إِذَا سَكِرَ أَنْ يَثِبَ عَلَى حَرَمِهِ وَ هُوَ لَا يَعْقِلُ ذَلِكَ وَ الْخَمْرَةُ لَا تَزِيدُ شَارِبَهَا إِلَّا كُلَّ شَرٍّ(۴).

**[ترجمه]علل الشرایع - . همان : ۱۶۹ - و امالی: امام باقر علیه السلام فرمود: خداوند تعالی خمر را حرام فرمود زیرا هم مستی ایجاد می کند و هم فساد اور است سپس فرمود: خورنده شراب به منزله کسانی است که بت می پرستند و شرب خمر در شارب ارتعاش و لرزه ایجاد کرده و مروّت و جوانمردی را از او زائل نموده و باعث می شود که وی بر انجام محارم الهی از قبیل ریختن خونها و مرتکب شدن زنا جرات پیدا نماید حتی کار بجایی می رسد که از آدم مست بعید نیست که با محارم خود در حال زوال عقل جمع شود باری شراب در شارب هر شر و بدی را ایجاد می کند. - . امالی صدوق : ۳۹۵ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضى الخبر بتمامه فی أبواب الأطعمه و الأشربه(۵) و قد مضى فی

ص: ۱۳۶

۱- ۱. المحاسن ص ۳۲۹.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۴۵.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۹.

۴- ۴. أمالی الصدوق ص ۳۹۵ و كان الرمز ل و هو سهو.

۵- ۵. قد مضى فی كتاب السماء و العالم ص ۷۷۱ ط كمبانیّ.

باب ما یوجب غضب الله أن من الذنوب التی تهتک الستور شرب الخمر(۱).

**[ترجمه]تمام این روایت در باب اطعمه و اشربه آمده و ونیز در باب آنچه از گناهان که پرده ها را می درد مانند شرابخواری که خشم خدا را در پی دارد، آمده است. - . مؤلف در ۷۳ : ۳۷۴ از این چاپ از کتاب علل الشرایع ۲ : ۲۷۱ و معانی الاخبار : ۲۶۹ و اختصاص : ۲۳۸ آورده است. -

**[ترجمه]

«۳۴»

ع، [علل الشرائع] عَنْ عَلِيٍّ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْمُضْطَرُّ لَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ لِأَنَّهَا لَا تَزِيدُهُ إِلَّا شَرّاً وَ لِأَنَّهُ إِنْ شَرِبَهَا قَتَلَتْهُ فَلَا يَشْرَبْ مِنْهَا قَطْرَةً.

وَ رُوِيَ: لَا تَزِيدُهُ إِلَّا عَطَشاً.

قال الصدوق جاء هذا الحدیث هکذا کما أوردته و شرب الخمر فی حال الاضطرار مباح مطلق مثل المیته و الدم و لحم الخنزیر و إنما أوردته لما فیه من العله و لا قوه إلا بالله (۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت امام صادق علیه السّلام نقل شده که آن جناب فرمودند: مضطرّ شراب نیاشامد زیرا: اوّلا: شرب در شارب صرفا شرّ و بدی ایجاد می کند. ثانیا: شارب را خواهد کشت. بنا بر این مضطرّ یک قطره هم از آن نیاشامد. و در روایتی آمده: خمر عطش شارب را زیاد می کند.

جناب صدوق مصنّف این کتاب می گوید: این حدیث به همین کیفیّتی که نقل شد به ما رسیده ولی باید توجّه داشت که شرب خمر در حال اضطرار مباح می باشد نظیر مردار و خون و گوشت خوک. و من این روایت را در اینجا آورده ام زیرا مشتمل بر علّت می باشد و لا قوه الّا باللّه. - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۴ -

**[ترجمه]

«۳۵»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْكُحْلِ يَصْلُحُ أَنْ يُعْجَنَ بِالنَّبِيذِ قَالَ لَا(۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی از برادرش علیه السلام نقل می کند که فرمود: سوال شد آیا می توان سرمه را با شراب مخلوط کرد؟ فرمود: نه. - . قرب الاسناد : ۱۶۴ -

**[ترجمه]

«۳۶»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ النَّخَعِيِّ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مُدْمِنُ الْخَمْرِ كَعَابِدِ الْوَثَنِ وَ النَّاصِبُ لِآلِ مُحَمَّدٍ شَرٌّ مِنْهُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَنْ شَرٌّ مِنْ عَابِدِ الْوَثَنِ فَقَالَ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ تُدْرِكُهُ الشَّفَاعَهُ يَوْماً مَا وَ إِنَّ النَّاصِبَ لَوْ شَفَعَ فِيهِ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَمْ يُشَفَّعُوا(۴).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: ابو بصير گويد امام صادق عليه السلام فرمود: معتاد به شراب مانند بت پرست است و دشمن آل پيامبر بدتر از او. عرض كردم: فدايت شوم، از بت پرست هم بدتر؟ فرمود: شرابخوار روزى شفاعت را درك مى كند اما اگر اهل زمين و آسمان ها شفاعت دشمن ما را كنند پذيرفته نمى شود. - . ثواب الاعمال : ۱۸۷ -

**[ترجمه]

«۳۷»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْكُوفِيِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ

ص: ۱۳۷

۱- ۱. أخرجه المؤلّف فی ج ۷۳ ص ۳۷۴ من طبعتنا هذه عن كتاب العلل ج ۲ ص ۲۷۱ معانی الأخبار: ۲۶۹ الاختصاص: ۲۳۸.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۴.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۱۶۴.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۱۸۷.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ غَالِبٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَا یَدْخُلُ الْجَنَّهَ سَفَّاکُ الدَّمِ وَ لَا مُدْمِنُ الْخَمْرِ وَ لَا مَشَّاءٌ بِنَمِیمٍ (۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: سه کس وارد بهشت نمی شوند: خون ریز و شارب الخمر و سخن چین. - . همان : ۲۴۱ -

**[ترجمه]

«۳۸»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: تَحْرُمُ الْجَنَّهُ عَلَی ثَلَاثَهٍ الْمَنَّانِ وَ الْقَتَّاتِ وَ مُدْمِنِ الْخَمْرِ(۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: بهشت بر سه گروه حرام است: منت گزار، سخن چین و معتاد به شراب. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۹»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ أَخِیهِ مُوسَی علیه السلام قَالَ: حُرِّمَتِ الْجَنَّهُ عَلَی ثَلَاثَهٍ النَّمَّامِ وَ مُدْمِنِ الْخَمْرِ وَ الدَّیُّوثِ وَ هُوَ الْفَاجِرُ(۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: علی بن جعفر از برادرش امام کاظم علیهما السلام فرمود: سخن چین، معتاد به شراب و دیوث یعنی کسی که فسق و فجور می کند. - . همان -

**[ترجمه]

«۴۰»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مُدْمِنُ الْخَمْرِ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ کَعَابِدِ وَثَنٍ وَ مَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرْبَهً لَمْ یَقْبَلِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ صَلَاهً أَرْبَعِینَ یَوْماً(۴).

سن، [المحاسن] عن أبیه عن النضر عن هشام بن سالم: مثله (۵).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: : امام صادق علیه السلام فرمود: معتاد به شراب خدا را مانند بت پرست ملاقات می کند، و کسی که قطره ای از آن را بنوشد خداوند چهل روز نمازشرا نمی پذیرد. - . همان : ۲۱۷ -

محاسن: چنین خبری را آورده است. - . محاسن : ۱۲۵ -

**[ترجمه]

«۴۱»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَالِم عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ أَصْلَحَكَ اللَّهُ شُرْبُ الْخَمْرِ شَرٌّ أَمْ تَرْكُ الصَّلَاهِ فَقَالَ شُرْبُ الْخَمْرِ ثُمَّ قَالَ وَ تَدْرِی لِمَ ذَاکَ قَالَ لَا قَالَ لِأَنَّهُ يَصِيرُ فِی حَالٍ لَا يَعْرِفُ رَبَّهُ (۶).

سن، [المحاسن] عن أحمد بن محمد عن الأهوازی: مثله (۷).

ص: ۱۳۸

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۴۱.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۴۱.

۳- ۳. ثواب الأعمال ص ۲۴۱.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۲۱۷.

۵- ۵. المحاسن ص ۱۲۵.

۶- ۶. ثواب الأعمال ص ۲۱۷.

۷- ۷. المحاسن ص ۱۲۵.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: مردی از امام صادق علیه السلام پرسید: خدا صالحت کند، شرابخواری بدتر است یا ترک نماز؟ فرمود: شرب خمر و دوباره پرسید: می دانی چرا؟ گفت: نه، فرمود: چون به حالی می شود که خدایش را نمی شناسد. - . ثواب الاعمال : ۲۱۷ -

محاسن: چنین حدیثی را آورده است. - . محاسن : ۱۲۵ -

**[ترجمه]

«۴۲»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی الْقَاسِمِ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَهَ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: يَجِی ءُ مُدْمِنُ الْخَمْرِ الْمُسْكِرِ يَوْمَ الْقِيَامَهِ مُزْرَقَّهً عَيْنَاهُ مُسْوَدّاً وَجْهُهُ مَائِلًا شَفَتُهُ (۱) يَسِيلُ لُعَابُهُ مَشْدُودَهً نَاصِيَتُهُ إِلَى إِبْهَامِ قَدَمَيْهِ خَارِجَهً يَدُهُ مِنْ صُلْبِهِ فَيَفْزَعُ مِنْهُ أَهْلُ الْجَمْعِ إِذَا رَأَوْهُ مُقْبِلًا إِلَى الْحِسَابِ (۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق از پدرانش علیهم السلام نقل کرد پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: معتاد به خمر در روز قیامت با چشمانی کبود و چهره ای سیاه و دهانی کج که بزاقش آویزان است و پیشانیش تا پشت پاهایش کشیده شده، دست هایش از پشتش بیرون زده وارد می شود پس از او اهل محشر وحشت می کنند وقتی که می بینند او را به سوی حساب می برند. - . ثواب الاعمال : ۲۱۷ -

**[ترجمه]

«۴۳»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنْ مَرْوَكٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: مَنِ اكْتَحَلَ بِمِيلٍ مِنْ مُسْكِرٍ كَحَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِمِيلٍ مِنْ نَارٍ وَ قَالَ إِنَّ أَهْلَ الرِّیِّ فِی الدُّنْيَا مِنَ الْمُسْكِرِ يَمُوتُونَ عَطَاشَى وَ يُحْشَرُونَ عَطَاشَى وَ يَدْخُلُونَ النَّارَ عَطَاشَى (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که با میل از شراب سرمه بکشد خداوند با میله ای از آتش برایش سرمه می کشد. و فرمود: اهل میگساری در دنیا تشنه می میرند و تشنه محشور می شوند و تشنه وارد جهنم می شوند. - . همان : ۲۱۸ -

**[ترجمه]

«۴۴»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَهِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبِی الصَّحَارِی عَنْ أَبِی

عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ شَارِبِ الْخَمْرِ فَقَالَ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ صَلَاةٌ مَا دَامَ فِی عُرُوقِهِ مِنْهَا شَیْ ءٌ(۴).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السلام درباره شرابخوار سوال شد، فرمود: تا زمانی که در رگهایش چیزی از آن باشد نمازش پذیرفته نیست. - . همان -

**[ترجمه]

«۴۵»

ثو، [ثواب الأعمال] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ لِلشَّرِّ أَقْفَالًا وَ جَعَلَ مَفَاتِیحَ تِلْكَ الْأَقْفَالِ الشَّرَابَ وَ أَشَرُّ مِنَ الشَّرَابِ الْكَذِبُ (۵).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: برای بدی قفل هایی است و کلید های آنها شراب است، و بدتر از شراب دروغ است. - . همان -

**[ترجمه]

«۴۶»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ لِلْمَعْصِیَهِ

ص: ۱۳۹

۱- ۱. شقه خ ل.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۱۷.

۳- ۳. ثواب الأعمال ص ۲۱۸، و عطاشی- بفتح العین- و عطاشا- بالکسر کما فی المصدر- جمع العطشان.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۳۱۸.

۵- ۵. ثواب الأعمال ص ۳۱۸.

بَيْتاً ثُمَّ جَعَلَ لِلْبَيْتِ بَاباً ثُمَّ جَعَلَ لِلْبَابِ غَلَقاً ثُمَّ جَعَلَ لِلْغَلَقِ مِفْتَاحاً وَ مِفْتَاحُ الْمَعْصِيَةِ الْخَمْرُ(۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: یکی از امامان باقر و صادق علیهما السلام فرمود: خداوند برای معصیت خانه ای و برای آن دری قرار داده است، برای آن در قفلی نهاده و برای آن کلیدی، کلید آن خمر است. - . همان -

**[ترجمه]

«۴۷»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ عَمِيرَةَ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مُدْمِنُ الزِّنَا وَ السَّرَقِ وَ الشُّرْبِ كَعَابِدِ وَثَنٍ (۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: معتاد به زنا و دزدی و شراب، مثل بت پرست می ماند. - . همان -

**[ترجمه]

«۴۸»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْقُمِّیِّ رَفَعَهُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: الْغِنَاءُ عُشُّ النِّفَاقِ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ وَ شَارِبُ الْخَمْرِ مُكَذِّبٌ بِكِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَوْ صَدَّقَ (۳)

كِتَابَ اللَّهِ حَرَّمَ حَرَامَهُ (۴).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام فرمود: غناء و موسیقی لانه نفاق است، شرابخواری کلید هر بدی و شرابخوار تکذیب کننده کتاب خدا، و اگر کتاب خدا را تصدیق می کرد حرام خدا را حرام می دانست. - . همان : ۲۱۹ -

**[ترجمه]

«۴۹»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقٍ عَنْ عَمَّارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ إِذَا شَرِبَ الْمُسْكِرَ مَا حَالُهُ قَالَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاتَهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً وَ لَيْسَ لَهُ تَوْبَةٌ فِی الْأَرْبَعِينَ وَ إِنْ مَاتَ فِيهَا دَخَلَ النَّارَ(۵).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السلام درباره مردی که شراب نوشیده سوال شد که حالش چیست؟ فرمود: تا چهل روز نمازش مقبول نیست، و در این چهل روز راهی برای توبه اش نیست و اگر بمیرد وارد آتش می شود. - . همان -

**[ترجمه]

«۵۰»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْكَاتِبِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَقْبَلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عليهما السلام فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَنَظَرَ إِلَيْهِ قَوْمٌ مِنْ قُرَيْشٍ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُ (۶) أَهْلِ الْعِرَاقِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ وَ لَوْ بَعَثْتُمْ إِلَيْهِ بَعْضَكُمْ فَسَأَلَهُ فَأَتَاهُ شَابٌّ مِنْهُمْ فَقَالَ لَهُ يَا عَمِّ مَا أَكْبَرُ الْكَبَائِرِ فَقَالَ شُرْبُ الْخَمْرِ فَأَتَاهُمْ فَأَخْبَرَهُمْ فَقَالُوا لَهُ عُدْ إِلَيْهِ فَلَمْ يَزَالُوا بِهِ حَتَّى عَادَ إِلَيْهِ فَسَأَلَهُ فَقَالَ لَهُ أَ لَمْ أَقُلْ لَكَ يَا ابْنَ أَخِ شُرْبُ الْخَمْرِ يُدْخِلُ صَاحِبَهُ فِي الزِّنَا

ص: ۱۴۰

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۱۸.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۱۸.

۳- ۳. فی المصدر: و لو صدق اللّه عزّ و جلّ لاجتنب محارمه.

۴- ۴. ثواب الأعمال: ۲۱۹.

۵- ۵. ثواب الأعمال: ۲۱۹.

۶- ۶. فی الکافی: امام أهل العراق.

وَ السَّرِقَهِ وَ قَتْلِ النَّفْسِ الَّتِی حَرَّمَ اللَّهُ بِالْحَقِّ وَ فِی الشِّرْکِ بِاللَّهِ أَفَاعِیلُ الْخَمْرِ تَعْلُو عَلَی کُلِّ ذَنْبٍ کَمَا تَعْلُو شَجَرَتُهَا عَلَی کُلِّ شَجَرَهٍ(۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام جواد علیه السلام وارد مسجد الحرام شد پس گروهی از قریش به او نظر کردند و گفتند: ایشان خدای اهل عراق است، بعضی از آنها گفتند: اگر بعضی از خودتان را پیش او بفرستید تا بپرسد خوب است. جوانی از انان پیش آمد و عرض کرد: عمو جان بزرگترین گناهان کبیره چیست؟ فرمود: شرابخواری. پس نزد انان برگشت و جواب ان حضرت را به انان خبر داد ، گفتند: بازگرد به سوی او. این را دائما به او می گفتند تا این که جوان دوباره برگشت وپرسید، حضرت فرمود: آیا نگفتم به تو ای پسر برادر، شرب خمر صاحبش را در زنا و دزدی و قتل نفس کسی که خدا آن را حرام کرده مگر به حق و شرک به خدا داخل می کند. کارهای خمر از تمام گناهان بالاتر است چنان که درختش بر تمام درختان برتری دارد. - . همان و در کافی ۶ : ۴۲۹ روایت شده است. -

**[ترجمه]

«۵۱»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ الْعَمْرَکِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام إِنَّ ابْنَ دَاوُدَ(۲) یَذْکُرُ أَنَّکَ قُلْتَ لَهُ شَارِبُ الْخَمْرِ کَافِرٌ قَالَ صَدَقَ قَدْ قُلْتُ لَهُ (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: عمرکی گوید به امام رضا علیه السلام عرض کردم: ابن داود می گوید شما فرموده ای: شرابخوار کافر است، فرمود: راست گفته من گفته ام. - . ثواب الاعمال : ۲۱۹ -

**[ترجمه]

«۵۲»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: الْخَمْرُ تُورِثُ قَسَاوَهَ الْقَلْبِ وَ یُسَوِّدُ الْأَسْنَانَ وَ یُبْخِرُ الْفَمَ وَ یُبَعِّدُ مِنَ اللَّهِ وَ یُقَرِّبُ مِنْ سَخَطِهِ وَ هُوَ مِنْ شَرَابِ إِبْلِیسَ.

وَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: شَارِبُ الْخَمْرِ مَلْعُونٌ شَارِبُ الْخَمْرِ کَعَبَدَهِ الْأَوْثَانِ یُحْشَرُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ مَعَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ (۴).

**[ترجمه]فقه الرضا: خمر سنگدلی در پی دارد، دندان ها را سیاه و دهان را بدبو میکند، از خدا دور می کند و به عذاب او نزدیک، آن نوشیدنی ابلیس است. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: شرابخوار ملعون است و مانند بت پرست و در روز قیامت با فرعون و هامان محشور می شود. - . فقه الرضا : ۳۴ -

**[ترجمه]

«۵۳»

«۵۳»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ بَعْضِ الصَّالِحِينَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ جَلَسَ طَائِعاً عَلَى مَائِدَةٍ يُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ(۵).

**[ترجمه]محاسن: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ملعون است کسی که با میل و رغبت بر سفره ای بنشیند که شراب در آن نوشیده می شود. -. محاسن : ۵۸۴ -

**[ترجمه]

«۵۴»

سن، [المحاسن] عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: كُنَّا مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالْحِيرَةِ حِينَ قَدِمَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ فَخَتَنَ بَعْضُ الْقُوَّادِ ابْناً لَهُ وَ صَنَعَ طَعَاماً وَ دَعَا النَّاسَ فَكَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِيمَنْ دُعِيَ فَبَيْنَا ما هُوَ عَلَى الْمَائِدَةِ يَأْكُلُ وَ مَعَهُ عِدَّةٌ عَلَى الْمَائِدَةِ فَاسْتَسْقَى رَجُلٌ مِنْهُمْ فَأُوتِيَ بِقَدَحٍ لَهُ فِيهِ شَرَابٌ فَلَمَّا صَارَ الْقَدَحُ فِي يَدِ الرَّجُلِ قَامَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الْمَائِدَةِ فَخَرَجَ فَسُئِلَ عَنْ قِيَامِهِ فَقَالَ علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ

ص: ۱۴۱

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۱۹ و رواه فی الکافی ج ۶ ص ۴۲۹.

۲- ۲. فی المصدر: داود بن آدم و فی الأصل ابن یزدان خ ل.

۳- ۳. المصدر ص ۲۱۹.

۴- ۴. فقه الرضا: ۳۴.

۵- ۵. المحاسن ص ۵۸۴.

جَلَسَ عَلَى مَائِدَهٍ يُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ(۱).

**[ترجمه]محاسن: هارون بن جهم گوید: با امام صادق علیه السلام پشت کوفه بودیم وقتی که بر ابو جعفر وارد شد، یکی از بزرگان پسرش را ختنه کرده بود، غذایی درست کرده بود و مردم را دعوت کرد. امام از کسانی بود که دعوت شده بود. ان حضرت با عده ای بر سر سفره غذا می خورد. مردی اب طلبید برای او ظرفی که در ان شراب بود اوردند ، وقتی ظرف در دست مرد قرار گرفت حضرت بلند شد و خارج شد.

علت را پرسیدیم، فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ملعون است ملعون است کسی که بر سفره ای بنشیند که شراب در آن نوشیده می شود. - . همان : ۵۸۵ -

**[ترجمه]

«۵۵»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: اعْلَمْ يَرْحَمُكَ اللَّهُ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى حَرَّمَ الْخَمْرَ بِعَيْنِهِ وَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كُلَّ شَرَابٍ مُسْكِرٍ وَ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْخَمْرَ وَ غَارِسَهَا وَ عَاصِرَهَا وَ حَامِلَهَا وَ الْمَحْمُولَهَ إِلَيْهِ وَ بَائِعَهَا وَ مُتَبَايِعَهَا وَ شَارِبَهَا وَ آكِلَ ثَمَنِهَا وَ سَاقِيَهَا وَ الْمُتَحَوِّلَ فِيهَا فَهِيَ مَلْعُونَهٌ شَرَابٌ لَعِينٌ وَ شَارِبُهَا لَعِينَانِ وَ اعْلَمْ أَنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ كَعَبَدَهِ الْأَوْثَانِ وَ كَنَاكِحِ أُمِّهِ فِي حَرَمِ اللَّهِ وَ هُوَ يُحْشَرُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ مَعَ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ الْمَجُوسِ وَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أُولئِكَ حِزْبُ الشَّيْطانِ أَلا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطانِ هُمُ الْخاسِرُونَ وَ اعْلَمْ أَنَّ مَنْ شَرِبَ مِنَ الْخَمْرِ قَدَحاً وَاحِداً لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاتَهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً وَ مَنْ كَانَ مُؤْمِناً فَلَيْسَ لَهُ فِي الْإِيمَانِ حَظٌّ وَ لَا فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبٌ لَا يَقْبَلُ مِنْهُ الصَّرْفَ وَ لَا الْعَدْلَ وَ هُوَ أَقْرَبُ إِلَى الشِّرْكِ مِنَ الْإِيمَانِ خُصَمَاءُ اللَّهِ وَ أَعْدَاؤُهُ فِي أَرْضِهِ شُرَّابُ الْخَمْرِ وَ الزُّنَاهُ فَإِنْ مَاتَ فِي أَرْبَعِينَ يَوْماً لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ لَا يُكَلِّمُهُ وَ لَا يُزَكِّيهِ وَ لَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَ لَا تُقْبَلُ تَوْبَتُهُ فِي أَرْبَعِينَ وَ هُوَ فِي النَّارِ لَا شَكَّ فِيهِ وَ إِيَّاكَ أَنْ تُزَوِّجَ شَارِبَ الْخَمْرِ فَإِنْ زَوَّجْتَهُ فَكَأَنَّمَا قُدْتَ إِلَى الزِّنَا وَ لَا تُصَدِّقْهُ إِذَا حَدَّثَكَ وَ لَا تَقْبَلْ شَهَادَتَهُ وَ لَا تَأْمَنْهُ عَلَى شَيْ ءٍ مِنْ مَالِكَ فَإِنِ ائْتَمَنْتَهُ فَلَيْسَ لَكَ عَلَى اللَّهِ ضَمَانٌ وَ لَا تُؤَاكِلْهُ وَ لَا تُصَاحِبْهُ وَ لَا تَضْحَكْ فِي وَجْهِهِ وَ لَا تُصَافِحْهُ وَ لَا تُعَانِقْهُ وَ إِنْ مَرِضَ فَلَا تَعُدْهُ وَ إِنْ مَاتَ فَلَا تُشَيِّعْ جَنَازَتَهُ وَ لَا تَأْكُلْ فِي مَائِدَهٍ يُشْرَبُ عَلَيْهَا بَعْدَكَ خَمْرٌ وَ لَا تُجَالِسْ شَارِبَ الْخَمْرِ وَ لَا تُسَلِّمْ عَلَيْهِ إِذَا مَرَرْتَ بِهِ فَإِنْ سَلَّمَ عَلَيْكَ فَلَا تَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ بِالْمَسَاءِ وَ الصَّبَاحِ وَ لَا

۱- ۱. المحاسن ص ۵۸۵. و قد أخرج مثله عن الكافی ج ۶ ص ۲۶۸ فی ج ۴۷ ص ۳۹ من هذه الطبعه الحديثه من بحار الأنوار فراجع.

تَجْتَمِعْ مَعَهُ فِي مَجْلِسٍ فَإِنَّ اللَّعْنَهَ إِذَا نَزَلَتْ عَمَّتْ مَنْ فِي الْمَجْلِسِ وَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى حَرَّمَ الْخَمْرَ لِمَا فِيهَا مِنَ الْفَسَادِ وَ بُطْلَانِ الْعُقُولِ فِي الْحَقَائِقِ وَ ذَهَابِ الْحَيَاءِ مِنَ الْوَجْهِ وَ إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا سَكِرَ فَرُبَّمَا وَقَعَ عَلَى أُمِّهِ أَوْ قَتَلَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ وَ يُفْسِدُ أَمْوَالَهُ وَ يَذْهَبُ بِالدِّينِ وَ يُسِيءُ الْمُعَاشَرَهَ وَ يُوقِعُ الْعَرْبَدَهَ وَ هُوَ يُورِثُ مَعَ ذَلِكَ الدَّاءَ الدَّفِينَ فَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي دَارِ الدُّنْيَا أَسْقَاهُ اللَّهُ مِنْ طِينَهِ خَبَالٍ وَ هِيَ صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ.

وَ رُوِيَ: أَنَّ مَنْ سَقَى صَبِيّاً جُرْعَهً مِنْ مُسْكِرٍ سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ طِينَهِ خَبَالٍ حَتَّى يَأْتِيَ بِعُذْرٍ مِمَّا أَتَى وَ إِنْ لَا يَأْتِي أَبَداً يَفْعَلُ بِهِ ذَلِكَ مَغْفُوراً لَهُ أَوْ مُعَذَّباً وَ عَلَى شَارِبِ كُلِّ مُسْكِرٍ مِثْلُ مَا عَلَى شَارِبِ الْخَمْرِ مِنَ الْحَدِّ(۱).

**[ترجمه]فقه الرضا: بدان خدا به تو رحم کند که خدای تبارک و تعالی خمر را مشخصا حرام کرده است، و رسول خدا هر نوشیدنی مست کننده ای را حرام کرده است، رسول خدا صلی الله علیه و آله خمر و کسی که درختش را بکارد و کسی که عصاره آن را بگیرد و حمل کننده آن و کسی که برای او حمل می شود و خریدار و فروشنده آن و کسی که آن را بنوشد و کسی که تحولی در او ایجاد کند را نفرین کرده است، خمر نفرین شده است. خود شراب یک لعن و شارب آن دو لعن شده است.

بدان که شرابخوار مثل بت پرست است و مانند کسی است که با مادر خود در حرم الهی نزدیکی کند. در روز قیامت با یهود و مسیحی و مجوسی و مشرکان محشور می شود، آنها حزب شیطانند و بدان که حزب شیطان زیانکارانند.

بدان که کسی که یک جام شراب بنوشد، خداوند چهل روز نمازش را قبول نمی کند، و اگر کسی مؤمن باشد بهره ای از ایمان و اسلام نبرده و در او نیست. از او هیچ عملی چه مستحب و چه واجب قبول نمی شود. به شرک از ایمان نزدیک تر است. دشمنان خدا در زمین، شرابخواران و زناکاران هستند. اگر در این چهل روز بمیرند خداوند در روز قیامت به آنها نگاه نمی کند و با ایشان سخن نمی گوید و پاکشان نمی کند و عذابی دردناک برای اوست. در این چهل روز توبه آنها قبول نیست و بدون تردید در آتش است.

بر حذر باش که به شرابخوار زن بدهی، اگر زن به او بدهی مانند این است که او را به سوی زنا کشاندی. اگر با تو سخن گفت تصدیقش نکن، و شهادتش را نپذیر، چیزی از اموالت را به او امانت نده، اگر امانت دادی خداوند ضمانت نمی کند. با او هم غذا و هم صحبت نشو و در رویش نخند و به او دست مده و در اغوشش مگیر. اگر مریض شد به عیادتش و اگر مرد به تشییع جنازه اش نرو.

در سفره ای که بعد از تو بر آن شراب می نوشند غذا نخور. با شرابخوار همنشین نشو. اگر با او برخورد کردی به او سلام نکن، اگر سلام کرد، به صبح و شام، جواب سلام نده. در یک جا با او نباش که اگر نفرین نازل شود به همه اهل مجلس می رسد. خدای تعالی خمر را به خاطر فسادی که در آن است و نابودی عقل ها و رفتن حیا از چهره ها حرام کرده است. اگر کسی مست شود چه بسا با مادرش نزدیکی کند یا کسی که قتلش را خدا حرام کرده بکشد و اموالش را تباه می کند. دینش را از بین می برد و رفتارش را بد می کند و عربده می کشد. با این حال درد پنهانی در پی خواهد داشت. کسی که در این دنیا شرب خواری کند، خداوند از گل فاسد به او می نوشاند که همان خونابه و چرک اهل آتش است.

روایت شده کسی به کودکی جرعه ای از مسکرات بنوشاند، خداوند به او گل فاسد می نوشاند، تا آنکه نسبت به کرده اش عذری بیاورد و اگر هیچگاه عذری نیاورد، این کار با انجام می شود، چه بخشیده شده باشد چه عذاب. خورنده هر مست کننده ای مانند شرابخوار حد می خورد. - . فقه الرضا : ۳۸ -

**[ترجمه]

«۵۶»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَوَّلُ مَا مَلَکْتُهُ لَدِینَارَانِ عَلَی عَهْدِ أَبِی وَ کَانَ رَجُلٌ یَشْتَرِی الْأَرْدِیَهَ فَأَرَدْتُ أَنْ أُبْضِعَهُ فَقَالَ أَبِی لَا تُبْضِعْهُ قَالَ فَدَفَعْتُ إِلَیْهِ سِرّاً مِنْ أَبِی فَخَرَجَ وَ لَمَّا رَجَعَ بَعَثْتُ إِلَیْهِ رَسُولًا فَقَالَ لَهُ مَا دَفَعَ إِلَیَّ شَیْئاً قَالَ فَظَنَنْتُ أَنَّهُ إِنَّمَا سَتَرَ ذَلِکَ مِنْ أَبِی فَذَهَبْتُ إِلَیْهِ بِنَفْسِی وَ قُلْتُ الدِّینَارَانِ قَالَ مَا دَفَعْتَ إِلَیَّ شَیْئاً فَأَتَیْتُ أَبِی فَلَمَّا رَآنِی رَفَعَ إِلَیَّ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ مُتَبَسِّماً یَا بُنَیَّ أَ لَمْ أَقُلْ لَکَ أَنْ لَا تَدْفَعْ إِلَیْهِ إِنَّهُ مَنِ ائْتَمَنَ شَارِبَ الْخَمْرِ فَلَیْسَ لَهُ عَلَی اللَّهِ ضَمَانٌ إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ وَ لا تُؤْتُوا السُّفَهاءَ أَمْوالَکُمُ الَّتِی جَعَلَ اللَّهُ لَکُمْ فَأَیُّ سَفِیهٍ أَسْفَهُ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ فَلَیْسَ إِنْ أشهدکم [شَهِدَ] لَمْ تُقْبَلْ شَهَادَتُهُ وَ إِنْ شَفَعَ لَمْ یُشَفَّعْ وَ إِنْ خَطَبَ لَمْ یُزَوَّجْ (۲).

**[ترجمه]خرایج و جرایح: روایت شده امام صادق علیه السلام فرمود: اولین چیزی که در زمان پدرم به تملک من درآمد دو دینار بود. مردی پارچه می خرید، خواستم که با او تجارت کنم. پدرم فرمود: این کار را نکن اما من پنهان از پدرم به او دادم، پس او خارج شد. وقتی مرد برگشت کسی را نزد او فرستادم ان مرد گفت : چیزی به من نداده است ، امام صادق علیه السلام فرمود: گمان کردم که او چنین گفته برای ان که از پدرم پنهان بماند. خودم رفتم و گفتم: دو دینار چه می شود؟ گفت: چیزی به من نداده ای، نزد پدرم رفتم، وقتی مرا دید سرش را بلند کرد و با خنده فرمود: پسرم، مگر به تو نگفتم که چیزی به او نده. او شراب خوار است و کسی که به او امانت دهد نزد خدا ضمانتی برای او نیست، خداوند می فرماید: «و لا تؤتوا السفهاء اموالکم التی جعل الله لکم» ؛ کدام سفیهی کم خردتر از شراب خوار است؟ایا نه این است اگر نزد شما گواهی داد شهادتش و اگر شفیع شد شفاعتش قبول نیست، و اگر خواستگاری کرد به او زن داده نمی شود؟. - . در خلاصه خرایج نیافتیم. -

**[ترجمه]

«۵۷»

طب، [طب الأئمه علیهم السلام] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنِ الْحَلَبِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ دَوَاءٍ یُعْجَنُ بِالْخَمْرِ لَا یَجُوزُ أَنْ یُعْجَنَ بِغَیْرِهِ إِنَّمَا هُوَ اضْطِرَارٌ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ لَا یَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ یَنْظُرَ إِلَیْهِ فَکَیْفَ

۱- ۱. فقه الرضا: ۳۸.

۲- ۲. لم نجده فی مختار الخرائج.

يَتَدَاوَى بِهِ وَ إِنَّمَا هُوَ بِمَنْزِلَهِ شَحْمِ الْخِنْزِيرِ الَّذِي يَقَعُ فِي كَذَا وَ كَذَا لَا يَكْمُلُ إِلَّا بِهِ فَلَا شَفَى اللَّهُ أَحداً شَفَاهُ خَمْرٌ وَ شَحْمُ خِنْزِيرٍ(۱).

**[ترجمه]طب الائمه: حلبى گويد از امام صادق عليه السلام درباره دارويى كه با خمر مخلوط مى شود و نمى شود با چيز ديگرى مخلوط شود و از روى ناچارى است، پرسيدم، فرمود: نه قسم به خدا، جايز نيست كه مسلمان به آن نگاه كند، چگونه با آن درمان كند؟ اين مانند روغن خوك است كه در چنين و چنان قرار مى گيرد، و بدون آن كامل نمى شود. خدا شفا ندهد كسى را كه خمر و روغن خوك او را درمان كند است. - . طب الائمه : ۶۲، و چنين و چنان يعنى داروها. -

**[ترجمه]

أقول

أوردنا بعض الأخبار في باب التداوي بالحرام في كتاب الأطعمه(۲).

**[ترجمه]برخى روايات را در باب درمان با حرام در كتاب غذاها آورديم. - . مؤلف رحمه الله عليه در كتاب سماء و عالم، باب ۵۳ اين بحث را كامل بيان كرده است، ر.ك ۶۲ : ۷۹-۹۳. -

**[ترجمه]

«۵۸»

شي، [تفسير العياشي] عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: بَيْنَمَا حَمْزَهُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ أَصْحَابٌ لَهُ عَلَى شَرَابٍ لَهُمْ يُقَالُ لَهُ السُّكُرْكَهُ(۳) قَالَ فَتَذَاكَرُوا السريف (۴)

[السَّدِيفَ] فَقَالَ لَهُمْ حَمْزَهُ كَيْفَ لَنَا بِهِ فَقَالُوا هَذِهِ نَاقَهُ ابْنِ أَخِيكَ عَلِيٍّ فَخَرَجَ إِلَيْهَا فَنَحَرَهَا ثُمَّ أَخَذَ كَبِدَهَا وَ سَنَامَهَا فَأَدْخَلَ عَلَيْهِمْ قَالَ وَ أَقْبَلَ عَلِيٌّ عليه السلام فَأَبْصَرَ نَاقَتَهُ فَدَخَلَهُ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا لَهُ عَمُّكَ حَمْزَهُ صَنَعَ هَذَا قَالَ فَذَهَبَ عليه السلام إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَشَكَا ذَلِكَ إِلَيْهِ قَالَ فَأَقْبَلَ مَعَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقِيلَ لِحَمْزَهَ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ بِالْبَابِ قَالَ فَخَرَجَ حَمْزَهُ وَ هُوَ مُغْضَبٌ فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ انْصَرَفَ قَالَ فَقَالَ لَهُ حَمْزَهُ لَوْ أَرَادَ

۱- ۱. طبّ الأئمّه ص ۶۲، و قوله:« في كذا و كذا» أي من الأدويه.

۲- ۲. انما عقد المؤلّف رحمه اللّه في كتاب السماء و العالم الباب ۵۳ في التداوي بالحرام، استوعب فيه البحث، راجع ج ۶۲ ص ۷۹- ۹۳، من هذه الطبعه الحديثه.

۳- ۳. السكركه و يقال لها السقرقع: شراب يتخذ من الذره أو شراب لاهل الحجاز من الشعير و الحبوب حبشيه، و قد لهجوا بها، و يسميها العرب الغبيراء مصغرا.

۴-۴. السريف- كسكين- أو هو السرف- محركه- ما يؤكل مع الشراب كالشواء و نحو ذلك لاجل الضراوه بها ليتمكنوا من اكثارها. و يقال لها بالفارسيه« مزه» و أما فى المصدر المطبوع« فتذاكروا الشريف» و فى أمالى الطوسىّ ج ۲ ص ۲۷۱ فى ط و ص ۵۷ و ۵۸ فى ط« السديف» كما أخرجه المؤلف العلامه قدّس سرّه هكذا فى ج ۲۰ ص ۱۱۴ باب غزوه أحد، و قال فى بيانه ص ۱۱۶« السديف» كأمير شحم السنام قاله الفيروزآبادى.

ابْنُ أَبِی طَالِبٍ أَنْ یَقُودَکَ بِزِمَامٍ فَعَلَ فَدَخَلَ حَمْزَهُ مَنْزِلَهُ وَ انْصَرَفَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله قَالَ وَ کَانَ قَبْلَ أُحُدٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَحْرِیمَ الْخَمْرِ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِآنِیَتِهِمْ فَأُکْفِئَتْ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: هشام بن سالم از امام صادق علیه السلام روایت کرده، شنیدم می فرماید: حمزه بن عبد المطلب و یارانش مشغول به خوردن شرابی به نام سکرکه - . سکرکه یا سقرقع شرابی است که از ذرت گرفته می شد یا شرابی است برای اهل حجاز که از جو و دانه های حبشی گرفته می شد که به آن دلبسته بودند. عرب آن را غبیراء می نامید. - بودند فرمود: صحبت از سریف - . سریف آچه که با شراب خورده می شود مثل کباب و غیر آن، به دلیل غلظت آن که بهره بیشتری از آن ببرند. در فارسی به آن مزه می گویند. - شد، حمزه به آنها گفت: چگونه ان را فراهم کنیم؟ گفتند: این شتر برادر زاده ات علی است، پس او رفت و آن را نحر کرد وسپس، جگر و کوهان آن گرفت و به نزد انان اورد.. فرمود: علی علیه السلام امد و شترش را دید. به حضرت گفتند: عمویت حمزه چنین کرده است.

فرمود: علی علیه السلام نزد پیامبر صلی الله علیه و آله رفت و از این ماجرا شکایت کرد. رسول خدا با او آمد و به حمزه گفته شد: رسول خدا جلوی در است. حمزه خارج شد در حالی که خشمگین بود، وقتی پیامبر ناراحتی را در صورت حمزه دید برگشت. حمزه به حضرت گفت: اگر پسر ابو طالب بخواهد تو را به حرمتی بکشاند، این کار را می کند، حمزه به خانه اش داخل شد و پیامبر بازگشت.

راوی گوید: این جریان قبل از جنگ احد بود، خداوند آیه حرمت خمر را نازل کرد و پیامبر صلی الله علیه و آله دستور داد ظروفشان واژگونه شود.

**[ترجمه]

«۵۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عَلِیِّ بْنِ یَقْطِینٍ قَالَ: سَأَلَ الْمَهْدِیُّ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام عَنِ الْخَمْرِ هَلْ هِیَ مُحَرَّمَهٌ فِی کِتَابِ اللَّهِ فَإِنَّ النَّاسَ یَعْرِفُونَ النَّهْیَ وَ لَا یَعْرِفُونَ التَّحْرِیمَ فَقَالَ لَهُ أَبُو الْحَسَنِ بَلْ هِیَ مُحَرَّمَهٌ قَالَ فِی أَیِّ مَوْضِعٍ هِیَ مُحَرَّمَهٌ فِی کِتَابِ اللَّهِ یَا أَبَا الْحَسَنِ قَالَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَی إِنَّما حَرَّمَ رَبِّیَ الْفَواحِشَ ما ظَهَرَ مِنْها وَ ما بَطَنَ وَ الْإِثْمَ وَ الْبَغْیَ بِغَیْرِ الْحَقِ (۲) فَأَمَّا قَوْلُهُ ما ظَهَرَ مِنْها فَیَعْنِی الزِّنَا الْمُعْلَنَ وَ نَصْبَ الرَّایَاتِ الَّتِی کَانَتْ تَرْفَعُهَا الْفَوَاجِرُ فِی الْجَاهِلِیَّهِ وَ أَمَّا قَوْلُهُ وَ ما بَطَنَ یَعْنِی مَا نَکَحَ مِنَ الْآبَاءِ فَإِنَّ النَّاسَ کَانُوا قَبْلَ أَنْ یُبْعَثَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِذَا کَانَ لِلرَّجُلِ زَوْجَهٌ وَ مَاتَ عَنْهَا تَزَوَّجَهَا ابْنُهُ مِنْ بَعْدِهِ إِذَا لَمْ تَکُنْ أُمَّهُ فَحَرَّمَ ذَلِکَ وَ أَمَّا الْإِثْمُ فَإِنَّهَا الْخَمْرُ بِعَیْنِهَا وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ فِی مَوْضِعٍ آخَرَ یَسْئَلُونَکَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَیْسِرِ قُلْ فِیهِما إِثْمٌ کَبِیرٌ وَ مَنافِعُ لِلنَّاسِ وَ إِثْمُهُما أَکْبَرُ إِلَی آخِرِ الْآیَهِ(۳) فَأَمَّا الْإِثْمُ فِی کِتَابِ اللَّهِ فَهِیَ الْخَمْرُ وَ الْمَیْسِرُ فَهِیَ النَّرْدُ وَ إِثْمُهُمَا کَبِیرٌ کَمَا قَالَ اللَّهُ وَ أَمَّا قَوْلُهُ الْبَغْیُ فَهِیَ الزِّنَا سِرّاً قَالَ فَقَالَ الْمَهْدِیُّ هَذِهِ وَ اللَّهِ فَتْوَی هَاشِمِیَّهٌ(۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: علی بن یقطین می گوید: مهدی از امام رضا علیه السلام درباره شراب پرسید که آیا در کتاب خدا تحریم شده است؟ زیرا مردم نهی را می شناسند ولی تحریم را نمی شناسند. امام به او فرمودند: بله تحریم شده است. گفت:

ای ابوالحسن در چه جایی از کتاب خدا تحریم شده است؟ فرمود: آنجا که خدای تبارک و تعالی می فرماید: «قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّیَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالإِثْمَ وَالْبَغْیَ بِغَیْرِ الْحَقِّ» ؛ {بگو پروردگار من فقط زشتکاریها را چه آشکارش [باشد] و چه پنهان و گناه و ستم ناحق را حرام گردانیده است} - . اعراف / ۳۳ - .

و اما در این سخن خدای تبارک و تعالی: «ما ظهر منها» منظور، زنای آشکار و برافراشتن پرچم هایی است که زنان فاحشه در جاهلیت برمی افراشتند. و در این سخن خدای تبارک و تعالی: «و ما بطن» منظور، زنانی است که پدران با آنها ازدواج کرده اند. زیرا که در دوران قبل از بعثت پیامبر صلی الله علیه و آله هرگاه مردی می مرد و زنی از او باقی می ماند، پس از وی پسرش در صورتی که ان زن مادرش نبود با او ازدواج می کرد. خداوند این کار را تحریم کرده است. و اما این سخن خدای عزوجل: «الاثم» منظور از آن شراب است و خداوند در جای دیگر می فرماید: «یَسْأَلُونَکَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَیْسِرِ قُلْ فِیهِمَا إِثْمٌ کَبِیرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ » ؛ {درباره شراب و قمار از تو می پرسند بگو در آن دوگناهی بزرگ و سودهایی برای مردم است } - . بقره / ۲۱۹ - ، پس منظور از اثم در کتاب خدا شراب است و منظور از میسر، نرد است و گناه آن همانطوری که گفت بزرگ است. اما مراد از این سخن خداوند متعال: «البغی»، زنا به صورت مخفی است.

سپس مهدی گفت: به خدا قسم که این حکم، فتوایی هاشمی است. - . تفسیر عیاشی ۲: ۱۷ -

**[ترجمه]

«۶۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سَعِیدِ بْنِ یَسَارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَمَرَ نُوحاً أَنْ یَحْمِلَ فِی السَّفِینَهِ مِنْ کُلٍّ زَوْجَیْنِ اثْنَیْنِ فَحَمَلَ النَّخْلَ وَ الْعَجْوَهَ فَکَانَا زَوْجاً

ص: ۱۴۵

۱- ۱. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۰ و الحدیث طویل.

۲- ۲. الأعراف: ۳۳.

۳- ۳. البقره: ۲۱۹.

۴- ۴. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۷.

فَلَمَّا أَنْضَبَ اللَّهُ الْمَاءَ أَمَرَ اللَّهُ نُوحاً أَنْ يَغْرِسَ الْحَبَلَةَ وَ هِيَ الْكَرْمُ فَأَتَاهُ إِبْلِيسُ فَمَنَعَهُ مِنْ غَرْسِهَا وَ أَبَى نُوحٌ إِلَّا أَنْ يَغْرِسَهَا وَ أَبَى إِبْلِيسُ أَنْ يَدَعَهُ يَغْرِسُهَا فَقَالَ لَيْسَتْ لَكَ وَ لَا لِأَصْحَابِكَ إِنَّمَا هِيَ لِي وَ لِأَصْحَابِي فَتَنَازَعَا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ إِنَّهُمَا اصْطَلَحَا عَلَى أَنْ جَعَلَ نُوحٌ لِإِبْلِيسَ ثُلُثَيْهَا وَ لِنَوْحٍ ثُلُثُهُ وَ قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ لِنَبِيِّهِ فِي كِتَابِهِ مَا قَدْ قَرَأْتُمُوهُ وَ مِنْ ثَمَراتِ النَّخِيلِ وَ الْأَعْنابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ

سَكَراً وَ رِزْقاً حَسَناً(۱) فَكَانَ الْمُسْلِمُونَ بِذَلِكَ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ التَّحْرِيمِ هَذِهِ الْآيَةَ إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصابُ إِلَى مُنْتَهُونَ (۲) يَا سَعِيدُ فَهَذِهِ التَّحْرِيمُ وَ هِيَ نَسَخَتِ الْآيَةَ الْأُخْرَى (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: سعید بن یسار از امام صادق علیه السلام نقل کرد که فرمود: خداوند به نوح امر کرد از هرچیزی یک جفت در کشتی گرد آورد. نوح خرمای فحل و عجوه را در کشتی آورد که زوجند. وقتی آب در زمین فرورفت خدا به نوح امر کرد که تاک را بکارد. ابلیس آمد و مانع کشت آن شد و گفت: این برای تو و یاران تو نیست بلکه برای من و یاران من است. آن دو بر سر آنچه که خدا خواسته بود کشمکش کردند. سپس نوح پذیرفت که دو سوم آن از ابلیس و یک سوم از آن نوح باشد و خدا در کتاب خود به پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا » ؛ {و از میوه درختان خرما و انگور باده مستی بخش و خوراکی نیکو برای خود می گیرید} -. نحل / ۶۷ - ، و مسلمانان خمر می نوشیدند تا اینکه خداوند آیه تحریم را نازل کرد: «إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالأَنصَابُ وَالأَزْلاَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ*إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاء فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللّهِ وَعَنِ الصَّلاَةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ » ؛ {شراب و قمار و بتها و تیرهای قرعه پلیدند [و] از عمل شیطانند پس از آنها دوری گزینید باشد که رستگار شوید*همانا شیطان می خواهد با شراب و قمار میان شما دشمنی و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا و از نماز باز دارد پس آیا شما دست برمی دارید} -. مائده / ۹۰ و ۹۱ -. ای سعید، این آیه تحریم است و آیه قبلی را نسخ کرده است. -. تفسیر عیاشی ۲ : ۲۶۲ و ۲۶۳ -

**[ترجمه]

«۶۱»

شي، [تفسير العياشي] عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ شَيْخٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كُنَّا عِنْدَهُ فَسَأَلَهُ شَيْخٌ فَقَالَ بِي وَجَعٌ وَ أَنَا أَشْرَبُ لَهُ النَّبِيذَ(۴) وَ وَصَفَهُ لَهُ الشَّيْخُ فَقَالَ لَهُ مَا يَمْنَعُكَ مِنَ الْمَاءِ الَّذِي جَعَلَ اللَّهُ مِنْهُ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ قَالَ لَا يُوَافِقُنِي قَالَ فَمَا يَمْنَعُكَ مِنَ الْعَسَلِ قَالَ اللَّهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ قَالَ لَا أَجِدُ قَالَ فَمَا يَمْنَعُكَ مِنَ اللَّبَنِ الَّذِي نَبَتَ مِنْهُ لَحْمُكَ وَ اشْتَدَّ عَظْمُكَ قَالَ لَا يُوَافِقُنِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام تُرِيدُ أَنْ آمُرَكَ بِشُرْبِ الْخَمْرِ لَا وَ اللَّهِ لَا آمُرُكَ (۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام روایت شده، نزد حضرت بودیم پیرمردی سوال کرد: دردی داشتم و برای آن شراب خرما خوردم، و آن را توضیح داد. حضرت به او فرمود: مگر از آبی که خداوند از آن همه چیز را زنده می کند، منع شده بودی؟ گفت: به درد من نمی خورد، فرمود: از عسل چه؟ خدا فرمود در آن برای مردم شفاست، گفت: پیدا نکردم، فرمود: شیر برایت ممنوع بود؟ شیری که گوشت تو از آن رشد کرده و استخوانت از آن محکم شده؟ گفت: موافق حال من نبود.

امام صادق علیه السلام به او فرمود: می خواهی که تو را به شرابخواری امر کنم؟ نه به خدا چنین دستوری نمی دهم. - . همان : ۲۶۴ -

**[ترجمه]

«۶۲»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: الْحَدُّ فِی الْخَمْرِ إِنْ شُرِبَ مِنْهُ قَلِیلًا أَوْ کَثِیراً قَالَ وَ أُتِیَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بِقُدَامَهَ بْنِ مَظْعُونٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَ قَامَتْ عَلَیْهِ الْبَیِّنَهُ فَسَأَلَ عَلِیّاً أَنْ یَجْلِدَهُ بِأَمْرِهِ ثَمَانِینَ فَقَالَ قُدَامَهُ لَیْسَ عَلَیَّ جَلْدٌ أَنَا مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْآیَهِ الَّتِی ذَکَرَ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ لَیْسَ عَلَی الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ

ص: ۱۴۶

۱- ۱. النحل: ۷۶.

۲- ۲. المائده: ۹۰.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۲۶۲- ۲۶۳.

۴- ۴. ان بی وجعا و انما أشرب خ.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۲۶۴.

جُناحٌ فِيما طَعِمُوا(۱) فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ كَذَبْتَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِهَا مَا طَعِمَ أَهْلُهَا فَهُوَ لَهُمْ حَلَالٌ وَ لَيْسُوا يَأْكُلُونَ وَ لَا يَشْرَبُونَ إِلَّا مَا أَحَلَّ اللَّهُ (۲).

**[ترجمه]نوادر: عبدالله بن سنان گفت از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: در شرب خمر حد جاری می شود چه کم خورده باشد چه زیاد.

از امام صادق علیه السلام روایت شده که عمر بن خطاب، قدامه بن مظعون را آورد که شرب خمر کرده بود، سپس علیه او شهود اقامه شد. عمر از علی علیه السلام خواست که او را هشتاد ضربه تازیانه بزند. قدامه گفت: مجازات تازیانه برای من نیست، چرا که من از اهل این آیه هستم: «لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُواْ » ؛ {بر کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند گناهی در آنچه [قبلا] خورده اند نیست} - . مائده / ۹۳ - . پس علی علیه السلام به او فرمود: دروغ گفتی، تو از اهل این آیه نیستی چرا که طعام اهل این آیه حلال است و فقط آنچه که برایشان حلال است را می خورند و می نوشند. - . نوادر : ۷۷ و در عیاشی ۱ : ۳۴۱ نیز روایت شده است. -

**[ترجمه]

«۶۳»

جع (۳)،[جامع الأخبار] قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ مَنْ شَرِبَ شَرْبَةً مِنْ مُسْكِرٍ لَمْ تُقْبَلْ صَلَاتُهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً وَ لَيْلَةً فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ مَنْ شَرِبَ شَرْبَتَيْنِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ صَلَاتَهُ ثَمَانِينَ يَوْماً وَ لَيْلَةً وَ مَنْ شَرِبَ مِنْهَا ثَلَاثَ شَرَبَاتٍ (۴)

لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ صَلَاتَهُ مِائَةً وَ عِشْرِينَ يَوْماً وَ لَيْلَةً وَ كَانَ حَقّاً عَلَى اللَّهِ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ رَدْغَةِ الْخَبَالِ قِيلَ وَ مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ وَ قَيْحُهُمْ وَ قَالَ صلی الله علیه و آله وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ يَجِی ءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُسْوَدّاً وَجْهُهُ أَزْرَقَ عَيْنَاهُ قَالِصاً شَفَتَاهُ يَسِيلُ لُعَابُهُ عَلَى قَدَمَيْهِ يَقْذَرُ مَنْ رَآهُ وَ قَالَ صلی الله علیه و آله وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ يَمُوتُ عَطْشَانَ وَ هُوَ فِي الْقَبْرِ عَطْشَانُ وَ يُبْعَثُ يَوْمَ

الْقِيَامَةِ وَ هُوَ عَطْشَانُ وَ يُنَادِي وَا عَطَشَاهْ أَلْفَ سَنَةٍ فَيُؤْتَى بِماءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرابُ فَيُنْضَجُ وَجْهُهُ وَ يَتَنَاثَرُ أَسْنَانُهُ وَ عَيْنَاهُ فِي ذَلِكَ الْإِنَاءِ فَلَيْسَ لَهُ بُدٌّ مِنْ أَنْ يَشْرَبَ فَيُصْهَرُ(۵) مَا فِي بَطْنِهِ.

وَ قَالَ علیه السلام لِأَهْلِ الشَّامِ وَ اللَّهِ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ آيَةٌ مِنَ الْقُرْآنِ ثُمَّ صَبَّ عَلَيْهِ الْخَمْرَ يَأْتِي كُلُّ حَرْفٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُخَاصِمُهُ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ

۱- ۱. المائده: ۹۳.

۲- ۲. النوادر: ۷۷ و رواه فی العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۱.

۳- ۳. جع رمز جامع الأخبار. و فى الأصل جمع و هو تصحيف قد اختلط بمتن الأحاديث.

۴- ۴. ما بين العلامتين أضفناه من المصدر.

۵- ۵. الصهر: الاذابه و الاحماء، اشاره الى قوله تعالى:« يُصْهَرُ بِهِ ما فِی بُطُونِهِمْ وَ الْجُلُودُ».

عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ كَانَ لَهُ الْقُرْآنُ خَصْماً كَانَ هُوَ فِی النَّارِ(۱).

عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَنْدَلِیبِ بْنِ مُوسَی عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ سَلْمَانَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ فِی جَهَنَّمَ لَوَادِیاً یَسْتَغِیثُ مِنْهُ أَهْلُ النَّارِ کُلَّ یَوْمٍ سَبْعِینَ أَلْفَ مَرَّهٍ فِی ذَلِکَ الْوَادِی بَیْتٌ مِنْ نَارٍ فِی ذَلِکَ الْبَیْتِ جُبٌّ مِنْ نَارٍ فِی ذَلِکَ الْجُبِّ تَابُوتٌ مِنْ نَارٍ فِی ذَلِکَ التَّابُوتِ حَیَّهٌ لَهَا أَلْفُ رَأْسٍ فِی کُلِّ رَأْسٍ أَلْفُ فَمٍ فِی کُلِّ فَمٍ عَشَرَهُ آلَافِ نَابٍ وَ کُلُّ نَابٍ أَلْفُ ذِرَاعٍ قَالَ أَنَسٌ قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِمَنْ یَکُونُ هَذَا الْعَذَابُ قَالَ صلی الله علیه و آله لِشَرَبَهِ الْخَمْرِ مِنْ حَمَلَهِ الْقُرْآنِ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: شَارِبُ الْخَمْرِ کَعَابِدِ الْوَثَنِ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: مَنْ بَاتَ سَکْرَانَ بَاتَ عَرُوساً لِلشَّیْطَانِ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: مَنْ کَانَ فِی قَلْبِهِ آیَهٌ مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ حَرْفٌ فَصَبَّ عَلَیْهَا الْخَمْرَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ یُخَاصِمُهُ الْقُرْآنُ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: الْخَمْرُ أُمُّ الْخَبَائِثِ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: جُمِعَ الشَّرُّ کُلُّهُ فِی بَیْتٍ وَ جُعِلَ مِفْتَاحُهُ شُرْبَ الْخَمْرِ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: مَنْ بَاتَ سَکْرَانَ عَایَنَ مَلَکَ الْمَوْتِ سَکْرَانَ وَ دَخَلَ الْقَبْرَ سَکْرَانَ وَ یُوقَفُ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ سَکْرَانَ فَیَقُولُ اللَّهُ لَهُ مَا لَکَ فَیَقُولُ أَنَا سَکْرَانُ فَیَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَذَا أَمَرْتُکَ اذْهَبُوا بِهِ إِلَی سَکْرَانَ (۲) فَیُذْهَبُ إِلَی جَبَلٍ فِی وَسَطِ جَهَنَّمَ فِیهِ عَیْنٌ تُجْرِی مِدَّهً وَ دَماً لَا یَکُونُ طَعَامُهُ وَ شَرَابُهُ إِلَّا مِنْهُ.

وَ قَالَ علیه السلام: حَلَفَ رَبِّی بِعِزَّتِهِ لَا یَشْرَبُ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِی جُرْعَهً مِنْ خَمْرٍ إِلَّا سَقَیْتُهُ مِثْلَهَا مِنَ الصَّدِیدِ مَغْفُوراً کَانَ أَوْ مُعَذَّباً وَ لَا یَتْرُکُهَا عَبْدٌ مِنْ مَخَافَتِی إِلَّا سَقَیْتُهُ مِثْلَهَا مِنْ حِیَاضِ الْقُدْسِ.

وَ قَالَ علیه السلام: لَا تُجَالِسُوا مَعَ شَارِبِ الْخَمْرِ وَ لَا تَعُودُوا مَرْضَاهُمْ وَ لَا تُشَیِّعُوا

۱- ۱. جامع الأخبار ص ۱۷۴.

۲- ۲. ما بین العلامتین من المصدر.

جَنَائِزَهُمْ وَ لَا تُصَلُّوا عَلَى أَمْوَاتِهِمْ فَإِنَّهُمْ كِلَابُ أَهْلِ النَّارِ كَمَا قَالَ اللَّهُ اخْسَؤُا فِيها وَ لا تُكَلِّمُونِ (۱).

وَ عَنْهُ علیه السلام: أَلَا مَنْ أَطْعَمَ شَارِبَ الْخَمْرِ بِلُقْمَهٍ مِنَ الطَّعَامِ أَوْ شَرْبَهٍ مِنَ الْمَاءِ لَسَلَّطَ اللَّهُ تَعَالَى فِی قَبْرِهِ حَيَّاتٍ وَ عَقَارِبَ طُولُ أَسْنَانِهَا مِائَهٌ وَ عَشْرُ ذِرَاعٍ وَ أَطْعَمَهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ صَدِيدِ جَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ مَنْ قَضَى حَاجَتَهُ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ أَلْفَ مُؤْمِنٍ أَوْ هَدَمَ الْكَعْبَهَ أَلْفَ مَرَّهٍ وَ مَنْ سَلَّمَ عَلَيْهِ فَعَلَيْهِ لَعْنَهُ سبعون [سَبْعِينَ] أَلْفَ مَلَكٍ لَعَنَ اللَّهُ شَارِبَ الْخَمْرِ وَ عَاصِرَهَا وَ سَاقِيَهَا وَ حَامِلَهَا وَ الْمَحْمُولَ إِلَيْهِ (۲).

وَ عَنْهُ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: الْعَبْدُ إِذَا شَرِبَ شَرْبَهً مِنَ الْخَمْرِ ابْتَلَاهُ اللَّهُ بِخَمْسَهِ أَشْيَاءَ فِی الْأَوَّلِ قَسَا قَلْبُهُ وَ فِی الثَّانِی تَبَرَّأَ مِنْهُ جَبْرَئِيلُ وَ مِيكَائِيلُ وَ إِسْرَافِيلُ وَ جَمِيعُ الْمَلَائِكَهِ وَ فِی الثَّالِثَهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ جَمِيعُ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْأَئِمَّهِ وَ فِی الرَّابِعَهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ الْجَبَّارُ جَلَّ جَلَالُهُ وَ الْخَامِسُ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ أَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْواهُمُ النَّارُ كُلَّما أَرادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْها أُعِيدُوا فِيها وَ قِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذابَ النَّارِ الَّذِی كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (۳).

وَ عَنْهُ علیه السلام: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ يَخْرُجُ مِنْ جَهَنَّمَ جِنْسٌ مِنْ عَقْرَبٍ رَأْسُهُ فِی السَّمَاءِ السَّابِعَهِ وَ ذَنَبُهُ إِلَى تَحْتِ الثَّرَى وَ فَمُهُ مِنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ فَقَالَ أَيْنَ مَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ ثُمَّ هَبَطَ جَبْرَئِيلُ علیه السلام فَقَالَ يَا عَقْرَبُ مَنْ تُرِيدُ قَالَ أُرِيدُ خَمْسَهَ نَفَرٍ تَارِكَ الصَّلَاهِ وَ مَانِعَ الزَّكَاهِ وَ آكِلَ الرِّبَا وَ شَارِبَ الْخَمْرِ وَ قَوْماً يُحَدِّثُونَ فِی الْمَسْجِدِ حَدِيثَ الدُّنْيَا.

وَ عَنْهُ صلی الله علیه و آله: الْخَمْرُ جِمَاعُ الْإِثْمِ وَ أُمُّ الْخَبَائِثِ وَ مِفْتَاحُ الشَّرِّ.

ص: ۱۴۹

۱- ۱. المؤمنون: ۱۰۸.

۲- ۲. جامع الأخبار ص ۱۷۵.

۳- ۳. ما بين العلامتين ساقط من الأصل. و الآيه فی سوره السجده: ۲۰.

وَ عَنْهُ علیه السلام: يَا عَلِيُّ مَنْ تَرَكَ الْخَمْرَ لِغَيْرِ اللَّهِ سَقَاهُ اللَّهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام لِغَيْرِ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ وَ اللَّهِ صِيَانَةً لِنَفْسِهِ يَشْكُرُهُ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: يَا عَلِيُّ شَارِبُ الْخَمْرِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ صَلَاتَهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً وَ إِنْ مَاتَ فِي الْأَرْبَعِينَ مَاتَ كَافِراً(۱).

وَ قَالَ علیه السلام: يَا عَلِيُّ يَأْتِي عَلَى شَارِبِ الْخَمْرِ سَاعَةٌ لَا يَعْرِفُ فِيهَا رَبَّهُ عَزَّ وَ جَلَ (۲).

رُوِيَ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: شَارِبُ الْخَمْرِ إِذَا مَرِضَ فَلَا تَعُودُوهُ وَ إِذَا مَاتَ فَلَا تَشْهَدُوهُ وَ إِذَا شَهِدَ فَلَا تُزَكُّوهُ وَ إِذَا خَطَبَ إِلَيْكُمْ فَلَا تُزَوِّجُوهُ فَإِنَّهُ مَنْ زَوَّجَ ابْنَتَهُ شَارِبَ الْخَمْرِ فَكَأَنَّمَا قَادَهَا إِلَى الزِّنَا.

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ سَمِّ الْأَسَاوِدِ وَ مِنْ سَمِّ الْعَقَارِبِ شَرْبَةً يَتَسَاقَطُ مِنْهَا لَحْمُ وَجْهِهِ فِي الْإِنَاءِ قَبْلَ أَنْ يَشْرَبَهَا فَإِذَا شَرِبَهَا تَفَسَّخَ لَحْمُهُ وَ جِلْدُهُ كَالْجِيفَةِ يَتَأَذَّى بِهِ أَهْلُ الْجَمْعِ وَ يُؤْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ أَلَا وَ شَارِبُهَا وَ عَاصِرُهَا وَ مُعْتَصِرُهَا وَ بَائِعُهَا وَ مُبْتَاعُهَا وَ حَامِلُهَا وَ الْمَحْمُولَةُ إِلَيْهِ وَ آكِلُ ثَمَنِهَا سَوَاءٌ فِي إِثْمِهَا وَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ تَعَالَى لَهُمْ صَلَاةً وَ لَا صَوْماً وَ لَا حَجّاً وَ لَا عُمْرَةً حَتَّى يَتُوبَ وَ لَوْ مَاتَ قَبْلَ أَنْ يَتُوبَ كَانَ حَقّاً عَلَى اللَّهِ أَنْ يَسْقِيَهُ بِكُلِّ جُرْعَةٍ فِي الدُّنْيَا شَرْبَةً مِنْ صَدِيدِ جَهَنَّمَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَلَا وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَرَّمَ الْخَمْرَ بِعَيْنِهَا وَ الْمُسْكِرَ مِنْ كُلِّ شَرَابٍ أَلَا وَ إِنَّ كُلَّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَثَلُ شَارِبِ الْخَمْرِ كَمَثَلِ الْكِبْرِيتِ فَاحْذَرُوهُ لَا يُنَتِّنُكُمْ كَمَا يُنَتِّنُ الْكِبْرِيتُ وَ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ يُصْبِحُ وَ يُمْسِي فِي سَخَطِ اللَّهِ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَبِيتُ سَكْرَانَ إِلَّا كَانَ لِلشَّيْطَانِ عَرُوساً إِلَى الصَّبَاحِ فَإِذَا أَصْبَحَ وَجَبَ عَلَيْهِ أَنْ يَغْتَسِلَ

۱- ۱. زاد بعده فی المصدر: قال مصنف هذا الکتاب رحمه اللّه: یعنی إذا کان مستحلا لها.

۲- ۲. جامع الأخبار: ۱۷۶.

كَمَا يَغْتَسِلُ مِنَ الْجَنَابَهِ فَإِنْ لَمْ يَغْتَسِلْ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ صَرْفٌ وَ لَا عَدْلٌ وَ لَا يَمْشِي عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَبْغَضُ إِلَى اللَّهِ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ(۱).

رَوَى سَلْمَانُ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ مَسَاءً أَصْبَحَ مُشْرِكاً وَ مَنْ شَرِبَ صَبَاحاً أَمْسَى مُشْرِكاً وَ مَا أَسْكَرَ الْكَثِيرُ مِنْهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ.

وَ قَالَ صلى الله عليه و آله: مَنْ سَلَّمَ عَلَى شَارِبِ الْخَمْرِ أَوْ عَانَقَهُ أَوْ صَافَحَهُ أَحْبَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ عَمَلَ أَرْبَعِينَ سَنَهً.

عَنْ عَائِشَهَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: مَنْ أَطْعَمَ شَارِبَ الْخَمْرِ لُقْمَهً سَلَّطَ اللَّهُ عَلَى جَسَدِهِ حَيَّهً وَ عَقْرَباً وَ مَنْ قَضَى حَاجَتَهُ فَقَدْ أَعَانَ عَلَى هَدْمِ الْإِسْلَامِ وَ مَنْ أَقْرَضَهُ فَقَدْ أَعَانَ عَلَى قَتْلِ مُؤْمِنٍ مَنْ جَالَسَهُ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ أَعْمَى لَا حُجَّهَ لَهُ وَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَلَا تُزَوِّجُوهُ وَ إِنْ مَرِضَ فَلَا تَعُودُوهُ فَوَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيّاً إِنَّهُ مَا شَرِبَ الْخَمْرَ إِلَّا مَلْعُونٌ فِي التَّوْرَاهِ وَ الْإِنْجِيلِ وَ الْفُرْقَانِ.

وَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: يَا ابْنَ مَسْعُودٍ وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ لَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَسْتَحِلُّونَ الْخَمْرَ وَ يُسَمُّونَهُ النَّبِيذَ عَلَيْهِمْ لَعْنَهُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَهِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ أَنَا مِنْهُمْ بَرِي ءٌ وَ هُمْ مِنِّي بِرَاءٌ يَا ابْنَ مَسْعُودٍ الزَّانِي بِأُمِّهِ أَهْوَنُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَنْ يَدْخُلَ فِي الرِّبَا مِثْقَالَ حَبَّهٍ مِنْ خَرْدَلٍ وَ شُرْبُ الْمُسْكِرِ قَلِيلًا أَوْ كَثِيراً هُوَ أَشَدُّ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَكْلِ الرِّبَا لِأَنَّهُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ أُولَئِكَ يَظْلِمُونَ الْأَبْرَارَ وَ يُصَادِقُونَ الْفُجَّارَ وَ الْفَسَقَهَ الْحَقُّ عِنْدَهُمْ بَاطِلٌ وَ الْبَاطِلُ عِنْدَهُمْ حَقٌّ هَذَا كُلُّهُ لِلدُّنْيَا وَ هُمْ يَعْلَمُونَ أَنَّهُمْ عَلَى غَيْرِ الْحَقِّ وَ لَكِنْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لا يَهْتَدُونَ رَضُوا بِالْحَياهِ الدُّنْيا وَ اطْمَأَنُّوا بِها وَ ... هُمْ عَنْ آياتِنا غافِلُونَ أُولئِكَ مَأْواهُمُ النَّارُ بِما كانُوا يَكْسِبُونَ.

وَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله: سَلِّمُوا عَلَى الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ لَا تُسَلِّمُوا عَلَى شَارِبِ الْخَمْرِ

ص: ۱۵۱

۱- ۱. جامع الأخبار ص ۱۷۷.

وَ إِنْ سَلَّمَ عَلَيْكَمْ فَلَا تَرُدُّوا جَوَابَهُ (۱).

وَ قَالَ علیه السلام: مُجَاوَرَهُ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى خَيْرٌ مِنْ مُجَاوَرَهِ شَارِبِ الْخَمْرِ وَ لَا تُصَادِقُوا شَارِبَ الْخَمْرِ فَإِنَّ مُصَادَقَتَهُ نَدَامَهٌ.

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَا تُجْمَعُ الْخَمْرُ وَ الْإِيمَانُ فِي جَوْفِ أَوْ قَلْبِ رَجُلٍ أَبَداً.

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: شَارِبُ الْخَمْرِ مُكَذِّبٌ لِكِتَابِ اللَّهِ إِذْ لَوْ صَدَّقَ كِتَابَ اللَّهِ لَحَرَّمَ حَرَامَهُ.

وَ أَيْضاً قَالَ علیه السلام: شَارِبُ الْخَمْرِ يُعَذِّبُهُ اللَّهُ بِسِتِّينَ وَ ثَلَاثِ مِائَهِ نَوْعٍ مِنَ الْعَذَابِ (۲).

**[ترجمه]جامع الاخبار: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: سوگند به خدایی که مرا به حق برانگیخت، کسی که جرعه ای از مسکری بنوشد چهل شبانه روز نمازش قبول نیست، اگر توبه کند خدا توبه اش را می پذیرد. و کسی که دو جرعه از آن را بنوشد خداوند هشتاد شبانه روز نمازش را قبول نمی کند. کسی که سه جرعه بنوشد خداوند صدو بیست روز نمازش را قبول نمی کند. بر خدا واجب است که از گل و لای فاسد به او بنوشاند، سوال شد: آن چیست ای رسول خدا؟ فرمود: خونابه و چرک اهل جهنم.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: سوگند به خدایی که مرا به حق برانگیخت، شرابخوار در روز قیامت با چهره ای سیاه و چشمانی زاغ، لبهایی افتاده که آب دهانش روی پاهایش کشیده شده و هر که او را ببیند متنفر شود.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: سوگند به خدایی که مرا به حق برانگیخت، شرابخوار تشنه می میرد، در قبر تشنه است و روز قیامت هم تشنه برانگیخته می شود. هزار سال صدا می زند: وای از تشنگی. آبی به او می دهند مانند آهن گداخته که صورتش را کباب می کند و چه بد شرابی است. صورتش را جمع می کند. دندان هایش از هم پاشیده و چشمانش در آن ظرف آب می افتد. ناچار است که آن را بنوشد تا آنچه در شکمش هست ذوب شود - . اشاره به آیه شریفه: «یصهر به ما فی بطونهم و الجلود» - .

رسول خدا صلی الله علیه و آله به اهل شام فرمود: سوگند به خدایی که مرا به حق برانگیخت، کسی که در دلش آیه ای از قرآن باشد، و در آن خمر ریخته شود، روز قیامت هر حرفی از قرآن در برابر خدا به جنگ او می آید،و کسی که قرآن دشمن او باشد در آتش است. - . جامع الاخبار : ۱۷۴ -

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: در جهنم سرزمینی است که اهل آن هر روز هفتاد هزار بار ناله و فریاد می کنند، در آنجا خانه ای از آتش است که در آن چاهی از آتش است که در آن تابوتی از آتش است، در آن ماری است که هزار سر دارد، در هر سرش هزار دهان، در هر دهانش ده هزار دندان نیش، و اندازه هر کدام از آن هزار ذراع است، انس بن مالک عرض کرد: ای رسول خدا، این عذاب برای چه کسی است؟ فرمود: برای شرابخوارانی که حامل قرآنند.

و نیز فرمود: شرابخوار مانند بت پرست است.

و نیز فرمود: هرکه شب را در مستی سر کند، عروس شیطان شده است.

فرمود: کسی که در دلش آیه ای یا حرفی از قرآن باشد، و در آن خمر ریخته شود، روز قیامت با قرآن می جنگد.

فرمود: خمر، مادر ناپاکی هاست.

فرمود: همه بدی ها در خانه ای جمع می شوند و کلید آن شرابخواری است.

فرمود: کسی که شب را در مستی بگذراند، ملک الموت را در حال مستی می بیند، مست وارد قبر می شود، در برابر خدا مست می ایستد، خداوند به او می فرماید: تو را چه شده؟ می گوید: من مستم، خداوند می فرماید: من به تو چنین دستوری دادم؟ او را به سوی سکران ببرید، به سمت کوهی در وسط جهنم می رود که در آن چشمه ایست که از آن خون و چرک جاری می شود، غذا و نوشیدنی آنجا هم از همان می باشد.

فرمود: پروردگارم به عزتش قسم یاد کرد: بنده ای از بندگان من یک جرعه از خمر نمی نوشد مگر آنکه به اندازه آن از خونابه جهنم به او می نوشانم ، چه بخشیده شده باشد چه نه، و بنده ای از خوف من آن را رها نمی کند مگر آنکه مانند آن از حوض های بهشتی به او می نوشانم .

و نیز فرمود: با شرابخوار همنشین نشوید، بیمارانشان را عیادت نکنید، جنازه های آنها را تشییع نکنید، بر مردگانشان نماز نخوانید، ایشان سگ های جهنم هستند، همانطور که خداوند فرمود: «اخْسَؤُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ» ؛ {[بروید] در آن گم شوید و با من سخن مگویید} - . مؤمنون / ۱۰۸ - .

از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده که فرمود: آگاه باشید، کسی که با غذا یا آب جرعه ای شراب بنوشد، خداوند در قبر او مارها و عقرب هایی را مسلط می کند که طول دندان هایشان صد و ده ذراع است. خداوند در روز قیامت از خونابه جهنم به آنها می خوراند. کسی که نیاز شرابخوار را برطرف کند، مثل این است که هزار مؤمن را کشته باشد یا هزار بار کعبه را خراب کرده باشد. کسی که به او سلام کند، لعنت هفتاد هزار فرشته بر او باشد. خداوند شرابخوار، گیرنده آن، ساقی آن و حامل آنرا و کسی که برایش حمل می کنند را نفرین کرده است. - . جامع الاخبار : ۱۷۵ -

روایت شده که فرمود: بنده ای که شراب بنوشد، خداوند به پنج چیز گرفتارش می کند: در ابتدا دلش سخت می شود، بعد جبرئیل و میکاییل و اسرافیل و همه ملائکه از او بیزاری می جویند، در مرتبه سوم همه پیامبران و ائمه از او برائت می کنند، سپس خداوند جبار از او برائت می جویند، و پنجم سخن خداوند است: «وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ» ؛ {و اما کسانی که نافرمانی کرده اند پس جایگاهشان آتش است هر بار که بخواهند از آن بیرون بیایند در آن بازگردانیده می شوند و به آنان گفته می شود عذاب آن آتشی را که دروغش می پنداشتید بچشید} - . سجده / ۲۰ - .

و نیز فرمود: هنگام قیامت، عقربی از جهنم خارج می شود که سرش در آسمان هفتم و دمش تا زیر خاک کشیده شده است و

دهـانش از شـرق تـا غرب، میگویـد: دشـمن خـدا و رسـولش کجـاست؟ جبرئیـل می آیـد و سوال می کنـد: ای عقرب چه می خواهی؟ می گویـد پنـج نفر را می خواهم: تارک نماز، مانع زکات، خورنده ربا، شـرابخوار و گروهی که در مسـجد حرف از دنیا می زنند.

روایت شده حضرت فرمود: خمر، جمع کننده گناهان و مادر پلیدی ها و کلید بدی هاست.

فرمود: ای علی، کسـی که برای غیر خدا شـراب را رها کند، خداوند شراب ناب به او می نوشاند، علی علیه السلام گفت: برای غیر خدا؟ فرمود: بله، برای مراقبت از خودش، خداوند برای این از او تشکر می کند.

و فرمود:ای علی، خداوند نماز شرابخوار را تا چهل روز قبول نمی کند، و اگر در این چهل روز بمیرد، کافر مرده است.

و فرمود: ای علی، زمانی بر شرابخوار می گذرد که پروردگارش را نمی شناسد.

از امام صادق علیه السـلام روایت شـده که فرمود: شـرابخوار وقتی مریض شـد به عیادتش نروید، اگر مرد بر جنازه اش حاضـر نشویـد و اگر شــهادت داد، نپذیریـد، اگر از دخترتـان خواســتگاری کرد بـه او ندهیـد، زیرا کسی کـه دخـترش را بـه ازدواج شرابخوار در می آورد پس گویا او را به زنا کشانده است.

رسول خدا صـلی الله علیه و آله فرمود: کسـی که در دنیا شـراب بنوشد، خداوند جرعه ای از سم مارهای سیاه و عقرب ها به او می نوشاند که قبل از نوشـیدن گوشت صورتش درون ظرف می افتد، وقتی بنوشد گوشت و پوسـتش مانند مردار متلاشـی می شود. همه را آزار می دهد و به او دستور میدهند که به جهنم برود.

بدانید، شـرابخوار، گیرنده آن، فشار دهنده آن، فروشـنده و خریدار آن، حامل و کسـی که برای او حمل می شود، و کسی که پولش را میخورد همه در گناه آن مساوی هسـتند. خدای تعالی نماز و روزه و حج و عمره ایشان را قبول نمی کند تا آنکه توبه کنـد، اگر قبل از توبه بمیرد، حق است که خـدا برای هر جرعه ای که در دنیا نوشـیده است، یک جرعه از خونابه جهنمی ها به او بخوراند.

سپس رسـول خـدا صـلی الله علیـه و آلـه فرمـود: بدانیـد خـدای عز و جـل خـود خمر را حرام کرده اسـت و مست کننـده از هر نوشیدنی، بدانید که هر مست کننده ای حرام است .

رسول خدا صـلی الله علیه و آله فرمود: مثل شـرابخوار مثل گوگرد است، از آن بترسـید، شـمارا بدبو نکند همانطوریکه کبریت بـدبو می کنـد. شـرابخوار شب و صـبح در عـذاب الهی است. کسـی در مستی شب را نمی گذراند مگر آنکه تا صـبح عروس شیطان بوده است، وقتی صـبح شـد واجب است ماننـد جنابت غسل کند. اگر غسل نکند عملی از او قبول نمی شود. کسـی نزد خدا مبغوض تر از شرابخوار بر زمین راه نمی رود.

سلمان از رسول خدا صـلی الله علیه و آله نقل کرد که فرمود: کسـی که شب شـراب بخورد صبح می کند در حالی که مشرک است و کسی که صبح بخورد شب می کند در حالی که مشرک است. آنچه زیادش مست می کند، کمش هم حرام است.

و نیز فرمود: کسی که به شرابخوار سلام کند یا دست دهد و یا روبوسی کند، خداوند اعمال چهل سال او را نابود می کند.

از عایشه روایت شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که به شرابخوار غذا بدهد، خدا بر جسد او مارها و عقرب ها را مسلط می کند. کسی که نیازی از او را برطرف کند، به نابودی اسلام کمک کرده است. کسی که به او قرض دهد، به قتل مؤمن کمک کرده است. کسی که با او همنشین شود خداوند در قیامت او را نابینا و بدون راهنما محشور می کند. به شرابخوار زن ندهید. اگر مریض شد به عیادتش نروید. سوگند به کسی که به حق نبی قرار داد، شرب خمر نمی کند مگر کسی که در تورات و انجیل و قرآن ملعون است.

و نیز فرمود: ای ابن مسعود، سوگند به کسی که مرا به حق برانگیخت، زمانی بر مردم می رسد که خمر را حلال می شمرند، و آن را نبیذ می نامند، لعن و نفرین خدا و فرشتگان و همه مردم بر آنان باد. من از آنها بیزارم و آنها از من.

ابن مسعود، کسی که با مادرش زنا کند نزد خدا، آسان تر از آن است که به قدر دانه ای از خردل داخل در ربا شود. مسکر خوردن چه کم و چه زیاد، نزد خدا از خوردن ربا سخت تر است، زیرا آن کلید هر شری است. آنها به نیکان ظلم می کنند و با فاسقان و فاجران دوست می شوند، حق پیش آنها باطل و باطل نزد آنها حق است. همه اینها برای دنیاست، آنها می دانند که حق نیستند ولی شیطان کارهایشان را برایشان زیبا جلوه می دهد، پس انها را از راه باز داشته است بنابراین هدایت نمی یابند. به زندگی دنیا راضی هستند و به آن اطمینان دارند در حالی که از نشانه های ما غافلند، به سبب اعمالشان جایگاهشان آتش است .

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: به یهودی و مسیحی سلام کنید و ولی به شرابخوار نه، اگر سلام کرد جوابش را ندهید. - . جامع الاخبار : ۱۷۸ -

فرمود: همسایگی با یهودی و مسیحی بهتر از همسایگی با شرابخوار است. با او دوستی نکنید که پشیمانی دارد.

فرمود: هیچگاه شراب و ایمان در دل و جان کسی جمع نمی شود.

فرمود: شرابخوار تکذیب کننده کتاب خداست. زیرا اگر قرآن را تصدیق می کرد حرام آنرا تحریم حرام می دانست.

و نیز فرمود: خداوند شرابخوار را به سیصد و شصت نوع از عذاب، مجازات می کند. - . همان : ۱۷۹ -

**[ترجمه]

«۶۴»

تَفْسِيرُ النُّعْمَانِيِّ، بِالْإِسْنَادِ الْمُتَقَدِّمِ فِي كِتَابِ الْقُرْآنِ (۳)

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: نَسَخَ قَوْلَهُ تَعَالَى وَ مِنْ ثَمَراتِ النَّخِيلِ وَ الْأَعْنابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَراً وَ رِزْقاً حَسَناً(۴) آيَةُ

التَّحْرِيمِ وَ هُوَ قَوْلُهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ قُلْ إِنَّما حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَواحِشَ ما ظَهَرَ مِنْها وَ ما بَطَنَ وَ الْإِثْمَ وَ الْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِ (۵) وَ الْإِثْمُ هَاهُنَا هُوَ الْخَمْرُ(۶).

ص: ۱۵۲

۱- ۱. جامع الأخبار ص ۱۷۸.

۲- ۲. جامع الأخبار ص ۱۷۹.

۳- ۳. راجع ج ۹۳ من هذه الطبعه ص ۳.

۴- ۴. النحل: ۶۷.

۵- ۵. الأعراف: ۳۳.

۶- ۶. راجع ج ۹۳ ص ۱۱. و أخرجه فی الوسائل تحت الرقم ۳۱۹۵۵ عن الرساله- و قد سماها المحکم و المتشابه و نسبها الی السیّد المرتضی(ص ۱۵- س ۶) و قال بعده: لعل النسخ محمول علی التقیه أو بمعنی تخصیص العام و عدم إراده الخمر منه کما مر.

**[ترجمه]تفسیر نعمانی: از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت شده که فرمود: این آیه: «وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالأعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا» - . نحل / ۶۷ - ، با آیه تحریم نسخ شده است، آن آیه این است:«قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّىَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالإِثْمَ وَالْبَغْىَ بِغَيْرِ الْحَقِّ» - . اعراف / ۳۳ - ، و اثم در این آیه همان خمر و شراب است. - . ر.ک ۹۳ : ۱۱، ما آن را از وسائل شماره ۳۱۹۵۵ از رساله ای به نام محکم و متشابه منسوب به سید مرتضی آوردیم. شاید این نسخ، حمل بر تقیه شده باشد و یا بهمعنی تخصیص عام و عدم اراده معنای خمر از آن، همانطور که گذشت. -

**[ترجمه]

«۶۵»

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: تَحْرُمُ الْجَنَّةُ عَلَى ثَلَاثَةٍ عَلَى الْمَنَّانِ وَ عَلَى الْمُغْتَابِ وَ عَلَى مُدْمِنِ الْخَمْرِ.

**[ترجمه]نوادر: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بهشت بر سه کس حرام است: منت گذار، غیبت کننده و معتاد به شراب.

**[ترجمه]

«۶۶»

محص، [التمحيص] عَنْ فُرَاتِ بْنِ أَحْنَفَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ الْمَلَاعِينِ فَقَالَ وَ اللَّهِ لَأَسُوءَنَّهُ فِي شِيعَتِهِ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَقْبِلْ إِلَيَّ فَلَمْ يُقْبِلْ إِلَيْهِ فَأَعَادَ فَلَمْ يُقْبِلْ إِلَيْهِ ثُمَّ أَعَادَ الثَّالِثَةَ فَقَالَ هَا أَنَا ذَا مُقْبِلٌ فَقُلْ وَ لَنْ تَقُولَ خَيْراً فَقَالَ إِنَّ شِيعَتَكَ يَشْرَبُونَ النَّبِيذَ فَقَالَ وَ مَا بَأْسٌ بِالنَّبِيذِ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَانُوا يَشْرَبُونَ النَّبِيذَ فَقَالَ لَيْسَ أَعْنِيكَ النَّبِيذَ أَعْنِيكَ الْمُسْكِرَ فَقَالَ شِيعَتُنَا أَزْكَى وَ أَطْهَرُ مِنْ أَنْ يَجْرِيَ لِلشَّيْطَانِ فِي أَمْعَائِهِمْ رَسِيسٌ (۱)

وَ إِنْ فَعَلَ ذَلِكَ الْمَخْذُولُ مِنْهُمْ فَيَجِدُ رَبّاً رَءُوفاً وَ نَبِيّاً بِالاسْتِغْفَارِ لَهُ عَطُوفاً وَ وَلِيّاً عِنْدَ الْحَوْضِ وَلُوفاً(۲)

وَ رَءُوفاً وَ تَكُونُ وَ أَصْحَابَكَ بِبَرَهُوتَ (۳)

مَلْهُوفاً(۴) قَالَ فَأُفْحِمَ الرَّجُلُ وَ سَكَتَ ثُمَّ قَالَ لَيْسَ أَعْنِيكَ الْمُسْكِرَ إِنَّمَا أَعْنِيكَ الْخَمْرَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَلَبَكَ اللَّهُ لِسَانَكَ مَا لَكَ تُؤْذِينَا فِي شِيعَتِنَا مُنْذُ الْيَوْمِ أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ

۱- ۱. الرسيس أول مس الحمى، أو هو بالمعجمتين من الرش.

۲- ۲. الولوف كالالوف وزنا و معنى و هو الكثير الالفه و المحبه.

۳- ۳. اسم واد باليمن، قيل هو بقرب حضـر موت جاء أن فيه أرواح الكفّار، و قيل بئر بحضـر موت و قيل هو اسم البلـد الذى فيه البئر رائحتها منتنه فظيعه جدا، قاله فى المراصد.

۴- ۴. الملهوف: اللهفان المتحسـر، و فى بعض النسخ ملوفا، و هو تصـحيف مكوف كما هو فى نسـخه المشارق، أى مجموعا، و هو الأصحّ.

صلی الله علیه و آله عَنْ جَبْرَئِیلَ علیه السلام عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ یَا مُحَمَّدُ إِنِّی حَظَرْتُ الْفِرْدَوْسَ عَلَی جَمِیعِ النَّبِیِّینَ حَتَّی تَدْخُلَهَا أَنْتَ وَ عَلِیٌّ وَ شِیعَتُکُمَا إِلَّا مَنِ اقْتَرَفَ مِنْهُمْ کَبِیرَهً فَإِنِّی أَبْلُوهُ فِی مَالِهِ أَوْ بِخَوْفٍ مِنْ سُلْطَانِهِ حَتَّی تَلْقَاهُ الْمَلَائِکَهُ بِالرَّوْحِ وَ الرَّیْحَانِ وَ أَنَا عَلَیْهِ غَیْرُ غَضْبَانَ فَیَکُونُ ذَلِکَ حَلًّا لِمَا کَانَ مِنْهُ فَهَلْ عِنْدَ أَصْحَابِکَ هَؤُلَاءِ شَیْ ءٌ مِنْ هَذَا فَلُمْ أَوْ دَعْ (۱).

**[ترجمه]تمحیص: فرات بن احنف گفت: نزد امام صادق علیه السلام بودم مردی از این نابکاران ملعون وارد شد وگفت:به خدا او را در باره شیعیانش تاراحت می کنم پس گفت ای ابا عبدالله به من توجه کن حضرت توجهی به او نکرد دوباره این سخن را تکرار کرد باز توجهی نفرمود سومین بار تکرار کرد پس حضرت فرمود:توجهم به تو است بگو با اینکه حرف خوبی نمی زنی. گفت:شیعیانت نبیذ می نوشند. فرمود: چه اشکالی دارد پدرم از جابر برایم نقل کرد که اصحاب رسول الله صلی الله علیه و اله نبیذ می نوشیدند.گفت: مقصودم از نبیذ شراب است. فرمود:شیعیان ما پاکتر و تمیزترند از اینکه شیطان در امعاء انان رخنه کند و اگر بعضی از بی شخصیتهای انان چنین کند روبرو می شود با خدایی مهربان و پیامبری دلسوز و امرزش طلب و امامی مهربان نزد حوض و توبا دوستانت در برهون جمع خواهید بود. ان مرد چیزی نتوانست بگوید و ساکت شد.سپس گفت: مقصودم خمر بود امام فرمود:خدا زبانت را بگیرد چرا امروز ما را در باره شیعیانمان می ازاری؟ .پدرم از پدرانش از رسول خدا صلی الله علیه و اله از جبرئیل از خدای عز و جل نقل کرد که فرمود:ای محمد من بهشت فردوس را بر همه پیامبران ممنوع کردم تا تو وعلی و شیعیانتان وارد شویدمگر کسی از شیعیان مرتکب گناه کبیره شود که او را از نظر مالی یا ترس از سلطا مبتلاـو گرفتار می کنم تا با فرشتگان به خوشی و شادی روبرو شود در حالی که من بر او غضبناک نیستم. ایا نزد دوستانت چیزی از این است؟......... - . کتاب تمحیص، نسخه خطی -

**[ترجمه]

أقول

روی فی مشارق الأنوار عن أبی الحسن الثانی علیه السلام: مثله (۲).

**[ترجمه]مانند ان در مشارق الانوار از امام رضا علیه السلام روایت شده است. - . مشارق الانوار : ۲۲۱ -

**[ترجمه]

«۶۷»

مَجَالِسُ الشَّیْخِ، عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْقَزْوِینِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ زَکَرِیَّا عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ زُرَیْقٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ تَرَکَ الْخَمْرَ لِلنَّاسِ لَا لِلَّهِ صِیَانَهً لِنَفْسِهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّهَ(۳).

ص: ۱۵۴

۱- ۱. کتاب التمحیص مخطوط و قوله« فلم»« لم» فعل أمر من لام یلوم.

٢- ٢. مشارق الأنوار: ٢٢١ مع تفاوت.

٣- ٣. أمالى الطوسىّ ج ٢ ص ٣٠۶، و ما بين العلامتين كان محله بياضا.

**[ترجمه]مجالس شیخ: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: کسی که شراب را برای مردم نه برای خدا و برای سلامت خودش ترک کند، خداوند او را وارد بهشت می کند. -. امالی طوسی ۲ : ۳۰۶ -

**[ترجمه]

باب ۸۷ حد شرب الخمر

روایات

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: إِنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَشَرِبَهَا الثَّالِثَةَ فَاقْتُلُوهُ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی از برادرش علیه السلام نقل کرد که فرمود: اگر کسی شرب خمر کرد شلاقش بزنید، اگر تکرار کرد باز هم شلاق بزنید، اگر برای بار سوم نوشید او را بکشید. -. قرب الاسناد : ۱۴۹ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] عَنْ رَافِعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ يُوسُفَ بْنِ مُوسَى عَنْ يَحْيَى بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي لَهِيعَةَ عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ الْجُمَحِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ عَنْ مُنَبِّهِ بْنِ أَبِي وَهْبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ عَنْ أَبِيهِ عَلِيٍّ علیه السلام: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ضَرَبَ فِي الْخَمْرِ ثَمَانِينَ (۲).

**[ترجمه]خصال: از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت شده که پیامبر در مورد شراب هشتاد تازیانه می زد. -. خصال ۲ : ۱۴۴ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالي] للشيخ الطوسي عَنِ ابْنِ مَخْلَدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ زِيَادٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زَنْجَلَةَ عَنِ الصَّبَّاحِ بْنِ مُحَارِبٍ عَنْ دَاوُدَ الْأَوْدِيِّ عَنْ سِمَاكٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ جَرِيرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِذَا شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ وَ إِنْ عَادَ فَاقْتُلُوهُ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: وقتی کسی شراب نوشید شلاقش بزنید و اگر تکرار کرد او را

بکشید. - . امالی طوسی ۲ : ۸ -

**[ترجمه]

«۴»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الشَّارِبِ فَقَالَ أَيُّمَا رَجُلٍ كَانَتْ مِنْهُ زَلَّةٌ فَإِنِّي معذره [مُعَزِّرُهُ] وَ أَمَّا الَّذِي يُدْمِنُ فَإِنِّي كُنْتُ مُنْهِكَهُ عُقُوبَةً لِأَنَّهُ يستحيل [يَسْتَحِلُّ] الْحُرُمَاتِ كُلَّهَا وَ لَوْ تُرِكَ النَّاسُ فِي ذَلِكَ لَفَسَدُوا(۴).

ص: ۱۵۵

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۴۹.

۲- ۲. الخصال ج ۲ ص ۱۴۴.

۳- ۳. أمالي الطوسيّ ج ۲ ص ۸.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۵ و أنهكه: بالغ في عقوبته.

**[ترجمه]علل الشـرایع: از محمّد بن مسلّم نقل شده که وی گفت: از حضرت راجع به شارب خمر سؤال کردم؟ فرمودند: هر شخصـی که لغزشـی از او سـر بزند من وی را تعزیر می کنم، اما کسـی که پیوسـته و دایم مرتکب شرب خمر شود در عقوبتش سعی خواهم نمود؛ زیرا وی محرّمـات الهی را حلال می شـمرد و به آنها مبادرت می ورزد و اگر مردم را همچنان به حال خود واگذارده شوند و مجازات نگردند فساد خواهند نمود. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۵»

ع، [علل الشرائع] عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ(۱) قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ رَجُلٍ شَرِبَ حُسْوَةَ خَمْرٍ قَالَ يُجْلَدُ ثَمَانِينَ جَلْدَةً قَلِيلُهَا وَ كَثِيرُهَا حَرَامٌ (۲).

**[ترجمه]علل الشـرایع: اسـحاق بن عمّار نقل کرده از حضـرت امام صادق علیه السّلام راجع به کسی که یک دهان پر کردن شراب آشامیده سؤال کردم؟ حضرت فرمودند: او را باید هشتاد ضربه تازیانه زد؛ زیرا شراب چه کم و چه زیاد حرام است.

**[ترجمه]

«۶»

ع، [علل الشـرائع] عَنْ أَبِي عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: أُتِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بِقُـدَامَهَ بْنِ مَظْعُونٍ قَـدْ شَـرِبَ الْخَمْرَ فَقَامَتْ عَلَيْهِ الْبَيِّنَهُ فَسَأَلَ عَلِيّاً علیه السـلام فَأَمَرَهُ أَنْ يَجْلِـدَهُ ثَمَانِينَ جَلْـدَهً فَقَالَ قُدَامَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَيْسَ عَلَيَّ جَلْدٌ أَنَا مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْآيَهِ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحـاتِ جُنـاحٌ فِيما طَعِمُوا(۳) فَقَرَأَ الْآيَهَ حَتَّى أَتَمَّهَـا فَقَـالَ لَهُ عَلِيٌّ علیه السـلام فَأَنْتَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِهَا فِيمَا طَعِمَ أَهْلُهَا وَ هُوَ لَهُمْ حَلَالٌ (۴)

قَالَ وَ قَالَ عَلِيٌّ إِنَّ الشَّارِبَ إِذَا شَرِبَ لَمْ يَدْرِ مَا يَأْكُلُ وَ لَا مَا يَصْنَعُ فَاجْلِدُوهُ ثَمَانِينَ جَلْدَةً(۵).

**[ترجمه]علل الشـرایع: از حضـرت امام صادق علیه السّـلام منقول است که فرمودند: قدامه بن مظعون شرب خمر کرده بود و وی را نزد عمر بن خطّاب آوردنـد، بیّنه بر آن قایم شـد و شـهادت دادند که وی شـرب خمر کرده است. عمر از حضـرت علی علیه السّـلام سؤال کرد که چه باید بکند، امیر علیه السّلام به او فرمودند که آن مرد را هشتاد تازیانه بزنند، قدامه محضر مبارک امیر علیه السّـلام عرضه داشت: یـا امیر المـؤمنین بر من تازیـانه نیست زیرا من از اهـل این آیه هسـتم: «لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ جُناحٌ فِيما طَعِمُوا» {جناح و ایرادی نیست بر کسانی که ایمان آورده و عمل پسـندیده انجام می دهند در آنچه تناول کنند} - . مائده / ۹۳ -

پس آیه را خوانـد تـا به اتمام رسانـد. علی علیه السّـلام به او فرمود: تو از کسانی که اهل این آیه بوده و طعامی را که بر ایشان حلال است می خورنـد نیستی، سـپس حضـرت فرمودنـد: شارب خمر وقتی خمر آشامیـد و مست شـد دیگر نمی دانـد چه می

خورد و چه انجام می دهد، باری به فرمان حضرت هشتاد ضربه تازیانه به او زدند. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۷»

ع، [علل الشرائع] عَنْ زُرَارَهَ(۶) قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام وَ سَمِعْتُهُمْ یَقُولُونَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام قَالَ: إِذَا شَرِبَ الرَّجُلُ الْخَمْرَ فَسَکِرَ هَذَی فَإِذَا هَذَی افْتَرَی فَإِذَا فَعَلَ ذَلِکَ فَاجْلِدُوهُ حَدَّ الْمُفْتَرِی ثَمَانِینَ.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَیْهِ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ: إِذَا سَکِرَ مِنَ النَّبِیذِ الْمُسْکِرِ وَ الْخَمْرِ جُلِدَ ثَمَانِینَ (۷).

ص: ۱۵۶

۱- ۱. فی المصدر قال: حدّثنا محمّد بن موسی بن المتوکل عن إسحاق بن عمار.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۵، و الحسوه: کالجزعه وزنا و معنا و یبلغ مقداره مل ء الفم.

۳- ۳. المائده: ۹۳.

۴- ۴. و قد مرّ أنّه علیه السلام قال: کذبت لست من أهلها، ما طعم أهلها فهو لهم حلال، و لیسوا یأکلون و لا یشربون الا ما أحل اللّه.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۵.

۶- ۶. فی المصدر حدّثنا محمّد بن الحسن عن زراره.

۷- ۷. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۶.

**[ترجمه]علل الشرایع: زراره گفت: از حضرت امام باقر علیه السّلام شنیدم و نیز از حضرات شنیدم که می فرمودند: علی علیه السّلام فرمود: وقتی شخص شراب آشامید مست می شود و وقتی مست شد هذیان می گوید و وقتی هذیان گفت افتراء می بندد پس در این هنگام او را به مقدار حدّ افتراء زننده یعنی هشتاد ضربت تازیانه بزنید حضرت ابو جعفر علیه السّلام فرمودند: هر گاه شخص از نبیذ و شراب انگور مست شد هشتاد تازیانه باید بخورد. -. همان : ۲۲۶ -

**[ترجمه]

«۸»

ع، [علل الشرائع] عَنْ عَنْبَسَةَ(۱) بْنِ مُصْعَبٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کَانَتْ لِی جَارِیَةٌ فَشَرِبَتْ فَرَأَیْتَ أَحُدُّهَا قَالَ علیه السلام نَعَمْ وَ لَکِنْ فِی سَتْرٍ لِحَالِ السُّلْطَانِ (۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: عنبسه بن مصعب نقل کرده محضر مبارک امام صادق علیه السّلام عرضه داشتم: کنیزی دارم که شرب خمر نموده و من خود دیدم آیا او را حدّ بزنم؟ حضرت فرمودند: آری ولی در خفا حدّ بزن تا به سمع والی و سلطان نرسد. -. همان -

**[ترجمه]

«۹»

ع، [علل الشرائع] عَنْ زُرَارَةَ(۳) عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام قَالَ: کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام یَضْرِبُ فِی الْخَمْرِ وَ النَّبِیذِ ثَمَانِینَ جَلْدَةً الْحُرَّ وَ الْعَبْدَ وَ الْیَهُودِیَّ وَ النَّصْرَانِیَّ قُلْتُ مَا شَأْنُ الْیَهُودِیِّ وَ النَّصْرَانِیِّ فَقَالَ لَیْسَ لَهُمْ أَنْ یُظْهِرُوا شُرْبَهُ یَکُونُ ذَلِکَ فِی بُیُوتِهِمْ قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاقْتُلُوهُ فِی الثَّالِثَهِ(۴).

**[ترجمه]علل الشرایع: از امام باقر یا امام صادق علیهما السّلام منقول است که فرمودند: علی علیه السّلام به کسی که خمر یا شراب انگور می آشامید هشتاد تازیانه می زدند و فرقی نمی گذاشتند بین این که شارب آزاد بوده یا بنده باشد، یهودی بوده یا نصرانی باشد و سپس می فرمودند: ایشان (یهود و نصاری) حق ندارند علنی شرب مسکر کنند، باید در خانه هایشان بیاشامند نه در شوارع و ملأ عام. سپس زراره می گوید: شنیدم که حضرت باقر علیه السّلام فرمودند: کسی که خمر بیاشامد او را تازیانه بزنید پس اگر تکرار کرد باز تازیانه اش بزنید و اگر برای بار سوّم مبادرت به آن نمود وی را بکشید. -. همان -

**[ترجمه]

أقول

سیأتی بعض الأخبار فی باب حد الزنا(۵).

**[ترجمه]بعضی از این روایات در باب زنا آمده است. - . در باب حد زنا شماره ۷۰ گذشت، ظاهر امر اختلاط ابواب از جهت تقدیم و تأخیر است همانطور که قبل دیدیم که می گوید گذشت در حالی که نگذشته بود. -

**[ترجمه]

«۱۰»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ جَمِیلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ فِی شَارِبِ الْخَمْرِ إِذَا شَرِبَهَا ضُرِبَ فَإِنْ عَادَ ضُرِبَ فَإِنْ عَادَ قُتِلَ فِی الثَّالِثَهِ قَالَ جَمِیلُ بْنُ دَرَّاجٍ وَ قَدْ رَوَی بَعْضُ أَصْحَابِنَا أَنَّهُ یُقْتَلُ فِی الرَّابِعَهِ قَالَ ابْنُ أَبِی عُمَیْرٍ کَأَنَّ الْمَعْنَی أَنْ یُقْتَلَ فِی الثَّالِثَهِ وَ مَنْ کَانَ إِنَّمَا یُؤْتَی بِهِ فِی الرَّابِعَهِ یُقْتَلُ فِی الرَّابِعَه(۶).

۱- ۱. فی المصدر حدّثنا محمّد بن موسی بن المتوکل عن عبد اللّه بن جعفر الحمیری عن عنبسه بن مصعب، و قد مر.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۶.

۳- ۳. الاسناد هکذا حدّثنا محمّد بن الحسن عن زراره.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۶.

۵- ۵. قد مر باب حدّ الزنا تحت الرقم ۷۰، و الظاهر اختلاط الأبواب بالتقدیم و التأخیر کما عرفت سابقا أنّه یقول قد مر فی باب فلان و لم یمر.

۶- ۶. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۳ و ما بین العلامتین زیاده من الکافی ج ۷ ص ۲۱۸.

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت صادق علیه السّلام نقل شده که فرمودند: شارب الخمر وقتی شرب خمر نمود او را تازیانه می زننـد و اگر دوباره مرتکب شـد باز او را می زننـد و اگر بار سوّم مرتکب شد وی را می کشـند. جمیل می گوید: برخی از اصحاب روایت کرده انـد که او را در بار چهارم می کشـند، در روایت آمـده: کسـی که مبادرت به شرب خمر کند در مرتبه چهارم کشته می شود. - . علل الشرایع ۲ : ۲۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ختص (۱)،[الإختصاص] ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عَنِ ابْنِ یَزِیدَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ زِیَادٍ الْقَنْدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَارَةَ عَنْ فُضَیْلِ بْنِ یَسَارٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ کَیْفَ کَانَ یَصْنَعُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بِشَارِبِ الْخَمْرِ قَالَ کَانَ یَحُدُّهُ قُلْتُ فَإِنْ عَادَ قَالَ کَانَ یَحُدُّهُ قُلْتُ فَإِنْ عَادَ قَالَ کَانَ یَحُدُّهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَإِنْ عَادَ کَانَ یَقْتُلُهُ قُلْتُ کَیْفَ کَانَ یَصْنَعُ بِشَارِبِ الْمُسْکِرِ قَالَ مِثْلَ ذَلِکَ قُلْتُ فَمَنْ شَرِبَ شَرْبَةَ مُسْکِرٍ کَمَنْ شَرِبَ شَرْبَةَ خَمْرٍ قَالَ سَوَاءٌ فَاسْتَعْظَمْتُ ذَلِکَ فَقَالَ لِی یَا فُضَیْلُ لَا تَسْتَعْظِمْ ذَلِکَ فَإِنَّ اللَّهَ إِنَّمَا بَعَثَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله رَحْمَةً لِلْعَالَمِینَ وَ اللَّهُ أَدَّبَ نَبِیَّهُ فَأَحْسَنَ تَأْدِیبَهُ فَلَمَّا ائْتَدَبَ فَوَّضَ إِلَیْهِ فَحَرَّمَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کُلَّ مُسْکِرٍ فَأَجَازَ اللَّهُ ذَلِکَ لَهُ وَ حَرَّمَ اللَّهُ مَکَّةَ وَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْمَدِینَةَ فَأَجَازَ اللَّهُ کُلَّهُ لَهُ وَ فَرَضَ اللَّهُ الْفَرَائِضَ مِنَ الصُّلْبِ فَأَطْعَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْجَدَّ فَأَجَازَ اللَّهُ ذَلِکَ کُلَّهُ لَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ یَا فُضَیْلُ حُرِّفَ وَ مَا حُرِّفَ مَنْ یُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللَّهَ (۲) أَقُولُ فِی الْإِخْتِصَاصِ هَکَذَا کَیْفَ کَانَ یَصْنَعُ بِشَارِبِ الْخَمْرِ قَالَ کَانَ یَحُدُّهُ قُلْتُ فَإِنْ عَادَ قَالَ کَانَ یَحُدُّهُ قُلْتُ فَإِنْ عَادَ قَالَ کَانَ یَقْتُلُهُ (۳).

ین، [کتاب حسین بن سعید] و النوادر عن ابن یزید عن زیاد القندی عن عبد الله بن سنان عن أبی عبد الله علیه السلام. مثله.

**[ترجمه]اختصاص - . اختصاص : ۳۰۹ و ۳۱۰ - و نوادر: فضیل بن یسار گفت: سوال کردم امیرالمؤمنین با شرابخوار چه می کرد؟ فرمود: حـدمی زد گفتم اگر تکرار می شـد فرمود: باز حـد می زد گفتم: اگر تکرار می شد؟ فرمود: تا سه بار اگر تکرار می شد حد می زد و اگر بار چهارم تکرار می کرد، او را می کشت .

گفتم: با کسـی که مسکر بخورد؟ فرمود: مانند آن، گفتم: کسـی که مسـکر بخورد مثل کسی است که شراب بخورد؟ فرمود:ماننـد هم است. این سـخن بر من سـنگین امـد . به من فرمود: ای فضـیل آن را بزرگ نشـمار، خداوند محمد را رحمه للعالمین مبعوث کرد و او را به نیکوترین وجه تربیت کرد، وقتی او را تربیت کرد امور را به او واگـذاشت. پس خداونـد خمر را حرام کرد و رسول او هر مست کننـده ای را حرام کرد پس خـدا ان را امضـا کرد. خـدا مکه را حرم قرار داد و پیـامبر مـدینه را. این راخداونـد امضـا کرد. خـدا ارث را از صـلب قرار داد پس پیـامبر از مـال میت بـه جـد و جـده اطعـام کرد و خـدا ان را امضـا کرد.سپس فرمود: ای فضـیل تحریف کردنـد امـا تحریف نکردنـد این ایه را: «من یطع الرسول فقـد أطـاع الله» - . نسـاء / ۸۰ و کتاب الزهد خطی - .

می گویم: در اختصاص هچنین آمده: امیرالمؤمنین با شرابخوار چه می کرد؟ فرمود: حدمی زد گفتم اگر تکرار می شد فرمود:

باز حد می زد گفتم: اگر تکرار می شد؟ فرمود: او را می کشت. - . و مانند این در بصائرالدرجات : ۳۸۰ و ۳۸۱ آمده است. -

نوادر: با سند دیگری همین را نقل کرده است.

**[ترجمه]

«۱۲»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: عَلَی شَارِبِ کُلِّ مُسْکِرٍ مِثْلُ مَا عَلَی شَارِبِ الْخَمْرِ مِنَ الْحَدِّ(۴)

وَ أَصْحَابُ الْکَبَائِرِ کُلِّهَا إِذَا أُقِیمَ عَلَیْهِمُ الْحَدُّ مَرَّتَیْنِ قُتِلُوا فِی الثَّالِثَهِ وَ شَارِبُ الْخَمْرِ فِی الرَّابِعَهِ وَ إِنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِی شَهْرِ رَمَضَانَ جُلِدَ مِائَهً ثَمَانُونَ لِحَدِّ الْخَمْرِ وَ عِشْرُونَ لِحُرْمَهِ شَهْرِ رَمَضَانَ (۵).

۱- ۱. الاختصاص: ۳۱۰- ۳۰۹.

۲- ۲. النساء: ۸۰، و کتاب الزهد مخطوط.

۳- ۳. و مثله فی البصائر ص ۳۸۰- ۳۸۱.

۴- ۴. فقه الرضا ص ۳۸.

۵- ۵. فقه الرضا ص ۴۲.

**[ترجمه]فقه الرضا: خورنده هر مست کننده ای مانند شرابخوار حد دارد. - . فقه الرضا : ۳۸ -

کسانی که کبیره مرتکب می شوند وقتی حد بر آنان جاری می شود در مرتبه سوم کشته می شوند، و شرابخوار در بار چهارم. اگر در ماه مبارک رمضان باشد صد شلاق؛ هشتاد ضربه برای شرابخواری و بیست ضربه به حرمت ماه رمضان. - . همان : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۱۳»

شا، [الإرشاد] رَوَتِ الْعَامَّهُ وَ الْخَاصَّهُ: أَنَّ رَجُلًا رُفِعَ إِلَى أَبِی بَكْرٍ وَ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَأَرَادَ أَنْ یُقِیمَ عَلَیْهِ الْحَدَّ فَقَالَ إِنِّی شَرِبْتُهَا وَ لَا عِلْمَ لِی بِتَحْرِیمِهَا لِأَنِّی نَشَأْتُ بَیْنَ قَوْمٍ یَسْتَحِلُّونَهَا وَ لَمْ أَعْلَمْ بِتَحْرِیمِهَا حَتَّی الْآنَ فَأُرْتِجَ عَلَی أَبِی بَكْرٍ الْحُكْمُ عَلَیْهِ (۱)وَ لَمْ یَعْلَمْ وَجْهَ الْقَضَاءِ فِیهِ فَأَشَارَ عَلَیْهِ بَعْضُ مَنْ حَضَرَ أَنْ یَسْتَخْبِرَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَنِ الْحُكْمِ فِی ذَلِكَ فَأَرْسَلَ إِلَیْهِ مَنْ سَأَلَهُ عَنْهُ.

فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام مُرْ ثِقَتَیْنِ مِنْ رِجَالِ الْمُسْلِمِینَ یَطُوفَانِ بِهِ عَلَی مَجَالِسِ الْمُهَاجِرِینَ وَ الْأَنْصَارِ وَ یُنَاشِدَانِهِمْ هَلْ فِیهِمْ أَحَدٌ تَلَا عَلَیْهِ آیَهَ التَّحْرِیمِ أَوْ أَخْبَرَهُ بِذَلِكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَإِنْ شَهِدَ بِذَلِكَ رَجُلَانِ مِنْهُمْ فَأَقِمِ الْحَدَّ عَلَیْهِ وَ إِنْ لَمْ یَشْهَدْ أَحَدٌ بِذَلِكَ فَاسْتَتِبْهُ وَ خَلِّ سَبِیلَهُ فَفَعَلَ ذَلِكَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ یَشْهَدْ أَحَدٌ مِنَ الْمُهَاجِرِینَ وَ الْأَنْصَارِ أَنَّهُ تَلَا عَلَیْهِ آیَهَ التَّحْرِیمِ وَ لَا أَخْبَرَهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِذَلِكَ فَاسْتَتَابَهُ أَبُو بَكْرٍ وَ خَلَّی سَبِیلَهُ وَ سَلَّمَ لِعَلِیٍّ فِی الْقَضَاءِ بِهِ (۲).

**[ترجمه]ارشاد: راویان شیعه و سنی روایت کرده اند که مردی شراب خورده او را به نزد ابی بکر بردند و چون خواست حد شراب خوار را بر او جاری کند آن مرد گفت: من در حالی شراب خوردم که دانای بحرام بودن آن نبودم، زیرا من در میان مردمی زیست کرده و نشو و نما داشته ام که آن را حلال میدانند و تاکنون حرام بودن آن را نمیدانستم، ابو بکر ندانست چه بکند و بمشکلی دچار شد، برخی از حاضرین در آن انجمن باو فهماندند که حکم ان را از از امیر المؤمنین علیه السّلام جویا شود، پس کسی را بنزد آن حضرت علیه السّلام فرستاده که از او بپرسد، امیر المؤمنین علیه السّلام فرمود: دستور بده دو تن از مردان مسلمان که مورد وثوق و اطمینان هستند او را برداشته به انجمنهای مهاجر و انصار گردش دهند و در هر کجا آنان را سوگند دهند و بپرسند آیا در ایشان کسی هست که آیه تحریم شراب را بر این مرد خوانده باشد یا از زبان رسول خدا صلی الله علیه و آله حرام بودن آن را باو گفته باشند یا نه؟ پس اگر دو مرد از آنان (یعنی مهاجر و انصار) گواهی دادند (که ما آیه تحریم شراب را بر او خوانده ایم یا از زبان پیغمبر صلی الله علیه و آله باو گفته ایم) حد شرابخوار را بر او جاری ساز، و اگر کسی گواهی بر آن نداد او را توبه بده (که دیگر شراب نخورد) و رهایش کن، ابو بکر این کار را انجام داد و هیچ یک از مهاجر و انصار گواهی نداد که آیه تحریم شراب را بر او خوانده باشند یا از گفتار پیغمبر صلی الله علیه و آله در این باره او را آگاه کرده باشند، پس ابو بکر او را توبه داده رها ساخت و در این داوری بحکم علی علیه السّلام گردن نهاده و تسلیم شد. - . ارشاد المفید : ۹۵ -

**[ترجمه]

شا، [الإرشاد] جَاءَ مِنْ طَرِيقِ الْعَامَّهِ وَ الْخَاصَّهِ: أَنَّ قُدَامَهَ بْنَ مَظْعُونٍ شَرِبَ الْخَمْرَ فَأَرَادَ عُمَرُ أَنْ يَحُدَّهُ فَقَالَ لَهُ قُدَامَهُ لَا يَجِبُ عَلَيَّ الْحَدُّ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ جُناحٌ فِيما طَعِمُوا إِذا مَا اتَّقَوْا وَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ (۳) فَدَرَأَ عُمَرُ عَنْهُ الْحَدَّ فَبَلَغَ ذَلِكَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَمَشَى إِلَى عُمَرَ فَقَالَ لَهُ لِمَ تَرَكْتَ إِقَامَهَ الْحَدِّ عَلَى قُدَامَهَ فِي شُرْبِ الْخَمْرِ فَقَالَ إِنَّهُ تَلَا عَلَيَّ الْآيَهَ وَ تَلَاهَا عُمَرُ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لَيْسَ قُدَامَهُ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْآيَهِ وَ لَا مَنْ سَلَكَ سَبِيلَهُ فِي ارْتِكَابِ مَا

ص: ۱۵۹

۱- ۱. ارتج و ارتتج و استرتج- کلها بصیغه المجهول: استغلق علیه کأنّه اطبق علیه و لم یدر ما یحکم.

۲- ۲. إرشاد المفید ص ۹۵.

۳- ۳. المائده: ۹۳.

حَرَّمَ اللَّهُ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا يَسْتَحِلُّونَ حَرَاماً فَارْدُدْ قُدَامَةَ(١)

ص: ١٦٠

---

١ - ١. كان استعمله عمر بن الخطّاب على البحرين، فقدم الجارود العبدى من البحرين على عمر بن الخطّاب فقال: يا أمير المؤمنين ان قدامه شرب فسكر، و انى رأيت حدا من حدود اللّه حقا على أن أرفعه إليك، قال عمر: من شهد معك؟ قال: أبو هريره، فدعا أبا هريره فقال: بم تشهد؟ فقال: لم أره يشرب؛ و لكنى رأيته سكران يقى ء، فقال عمر: لقد تنطعت فى الشهاده. ثمّ كتب الى قدامه أن يقدم عليه من البحرين، فقدم، فقال الجارود لعمر: أقم على هذا كتاب اللّه فقال عمر: أ خصم أنت أم شهيد؟ فقال: شهيد، قال: قد أديت شهادتك، فسكت الجارود ثمّ غدا على عمر فقال: أقم على هذا حدّ اللّه عزّ و جلّ، فقال عمر: لتمسكن لسانك او لاسوءنك، فقال: يا عمر، و اللّه ما ذلك بالحق يشرب ابن عمك الخمر و تسوؤنى؟ فقال أبو هريره: ان كنت تشك فى شهادتنا فأرسل الى ابنه الوليد امرأه قدامه، فسلها، فأرسل عمر الى هند بنت الوليد ينشدها، فأقامت الشهاده على زوجها. فقال عمر لقدامه: انى حادك قال: لو شربت كما يقولون، ما كان لكم أن تحدونى، فقال عمر: لم؟ قال قدامه: قال اللّه عزّ و جلّ:« لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ جُناحٌ فِيما طَعِمُوا إِذا مَا اتَّقَوْا وَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ» فقال عمر: أخطأت التأويل لو اتقيت اللّه اجتنبت ما حرم اللّه. ثمّ أقبل عمر على الناس فقال: ما ذا ترون فى حدّ قدامه؟ فقال القوم: لا نرى ان تجلده ما كان مريضا فسكت على ذلك أياما ثمّ أصبح يوما و قد عزم على جلده، فقال لأصحابه ما ترون فى جلد قدامه؟ فقالوا: لا ـ نرى أن تجلده ما كان مريضا، فقال عمر: لان يلقى اللّه تحت السياط أحبّ الى من ألقاه و هو فى عنقى، ائتونى بسوط تام، فأمر عمر بقدامه فجلد، فغاضب قدامه عمر و هجره. الخبر، و فى آخره أن عمر و اصله و اعتذر منه ثمّ استغفر له لاجل رؤيا رآها. كذا نقلوه فى ترجمه قدامه(راجع الإصابه و الاستيعاب و أسد الغابه) لكنهم أرادوا أن يستروا على جهل امامهم فتهافتوا و نقضوا حديثهم بما شوه به وجه عمر: فقالوا أولا أنّه كان يتلكأ فى حده مع شهاده جارود سيد عبد القيس و أبى هريره، ثم عزم على حده بشهاده زوجته هند عليه، مع أنّه بعد تكامل الحدّ برجلين عدلين لا وجه لتأخيره الحدّ على قدامه و تهديد الجارود بأنّه ليسوأنه. و قالوا ثانيا أنّه استشار الصحابه فقالوا بتأخير الحدّ عليه لاجل مرضه، فلم يعبأ بقولهم و جلده مع كونه مريضا، قائلا لان يلقى اللّه تحت السياط أحبّ إليه من أن يلقاه و هو فى عنقى. مع أن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله نهى عن اقامه الحدود على المرضى، فالصحيح ما رواه الخاصّه و بعض العامّه أن عمر انقطع و ارتج عليه بعد ما احتج به قدامه فى درء الحدّ عن نفسه فأشار عليه علىّ بن أبى طالب أولا بانه ليس من أهل هذه الآيه من ارتكب ما حرم اللّه، و ثانيا بأنّه يجلده ثمانين لان شرب الخمر بمثابه القذف راجع فى ذلك(مشكاه المصابيح: ٣١٤) حديث ثور بن يزيد الدئلى بروايه مالك، و حديث ابن عبّاس فى الدر المنثور ج ٢ ص ٣١٦ قال: أخرجه أبو الشيخ و ابن مردويه و الحاكم و صححه، و مثله ما أخرج عن ابن أبى شيبه و ابن المنذر من طريق عطاء بن السائب عن محارب بن دثار و ان لم يسموا قدامه باسمه.

وَ اسْتَتِبْهُ مِمَّا قَالَ فَإِنْ تَابَ فَأَقِمْ عَلَيْهِ الْحَدَّ وَ إِنْ لَمْ يَتُبْ فَاقْتُلْهُ فَقَدْ خَرَجَ عَنِ الْمِلَّهِ فَاسْتَيْقَظَ عُمَرُ لِذَلِكَ وَ عَرَّفَ قُدَامَهَ الْخَبَرَ فَأَظْهَرَ التَّوْبَهَ وَ الْإِقْلَاعَ فَأَدْرَأَ عُمَرُ عَنْهُ الْقَتْلَ وَ لَمْ يَدْرِ كَيْفَ يَحُدُّهُ فَقَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَشِرْ عَلَيَّ فِي حَدِّهِ فَقَالَ حَدُّهُ ثَمَانُونَ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ إِذَا شَرِبَهَا سَكِرَ وَ إِذَا سَكِرَ هَذَى وَ إِذَا هَذَى افْتَرَى فَجَلَدَهُ عُمَرُ ثَمَانِينَ وَ صَارَ إِلَى قَوْلِهِ علیه السلام فِي ذَلِكَ (۱).

**[ترجمه]ارشاد: سنی و شیعه نقل کرده اند که قدامه بن مظعون (شوهر خواهر عمر بن خطاب) شراب خورد، پس عمر خواست باو حد جاری کند قدامه گفت: جاری کردن حد بر من جایز نیست زیرا خدای تعالی فرماید: «لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُواْ إِذَا مَا اتَّقَواْ وَّآمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ» {بر آنان که ایمان آوردند و کردار شایسته کردند باکی نیست در آنچه بخورند اگر پرهیزکاری کنند و ایمان آرند و کردار شایسته کنند} پس عمر حد را بر او جاری نکرده رهایش ساخت، این جریان بگوش امیر المؤمنین علیه السّلام رسید بنزد عمر رفته باو فرمود: چرا حد شراب خوار بر قدامه جاری نکردی (و او را حد نزدی)؟ گفت: او آیه از قرآن برای من خواند، و آن آیه را قرائت کرد، امیر المؤمنین علیه السّلام فرمود: قدامه و هر کس روش او را در انجام محرمات الهی دنبال کند أهل این آیه نیست، زیرا هر آینه کسانی که ایمان آرند و کردار شایسته کنند حرام خدا را حلال نشمارند، پس قدامه را باز گردان و توبه اش ده اگر توبه کرد حد شراب خوار بر او جاری ساز، و اگر توبه نکرد او را بکش زیرا که از دین و ملت اسلام بیرون رفته، عمر بخود آمد (که اشتباه کرده) و قدامه نیز از این جریان آگاه شده توبه کرد که دست از این کار باز دارد، پس عمر او را نکشت ولی نمی دانست چگونه حد بر او جاری سازد پس بامیر المؤمنین علیه السّلام عرض کرد: شما بفرمائید چگونه حدی به او بزنیم؟ فرمود: هشتاد تازیانه بر او بزن، زیرا همانا شرابخوار چون شراب بخورد مست شود و چون مست شود هذیان و بیهوده گوئی کند، و چون هذیان گوید دشنام دهد، پس عمر هشتاد تازیانه بر او زد و به گفتار آن حضرت رفتار کرد.

**[ترجمه]

«۱۵»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ النَّبِيذِ وَ الْخَمْرِ بِمَنْزِلَهٍ وَاحِدَهٍ هُمَا قَالَ لَا إِنَّ النَّبِيذَ لَيْسَ بِمَنْزِلَهِ الْخَمْرِ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ

۱- ۱. إرشاد المفید: ۹۷، و مثله فی المناقب ج ۲ ص ۳۶۶.

الْخَمْرَ قَلِيلَهَا وَ كَثِيرَهَا كَمَا حَرَّمَ الْمَيْتَهَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَ حَرَّمَ النَّبِيُّ مِنَ الْأَشْرِبَهِ الْمُسْكِرَ(۱) وَ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَدْ حَرَّمَهُ اللَّهُ قُلْتُ أَ رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَيْفَ كَانَ يَضْرِبُ فِي الْخَمْرِ فَقَالَ كَانَ يَضْرِبُ بِالنِّعَالِ وَ يَزِيدُ كُلَّمَا أُتِيَ بِالشَّارِبِ ثُمَّ لَمْ يَزَلِ النَّاسُ يَزِيدُونَ حَتَّى وَقَفَ عَلَى ثَمَانِينَ أَشَارَ بِذَلِكَ عَلِيٌّ علیه السلام عَلَى عُمَرَ(۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابوالصلاح از امام صادق علیه السلام درباره نبیذ(شراب خرما) و خمر و اینکه این دو یکی هستند سوال کرد، فرمود: نه، نبیذ مثل خمر نیست، خداوند کم و زیاد خمر را حرام کرده است همانطور که مردار و خون و گوشت خوک را. و پیامبر از نوشیدنی ها هر آنچه مست کند - . یعنی کم و زیادش، عایشه از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل کرده که فرمود: از نوشیدنی ها آن مقدار که مست کند حرام است حتی اندازه یک کف دست، این حدیث از سنی و شیعه از پیامبر نقل شده است. لکن ابوحنیفه و اصحاب او و... از عمر و ابن مسعود نقل کرده اند که خمر کم و زیادش حرام است ولی نبیذ آن مقدار که مست کند حرام است و غیر آن نه، و حدی بر آن نیست. به کتاب خلاف، مسأله سوم از کتاب اشربه مراجعه کنید. - را حرام کرد و انچه رسول خدا حرام کند خدا ان را حرام کرده است .

گفتم : آیا ندیدی رسول خدا در شرب خمر چگونه حد می زد؟ فرمود: با کفش می زد و وقتی شرابخوار را می آوردند بیشتر می زد، سپس مردم پیوسته زیاد می کردند تا آنکه زدن در هشتاد ضربه متوقف شد. علی علیه السلام عمر را به این امر اشاره کرد. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۴۰ -

**[ترجمه]

«۱۶»

شی، [تفسير العياشي] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أُتِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بِقُدَامَهَ بْنِ مَظْعُونٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَ قَامَتْ عَلَيْهِ الْبَيِّنَهُ فَسَأَلَ عَلِيّاً علیه السلام فَأَمَرَهُ أَنْ يَجْلِدَهُ ثَمَانِينَ فَقَالَ قُدَامَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَيْسَ عَلَيَّ جَلْدٌ أَنَا مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْآيَهِ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ جُناحٌ فِيما طَعِمُوا(۳) فَقَرَأَ الْآيَهَ حَتَّى اسْتَتَمَّهَا فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ علیه السلام كَذَبْتَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْآيَهِ مَا طَعِمَ أَهْلُهَا فَهُوَ لَهُمْ حَلَالٌ وَ لَيْسَ يَأْكُلُونَ وَ لَا يَشْرَبُونَ إِلَّا مَا يَحِلُّ لَهُمْ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق علیه السلام فرمود: عمر بن خطاب، قدامه بن مظعون را آورد که شرب خمر کرده بود، سپس علیه او اقامه دلیل شد. عمر از علی علیه السلام درباره او سؤال کرد. حضرت به او دستور داد هشتاد ضربه تازیانه اش بزنند. قدامه گفت: ای امیرالمؤمنین، مجازات حد و تازیانه برای من نیست، چرا که من از اهل این آیه هستم: «لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُواْ» - . مائده / ۹۳ - این آیه را تا آخرش خواند. پس علی علیه السلام به او فرمود: دروغ گفتی. تو از اهل این آیه نیستی؛ چرا که طعام اهل این آیه حلال است و فقط آن چه که برایشان حلال است را می خورند و می نوشند. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۴۱ -

**[ترجمه]

«۱۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِثْلَهُ وَ زَادَ فِیهِ وَ لَیْسَ یَأْکُلُونَ وَ لَا یَشْرَبُونَ إِلَّا مَا أَحِلَّ لَهُمْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ الشَّارِبَ إِذَا شَرِبَ لَمْ یَدْرِ مَا یَأْکُلُ وَ لَا مَا یَشْرَبُ فَاجْلِدُوهُ ثَمَانِینَ جَلْدَةً(۵).

۱- ۱. یعنی قلیله و کثیره، روی عائشه عن رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله قال: ما أسکر منه الفرق فمل ء الکف منه حرام و قد ورد بذلک من طرق الفریقین أحادیث عن رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله لکن قال أبو حنیفه و أصحابه و الثوری و نقلوه عن عمر و ابن مسعود أن الخمر قلیله و کثیره حرام، و أمّا النبیذ فما أسکر منه فهو حرام و ما لم یسکر فلا، و لا حدّ علیه. راجع فی ذلک کتاب الخلاف المسأله الثالثه من کتاب الاشربه.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۰.

۳- ۳. المائده: ۹۳.

۴- ۴. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۱.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۲.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: مانند حدیث قبلی و به آن اضافه کرده که: امام صادق علیه السلام فرمود: فقط آنچه را می خورند و می نوشندکه خداوند برایشان حلال کرد. پس فرمود: اگر کسی شراب خورد نمی فهمد چه می خورد و میاشامد، پس او را هشتاد ضربه شلاق بزنید. - . همان : ۳۴۲ -

**[ترجمه]

«۱۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی الرَّبِیعِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی الْخَمْرِ وَ النَّبِیذِ قَالَ إِنَّ النَّبِیذَ لَیْسَتْ بِمَنْزِلَهِ الْخَمْرِ(۱)

إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْخَمْرَ بِعَیْنِهَا فَقَلِیلُهَا وَ کَثِیرُهَا حَرَامٌ کَمَا حَرَّمَ الْمَیْتَهَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنْزِیرِ وَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الشَّرَابَ مِنْ کُلِّ مُسْکِرٍ فَمَا حَرَّمَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَدْ حَرَّمَهُ اللَّهُ قُلْتُ فَکَیْفَ کَانَ یَضْرِبُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی الْخَمْرِ فَقَالَ کَانَ یَضْرِبُ بِالنَّعْلِ وَ یَزِیدُ وَ یَنْقُصُ وَ کَانَ النَّاسُ بَعْدَ ذَلِکَ یَزِیدُونَ وَ یَنْقُصُونَ لَیْسَ بِحَدٍّ مَحْدُودٍ حَتَّی وَقَفَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فِی شَارِبِ الْخَمْرِ عَلَی ثَمَانِینَ جَلْدَهً حَیْثُ ضَرَبَ قُدَامَهَ بْنَ مَظْعُونٍ قَالَ فَقَالَ قُدَامَهُ لَیْسَ عَلَیَّ جَلْدٌ أَنَا مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْآیَهِ لَیْسَ عَلَی الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ جُناحٌ فِیما طَعِمُوا إِذا مَا اتَّقَوْا وَ آمَنُوا فَقَالَ علیه السلام لَهُ کَذَبْتَ مَا أَنْتَ مِنْهُمْ إِنَّ أُولَئِکَ کَانُوا لَا یَشْرَبُونَ حَرَاماً ثُمَّ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام إِنَّ الشَّارِبَ إِذَا شَرِبَ فَسَکِرَ لَمْ یَدْرِ مَا یَقُولُ وَ مَا یَصْنَعُ وَ کَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا أُتِیَ بِشَارِبِ الْخَمْرِ ضَرَبَهُ فَإِذَا أُتِیَ بِهِ ثَانِیَهً ضَرَبَهُ فَإِذَا أُتِیَ بِهِ ثَالِثَهً ضَرَبَ عُنُقَهُ قُلْتُ فَإِنْ أُخِذَ شَارِبُ نَبِیذٍ مُسْکِرٍ قَدِ انْتَشَی مِنْهُ قَالَ یُضْرَبُ ثَمَانِینَ جَلْدَهً فَإِنْ أُخِذَ ثَالِثَهً قُتِلَ کَمَا یُقْتَلُ شَارِبُ الْخَمْرِ قُلْتُ إِنْ أُخِذَ شَارِبُ الْخَمْرِ نَبِیذٍ مُسْکِرٍ سَکِرَ مِنْهُ أَ یُجْلَدُ ثَمَانِینَ قَالَ لَا دُونَ ذَلِکَ کُلُّ مَا أَسْکَرَ کَثِیرُهُ فَقَلِیلُهُ حَرَامٌ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابوربیع به نقل از امام جعفر علیه السلام در مورد خمر و نبیذ روایت کرده که فرمود: نبیذ به منزله خمر نیست. خداوند، خمر را چه زیاد و چه کم، حرام کرده است، همانگونه که میته و خون و گوشت خوک را حرام کرد. رسول الله صلی الله علیه و آله نوشیدن هر مسکری را حرام کرد. بی تردید آنچه که رسول خدا صلی الله علیه و آله حرام کرده، خداوند آن را حرام کرده است.

گفتم: رسول خدا درباره خمر چگونه مجازات می کرد؟ حضرت فرمود: با کفش می زد و تعداد آن را کم و زیاد می کرد، پس از آن نیز مردم تعداد آن را کم و زیاد می کردند و برای آن حدود معینی نبود تا این که علی ابن ابی طالب علیه السلام برای مجازات شرب خمر، هشتاد ضربه شلاق تعیین کرد. [زمانی که قدامه بن مظعون را زد،] قدامه به حضرت گفت: مجازات حد و تازیانه برای من نیست، چرا که من از اهل این آیه هستم: «لَیْسَ عَلَی الَّذِینَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِیمَا طَعِمُواْ إِذَا مَا اتَّقَواْ وَّآمَنُواْ » ؛ {بر کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند گناهی در آنچه [قبلا] خورده اند نیست در صورتی که تقوا پیشه کنند و ایمان بیاورند} حضرت خطاب به او فرمود: دروغ گفتی، تو از آنها نیستی؛ چرا که آنها حرام را نمی نوشیدند .

سپس حضرت فرمود: شارب خمر زمانی که شراب بنوشد و مست شود نمی داند چه می گوید و چه کار می کند رسول خدا

صلی الله علیه و آله اگر با چنین شخصی را نزدش می اوردند او را حد می زد. برای بار دوم نیز حد می زد و اگر بار سوم اتفاق می افتاد، گردنش را می زد. گفتم: اگر کسی نبیذ مسکری را نوشیده و از آن مست شده باشد، در مورد آن چگونه حکم می شود؟ فرمود: هشتاد ضربه شلاق زده می شود و اگر برای بار سوم گرفته شد، مانند کسی که شرب خمر کرده باشد، کشته می شود. گفتم: اگر شارب خمر، نبیذ مسکری بیابد و از آن مست شود، آیا هشتاد ضربه شلاق زده می شود؟ فرمود: نه ، کمتر از این. هرچه مست کند، حرام است، چه زیاد و چه کم. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۹»

یب، [تهذیب الأحکام] زُرَارَهُ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ: إِنَّ الْوَلِیدَ بْنَ عُقْبَهَ

ص: ۱۶۳

۱- ۱. یعنی أن الخمر لا یجوز صنعتها و اتخاذها و قد حرم بیعها و شراؤها و أجره الحمالین لها و هکذا، و أمّا النبیذ فلیس کذلک یجوز اتخاذها و بیعها و شراؤها و حملها، لکنه لا یشرب الا بعد ذهاب الثلثین.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۲.

حِينَ شُـهِدَ عَلَيْهِ بِشُـرْبِ الْخَمْرِ قَـالَ عُثْمَـانُ لِعَلِيٍّ علیه السـلام اقْضِ بَيْنِي وَ بَيْنَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ شَـرِبَ الْخَمْرَ فَأَمَرَ عَلِيٌّ أَنْ يُضْرَبَ بِسَوْطٍ لَهُ شُعْبَتَانِ أَرْبَعِينَ جَلْدَةً(۱).

**[ترجمه]تهذیب الاحکام: زراره گفت شـنیدم امام باقر علیه السـلام فرمود: وقتی به شـرابخواری ولید بن عقبه شـهادت دادند عثمان به علی علیه السـلام عرض کرد: بین من و کسانی که گمان می کنند او شـرب خمر کرده قضاوت کن، حضـرت دسـتور داد با تازیانه ای که دو شاخه بود چهل ضربه به او بزنند. - . تهذیب ۱۰ : ۹۰ و مانند آن در کافی ۷ : ۲۱۴ و ۲۱۵ -

**[ترجمه]

«۲۰»

يب، [تهـذيب الأحكام] زُرَارَةُ قَالَ سَـمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السـلام يَقُولُ: أُقِيمَ عُبَيْـدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ وَ قَدْ شَـرِبَ الْخَمْرَ فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ أَنْ يُضْرَبَ فَلَمْ يَتَقَدَّمْ إِلَيْهِ أَحَدٌ يَضْرِبُهُ حَتَّى قَامَ عَلِيٌّ علیه السلام بِنِسْعَةٍ مَثْنِيَّةٍ فَضَرَبَ بِهَا أَرْبَعِينَ (۲).

**[ترجمه]تهذیب الاحکام: زراره گفت شـنیدم امام باقر علیه السـلام فرمود: عمر دسـتور داد به عبیدالله بن عمر که شرب خمر کرده بود اقامه حد کنند، کسـی حاضـر نشد اجرا کند. تا آنکه علی علیه السلام با طنابی دو لایه چهل ضربه به او زد. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۱»

قب (۳)،[المناقب] لابن شهرآشوب رَوَتِ الْخَاصَّةُ وَ الْعَامَّةُ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ أَرَادَ أَنْ يُقِيمَ الْحَدَّ عَلَى رَجُلٍ شَرِبَ الْخَمْرَ فَقَالَ الرَّجُلُ إِنِّي شَرِبْتُهَا وَ لَا عِلْمَ لِي بِتَحْرِيمِهَا فَأُرْتِجَ عَلَيْهِ فَأَرْسَلَ إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام يَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ مُرْ نَقِيبَيْنِ مِنْ رِجَالِ الْمُسْلِمِينَ يَطُوفَانِ بِهِ

عَلَى مَجَالِسِ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ يَنْشُدَانِهِمْ هَلْ فِيهِمْ أَحَدٌ تَلَا عَلَيْهِ آيَةَ التَّحْرِيمِ أَوْ أَخْبَرَهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَإِنْ شَـهِدَ بِذَلِكَ رَجُلَانِ مِنْهُمْ فَأَقِمِ الْحَدَّ عَلَيْهِ وَ إِنْ لَمْ يَشْهَدْ بِذَلِكَ فَاسْتَتِبْهُ وَ خَلِّ سَبِيلَهُ فَكَانَ الرَّجُلُ صَادِقاً فِي مَقَالِهِ فَخَلَّى سَبِيلَهُ (۴).

**[ترجمه]مناقب: راویان شـیعه و سـنی روایت کرده اند که ابو بکر خواست به مردی که شـراب خورده بود حد بزند، آن مرد گفت: من در حالی شـراب خوردم که دانای بحرام بودن آن نبودم، ابو بکر نـدانست چه بکنـد پس کسـی را بنزد آن حضـرت علی علیه السّـلام فرستاده که از او بپرسد، امیر المؤمنین علیه السّلام فرمود: دستور بده دو تن از مردان مسلمان که مورد وثوق و اطمینـان هسـتند او را برداشـته به انجمنهـای مهاجر و انصار گردش دهنـد و در هر کجا آنان را سوگنـد دهنـد و بپرسـند آیا در ایشان کسـی هست که آیه تحریم شراب را بر این مرد خوانده باشد یا حرمت ان را از رسول خدا صلی الله علیه و آله به او خبر

داده باشد؟ پس اگر دو مرد از آنان گواهی دادند حد شرابخوار را بر او جاری ساز، و اگر کسی گواهی بر آن نداد او را توبه بده و رهایش کن. آن مرد در سخنش راستگو بود و رهایش کردند. -. مناقب آل ابی طالب ۲ : ۳۶۵ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ الثَّالِثَةَ فَاقْتُلُوهُ (۵).

**[ترجمه]فقه الرضا: امام رضا علیه السلام نقل کرد که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: اگر کسی شرب خمر کرد شلاقش بزنید، اگر تکرار کرد باز هم شلاق بزنید، اگر برای بار سوم نوشید او را بکشید. -. فقه الرضا : ۳۷ -

**[ترجمه]

«۲۳»

کش، [رجال الکشی] رُوِيَ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ: جِئْتُ إِلَى حَلْقَةٍ بِالْمَدِينَهِ فِيهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ رَبِيعَهُ الرَّأْيِ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ يَا زُرَارَهُ سَلْ رَبِيعَهَ عَنْ شَيْ ءٍ مِمَّا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ

ص: ۱۶۴

۱- ۱. التهذيب ج ۱۰ ص ۹۰. و مثله فی الکافی ج ۷ ص ۲۱۵ و ۲۱۴.

۲- ۲. التهذيب ج ۱۰ ص ۹۰. و مثله فی الکافی ج ۷ ص ۲۱۵ و ۲۱۴.

۳- ۳. فی الأصل رمز التهذيب، لكنه سهو و نص الحدیث و لفظه فی المناقب، نعم الحدیث مذکور فی التهذيب ج ۱۰ ص ۹۴ مسندا عن أبی عبد اللّه علیه السلام بغیر هذه الألفاظ و هو أطول من هذا.

۴- ۴. مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۵۶.

۵- ۵. فقه الرضا: ۳۷.

فَقُلْتُ إِنَّ الْكَلَامَ يُورِثُ الضَّغَائِنَ فَقَالَ لِي رَبِيعَةُ الرَّأْيِ سَلْ يَا زُرَارَةُ قَالَ قُلْتُ بِمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَضْرِبُ فِي الْخَمْرِ قَالَ بِالْجَرِيدِ تَحْتَ النَّعْلِ فَقُلْتُ لَوْ أَنَّ رَجُلًا أُخِذَ الْيَوْمَ شَارِبَ خَمْرٍ وَ قُدِّمَ إِلَى الْحَاكِمِ مَا كَانَ عَلَيْهِ قَالَ يَضْرِبُهُ بِالسَّوْطِ لِأَنَّ عُمَرَ ضَرَبَ بِالسَّوْطِ قَالَ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ يَا سُبْحَانَ اللَّهِ يَضْرِبُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِالْجَرِيدِ وَ يَضْرِبُ عُمَرُ بِالسَّوْطِ فَيُتْرَكُ مَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ يُؤْخَذُ مَا فَعَلَ عُمَرُ(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: زراره گوید در مدینه میان جمعی رفتم که در آن عبدالله بن محمد و ربیعه بودند. عبدالله گفت: ای زراره از ربیعه درباره چیزی که اختلاف دارید سوال کن، گفتم: همانا بحث موجب کینه ها می شود . ربیعه گفت: بپرس، گفتم: رسول خدا در مورد خمر با چه حد می زد؟ گفت: با شاخه های زیر دست و پا، گفتم: اگر کسی را امروز در حال شرابخواری بگیرند و نزد حاکم ببرند چه میشود؟ گفت: با تازیانه، چون عمر با شلاق می زند، عبدالله گفت: سبحان الله پیامبر با شاخه خشک می زد و عمر با شلاق؟ فعل پیامبر را رها می کنند و عمل عمر را می گیرند. - . رجال کشی : ۱۳۷ -

**[ترجمه]

«۲۴»

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِيِّ، بِالْإِسْنَادِ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهم السلام: أَنَّهُ أُتِيَ بِرَجُلٍ شَرِبَ خَمْراً فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَضَرَبَهُ الْحَدَّ فَضَرَبَهُ تِسْعَةً وَ ثَلَاثِينَ سَوْطاً لِمَجِي ءِ شَهْرِ رَمَضَانَ (۲).

۱- ۱. رجال الکشّیّ: ۱۳۷.

۲- ۲. نوادر الراوندیّ ص ۳۷، و ما بین العلامتین أخرجناه من المصدر، و لعلّ الرجل کان النجاشیّ الشاعر- و اسمه قیس بن عمرو بن مالک بن معاویه الحارثی- أتی به و قد شرب الخمر فی شهر رمضان فضربه ثمانین جلده، ثمّ حبسه لیله ثمّ دعا به من الغد فضربه عشرین سوطا فقال له: یا أمیر المؤمنین ضربتنی ثمانین جلده فی شرب الخمر، و هذه العشرون ما هی؟ قال: هذا لتحریک علی شرب الخمر فی شهر رمضان. راجع مناقب ابن شهرآشوب ج ۲ ص ۱۴۷، التهذیب ج ۱۰ ص ۹۴، الکافی ج ۷ ص ۲۱۶، الفقیه ج ۴ ص ۴۰، و قد ذکر هذا أصحاب التراجم فی ترجمه الرجل.

**[ترجمه]نوادر راوندی: امام صادق از پدرش علیهما السلام روایت می کند که شخصی را که در ماه رمضان شرابخواری کرده بود نزد امیرالمؤمنین علیه السلام اوردند ، پس او را حد زد،و سی و نه ضربه به دلیل ماه رمضان زد. - . نوادر راوندی : ۳۷، شاید این مرد نجاشی شاعر باشد که او را آورده بودند در حالی که در ماه رمضان شرب خمر کرده بود، او را هشتاد ضربه شلاق زدند. او را زندانی کردند و فردا دوباره او را خواندند و بیست ضربه دیگر زدند. گفت: ای امیرالمؤمنین، هشتاد ضربه برای شرابخواری، این بیست عدد برای چه؟ فرمود: به خاطر جرئتی که د رشرب خمر در ماه رمضان کردی. ر.ك مناقب ۲ : ۱۴۷، تهذیب ۱۰ : ۹۴، کافی ۷ : ۲۱۶، من لا یحضره الفقیه ۴ : ۴۰. این داستان را اصحاب تراجم در زندگی او آورده اند. -

**[ترجمه]

باب ۸۸ الأنبذه و المسکرات

روایات

أقول

أوردنا بعضها فی باب حرمه الخمر و بعضها فی باب حد شرب الخمر.

**[ترجمه]بعضی از این اخبار را در باب حرمت خمر و بعضی را در باب حد شرابخواری آوردیم.

**[ترجمه]

«۱»

ج، [الإحتجاج]: سُئِلَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیه السلام عَنِ النَّبِیذِ فَقَالَ قَدْ شَرِبَهُ قَوْمٌ وَ حَرَّمَهُ قَوْمٌ صَالِحُونَ فَکَانَ شَهَادَهُ الَّذِینَ رَفَضُوا بِشَهَادَاتِهِمْ شَهَوَاتِهِمْ أَوْلَی أَنْ تُقْبَلَ مِنَ الَّذِینَ جَرُّوا بِشَهَادَاتِهِمْ لِشَهَوَاتِهِمْ (۱).

**[ترجمه]احتجاج: از امام سجاد علیه السلام از نبیذ(شراب خرما) سوال شد، فرمود: گروهی نوشیدند و گروهی نیکان ان را حرام دانسته ند. شهادت و گواهی کسانی که در شهادتشان شهوتشان را رد می کنند اولی است به قبول شدن از کسانی که شهوت را در شهادتشان وارد می کند. - . احتجاج : ۱۷۲ -

**[ترجمه]

«۲»

ج (۲)،[الإحتجاج] غط، [الغیبه] للشیخ الطوسی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ یَعْقُوبَ: أَنَّهُ خَرَجَ إِلَیْهِ مِنَ النَّاحِیَهِ الْمُقَدَّسَهِ عَلَی یَدَیْ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْعَمْرِیِّ وَ أَمَّا الْفُقَّاعُ فَشُرْبُهُ حَرَامٌ وَ لَا بَأْسَ بِالشَّلْمَابِ (۳).

۱- ۱. الاحتجاج ص ۱۷۲.

۲- ۲. الاحتجاج ص ۱۶۳ فی حدیث طویل.

۳- ۳. غیبه الشیخ الطوسیّ: ۱۸۸ و قال المؤلف العلامه فی باب الانبذه و المسکرات من کتاب السماء و العالم(ص ۹۱۱) الشلماب کأنّه ماء الشلجم، و فی الاکمال« بالسلمان» و لم أعرف له معنی. أقول: و فی الاکمال ج ۲ ص ۱۶۰ ط اسلامیه:« سلمک» معرب« شلمک» و هو نبت أو دواء کما فی« برهان قاطع» و فیه أیضا أن شلماب و شلمابه هو ماء الشلجم یغلی و یتخذ منه الشراب؛ و فی« فرهنک ناصری» مثله و زاد فیه أنّه شراب الفقراء کما قال الشاعر،« ما هی و خیار و خایه و شلمابه» و قال سراج الدین القمری. «ُS سفیدی و ترشی چو شلماب کهنهZ ولی چون فقع کوزه سرد و گرانیZ » و فی هامش کتاب الغیبه المطبوع« شلماب و شلمابه شربه تتخذ من مطبوخ الشلجم» کذا قاله بعض الاطباء. و قال الشعرانی مد ظله فی هامش الوسائل ط الإسلامیه ج ۱۷ ص ۲۹۱: الصحیح أن الشلماب کان شرابا یتخذ من الشلیم(أقول: و هو الذی یسمی شلمک أیضا کما عرفت عن« برهان قاطع» و کان فی نسخه اکمال الدین و علیه فیکون شلماب مخفف شیلم آب لا شلجم آب). قال: و هو حبّ شبیه بالشعیر و فیه تخدیر نظیر البنج و ان اتفق وقوعه فی الحنطه و عمل منه الخبز، أورث السدر و الدوار و النوم، و یکثر نباته فی مزرع الحنطه، و یتوهم حرمته لمکان التخدیر و اشتباه التخدیر بالاسکار عند العوام، و المحرم هو الکحول و ما فیه الکحول، و لیس هذا فی المخدرات کالافیون و الشاهد انج و البنج و الشیلم شی ء من الکحول، و لا یحرم منه الا ما أزال العقل بالفعل لا ما أوجب تخدیرا فی الجمله کالمسکرات.

**[ترجمه]احتجاج -. همان : ۱۶۳ در ضمن روایتی طولانی -،

غیبه شیخ طوسی: از اسحاق بن یعقوب نقل شده که توقیعی از ناحیه مقدسه امام زمان عجل الله فرجه به دست محمد بن عثمان برای او امد که: و اما آب جو نوشیدنش حرام است ولی شلماب مانعی ندارد. -. غیبه شیخ طوسی : ۱۸۸، مؤلف در باب شراب ها و مسکرات از کتاب سما و عالم شلماب را آب شلغم می داند. -

**[ترجمه]

«۳»

ج، [الإحتجاج]: كَتَبَ الْحِمْيَرِيُّ إِلَى الْقَائِمِ علیه السلام يُتَّخَذُ عِنْدَنَا رُبُّ الْجَوْزِ(۱) لِوَجَعِ الْحَلْقِ وَ الْبَحْبَحِهِ يُؤْخَذُ الْجَوْزُ الرَّطْبُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْعَقِدَ وَ يُدَقُّ دَقّاً نَاعِماً وَ يُعْصَرُ مَاؤُهُ وَ يُصَفَّى وَ يُطْبَخُ عَلَى النِّصْفِ وَ يُتْرَكُ يَوْماً وَ لَيْلَهً ثُمَّ يُنْصَبُ عَلَى النَّارِ وَ يُلْقَى عَلَى كُلِّ سِتَّهِ أَرْطَالٍ مِنْهُ رِطْلُ عَسَلٍ وَ يُغْلَى وَ يُنْزَعُ رَغْوَتُهُ وَ يُسْحَقُ مِنَ النُّوشَادُرِ وَ الشَّبِّ الْيَمَانِي (۲)

كل [مِنْ كُلِّ وَاحِدَهٍ] نِصْفُ مِثْقَالٍ وَ يُدَافُ بِذَلِكَ الْمَاءِ وَ يُلْقَى فِيهِ دِرْهَمُ زَعْفَرَانٍ مَسْحُوقٍ وَ يُغْلَى وَ يُؤْخَذُ رَغْوَتُهُ وَ يُطْبَخُ حَتَّى يَصِيرَ ثَخِيناً ثُمَّ يُنْزَلُ عَنِ النَّارِ وَ يُبَرَّدُ وَ يُشْرَبُ مِنْهُ فَهَلْ يَجُوزُ شُرْبُهُ أَمْ لَا فَأَجَابَ علیه السلام إِذَا كَانَ كَثِيرُهُ يُسْكِرُ أَوْ يُغَيِّرُ فَقَلِيلُهُ وَ كَثِيرُهُ حَرَامٌ وَ إِنْ كَانَ لَا يُسْكِرُ مِثْلَ الْعَسَلِ فَهُوَ حَلَالٌ (۳).

۱- ۱. الرب: هو المطبوخ من الفواكه.

۲- ۲. الشب- بالفتح و شد الباء- حجاره الزاج يقطر من الجبل و ينجمد و يتحجر و أحسنها ما يجلب من اليمن.

۳- ۳. الاحتجاج ص ۲۷۶.

lt;meta info=". احتجاج: سید حمیری به امام زمان عجل الله فرجه نامه نوشت: در نزد ما مشهور است که ربّ جوز - . رب : پخته شده از میوه ها - برای درد حلق و گرفتگی آواز نافع است و طریقه استعمال آن بطوری که در میان مردم اشتهار دارد آنست که جوز تازه را پیش از آنکه خوب ببندد گرفته و خوب نرم می کوبند و آب آن را می افشرند و صاف می کنند و چندان می جوشانند که به نصف آید و خوب مطبوخ گردد، بعد از آن از بالای آتش فرود آورده یک شبانه روز نگاه می دارند، بعد از آن شش رطل آن را یک رطل عسل می اندازند و در بالای آتش نرم جوش می دهند و کف آن را می گیرند و نوشادر و شبّ (زاج) یمانی - . شب سنگ زاج است که از کوه می گیرند و گل و سفتش می کنند و به سنگ تبدیل می شود. بهترین نوع آن را از یمن می آورند. -

از هر یک نیم مثقال خوب می سایند و آب در آن می اندازند و یک درم زعفران مسحوق در آن انداخته جوش دهند تا به کف آید. بعد از آن کف را گرفته و می پزند تا مثل عسل به قوام آید و سفت و چسبان گردد پس از آن از آتش فرود می آرند و سرد می گردانند و از آن می آشامند؛ آیا نوشیدن آن جایز است یا نه؟ پاسخ فرمود: اگر مقدار زیاد آن مست کرده یا تغییر حالت می دهد پس کم و زیاد آن حرام است، و اگر هیچ اثر مست کنندگی ندارد حلال است. - . احتجاج : ۲۷۶ -

**[ترجمه]

«۴»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمُسْلِمِ الْعَارِفِ يَدْخُلُ بَيْتَ أَخِيهِ فَيَسْقِيهِ النَّبِيذَ وَ الشَّرَابَ لَا يَعْرِفُهُ هَلْ يَصْلُحُ لَهُ شُرْبُهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْأَلَهُ عَنْهُ قَالَ إِذَا كَانَ مُسْلِماً عَارِفاً فَاشْرَبْ مَا أَتَاكَ بِهِ إِلَّا أَنْ تُنْكِرَهُ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی از برادرش علیه السلام نقل کرد: از ایشان سوال کردم اگر مسلمانی شیعه وارد خانه برادرش شود و نبیذ و شرابی به بنوشانند که او نمی داند چیست آیا می تواند آن را بدون آنکه بپرسد، بنوشد؟ فرمود: اگر میزبان مسلمانی شیعه است پس بنوش انچه برایت اورده است مگر ان که او را نشناسی. - . قرب الاسناد : ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۵»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ جَرِيرٍ عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سُئِلَ عَنِ الشِّطْرَنْجِ وَ النَّرْدِ قَالَ لَا تَقْرَبْهُمَا قُلْتُ فَالْغِنَاءُ قَالَ لَا خَيْرَ فِيهِ لَا تَفْعَلُوا قُلْتُ فَالنَّبِيذُ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَ كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ قُلْتُ فَالظُّرُوفُ الَّتِي تُصْنَعُ فِيهَا قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنِ الدُّبَّاءِ وَ الْمُزَفَّتِ وَ الْحَنْتَمِ وَ النَّقِيرِ قُلْتُ وَ مَا ذَاكَ قَالَ الدُّبَّاءُ الْقَرْعُ وَ الْمُزَفَّتُ الدِّنَانُ الْحَنْتَمُ جِرَارُ الْأُرْدُنِّ وَ النَّقِيرُ خَشَبَةٌ كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَنْقُرُونَهَا حَتَّى يَصِيرَ لَهَا أَجْوَافٌ يَنْبِذُونَ فِيهَا وَ قِيلَ إِنَّ الْحَنْتَمَ الْجِرَارُ الْخُضْرُ(۲).

مع، [معانی الأخبار] عن أبیه عن سعد عن ابن یزید عن ابن محبوب: مثله (۳).

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۱۷ ط حجر و تراه فی کتاب المسائل المطبوع فی البحار ج ۱۰ ص ۲۷۴.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۲۰.

۳- ۳. معانی الأخبار ص ۲۲۴ و فیه قوله:« و یقال انها الجرار الخضر» بعد قوله: و الحنتم جرار الاردن. قال الجوهریّ: الدباء بضم الدال المهمله ثمّ الباء المشدده: القرع، و الواحد دباءه، و فی النهایه أنّه نهی عن المزفت من الاوعیه، هو الاناء الذی یطلی بالزفت، و هو نوع من القار، ثمّ انتبذ فیه، انتهی. و انما فسره علیه السلام بالدنان لان فی الدن مأخود کون داخله مطلیا بالقار لانهم فسروا الدن بالراقود، و الراقود بدن طویل الاسفل کهیئه الاردبه یطلی داخله بالقار، و قال فی القاموس: الحنتم الجره الخضراء، و الاردن بضمتین و شد الدال کوره بالشام. و فی النهایه: انه نهی عن النقیر و المزفت، النقیر أصل النخله ینقر وسطه ثمّ ینبذ فیه التمر، و یلقی علیه الماء لیصیر نبیذا مسکرا؛ و النهی واقع علی ما یعمل فیه لا علی اتخاذ النقیر فیکون علی حدّ المضاف، تقدیره عن نبیذ النقیر، و هو فعیل بمعنی مفعول، انتهی. أقول: أخطأ فی التأویل، بل الظاهر أنّه نهی عن استعمال الظرف بعد ما عمل فیه النبیذ، منه قدّس سرّه.

**[ترجمه]خصال: ابو ربیع شامی نقل می کند که از امام صادق علیه السلام راجع به بازی نرد و شطرنج پرسیده شد، فرمود: به آنها نزدیک نشوید، گفتم: آوازخوانی چطور؟ فرمود: در آن خیری نیست، نکنید، گفتم شراب خرما چطور؟ فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله از هر مست کننده ای نهی کرده و هر مست کننده ای حرام است. گفتم: ظرف هایی که در آن شراب ساخته می شود چطور؟ فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله از «دبّاء» و «مزفّت» و «حنتم» و «نقیر» نهی کرده است، گفتم: آنها کدامند؟ فرمود: «دبّاء» پوست کدو و «مزفّت» خمره بزرگ و «حنتم» سبوی چوبین و «نقیر» چوبی بود که در جاهلیت داخل آن را درمی آوردند و در آن شراب خرما می ریختند. گفته شده که «حنتم» سبوی سبز است. - . خصال ۱ : ۱۲۰ -

معانی الاخبار: مانند این روایت را نقل کرده است. - . معانی الاخبار : ۲۲۴ -

**[ترجمه]

«۶»

ل، [الخصال] فِی خَبَرِ الْأَعْمَشِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام: الشَّرَابُ کُلُّ مَا أَسْکَرَ کَثِیرُهُ فَقَلِیلُهُ وَ کَثِیرُهُ حَرَامٌ (۱).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: نوشیدنی، هر چه زیادش مست کند، پس کم و زیادش، حرام است. - . خصال ۲ : ۱۵۵ -

**[ترجمه]

«۷»

ع (۲)،[علل الشرائع] ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام یَقُولُ: حَرَّمَ اللَّهُ الْخَمْرَ لِمَا فِیهَا مِنَ الْفَسَادِ وَ مِنْ تَغْیِیرِهَا عُقُولَ شَارِبِیهَا وَ حَمْلِهَا إِیَّاهُمْ عَلَی إِنْکَارِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْفِرْیَهِ عَلَیْهِ وَ عَلَی رُسُلِهِ وَ سَائِرِ مَا یَکُونُ مِنْهُمْ مِنَ الْفَسَادِ وَ الْقَتْلِ وَ الْقَذْفِ وَ الزِّنَا وَ قِلَّهِ الِاحْتِجَازِ مِنْ شَیْ ءٍ مِنَ الْحَرَامِ فَبِذَلِکَ قَضَیْنَا عَلَی کُلِّ مُسْکِرٍ مِنَ الْأَشْرِبَهِ أَنَّهُ حَرَامٌ مُحَرَّمٌ لِأَنَّهُ یَأْتِی مِنْ عَاقِبَتِهَا مَا یَأْتِی مِنْ عَاقِبَهِ الْخَمْرِ فَلْیَجْتَنِبْ مَنْ یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ وَ یَتَوَلَّانَا وَ یَنْتَحِلُ مَوَدَّتَنَا کُلَّ شَرَابٍ مُسْکِرٍ فَإِنَّهُ لَا عِصْمَهَ بَیْنَنَا وَ بَیْنَ شَارِبِیهَا(۳).

**[ترجمه]علل الشرایع - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۱ -،

عیون اخبار الرضا: محمّد بن سنان نقل کرده که از حضرت ابی الحسن علی بن موسی بن جعفر علیهم السّلام شنیدم که فرمود: خداوند عزّ و جل خمر و شراب را به خاطر چند جهت حرام فرموده: الف: در آن فساد است. ب: عقل شارب را تغییر داده و زایل می کند. ج: شارب را وادار می کند که خداوند عزّ و جلّ را انکار کند. د: شارب را وادار می کند که بر خدا و انبیائش دروغ ببندد. ه: فسادهای دیگری از شارب سر می زد. و: قتل و نسبت ناروا دادن و مبادرت به زنا ناشی از شرب خمر می باشد. ز: شرب خمر سبب می شود که شارب نسبت به اجتناب از محارم الهی بی اعتناء و کم مبالات باشد سپس امام فرمودند: به

خاطر این جهت حکم نمودیم که هر شراب و مایع مست کننده ای حرام است زیرا عاقبتی که بر خمر مترتّب است بر این مایعات نیز به مترتّب می باشد یعنی آنچه از فساد که به دنبال شرب خمر هست به دنبال شرب این مایعات نیز خواهد بود لذا کسی که به خدا و روز آخرت ایمان داشته و دوستی و ولایت ما را دارد و اساسا مودّت و محبّت ما خاندان پیامبر صلّی اللّه علیه و آله دین او می باشد باید از شارب مسکر اجتناب و احتراز کند چه آنکه بین ما و شارب مسکر هیچ ارتباطی نمی باشد.
- . عیون اخبار الرضا ۲ : ۹۸ -

**[ترجمه]

«۸»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام]: فِیمَا کَتَبَ الرِّضَا علیه السلام لِلْمَأْمُونِ مِنْ دِینِ أَهْلِ الْبَیْتِ علیهم السلام تَحْرِیمُ الْخَمْرِ قَلِیلِهَا وَ کَثِیرِهَا وَ تَحْرِیمُ کُلِّ شَرَابٍ مُسْکِرٍ قَلِیلِهِ وَ کَثِیرِهِ وَ مَا أَسْکَرَ کَثِیرُهُ فَقَلِیلُهُ حَرَامٌ وَ الْمُضْطَرُّ لَا یَشْرَبُ الْخَمْرَ لِأَنَّهَا تَقْتُلُهُ (۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: در نامه امام رضا علیه السلام به مأمون آمده: از دین اهل بیت تحریم شراب است چه کم و چه زیاد، و نیز تحریم هر نوشیدنی مست کننده چه کم و چه زیاد، آنچه که زیادش مستی بیاورد کمش هم حرام است، انسان مضطر شراب نمی خورد چرا که او را می کشد. - . همان : ۱۲۶ -

**[ترجمه]

«۹»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ الْحَفَّارِ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عَلِیٍّ الْخُزَاعِیِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ

ص: ۱۶۹

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۱۵۵.
۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۱.
۳- ۳. عیون الأخبار ج ۲ ص ۹۸.
۴- ۴. عیون الأخبار ج ۲ ص ۱۲۶.

إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ وَ أَبِی سَلَمَةَ مَعاً عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَالْجُرْعَةُ مِنْهُ خَمْرٌ(۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: رسول خدا صلی الله علیه و اله فرمود: آنچه زیادش مستی آورد، یک جرعه از آن خمر است. - . امالی طوسی ۱ : ۳۸۸ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ ابْنِ الْحَمَّامِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَطَّانِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاضِی عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ السَّرِيِّ بْنِ عَامِرٍ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ مِنَ الْعِنَبِ خَمْراً وَ إِنَّ مِنَ الزَّبِيبِ خَمْراً وَ إِنَّ مِنَ التَّمْرِ خَمْراً وَ إِنَّ مِنَ الشَّعِيرِ خَمْراً أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْهَاكُمْ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ(۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: رسول خدا صلی الله علیه و اله فرمود: ای مردم، انگور شرابی دارد، کشمش شرابی دارد، خرما شرابی دارد و جو نیز شرابی دارد، ای مردم آگاه باشید شما را از هر مست کننده ای نهی می کنم. - . همان : ۳۹۰ -

**[ترجمه]

أقول

قد مر ما یدل علی المطلوب من هذا الباب فی باب الخمر.

**[ترجمه]آنچه در این باب مطلوب است در باب خمر آمده است.

**[ترجمه]

«۱۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْكُحْلِ يَصْلُحُ أَنْ يُعْجَنَ بِالنَّبِيذِ قَالَ لَا(۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی از برادرش علیه السلام نقل می کند که از سرمه پرسیدم که ایا می شود با شراب خرما مخلوط شود؟ فرمود: نه. - . قرب الاسناد : ۱۶۴ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنْ هَارُونَ عَنِ ابْنِ زِيَادٍ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ أَدْخَلَ عِرْقاً مِنْ عُرُوقِهِ شَيْئاً مِمَّا يُسْكِرُ كَثِيرُهُ عَذَّبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ الْعِرْقَ بِسِتِّينَ وَ ثَلَاثِ مِائَةِ نَوْعٍ مِنَ الْعَذَابِ (۴).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام نقل کرد پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که کمی از چیزهایی که زیادش مست می کند در یکی از رگ هایش باشد، خداوند آن رگ را به سیصد و شصت نوع عذاب می کند. - . ثواب الاعمال : ۲۱۹ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الخبثی فَقَالَ الخبثی حَرَامٌ وَ شَارِبُهُ كَشَارِبِ الْخَمْرِ(۵).

ص: ۱۷۰

۱- ۱. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۳۸۸.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۳۹۰.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۱۶۴ ط نجف.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص ۲۱۹.

۵- ۵. المصدر نفسه ص ۲۱۹، و قال المؤلّف فی بیانه: الخبثی فی بعض النسخ كذلک، و لم. أجد له معنی، و فی بعضها الحثی بالحاء المهمله و الثاء المثلثه و فی بعضها بالتاء المثناه و فی القاموس الحثی كثری قشور التمر، و قال: الحتی كغنی سویق المقل و متاع الزبیل أو عرقه و ثفل التمر و قشوره انتهی، و لعلّ المراد به النبیذ المتخذ من قشور التمر و شبهها. أقول و ممّا ذكره الفیروزآبادی فی معانی الحتی بالتاء المثناه، قشر الشهد، و قال: الحاتی الكثیر الشرب، فلعله النبیذ المتخذ من قشر الشهد، و الشهد: الصقر أعنی شیرج التمر، و الظاهر عندی أنّه الخنثی بالخاء و النون و الثاء المثلثه یعنی الخمر المكسر بالماء الملین به كما نقل عن الخلیفه الثانی أنّه كان یشربه.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السلام نقل شده که کسی از خبثی سوال کرد حضرت فرمود: خبث حرام است و کسی که آن را بخورد مانند شرابخوار است. - . همان، مؤلف در بیان چنین گفته است: خبثی در بعضی نسخه ها چنین است و معنایی برای آن نیافتم. در بعضی جاها حثی و بعضی نسخه ها حتی و در قاموس پوست خرما آمده است، و گفته است: حتی، آرد میوه مقل یا رسوب خرما یا پوست آن است، و شاید منظور شراب گرفته شده از پوست خرما و مثل آن است.

می گویم: از آنچه فیروزآبادی در معنای حتی اورده ، رویه شهد و نیز گفته: حاتی کسی که زیاد می نوشد، و شاید شراب گرفته شده از شهد را گفته. شهد: شکر یعنی شیره خرما. ظاهر نزد من، خنثی است یعنی شراب مسکر با آب روان، آنگونه که نقل شده خلیفه دوم می نوشیده. -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر(۱)،[بصائر الدرجات] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْمُؤْمِنِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَدَّبَ نَبِيَّهُ حَتَّى إِذَا أَقَامَهُ عَلَى مَا أَرَادَ قَالَ لَهُ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجاهِلِينَ (۲) فَلَمَّا فَعَلَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله زَكَّاهُ اللَّهُ فَقَالَ إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ (۳) فَلَمَّا زَكَّاهُ فَوَّضَ إِلَيْهِ دِينَهُ فَقَالَ ما آتاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا(۴) فَحَرَّمَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَ حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كُلَّ مُسْكِرٍ فَأَجَازَ اللَّهُ ذَلِكَ كُلَّهُ وَ إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ الصَّلَاةَ وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَقَّتَ أَوْقَاتَهَا فَأَجَازَ اللَّهُ ذَلِكَ لَهُ (۵).

یر، [بصائر الدرجات] عن الحجال عن اللؤلؤی عن ابن سنان عن إسحاق: مثله (۶) یر، [بصائر الدرجات] عن محمد بن عیسی عن النضر عن عبد الله بن سلیمان أو عن

۱- ۱. فی الأصل رمزین و هو سهو.

۲- ۲. الأعراف ص ۱۹۹.

۳- ۳. القلم: ۴.

۴- ۴. الحشر: ۷.

۵- ۵. بصائر الدرجات ص ۳۷۸.

۶- ۶. بصائر الدرجات ص ۳۷۸.

رجل عن عبد الله عن أبی جعفر علیه السلام: مثله (۱) یر، [بصائر الدرجات] عن أحمد بن محمد عن محمد بن إسماعیل عن محمد بن عذافر عن عبد الله بن سنان عن بعض أصحابنا عن أبی جعفر علیه السلام: مثله (۲) یر، [بصائر الدرجات] عن ابن هاشم عن عمرو بن عثمان

عن محمد بن عذافر عن رجل من إخواننا عن أبی جعفر علیه السلام: مثله (۳) یر، [بصائر الدرجات] عن ابن هاشم عن یحیی بن أبی عمران عن یونس عن إبراهیم بن عبد الحمید عن أبی بصیر عن أبی عبد الله علیه السلام. مثله (۴)

**[ترجمه]بصایر الدرجات: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: خداوند پیامبرش را تربیت کرد تا انکه او را بر انچه می خواست بر پا نمود . باو فرمود: «وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِینَ » { و به [کار] پسندیده فرمان ده و از نادانان رخ برتاب} - . اعراف / ۱۹۹ - ، وقتی رسول چنین کرد خدا او را تزکیه کرد و فرمود: «وَإِنَّکَ لَعَلی خُلُقٍ عَظِیم » { و راستی که تو را خویی والاست} - . قلم / ۴ - ، هنگامی که او را تزکیه کرد دینش را به او واگذاشت و فرمود: «وَمَا آتَاکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاکُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا » { و آنچه را فرستاده [او] به شما داد آن را بگیرید و از آنچه شما را باز داشت بازایستید} - . حشر / ۷ - . خداوند خمر را حرام کرد و پیامبر هر نوشیدنی مست کننده ای را و خداوند اجازه تمام آن را به او داد، خداوند نماز را فرستاد و پیامبر اوقاتش را معین کرد و خدا اذن آن را به او داد. - . بصائر الدرجات : ۳۷۸ -

بصایر الدرجات: با سند دیگری روایت کرده است. - . همان -

بصایر الدرجات: : با سند دیگری از امام باقر علیه السلام روایت کرده است. - . همان : ۳۸۰ -

بصایر الدرجات: : با سند دیگری از امام باقر علیه السلام روایت کرده است. - . همان : ۳۸۲ -

بصایر الدرجات: : با سند دیگری از امام باقر علیه السلام روایت کرده است. - . همان -

بصایر الدرجات: : با سند دیگری از امام صادق علیه السلام روایت کرده است. - . همان : ۳۸۳ -

**[ترجمه]

أقول

تمام تلک الأخبار فی باب التفویض (۵).

**[ترجمه]همه این روایات در باب تفویض امده است. - . ر.ک کتاب امامت ۲۵ : ۳۲۸-۳۵۰ -

**[ترجمه]

«۱۵»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامٍ وَ عَنْ أَبِي عُمَرَ الْعَجَمِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: يَا أَبَا عُمَرَ تِسْعَةُ أَعْشَارِ الدِّينِ فِي التَّقِيَّةِ وَ لَا دِينَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ وَ التَّقِيَّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي شُرْبِ النَّبِيذِ وَ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ (۶).

**[ترجمه]محاسن: از ابو عمر عجمی نقل شده که امام صادق علیه السلام فرمود: ای ابو عمر، نه دهم دین در تقیه است و کسی که تقیه ندارد دین ندارد. در همه چیز تقیه است مگر در شراب خرما و مسح پشت پا. -. محاسن : ۲۵۹ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: اعْلَمْ أَنَّ كُلَّ صِنْفٍ مِنْ صُنُوفِ الْأَشْرِبَةِ الَّتِي لَا تُغَيِّرُ الْعَقْلَ شُرْبُ الْكَثِيرِ مِنْهَا لَا بَأْسَ بِهِ سِوَى الْفُقَّاعِ فَإِنَّهُ مَنْصُوصٌ عَلَيْهِ لِغَيْرِ هَذِهِ الْعِلَّةِ وَ كُلُّ شَرَابٍ يَتَغَيَّرُ الْعَقْلُ مِنْهُ كَثِيرُهُ وَ قَلِيلُهُ حَرَامٌ أَعَاذَنَا اللَّهُ وَ إِيَّاكُمْ مِنْهَا(۷).

**[ترجمه]فقه الرضا: بدان تمام اقسام نوشیدنی که زیاد آن عقل را تغییر ندهد اشکالی ندارد، غیر از آب جو که به علتی دیگر به نص صریح حرام هست. هر نوشیدنی که عقل را تغییر دهد زیاد و کمش حرام است، خدا ما و شما را از ان پناه دهد . -. فقه الرضا : ۳۴ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: الْخَمْرُ حَرَامٌ بِعَيْنِهِ وَ الْمُسْكِرُ مِنْ كُلِّ شَرَابٍ فَمَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ وَ لَهَا خَمْسَةُ أسامی [أَسَامٍ] فَالْعَصِيرُ مِنَ الْكَرْمِ وَ هِيَ

۱- ۱. بصائر الدرجات ص ۳۸۰.

۲- ۲. المصدر ص ۳۸۲.

۳- ۳. المصدر ص ۳۸۲.

۴- ۴. بصائر الدرجات ص ۳۸۳.

۵- ۵. راجع كتاب الإمامه ج ۲۵ ص ۳۲۸- ۳۵۰.

۶- ۶. المحاسن: ۲۵۹.

۷- ۷. كتاب التكليف المعروف بفقه الرضا: ۳۴.

الْخَمْرَةُ الْمَلْعُونَهُ وَ النَّقِيعُ مِنَ الزَّبِيبِ وَ الْبِتْعُ مِنَ الْعَسَلِ وَ الْمِزْرُ مِنَ الشَّعِيرِ وَ غَيْرِهِ وَ النَّبِيذُ مِنَ التَّمْرِ(۱).

**[ترجمه]فقه الرضا: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: خمر مشخصا حرام است و مست کننده از هر نوشیدنی. پس هر چه زیاد ان مستی اورد کم ان

حرام است. برای آنها پنج عنوان است: عصاره انگور که همان خمر ملعونه است، نقیع از کشمش، بتع از عسل، مزر از جو و غیر ان و نبیذ از خرما. - . همان : ۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ: السُّكْرُ مِنَ الْكَبَائِرِ(۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق از پدرش علیهم السلام نقل کرده که فرمود: نوشیدن مسکرات از گناهان کبیره است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۲۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۹»

كش، [رجال الكشی] وَجَدْتُ فِی كِتَابِ مُحَمَّدِ بْنِ نُعَيْمٍ الشَّاذَانِيِّ بِخَطِّهِ حَدَّثَنِی جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَدَائِنِيُّ عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ الْبَجَلِيِّ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِی نَجْرَانَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ لِی قَرَابَهً يُحِبُّكُمْ إِلَّا أَنَّهُ يَشْرَبُ هَذَا النَّبِيذَ قَالَ حَنَانٌ وَ أَبُو نَجْرَانَ هُوَ الَّذِی كَانَ يَشْرَبُ النَّبِيذَ غَيْرَ أَنَّهُ كَنَّى عَنْ نَفْسِهِ قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَهَلْ كَانَ يُسْكِرُ فَقَالَ قُلْتُ إِی وَ اللَّهِ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّهُ لَيُسْكِرُ فَقَالَ فَيَتْرُكُ الصَّلَاهَ قَالَ رُبَّمَا قَالَ لِلْجَارِيَهِ صَلَّيْتُ الْبَارِحَهَ فَرُبَّمَا قَالَتْ نَعَمْ قَدْ صَلَّيْتَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَ رُبَّمَا قَالَ لِلْجَارِيَهِ صَلَّيْتُ الْبَارِحَهَ الْعَتَمَهَ فَتَقُولُ لَا وَ اللَّهِ مَا صَلَّيْتَ وَ لَقَدْ أَيْقَظْنَاكَ وَ جَهَدْنَا بِكَ فَأَمْسَكَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ طَوِيلًا ثُمَّ نَحَّى يَدَهُ ثُمَّ قَالَ قُلْ لَهُ يَتْرُكْهُ فَإِنْ زَلَّتْ بِهِ قَدَمٌ فَإِنَّ لَهُ قَدَماً ثَابِتاً بِمَوَدَّتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۳).

**[ترجمه]رجال کشی: حنان بن سدیر از ابو نجران نقل می کند: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: من خویشی دارم که شما را دوست دارد ولی این نبیذ را می نوشد. حنان گفت: ابو نجران کسی بود که نبیذ می نوشید اما از خودش به کنیه با امام سخن گفت.

امام فرمود: آیا مست می کند؟ عرض کردم: آری قسم به خدا، فدایت شوم، بله مست می کند، فرمود: نماز را رها می کند؟. گفت: چه بسا به کنیزش می گوید دیشب نماز خواندم؟ پس چه بسا کنیزمی گوید بله سه بار هم خواندی، و چه بسا از کنیزمی پرسد نماز عشای دیشب را خواندم؟ و بگوید نه به خدا نخواندی و تو را از خواب بیدار کردیم و تلاش کردیم که بیدار شوی .

امام علیه السلام دستش را طولانی روی پیشانی گذاشت سپس دستش را پایین اورد و فرمود: به او بگو که آن را ترک کند. پس اگر قدمش در این مورد لغزید پس همانا برای او قدمی ثابت و محکم به سبب محبت ما اهل بیت است. - . رجال کشی : - ۲۷۲

**[ترجمه]

«۲۰»

کِتَابُ الدَّلَائِلِ لِلطَّبَرِیِّ، عَنِ الْقَاضِی أَبِی الْفَرَجِ الْمُعَافَی عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمُقْرِی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُوسَی عَنْ عَمَّیْ أَبِیهِ الْحُسَیْنِ وَ عَلِیٍّ ابْنَیْ مُوسَی عَنْ أَبِیهِمَا عَنْ أَبِیهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ فَاطِمَهَ علیهم السلام قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: یَا حَبِیبَهَ أَبِیهَا کُلُّ مُسْکِرٍ حَرَامٌ وَ کُلُّ مُسْکِرٍ خَمْرٌ(۴).

ص: ۱۷۳

۱- ۱. فقه الرضا ص ۳۸.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۸.

۳- ۳. رجال الکشّیّ ص ۲۷۲.

۴- ۴. دلائل الطبریّ ص ۳ و ما بین العلامتین ساقط من الأصل أضفناه من مجلد الرابع عشر من بحار الأنوار ص ۹۱۲.

**[ترجمه]کتاب الـدلائل طبری: امام صادق از پدرانش علیهم السـلام از فاطمه سـلام الله علیها نقل کرد که فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای محبوب پدر، هر مست کننده ای حرام و خمر است. -. دلائل طبری : ۳ -

**[ترجمه]

باب ۸۹ العصیر من العنب و الزبیب

روایات

«۱»

ب، [قرب الإسـناد] عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَخِیهِ علیه السـلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الزَّبِیبِ هَلْ یَصْـلُحُ أَنْ یُطْبَـخَ حَتَّی یَخْرُجَ طَعْمُهُ ثُمَّ یُؤْخَذَ ذَلِکَ الْمَاءُ فَیُطْبَـخَ حَتَّی یَذْهَبَ ثُلُثَاهُ وَ یَبْقَی الثُّلُثُ ثُمَّ یُرْفَعَ فَیُشْـرَبَ مِنْهُ السَّنَهَ قَالَ لَا بَأْسَ (۱) قَالَ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ یُصَـلِّی لِلْقِبْلَهِ لَا یُوثَقُ بِهِ أَتَی بِشَرَابٍ فَزَعَمَ أَنَّهُ عَلَی الثُّلُثِ أَ یَحِلُّ شُرْبُهُ قَالَ لَا یُصَدَّقُ إِلَّا أَنْ یَکُونَ مُسْلِماً عَارِفاً(۲).

**[ترجمه]قرب الاسـناد: علی از برادرش علیه السـلام نقل کرد که از او سوال کردم آیا صـحیح است که کشمش پخته شود تا مزه اش خارج شود، سـپس ابش را بکشـند و بجوشانند تا دو سوم آن برود و یک سوم بماند انگاه بردارندو در طول سال از ان بنوشند؟ فرمود: اشکالی ندارد. -. قرب الاسناد : ۱۵۴ -

همچنین از مردی سوال کردم که نماز به قبله می خوانـد ولی مورد اعتماد نیست، نوشابه ای ارد که پنـدارد ثلث شده است، آیا نوشیدنش حلال است؟ فرمود: تصدیق نمی شود مگر مسلمان عارف به امام. -. همان : ۱۱۶ چاپ سنگی -

**[ترجمه]

«۲»

ع، [علل الشـرائع] عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ سَهْلٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ جَرِیرٍ عَنْ أَبِی الرَّبِیعِ الشَّامِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ (۳): إِنَّ آدَمَ لَمَّا هَبَطَ مِنَ الْجَنَّهِ اشْـتَهَی مِنْ ثِمَارِهَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی عَلَیْهِ قَضِیبَیْنِ مِنْ عِنَبٍ فَغَرَسَهُمَا فَلَمَّا أَوْرَقَـا وَ أَثْمَرَا وَ بَلَغَـا جَـاءَ إِبْلِیسُ فَحَـاطَ عَلَیْهِمَا حَائِطاً فَقَالَ لَهُ آدَمُ مَا لَکَ یَا مَلْعُونُ فَقَالَ لَهُ إِبْلِیسُ إِنَّهُمَا لِی فَقَالَ کَذَبْتَ فَرَضِـیَا بَیْنَهُمَا بِرُوحِ الْقُـدُسِ فَلَمَّا انْتَهَیَا إِلَیْهِ فَقَصَّ آدَمُ قِصَّتَهُ فَأَخَـذَ رُوحُ الْقُدُسِ شَـیْئاً مِنْ نَارٍ فَرَمَی بِهَا عَلَیْهِمَا فَالْتَهَبَتْ فِی أَغْصَانِهِمَا حَتَّی ظَنَّ آدَمُ أَنَّهُ لَمْ یَبْقَ مِنْهُمَا شَیْ ءٌ إِلَّا احْتَرَقَ وَ ظَنَّ إِبْلِیسُ مِثْلَ ذَلِکَ قَالَ فَدَخَلَتِ النَّارُ حَیْثُ دَخَلَتْ وَ قَدْ ذَهَبَ مِنْهُمَا ثُلُثَاهُمَا وَ بَقِیَ الثُّلُثُ

۱- ۱. قرب الإسناد: ۱۵۴ ط نجف و ۱۱۶ ط حجر.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۱۱۶ ط حجر.

۳- ۳. رواه الكلينى فى الكافى ج ۶ ص ۳۹۳ و زاد هنا: سألت أبا عبد اللّه عليه السلام عن أصل الخمر كيف كان بدء حلالها و حرامها؟ و متى اتخذ الخمر؟ فقال إلخ.

فَقَالَ الرُّوحُ أَمَّا مَا ذَهَبَ مِنْهُمَا فَحَظُّ إِبْلِيسَ لَعَنَهُ اللَّهُ وَ مَا بَقِيَ فَلَکَ یَا آدَمُ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت امام صادق علیه السّلام نقل شده که فرمود: هنگامی که حضرت آدم علیه السّلام از بهشت به زمین فرود آورده شد میل نمود که از میوه های بهشتی بخورد از این رو خداوند تبارک و تعالی دو شاخه انگور از بهشت بر او فرستاد، آدم علیه السّلام این دو شاخه را کاشت و وقتی برگ و میوه آورده و به حدّ خوردن رسیدند، ابلیس آمد و دور آنها را دیواری کشید. حضرت آدم علیه السّلام به او فرمود: ای ملعون تو را چه می شود که چنین می کنی؟ ابلیس گفت: این دو درخت مال من می باشد. آدم فرمود: دروغ می گویی، بالاخره با هم تراضی کردند که هر چه روح القدس حکم کند به آن خشنود باشند وقتی نزد او رفتند آدم داستان را برای او گفت، روح القدس مقداری آتش برداشت و به سوی دو درخت پرت کرد شاخه های دو درخت شعله ور گردید به حدّی که آدم بیمناک شد که چیزی باقی نمانده و تمام بسوزند چنانچه ابلیس نیز همین تصوّر را نمود. امام علیه السّلام فرمودند: آتش به آن جا که باید برسد رسید و دو ثلث از آن دو درخت را سوزاند و یک ثلث باقی ماند روح القدس به آدم گفت: آنچه سوخته از بین رفته حظّ و بهره ابلیس بوده و آنچه باقی مانده بهره تو است. - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۳»

ع، [علل الشرائع] بِالْإِسْنَادِ إِلَی وَهْبٍ قَالَ: لَمَّا خَرَجَ نُوحٌ علیه السلام مِنَ السَّفِینَهِ غَرَسَ قُضْبَاناً کَانَتْ مَعَهُ فِی السَّفِینَهِ مِنَ النَّخِیلِ وَ الْأَعْنَابِ وَ سَائِرِ الثِّمَارِ فَأَطْعَمَتْ مِنْ سَاعَتِهَا وَ کَانَتْ مَعَهُ حَبَلَهُ الْعِنَبِ وَ کَانَتْ آخِرَ شَیْ ءٍ أُخْرِجَ حَبَلَهُ الْعِنَبِ فَلَمْ یَجِدْهَا نُوحٌ وَ کَانَ إِبْلِیسُ قَدْ أَخَذَهَا فَخَبَاهَا فَنَهَضَ نُوحٌ علیه السلام لِیَدْخُلَ السَّفِینَهَ لِیَلْتَمِسَهَا فَقَالَ لَهُ الْمَلَکُ الَّذِی مَعَهُ اجْلِسْ یَا نَبِیَّ اللَّهِ سَتُؤْتَی بِهَا فَجَلَسَ نُوحٌ علیه السلام.

فَقَالَ لَهُ الْمَلَکُ إِنَّ لَکَ فِیهَا شَرِیکاً فِی عَصِیرِهَا فَأَحْسِنْ مُشَارَکَتَهُ قَالَ نَعَمْ لَهُ السُّبُعُ وَ لِی سِتَّهُ أَسْبَاعٍ قَالَ لَهُ الْمَلَکُ أَحْسِنْ فَأَنْتَ مُحْسِنٌ قَالَ نُوحٌ علیه السلام لَهُ السُّدُسُ وَ لِی خَمْسَهُ أَسْدَاسٍ قَالَ لَهُ الْمَلَکُ أَحْسِنْ فَأَنْتَ مُحْسِنٌ قَالَ نُوحٌ علیه السلام لَهُ الْخُمُسُ وَ لِیَ الْأَرْبَعَهُ الْأَخْمَاسِ قَالَ لَهُ الْمَلَکُ أَحْسِنْ فَأَنْتَ مُحْسِنٌ قَالَ نُوحٌ علیه السلام لَهُ الرُّبُعُ وَ لِی ثَلَاثَهُ أَرْبَاعٍ قَالَ لَهُ الْمَلَکُ أَحْسِنْ فَأَنْتَ مُحْسِنٌ قَالَ فَلَهُ النِّصْفُ وَ لِیَ النِّصْفُ قَالَ لَهُ الْمَلَکُ أَحْسِنْ فَأَنْتَ مُحْسِنٌ قَالَ علیه السلام لِیَ الثُّلُثُ وَ لَهُ الثُّلُثَانِ فَرَضِیَ فَمَا کَانَ فَوْقَ الثُّلُثِ مِنْ طَبْخِهَا فَلِإِبْلِیسَ وَ هُوَ لِحَظِّهِ (۲)

وَ مَا کَانَ مِنَ الثُّلُثِ فَمَا دُونَهُ فَهُوَ لِنُوحٍ علیه السلام وَ هُوَ لِحَظِّهِ وَ ذَلِکَ الْحَلَالُ الطَّیِّبُ لِیُشْرَبَ مِنْهُ (۳).

**[ترجمه]علل الشرایع: در سند دیگری فرمود: وقتی نوح علیه السّلام از کشتی بیرون آمد شاخه های درختان خرما و انگور و سایر درختان میوه را که با او در کشتی بودند کاشت پس در ساعت میوه دادند. زمانی که نوح علیه السّلام در کشتی قرار داشت شاخه انگور با او بود و آخرین محموله ای که از کشتی بیرون آورده شد همان شاخه انگور بود که بعدا جناب نوح نیافتش و جهتش آن بود که ابلیس آن را مخفیانه برداشت، نوح پس از گردش و نیافتن آن برخاست که داخل کشتی شود و

آن جا را تفحّص کند، فرشته ای که با نوح بود عرضه داشت: ای پیامبر خدا بنشین به زودی آن را نزد شما خواهند آورد. نوح نشست، فرشته عرض کرد: در عصیر (آبی که از فشردن انگور به دست می آید) آن شریک داری لذا حق شریکت را نیکو رعایت نما. نوح فرمود: یک هفتم از عصیر مال شریک و شش قسمت دیگر مال من. فرشته عرضه داشت: احسان کن و به او بیشتر بده چه آنکه تو نیکوکار می باشی. نوح فرمود: یک ششم مال او پنج ششم دیگر مال من. فرشته عرضه داشت: باز احسان کن که تو محسن و نیکوکار می باشی. نوح فرمود: یک پنجم مال او و چهار پنجم دیگر مال من. فرشته عرضه داشت: احسان کن که تو محسن و نیکوکار هستی. نوح فرمود: یک چهارم مال او و سه چهارم دیگر مال من. فرشته عرضه داشت: باز در حق او احسان کن که تو محسن و نیکوکار می باشی. نوح فرمود: نصف مال او و نصف دیگر مال من. فرشته عرضه داشت: باز در حقّش احسان کن که تو محسن و نیکوکار هستی. نوح فرمود: یک ثلث مال من و دو ثلث مال او، فرشته خشنود گشت، پس آنچه زائد بر یک ثلث است و در طبخ بخار می شود از ابلیس بوده و حظّ او می باشد - . دو سوم بهره ابلیس است زیرا عصاره انگور بعد از جوشیدن تا وقتی دو سوم آن نرفته حرام است، پس دو سوم بهره اوست و نیز قبل از رفتن دو سوم آن شراب مست کننده می شود. -

و ثلث باقیمانده و کمتر از آن مال نوح است که حظّ و بهره وی بوده و آن برای آشامیدن حلال و طیّب است. - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۳ -

**[ترجمه]

«۴»

ع، [علل الشرائع] عَنِ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَرَّارٍ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ كَانَ أَبِی يَقُولُ: إِنَّ نُوحاً حِينَ أُمِرَ بِالْغَرْسِ كَانَ إِبْلِيسُ إِلَى جَانِبِهِ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَغْرِسَ الْعِنَبَ قَالَ هَذِهِ الشَّجَرَةُ لِی فَقَالَ لَهُ نُوحٌ علیه السلام كَذَبْتَ فَقَالَ إِبْلِيسُ فَمَا لِی مِنْهَا قَالَ نُوحٌ لَكَ الثُّلُثَانِ

ص: ۱۷۵

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۲.

۲- ۲. و هو حظه خ، و كون الثلثين حظ إبليس لان عصير العنب بعد الغليان يحرم ما لم يذهب ثلثاه، فالثلثان حظه و أيضا قبل ذهاب الثلثين ان بقی يصير خمرا مسكرا.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۳.

فَمِنْ هُنَاكَ طَابَ الطِّلَاءُ(۱) عَلَى الثُّلُثِ (۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت صادق علیه السّلام نقل شده که آن حضرت فرمودند: پدرم علیه السّلام می فرمودند: هنگامی که جناب نوح علیه السّلام مأمور شد به کاشتن درخت انگور ابلیس در جنب حضرت بود لذا به مجرّد این که آن جناب اراده کرد انگور بکارد، ابلیس گفت: این درخت مال من است. نوح به او گفت: دروغ می گویی. ابلیس عرض کرد: پس از آن چه مال من می باشد؟ نوح فرمود: دو ثلث آن مال تو است و یک ثلث تعلّق به من دارد و از همین جا حلّیت اب انگور جوشیده که ثلث باقیمانده ناشی گردیده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۵»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: اعْلَمْ أَنَّ أَصْلَ الْخَمْرِ مِنَ الْكَرْمِ إِذَا أَصَابَتْهُ النَّارُ أَوْ غَلَى مِنْ غَيْرِ أَنْ تُصِيبَهُ النَّارُ فَهُوَ خَمْرٌ وَ لَا يَحِلُّ شُرْبُهُ إِلَّا أَنْ يَذْهَبَ ثُلُثَاهُ عَلَى النَّارِ وَ بَقِيَ ثُلُثُهُ فَإِنْ نَشَّ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُصِيبَهُ النَّارُ فَدَعْهُ حَتَّى يَصِيرَ خَلًّا مِنْ ذَاتِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُلْقَى فِيهِ شَيْ ءٌ فَإِنْ تَغَيَّرَ بَعْدَ ذَلِكَ وَ صَارَ خَمْراً فَلَا بَأْسَ أَنْ تَطْرَحَ فِيهِ مِلْحاً أَوْ غَيْرَهُ حَتَّى يَتَحَوَّلَ خَلًّا(۳).

**[ترجمه]فقه الرضا: بدان اصل خمر از انگور است، وقتی آتش به آن می رسد یا بدون آتش غلیان می کند خمر می شود، حلال نمی شود مگر آنکه دوسوم آن روی آتش برود، و یک سوم بماند. اگر بدون آتش شروع به جوشیدن کرد رهایش کنید تا سرکه شود بدون آنکه چیزی به اضافه شود. اگر بعد از سرکه شدن تغییر کرد و خمر شد مانعی ندارد نمک یا غیر نمک در آن بریزند تا سرکه شود. - . فقه الرضا : ۳۸ -

**[ترجمه]

«۶»

سر، [السرائر] مِنْ كِتَابِ الْمَسَائِلِ مِنْ مَسَائِلِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عِيسَى حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُوسَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ عِنْدَنَا طَبِيخٌ يُجْعَلُ فِيهِ الْحِصْرِمُ وَ رُبَّمَا جُعِلَ فِيهِ الْعَصِيرُ مِنَ الْعِنَبِ وَ

إِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ يُطْبَخُ بِهِ وَ قَدْ رُوِيَ عَنْهُمْ فِي الْعَصِيرِ أَنَّهُ إِذَا جُعِلَ عَلَى النَّارِ لَمْ يُشْرَبْ حَتَّى يَذْهَبَ ثُلُثَاهُ وَ يَبْقَى ثُلُثُهُ وَ أَنَّ الَّذِي يُجْعَلُ فِي الْقِدْرِ مِنَ الْعَصِيرِ بِتِلْكَ الْمَنْزِلَهِ وَ قَدِ اجْتَنَبُوا أَكْلَهُ إِلَى أَنْ يَسْتَأْذِنَ مَوْلَانَا فِي ذَلِكَ.

۱- ۱. الطلا- بالکسر- ما طبخ من عصیر العنب و یقال له« میبختج» یعنی« می پخته» بالفارسیه، و لا یجوز شربها الا بأن یذهب

ثلثاه لا- أقلّ، حتى لو زاد الطلا على الثلث اوقيه فهو حرام. و قال فى النهايه فى حديث علىّ عليه السلام أنّه كان يرزقهم الطلا، الطلا بالكسر و المد الشراب المطبوخ من عصير العنب و هو الرب، و أصله القطران الخاثر الذى تطلى به الإبل، و منه الحديث« ان أول ما يكفى الإسلام كما يكفى الاناء، فى الشراب يقال له الطلاء» و هذا نحو الحديث الآخر:« سيشرب أناس من امتى الخمر يسمونها بغير اسمها» يريد انهم يشربون النبيذ المسكر المطبوخ و يسمونها طلاء تحرجا من أن يسموه خمرا، فأما الذى فى حديث علىّ عليه السلام فليس من الخمر فى شى ء، انما هو الرب الحلال. أقول يأتى تحت الرقم ٧ ما يدلّ على أنّه كان يطعمهم الطلاء بعد ذهاب الثلثين.

٢- ٢. علل الشرائع ج ٢ ص ١٦٣.

٣- ٣. فقه الرضا ص ٣٨.

فَکَتَبَ بِخَطِّهِ لَا بَأْسَ بِذَلِکَ (۱).

**[ترجمه]سرائر: راوی گوید به امام رضا علیه السلام نامه نوشتم: فدایت شوم، ما خورشی داریم که در آن از آب غوره و گاهی اب انگور استفاده می کنیم ، دراین خورش گوشتی است که با آن پخته می شود،در باره اب انگور روایت شده که وقتی روی آتش قرار می گیرد آن را نمی خورند تا زمانی که دوسومش برود و ثلث آن باقی بماند. ایا اب انگوری که در دیگ خورش قرار داده می شود همین حکم را دارد؟ از خوردن آن پرهیز دارند تا وقتی که مولایمان اجازه دهد .

حضرت با خط خودش نوشت: اشکالی ندارد. - . سرائر : ۴۷۵، و نیز گفته است: روایت دلالت دارد بر اینکه اگر اب انگور در آب ریخته شود و با هم بجوشد حرام نمی شود، و در حلیت آن رفتن دو سوم آن شرط نیست، من کسی از اصحاب که چنین بگوید را ندیده ام.

می گویم: شاید اینگونه توجیه کرده اند که اب دو برابر عصاره باشد سپس بجوشد تا از کل، یک سوم بماند.

شاید این طور توجیه کرده اند که جوشیدن با آتش یک باره بوده و سبب تخمیر نمی شود. پس اگر تخمیر با جوش طبیعی باشد یا به آتش کم مانند خورشید و خود بخود تخمیر شود، حرام می شود. در این صورت جایز است اب غوره یا اب انگور را در دیگ گوشت بریزند و به سرعت بجوشانند تا گوشت پخته شود و بعد از پختن سریع بخورند تا خود بخود نجوشد و خمر نشود. -

**[ترجمه]

«۷»

کِتَابُ صِفِّینَ، لِنَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ قَالَ: کَتَبَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِلَی الْأَسْوَدِ بْنِ قُطْنَهَ وَ اطْبُخْ لِلْمُسْلِمِینَ قِبَلَکَ مِنَ الطِّلَاءِ مَا یَذْهَبُ ثُلُثَاهُ وَ یَبْقَی ثُلُثُهُ (۲).

**[ترجمه]کتاب صفین: امیرالمؤمنین علیه السلام به اسود نوشت: برای مسلمانان از اب انگور نزد خودت چیزی بپز که دوسومش برود و ثلث آن باقی بماند. - . از بحار ۱۴ : ۹۱۷ چاپ کمپانی اضافه شده است. -

**[ترجمه]

«۸»

کِتَابُ زَیْدٍ النَّرْسِیِّ، قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الزَّبِیبِ یُدَقُّ وَ یُلْقَی فِی الْقِدْرِ ثُمَّ یُصَبُّ عَلَیْهِ الْمَاءُ وَ یُوقَدُ تَحْتَهُ فَقَالَ لَا تَأْکُلْهُ حَتَّی یَذْهَبَ الثُّلُثَانِ وَ یَبْقَی الثُّلُثُ فَإِنَّ النَّارَ قَدْ أَصَابَتْهُ قُلْتُ فَالزَّبِیبُ کَمَا هُوَ یُلْقَی فِی الْقِدْرِ وَ یُصَبُّ عَلَیْهِ ثُمَّ یُطْبَخُ وَ یُصَفَّی عَنْهُ الْمَاءُ فَقَالَ کَذَلِکَ هُوَ سَوَاءٌ إِذَا أَدَّتِ الْحَلَاوَهُ إِلَی الْمَاءِ وَ صَارَ حُلْواً بِمَنْزِلَهِ الْعَصِیرِ ثُمَّ نَشَّ مِنْ غَیْرِ أَنْ تُصِیبَهُ النَّارُ فَقَدْ حَرُمَ وَ کَذَلِکَ إِذَا أَصَابَتْهُ النَّارُ فَأَغْلَاهُ فَقَدْ فَسَدَ(۳).

۱- ۱. السرائر ص ۴۷۵ ط الأول، قال قدّس سرّه: تدل الروايه على أنّه إذا صب العصير فى الماء و غلا الجميع لا يحرم، و لا يشترط فى حله ذهاب الثلثين، و لم أر قائلا به من الاصحاب انتهى. أقول قد وجه بأن يكون الماء ضعفى العصير ثمّ يغلى حتّى يبقى الثلث من الجميع. و قد وجه أيضا بأن المراد أن الغليان بالنار دفعه لا يكون سببا للتخمير الذى يحرم العصير، فان التخمير انما يكون بغليانه بالطبع شيئا فشيئا أو بالنار القليل الحراره كالشمس فيغلى بحاله و يتخمر و يصير حراما. فحينئذ يجوز أن يصب الحصرم أو العصير فى قدر اللحم و يغلى شديدا كما يطبخ اللحم ثمّ يؤكل بعد الطبخ بلا مهله حتّى لا يغلى بعد ذلك بنفسه و يتخمر.

۲- ۲. ما بين العلامتين أضفناه من البحار ج ۱۴ ص ۹۱۷ ط الكمبانىّ.

۳- ۳. ما بين العلامتين زياده من ج ۱۴ ص ۹۱۷ ط الكمبانىّ و فى الأصل هكذا[كتاب زيد الزراد و زيد النرسى] و لعله كان[زيد الزراد أو زيد النرسى] و الترديد من الكاتب حيث كان يريد نقل الأحاديث من ج ۱۴ و كان فيه لفظ[كتاب] فقط، فاحتمل النقل من أحدهما فردد حتّى يراجع بعد ذلك و يكتب. نعم فى محكى الجواهر و طهاره الشيخ نسبه الحديث الى الكتابين. قال العلامه النورىّ ره فى المستدرک ج ۳ ص ۱۳۵ بعد نقل الحديث: هكذا متن الخبر فى نسختين من الأصل و كذا نقله المجلسىّ فيما عندنا من نسخ البحار و نقله فى المستند عنه، و لكن فى كتاب الطهاره للشيخ الأعظم تبعا للجواهر ساقا متنه هكذا ... الى أن قال: و لا يخفى ما فى المتن الذى ساقاه من التحريف و التصحيف و الزياده و كذا نسبه الى الزراد- يعنى فى الجواهر- فلاحظ.

**[ترجمه]کتاب زید نرسی: از امام صادق علیه السلام درباره کشمشی که کوبیده شود و در دیگ ریخته شودو آب به آن اضافه شود و اتش زیرش روشن شود سوال شد، حضرت فرمود: ازان نخورید تا دوسومش برود و ثلث آن باقی بماند، زیرا آتش به آن رسیده است. راوی گوید: از کشمشی که در دیگ ریخته شود و آب رویش بریزند و سپس پخته شود و از آب تصفیه شود سوال شد، فرمود: حکم همان است، اگر شیرینی به آب رسید و شیرین شد ان اب به منزله اب انگور است. سپس بخودی خود بدون اتش به جوش اید حرام است و نیز اگر آتش به ان برسد و غلیان کند قطعا فاسد شده است. - . همان -

**[ترجمه]

باب ۹۰ أحکام الخمر و انقلابها

روایات

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْخَمْرِ يَكُونُ أَوَّلُهُ خَمْراً ثُمَّ يَصِيرُ خَلًّا يُؤْكَلُ قَالَ إِذَا ذَهَبَ سُكْرُهُ فَلَا بَأْسَ بِهِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی از برادرش علیه السلام نقل کرد که کسی از او درباره شرابی که اول خمر بود و بعد سرکه شد پرسید، فرمود: اگر مستی اش برود اشکالی ندارد. - . قرب الاسناد : ۱۱۶ چاپ سنگی و ۱۵۵ چاپ نجف -

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عيون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْأَسَانِيدِ الثَّلَاثَةِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: كُلُوا خَلَّ الْخَمْرِ فَإِنَّهُ يَقْتُلُ الدِّيدَانَ فِي الْبَطْنِ وَ قَالَ كُلُوا خَلَّ الْخَمْرِ مَا انْفَسَدَ وَ لَا تَأْكُلُوا مَا أَفْسَدْتُمُوهُ أَنْتُمْ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: از آن حضرت روایت کرده که امیر مؤمنان علیه السّلام فرمود: شرابی که منقلب به سرکه شده (را میتوانید) بیاشامید، زیرا آن کرم معده را میکشد، و نیز فرمود: سرکه خمر منقلب به سرکه را بخورید که مسکر بودنش از بین رفته، نه آن آب انگوری که خود مسکر ساخته اید. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۴۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: إِنْ صُبَّ فِي الْخَمْرِ خَلٌّ لَمْ يَحِلَّ أَكْلُهُ حَتَّى تَذْهَبَ عَلَيْهِ أَيَّامٌ وَ تَصِيرَ خَلًّا ثُمَّ أُكِلَ بَعْدَ ذَلِكَ (۳).

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۱۶ ط حجر و ص ۱۵۵ ط نجف.

۲- ۲. عيون الأخبار ج ۲ ص ۴۰.

۳- ۳. فقه الرضا: ۳۸.

**[ترجمه]فقه الرضا: اگر در شراب سركه ريخته شود خوردنش حلال نمى شود مگر آنكه چند روزى بگذرد و سركه شود، بعد از آن خورده شود. -. فقه الرضا : ۳۸ -

**[ترجمه]

«۴»

سر، [السرائر] مِنْ جَامِعِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْخَمْرِ يُعَالَجُ بِالْمِلْحِ وَ غَيْرِهِ لِيُحَوَّلَ خَلًّا فَقَالَ لَا بَأْسَ بِمُعَالَجَتِهَا قُلْتُ فَإِنِّی عَالَجْتُهَا فَطَيَّنْتُ رَأْسَهَا ثُمَّ كَشَفْتُ عَنْهَا فَنَظَرْتُ إِلَيْهَا قَبْلَ الْوَقْتِ أَوْ بَعْدَهُ فَوَجَدْتُهَا خَمْراً أَ يَحِلُّ لِی إِمْسَاكُهَا فَقَالَ لَا بَأْسَ بِذَلِكَ إِنَّمَا إِرَادَتُكَ أَنْ يَتَحَوَّلَ الْخَمْرُ خَلًّا فَلَيْسَ إِرَادَتُكَ الْفَسَادَ(۱).

ص: ۱۷۹

۱- ۱. السرائر ص ۷ و قد مر فى الباب السابق تحت الرقم: ۵، أن العصير ان نش من غير أن تصيبه النار فدعه حتّى يصير خلا فى ذاته من غير أن يلقى فيه شى ء فان تغير بعد ذلك و صار خمرا فلا بأس أن تطرح فيه ملحا أو غيره حتّى يتحول خلا.

**[ترجمه]سرائر: از امام صادق علیه السلام نقل شده از شرابی که نمک و غیر ان به ان اضافه می شود تا سرکه شود سوال شد، فرمود:با این راه اشکالی ندارد، راوی گفت: وقتی این کار را می کنم سرش را گل مالی می کنم، وقتی آن را باز می کنم قبل یا بعد وقت می بینم که هنوز خمر است، آیا صحیح است ان را نگه دارم؟ فرمود: در این صورت اشکالی ندارد، زیرا قصد تو تبدیل ان به سرکه است، قصد تو فساد نیست. - . سرائر : ۷ و در باب قبلی شماره ۵ گذشت. اب انگور اگر بدون آتش رها شود و خود بخود سرکه شود بدون آنکه چیزی در آن ریخته شود، اگر دوباره تغییر کند و خمر شود، اشکالی ندارد که در آن نمک یا چیزی ریخته شود تا سرکه شود. -

**[ترجمه]

باب ۹۱ السرقه و الغلول و حدهما

الآیات

آل عمران: وَ ما كانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِما غَلَّ يَوْمَ الْقِيامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ ما كَسَبَتْ وَ هُمْ لا يُظْلَمُونَ (۱)

ص: ۱۸۰

۱- ۱. آل عمران: ۱۶۱ أقول: قرأ ابن كثير و أبو عمرو مع عاصم« أن يغل»- بفتح الياء و ضم الغين- و المعنى ما كان له أن يخون فی الغنيمه و الباقون بضم الياء و فتح الغين و المعنى ما كان له أن ينسب الى الخيانه، لان باب الافعال قد يجی ء للنسبه فمعنى أغله: نسبه الى الخيانه. روی عن ابن عبّاس و سعيد بن جبير أنّها نزلت فی قطيفه حمراء فقدت يوم بدر من المغنم فقال بعضهم: لعل النبیّ صلّى اللّه عليه و آله أخذها، فأنزل اللّه و ما كان لنبی أن يغل، أی و ما كان اللّه ليجعل نبيّا غالا، و عن ابن عبّاس أن معناه ما كان لنبی أن يقسم لطائفه من المسلمين و يترک طائفه و يجور فی القسمه، و لكن يقسم بالعدل و يأخذ فيه بأمر اللّه و يحكم بما أنزل اللّه عزّ و جلّ. و قد كان ابن عبّاس ينكر على من يقرأ قراءه ابن مسعود أن يغل- بضم الياء و فتح الغين- و يقول: كيف لا يكون له أن يغل و قد كان له أن يقتل، قال اللّه« وَ يَقْتُلُونَ الْأَنْبِياءَ بِغَيْرِ حَقٍّ» و لكن المنافقين اتهموا النبیّ صلّى اللّه عليه و آله فی شی ء من الغنيمه فأنزل اللّه و ما كان لنبی أن يغل». و نقل عن مقاتل أنّها نزلت فی غنائم أحد حين ترک الرماه المركز طلبا للغنيمه و قالوا نخشی أن يقول رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله« من أخذ شيئا فهو له» و لا يقسم كما لم يقسم يوم بدر. و وقعوا فی الغنائم، فقال رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله: أ ظننتم أنا نغل و لا نقسم لكم؟ فأنزلت الآيه. و اختار ابن هشام و ابن إسحاق فی السيره ج ۲ ص ۱۱۷ أن معنى الغلول الاكتتام و قال: أی ما كان لنبی أن يكتم الناس ما بعثه اللّه به اليهم عن رهبه من الناس و لا رغبه و من يفعل ذلک يأت يوم القيامه به ثمّ يجزى بكسبه. و الظاهر بقرينه عموم قوله« وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِما غَلَّ يَوْمَ الْقِيامَةِ» و أنّه لا يناسب اكتتام الوحی أن المراد بالغلول هو الخيانه و الاختلاس بأن يأخذ الرجل شيئا من المغنم و يدسه تحت ثيابه كما نص عليه الراغب. و قوله« ما كانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ» ليس يوهم أنه صلى الله عليه و آله كان بصدد ذلک فنهاه اللّه عزّ و جلّ حتی يؤوّل فی معنى الكلمه تاره و فی قراءتها تاره اخرى، بل المراد نفی الشأنيه كما ترى ذلک فی سائر الآيات المصدره بلفظ« ما كانَ» قال عزّ و جلّ:« وَ ما كانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمانَكُمْ» البقره: ۱۴۳« ما كانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتابَ وَ الْحُكْمَ وَ النُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِباداً لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ» آل عمران: ۷۶« وَ ما كانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ» آل عمران:

۱۴۵« وَ ما كانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِناً» النساء: ۹۲« ما كانَ لِلنَّبِيِّ وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ» براءه ۱۱۳« ما كانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ» الرعد: ۳۸« ما كانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ» الكهف: ۳۵ الى غير ذلك من الآيات المشابهه فكلها خطاب للمسلمين، يعلمهم أن ليس الشأن كما توهموا و قد أخطئوا حيث ظنوا أن ذلك جائز. فمعنى الآيه: ما كان من شأن نبى من الأنبياء فيما سبق- كيف بنبيكم محمّد و هو خاتم الأنبياء- أن يغل من الغنائم، فلا تظنوا به ذلك، و اعلموا أن من يغلل يأت بما غل يوم القيامه ثمّ يوفى هو مع كل نفس ما كسب و هم لا يظلمون، فلا تغلوا أنتم فى الغنيمه و تقولوا أن ذلك جائز لكل أحد حتّى للنبى صلى الله عليه و آله . روى أن النبىّ صلّى اللّه عليه و آله كان يأمر فينادى فى الناس« ردوا لخيط و المخيط فان الغلول. عار و شنار يوم القيامه» فجاء رجل بكبه من مغزل شعر فقال: انى أخذتها لا خيط بردعه بعيرى. فقال النبىّ صلّى اللّه عليه و آله أما نصيبى منها فهو لك، فقال الرجل أما إذا بلغ الامر هذا المبلغ فلا حاجه لى فيها.

المائده: وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَهُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُما جَزاءً بِما كَسَبا نَكالًا مِنَ

ص: ۱۸۱

اللَّهِ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ فَمَنْ تابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَ أَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱).

lt;meta info="- «وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ وَمَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ» ؛

- {و هیچ پیامبری را نسزد که خیانت ورزد و هر کس خیانت ورزد روز قیامت با آنچه در آن خیانت کرده بیاید آنگاه به هر کس [پاداش] آنچه کسب کرده به تمامی داده می شود و بر آنان ستم نرود} - . آل عمران / ۱۶۱، می گویم: ابن کثیر و ابوعمرو با عاصم «أن یغل» را به فتح یاء و ضم غین می خوانند و معنی آن این است که برای او نیست که در غنیمت خیانت کند. و باقون به ضم یاء و فتح غین می خوانند و معنی آن این است که برای او نیست به خیانت منسوب شود، زیرا باب افعال برای نسبت می آید پس معنی أغله یعنی او را به خیانت نسبت داد.

از ابن عباس و سعید بن جبیر روایت شده که این آیه در باره قطیفه قرمز نازل شده که در روز بدر ناپدید شد. بعضی گفتند شاید پیامبر صلی الله علیه و آله آن را برداشته است. خداوند نازل کرد که پیامبر خیانت نمی کند یعنی خداوند پیامبری را خیانت کار قرار نداده است. و از ابن عباس نقل شده که معنای آیه این است که اینکه پیامبر به یک طایفه از مسلمین سهمی دهد و گروه دیگری را رها کرده و در تقسیم ظلم کند نمی باشد ولکن به عدالت تقسیم می کند و به امر خدا چیزی را می گیرد و به وحی خدا حکم می کند.

ابن عباس منکر قرائت ابن مسعود شده است – ضم یاء و فتح غین – و می گوید: چگونه به او نسبت خیانت ندهند در حالی که نسبت قتل می دهند؟ خداوند می فرماید: «یقتلون الأنبیاء بغیر حق» ولکن منافقین به پیامبر در غنیمت اتهام زدند و خدا آیه نازل کرد: «و ما کان لنبی ان یغل»

از مقاتل نقل شده که این آیه در غنیمت های احد نازل شده، هنگامی که تیراندازان جایگاه خود را به خاطر غنیمت رها کردند و گفتند: نگرانیم که پیامبر بگوید هرکس چیزی برداشت برای خودش باشد و آنطور که در روز بدر قسمت نکرد امروز هم قسمت نکند. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: آیا فکر می کنید ما خیانت می کنیم و برای شما قسمت نمی کنیم؟ پس این آیه نازل شد.

ابن هشام و ابن اسحاق در سیره ۲ : ۱۱۷ معنای پنهان کردن را برای غلول اختیار کرده و گفته اند: پیامبر آنچه را که خداوند او را به خاطر آن مبعوث کرده است برای مردم کتمان نمی کند، نه از ترس مردم و نه از شوق، و هرکه این کار را انجام دهد در روز قیامت با آن می آید و به واسطه همان جزا می شود.

ظاهرا به قرینه عموم این آیه «ومن یغلل یأت بما غل یوم القیامه» و اینکه مناسب کتمان وحی نیست منظور از غلول، همان خیانت و اختلاس است. به این ترتیب که شخص چیزی از غنیمت بگیرد و زیر لباسش پنهان می کند همانطور که راغب گفته است.

و «ما کان لنبی ان یغل»، اشتباه نشود که پیامبر صلی الله علیه و آله درصدد این کار بود ولی خداوند او را نهی کرد، تا اینکه در معنای کلمه یک بار تأویل شود و در قرائت آن یک بار دیگر، بلکه همانطور که در سایر آیاتی که با لفظ «ما کان» شروع می

شود مراد، نفی شأنیت و جایگاه است.

خداونـد فرمود: «وَمَا كَانَ اللّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ» بقره / ۱۴۳؛ «مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ اللّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُواْ عِبَادًا لِّي مِن دُونِ اللّهِ » آل عمران / ۷۹؛ «وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلاَّ بِإِذْنِ الله » آل عمران / ۱۴۵؛ «وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا » نساء / ۹۲؛ «مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ » توبه / ۱۱۳؛ «وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلاَّ بِإِذْنِ اللّهِ » رعـد / ۳۸؛ «مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ » مريم / ۳۵؛ و آيـات مشابه ديگر كه همه آنها خطاب به مسلمانان است. براى اينكه آنها بدانند كه شأن پيامبر چنين نيست و اشتباه كرده اند، از اين جهت كه گمان بردنداين امر روا است.

معنى آيه: از شأن پيامبرى از پيامبران گذشته — چه برسد به پيامبر شما محمد كه خاتم انبياء است- نيست كه در غنائم خيانت كند. به او گمان بد نبريد و بدانيد كسى كه خيانت كند در روز قيامت با همان به محشر مى آيد سپس هرآنچه كسب كرده را بايد ببخشد. در حالى كه انبياء ظلم نمى كنند شما هم در غنيمت خيانت نكنيد و نگوييد كه خيانت براى هركسى حتى پيامبر جايز است.

روايت شده پيامبر صلى الله عليه و آله دستور داد بين مردم ندا دهند: نخ و سوزن را هم پس بدهيد، خيانت در روز قيامت ننگ آور است، مردى با كلاف نخى از مو آمد و گفت: من اين را گرفته ام تا پالان الاغم را بدوزم. پيامبر فرمود: نصيب من از آن براى تو. مرد گفت: وقتى كار به اينجا رسيد ديگر همين را هم نمى خواهم. -

- مائده: «وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُواْ أَيْدِيَهُمَا جَزَاء بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللّهِ وَاللّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ * فَمَن تَابَ مِن بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» ؛ - {و مرد و زن دزد را به سـزاى آنچه كرده اند دستشان را به عنوان كيفرى از جانب خدا ببريـد و خداونـد توانا و حكيم است * پس هر كه بعد از ستم كردنش توبه كند و به صـلاح آيد خدا توبه او را مى پذيرد كه خدا آمرزنده مهربان است} - . مائده / ۳۸ و ۳۹ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضى بعض الأخبار فى باب الزنا و شرب الخمر و باب الخيانه.

**[ترجمه]بعضى روايات در باب زنا و شرابخوارى و خيانت آمده است.

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ل، [الخصـال] قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: جَرَتْ فِي صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةَ الْجُمَحِيِّ ثَلَاثٌ مِنَ السُّنَنِ اسْتَعَارَ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله

علیه و آله سَبْعِینَ دِرْعاً حُطَمِیَّةً(۲)

فَقَالَ أَ غَصْباً یَا مُحَمَّدُ قَالَ بَلْ عَارِیَّةً مُؤَدَّاةً فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَ قَبْلَ هِجْرَتِی فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ وَ کَانَ رَاقِداً فِی مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ تَحْتَ رَأْسِهِ رِدَاؤُهُ فَخَرَجَ یَبُولُ فَجَاءَ وَ قَدْ سُرِقَ رِدَاؤُهُ فَقَالَ مَنْ ذَهَبَ بِرِدَائِی وَ خَرَجَ فِی طَلَبِهِ فَوَجَدَهُ فِی یَدِ رَجُلٍ فَرَفَعَهُ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ اقْطَعُوا یَدَهُ فَقَالَ أَ تَقْطَعُ یَدَهُ مِنْ أَجْلِ رِدَائِی یَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَنَا أَهَبُهُ لَهُ فَقَالَ صلی الله علیه و آله أَلَّا کَانَ هَذَا قَبْلَ أَنْ تَأْتِیَنِی بِهِ فَقُطِعَتْ یَدُهُ (۳).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: در صفوان بن امیه جمحی سه سنت جاری شد: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله هفتاد زره حطمی به عنوان عاریه از وی خواست، او گفت: ای محمّد اینها را به زور می خواهی؟ فرمود: بلکه به صورت عاریه می خواهم که باز پس داده می شود، پس گفت: یا رسول اللّه، آیا پیش از هجرت من باز پس می دهی؟ فرمود: بعد از فتح مکه هجرت نیست. و نیز او در مسجد خوابیده بود. لباس خود را زیر سرش گذاشته بود، از مسجد بیرون آمد تا بول کند، وقتی برگشت دید لباس او دزدیده شده، گفت: چه کسی لباس مرا برده است؟ و در جستجوی آن بیرون آمد و آن را در دست مردی یافت و او را نزد پیامبر صلی الله علیه و آله برد، پیامبر فرمود: دست او را ببرید، صفوان گفت: آیا به خاطر لباس من دست او را می برید؟ من آن را به او بخشیدم، پیامبر فرمود: چرا این کار را پیش از آنکه او را نزد من بیاوری انجام ندادی؟ و دستور داد دست آن مرد را بریدند. (سنت اول تعهد در باز پس دادن عاریه و سنت دوم اینکه دستور هجرت از مکه به مدینه پس از فتح مکه لغو شد و سنت سوم بریدن دست دزد). - . خصال ۱ : ۹۰ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ رَفَعَهُ إِلَی الرِّضَا علیه السلام قَالَ: لَا یَزَالُ الْعَبْدُ یَسْرِقُ حَتَّی إِذَا اسْتَوَی دِیَةَ یَدِهِ أَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَیْهِ (۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام رضا علیه السلام فرمود: بنده پیوسته دزدی می کند تاآنکه انچه دزدیده برابر با دیه یک دست شود انگاه خداوند دزدی او را اشکار می کند تا حد دزدی بر او جاری شود. - . عیون اخبار الرضا ۱ : ۲۸۹ -

**[ترجمه]

«۳»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ بَعْضِ

۱- ۱. المائده: ۳۸.

۲- ۲. تنسب الی حطمه بن محارب کان یعمل الدروع، أو هی التی تکسر السیوف، أو الثقیله العریضه.

۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۹۰.

۴- ۴. عیون الأخبار ج ۱ ص ۲۸۹.

أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَا یُقْطَعُ الْأَجِیرُ وَ الضَّیْفُ إِذَا سَرَقَا لِأَنَّهُمَا مُؤْتَمَنَانِ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: از امام صادق علیه السّلام نقل شده که فرمودند: دست اجیر و میهمانی که مال مستأجر و میزبان را سرقت کرده اند قطع نمی کنند زیرا این دو امین می باشند. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۲ -

**[ترجمه]

«۴»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ اسْتَأْجَرَ أَجِیراً فَأَخَذَ الْأَجِیرُ مَتَاعَهُ فَسَرَقَهُ فَقَالَ هُوَ مُؤْتَمَنٌ ثُمَّ قَالَ الْأَجِیرُ وَ الضَّیْفُ أَمِینَانِ لَیْسَ یَقَعُ عَلَیْهِمَا حَدُّ السَّرِقَهِ(۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: سماعه نقل کرده گفت: از او پرسیدم: مردی اجیری گرفته، اجیر متاع مستأجر را بر می دارد حکمش چیست؟ حضرت فرمودند: اجیر امین است سپس فرمودند: اجیر و میهمان امین بوده و حدّ سرقت را بر آنها جاری نمی کنند. - . همان -

**[ترجمه]

«۵»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَیْسٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: الضَّیْفُ إِذَا سَرَقَ لَمْ یُقْطَعْ وَ إِنْ أَضَافَ الضَّیْفُ ضَیْفاً فَسَرَقَ قُطِعَ ضَیْفُ الضَّیْفِ (۳).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت امام باقر علیه السّلام نقل شده که آن جناب فرمودند: میهمان هر گاه مال میزبان را سرقت کند دستش را قطع نمی کنند ولی اگر میهمان شخص دیگری را به خانه میزبان خود ضیافت کند و آن شخص مالی را از آن خانه سرقت نماید دست میهمان میهمان را قطع می کنند. - . همان -

**[ترجمه]

«۶»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ وَ عَبْدِ اللَّهِ ابْنَیْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: فِی رَجُلٍ اسْتَأْجَرَ أَجِیراً فَأَقْعَدَهُ عَلَی مَتَاعِهِ فَسَرَقَهُ قَالَ هُوَ مُؤْتَمَنٌ وَ قَالَ فِی رَجُلٍ أَتَی رَجُلًا فَقَالَ أَرْسَلَنِی فُلَانٌ إِلَیْکَ لِتُرْسِلَ إِلَیْهِ بِکَذَا وَ کَذَا فَأَعْطَاهُ وَ صَدَّقَهُ قَالَ فَلَقِیَ صَاحِبَهُ فَقَالَ لَهُ إِنَّ رَسُولَکَ أَتَانِی فَبَعَثْتُ مَعَهُ بِکَذَا وَ کَذَا فَقَالَ مَا أَرْسَلْتُهُ إِلَیْکَ وَ مَا أَتَانِی بِشَیْ ءٍ وَ زَعَمَ الرَّسُولُ أَنَّهُ قَدْ أَرْسَلَهُ وَ قَدْ دَفَعَهُ إِلَیْهِ قَالَ إِنْ وَجَدَ عَلَیْهِ بَیِّنَهً أَنَّهُ لَمْ یُرْسِلْهُ قُطِعَتْ یَدُهُ وَ مَعْنَی ذَلِکَ أَنْ یَکُونَ الرَّسُولُ قَدْ أَقَرَّ مَرَّهً أَنَّهُ لَمْ یُرْسِلْهُ وَ إِنْ لَمْ یَجِدْ بَیِّنَهً فَیَمِینُهُ بِاللَّهِ مَا أَرْسَلْتُ وَ یَسْتَوْفِی الْآخَرُ مِنَ الرَّسُولِ الْمَالَ قَالَ أَ

رَأَيْتَ إِنْ زَعَمَ أَنَّهُ إِنَّمَا حَمَلَهُ عَلَى ذَلِكَ الْحَاجَهُ قَالَ يُقْطَعُ لِأَنَّهُ سَرَقَ مَالَ الرَّجُلِ (۴).

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۲.

۲- ۲. المصدر نفسه ص ۲۲۲.

۳- ۳. المصدر نفسه ص ۲۲۲.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۳، و قال المؤلّف ره فی شرح الکافی ج ۷ ص ۲۲۷: لعله من کلام الکلینی- ره- أدخله بین الخبر لتصحیح شهاده النفی و هو غیر منحصر فیما ذکره اذ یمکن أن یکون ادعی رساله فی وقت محصور یمکن للشاهد الاطلاع علی عدمه و لعله ذکره علی سبیل التمثیل، أقول: بل هو من کلام أحد الرواه بقرینه هذا الحدیث، مع أن الفقیه و التهذیبین خال عنه، علی أن الصحیح من لفظ الحدیث أن یؤخر قول الراوی هذا عن کلام الامام« و ان یجد بینه» الخ و یکون مراد الراوی أن یمینه علی عدم الإرسال انما یفید إذا کان أقر مرّه فیکون القطع بشاهد- و هو إقرار نفسه مره- و یمین.

**[ترجمه]علل الشـرایع: حلبی، از حضـرت ابی عبـد اللّه علیه السّلام می پرسد: مردی اجیری می گیرد و او را بر متاع و مالش می نشانـد و می رود، اجیر متاع را می دزدد حکمش چیست؟ حضـرت می فرمایـد: اجیر امین است. سـپس راوی از امـام علیه السّلام می پرسـد: اگر شخصـی نزد دیگری آمد و گفت: فلانی که دوست تو است مرا فرسـتاده است که مال کذایی را به من دهی تـا به دسـتش برسانم. و آن شـخص مال را به او داد و تصـدیقش کرد که فرسـتاده دوست او است سـپس دوست خود را ملاقات کرد و گفت: فرسـتاده ات پیش من آمد و مال کذایی را به او دادم که به دست برساند. آن دوست گفت: من کسـی را نزد تو نفرستاده و هیچ کس چیزی به دست من نرسانده است اکنون در اینجا حکم چیست؟ حضرت فرمودند: اگر بیّنه ای قایم شود که او رسول را نفرسـتاده البتّه دست آن رسول سـارق را قطع می کننـد. (و معنـای این کلاـم آن است که رسول یـک بار اقرار نموده که آن شخص وی را نفرستاده) سپس حضرت اضافه کرده و فرمودند: و اگر بیّنه قائم نشده آن شخص باید قسم به خـدا بخورد که وی را نفرسـتاده، در این صورت صـاحب مـال، مالش را از رسول می گیرد. راوی می گویـد: عرض کردم چه می فرمایید: اگر رسول ادّعاء کند احتیاج و نیاز او را وادار به این عمل کرده است؟ حضـرت فرمودند: دسـتش را قطع می کنند زیرا مال آن شخص را سرقت کرده است. - . همان : ۲۲۳ -

**[ترجمه]

«۷»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنِ ابْنِ مَهْزِیَارَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ النَّضْرِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ جَمِیعاً عَنْ هِشَـامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ سُـلَیْمَانَ بْنِ خَالِـدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام عَنْ رَجُلٍ سَـرَقَ سَـرِقَهً فَکَافَرَ عَنْهَا(۱)

فَضُـرِبَ فَجَاءَ بِهَا بِعَیْنِهَا هَلْ یَجِبُ عَلَیْهِ الْقَطْعُ قَالَ نَعَمْ وَ لَکِنْ لَوِ اعْتَرَفَ وَ لَمْ یَجِئْ بِالسَّرِقَهِ لَمْ تُقْطَعْ یَـدُهُ لِأَنَّهُ اعْتَرَفَ عَلَی الْعَـذَابِ (۲).

**[ترجمه]علل الشـرایع: سلیمان بن خالد نقل کرده از حضرت ابو عبد اللّه علیه السّلام پرسیدم مردی مالی را سرقت کرده ولی انکـار می کنـد، او را می زننـد تـا وی مال را حاضـر می کنـد آیا دسـتش را قطع می نماینـد؟ حضـرت فرمودنـد: بلی ولی اگر اعتراف به سـرقت نمود و مال مسـروق را نیاورد دستش را قطع نمی کنند زیرا اعترافش به خاطر شکنجه بوده و تا مال را نیاورد سرقت مال ثابت نمی گردد. - . همان : ۲۲۲ -

**[ترجمه]

«۸»

ب، [قرب الإسـناد] عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَخِیهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ حَدٍّ مَا یُقْطَعُ فِیهِ السَّارِقُ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بَیْضَهُ حَدِیدٍ بِدِرْهَمَیْنِ أَوْ ثَلَاثَهٍ(۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام کاظم علیه السلام نقل شده کسی از مقدار مالی که دزدیدن ان موجب قطع دست دزد می شود پرسید، فرمود: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: کلاهخود آهنی که دو درهم یا سه درهم باشد. - . قرب الاسناد : ۱۱۲چاپ سنگی و ۱۴۹ چاپ نجف -

**[ترجمه]

«۹»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام قَالَ: لَا قَطْعَ فِی شَیْ ءٍ مِنْ طَعَامٍ غَیْرِ مَفْرُوغٍ مِنْهُ (۴).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام باقر از پدرش علیهما السلام نقل کرد که فرمود: در سرقت بخشی از غذایی که آن را رها نکرده اند، دست قطع نمی شود. - . همان : ۹۳ چاپ نجف -

**[ترجمه]

«۱۰»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ مُوسَی بْنِ بَکْرٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سَعِیدٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ رَجُلٍ اکْتَرَی حِمَاراً ثُمَّ أَقْبَلَ بِهِ إِلَی صَاحِبِ الثِّیَابِ فَابْتَاعَ مِنْهُمْ ثَوْباً أَوْ ثَوْبَیْنِ وَ تَرَکَ الْحِمَارَ قَالَ یُرَدُّ الْحِمَارُ إِلَی صَاحِبِهِ وَ یُتْبَعُ الَّذِی ذَهَبَ بِالثَّوْبَیْنِ وَ لَیْسَ عَلَیْهِ قَطْعٌ إِنَّمَا هِیَ خِیَانَةٌ(۵).

**[ترجمه]علل الشرایع: راوی گوید از حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم: مردی درازگوشی را کرایه می کند و با آن به نزد لباس فروشان رفته و از آنها یک یا دو جامه می خرد و سپس درازگوش را رها کرده و جامه را با خود می برد بدون این که ثمن آن را بپردازد حکم در اینجا چیست؟ حضرت می فرمایند: درازگوش را باید به صاحبش برگرداند و آن کس که جامه را برده تعقیب کنند و او را بگیرند ولی دستش را قطع نباید کرد چون فعل او سرقت نبوده بلکه خیانت می باشد. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۴ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی رَجُلٍ أَشَلِّ الْیَدِ الْیُمْنَی أَوْ أَشَلِّ الشِّمَالِ سَرَقَ قَالَ تُقْطَعُ یَدُهُ الْیُمْنَی عَلَی کُلِّ حَالٍ (۶).

**[ترجمه]علل الشرایع: ابن سنان، از حضرت صادق علیه السّلام پرسید: مردی که دست راست یا دست چپش شل می باشد

اگر سرقت کند حکمش چیست؟ فرمودند: در هر حال دست راستش را باید قطع نمود. -. همان -

**[ترجمه]

«۱۲»

ع، [علل الشرائع] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ وَ ابْنِ رِئَابٍ

ص: ۱۸۴

۱- ۱. فی نسخه الکافی ج ۷ ص ۲۲۳« فکابر عنها».

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۲.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۱۱۲ ط حجر ص ۱۴۹ ط نجف.

۴- ۴. قرب الإسناد ص ۹۳ ط نجف.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۴.

۶- ۶. المصدر ج ۲ ص ۲۲۴.

عَنْ زُرَارَةَ جَمِيعاً عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: فِی رَجُلٍ أَشَلِّ الْيُمْنَى سَرَقَ قَالَ تُقْطَعُ يَمِينُهُ شَلَّاءَ كَانَتْ أَوْ صَحِيحَةً فَإِنْ عَادَ فَسَرَقَ قُطِعَتْ رِجْلُهُ الْيُسْرَى فَإِنْ عَادَ خُلِّدَ فِی السِّجْنِ وَ أُجْرِیَ عَلَيْهِ طَعَامُهُ مِنْ بَيْتِ مَالِ الْمُسْلِمِينَ يُكَفُّ عَنِ النَّاسِ شَرُّهُ (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرده اند که آن جناب در باره مردی که دست راستش شل بود و سرقت کرد فرمودند: دست راست او را قطع باید کرد اعم از آنکه صحیح بوده یا فاسد و شل باشد و اگر دوباره سرقت نمود پای چپش را می برند و در صورتی که بار سوّم مرتکب آن شد وی را زندان ابد می کنند و از بیت المال مسلمانان طعامش را تهیّه کرده و به وی می دهند و بدین وسیله شرّ او را از سر مردم کم می کنند. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۳»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ عَنِ ابْنِ حُمَيْدٍ عَنِ ابْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِی السَّارِقِ إِذَا سَرَقَ قُطِعَتْ يَمِينُهُ وَ إِذَا سَرَقَ مَرَّةً أُخْرَى قُطِعَتْ رِجْلُهُ الْيُسْرَى ثُمَّ إِذَا سَرَقَ مَرَّةً أُخْرَى سَجَنَهُ وَ تُرِكَتْ رِجْلُهُ الْيُمْنَى يَمْشِی عَلَيْهَا إِلَى الْغَائِطِ وَ يَدُهُ الْيُسْرَى يَأْكُلُ بِهَا وَ يَسْتَنْجِی بِهَا.

وَ قَالَ: إِنِّی أَسْتَحِی مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ أَتْرُكَهُ لَا يَنْتَفِعُ بِشَیْ ءٍ وَ لَكِنْ أَسْجُنُهُ حَتَّى يَمُوتَ فِی السِّجْنِ.

وَ قَالَ علیه السلام: مَا قَطَعَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله مِنْ سَارِقٍ بَعْدَ يَدِهِ وَ رِجْلِهِ (۲).

**[ترجمه]علل الشرایع: از امام باقر علیه السّلام نقل کرده که آن جناب فرمودند: حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام در باره سارق چنین حکم فرمودند: هر گاه سارق سرقت کرد ابتداء دست راستش را قطع کرده و اگر بار دوّم به سرقت مبادرت نمود پای چپ او را قطع می نمایند و سپس اگر بار دیگر مرتکب سرقت شد زندانش کرده و پای راستش را قطع نمی کنند بلکه آن را به حال خود گذارده که با آن راه رفته و برای قضاء حاجت بتواند خود را به بیت التخلیه برساند و نیز دست چپش را قطع نکرده و به حال خود می گذارند تا با آن غذا خورده و نیز بتواند استنجاء کند. سپس حضرت فرمودند: من از خدا شرم می کنم سارق را به حالی قرار دهم که نتواند از هیچ چیز استفاده نموده و بهره ببرد ولی در عین حال زندانش می کنم تا در زندان بمیرد و نیز فرمودند: حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله و سلّم بعد از قطع دست و پای سارق هیچ عضو دیگری را از او قطع نمی فرمودند. - . همان : ۲۲۳ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ع، [علل الشرائع] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام لَا يَزِيدُ عَلَى قَطْعِ الْيَدِ وَ الرِّجْلِ وَ يَقُولُ إِنِّی لَأَسْتَحِی مِنْ رَبِّی أَنْ أَدَعَهُ لَيْسَ لَهُ مَا يَسْتَنْجِی بِهِ أَوْ يَتَطَهَّرُ

بِهِ.

قَالَ: وَ سَأَلْتُهُ إِنْ هُوَ سَرَقَ بَعْدَ قَطْعِ الْيَدِ وَ الرِّجْلِ قَالَ أَسْتَوْدِعُهُ السِّجْنَ وَ أُغْنِی عَنِ النَّاسِ شَرَّهُ (۳).

**[ترجمه]علل الشرایع: از امام باقر علیه السّلام نقل کرده که آن جناب فرمودند: حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام هیچ سارقی را بر بیش از قطع دست و پا شکنجه نمی کرده و می فرمودند: از پروردگارم شرم می کنم که سارق را به حالی رها کنم که نتواند استنجاء کرده یا خود را تطهیر نماید. راوی می گوید: و از آن حضرت پرسیدم: اگر سارق پس از قطع دست و پایش دوباره سرقت کرد با او چه خواهید نمود؟ حضرت فرمودند: او را در زندان گذارده و بدین وسیله مردم را از شرّ او در امان قرار می دهیم. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۵»

ع، [علل الشرائع] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْحُسَیْنِ عَنِ النَّضْرِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَارَهَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَلْ كَانَ عَلِیٌّ یَحْبِسُ أَحَداً مِنْ أَهْلِ الْحُدُودِ فَقَالَ لَا إِلَّا السَّارِقَ فَإِنَّهُ كَانَ یَحْبِسُهُ فِی الثَّالِثَهِ بَعْدَ مَا یَقْطَعُ

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۴.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۳.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۳.

يَدَهُ وَ رِجْلَهُ (۱).

**[ترجمه]علل الشرايع: ابن زراره گويد از حضرت صادق عليه السّلام پرسيدم: آيا على عليه السّلام كسى را كه حدّ بر او واجب بود حبس مى فرمودند: حضرت فرمودند: خير، مگر سارق را كه اگر بعد از قطع دست و پا براى بار سوّم سرقت مى نمود به حبس مى فرستادند. -. همان -

**[ترجمه]

«۱۶»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ السَّارِقِ وَ قَدْ قُطِعَ يَدُهُ فَقَالَ تُقْطَعُ رِجْلُهُ بَعْدَ يَدِهِ فَإِنْ عَادَ حُبِسَ فِي السِّجْنِ وَ أُنْفِقَ عَلَيْهِ مِنْ بَيْتِ مَالِ الْمُسْلِمِينَ (۲).

**[ترجمه]علل الشرايع: سماعه گفت: از او پرسيدم: سارقى كه دستش را قطع كرده اند و باز سرقت نموده چه بايد نمود؟ حضرت فرمودند: بعد از دست، پايش را قطع مى كنند و اگر بار سوّم سرقت نمود در زندان، او را زندانى مى كنند و از بيت المال مسلمين بر او انفاق كرده و اداره اش مى نمايند. -. همان -

**[ترجمه]

«۱۷»

ع، [علل الشرائع] بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ: تُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ وَ يُتْرَكُ إِبْهَامُهُ وَ صَدْرُ رَاحَتِهِ وَ تُقْطَعُ رِجْلُهُ وَ يُتْرَكُ لَهُ عَقِبُهُ يَمْشِي عَلَيْهَا(۳).

**[ترجمه]علل الشرايع: از حضرت ابى ابراهيم عليه السّلام نقل كرده كه آن جناب فرمودند: دست سارق را قطع مى كنند و انگشت شصت و گودى كف دستش را باقى مى گذارند چنانچه پايش را قطع كرده ولى پاشنه پا را به حال خود گذارده تا روى آن بتواند راه برود. -. همان : ۲۲۴ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أُتِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِرِجَالٍ قَدْ سَرَقُوا فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ فَقَالَ إِنَّ الَّذِي بَانَ مِنْ أَجْسَادِكُمْ قَدْ يَصِلُ إِلَى النَّارِ فَإِنْ تَتُوبُوا تَجُرُّوهَا وَ إِلَّا تَتُوبُوا تَجُرَّكُمْ (۴).

**[ترجمه]علـل الشـرایع: حضـرت صـادق علیه السّـلام فرمودنـد: مردانی را نزد امیر المؤمنین علیه السّـلام آوردنـد که جملگی سارق بوده فلذا دسـتهایشان را قطع کرده بودند، حضـرت به آنها فرمودند: انگشتانی که از اجساد شما جدا شده به آتش دوزخ رفته اند اگر از کردار خود توبه کنید شما آنها را از آتش دور کرده و نجاتشان می دهید و اگر توبه نکنید آنها شما را به آتش می کشانند. -. همان -

**[ترجمه]

«۱۹»

ع، [علـل الشـرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْـعَرِيِّ عَنْ أَبَانِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَهِ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ علیهم السلام قَالَ: لَيْسَ عَلَى الطَّرَّارِ وَ الْمُخْتَلِسِ قَطْعٌ لِأَنَّهَا دَغَارَهٌ مُعْلَنَهٌ وَ لَكِنْ يُقْطَعُ مَنْ يَأْخُذُ وَ يُخْفِي (۵).

**[ترجمه]علل الشرایع: حضرت علی علیه السّلام فرمودند: دست جیب بر و رباینده مال را قطع نمی کنند زیرا فعل این دو یک فساد و عمل ناهنجار علنی است امّا آن کس که مال دیگری را مخفیانه برمی دارد دستش را می برند. -. همان : ۲۳۰ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ع، [علـل الشـرائع] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام: فِي رَجُلٍ سَرَقَ

ص: ۱۸۶

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۳.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۳.

۳- ۳. المصدر نفسه ج ۲ ص ۲۲۴.

۴- ۴. المصدر نفسه ج ۲ ص ۲۲۴.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۰. و الدغاره و الدغره: أخذ الشی ء اختلاسا، و فی الحدیث« لا دفع فی الدغره» قاله الجوهریّ.

فَلَمْ يُقْدَرْ عَلَيْهِ ثُمَّ سَرَقَ مَرَّةً أُخْرَى فَجَاءَتِ الْبَيِّنَةُ فَشَهِدُوا عَلَيْهِ بِالسَّرِقَهِ الْأُولَى وَ السَّرِقَهِ الْأَخِيرَهِ قَالَ تُقْطَعُ يَدُهُ بِالسَّرِقَهِ الْأُولَى وَ لَا تُقْطَعُ رِجْلُهُ بِالسَّرِقَهِ الْأَخِيرَهِ فَقِيلَ لَهُ كَيْفَ تُقْطَعُ يَدُهُ بِالسَّرِقَهِ الْأُولَى وَ لَا تُقْطَعُ رِجْلُهُ بِالسَّرِقَهِ الْأَخِيرَهِ فَقَالَ لِأَنَّ الشُّهُودَ شَهِدُوا عَلَيْهِ بِالسَّرِقَهِ الْأُولَى وَ الْأَخِيرَهِ جَمِيعاً فِي مَقَامٍ وَاحِدٍ وَ لَوْ أَنَّ الشُّهُودَ شَهِدُوا عَلَيْهِ بِالسَّرِقَهِ الْأُولَى ثُمَّ أَمْسَكُوا حَتَّى تُقْطَعَ يَدُهُ ثُمَّ شَهِدُوا عَلَيْهِ بَعْدُ بِالسَّرِقَهِ الْأَخِيرَهِ قُطِعَتْ رِجْلُهُ الْيُسْرَى (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت ابی جعفر علیه السّلام نقل شده که آن حضرت راجع به مردی که مالی را سرقت کرد و بر او دست نیافتند سپس برای بار دوّم سرقت نمود، این بار بیّنه و شهود قایم شده و علیه او شهادت به سرقت اوّل و دوّم دادند فرمودند: دستش را به واسطه سرقت اوّلی قطع می کنند ولی پایش را به واسطه سرقت اخیر نمی برند. محضر مبارکش عرض شد: چرا به واسطه سرقت اوّلی دستش را قطع کرده ولی پایش را به واسطه سرقت اخیر قطع نمی کنند؟ فرمودند: زیرا شهود به سرقت اوّلی و دوّمی یک جا شهادت داده اند و اگر ابتداء به سرقت اوّلی شهادت می دادند سپس تأمّل می کردند تا دست سارق را قطع کنند و پس از آن به سرقت دوّمی شهادت می دادند البته پای چپ سارق را نیز قطع می کردند. - . همان : ۲۶۹ و ۲۷۰ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَرْبَعٌ لَا تَدْخُلُ بَيْتاً وَاحِدَهٌ مِنْهُنَّ إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يُعْمَرْ بِالْبَرَكَهِ الْخِيَانَهُ وَ السَّرِقَهُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزِّنَا(۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: امام صادق علیه السلام از پدرانش نقل کرده اند که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چهار چیز است که هر کدام وارد خانه ای نمی شود مگر آنکه آن را ویران می سازد: خیانت، سرقت، شرابخواری و زنا. - . ثواب الاعمال : ۲۱۷ -

**[ترجمه]

«۲۲»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ عَمِيرَهَ عَنِ ابْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مُدْمِنُ الزِّنَا وَ السَّرَقِ وَ الشُّرْبِ كَعَابِدِ وَثَنٍ (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: معتاد به زنا و دزدی و شراب مانند بت پرست است. - . همان : ۲۱۸ -

**[ترجمه]

«۲۳»

ضا، [فقه الرضا عليه السلام]: لَا يُقْطَعُ السَّارِقُ حَتَّى يُقِرَّ مَرَّتَيْنِ إِذَا لَمْ يَكُنْ شُهُودٌ وَ أُتِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِصَبِيٍّ قَدْ سَرَقَ فَأَمَرَ بِحَكِّ أَصَابِعِهِ عَلَى الْحَجَرِ حَتَّى خَرَجَ الدَّمُ ثُمَّ أُتِيَ بِهِ ثَانِيَةً وَ قَدْ سَرَقَ فَأَمَرَ بِأَصَابِعِهِ فَشُرِطَتْ ثُمَّ أُتِيَ بِهِ ثَالِثَةً وَ قَدْ سَرَقَ فَقَطَعَ أَنَامِلَهُ فَإِذَا سَرَقَ الْعَبْدُ فَعَلَى مَوْلَاهُ إِمَّا يُسَلِّمُهُ لِلْحَدِّ وَ إِمَّا يَغْرَمُ عَمَّا قَامَ عَلَيْهِ الْحَدُّ فَإِنْ أَقَرَّ الْعَبْدُ عَلَى نَفْسِهِ بِالسَّرَقِ لَمْ يُقْطَعْ وَ لَمْ يَغْرَمْ مَوْلَاهُ لِأَنَّهُ أَقَرَّ فِي

ص: ۱۸۷

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۶۹ و ۲۷۰.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۲۱۷.

۳- ۳. ثواب الأعمال ص ۲۱۸.

مَالِ غَیْرِهِ (۱).

**[ترجمه]فقه الرضا: دست دزد را قطع نمی کننـد مگر آنکه دو بار اقرار کنـد در صورتی که شاهـدی نباشـد، کودکی را نزد امیرالمؤمنین علیه السـلام آوردنـد که دزدی کرده بود حضـرت امر کرد کشـیدن انگشـتانش به سـنگ تـا خون بیایـد، بـار دوم آوردند دستور داد علامتی بگذارند، بار سوم دستور داد سر انگشتانش را قطع کنند.

اگر بنـده ای دزدی کرد بر مولا ـ واجب است یـا او را برای حـد تسلیم کنـد یـا غرامت ان را بپردازد، اگر بنـده خودش اقرار به دزدی کرد دستش قطع نمی شود و مولا غرامت نیز نمی دهد، زیرا او در مال غیر اقرار کرده است. - . فقه الرضا : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۲۴»

یـج، [الخرائـج و الجرائـح] رُوِیَ: أَنَّ أَسْوَدَ أُدْخِـلَ عَلَی عَلِیٍّ علیه السـلام فَقَـالَ یَـا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنِّی سَـرَقْتُ فَطَهِّرْنِی فَقَالَ لَعَلَّکَ سَرَقْتَ مِنْ غَیْرِ حِرْزٍ وَ نَحَّی رَأْسَهُ عَنْهُ فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ سَـرَقْتُ مِنْ حِرْزٍ فَطَهِّرْنِی فَقَالَ علیه السلام لَعَلَّکَ سَرَقْتَ غَیْرَ نِصَابٍ وَ نَحَّی رَأْسَهُ عَنْهُ فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ سَرَقْتُ نِصَاباً.

فَلَمَّا أَقَرَّ ثَلَـاثَ مَرَّاتٍ قَطَعَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام فَـذَهَبَ وَ جَعَلَ یَقُولُ فِی الطَّرِیقِ قَطَعَنِی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ إِمَامُ الْمُتَّقِینَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِینَ وَ یَعْسُوبُ الدِّینِ وَ سَیِّدُ الْوَصِـیِّینَ وَ جَعَلَ یَمْدَحُهُ فَسَمِعَ ذَلِکَ مِنْهُ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ وَ قَدِ اسْتَقْبَلَاهُ فَدَخَلَا عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ قَالا ـ رَأَیْنَـا أَسْوَدَ یَمْـدَحُکَ فِی الطَّرِیقِ فَبَعَثَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام مَنْ أَعَـادَهُ إِلَی عِنْـدِهِ فَقَـالَ لَهُ قَطَعْتُکَ وَ أَنْتَ تَمْدَحُنِی فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام إِنَّکَ طَهَّرْتَنِی وَ إِنَّ حُبَّکَ مِنْ قَلْبِی قَدْ خَالَطَ لَحْمِی وَ عَظْمِی فَلَوْ قَطَعْتَنِی إِرْباً إِرْباً لَمَّا ذَهَبَ حُبُّکَ مِنْ قَلْبِی فَدَعَا لَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ وَضَعَ الْمَقْطُوعَ إِلَی مَوْضِعِهِ فَصَحَّ وَ صَلُحَ کَمَا کَانَ (۲).

**[ترجمه]خرائـج و جرایح: روایت شده سیاه پوستی بر علی علیه السـلام وارد شد و گفت: یا امیرالمؤمنین من دزدی کرده ام مرا پاک کن، حضـرت فرمود: شاید محافظی نداشـته و تو دزدی کرده ای؟ و سرش را برگرداند، عرض کرد: یا امیرالمؤمنین با وجود محافظ دزدی کرده ام، فرمود: شاید ان مال کمتر از حد نصاب بوده و سـرش را برگرداند، عرض کرد: یا امیرالمؤمنین به حد نصاب بوده است.

وقتی سه بـار اقرار کرد حضـرت دسـتش را بریـد. رفت و در راه می گفت: امیرالمؤمنین دست مرا قطع کرده، امام پرهیزکاران، پیشوای پیشانی سپیدها، رهبر دین و اقای اوصـیا، مدح می کرد و این را حسنین علیهما السلام شنیدند و از او استقبال کردند، بر حضـرت وارد شدند و گفتند: سیاه چرده ای دیدیم که در راه مدح شما می کرد، حضرت خواست تا او را باز گردانند، فرمود: دست تو را بریـدم و تو مـدح می کنی؟ عرض کرد: یـا امیرالمؤمنین تو مرا پـاک کردی و این در حـالی است که علاقه شـدید قلبی من به شـما در گوشت و استخوانم مخلوط شده است، اگر مرا تکه تکه هم می کردی محبت شما از دلم بیرون نمی رفت. حضرت برای او دعا کرد و بخش بریده شده را در جایش گذاشت پس سالم و مثل قبل شد. - . مختار الخرائج : ۲۲۶ -

**[ترجمه]

«۲۵»

شا، [الإرشاد] رَوَى زَيْدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِی بَكْرِ بْنِ أَبِی أُوَيْسٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِمْعَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: أَنَّهُ كَانَ يَقْطَعُ يَدَ السَّارِقِ الْيُمْنَى فِی أَوَّلِ سَرِقَتِهِ فَإِنْ سَرَقَ ثَانِيَةً قَطَعَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى فَإِنْ سَرَقَ ثَالِثَةً خَلَّدَهُ فِی السِّجْنِ (۳).

**[ترجمه]ارشاد مفید: از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت شده: حضرت در اولین دزدی دست راست سارق را قطع می کرد و در مرتبه دوم پای چپش را، در دزدی سوم او را به زندان می انداخت. - . ارشاد مفید : ۲۵۱، باب ذکر برادران امام باقر علیه السلام -

**[ترجمه]

«۲۶»

شی، [تفسير العياشی] فِی رِوَايَةِ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا زَنَى الرَّجُلُ يُجْلَدُ وَ يَنْبَغِی لِلْإِمَامِ أَنْ يَنْفِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الَّتِی جُلِدَ بِهَا إِلَى غَيْرِهَا سَنَةً وَ كَذَلِكَ يَنْبَغِی

ص: ۱۸۸

۱- ۱. فقه الرضا: ۴۲.

۲- ۲. کتاب مختار الخرائج ص ۲۲۶، و نقله فی المستدرک ج ۳ ص ۲۴۰ بوجه أبسط من الخرائج نفسه.

۳- ۳. إرشاد المفید: ۲۵۱ باب ذکر اخوه أبی جعفر الباقر علیه السلام.

لِلرَّجُلِ إِذَا سَرَقَ وَ قُطِعَتْ يَدُهُ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: اگر مردی زنا کند شلاق می خورد و امام و حاکم می تواند او را تا یک سال تبعید کند و همچنین برای شخصی که دزدی کرده و دستش قطع شده سزاوار است.

**[ترجمه]

«۲۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ التَّیَمُّمِ فَتَلَا هَذِهِ الْآیَهَ وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَهُ فَاقْطَعُوا أَیْدِیَهُما(۲) وَ قَالَ فَاغْسِلُوا وُجُوهَکُمْ وَ أَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرافِقِ (۳) قَالَ فَامْسَحْ عَلَی کَفَّیْکَ مِنْ حَیْثُ مَوْضِعِ الْقَطْعِ قَالَ وَ ما کانَ رَبُّکَ نَسِیًّا(۴).

قَالَ وَ کَتَبَ إِلَیْنَا أَبُو مُحَمَّدٍ یَذْکُرُ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ عَامَّهِ أَصْحَابِهِ یَرْفَعُهُ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: أَنَّهُ کَانَ إِذَا قَطَعَ السَّارِقَ تَرَکَ الْإِبْهَامَ وَ الرَّاحَهَ فَقِیلَ لَهُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام تَرَکْتَ عَامَّهَ یَدِهِ قَالَ فَقَالَ لَهُمْ فَإِنْ تَابَ فَبِأَیِّ شَیْ ءٍ یَتَوَضَّأُ لِأَنَّ اللَّهَ یَقُولُ وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَهُ فَاقْطَعُوا أَیْدِیَهُما جَزاءً بِما کَسَبا نَکالًا مِنَ اللَّهِ ... فَمَنْ تابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَ أَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ ... غَفُورٌ رَحِیمٌ (۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام درباره تیمم سؤال شد و ایشان فرمودند: «وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَهُ فَاقْطَعُواْ أَیْدِیَهُمَا » ؛ {و مرد و زن دزد را دستشان را ببرید } - . مائده / ۳۸ - و فرمود: «فاغْسِلُواْ وُجُوهَکُمْ وَأَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرَافِقِ » ؛ {صورت و دستهایتان را تا آرنج بشویید} - . همان / ۶ - و فرمود: بر دو دستت از موضع قطع، مسح بکش. و فرمود: «وَمَا کَانَ رَبُّکَ نَسِیًّا » ؛ {و پروردگارت هرگز فراموشکار نبوده است} - . مریم / ۶۴ -

امیرالمؤمنین علیه السلام این گونه عمل می کرد که چون دست سارق را قطع می کرد، انگشت شست و کف دست برای او باقی می گذارد و به حضرت گفتند: ای امیرالمؤمنین، بخش بیشتر دستش را باقی گذاشته ای؟ به ایشان فرمود: اگر توبه نماید، آنگاه با چه وضو سازد؟ چرا که خدای متعال می فرماید: «وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَهُ فَاقْطَعُواْ أَیْدِیَهُمَا جَزَاء بِمَا کَسَبَا نَکَالًا مِّنَ اللّهِ وَاللّهُ عَزِیزٌ حَکِیمٌ*فَمَن تَابَ مِن بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللّهَ یَتُوبُ عَلَیْهِ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِیمٌ » ؛ {و مرد و زن دزد را به سزای آنچه کرده اند دستشان را به عنوان کیفری از جانب خدا ببرید و خداوند توانا و حکیم است*پس هر که بعد از ستم کردنش توبه کند و به صلاح آید خدا توبه او را می پذیرد که خدا آمرزنده مهربان است} - . مائده / ۳۸ و ۳۹ - . - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۱۸ -

**[ترجمه]

«۲۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: عَنْ رَجُلٍ سَرَقَ فَقُطِعَتْ یَدُهُ الْیُمْنَی ثُمَّ سَرَقَ فَقُطِعَتْ رِجْلُهُ الْیُسْرَی ثُمَّ

سَرَقَ الثَّالِثَهَ قَالَ کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یُخَلِّدُهُ فِی السِّجْنِ وَ یَقُولُ إِنِّی لَأَسْتَحِی مِنْ رَبِّی أَنْ أَدَعَهُ بِلَا یَدٍ یَسْتَنْظِفُ بِهَا وَ لَا رِجْلٍ یَمْشِی بِهَا إِلَی حَاجَتِهِ قَالَ وَ کَانَ إِذَا قَطَعَ الْیَدَ قَطَعَهَا دُونَ الْمَفْصِلِ وَ إِذَا قَطَعَ الرِّجْلَ قَطَعَهَا دُونَ الْکَعْبَیْنِ قَالَ وَ کَانَ لَا یُرَی أَنْ یَعْقِلَ عَنْ شَیْ ءٍ مِنَ الْحُدُودِ(۶).

۱- ۱. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۱۶.

۲- ۲. المائده: ۳۸.

۳- ۳. المائده: ۶.

۴- ۴. مریم: ۶۴.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۱۸.

۶- ۶. المصدر نفسه ج ۱ ص ۳۱۸ و فیه« أن یغفل» و الصحیح ما فی المتن، یقال: عقل عن فلان إذا لزمته دیه فأدیتها عنه، فالمراد بالعقل عن الحدّ التزام الرجل عن غیره أن یحد عوضا عنه، لکنه فی الفقیه ج ۴ ص ۴۶ من طبعته الحدیثه« أن یعفی»: و هکذا نقله فی الوسائل.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: زراره از امام باقر علیه السلام سؤال کرد: مردی سرقت کرده و دست راستش قطع می شود، آنگاه دوباره سرقت می کند و دست چپش هم قطع می شود و برای بار سوم هم سرقت می کند. فرمود: امیرالمؤمنین این فرد را در زندان نگاه می داشت و می فرمود: به راستی که حیا می کنم از خدایم که او را بی دست بگذارم که با آن خود را طهارت بکند و بدون پایی که با آن به دنبال نیازهایش برود. و فرمود: و او چون دست سارقی را قطع می کرد، بدون اینکه به مفصل برسد قطع می کرد و چون پای سارق را قطع می کرد، بدون قطع قوزک ها بود و بر این باور بود که نباید ذره ای از حدود فراموش گردد. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا أُخِذَ السَّارِقُ قُطِعَ مِنْ وَسَطِ الْكَفِّ فَإِنْ عَادَ قُطِعَتْ رِجْلُهُ مِنْ وَسَطِ الْقَدَمِ فَإِنْ عَادَ اسْتُودِعَ السِّجْنَ فَإِنْ سَرَقَ فِی السِّجْنِ قُتِلَ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: سماعه از امام صادق علیه السلام روایت کرد که فرمود: اگر سارق را بگیرند کف دست او را از وسط قطع می کنند و اگر تکرار کند قدمش از وسط قطع گردد و اگر باز هم تکرار نمود به زندان افکنده می شود. و اگر در زندان هم دزدی کرد، کشته شود. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ السَّكُونِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام: أَنَّهُ أُتِیَ بِسَارِقٍ فَقَطَعَ یَدَهُ ثُمَّ أُوتِیَ بِهِ مَرَّةً أُخْرَى فَقَطَعَ رِجْلَهُ الْیُسْرَى ثُمَّ أُوتِیَ بِهِ ثَالِثَةً فَقَالَ إِنِّی لَأَسْتَحِی مِنْ رَبِّی أَنْ لَا أَدَعَ لَهُ یَداً یَأْكُلُ بِهَا وَ یَشْرَبُ بِهَا وَ یَسْتَنْجِی بِهَا وَ رِجْلًا یَمْشِی عَلَیْهَا فَجَلَدَهُ وَ اسْتَوْدَعَهُ السِّجْنَ وَ أَنْفَقَ عَلَیْهِ مِنْ بَیْتِ الْمَالِ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق از پدرش علیهما السلام از امیرالمؤمنین روایت کرده که سارقی را نزد حضرت آوردند و دست وی را قطع نمود، و آنگاه بار دیگر او را آوردند و پای او را قطع نمود، و آنگاه برای بار سوم او را آوردند و حضرت فرمود: به راستی که شرمم می آید از آنکه او را بی دستی گذارم که با آن بخورد و بنوشد و طهارت بکند و بی پایی گذارم که با آن راه برود. پس او را تازیانه زد و به زندان افکند و از بیت المال روزی او را داد. - . همان : ۳۱۹ -

**[ترجمه]

«۳۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ جَمِیلٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحَدِهِمَا أَنَّهُ علیه السلام قَالَ: لَا یُقْطَعُ السَّارِقُ حَتَّى یُقِرَّ بِالسَّرِقَهِ مَرَّتَیْنِ فَإِنْ

رَجَعَ ضَمِنَ السَّرِقَهَ وَ لَمْ يُقْطَعْ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ شُهُودٌ(۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: جمیل از یکی از اصحاب شیعه از یکی از دو امام علیه السلام روایت کرده که فرمود: دست یا پای سارق قطع نمی شود مگر آنکه دوبار به سرقت اعتراف نماید و اگر از اعتراف بازگشت نماید، سرقت به عهده وی هست و اگر شاهدانی در بین نباشند دستش قطع نمی شود. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۲»

شی، [تفسير العياشي] عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ: لَا يُقْطَعُ إِلَّا مَنْ نَقَبَ بَيْتاً أَوْ كَسَرَ قُفْلًا(۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق از پدرش علیهما السلام روایت کرده که فرمود: دست و پای کسی قطع نمی شود مگر آنکه به خانه ای نقب زند یا قفلی را بشکند. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۳»

شی، [تفسير العياشي] عَنْ زُرْقَانَ صَاحِبِ ابْنِ أَبِي دُوَادَ(۵) وَ صَدِيقِهِ بِشِدَّهٍ قَالَ:

ص: ۱۹۰

۱- ۱. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۳۱۸.

۲- ۲. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۳۱۹.

۳- ۳. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۳۱۹.

۴- ۴. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۳۱۹.

۵- ۵. في المصدر« ابن أبي داود» و هو سهو و الصحيح ما أثبتناه في الصلب، و دواد كغراب و الرجل أحمد بن أبي دواد كان قاضيا ببغداد في عهد المأمون و المعتصم و الواثق و المتوكل و كان بينه و بين محمّد بن عبد الملك الزيات وزير المعتصم و الواثق عداوه ففلج في سنه ۲۳۳ و سخط عليه المتوكل و على ولده أبي الوليد محمّد بن أحمد، و كان على القضاء، فأخذ من أبي الوليد محمّد بن أحمد مائه و عشرين ألف دينار و جوهرا بأربعين ألف دينار مصادره و سيره الى بغداد من سامرّاء، و كانت وفاته في ۲۴۰ الهجريه. و أمّا زرقان صاحب ابن أبي دواد فلعله أبو جعفر الزيات المحدث.

رَجَعَ ابْنُ أَبِی دُوَادَ ذَاتَ یَوْمٍ مِنْ عِنْدِ الْمُعْتَصِمِ وَ هُوَ مُغْتَمٌّ فَقُلْتُ لَهُ فِی ذَلِکَ فَقَالَ وَدِدْتُ الْیَوْمَ أَنِّی قَدْ مِتُّ مُنْذُ عِشْرِینَ سَنَهً قَالَ قُلْتُ لَهُ وَ لِمَ ذَاکَ قَالَ لِمَا کَانَ مِنْ هَذَا الْأَسْوَدِ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی الْیَوْمَ بَیْنَ یَدَیْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ قُلْتُ لَهُ وَ کَیْفَ کَانَ ذَلِکَ قَالَ إِنَّ سَارِقاً أَقَرَّ عَلَی نَفْسِهِ بِالسَّرِقَهِ وَ سَأَلَ الْخَلِیفَهَ تَطْهِیرَهُ بِإِقَامَهِ الْحَدِّ عَلَیْهِ فَجَمَعَ لِذَلِکَ الْفُقَهَاءَ فِی مَجْلِسِهِ وَ قَدْ أَحْضَرَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ فَسَأَلْنَا عَنِ الْقَطْعِ فِی أَیِّ مَوْضِعٍ یَجِبُ أَنْ یُقْطَعَ قَالَ فَقُلْتُ مِنَ الْکُرْسُوعِ (۱)

قَالَ وَ مَا الْحُجَّهُ فِی ذَلِکَ قَالَ قُلْتُ لِأَنَّ الْیَدَ هِیَ الْأَصَابِعُ وَ الْکَفُّ إِلَی الْکُرْسُوعِ لِقَوْلِ اللَّهِ فِی التَّیَمُّمِ فَامْسَحُوا بِوُجُوهِکُمْ وَ أَیْدِیکُمْ (۲) وَ اتَّفَقَ مَعِی عَلَی ذَلِکَ قَوْمٌ وَ قَالَ آخَرُونَ بَلْ یَجِبُ الْقَطْعُ مِنَ الْمِرْفَقِ قَالَ وَ مَا الدَّلِیلُ عَلَی ذَلِکَ قَالُوا لِأَنَّ اللَّهَ لَمَّا قَالَ وَ أَیْدِیَکُمْ إِلَی الْمَرافِقِ فِی الْغَسْلِ دَلَّ ذَلِکَ عَلَی أَنَّ حَدَّ الْیَدِ هُوَ الْمِرْفَقُ قَالَ فَالْتَفَتَ إِلَی مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ فَقَالَ مَا تَقُولُ فِی هَذَا یَا أَبَا جَعْفَرٍ فَقَالَ قَدْ تَکَلَّمَ الْقَوْمُ فِیهِ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ دَعْنِی مِمَّا تَکَلَّمُوا بِهِ أَیُّ شَیْ ءٍ عِنْدَکَ قَالَ أَعْفِنِی عَنْ هَذَا یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ أَقْسَمْتُ عَلَیْکَ بِاللَّهِ لَمَّا أَخْبَرْتَ بِمَا عِنْدَکَ فِیهِ فَقَالَ علیه السلام أَمَّا إِذْ أَقْسَمْتَ عَلَیَّ بِاللَّهِ إِنِّی أَقُولُ إِنَّهُمْ أَخْطَئُوا

۱- ۱. الکرسوع: کعصفور: طرف الزند الذی یلی الخنصر الناتئ عند الرسغ، أو عظیم فی طرف الوظیف ممّا یلی الرسغ من وظیف الشاء و نحوها من غیر الآدمیین. قاله الفیروزآبادی.

۲- ۲. المائده: ۶.

فِيهِ السُّنَّهَ فَإِنَّ الْقَطْعَ يَجِبُ أَنْ يَكُونَ مِنْ مَفْصِلِ أَصُولِ الْأَصَابعِ فَيُتْرَکُ الْکَفُّ.

قَالَ وَ مَا الْحُجَّهُ فِی ذَلِکَ قَالَ قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله السُّجُودُ عَلَی سَبْعَهِ أَعْضَاءٍ الْوَجْهِ وَ الْیَدَیْنِ وَ الرُّکْبَتَیْنِ وَ الرِّجْلَیْنِ فَإِذَا قُطِعَتْ یَدُهُ مِنَ الْکُرْسُوعِ أَوِ الْمِرْفَقِ لَمْ یَبْقَ لَهُ یَدٌ یَسْجُدُ عَلَیْهَا وَ قَالَ اللَّهُ تَبارَکَ وَ تَعَالَی وَ أَنَّ الْمَساجِدَ لِلَّهِ (۱) یَعْنِی هَذِهِ الْأَعْضَاءَ السَّبْعَهَ الَّتِی یَسْجُدُ عَلَیْهَا فَلا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَداً وَ مَا کَانَ لِلَّهِ لَمْ یُقْطَعْ قَالَ فَأَعْجَبَ الْمُعْتَصِمُ ذَلِکَ وَ أَمَرَ بِقَطْعِ یَدِ السَّارِقِ مِنْ مَفْصِلِ الْأَصَابعِ دُونَ الْکَفِّ قَالَ ابْنُ أَبِی دُوَادَ قَامَتْ قِیَامَتِی وَ تَمَنَّیْتُ أَنِّی لَمْ أَکُ حَیّاً(۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: زرقان دوست ابن ابی داود و رفیق صمیمی وی نقل می کند که: روزی ابن ابی داود غمزده از نزد معتصم بازگشت و چون از حالش پرسیدم گفت: ای کاش که بیست سال پیش مرده بودم. به او گفتم: آخر چرا؟ گفت: به خاطر آنچه امروز از این سیاه، ابی جعفر محمد بن علی بن موسی (علیه السلام) نزد امیرمؤمنان معتصم دیدم. گفتم: مگر چگونه بود؟ گفت: سارقی علیه خود به سرقت اعتراف نمود و خلیفه خواست که با اجرای حد بر وی او را پاک نماید و برای این کار فقیهان را در محضر خود جمع نمود و محمد بن علی را نیز فراخوانده بود. آنگاه از ما درباره قطع پرسید که از کجای دست باید قطع شود. گوید: من گفتم که از زند زیرین. گفت: و برهان تو بر این چیست؟ گفتم که زیرا دست یعنی انگشتان و کف دست تا زند زیرین. چرا که خداوند در تیمم می فرماید: «فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم» - . نساء / ۴۳ - و گروهی از حاضران با من موافقت نمودند و برخی نیز گفتند: بلکه قطع بایستی از آرنج صورت گیرد. گفت: و دلیل شما بر این چیست؟ گفتند: زیرا که خدای تعالی درباره شستن دست در وضو می فرماید: «و ایدیکم الی المرافق» - . مائده / ۶ - و معلوم می شود که حد و مرز دست، آرنج است.

گوید: آنگاه رو سوی محمد بن علی کرد و گفت: ای ابوجعفر، دراین باره چه می گویی؟ و فرمود: دیگران درباره آن سخن گفتند ای امیر مؤمنان. گفت: رها کن آنچه را گفته اند، نظر خود را بگو. فرمود: مرا معذور دارید ای امیرمؤمنان. گفت: به خدا سوگند که راهی نیست جز اینکه ما را از آنچه می دانی آگاه سازی. پس فرمود: اما چون به خدا سوگند خوردی ، باید بگویم که ایشان دراین باره به راه سنت نرفته اند و قطع بایستی از مفصل ریشه انگشتان باشد و کف دست قطع نمی شود. گفت: و برهان شما بر این چیست؟ فرمود: سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله که فرمود: سجده بر هفت عضو است: صورت، دو دست، دو زانو و دو پا، و اگر دست از زند زیرین یا آرنج قطع شود دیگر دستی وجود نخواهد داشت تا بر آن سجده کند و خداوند تبارک و تعالی فرموده است: «و أنّ المساجد لله» - . جن / ۱۸ - و منظور از مساجد، این هفت عضو است که بر آن سجده می شود، «فلا تدعوا مع الله احدا» - . همان - و آنچه از آن خداست قطع نگردد. گوید: و معتصم از این سخن بسیار خشنود گشت و دستور داد دست سارق را از مفاصل انگشتان و بدون کف دست قطع کنند.

ابن ابی دؤاد گوید: قیامت برایم به پا شد و آرزو کردم که ای کاش زنده نبودم. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۱۹ و ۳۲۰ -

**[ترجمه]

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب أَبُو عَلِيِّ بْنِ رَاشِدٍ وَ غَيْرُهُ قَالُوا: كَتَبَ جَمَاعَةُ الشِّيعَةِ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام مَا يَقُولُ الْعَالِمُ فِي رَجُلٍ نَبَشَ قَبْرَ مَيِّتٍ وَ قَطَعَ رَأْسَ الْمَيِّتِ وَ أَخَذَ الْكَفَنَ الْجَوَابُ بِخَطِّهِ يُقْطَعُ السَّارِقُ لِأَخْذِ الْكَفَنِ مِنْ وَرَاءِ الْحِرْزِ وَ يُلْزَمُ مِائَةَ دِينَارٍ لِقَطْعِ رَأْسِ الْمَيِّتِ (٣).

**[ترجمه]مناقب: جماعتی شیعی به امام موسی کاظم علیه السلام نامه نوشتند: عالم درباره مردی که نبش قبر کرده و سرمیت را بریده و کفنش را دزدیده است چه می فرماید؟ جواب به خط حضرت: دستش بریده می شود چون کفن را با وجودمحافظ دزدیده است، صد دینار هم به خاطر بریدن سر باید بپردازد. - . مناقب ابن شهرآشوب ۴ : ۲۹۲، در ضمن حدیثی طولانی. -

**[ترجمه]

«۳۵»

ین، [كتاب حسين بن سعيد] و النوادر عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمَسْعُودِيِّ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يُقْطَعُ مِنَ السَّارِقِ أَرْبَعَةُ أَصَابِعَ وَ يُتْرَكُ الْإِبْهَامُ وَ يُقْطَعُ الرِّجْلُ مِنَ الْمَفْصِلِ وَ يُتْرَكُ الْعَقِبُ يَطَأُ عَلَيْهِ (۴).

**[ترجمه]نوادر: امام صادق علیه السلام فرمود: از سارق چهار انگشت بریده می شود غیر از انگشت ابهام،و پا از مفصل بریده می شود و پاشنه گذاشته می شود تا بر ان راه برود . - . ر.ك نوادر ذیل كتاب فقه الرضا : ۷۷ -

**[ترجمه]

«۳۶»

ین، [كتاب حسين بن سعيد] و النوادر عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا

۱- ۱. الجن: ۱۸.

۲- ۲. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۳۱۹ و ۳۲۰.

۳- ۳. مناقب ابن شهرآشوب ج ۴ ص ۲۹۲ فی حديث طويل، و بعده« لانا جعلناه بمنزله الجنين فی بطن أمه قبل أن ينفخ فيه الروح، فجعلنا فی النطفه عشرين دينارا.

۴- ۴. راجع النوادر ذيل كتاب فقه الرضا ص ۷۷.

عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ: یُقْطَعُ السَّارِقُ فِی کُلِّ شَیْ ءٍ یَبْلُغُ ثَمَنُهُ مِجَنّاً وَ هُوَ رُبُعُ دِینَارٍ إِنْ کَانَ سَرَقَ مِنْ بَیْتٍ أَوْ سُوقٍ أَوْ غَیْرِ ذَلِکَ وَ الْأَشَلُّ الْیَمِینِ وَ الشِّمَالِ مَتَی سرقت [سَرَقَ] قُطِعَتْ لَهُ الْیُمْنَی عَلَی کُلِّ الْأَحْوَالِ.

قَالَ: وَ یُقْطَعُ مِنَ السَّارِقِ الرِّجْلُ بَعْدَ الْیَدِ فَإِنْ عَادَ فَلَا قَطْعَ عَلَیْهِ وَ لَکِنَّهُ یُخَلَّدُ فِی السِّجْنِ وَ یُنْفَقُ عَلَیْهِ مِنْ بَیْتِ الْمَالِ (۱).

**[ترجمه]نوادر: ابن سنان گفت از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: دست دزد در هر چیزی که مبلغ ان به ربع دینار برسد قطع می شود چه دزدی از خانه یا بازار و یا غیر اینها باشد. کسی که دست راست و چپش فلج است اگر دزدی کند در هر حالی دست راستش قطع می شود.

فرمود: در دزد پا بعد از دست بریده می شود. اگر تکرار شد چیزی قطع نمی شود، لکن در زندان می ماند و از بیت المال به او می دهند. - . همان -

**[ترجمه]

«۳۷»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] قَالَ أَبِی: وَ الصَّبِیُّ مَتَی سَرَقَ عُفِیَ عَنْهُ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَیْنِ فَإِنْ عَادَ قُطِعَ أَسْفَلُ مِنْ ذَلِکَ.

**[ترجمه]فقه الرضا: پدرم علیه السلام فرمود: بچه تا یکی دو بار اگر دزدی کرد بخشیده می شود، اگر تکرار شد کوتاه ترین [انگشتانش] بریده می شود.

**[ترجمه]

«۳۸»

نهج، [نهج البلاغه] فِی کَلَامٍ لَهُ علیه السلام: وَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَجَمَ الزَّانِیَ الْمُحْصَنَ ثُمَّ صَلَّی عَلَیْهِ ثُمَّ وَرَّثَهُ أَهْلَهُ وَ قَتَلَ الْقَاتِلَ وَ وَرَّثَ مِیرَاثَهُ أَهْلَهُ وَ قَطَعَ السَّارِقَ وَ جَلَدَ الزَّانِیَ غَیْرَ الْمُحْصَنِ ثُمَّ قَسَمَ عَلَیْهِمَا مِنَ الْفَیْ ءِ وَ نَکَحَا الْمُسْلِمَاتِ فَأَخَذَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِذُنُوبِهِمْ وَ أَقَامَ حَقَّ اللَّهِ فِیهِمْ وَ لَمْ یَمْنَعْهُمْ سَهْمَهُمْ مِنَ الْإِسْلَامِ وَ لَمْ یُخْرِجْ أَسْمَاءَهُمْ مِنْ بَیْنِ أَهْلِهِ (۲).

۱- ۱. راجع ذیل کتاب فقه الرضا ص ۷۷.

۲- ۲. نهج البلاغه تحت الرقم ۱۲۵ من قسم الخطب، و المتن الذی جعلناه بین العلامتین ساقط من الأصل.

**[ترجمه]نهج البلاغه: [و حال اینکه می دانید پیامبر صلّی اللّه علیه و آله زناکار همسردار را سنگسار می کرد سپس بر جنازه اش نماز می خواند و ارثش را به اهلش می سپرد، قاتل را می کشت و ارثش را به زن و فرزندش می داد، دست سارق را قطع می کرد، و زناکار بی همسر را تازیانه می زد، آن گاه قسمت هر دو را از غنیمت می پرداخت و حق داشتند زنان مسلمان را به همسری بگیرند، پیامبر صلّی اللّه علیه و آله گناهکاران را به خاطر گناهشان مؤاخذه می کرد، و حق خدا را نسبت به آنان اجرا می نمود، ولی سهم اسلامی آنان را از آنان منع نمی کرد، و نامشان را از دفتر مسلمانان حذف نمی نمود]. - . نهج البلاغه، بخش خطبه ها شماره ۱۲۵ -

**[ترجمه]

باب ۹۲ حد المحارب و اللص و جواز دفعهما

الآيات

المائده: أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْساً بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسادٍ فِي الْأَرْضِ الآيه(۱)

و قال تعالى: إِنَّما جَزاءُ الَّذِينَ يُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَساداً أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَهِ عَذابٌ عَظِيمٌ (۲).

lt;meta info=""- «مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الأَرْضِ » ؛ { هر کس کسی را جز به قصاص قتل یا [به کیفر] فسادی در زمین بکشد} - . مائده / ۳۲، همچنین آیه «من أجل ذلک کتبنا علی بنی اسرائیل أنه من قتل نفسا بغیر نفس أو فساد فی الارض فکأنما قتل الناس جمیعا و من أحیاها فکأنما احیا الناس جمیعا» علی بن ابراهیم گفت: لفظ آیه مخصوص بنی اسرائیل است و معنای آن درباره همه مردم جاری است و این سخن «و من أحیاها فکأنما احیا الناس جمیعا » فرمود: کسی که مردم را از آتش سوزی و غرق شدن یا خراب شدن یا حیوان درنده نجات دهد و یا کمک کردن به او تا بی نیاز شود و یا او را از فقر به ثروت برساند، و بهتر از اینها آنکه او را از گمراهی به سوی هدایت ببرد.

می گویم: شاید وجه در این آیه: «و من أجل ذلک» و آیه بعد، داستان خبر فرزندان آدم باشد، که در ابتدای خلقت یکی از آنها کشته شدند که اگر کشته نمی شد انسان های زیادی از صلب او به وجود می آمدند، بنابر ازین وقتی برادرش را کشت، انگار کوچک تا بزرگ و همه مردم کشته شده اند. -

- «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُواْ أَوْ يُصَلَّبُواْ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلافٍ أَوْ يُنفَوْاْ مِنَ الأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ » ؛ { سزای کسانی که با [دوستداران] خدا و پیامبر او می جنگند و در زمین به فساد می کوشند جز این نیست که کشته شوند یا بر دار آویخته گردند یا دست و پایشان در خلاف جهت یکدیگر بریده شود یا از آن سرزمین تبعید گردند این رسوایی آنان در دنیاست و در آخرت عذابی بزرگ خواهند داشت } - . همان / ۳۳ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

فس، [تفسير القمی]: إِنَّما جَزاءُ الَّذِينَ يُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَساداً.

فَإِنَّهُ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ حَارَبَ

ص: ۱۹۴

۱- ۱. الآيه فی سوره المائده: ۳۲ هكذا:« مِنْ أَجْلِ ذلِكَ كَتَبْنا عَلى بَنِی إِسْرائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْساً بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسادٍ فِی الْأَرْضِ فَكَأَنَّما قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعاً، وَ مَنْ أَحْياها فَكَأَنَّما أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً» قال علىّ بن إبراهيم: لفظ الآيه خاصّ فی بنی إسرائيل و معناه جار فی الناس كلهم، و قوله« وَ مَنْ أَحْياها فَكَأَنَّما أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً» قال: من أنقذها من حرق أو غرق أو هدم أو سبع أو كفله حتّى يستغنی أو أخرجه من فقر الى غنى، و أفضل من ذلك ان أخرجه من ضلال الى هدى. أقول و لعلّ الوجه فی قوله« من أجل ذلك» و الآيه بعد قصه نبأ ابنی آدم، أنه قتل أحد ابنيه فی أول الخلقه، و لو لم يقتل لجرى من صلبه خلق كثير مثل ما جرى من ولده الآخر فالذی قتل أخاه كأنّه قتل هذا الجم الغفير من الناس.

۲- ۲. المائده: ۳۳، و بعده« إِلَّا الَّذِينَ تابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ» الآيه: ۳۴.

اللَّهَ وَ أَخَذَ الْمَالَ وَ قَتَلَ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يُقْتَلَ أَوْ يُصْلَبَ وَ مَنْ حَارَبَ فَقَتَلَ وَ لَمْ يَأْخُذِ الْمَالَ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يُقْتَلَ وَ لَا يُصْلَبُ وَ مَنْ حَارَبَ فَأَخَذَ الْمَالَ وَ لَمْ يَقْتُلْ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يُقْطَعَ يَدُهُ وَ رِجْلُهُ مِنْ خِلَافٍ وَ مَنْ حَارَبَ وَ لَمْ يَأْخُذِ الْمَالَ وَ لَمْ يَقْتُلْ كَانَ عَلَيْهِ أَنْ يُنْفَى ثُمَّ اسْتَثْنَى عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ إِلَّا الَّذِينَ تابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ يَعْنِي يَتُوبُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْخُذَهُ الْإِمَامُ (۱).

**[ترجمه]تفسیر قمی: «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا» ؛ امام باقر علیه السلام درباره آیه فرمود: کسی که با خدا بجنگد و اموال [مردم] را بگیرد و آنها را بکشد، بر اوست که کشته شود و یا به دار آویخته شود. کسی که محاربه کند و بکشد و مالی نگیرد، باید کشته شود ولی به دار نرود. کسی که محاربه کند و مالی به دست آورد ولی کسی را نکشته باشد، دستش باید بریده شود و پایش برعکس آن. و کسی که محاربه کند و نه مالی بگیرد و نه کسی را کشته باشد، تبعید می شود.

سپس خداوند عز و جل استثنا فرموده: «إِلاَّ الَّذِينَ تَابُواْ مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُواْ عَلَيْهِمْ» {مگر کسانی که پیش از آنکه بر ایشان دست یابید توبه کرده باشند} یعنی قبل از دستگیری توسط امام توبه کند. - . تفسیر قمی : ۱۵۵ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْيَقْطِينِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام قَالَ قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام: التَّقَنُّعُ فِي اللَّيْلِ رِيبَةٌ(۲).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل کرد که فرمود: علی علیه السلام فرمود: پوشاندن سر در شب موجب شك و تهمت است. - . قرب الاسناد : ۱۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ ابْنِ ظَرِيفٍ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام قَالَ قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام: مَنْ دَخَلَ عَلَيْهِ لِصٌّ فَلْيَبْدُرْهُ بِالضَّرْبَةِ فَمَا تَبِعَهُ مِنْ إِثْمٍ فَأَنَا شَرِيكُهُ فِيهِ (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل کرد که فرمود: علی علیه السلام فرمود: اگر دزدی بر تو وارد شد مبادرت به زدنش کن، اگر این کار گناهی داشته باشد

من در آن شریکم. - . همان : ۴۶ -

**[ترجمه]

«۴»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیه السلام قَالَ: إِذَا دَخَلَ عَلَيْکَ رَجُلٌ يُرِيدُ أَهْلَکَ وَ مَا تَمْلِکُ فَابْدُرْهُ بِالضَّرْبَهِ إِنِ اسْتَطَعْتَ فَإِنَّ اللِّصَّ مُحَارِبٌ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ فَاقْتُلْهُ فَمَا تَبِعَکَ فِيهِ مِنْ شَيْ ءٍ فَهُوَ عَلَيَ (۴).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل کرد که فرمود: اگر کسی بر تو وارد شد و خواست به اهل تو و اموال تو دست درازی کند اگر توانستی او را بزن، دزد در جنگ با خدا و رسول خداست، او را بکش پس اگر چیزی در ان بر تو باشد بر گردن من است. - . همان : ۷۴ -

**[ترجمه]

«۵»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ شَهَرَ إِلَى صَاحِبِهِ بِالرُّمْحِ وَ السِّكِّينِ فَقَالَ إِنْ كَانَ يَلْعَبُ فَلَا بَأْسَ (۵).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام کاظم علیه السلام نقل شده درباره مردی سوال شد که نیزه و چاقو برای دوستش کشیده است، فرمود: اگر بازی می کرده اشکالی ندارد. - [۵] . همان : ۱۱۲ -

**[ترجمه]

«۶»

ل، [الخصال] فِي خَبَرِ الْأَعْمَشِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَ لَا يَحِلُّ قَتْلُ أَحَدٍ مِنَ الْكُفَّارِ وَ النُّصَّابِ فِي دَارِ التَّقِيَّهِ إِلَّا قَاتِلٍ

ص: ۱۹۵

۱- ۱. تفسير القمّيّ ص ۱۵۵.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۱۰ و في ط ص ۱۴.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۴۶ ط حجر و ص ۶۲ ط نجف.

۴- ۴. قرب الإسناد ص ۷۴ ط حجر و ص ۹۷ ط نجف.

۵- ۵. قرب الإسناد ص ۱۱۲ ط حجر.

أَوْ سَاعٍ فِي فَسَادٍ وَ ذَلِكَ إِذَا لَمْ تَخَفْ عَلَى نَفْسِكَ وَ لَا عَلَى أَصْحَابِكَ (۱).

ن، [عيون أخبار الرضا عليه السلام]: فيما كتب الرضا عليه السلام للمأمون مثله (۲).

**[ترجمه]خصال: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: کسی که در راه دفاع از مالش کشته شود شهید است، کشتن حتی کفـار و نـاصبی ها در دوران تقیه جایز نیست مگر آنکه قتل کرده باشـند و یا تلاش در افساد، این در صورتی است که بر حال خود و اطرافیانش بیم نداشته باشد. - . خصال ۲ : ۱۵۳ -

عیون اخبار الرضا: مانند این در نامه امام رضا علیه السلام به مأمون آمده است. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۱۲۴ -

**[ترجمه]

«۷»

ل، [الخصال] الْأَرْبَعُمِائَةِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: الْمَقْتُولُ دُونَ مَالِهِ شَهِيدٌ(۳).

**[ترجمه]خصال: در حدیث چهار صد گانه امیرالمؤمنین علیه السـلام فرمود: کسـی که در راه دفاع از مالش کشته شود شهید است. - . خصال ۲ : ۱۵۵، در ضمن یک حدیث طولانی -

**[ترجمه]

«۸»

ن، [عيون أخبار الرضا عليه السـلام] بِالْأَسَانِيدِ الثَّلَاثَةِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عليهم السـلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُبْغِضُ الرَّجُلَ الَّذِي يُدْخَلُ عَلَيْهِ فِي بَيْتِهِ فَلَا يُقَاتِلُ (۴).

صح، [صحيفه الرضا عليه السلام] عن الرضا عليه السلام عن آبائه عليهم السلام: مثله (۵).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام رضا از پدرانش علیهم السلام روایت کرده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای تعالی دشمن می دارد کسی را که کسی وارد خانه اش شود و او با او نجنگد. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۲۸ -

**[ترجمه]

«۹»

سن، [المحـاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ رَجُلٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السـلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: اللِّصَّ الْمُحَارِبَ فَاقْتُلْهُ فَمَا أَصَابَكَ فَدَمُهُ فِي عُنُقِي (۶).

**[ترجمه]محاسن: از امام صادق علیه السـلام نقل شده که امیرالمؤمنین فرمود: سارق محارب را بکش، اگر چیزی به تو رسید خونش به گردن من. - . محاسن : ۳۶۰ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ضا، [فقه الرضا علیه السـلام]: مَنْ تَخَطَّی حَرِیمَ قَوْمٍ حَلَّ قَتْلُهُ وَ مَنِ اطَّلَعَ فِی دَارِ قَوْمٍ رُجِمَ فَإِنْ تَنَحَّی فَلَا شَیْ ءَ عَلَیْهِ فَإِنْ وَقَفَ فَعَلَیْهِ أَنْ یُرْجَمَ فَإِنْ أَعْمَاهُ أَوْ شَجَّهُ فَلَا دِیَهَ لَهُ (۷).

**[ترجمه]فقه الرضا: کسـی که به حریم دیگری تخطی کنـد کشـتنش جایز است، و کسـی که سـرک به خانه مردم می کشـد سنگ زده شود، پس اگر دور شد چیزی بر او نیست، اگر در آنجا ماند و بر اثر سـنگ سـرش شکست و یا کور شد دیه ندارد. - . فقه الرضا : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۱۱»

شی، [تفسـیر العیاشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ شَهَرَ السِّلَاحَ فِی مِصْرٍ مِنَ الْأَمْصَارِ فَعَقَرَ اقْتُصَّ مِنْهُ وَ نُفِیَ مِنْ تِلْکَ الْبَلْدَهِ وَ مَنْ شَهَرَ السِّلَاحَ فِی

ص: ۱۹۶

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۱۵۳.

۲- ۲. عیون الأخبار ج ۲ ص ۱۲۴.

۳- ۳. الخصال ج ۲ ص ۱۵۵ فی حدیث طویل.

۴- ۴. عیون الأخبار ج ۲ ص ۲۸.

۵- ۵. صحیفه الرضا ص ۴.

۶- ۶. المحاسن ص ۳۶۰.

۷- ۷. فقه الرضا علیه السلام ص ۴۲.

غَيْرِ الْأَمْصَارِ فَضَرَبَ وَ عَقَرَ وَ أَخَذَ الْمَالَ وَ لَمْ يَقْتُلْ فَهُوَ مُحَارِبٌ جَزَاؤُهُ جَزَاءُ الْمُحَارِبِ وَ أَمْرُهُ إِلَى الْإِمَامِ إِنْ شَاءَ قَتَلَهُ وَ صَلَبَهُ وَ إِنْ شَاءَ قَطَعَ يَدَهُ وَ رِجْلَهُ قَالَ وَ إِنْ حَارَبَ وَ قَتَلَ وَ أَخَذَ الْمَالَ فَعَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَقْطَعَ يَدَهُ الْيَمِينَ بِالسَّرِقَهِ ثُمَّ يَدْفَعَهُ إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ فَيَتْبَعُونَهُ بِالْمَالِ ثُمَّ يَقْتُلُونَهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عُبَيْدَهَ أَصْلَحَكَ اللَّهُ أَ رَأَيْتَ إِنْ عَفَا عَنْهُ أَوْلِيَاءُ الْمَقْتُولِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ إِنْ عَفَوْا عَنْهُ فَعَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَقْتُلَهُ لِأَنَّهُ قَدْ حَارَبَ وَ قَتَلَ وَ سَرَقَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عُبَيْدَه فَإِنْ أَرَادَ أَوْلِيَاءُ الْمَقْتُولِ أَنْ يَأْخُذُوا مِنْهُ الدِّيَهَ وَ يَدَعُونَهُ أَ لَهُمْ ذَلِكَ قَالَ لَا عَلَيْهِ الْقَتْلُ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام باقر علیه السلام روایت شده که فرمود: هرکه در شهری از شهرها سلاح آخت و کسی را مجروح کرد قصاص می شود و او را به شهری دیگر تبعید کنند. و کسی که خارج از شهرها سلاح آخته کند و ضربت زند و مجروح کند و مال کسان ستاند و خون کسی نریزد، محارب است و جزای او جزای محارب است و سرنوشت وی با امام؛ اگر خواهد بکشد و دار زند و اگر خواهد دست و پایش را از خلاف ببرد و اگر بجنگد و بکشد و مال ستاند، امام بایستی دست راستش را به خاطر دزدی قطع کند، آنگاه وی را به اولیای دم بسپارد تا او را به گرفتن مال جریمه کنند و آنگاه او را بکشند.

ابوعبیده به حضرت گفت: خداوند حفظت نماید، آیا اولیای دم می توانند از جنایت وی بگذرند؟ امام فرمود: اگر چنین کردند امام بایستی وی را بکشد زیرا که جنگیده و کشته و سرقت نموده است. ابوعبیده گفت: و اگر اولیای دم بخواهند از وی دیه گیرند و رهایش کنند چنین چیزی ممکن است؟ فرمود: خیر باید کشته شود. -. تفسیر عیاشی ۱ : ۳۱۴ -

**[ترجمه]

«۱۲»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَوْمٌ مِنْ بَنِی ضَبَّهَ مَرْضَى فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَقِيمُوا عِنْدِی فَإِذَا بَرَأْتُمْ بَعَثْتُكُمْ فِی سَرِيَّهٍ فَقَالُوا أَخْرِجْنَا مِنَ الْمَدِينَهِ فَبَعَثَ بِهِمْ إِلَى إِبِلِ الصَّدَقَهِ يَشْرَبُونَ مِنْ أَبْوَالِهَا وَ يَأْكُلُونَ مِنْ أَلْبَانِهَا فَلَمَّا بَرَءُوا وَ اشْتَدُّوا قَتَلُوا ثَلَاثَهَ نَفَرٍ كَانُوا فِی الْإِبِلِ وَ سَاقُوا الْإِبِلَ فَبَلَغَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ عَلِيّاً علیه السلام وَ هُمْ فِی وَادٍ قَدْ تَحَيَّرُوا لَيْسَ يَقْدِرُونَ أَنْ يَخْرُجُوا عَنْهُ قَرِيبٍ مِنْ أَرْضِ الْيَمَنِ فَأَخَذَهُمْ فَجَاءَ بِهِمْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ نَزَلَتْ عَلَيْهِ إِنَّما جَزاءُ الَّذِينَ يُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ (۲) إِلَى قَوْلِهِ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ فَاخْتَارَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَطْعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلِهِمْ مِنْ خِلَافٍ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: قومی بیمار از بنی ضبّه نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آمدند، حضرت به ایشان فرمود: نزد من بمانید و چون بهبود یافتید شما را به سریه ای می فرستم. گفتند: ما را از مدینه بیرون فرست و پیامبر ایشان را به محل نگهداری شتران صدقه فرستاد و از ادرار آنها می نوشیدند و از شیر آنها می خوردند و چون حالشان بهبود یافت و توانمند شدند سه تن از چوپانان شتران را کشتند و شتران را بردند و چون این خبر به رسول خدا رسید علی علیه السلام را فرستاد و آن گروه ناگهان خود را در دره ای نزدیک به خاک یمن یافتند و متحیر مانده راه گریزی به بیرون آن نداشتند. و علی علیه السلام ایشان را اسیر کرده و نزد پیامبر آورد و این آیه نازل شد: «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُواْ أَوْ يُصَلَّبُواْ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلافٍ أَوْ يُنفَوْاْ مِنَ الأَرْضِ»، و رسول

خدا قطع کردن دست ها و پاهایشان از خلاف را انتخاب کرد. - . همان : ۲۴۱ و نیز در دعائم الاسلام ۲ : ۲۷۴ روایت شده است. -

**[ترجمه]

«۱۳»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْفَضْلِ الْخَاقَانِیِّ مِنْ آلِ رَزِینٍ قَالَ: قُطِعَ الطَّرِیقُ

ص: ۱۹۷

۱- ۱. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۱۴.

۲- ۲. المائده: ۳۳.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۴۱ و رواه فی الدعائم ج ۲ ص ۴۷۴ راجعه.

بِجَلُولَاءَ عَلَى السَّابِلَةِ مِنَ الْحُجَّاجِ (۱) وَ غَيْرِهِمْ وَ أَفْلَتَ الْقُطَّاعُ فَبَلَغَ الْخَبَرُ الْمُعْتَصِمَ فَكَتَبَ إِلَى عَامِلٍ لَهُ كَانَ بِهَا تَأْمَنُ الطَّرِيقَ كَذَلِكَ (۲) يُقْطَعُ عَلَى طَرَفِ أُذُنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ يَنْفَلِتُ الْقُطَّاعُ فَإِنْ أَنْتَ طَلَبْتَ هَؤُلَاءِ وَ ظَفِرْتَ بِهِمْ وَ إِلَّا أَمَرْتُ بِأَنْ تُضْرَبَ أَلْفَ سَوْطٍ ثُمَّ تُصْلَبَ بِحَيْثُ قُطِعَ الطَّرِيقُ قَالَ فَطَلَبَهُمُ الْعَامِلُ حَتَّى ظَفِرَ بِهِمْ وَ اسْتَوْثَقَ مِنْهُمْ ثُمَّ كَتَبَ بِذَلِكَ إِلَى الْمُعْتَصِمِ فَجَمَعَ الْفُقَهَاءَ قَالَ وَ قَالَ بِرَأْيِ ابْنِ أَبِي دُوَادَ(۳)

ثُمَّ سَأَلَ الْآخَرِينَ عَنِ الْحُكْمِ فِيهِمْ وَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الرِّضَا عليه السلام حَاضِرٌ فَقَالُوا قَدْ سَبَقَ حُكْمُ اللَّهِ فِيهِمْ فِي قَوْلِهِ إِنَّما جَزاءُ الَّذِينَ يُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَساداً أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ وَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَحْكُمَ بِأَيِّ ذَلِكَ شَاءَ فِيهِمْ قَالَ فَالْتَفَتَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ مَا تَقُولُ فِيمَا أَجَابُوا فِيهِ فَقَالَ قَدْ تَكَلَّمَ هَؤُلَاءِ الْفُقَهَاءُ وَ الْقَاضِي بِمَا سَمِعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ أَخْبِرْنِي بِمَا عِنْدَكَ قَالَ إِنَّهُمْ قَدْ أَضَلُّوا فِيمَا أَفْتَوْا بِهِ وَ الَّذِي يَجِبُ فِي ذَلِكَ أَنْ يَنْظُرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِي هَؤُلَاءِ الَّذِينَ قَطَعُوا الطَّرِيقَ فَإِنْ كَانُوا أَخَافُوا السَّبِيلَ فَقَطْ وَ لَمْ يَقْتُلُوا أَحَداً وَ لَمْ يَأْخُذُوا مَالًا أَمَرَ بِإِيدَاعِهِمُ الْحَبْسَ فَإِنَّ ذَلِكَ مَعْنَى نَفْيِهِمْ مِنَ الْأَرْضِ بِإِخَافَتِهِمُ السَّبِيلَ وَ إِنْ كَانُوا أَخَافُوا السَّبِيلَ وَ قَتَلُوا النَّفْسَ أَمَرَ بِقَتْلِهِمْ وَ إِنْ كَانُوا أَخَافُوا السَّبِيلَ وَ قَتَلُوا النَّفْسَ وَ أَخَذُوا الْمَالَ أَمَرَ بِقَطْعِ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلِهِمْ مِنْ خِلَافٍ وَ صَلْبِهِمْ بَعْدَ ذَلِكَ.

۱- ۱. جلولا ناحيه قرب خانقين فى طريق بغداد الى خراسان، سمى باسم نهر عظيم هناک يمتد الى بعقوبا و يشق بين منازلها، و السابله: المارون فى السبيل.

۲- ۲. فى المصدر و الأصل:« تأمر الطريق بذلک» و هو تصحيف.

۳- ۳. مر ذكره فى ص ۱۹۰ من هذا المجلد.

قَالَ فَكَتَبَ إِلَى الْعَامِلِ بِأَنْ يُمَثِّلَ ذَلِكَ بِهِمْ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: احمد بن فضل خاقانی از آل رزین گوید: در جلولاء - . جلولاء ناحیه ای نزدیک خانقین در راه بغداد به خراسان که به نام رود بزرگی که در آنجا از بعقوبه کشیده می شود و بین خانه ها تقسیم می شود، نامگذاری شده است. -

و بر جاده کاروان رو از حجاج و غیرحجاج، راهزنان به رهگذران زدند و گریختند و این خبر به معتصم رسید و او به عامل خود در آن جا نوشت: این گونه راه را امن نگه می داری؟، در کنار گوش امیر مؤمنان راهزنی می کنند و آن گاه می گریزند؟ یا آن که در عقب ایشان می افتی و آنان را می یابی، یا آن که می فرمایم تا هزار ضربه تازیانه زده شوی و همان جا که راهزنی کرده اند، به دار کشیده شوی.

گوید: پس در پی ایشان برآمد و بر آنان دست یافت و همگی را در بند کشید و آن گاه به معتصم نامه ای نوشت و او فقها را گرد آورد . گوید: وی رای ابن ابی داود را جاری دانست و آن گاه نظر دیگران در باره حکم مربوط به ایشان را جویا شد، حال آن که ابو جعفر محمد بن علی الرضا علیه السلام نیز حضور داشت، گفتند: حکم خداوند در باره ایشان پیش از این در آیه «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُواْ أَوْ يُصَلَّبُواْ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلافٍ أَوْ يُنفَوْاْ مِنَ الأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ» آمده است و امیرمؤمنان می تواند به هر یک از این احکام حکم نماید.

گوید: وی رو به امام جواد علیه السلام نمود و گفت: نظر شما در باره پاسخ ایشان چیست؟ فرمود: این فقها و قاضی سخنانی گفتند که امیرمؤمنان شنید و گفت: مرا از نظر خود آگاه ساز. فرمود: ایشان در آن چه فتوا نمودند، راه نادرست رفتند، و آن چه که در این امر واجب است آن است که امیر مؤمنان به حال این راهزنان بنگرد و اگر ایشان رهگذران را تنها ترسانده باشند و کسی را نکشته یا مالی را سلب نکرده اند، ایشان را حبس نماید و این معنی تبعید ایشان از سرزمین پس از ترساندن رهگذران می باشد، و اگر رهگذران را ترسانده و کسی را کشته اند، به قتل ایشان دستور دهد و اگر رهگذران را ترسانده و کسی را کشته باشند و مالی را دزدیده باشند، امیر فرماید: دست و پای ایشان را از خلاف قطع کرده و پس از آن به دارشان آویزند.

وی به عامل خود نوشت که این حکم را در حق ایشان اجرا نماید. - . تفسیر عیاشی ۱ ک ۳۱۴ و ۳۱۵ -

**[ترجمه]

«۱۴»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ ابْنِ مُعَاوِيَةَ الْعِجْلِيِّ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى إِنَّما جَزاءُ الَّذِينَ يُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِلَى قَوْلِهِ فَساداً قَالَ ذَلِكَ إِلَى الْإِمَامِ يَعْمَلُ فِيهِ بِمَا شَاءَ قُلْتُ ذَلِكَ مُفَوَّضٌ إِلَى الْإِمَامِ قَالَ لَا بِحَقِّ الْجِنَايَةِ(۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: برید بن معاویه بن عجلی: گوید: مردی از امام صادق علیه السلام در باره آیه «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِینَ یُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَیَسْعَوْنَ فِی الأَرْضِ فَسَادًا» پرسید و ایشان فرمودند: این امر در اختیار امام است و او هر چه خواهد، امر کند. گفتم: اختیار به امام واگذار شده است؟ فرمود: نه، بلکه به اندازه استحقاق جنایت. - . همان : ۳۱۵ -

**[ترجمه]

«۱۵»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سَمَاعَهَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ إِنَّما جَزاءُ الَّذِینَ یُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ قَالَ الْإِمَامُ فِی الْحُکْمِ فِیهِمْ بِالْخِیَارِ إِنْ شَاءَ قَتَلَ وَ إِنْ شَاءَ صَلَبَ وَ إِنْ شَاءَ قَطَعَ وَ إِنْ شَاءَ نَفَی مِنَ الْأَرْضِ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: سماعه بن مهران، از امام صادق علیه السلام در باره آیه «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِینَ یُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ» روایت کرده که فرمود: امام در حکم بر ایشان اختیاردار است؛ اگر خواهد، بکشد و اگر خواهد، دار زند و اگر خواهد، قطع نماید و اگر خواهد، از سرزمین تبعید نماید. - . همان : ۳۱۵ و ۳۱۶ -

**[ترجمه]

«۱۶»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام: فِی قَوْلِهِ إِنَّما جَزاءُ الَّذِینَ یُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِلَی قَوْلِهِ أَوْ یُصَلَّبُوا الْآیَهَ قَالَ لَا یُبَایَعُ وَ لَا یُؤْتَی بِطَعَامٍ وَ لَا یُتَصَدَّقُ عَلَیْهِ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: زراره، از یکی از دو امام علیهما السلام در باره آیه «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِینَ یُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَیَسْعَوْنَ فِی الأَرْضِ فَسَادًا أَن یُقَتَّلُواْ أَوْ یُصَلَّبُواْ» روایت کرده که فرمود: مورد معامله قرار نمی گیرد و به او غذا نمی دهند و صدقه نمی پردازند. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّما جَزاءُ الَّذِینَ یُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ الْآیَهَ إِلَی آخِرِهَا أَیُّ شَیْ ءٍ عَلَیْهِمْ مِنْ هَذَا الْحَدِّ الَّذِی سَمَّی قَالَ ذَلِکَ إِلَی الْإِمَامِ إِنْ شَاءَ قَطَعَ وَ إِنْ شَاءَ صَلَبَ وَ إِنْ شَاءَ قَتَلَ وَ إِنْ شَاءَ نَفَی.

۱- ۱. تفسير العيّاشىّ ج ۱ ص ۳۱۴ و ۳۱۵.

۲- ۲. تفسير العيّاشىّ ج ۱ ص ۳۱۵، و رواه الكلينى فى الكافى ج ۷ ص ۲۴۶ و هكذا الشيخ فى التهذيب ج ۱۰ ص ۱۳۳ من طبعته الحديثه، و فيه« قال: لا و لكن نحو الجنايه» و قال العلامه المؤلّف فى شرحه: لا ينافى هذا الخبر القول بالتخيير، اذ مفاده أن الامام يختار ما يعلمه صلاحا بحسب جنايته لا بما تشتهيه، و به يمكن الجمع بين الاخبار المختلفه.

۳- ۳. تفسير العيّاشىّ ج ۱ ص ۳۱۵ و ۳۱۶.

۴- ۴. المصدر ج ۱ ص ۳۱۶.

قُلْتُ النَّفْیُ إِلَی أَیْنَ قَالَ مِنْ مِصْرٍ إِلَی مِصْرٍ آخَرَ وَ قَالَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام قَدْ نَفَی رَجُلَیْنِ مِنَ [الْکُوفَهِ] إِلَی الْبَصْرَهِ(۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: جمیل بن دراج: گوید از امام صادق علیه السلام در باره آیه «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِینَ یُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَیَسْعَوْنَ فِی الأَرْضِ فَسَادًا أَن یُقَتَّلُواْ أَوْ یُصَلَّبُواْ أَوْ تُقَطَّعَ أَیْدِیهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلافٍ أَوْ یُنفَوْاْ مِنَ الأَرْضِ ذَلِکَ لَهُمْ خِزْیٌ فِی الدُّنْیَا وَلَهُمْ فِی الآخِرَهِ عَذَابٌ عَظِیمٌ» پرسیدم که کدام یک از اموری که خداوند نام برده، در حق ایشان اجرا می شود؟ فرمود: این امر به دست امام است؛ اگر خواهد، قطع کند و اگر خواهد، دار زند و اگر خواهد، بکشد و اگر خواهد، تبعید نماید. گفتم: تبعید به کجا؟ فرمود: از سرزمینی به سرزمین دیگر. و فرمود: علی علیه السلام دو مرد را از کوفه به بصره تبعید نمود. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ سَوْرَهَ بْنِ کُلَیْبٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ الرَّجُلُ یَخْرُجُ مِنْ مَنْزِلِهِ إِلَی الْمَسْجِدِ یُرِیدُ الصَّلَاهَ لَیْلًا فَیَسْتَقْبِلُهُ رَجُلٌ فَیَضْرِبُهُ بِعَصًا وَ یَأْخُذُ ثَوْبَهُ قَالَ فَمَا یَقُولُ فِیهِ مَنْ قِبَلَکُمْ قَالَ یَقُولُونَ إِنَّ هَذَا لَیْسَ بِمُحَارِبٍ وَ إِنَّمَا الْمُحَارِبُ فِی الْقُرَی الْمُشْرِکِیَّهِ وَ إِنَّمَا هِیَ دَغَارَهٌ(۲) قَالَ فَأَیُّهُمَا أَعْظَمُ حُرْمَهً دَارُ الْإِسْلَامِ أَوْ دَارُ الشِّرْکِ قَالَ قُلْتُ بَلْ دَارُ الْإِسْلَامِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ مِنَ الَّذِینَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی إِنَّما جَزاءُ الَّذِینَ یُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِلَی آخِرِ الْآیَهِ(۳).

۱- ۱. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۱۶.

۲- ۲. الدغره و الدغاره: الاختلاس، و منه الحدیث« لا قطع فی الدغره» و لیس الذی ذکره سوره فی الحدیث اختلاسا و دغاره بل هو غاره و فساد فی الأرض بعد اصلاحها، فالذی یطوف باللیل و یضرب من لقیه بالعصا أو یعلوه بالسیف لیأخذ منه ثوبه أو غیر ذلک، قد قام بمضاده السلام بین المؤمنین و محاربه اللّه و رسوله فی تحریم مال المسلم و أن حرمه ماله کحرمه دمه، فهو ممن قال اللّه عزّ و جلّ« إِنَّما جَزاءُ الَّذِینَ یُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یَسْعَوْنَ فِی الْأَرْضِ فَساداً أَنْ یُقَتَّلُوا أَوْ یُصَلَّبُوا» الآیه. و بالجمله المفهوم من الآیات الکثیره التی یذکر فیها السعی فی الفساد فی الأرض: أنه الاخلال بالمصالح الاجتماعیه و بالامن و السلام الحاکم بینهم، و یشمل اللصّ المحارب و صاحب الاغاره الذی یقوم بهلاک الحرث و النسل لو قاموا بمقابلته. و من الآیات التی تنص علی ذلک قوله تعالی:« وَ إِذا تَوَلَّی سَعی فِی الْأَرْضِ لِیُفْسِدَ فِیها وَ یُهْلِکَ الْحَرْثَ وَ النَّسْلَ وَ اللَّهُ لا یُحِبُّ الْفَسادَ»(البقره: ۲۰۵) و قوله تعالی« یُذَبِّحُ أَبْناءَهُمْ وَ یَسْتَحْیِی نِساءَهُمْ إِنَّهُ کانَ مِنَ الْمُفْسِدِینَ»(القصص: ۴).

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۱۶.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: سوره بن کلیب از امام باقر علیه السلام روایت کرده که: عرض کردم مردی از خانه بیرون می آید و شب هنگام به قصد نماز به سمت مسجد می رود و ناگاه مردی پیش رویش می آید و او را با چماقی می زند و لباسش را می گیرد. فرمود: نزد (افراد) شما در باره این چه می گویند؟ گفتم: می گویند این فرد، محارب نیست؛ بلکه محارب در سرزمین های شرک می باشد و این چیزی نیست جز زورگیری. فرمود: پس حرمت کدام از این دو بیشتر است، سرزمین اسلام یا سرزمین شرک؟ گفتم: سرزمین اسلام. پس فرمود: اینان همان کسانی هستند که خداوند در باره آنها می فرماید: «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُواْ أَوْ يُصَلَّبُواْ أَوْ تُقَطَّع أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلافٍ أَوْ يُنفَوْاْ مِنَ الأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عذَابٌ عظِيمٌ ». - . همان -

**[ترجمه]

«۱۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْمَدَائِنِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِنَّما جَزاءُ الَّذِينَ يُحارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِلَى أَوْ يُنْفَوْا فَقَالَ هَكَذَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَأَيُّ شَيْ ءٍ الَّذِي إِذَا فَعَلَهُ اسْتَحَقَّ وَاحِدَةً مِنْ هَذِهِ الْأَرْبَعِ قَالَ فَقَالَ لَهُ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام أَرْبَعٌ فَخُذْ أَرْبَعاً بِأَرْبَعٍ إِذَا حَارَبَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ سَعَى فِي الْأَرْضِ

فَسَاداً فَقَتَلَ قُتِلَ وَ إِنْ قَتَلَ وَ أَخَذَ الْمَالَ قُتِلَ وَ صُلِبَ (۱)

وَ إِنْ أَخَذَ الْمَالَ وَ لَمْ يَقْتُلْ قُطِعَتْ يَدُهُ وَ رِجْلُهُ مِنْ خِلَافٍ وَ إِنْ حَارَبَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ سَعَى فِي الْأَرْضِ فَسَاداً وَ لَمْ يَقْتُلْ وَ لَمْ يَأْخُذِ الْمَالَ نُفِيَ مِنَ الْأَرْضِ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا حَدُّ نَفْيِهِ قَالَ يُنْفَى مِنَ الْمِصْرِ الَّذِي فَعَلَ فِيهِ مَا فَعَلَ إِلَى غَيْرِهِ ثُمَّ يُكْتَبُ إِلَى أَهْلِ ذَلِكَ الْمِصْرِ أَنْ يُنَادَى عَلَيْهِ بِأَنَّهُ مَنْفِيٌّ فَلَا تُؤَاكِلُوهُ وَ لَا تُشَارِبُوهُ وَ لَا تُنَاكِحُوهُ فَإِذَا خَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْمِصْرِ إِلَى غَيْرِهِ كُتِبَ إِلَيْهِمْ بِمِثْلِ ذَلِكَ فَيُفْعَلُ بِهِ ذَلِكَ سَنَةً فَإِنَّهُ سَيَتُوبُ مِنَ السَّنَةِ وَ هُوَ صَاغِرٌ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَإِنْ أَتَى أَرْضَ الشِّرْكِ فَدَخَلَهَا قَالَ يُضْرَبُ عُنُقُهُ إِنْ أَرَادَ الدُّخُولَ فِي أَرْضِ الشِّرْكِ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابی اسحاق مدائنی روایت کرده که گفت: نزد امام موسی بن جعفر علیه السلام بودم که مردی وارد شد و گفت: فدایت شوم، خداوند می فرماید: «إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُواْ أَوْ يُصَلَّبُواْ أَوْ تُقَطَّع أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلافٍ أَوْ يُنفَوْاْ مِنَ الأَرْضِ» فرمود: آری، خداوند چنین فرموده است. گفت: فدایت شوم، چه کاری اگر مرتکب شوند به یکی از این چهار کیفر مستحق می گردند؟ پس ابوالحسن به وی گفت: چهار چیز است؛ پس چهار چیز را در برابر چهار چیز بدان: اگر با خدا و رسول خدا بستیزد و در زمین فساد برانگیزد و بکشد، کشته شود؛ و اگر بکشد و مال کسی را گیرد، کشته شود و به دار آویخته شود؛ و اگر مال کسی را گرفت و خون نریخت، دست و پایش از خلاف قطع شود؛ و اگر با خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله ستیزه کند و در زمین فساد انگیزد و کسی را نکشد و مالی هم سلب نکند، از آن سرزمین تبعید می شود. آن مرد گفت: فدایت شوم، حد تبعید وی چیست؟ فرمود: یک سال از سرزمینی که در آن جنایت نموده، به سرزمین دیگر تبعید می شود و به اهالی آن سرزمین نوشته می شود تا جارچی فریاد برآورد که وی

تبعیـدی است؛ پس با او غـذا نخورید و نیاشامید و با وی ازدواج نکنید تا آن که به سـرزمین دیگر رود و به اهالی آن سـرزمین نیز چنـان نـامه ای نویسـند و این حـال تـا یک سال ادامه می یابـد و اگر این کار، یک سال انجام پـذیرد، وی سرشکسـته، توبه خواهد نمود. مرد گفت: فدایت شوم،اگر خواست به سرزمین شرک وارد شود؟ فرمود: اگر خواست وارد سرزمین شرک شود، گردن وی زده شود. - . همان :۳۱۷ -

**[ترجمه]

«۲۰»

شی، [تفسیر العیاشـی] فِی رِوَایَهِ أَبِی إِسْـحَاقَ الْمَـدَائِنِیِّ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَـا علیه السـلام: قُلْتُ فَإِنْ تَـوَجَّهَ إِلَی أَرْضِ الشِّرْکِ لِیَدْخُلَهَا قَالَ قُوتِلَ أَهْلُهَا(۳).

**[ترجمـه]تفسـیر عیاشـی: در روایـت ابی اسـحاق مـدائنی، از ابی الحسن الرضـا علیه السـلام آمـده است که: و اگر رو سـوی سرزمین شرک نهاد تا پای بدان نهد چه؟ فرمود: اهل آن به جنگ گرفته شوند. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۱»

ختص، [الإختصاص] عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْـلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ فَتَکَ بِمُؤْمِنٍ یُرِیدُ مَالَهُ وَ نَفْسَهُ فَدَمُهُ مُبَاحٌ لِلْمُؤْمِنِ فِی تِلْکَ الْحَالِ (۴).

۱- ۱. و فی الـدعائم ج ۲ ص ۴۷۵ عن علیّ علیه السـلام أنّه أتی بمحـارب فأمر بصـلبه حیا و جعل خشـبه قائمه ممّا یلی القبله و جعل قفاه و ظهره ممّا یلی الخشبه و وجهه ممّا یلی الناس مستقبل القبله، فلما مات ترکه ثلاثه أیام، ثمّ أمر به فأنزل: فصلی علیه و دفن.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۱۷.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۱۷.

۴- ۴. الاختصاص: ۲۵۹.

**[ترجمه]اختصاص: از امام باقر علیه السلام نقل شده که فرمود:هر کس سوء قصد کند به مؤمنی برای بردن مالش و ریختن خونش کشتن او برای مومن در ان حال روا است. - . اختصاص : ۲۵۹ -

**[ترجمه]

«۲۲»

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِيِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: مَنْ أَشَارَ عَلَى أَخِيهِ الْمُسْلِمِ بِسِلَاحِهِ لَعَنَتْهُ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُنَحِّيَهُ.

وَ قَالَ قَالَ عليه السلام أَيْضاً: مَنْ شَهَرَ فَدَمُهُ هَدَرٌ(۱).

**[ترجمه]نوادر راوندی: [امام کاظم از پدرانش علیهم السلام نقل کرد که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که سلاحش را به سمت برادر مسلمانش بگیرد فرشتگان لعنش می کنند تا وقتی که سرش را برگرداند.

و نیز فرمود: کسی که سلاح بکشد، خونش هدر است]. - . نوادر راوندی : ۳۳ -

**[ترجمه]

باب ۹۳ من اجتمعت علیه الحدود بأیها یبدأ

روايات

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أُخِذَ وَ عَلَيْهِ ثَلَاثَةُ حُدُودٍ الْخَمْرُ وَ الزِّنَا وَ السَّرِقَةُ بِأَيِّهَا يُبْدَأُ مِنَ الْحُدُودِ قَالَ بِحَدِّ الْخَمْرِ ثُمَّ السَّرِقَهِ ثُمَّ الزِّنَا(۲).

ص: ۲۰۲

۱- ۱. نوادر الراوندیّ ص ۳۳ و ما بین العلامتین ساقط من الأصل.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۱۱۲ ط حجر. و فی دعائم الإسلام ج ۲ ص ۴۶۴، عن علیّ علیه السلام أن رجلا رفع إلیه قد أصاب حدا و وجب علیه القتل فأقام علیه الحدّ فقتله قال أبو جعفر علیه السلام: و كذلك لو اجتمعت علیه حدود كثیره فیها القتل لكان یبدأ بالحدود التی دون القتل، ثمّ یقتل.

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام کاظم علیه السلام نقل شده که کسی سوال کرد مردی که دستگیرش کنند و سه حد داشته باشد: خمر، زنا و دزدی، با کدام شروع می شود؟ فرمود: با حد خمر شروع می شود بعد دزدی و بعد زنا. - . قرب الاسناد : ۱۱۲ چاپ سنگی، در دعائم الاسلام ۲ : ۴۶۴ آمده علی علیه السلام کسی را که هم حد داشت و هم قتل بر او واجب شده بود، ابتدا حد را جاری کرد و سپس کشت. امام باقر علیه السلام فرمود: و نیز اگر چند حد واجب شد که در آنها قتل بود، با حدی غیر از قتل آغاز می شود و آخر، قتل. -

**[ترجمه]

باب ۹۴ النهی عن التعذیب بغیر ما وضع الله من الحدود

روایات

«۱»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَا اسْتَحَلَّ الْأُمَرَاءُ الْعَذَابَ لَكَذِبَةٌ كَذَبَهَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ سَمَرَ يَدَ رَجُلٍ إِلَى الْحَائِطِ وَ مِنْ ثَمَّ اسْتَحَلَّ الْأُمَرَاءُ الْعَذَابَ (۱).

ص: ۲۰۳

۱- ۱. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۲۷. أقول عن أنس قال: قدم على النبیّ صلّی اللّه علیه و آله نفر من عكل فأسلموا فاجتووا المدینه فأمرهم أن یأتوا إبل الصدقه فیشربوا من أبوالها و ألبانها ففعلوا فصحوا فارتدوا و قتلوا رعاتها و استاقوا الإبل فبعث فی آثارهم فاتی بهم فقطع أیدیهم و أرجلهم و سمل أعینهم ثمّ لم یحسمهم حتّی ماتوا. و فی روایه فسمر أعینهم و فی روایه: أمر بمسامیر فأحمیت فكحلهم بها و طرحهم بالحره یستسقون فما یسقون حتّی ماتوا، رواه فی مشكاه المصابیح ۳۰۷ و قال: متفق علیه.

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت باقر علیه السّلام مروی است که فرمودند: اوّل چیزی را که امراء و حکّام حلال شمردند شکنجه بود به خاطر افتراء و دروغی که انس بن مالک بر رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم بست و آن این است که گفت: «رسول خدا دست مردی را محکم به دیوار بست» و از آن به بعد امراء و والیان عذاب و شکنجه را حلال شمردند. - . علل الشرایع ۲ : ۲۲۷ -

**[ترجمه]

باب ۹۵ أنه یقتل أصحاب الکبائر فی الثالثه و الرابعه

روایات

«۱»

ن (۱)،[عیون أخبار الرضا علیه السلام] ع،[علل الشرائع] فِی عِلَلِ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: عِلَّهُ الْقَتْلِ فِی إِقَامَهِ الْحَدِّ فِی الثَّالِثَهِ(۲) [عَلَی الزَّانِی وَ الزَّانِیَهِ] لِاسْتِخْفَافِهِمَا وَ قِلَّهِ مُبَالاتِهِمَا بِالضَّرْبِ حَتَّی کَأَنَّهُمَا مُطْلَقٌ لَهُمَا الشَّیْ ءُ وَ عِلَّهٌ أُخْرَی أَنَّ الْمُسْتَخِفَّ بِاللَّهِ وَ بِالْحَدِّ کَافِرٌ فَوَجَبَ عَلَیْهِ الْقَتْلُ لِدُخُولِهِ فِی الْکُفْرِ(۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۹۷ - ، علل الشرایع: و علّت اینکه در بار چهارم، پس از سه اقامه حدّ بر مرتکب زنا او را باید کشت، چه مرد باشد و چه زن آنست که وی بقانون خدا اهمیّت نداده و آن را نادیده گرفته، و عقوبت آن چندان برای او مهمّ نبوده، و خود را بطور کلّی آزاد دانسته، و فکر کرده است این عمل مسأله ای نمی آفریند جز اینکه عقوبت صد ضربه تازیانه دارد و آنهم برای او امر مهمّی نیست و میتواند فعل شنیع را بجا آورد و غرامت آن را هم تحمّل کند. (و بدین سبب اگر جلوگیری نشود جامعه نابود می شود). و علّت دیگر اینکه کسی که بخدا و حدودش وقعی ننهد و آن را سبک شمارد کافر است، و سزای کسی که کفر ورزد و از آئین حقّ بیرون رود قتل است، و این شخص بدین سبک شماری داخل در کفر شده و قتلش واجب می شود. - . علل الشرایع ۲ : ۲۳۳ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضی بعض الأخبار فی باب شرب الخمر.

**[ترجمه]بعضی از این روایات در باب شرابخواری گذشت.

**[ترجمه]

«۲»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: أَصْحَابُ الْكَبَائِرِ كُلِّهَا إِذَا أُقِيمَ عَلَيْهِمُ الْحَدُّ مَرَّتَيْنِ قُتِلُوا فِی الثَّالِثَهِ وَ شَارِبُ الْخَمْرِ فِی الرَّابِعَهِ(۴).

۱- ۱. عیون الأخبار ج ۲ ص ۹۷.

۲- ۲. زاد فی العیون هاهنا[علی الزانی و الزانیه].

۳- ۳. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۳.

۴- ۴. فقه الرضا ص ۴۲.

**[ترجمه]فقه الرضا: کسانی که اهل گناهان کبیره اند همگی وقتی دو بار حد بر آنها جاری شد به قتل می رسند و شرابخوار در مرتبه چهارم. - . فقه الرضا : ۴۲ -

**[ترجمه]

باب ۹۶ السحر و الكهانه

الآيات

البقره: وَ اتَّبَعُوا ما تَتْلُوا الشَّياطِينُ عَلى مُلْكِ سُلَيْمانَ وَ ما كَفَرَ سُلَيْمانُ وَ لكِنَّ الشَّياطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَ ما أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبابِلَ هارُوتَ وَ مارُوتَ وَ ما يُعَلِّمانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولا إِنَّما نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُما ما يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ وَ ما هُمْ بِضارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَتَعَلَّمُونَ ما يَضُرُّهُمْ وَ لا يَنْفَعُهُمْ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَراهُ ما لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلاقٍ وَ لَبِئْسَ ما شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كانُوا يَعْلَمُونَ (۱) الآيات

ص: ۲۰۵

۱- ۱. البقره: ۱۰۲- و بعده:- وَ لَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كانُوا يَعْلَمُونَ» أقول: ضمير الجمع فى قوله تعالى« وَ اتَّبَعُوا» راجع الى فريق من بنى إسرائيل عرفهم اللّه فى سابق الآيات بأنهم تفانوا فى حبّ الدنيا و زخارفها الفانيه و حرصوا على الحياه فنبذوا كتاب اللّه وراء ظهورهم و كذبوا أنبياء اللّه و قتلوهم أحيانا، و نقضوا عهد اللّه و ميثاقه. ثمّ بعد ذلك اتبعوا شياطين الانس- و هم السحره- فى الافتراء على ملك سليمان و حشمته بأنها كانت بالسحر و أن الكتاب الذى أعطاه اللّه عزّ و جلّ و أنزله من السماء عليه تشييدا لملكه الموهوب له- الذى لا ينبغى لاحد من بعده- و تأييدا و تثبيتا لاركان عزته التى لا ترام، انما هى هذه الصحائف التى ورثناها بعده؛ فلذلك نعمل العجائب كما كان يعمل، الا أنّه كان يعرف جميع أسرار السحر، و نحن لا نعلم و لا نعرف منها الا هذا النذر اليسير. فبسبب اتباعهم- أعنى السحره الشياطين- فى هذا الافتراء رخصوا لانفسهم أن يتعاطوه، و قاموا فى الطلب، و خاضوا فى السحر و اشتروا صحائفه و تعلموه و عملوا به، مع علمهم بأن ذلك حرام محرم فى مذهبهم، و أن متعاطى ذلك و مشتريه ما له فى الآخره من خلاق. و الظاهر عندى- بعد تتبع ما ورد من لفظ التلاوه و تصريفها فى القرآن المجيد- أن التلاوه هى القراءه بالترتيل و الطمأنينه مع طنطنه خاصّه تنشأ من تعظيم نفس المتكلم و خشوعه بالنسبه الى عظمه ما يتلوه، كأن خطيبا يخطب فى مهم اجتماعى و يلقى كلمته على السامعين ليعوه و يحفظوه، فتاره يخفض صوته و تاره يعلو بها حسبما اقتضى المقام، ليقع المعنى فى قلب السامع موقعه، و يأخذ بسمعه مآخذه، و ربما كرر جمله من كلامه مع ترتيل و تتابع بين كلماته بحيث يسع المخاطب أن يعرف مغزى الكلام. و هذا النحو من القراءه، و هى التلاوه، خاص عند الناس بإلقاء الفرامين المولويه و المواعظ الحكميه، و الخطابات التى يلقونها فى أنديه العلماء، تحقيقا لامر اجتماعى أو أدبى أو غير ذلك ممّا يراد بها التأثير فى السامعين و الاخذ بأسماعهم و أبصارهم و قلوبهم. و من أجل ذلك نفسه كثر استعمال التلاوه فى قراءه القرآن و سائر الكتب المنزله من عند اللّه عزّ و جلّ، و لذلك أمر النبيّ صلّى اللّه عليه و آله فى مواضع من القرآن العزيز أن يتلوه على الناس من دون أن يأمره بالقراءه عليهم، حتى فى آيه واحده اللّهمّ الا فى قوله تعالى« لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلى مُكْثٍ» و فيه مفهوم التلاوه. و المراد بالشياطين شياطين الانس، سموا شيطانا لكفرهم باللّه و آياته و افترائهم على ملك سليمان بأنّه كان بالسحر، ثمّ

ادعاؤهم افتراء على اللّه أن السحر نازل من السماء الى سليمان، فهو جائز تعليمه و تعلمه، ثمّ قراءتهم صحف السحر و الاباطيل بصوره التلاوه كما يتلى كتب اللّه المنزله تمويها على العوام، مع ما كانوا يؤذون الناس بسحرهم و يفرقون به بين المرء و زوجه. و فى قوله تعالى:« وَ ما كَفَرَ سُلَيْمانُ وَ لكِنَّ الشَّياطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ» نزل السحر منزله الكفر، و بين وجه كفر الشياطين بأنهم« يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ» فقوله هذا بمنزله أن يقال:« و ما سحر سليمان مدى ملكه و حشمته و لكن الشياطين سحروا» و قيل فى قوله تعالى:« وَ ما أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ» الخ أن« ما» نافيه، و الظاهر أنها موصوله، يشير الى أن اللّه عزّ و جلّ أنزل ملكين ببابل- و كان عاصمه السحره يومئذ فتصورا و تمثلا بصوره رجلين و تسميا باسم هاروت و ماروت، و أظهرا علم السحر و أسراره لعامه الناس حتّى يعرفوا أن شياطين السحره كاذبون فى دعواهم بأن السحر علم سماوى نزل على سليمان لتشييد ملكه و سلطانه، و يتبين لهم أن السحر ليس الا- مخرقه و تمويه أباطيل لا- حقيقه لها بصوره خارقه للعاده. و هذان الملكان- هاروت و ماروت- حيثما علما أحدا من الناس السحر و أظهروه على حقيقته كانا يقولان« إِنَّما نَحْنُ فِتْنَةٌ» أى بوتقه خلاص و امتحان انما نعلمك السحر ليخلص الحق من مزاج الباطل، و يعرف السحر من معجزه الحق، و يظهر الساحر الكاذب الكافر من النبىّ الصادق المؤمن للحق،« فَلا تَكْفُرْ» أنت بعد تعلم أسرار السحر أى لا تسحر و لا تعمل السحر. فكان الناس يتعلمون منهما ما يفرقون به بين المرء و زوجه لما كانت الشياطين تفعل ذلك كثيرا بأهالى بابل، و يأخذون على ذلك الاجر تاره من هذا للتفريق بين زوجين معينين و تاره منهما أو من أحدهما لحل ذلك و التأليف بينهما، فبعد ما ظهرت العامّه بأسرار السحر- خصوصا ما كان شايعا فيهم من التفريق بين المرء و زوجه- سقط الساحرون من شوكتهم و قدرتهم، و بلغ أمر اللّه و كان امر اللّه قدرا مقدورا. و قوله« وَ ما أُنْزِلَ» عطف على قوله« ما تَتْلُوا الشَّياطِينُ» و المعنى أن بنى إسرائيل لخبثهم و حرصهم على المال و الجاه اغتنموا الفرصه و اتبعوا ما أنزل على الملكين من السحر كما اتبعوا ما تتلوا الشياطين على ملك سليمان فضموا سحر الشياطين مع سحر الملكين و سحروا على الناس، و أخذوا بذلك أموالهم و فعلوا و فعلوا و ليس ما فعلوا الا الكفر بآيات اللّه و كتبه، و لقد علموا من دينهم و مذهبهم أنّه لمن اشترى و طلب السحر، ما له فى الآخره من خلاق، و لبئس ما شروا به أنفسهم لو كانوا يعلمون. فيعرف من جمله ذلك أن عرفان السحر و تعلمه و تعليمه لعامه الناس احقاقا للحق و ابطالا لما يدعونه السحره من الاعجاز و القدره السماوى و السيطره الإلهى، لا- بأس به، بل هو مما أنزل اللّه لتحقيقه ملكين، فمن فعل ذلك، فقد شرك الملكين فى نيتهما و عملهما و له مثوبه ذلك، و أمّا تعاطى السحر لغير ذلك من الاغراض فهو الكفر باللّه العظيم، و الشراء و الاشتراء هو ما نسميه الآن فى عرفنا« بالعرض و التقاضى» فالشراء أن يعرض صاحب المتاع متاعه للبيع، و الاشتراء أن يطلب المتاع و يتقاضاه من له الحاجه الى ذلك المتاع، فإذا باعه ذاك الشارى و ابتاعه هذا المشترى فقدتم. و لذلك يقول:« لَمَنِ اشْتَراهُ» أى من طلب السحر متاعا ليصرفه فى حاجه نفسه فيفرق مثلا بين عدوه و زوجته، أو ليصرفه لحاجه غيره فيبيعه منه بثمن« ما لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلاقٍ» أى من نصيب. و لذلك نفسه يقول:« وَ لَبِئْسَ ما شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ» أى أنهم بفعلهم السحر قد عرضوا أنفسهم للبيع بثمن قليل و قد كانت غالبا ثمنها الجنه، لكنهم لا يعلمون« وَ لَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا» أى لم يكفروا أى لم يسحروا بل لم يشتروا السحر« وَ اتَّقَوْا» من اللّه و عذابه« لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ» تنالهم فى حلهم السحر و تكذيب السحره اقتداء بما فعل الملكان النازلان« خَيْرٌ» لهم« لَوْ كانُوا يَعْلَمُونَ». و قوله:« وَ ما هُمْ بِضارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ» اشاره الى أن فعل السحر انما هو تأثير سبب خفى على عامه الناس ظاهر سببيته على الخاصّه، فمن توصل بالسبب الخفى على مسببه، ليس قد ظهر على سر الخلقه بذاته و لا هو ممن أظهره اللّه على ذلك كما أظهر على ذلك سليمان، بل اللّه عزّ و جلّ كما أذن اذنا تكوينيا فى تأثير الأسباب الظاهره أذن فى تأثير الأسباب الخفيه، و من توصل بأحد من الأسباب- الظاهره أو الخفيه- فقد أخذ باذن اللّه عزّ و جلّ. و فعل السحر- أعنى التوصل بالأسباب الخفيه على مسبباتها- و ان كانت مبغوضا للّه عزّ و جلّ تشريعا إذا كانت بداعى السيطره و الجاه و أخذ الأموال و الافساد فى الأرض لكنه

مـأذون بالاـذن التكوينى ابتلاءـ و اختيارا للناس، هو الـذى خلق الموت و الحياه ليبلوكم أيكم أحسن عملا. و قوله« وَ يَتَعَلَّمُونَ ما يَضُرُّهُمْ وَ لا يَنْفَعُهُمْ» عطف على قوله« فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُما ما يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ» و المعنى أن ما كانوا يتعلمونه من السـحر كانت على قسمين قسم منها ما كان يضر بالغير فيفرقون به بين المرء و زوجه، و قسم منها ما يضر بأنفسهم و لا ينفعهم.

الأعراف: فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَ اسْتَرْهَبُوهُمْ وَ جاؤُ بِسِحْرٍ عَظِيمٍ (۱)

يونس: وَ لا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ (۲)

و قال تعالى: قالَ مُوسى ما جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ (۳)

طه: قالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذا حِبالُهُمْ وَ عِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّها تَسْعى إلى قوله تعالى إِنَّما صَنَعُوا كَيْدُ ساحِرٍ وَ لا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتى (۴)

الشعراء: هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّياطِينُ تَنَزَّلُ عَلى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ يُلْقُونَ السَّمْعَ وَ أَكْثَرُهُمْ كاذِبُونَ (۵)

الفلق: وَ مِنْ شَرِّ النَّفَّاثاتِ فِي الْعُقَدِ وَ مِنْ شَرِّ حاسِدٍ إِذا حَسَدَ(۶).

ص: ۲۰۹

۱- ۱. الأعراف: ۱۱۶.

۲- ۲. يونس: ۷۷.

۳- ۳. يونس: ۸۱.

۴- ۴. طه: ۶۶- ۶۹.

۵- ۵. الشعراء: ۲۲۱.

۶- ۶. الفلق: ۳ و ۴.

lt;meta info="- «وَاتَّبَعُواْ مَا تَتْلُواْ الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيْاطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولاَ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلاَ تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ بِإِذْنِ اللّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلاَ يَنفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُواْ لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلاَقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْاْ بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ»

- {و آنچه را که شیطان[صفت]ها در سلطنت سلیمان خوانده [و درس گرفته] بودند پیروی کردند و سلیمان کفر نورزید لیکن آن شیطان[صفت]ها به کفر گراییدند که به مردم سحر می آموختند و [نیز از] آنچه بر آن دو فرشته هاروت و ماروت در بابل فرو فرستاده شده بود [پیروی کردند] با اینکه آن دو [فرشته] هیچ کس را تعلیم [سحر] نمی کردند مگر آنکه [قبلا به او] می گفتند ما [وسیله] آزمایشی [برای شما] هستیم پس زنهار کافر نشوی و[لی] آنها از آن دو [فرشته] چیزهایی می آموختند که به وسیله آن میان مرد و همسرش جدایی بیفکنند هر چند بدون فرمان خدا نمی توانستند به وسیله آن به احدی زیان برسانند و [خلاصه] چیزی می آموختند که برایشان زیان داشت و سودی بدیشان نمی رسانید و قطعا [یهودیان] دریافته بودند که هر کس خریدار این [متاع] باشد در آخرت بهره ای ندارد وه که چه بد بود آنچه به جان خریدنداگر می دانستند} - . بقره / ۱۰۲، و آیه بعد آن: «ولو أنهم آمنوا و اتقوا لمثوبه من عند الله خیر لو کانوا یعلمون»

می گویم: ضمیر جمع د ر«واتبعوا» به گروهی از بنی اسراییل باز می گردد که خداوند در آیات قبل ایشان را معرفی کرده بودند که در دنیا و زیور آلات آن فانی شده بودند و به زندگی حرص داشتند و کتاب خدا را پشت سرشان می انداختند، پیامبران را تکذیب می کردند و گاهی می کشتند، و عهد وو پیمان الهی را نقض می کردند.

سپس به دنبال شیاطین انسی – ساحران- رفتند و به حکومت و جبروت سلیمان افترا زدند که او هم ساحر و جادوگر است، و این کتابی که خدا به او عطا کرده و از آسمان برای او فرستاده را فریبی برای حکومتش - که بعد او سزاوار هیچ کسی نیست – قرار داده، و نیز تأیید و بر ارکان عزتش که خوابش را کسی ندیده قرار داده است. این نوشته هایی است که بعد خودش برای ما به ارث نهاده است و لذا ما هم به این عجایب مانند او عمل می کنیم، الا اینکه او همه اسرار سحر را می داند و ما نمی دانیم مگر همی مقدار کم را.

به سبب پیروی از آنها – یعنی ساحران از شیاطین – در این افترا، اجازه دادند که ایشان هم جادو را پیشه خود کنند و به دنبال آن بروند، آنها هم در جادو غرق شدند و کتاب هایش را خریدند و یاد گرفتند و به آن عمل کردند، با اینکه می دانستند در دین آنها سحر حرام است، و اینکه کسی که حرفه اش این باشد و آن را بخرد، خیر و بهره ای در آخرت ندارد.

نظر من بعد از بررسی در لفظ تلاوت و مشتقات آن در قرآن این است که، تلاوت همان قرائت با ترتیل و آرامش و آهنگ خاص است که از بزرگی متکلم و خشوع نسبت به آنچه می خواند است. مانند اینکه سخنرانی در مسأله مهم اجتماعی سخن می گوید و کلامش را به شنوندگان القا می کند تا آن را حفظ کنند و در جان داشته باشند. گاهی صدایش را بالا می برد و گاهی پایین به حسب اقتضای مقام تا معنی در جان شنونده قرار بگیرد و با گوشش بشنود، چه بسا جمله ای را با آهنگ و تکرار منظم بین کلماتش تکرار می کند تا مخاطب فرصت داشته باشد جان کلام را درک کند.

این گونه از قرائت که تلاوت باشد، نزد مردم مخصوص بیان فرمان های دستوری و مواعظ حکمت آمیز است و نیز خطاب هایی که در سخنان دانشمندان می شنویم در مسائل اجتماعی و یا ادبی و غیر آن، که می خواهند در شنوندگان تأثیر داشته باشد و با گوش و چشم و جانشان آن را بگیرند.

از همین روست که تلاوت را بیشتر در قرائت قرآن و باقی کتاب های آسمانی به کار می برند. از ین رو پیامبر در برخی آیات قرآن بـه تلاوت برای مردم امر شد بدون آنکه حتی در یک آیه امر به قرائت شود مگر در این آیه «لتقرأه علی الناس علی مکث» که در آن هم معنای تلاوت است.

منظور از شیاطین، شیطان های انسانی است، آنها را شیطان نامیده اند که چرا که به خدا کافر و آیات او شدند و به حکومت سلیمان تهمت زدند که با جادو شکل گرفته. سپس ادعا کردند که این سحر از آسمان بر سلیمان نازل شده است، پس یاد گیری و آموزش آن جایز است. سپس کتاب های جادو و اباطیل را مانند کتاب آسمانی برای فریب مردم به شکل تلاوت خواندند. مردم را با آن آزار می دادند و بین زن و شوهر ها اختلاف می انداختند.

و در این آیه: «و ما کفر سلیمان ولکن الشیاطین کفروا یعلمون الناس السحر»، سحر به جای کفر نازل شده است و وجه کفر شیاطین، به این که اینها «یعلمون الناس السحر» روشن می شود، پس این سخن به منزله این است که گفته شود: «وما سحر لسلیمان مدی ملکه و حشمته ولکن الشیاطین سحروا»

و گفته شده درباره آیه «وما انزل علی الملکین» که «ما» نافیه است و ظاهرا «ما» موصوله است. اشاره به این دارد که خداوند عزوجل دو فرشته به بابل نازل کرد – آنجا سرزمین جادوگران در آن روزگار بود- و به صورت دو مرد درآمدند و به نامهای هاروت و ماروت نامگذاری شدند. آنها علم جادوگری و اسرار آن را برای عامه مردم بیان کردند تا آنکه مردم دانستند که شیاطین جادوگر در ادعایشان به اینکه سحر یک علم آسمانی است که بر سلیمان نازل شده تا سلطنت و ملکش را بنا کند، دروغ می گویند و برای آنها آشکار شد که سحر چیزی نیست مگر امر عجیب و فریبکارانه ای که حقیقتی برای آن نیست و خارق العاده است.

این دو فرشته – هاروت و ماروت- وقتی همه مردم سحر را آموختند و دربرابر حقیقت از آن بهره گرفتند، گفتند: «انما نحن فتنه» یعنی ما بوته آزمایش و امتحان هستیم که به شما سحر را می آموزیم تا حق را از آمیختگی با باطل خالص کنیم و سحر را از معجزه حق بشناسید و ساحر دروغگوی کافر از پیامبر راستگوی مؤمن به حق شناخته شود، «فلا تکفر» بعد از اینکه اسرار جادوگری را دانستی، جادوگری نکن و به سحر عمل نکن.

مردم از آنها آموخته بودند که آنچه بین زن و شوهر جدایی می اندازد که این شیاطین زیاد آن را با اهالی بابل انجام می دادند و نیز بر این امر اجرت می گرفتند؛ گاهی به خاطر جدایی بین زن و شوهر و گاهی برای حل مشکل و به هم رساندن آنها. بعد از آنکه برای مردم اسرار سحر آشکار شد، خصوصا آنچه که در بین آنها از جدایی بین زن و شوهر شایع شده بود، جادوگران از شوکت و قدرتشان افتادند، امر خدا فرا رسید و امر الهی مقدر است.

و ایـن بخش از آیه «ومـا انزل» عطـف بر این بخش است «و مـا تتلـوا الشـیاطین» و معنی آن این است که بنی اسـرائیل به خـاطر خباثت و شـیفتگی شان به مال و مقام فرصت را غنیمت شـمرده و آنچه که آن دو فرشـته از سحر آورده بودند را دنبال کردند، همانطور که دنبال شـیاطین در ملک سـلیمان رفته بودند، پس سـحر شـیاطین را با سـحر هاروت و ماروت درآمیختند و مردم را جادو کردند و به این واسطه اموال آنها را گرفتند و چنین و چنان کردند و همه کارهای آنها کفر به آیات الهی و کتاب او بود و از دین و مـذهب ایشـان فقـط طلب سـحر را دانسـتند و برای آنهـا در قیـامت خیر و بهره ای نیست، و چه بـد چیزی از ایشـان خریدند اگر می دانستند.

از این جمله معلوم شد که دانش سحر و آموزش آن برای مردم، احقاق حق و باطل کردن آن چیزی است که ساحران ادعا می کنند که سـحر معجزه و قدرت آسـمانی و تسـلط الهی است، اشـکالی برای آن نیست بلکه آن از آن چیزهایی است که آن دو فرشته نازل کردند و کسی که چنین کند در نیت و علم آن دو شریک شده است و برای او در آن پاداش است، و اما کسی که در غیر از این اغراض، حرفه اش را سحر قرار دهد، این کفر به خدای بزرگ است.

خریـد و فروش که الاـن در عرف مـا به آن عرضه و تقاضـا می گوینـد یعنی صاحب کالا متاعش را برای فروش عرضه کنـد و مشتری به خاطر نیازی که به آن را دارد، آن را طلب و تقاضا کند، کسـی که آن را می فروشد فروشـنده و کسی که آن را می خرد مشتری است.

و برای همین می فرماید: «لمن اشتراه» یعنی کسـی که سـحر را کالایی برای مصرف در نیاز خودش می داند، مثلا بین دشمنش و همسـر او جـدایی بیندازد یا در جایی دیگری نیاز داشـته باشد، آن را طلب می کند، بنابراین آن را با پولی می خرد «ما له فی الاخره من خلاق».

و به همین دلیل می فرماید: «و لبئس ما شـروا به انفسـهم» یعنی ایشان با سـحرشان، خودشان را برای فروش به پول کمی عرضـه می کنند در حالی که ثمن وجود آنها بهشت است لکن ایشان نمی دانند «و لو أنهم آمنوا» یعنی اگر کفر نمی ورزیدند و جادو نمی کردنـد و سـحر را نمی خریدنـد، «واتّقوا» یعنی از خـدا و عـذاب او پروا می کردنـد، «لمثوبه من عنـدالله» یعنی در تکذیب جادوگران و ابطال سحر آنها به عمل آن دو فرشته اقتدا می کردند «خیرٌ» برای آنها «لو کانوا یعلمون».

و این سـخن خـدا «و مـاهم بضارین به من احـد باذن الله» اشاره به این است که عمل سـحر اثر گـذاری سـبب پنهان است که بر عامه مردم سبب بودنش پنهان و بر خواص سـببیتش اشکار است. پس هر کس به سبب پنهان به مسببش دست یافت این گونه نیست که خودش به اسـرار افرینش پی برده باشد و نه اینکه خدا او را بر ان اسـرار اگاه کرده باشد همان طور که سـلیمان را بر ان واقف نموده است.بلکه خـدا همـان گونه که در اثر گـذاری اسـباب ظـاهر اذن تکوینی داده، در تـاثیر اسـباب پنهان نیز اذن تکوینی داده است و هر کس به یکی از این اسباب به اثرش دست یابد حتما به اذن خدا به ان دست یافته است.

و عمل سـحر یعنی رسیدن با اسـباب مخفی به مسـببات آنها، اگرچه نزد خداونـد تبارک و تعالی مبغوض است تشـریعا اگر به انگیزه تسـلط و مقـام و گرفتن اموال و افسـاد در زمین باشـد ولی بـا اذن تکوینی برای امتحـان و ابتلای مردم مقرر شـده است، خداوند کسی است که مرگ و زندگی را آفرید تا شما را امتحان کند که کدامین از شما نیکوتر عمل می کنید.

و این بخش از آیه «و یتعلّمون مایضرهم و لا ینفعهم» عطف بر این سخن خداست که «فیتعلّمون منهما مایفرّقون به بین المرء و زوجه» و معنای آن این است که ایشان آنچه از سحر و جادو آموخته بودند دو گونه بود، یک قسم به دیگران ضرر می رساند مثلا بین زن و شوهر جدایی می انداخت و یک قسم آن به خودشان ضرر می رساند و نفعی به آنها نمی رساند. –

– «فَلَمَّا أَلْقَوْاْ سَحَرُواْ أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءوا بِسِحْرٍ عَظِيمٍ» ؛ {چون افکندند دیدگان مردم را افسون کردند و آنان را به ترس انداختند و سحری بزرگ در میان آوردند} – . اعراف / ۱۱۶ –

– «وَلاَ يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ» ؛ {و حال آنکه جادوگران رستگار نمی شوند} – . یونس / ۷۷ –

– «قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُم بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللّهَ لاَ يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ» ؛ {موسی گفت آنچه را شما به میان آوردید سحر است به زودی خدا آن را باطل خواهد کرد آری خدا کار مفسدان را تایید نمی کند} – . همان / ۸۱ –

می ساختند؟ فرمود: به خدا آنهامجسمه های شبیه انسان نبوده اند، لکن مجسمه های درخت و مانند ان بوده است. – . مکارم الاخلاق : ۱۵۳ –

ابو بصیر گفت به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ما متکا ها و زیرانداز هایی پهن می کنیم که تصویر دارند، فرمود: آنچه که پهن می کنید و به آن تکیه می دهید و بر ان راه می روید اشکالی ندارد، انچه ایراد دارد مجسمه هایی است که بر دیوار یا تخت ها نصب می شود. – . همان – ■ – «فَلَمَّا أَلْقَوْاْ سَحَرُواْ أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءوا بِسِحْرٍ عَظِيمٍ» ؛ {چون افکندند دیدگان مردم را افسون کردند و آنان را به ترس انداختند و سحری بزرگ در میان آوردند} – . اعراف / ۱۱۶ –

– «وَلاَ يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ» ؛ {و حال آنکه جادوگران رستگار نمی شوند} – . یونس / ۷۷ –

– «قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُم بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللّهَ لاَ يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ» ؛ {موسی گفت آنچه را شما به میان آوردید سحر است به زودی خدا آن را باطل خواهد کرد آری خدا کار مفسدان را تایید نمی کند} – . همان / ۸۱ –

– «قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى*فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُّوسَى*قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنتَ الْأَعْلَى*وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى» ؛ {گفت [نه] بلکه شما بیندازید پس ناگهان ریسمانها و چوبدستی هایشان بر اثر سحرشان در خیال او [چنین] می نمود که آنها به شتاب می خزند*و موسی در خود بیمی احساس کرد*گفتیم مترس که تو خود برتری*و آنچه در دست راست داری بینداز تا هر چه را ساخته اند ببلعد در حقیقت آنچه سرهم بندی کرده اند افسون افسونگر است و افسونگر هر جا برود رستگار نمی شود} – . طه / ۶۶-۶۹ –

– «هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَى مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ*تَنَزَّلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ*يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ» ؛ {آیا شما را خبر دهم که شیاطین بر چه کسی فرود می آیند*بر هر دروغزن گناهکاری فرود می آیند*که [دزدانه] گوش فرا می دارند و بیشترشان دروغگویند} – . شعراء / ۲۲۱ –

– «وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ*وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ» ؛ {و از شر دمندگان افسون در گره ها*و از شر [هر] حسود آنگاه که

حسد ورزد} - . فلق / ۳ و ۴ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ ابْنِ إِدْرِیسَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ مُعَاوِیَهَ بْنَ أَبِی وَهْبٍ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ هَاشِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَرْبَعَهٌ لَا یَدْخُلُونَ الْجَنَّهَ الْکَاهِنُ وَ الْمُنَافِقُ وَ مُدْمِنُ الْخَمْرِ وَ الْقَتَّاتُ وَ هُوَ النَّمَّامُ (۱).

**[ترجمه]امالی: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: چهار گروه وارد بهشت نمی شوند: پیشگو، منافق، معتاد به شراب و قتات یعنی سخن چین. - . امالی صدوق : ۲۴۳ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام قَالَ: مَنْ تَعَلَّمَ شَیْئاً مِنَ السِّحْرِ قَلِیلًا أَوْ کَثِیراً فَقَدْ کَفَرَ وَ کَانَ آخِرَ عَهْدِهِ بِرَبِّهِ وَ حَدُّهُ أَنْ یُقْتَلَ إِلَّا أَنْ یَتُوبَ (۲).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل کرد که علی علیه السلام فرمود: کسی که چیزی از سحر یاد بگیرد کم یا زیاد، حتما کافر شده و از رحمت خدا خارج شده است. حدش این است که کشته شود مگر آنکه توبه کند. - . قرب الاسناد : ۷۱ چاپ سنگی -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ النَّهْدِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عِیسَی بْنِ سَقَفِیٍّ: وَ کَانَ سَاحِراً یَأْتِیهِ النَّاسُ فَیَأْخُذُ عَلَی ذَلِکَ الْأَجْرَ قَالَ فَحَجَجْتُ فَلَقِیتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِمِنًی فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَنَا رَجُلٌ کَانَتْ صِنَاعَتِیَ السِّحْرَ وَ کُنْتُ آخُذُ عَلَیْهِ الْأَجْرَ وَ کَانَ مَعَاشِی وَ قَدْ حَجَجْتُ وَ قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَیَّ بِلِقَائِکَ وَ قَدْ تُبْتُ إِلَی اللَّهِ تَعَالَی فَهَلْ لِی فِی شَیْ ءٍ مِنْهُ مَخْرَجٌ قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام نَعَمْ حُلَّ وَ لَا تَعْقِدْ(۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: مردی بود که جادوگری می کرد و برای آن از مردم مزد می گرفت. حج به جا آورد و در منی با امام صادق علیه السلام ملاقات کرد. عرض کرد: فدایت شوم، من کارم سحر و جادوست و برای آن اجرت می گیرم و زندگی من

این است، اکنون حج گذارده ام و خدا بر من منت گذاشت شما را زیارت کنم، به سوی خدا توبه می کنم، آیا چیزی از آن را باید بیرون نمایم؟ فرمود: بله [مشکلات مردم را] بگشا و گره نزن. - . همان : ۲۵، گفته شده: بعضی علمای ما حل و گره گشایی را به غیر از جادو مانند قرآن، ذکر، دعا و اینها اختصاص داده اند. این خوب است زیرا تصریحی به جایز بودن حل با جادو و سحر نداریم. گشایش سحر با ضد آن است، پس شکی در جواز آن نیست و دیدیم که در تفسیر آیه منظور از خرید جادو همان کسب و کار با آن است. -

**[ترجمه]

«۴»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكُهِّنَ لَهُ فَقَدْ بَرِئَ مِنْ دِينِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله قُلْتُ فَالْقِيَافَهُ قَالَ مَا أُحِبُّ أَنْ تَأْتِيَهُمْ وَ قَلَّ مَا يَقُولُونَ شَيْئاً إِلَّا كَانَ قَرِيباً مِمَّا يَقُولُونَ وَ قَالَ الْقِيَافَهُ فَضْلَهٌ مِنَ النُّبُوَّهِ ذَهَبَتْ

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۲۴۳ راجع ص ۱۲۵ فیما سبق.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۷۱ ط حجر.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۲۵، قیل: خصه بعض علمائنا بالحل بغیر السحر کالقرآن و الذکر و التعویذ و نحوها، و هو حسن اذ لا تصریح بجواز الحل بالسحر، و فیه أن حل السحر انما هو بسحر ضده، فلا ریب فی جوازه، مع ما قد عرفت فی تفسیر الآیه من أن المراد باشتراء السحر الاکتساب به.

فِی النَّاسِ (۱).

**[ترجمه]خصال: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: هر کس کهانت کند یا در باره او کهانت شود، از دین محمد صلی الله علیه و آله بیزاری جسته است (شرح: کهانت نوعی غیب گویی است که کاهن با ادعای تماس با اجنّه آن را انجام می دهد) راوی می گوید: گفتم: قیافه شناسی چطور؟ فرمود: دوست ندارم نزد آنان روی، البته آنها کمتر چیزی می گویند که نزدیک به واقعیت نباشد. و فرمود: قیافه شناسی بازمانده ای از نبوّت است که در اختیار مردم قرار گرفته است. - . خصال ۱ : ۱۳ -

**[ترجمه]

«۵»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنِ السَّکُونِیِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَا رُقَی (۲)

إِلَّا فِی ثَلَاثَهٍ فِی حُمَهٍ(۳) أَوْ عَیْنٍ أَوْ دَمٍ لَا یَرْقَأُ(۴).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام از پدرش نقل می کند که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: نوشتن دعا اثر ندارد مگر در سه جا: در سم هر گزنده ای یا چشم زخم یا خونی که بند نیاید. - . همان : ۷۶ -

**[ترجمه]

«۶»

ل، [الخصال] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْهَیْثَمِ عَنِ ابْنِ زَکَرِیَّا عَنِ ابْنِ حَبِیبٍ عَنِ ابْنِ بُهْلُولٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُصْعَبٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: یُکْرَهُ النَّفْخُ فِی الرُّقَی وَ الطَّعَامِ وَ مَوْضِعِ السُّجُودِ(۵).

أَقُولُ قَدْ مَضَی فِی بَابِ شُرْبِ الْخَمْرِ(۶) عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: ثَلَاثَهٌ لَا یَدْخُلُونَ الْجَنَّهَ مُدْمِنُ خَمْرٍ وَ مُدْمِنُ سِحْرٍ وَ قَاطِعُ رَحِمٍ.

**[ترجمه]خصال: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: دمیدن در دعای نوشته شده و طعام و محل سجده مکروه است. - . همان -

می گویم: در باب شرابخواری از قول پیامبر صلی الله علیه و آله آمده بود که فرمود: سه گروهند که وارد بهشت نمی شوند: معتاد به شراب، معتاد به جادوگری و قطع کننده فامیلی .

**[ترجمه]

«۷»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ نَصْرِ بْنِ قَابُوسَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۳ و زاد بعده فی الوسائل:« حین بعث النبیّ صلّی اللّه علیه و آله».

۲- ۲. یقال: رقاه یرقیه رقیا و رقیه: عوذه و نفث فی عوذته، و قد یعدی بعلی فیقال رقی علیه تضمینا له لمعنی قرأ و نفث و النفث: القاء البزاق عند الرقیه، أو هو کالنفخ، و سیأتی فی الحدیث أن النفخ مکروه، و الاسم من الرقی: الرقیه کاللقمه، و الجمع رقی کهدی.

۳- ۳. الحمه- کثبه- السم، و قیل: الابره یضرب بها الزنبور و الحیه و نحو ذلک أو یلدغ بها و تاؤها عوض عن اللام المحذوفه، لان أصلها(حمو) أو« حمی» و الجمع حمات و حمی، و فی مطبوعه الوسائل ج ۶ ص ۱۰۹ ط الحدیثه« لا رقا الا فی ثلاثه:« فی حمی- بشد المیم- أو عین أو دم لا یرقی» و فیه تصحیف.

۴- ۴. الخصال ج ۱ ص ۷۶.

۵- ۵. المصدر نفسه ج ۱ ص ۷۶.

۶- ۶. راجع ص ۱۲۹ ممّا سبق و الحدیث منقول عن الخصال ج ۱ ص ۸۵.

الْمُنَجِّمُ مَلْعُونٌ وَ الْكَاهِنُ مَلْعُونٌ وَ السَّاحِرُ مَلْعُونٌ وَ الْمُغَنِّيَةُ مَلْعُونَةٌ وَ مَنْ آوَاهَا وَ أَكَلَ كَسْبَهَا مَلْعُونٌ.

وَ قَالَ عليه السلام: الْمُنَجِّمُ كَالْكَاهِنِ وَ الْكَاهِنُ كَالسَّاحِرِ وَ السَّاحِرُ كَافِرٌ وَ الْكَافِرُ فِی النَّارِ(۱).

قال الصدوق رضی الله عنه المنجم الملعون هو الذی یقول بقدم الفلک و لا یقول بمفلکه و خالقه عز و جل (۲).

**[ترجمه]خصال: نصر بن قابوس نقل می کند که از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: منجّم ملعون است و کاهن ملعون است و جادوگر ملعون است و زن آوازه خوان ملعون است و کسی که به او پناه دهد و از کسب او بخورد ملعون است، و نیز فرمود: منجّم مانند کاهن و کاهن مانند جادوگر و جادوگر مانند کافر و کافر در دوزخ است. - . همان : ۱۴۳ -

صدوق رحمه الله علیه می گوید: منجم ملعون، کسی است که به قدیم بودن فلک معتقد است، و عقیده به پدید آورنده و خالق آن ندارد. (و کاهن کسی است که با ادعای داشتن رابطه با عالم بالا پیشگویی می کند) - . همان -

**[ترجمه]

«۸»

ل، [الخصال] الْأَرْبَعُمِائَةِ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: لَا یَنْفُخِ الرَّجُلُ فِی مَوْضِعِ سُجُودِهِ وَ لَا یَنْفُخْ فِی طَعَامِهِ وَ لَا فِی شَرَابِهِ وَ لَا فِی تَعْوِیذِهِ (۳).

**[ترجمه]خصال: در حدیث چهارصد گانه امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید: کسی در جای سجده و غذا و نوشیدنی و دعایش نمی دمد. - . همان ۲ : ۱۵۶ -

**[ترجمه]

«۹»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنِ السَّكُونِیِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: سَاحِرُ الْمُسْلِمِینَ یُقْتَلُ وَ سَاحِرُ الْكُفَّارِ لَا یُقْتَلُ فَقِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ لِمَ لَا یُقْتَلُ سَاحِرُ الْكُفَّارِ قَالَ لِأَنَّ الشِّرْكَ أَعْظَمُ مِنَ السِّحْرِ وَ لِأَنَّ السِّحْرَ وَ الشِّرْكَ مَقْرُونَانِ.

وَ رُوِیَ: أَنَّ تَوْبَةَ السَّاحِرِ أَنْ یَحُلَّ وَ لَا یَعْقِدَ(۴).

**[ترجمه]علل الشرایع: از امام باقر از پدر بزرگوارشان علیهما السّلام نقل شده که فرمودند: رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله و سلّم فرمودند: ساحر مسلمان را باید کشت ولی ساحر کفّار را نباید کشت. محضر مبارکش عرض شد: یا رسول اللّه چرا ساحر کفّار را نباید کشت؟ حضرت فرمودند: زیرا شرکی که دارد بزرگتر از ساحر بودنش می باشد در حالی که به خاطر شرکش او

را نمی کشند و نیز به این علت که سحر و شرک قرین همند.

و از معصوم مروی است که توبه ساحر آن است که مشکلات را باز کند و گره نزند. - . همان : **۲۳۳** -

**[ترجمه]

«۱۰»

لی، [الأمالی] للصدوق فِی مَنَاهِی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: أَنَّهُ نَهَی عَنْ إِتْیَانِ الْعَرَّافِ وَ قَالَ مَنْ أَتَاهُ فَصَدَّقَهُ فَقَدْ بَرِئَ مِمَّا أُنْزِلَ عَلَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله (۵).

[ترجمه]امالی: در مناهی پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله امده که حضرت از امدن نزد غیبگو نهی کرده و فرموده اند: کسی که او را تصدیق کند، از آنچه بر پیامبر نازل شده بیزاری جسته است. - . امالی صدوق : **۲۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۱»

سر، [السرائر] عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ فِی الْمَشْیَخَهِ عَنِ الْهَیْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ عِنْدَنَا بِالْجَزِیرَهِ رَجُلًا رُبَّمَا أَخْبَرَ مَنْ یَأْتِیهِ یَسْأَلُهُ عَنِ الشَّیْ ءِ یُسْرَقُ أَوْ شِبْهِ ذَلِکَ فَنَسْأَلُهُ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ مَشَی

ص: ۲۱۲

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۱۴۳.

۲- ۲. الخصال ج ۲ ص ۱۴۳.

۳- ۳. الخصال ج ۲ ص ۱۵۶.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۳۳.

۵- ۵. أمالی الصدوق ص ۲۳۹.

إِلَى سَاحِرٍ أَوْ كَاهِنٍ أَوْ كَذَّابٍ يُصَدِّقُهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ (۱).

**[ترجمه]سرائر: ابن واقد گفت: به امام صادق علیه السلام عرض کردم، در جزیره مردی داریم که چه بسا خبر می دهد به کسی که نزدش می اید و از مالی که به سرقت رفته یا مانند ان می پرسد. ایا ما از او بپرسیم ؟ فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که پیش جادوگر یا پیشگو و یا دروغگو برود و آنچه می گوید را تصدیق کند، به آنچه در قرآن نازل شده، کافر شده است. - . سرائر : ۴۷۳ -

**[ترجمه]

«۱۲»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى وَ ما يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَ هُمْ مُشْرِكُونَ (۲) قَالَ كَانُوا يَقُولُونَ نُمْطَرُ بِنَوْءِ كَذَا وَ نَوْءِ كَذَا وَ مِنْهَا أَنَّهُمْ كَانُوا يَأْتُونَ الْكُهَّانَ فَيُصَدِّقُونَهُمْ بِمَا يَقُولُونَ (۳).

ص: ۲۱۳

۱- ۱. السرائر: ۴۷۳.

۲- ۲. يوسف: ۱۰۶.

۳- ۳. تفسير العيّاشيّ ج ۲ ص ۱۹۹. و المراد بالشرك في الآيه: الشرك الخفى، كاعتقادهم بالانواء، و مثل ذلك ما روى عن أبى عبد اللّه عليه السلام انه قال: قول الرجل لو لا فلان لهلكت، و لو لا فلان لضاع عيالى جعل للّه شريكا فى ملكه يرزقه و يدفع عنه، فقيل له: لو قال: لو لا أن من اللّه على بفلان لهلكت؟ قال: لا بأس بهذا. قال الجزريّ فى النهايه ج ۴ ص ۱۷۸: قد تكرر ذكر الانواء و النوء فى الحديث و الانواء هى ثمان و عشرون منزله ينزل القمر فى كل ليله فى منزله منها، و منه قوله تعالى:« وَ الْقَمَرَ قَدَّرْناهُ مَنازِلَ» يسقط فى المغرب كل ثلاث عشر ليله منزله مع طلوع الفجر، و تطلع أخرى مقابلها ذلك الوقت فى المشرق، فتنقضى جميعها مع انقضاء السنه. و كانت العرب تزعم أن مع سقوط المنزله و طلوع رقيبها يكون مطر، و ينسبونه اليها فيقولون: مطرنا بنوء كذا. و انما سمى نوءا، لانه إذا سقط الساقط منها بالمغرب ناء الطالع بالمشرق، يقال، ناء ينوء نوءا: أى نهض و طلع. و قال الجوهريّ فى الصحاح: ۷۹؛ النوء سقوط نجم من المنازل فى المغرب مع الفجر و طلوع رقيبه من المشرق يقابله من ساعته فى كل ليله الى ثلاثه عشر يوما، و هكذا كل نجم منها الى انقضاء السنه ما خلا الجبهه، فان لها أربعه عشر يوما. قال أبو عبيده: و لم نسمع فى النوء أنّه السقوط الا فى هذا الموضع؛ و كانت العرب تضيف الامطار و الرياح و الحرّ و البرد الى الساقط منها و قال الأصمعى: الى الطالع منها فى سلطانه، فتقول مطرنا بنوء كذا، و جمع النوء أنواء و نوآن مثل بطن و بطنان.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابن شعیب گفت: از امام صادق علیه السلام درباره آیه «وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللّهِ إِلاَّ وَهُم مُّشْرِكُونَ» ؛ {و بیشترشان به خدا ایمان نمی آورند جز اینکه [با او چیزی را] شریک می گیرند} - . یوسف / ۱۰۶ - پرسیدم، فرمود: آنان می گفتند: ب خاطر افتادن آن ستاره است که بر ما باران می بارد و چنان می شود، حتی برخی نزد پیشگویان می رفتند و کلامی که آنها می گفتند را باور می کردند. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۱۳»

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِيِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: سَاحِرُ الْمُسْلِمِينَ يُقْتَلُ وَ سَاحِرُ الْكُفَّارِ لَا يُقْتَلُ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ لِمَ ذَاكَ قَالَ لِأَنَّ الشِّرْكَ وَ السِّحْرَ مَقْرُونَانِ (۱).

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ عَلِيٌّ عليه السلام: أَقْبَلَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي زَوْجاً وَ لَهُ عَلَيَّ غِلْظَةٌ وَ إِنِّي صَنَعْتُ بِهِ شَيْئاً لِأُعَطِّفَهُ عَلَيَّ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أُفٍّ لَكِ كَدَّرْتِ دِينَكِ لَعَنَتْكِ الْمَلَائِكَةُ الْأَخْيَارُ لَعَنَتْكِ الْمَلَائِكَةُ الْأَخْيَارُ لَعَنَتْكِ الْمَلَائِكَةُ الْأَخْيَارُ لَعَنَتْكِ مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ لَعَنَتْكِ مَلَائِكَةُ الْأَرْضِ فَصَامَتْ نَهَارَهَا وَ قَامَتْ لَيْلَهَا وَ لَبِسَتِ الْمُسُوحَ ثُمَّ حَلَقَتْ رَأْسَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ حَلْقَ الرَّأْسِ لَا يُقْبَلُ مِنْهَا حَتَّى تُرْضِيَ الزَّوْجَ (۲).

۱- ۱. نوادر الراوندیّ ص ۴.

۲- ۲. المصدر نفسه ص ۲۵ و ما بین العلامتین محله بیاض فی الأصل.

**[ترجمه]نوادر راونـدی: رسول خـدا صـلی الله علیه و آله فرمود: جادوگر مسـلمان کشـته می شود، و جادوگر کفار نه، سوال شد: چرا ای رسول خدا؟ فرمود: چرا که شرک و سحر قرین همند.

علی علیه السـلام فرمود: زنی نزد پیامبر آمـد و عرض کرد: ای رسول خـدا، همسـری دارم که با من تنـد رفتار می کنـد، کاری کرده ام که نرمخو شده است. فرمود: اف بر تو، دینت تیره شود، فرشـتگان مقرب نفرینت کنند، فرشـتگان مقرب نفرینت کنند، فرشتگان مقرب نفرینت کنند، ملائکه آسمان و زمین لعنتت کنند.

پس ان زن به خـاطر ارتکـاب این عمـل روزش را روزه گرفت و شـبش را به نمـاز ایسـتاد، لباسـهای مـویی پوشـید و سـرش را تراشید. پیامبر فرمود: تراشیدن سر از او قبول نمی شود، تا آنکه همسرش راضی شود. - . نوادر راوندی : ۴ -

**[ترجمه]

باب ۹۷ حد المرتد و أحکامه و فیه أحکام قتل الخوارج و المخالفین

الآیات

البقره: وَ مَنْ یَرْتَـدِدْ مِنْکُمْ عَنْ دِینِهِ فَیَمُتْ وَ هُوَ کافِرٌ فَأُولئِکَ حَبِطَتْ أَعْمالُهُمْ فِی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ وَ أُولئِکَ أَصْحابُ النَّارِ هُمْ فِیها خالِدُونَ (۱)

آل عمران: کَیْفَ یَهْدِی اللَّهُ قَوْماً کَفَرُوا بَعْدَ إِیمانِهِمْ وَ شَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ

ص: ۲۱۵

۱- ۱. البقره: ۲۱۷، قال الطبرسیّ: هذا تحذیر عن الارتداد ببیان استحقاق العذاب علیه، و قوله« فَأُولئِکَ حَبِطَتْ أَعْمالُهُمْ فِی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ» معنـاه انهـا صارت بمنزله ما لم یکن لإیقاعهم ایاها علی خلاف الوجه المأمور به، لان إحباط العمل و ابطاله عباره عن وقوعه علی خلاـف الوجه الـذی یسـتحق علیه الثواب و لیس المراد أنهم اسـتحقوا علی أعمـالهم الثواب ثمّ انحبـط، لاـنه قـد دل الـدلیل علی أن الإحباط علی هـذا الوجه لا یجوز. أقول: المراد بقرینه سایر الآیات الوارده فی مورد الحبط و هکـذا نفس الآیات المبحوث عنهـا أن المراد من الحبـط هو ایقـاف العمـل و توقیفه بمعنی أنّه لا یترتب علیه أثر العمل من حیث الاثابه حکما موقتا، أی ما دام العمل محبوطا، و لازم معنی الحبط هـذا أنّه إذا تاب المتخلف و رجع عن فعله المحبط خرج العمل عن الحبط و ترتب علیه آثـاره کملا، الا إذا مات المرتـد علی کفره کما فرض فی هـذه الآیه« وَ مَنْ یَرْتَـدِدْ مِنْکُمْ عَنْ دِینِهِ فَیَمُتْ وَ هُوَ کافِرٌ» الـخ أو فعـل فعلاـ لاـ یقبـل اللّه معه توبته کمـا فرض فی آیه آل عمران: ۲۲« إِنَّ الَّذِیـنَ یَکْفُرُونَ بِآیـاتِ اللَّهِ وَ یَقْتُلُـونَ النَّبِیِّینَ بِغَیْرِ حَـقٍّ وَ یَقْتُلُونَ الَّذِینَ یَأْمُرُونَ بِالْقِسْـطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَـذابٍ أَلِیمٍ أُولئِـکَ الَّذِینَ حَبِطَتْ أَعْمـالُهُمْ فِی الـدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ» فلا توبه حتّی یخرج العمل عن الحبط، فیکون الحبط تاما دائما فی الدنیا و الآخره کما حکم به فی الآیه. و الحبط بهذا المعنی أعنی الایقاف و التوقیف شایع فی الحکومات، مؤید بالعقل فانکار المنکرین من المتکلّمین انما هو لاجل أنهم لم یتحققوا معنی الحبط الذی ورد فی القرآن العزیز. و هـذا المعنی مصرح به فی الروایات منها ما عن الـدعائم ج ۲ ص ۴۸۱ عن أبی جعفر محمّـد بن علی علیهما

السلام أنّه قال من كان مؤمنا يعمل خيرا، ثمّ أصابته فتنه فكفر ثمّ تاب بعد كفره كتب له كل شي ء عمل في ايمانه، فلا يبطله كفره إذا تاب بعد كفره. مثال ذلك عند الحكومات: أن الرجل يحل عليه الدين فلا يؤديه، فيحتكم الدائن عند الحكومه، فيحكم له بتوقيف دار المديون حتّى يخرج عن دينه فلا يمكن من التصرف فيها حتّى إذا خرج المديون عن دينه و أدى ما عليه حكم الحاكم بالغاء التوقيف فصار يتمكن من التصرف في داره كما كان قبل ذلك. و مثل ذلك أن الرجل يثور على الحكومه بالطغيان، فلا ينجح ثورته، فيفر الى خارج الثغر حصنا لدمه، فيحكم الحكومه بمصادره أمواله، أو توقيفها حتّى يستسلم، و قد يكون بعد استسلامه و توبته يحكم الحاكم بلغو المصادره و التوقيف، و لا بدع في ذلك، فانه نحو من العقوبه. فالحبط هو الغاء الاثر من حيث الانتفاع بالعمل، و هو جار في المؤمنين، و أمّا البطلان من رأس كما توهمه المتكلمون فهو يختص بالكفار كما قال اللّه عزّ و جلّ« أُولئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَ حَبِطَ ما صَنَعُوا فِيها وَ باطِلٌ ما كانُوا يَعْمَلُونَ» هود: ١۶، و قال حاكيا عن موسى عليه السلام حين قال قومه« اجْعَلْ لَنا إِلهاً كَما لَهُمْ آلِهَةٌ»:« إِنَّ هؤُلاءِ مُتَبَّرٌ ما هُمْ فِيهِ وَ باطِلٌ ما كانُوا يَعْمَلُونَ» الأعراف: ١٣٩، كما عبر عنهم كثيرا بالمبطلين. و قولهم في توجيه ما ورد من ذلك في الآيات« أنها صارت بمنزله ما لم يكن لإيقاعهم اياها على خلاف الوجه المأمور به، و أن الثواب في علمه تعالى على ذلك العمل مشروط بعدم وقوع الفسق الفلاني أو الكفر بعد الايمان بعده» غير مقبول بعد ما كان العمل في ظرفه صحيحا واجدا لشرائطه، ففي قوله تعالى« لا تَرْفَعُوا أَصْواتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَ لا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمالُكُمْ وَ أَنْتُمْ لا تَشْعُرُونَ» الحجرات: ٢، حكم بحبط أعمالهم الصحيحه المقبوله التي استحقوا على فعلها الثواب عند الجهر بندائه صلى الله عليه و آله من دون أن يشعروا أنفسهم بأنهم فعلوا ما يحبط الاعمال. على أن الآيات التي وردت في الحبط كلها تتضمن أن الاعمال المحبوطه كانت صحيحه مقبوله ذات ثواب و جزاء حسن، و الا لم يكن في حبطها ضرر عليهم حيث لم يكونوا لينتفعوا بها قبل الحبط أيضا. فاذا تحقّق معنى الحبط كانت الآيه حاكمه بأن من ارتد عن دينه و مات كافرا، حبطت أعماله و تجب البراءه عنه، و أمّا إذا رجع عن ارتداده فهل يقبل توبته أم لا، فستعرض له في الآيات الآتيه بعدها.

حَقٌّ وَ جاءَهُمُ الْبَيِّناتُ وَ اللَّهُ لا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ أولئِکَ جَزاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَ الْمَلائِكَهِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ خالِدِينَ فِيها لا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذابُ وَ لا هُمْ

يُنْظَرُونَ إِلَّا الَّذِينَ تابُوا مِنْ بَعْدِ ذلِكَ وَ أَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمانِهِمْ ثُمَّ ازْدادُوا كُفْراً لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَ أُولئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ ماتُوا وَ هُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْ ءُ الْأَرْضِ ذَهَباً وَ لَوِ افْتَدى بِهِ أُولئِكَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ وَ ما لَهُمْ مِنْ ناصِرِينَ (١)

١- ١. آل عمران: ٨۶- ٩١ و الآيات نزلت فى أهل الكتاب متعرضه لليهود و جحودهم و كفرهم بالنبى صلى الله عليه و آله بعد بعثته بعد ما كانوا يؤمنون به قبل بعثته، قال عزّ و جلّ: « كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْماً كَفَرُوا» بالنبى و بما جاء به من البينات« بَعْدَ إِيمانِهِمْ» به قبلا« وَ» هم الذين« شَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَ جاءَهُمُ» فى التبشير ببعثته« الْبَيِّناتُ، وَ اللَّهُ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ» فكفرهم هذا كفر بعد ايمان حيث كان ايمانهم- و النبىّ لم يبعث بعد ايمان حق. و أمّا جزاء كفرهم هذا فلعنه اللّه و الملائكه و الناس أجمعين خالدين فى جهنم لا يخفف عنهم العذاب و لا هم ينظرون. « إِلَّا الَّذِينَ تابُوا مِنْ بَعْدِ ذلِكَ» أى بعد كفرهم و هى ارتداد واقعا لأول مره فآمنوا ثانيا« وَ أَصْلَحُوا» ما أفسدوه بانكارهم و عدوانهم من أمانه الحق و صد الناس عن سبيل اللّه باغوائهم فاعترفوا بان كفرهم و جحودهم ذلك كان عن ظلم و هوى متبع« فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ» يقبل توبتهم. و يتصور مثل ذلك من الكفر بالنبى بعد الايمان بالنسبه الى الذين لم يؤمنوا به صلى الله عليه و آله فى ظرف يهوديتهم و نصرانيتهم- كما فى عصرنا هذا- اذا دخلوا فى الإسلام ثمّ ارتدوا، فيكون ارتدادهم هذا كفرا بعد ايمان ان لم يتوبوا قتلوا؛ و ان تابوا و أصلحوا فان اللّه غفور رحيم يقبل توبتهم و يتفرع على ذلك لزوم استتابته. فتلخص من الآيه أن توبه المرتد عن دين اللّه إذا كان من أهل الكتاب انما تقبل للمره الأولى، بانهم يستتابون فان تابوا فان اللّه غفور رحيم؛ و ان لم يتوبوا بل أصروا على كفرهم و جحودهم. و ازدادوا كفرا لن تقبل توبتهم بعد ذلك، و أولئك هم الضالون. فقوله« إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمانِهِمْ» تجديد عنوان لقوله:« قَوْماً كَفَرُوا بَعْدَ إِيمانِهِمْ» و قوله« ثُمَّ ازْدادُوا كُفْراً» تماديهم فى الكفر و الجحود و الاصرار على غيهم و عدوانهم لدين اللّه، بعدم التوبه بعد الاستتابه أو الفرار عن حوزه الإسلام الى دار الكفر مثلا- و المكر بالمسلمين و الفساد فى الأرض فلن تقبل توبتهم؛ و لا يمهلون بعد ذلك و لا يستتابون؛ بل يقتلون حيث ظفر بهم.

النساء: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدادُوا كُفْراً لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَ لا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا(۱).

ص: ۲۱۹

---

۱ – ۱. النساء: ۱۳۷. و الآیه تشهد بسیاقها و سیاق ما قبلها أنّها خاصّه بالذین آمنوا و تابوا عن شرک فطری قال:« یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ الْکِتابِ الَّذِی نَزَّلَ عَلی رَسُولِهِ وَ الْکِتابِ الَّذِی أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ» من التوراه و الإنجیل؛ و هذا یشهد بأنهم ما کانوا مؤمنین بالکتاب الذی أنزل من قبل« وَ مَنْ یَکْفُرْ بِاللَّهِ وَ مَلائِکَتِهِ وَ کُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ» و هذا أیضا یشهد بأنهم کانوا مشرکین لا یقرون بالمعاد« فَقَدْ ضَلَّ ضَلالًا بَعِیداً». ثمّ قال:« إِنَّ الَّذِینَ آمَنُوا» أی بعد الشرک الفطری« ثُمَّ کَفَرُوا» و ارتدوا« ثُمَّ آمَنُوا» أی رجعوا عن الارتداد و تابوا الی الحق« ثُمَّ کَفَرُوا» و ارتدوا ثانیا« ثُمَّ ازْدادُوا کُفْراً» بعدم التوبه أو الفرار الی دار الشرک أو الفساد فی الأرض« لَمْ یَکُنِ اللَّهُ لِیَغْفِرَ لَهُمْ وَ لا لِیَهْدِیَهُمْ سَبِیلًا». فعلی هذا تقبل توبه المرتد إذا کان علی فطره الشرک مرتین: مره بابتداء الدعوه و استرجاعه عن الشرک الی الایمان لأول مره؛ فان تاب و قبل الإسلام فهو؛ و إلا قتل حیث ظفر به؛ فایمانه هذا کایمان أهل الکتاب فی دینهم من الانقلاع عن الشرک الی التوحید. و مره ثانیه إذا ارتد عن الإسلام الی الشرک، بمعنی أنّه کفر بعد الایمان و دخل تحت قوله تعالی:« کَیْفَ یَهْدِی اللَّهُ قَوْماً کَفَرُوا بَعْدَ إِیمانِهِمْ وَ شَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ» الخ، و قد کان جزاؤهم أن علیهم لعنه اللّه و الملائکه و الناس أجمعین خالدین فیها، الا الذین تابوا من بعد ذلک و اصلحوا. فیجب علی الامام أن یستتیبه کما فعل فی أهل الکتاب لأول مره حرفا بحرف، تحقیقا لمعنی قوله تعالی« ثُمَّ آمَنُوا» حیث صدق ایمانهم بعد الکفر بعد الایمان، و قد ورد فی الاستتابه أنّه ینظر ثلاثه أیّام فی الحبس لیرجع، فان لم یرجع قتل کما کان یقتل فی شرکه الفطری مثل ما کان یفعل بأهل الکتاب إذا أصروا علی کفرهم و جحودهم. فأما إذا آمن ثانیا ثمّ کفر بعد ذلک، فلم تتعرض الآیه لحاله بأنّه هل یقبل ایمانه بعد ذلک أیضا أولا یقبل، بل انما تعرض لحال من کفر بعد ذلک و ازداد کفرا، حیث قال« لَمْ یَکُنِ اللَّهُ لِیَغْفِرَ لَهُمْ وَ لا لِیَهْدِیَهُمْ سَبِیلًا» فاذا ارتدوا و زادوا فی طغیانهم فلا ریب أنهم لا یستتابون و لا یمهلون بل یقتلون حیث ظفر بهم و تجب البراءه منهم، و أمّا إذا لم یزیدوا فی طغیانهم، بل کفروا بالکفر الساذج فقد دخلوا فی الشرک کما کانوا فیه أول مره فان تاب من نفسه بمعنی أنّه بادر الی التوبه، یقبل توبته ظاهرا و یوکل أمره الی اللّه و مشیئه لعلّ اللّه یقبل توبته و لا نعلم، و ان لم یتب و لم یبادر الی التوبه فأمره مراعی ان شاء الامام استتابه و ان لم یشأ لم یستتبه، فان تاب بعد الاستتابه فهو، و ان لم یتب أو لم یشأ أن یستتیبه قتله فانه مشرک. فقد فرق اللّه عزّ و جلّ بین المشرک عن فطره و بین أهل الکتاب بأنّه أهل أمر المشرک فی المره الثانیه من ارتداده و حکم فی أهل الکتاب بعدم قبول توبتهم فی المره الثانیه.

lt;meta info="- «وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُوْلَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِی الدُّنْيَا وَالآخِرَهِ وَأُوْلَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ» ؛ { و کسانی از شما که از دین خود برگردند و در حال کفر بمیرند آنان کردارهایشان در دنیا و آخرت تباه می شود و ایشان اهل آتشند و در آن ماندگار خواهند بود} - . بقره / ۲۱۷، طبرسی گفته است: این برحذر داشتن از ارتداد است به این بیان که برای آن عذاب محقق می شود. و آیه «فأولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره» معنایش این است که اعمال ایشان به منزله عدم اعمال است زیرا انها را برخلاف آنچه به آن امر شده اند واقع ساخته اند، زیرا نابود و باطل کردن عمل عبارت است از وقوع ان برخلاف آنچه که مستحق ثواب است، نه آنکه منظور این باشد که آنها برای اعمالشان مستحق ثواب هستند و سپس نابود و باطل شود، زیرا دلیل داریم که ابطال به این صورت جایز نیست.

می گویم: به قرینه دیگر آیات وارده در مسأله احباط و نابودی اعمال و نیز خود این آیات، منظور از حبط، متوقف شدن عمل است. توقیف یعنی ثواب عمل به موقتا بر آن مترتب نمی شود. لازمه معنای حبط این است که هنگامی که شخص متخلف توبه کند و از کارش برگردد، عمل او از حبط خارج می شود و تمام آثارش بر آن مترتب می شود، الا وقتی که مرتد بر کفر خود بمیرد، همانطور که در این آیه فرض شده؛ «و من یرتدد منکم عن دینه فیمت و هو کافر». یا آنکه عملی مرتکب شود که خداوند با آن فعل، توبه اش را نپذیرد مثل این آیه: «ان الذین یکفرون بآیات الله و یقتلون النبیین بغیر حق و یقتلون الذین یأمرون بالقسط من الناس فبشرهم بعذاب ألیم اولئک الذین حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره» آل عمران / ۲۲. بنابراین توبه قبول نمی شود تا اینکه عمل از حبط خارج شود و در این صورت حبط و ابطال کامل و پیوسته در دنیا و آخرت واقع می شود.

حبط به این معنا یعنی متوقف کردن و توقیف در حکومتها شایع است و عقل نیز ان را تایید می کند. انکار بعضی از متکلمین که حبط را نفی می کنند به خاطر همین است که آنها معنی حبطی که در قرآن آمده است را تحقیق و بررسی نکرده اند.

این معنا در روایات نیز تصریح شده است. از آن جمله روایتی در دعائم الاسلام ۲ : ۴۸۱ از امام باقر علیه السلام که فرمود: مؤمن کار نیک انجام می دهد، سپس فتنه ای به او می رسد که کافر می شود، بعد توبه می کند، هرچه در دوران ایمانش عمل کرده برای او نوشته می شود. پس کفر او اعمالش را باطل نمی کند وقتی از آن توبه کند.

مثال این بحث در حکومت ها؛ شخصی سررسید پرداخت دینش فرا می رسد لیکن ان را نمی پردازد. طرف صاحب دین به حکومت، شکایت می برد، به توقیف خانه مدیون حکم می دهند تا اینکه مدیون بدهی خود را بپردازد. بنابراین مدیون نمی تواند در خانه اش تصرف کند تا وقتی که بدهی را بپردازد و حاکم حکم توقیف را ملغی کند . در این صورت تصرفش در خانه اش مانند قبل ممکن می شود.

مثال دیگر آنکه کسی علیه حکومت، طغیان و سرکشی می کند و انقلابش به پیروزی نمی رسد و برای حفظ خونش به خارج از مرزها می گریزد. حکومت به مصادره یا توقیف اموالش حکم می کند تا تسلیم شود. بعد از تسلیم شدن و توبه گاه حاکم، حکم به لغو مصادره و توقیف می کند. این چیز شگفت آوری نیست و نوعی از مجازات می باشد.

حبط، ابطال اثر عمل از جهت انتفاع و بهره مندی از عمل است و ان درباره اهل ایمان جاری می شود. بطلان کلی حبط همانگونه که متکلمین گمان کرده اند، مختص به کفار است چنانکه خداوند می فرماید: «أُوْلَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِی الآخِرَهِ

إِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُواْ فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ » هود / ۱۶، خدا به نقل از زبان موسی علیه السلام وقتی که قومش گفتند: «اجْعَل لَّنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ »؛ فرمود: «إِنَّ هَؤُلاء مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ » اعراف / ۱۳۸ و ۱۳۹، همانطور که از انان بسیار تعبیر به مبطلین شده است.

توجیه ایشان نسبت به آنچه در آیات آمده این است که: اعمالشان به منزله عدم اعمال می شود زیرا ایشان آنها را برخلاف آنچه به آن امر شده اند واقع ساخته اند، و اینکه ثواب در علم الهی، بر عملی واقع می شود که مشروط به عدم وقوع فسق و یا کفر بعد از ایمان باشد. این توجیه مورد قبول نیست وقتی عمل در جای خودش صحیح و واجد شرایط باشد. در این آیه «لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ » حجرات / ۲، حکم شده به اینکه اعمال صحیح و مقبول ایشان که مستحق ثواب می باشد، وقتی برای صدازدن پیامبر صلی الله علیه و آله صدایشان را بلند کنند حبط و نابود می شود، بدون آنکه خودشان بدانند کاری انجام می دهند که اعمالشان را باطل می کند.

بنابر آیاتی که در حبط وارد شده، همه آنها دربرگیرنده این مطلب است که اعمال حبط شده و باطل، صحیح و مقبول بوده و ثواب و جزای نیکو داشته اند. اگر اینطور نبود که به واسطه حبط، ضرری متوجه آنها نبود و نیز قبل از حبط از آن بهره ای نمی بردند. وقتی معنای حبط بررسی شد، حکم این آیه وقتی است که کسی که از دینش مرتد شود و کافر بمیرد، اعمال او نابود و باطل می شود و واجب است از او بیزاری بجوییم. اما اینکه اگر از ارتدادش برگشت آیا توبه اش قبول است یا نه، در آیات بعدی به آن می پردازیم. -

- «كَيْفَ يَهْدِي اللّهُ قَوْمًا كَفَرُواْ بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُواْ أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ* أُوْلَئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّهِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ* خَالِدِينَ فِيهَا لاَ يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلاَ هُمْ يُنظَرُونَ* إِلاَّ الَّذِينَ تَابُواْ مِن بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُواْ فَإِنَّ الله غَفُورٌ رَّحِيمٌ* إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُواْ كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الضَّآلُّونَ* إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ الأرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَى بِهِ أُوْلَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ» ؛ { چگونه خداوند قومی را که بعد از ایمانشان کافر شدند هدایت می کند با آنکه شهادت دادند که این رسول بر حق است و برایشان دلایل روشن آمد و خداوند قوم بیدادگر را هدایت نمی کند چگونه خداوند قومی را که بعد از ایمانشان کافر شدند هدایت می کند با آنکه شهادت دادند که این رسول بر حق است و برایشان دلایل روشن آمد و خداوند قوم بیدادگر را هدایت نمی کند* آنان سزایشان این است که لعنت خدا و فرشتگان و مردم همگی برایشان است* در آن [لعنت] جاودانه بمانند نه عذاب از ایشان کاسته گردد و نه مهلت یابند* مگر کسانی که پس از آن توبه کردند و درستکاری [پیشه] نمودند که خداوند آمرزنده مهربان است* کسانی که پس از ایمان خود کافر شدند سپس بر کفر [خود] افزودند هرگز توبه آنان پذیرفته نخواهد شد و آنان خود گمراهانند* در حقیقت کسانی که کافر شده و در حال کفر مرده اند اگر چه [فراخنای] زمین را پر از طلا کنند و آن را [برای خود] فدیه دهند هرگز از هیچ یک از آنان پذیرفته نگردد آنان را عذابی دردناک خواهد بود و یاورانی نخواهند داشت} - . آل عمران / ۸۶-۹۱، این آیات درباره اهل کتاب است که به یهود و کفر و انکار ایشان نسبت به پیامبر صلی الله علیه و آله بعد از بعثت حضرت، و اینکه قبل از بعثت ایمان داشتند، اشاره می کند. خداوند می فرماید: «کیف یهدی الله قوما کفروا» به پیامبر و آنچه از نشانه ها آمده است، «بعد ایمانهم» به او و قبل از بعثت، «و» ایشان کسانی هستند که «شهدوا أن الرسول حق و جاءهم» در بشارت دادن به بعثت او، «البینات، والله لایهدی القوم الظالمین»،

پس کفر ایشان، کفر بعد از ایمان آوردن است زیرا ایمان ایشان – قبل از بعث پیامبر– ایمان حقیقی است.

سزای کفر آنها، لعن و نفرین خدا و فرشتگان و همه مردم است، در جهنم همیشگی هستند که نه تخفیفی در عذابشان هست و نه مهلتی به ایشان می دهند.

«الّا الذین تابوا من بعد ذلک» یعنی بعد از کفرشان که همان ارتداد واقعی است و برای اولین بار است، دوباره ایمان آوردند «واصلحوا» آنچه خراب کرده بودند با انکار و دشمنی از میراندن حق و گمراه کردن مردم و خود نیز اعتراف کردند که کفر و لجاجتشان از روی ظلم و هوای نفس بوده، «فإن الله غفور رحیم» خداوند توبه آنها را می پذیرد.

مانند این مطلب در کفر بعد از ایمان به پیامبر صلی الله علیه و آله را تصور کنید به نسبت کسانی که در جایگاه یهودی و مسیحی بودنشان، به پیامبر ایمان نیاوردند – مثل زمان ما – ، وقتی داخل در اسلام می شدند و سپس مرتد، ارتداد اینها کفر بعد از ایمان است و اگر توبه نکنند، کشته می شوند. و اگر توبه کنند و خود را اصلاح نمایند، خداوند بخشنده و مهربان است و توبه شان را می پذیرد، و لزوم به توبه دادن مرتد، بر ان متفرع می شود.

خلاصه آیه اینکه، توبه مرتد از دین خدا اگر از اهل کتاب باشد، برای بار اول قبول می شود چون ایشان به توبه وادار می شوند، اگر توبه کنند که خداوند بخشنده و مهربان است ولی اگر توبه نکنند و بر کفر و انکارشان پافشاری کنند و کفر خود را افزایش دهند، بعد از این هیچ گاه توبه شان قبول نمی شود، اینها گمراهان هستند.

این سخن خدا «ان الذین کفروا بعد ایمانهم»، بیان دیگری از این آیه است: «قوما کفروا بعد ایمانهم» و این آیه «ثمّ ازدادوا کفرا»، استمرار دادن به کفر و انکارشان و پافشاری بر گمراهی و دشمنی با دین خدا، با عدم توبه بعد از آنکه ایشان را توبه می دهند یا مثلا از دیار مسلمانان به دیار کفر می گریزند و با مسلمانان حیله می کنند و در زمین افساد می نمایند، هیچ وقت توبه اینها پذیرفته نمی شود، به آنها مهلت داده نمی شود و به توبه هم وادار نمی شوند، بلکه وقتی به آنها دست یابند آنها را می کشند. –

– «كَيْفَ يَهْدِى اللّهُ قَوْمًا كَفَرُواْ بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُواْ أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللّهُ لاَ يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ* أُوْلَئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَهَ اللّهِ وَالْمَلآئِكَهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ* خَالِدِينَ فِيهَا لاَ يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلاَ هُمْ يُنظَرُونَ* إِلاَّ الَّذِينَ تَابُواْ مِن بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُواْ فَإِنَّ الله غَفُورٌ رَّحِيمٌ* إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُواْ كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الضَّآلُّونَ* إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ الأرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَى بِهِ أُوْلَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ» ؛ { چگونه خداوند قومی را که بعد از ایمانشان کافر شدند هدایت می کند با آنکه شهادت دادند که این رسول بر حق است و برایشان دلایل روشن آمد و خداوند قوم بیدادگر را هدایت نمی کند چگونه خداوند قومی را که بعد از ایمانشان کافر شدند هدایت می کند با آنکه شهادت دادند که این رسول بر حق است و برایشان دلایل روشن آمد و خداوند قوم بیدادگر را هدایت نمی کند* آنان سزایشان این است که لعنت خدا و فرشتگان و مردم همگی برایشان است* در آن [لعنت] جاودانه بمانند نه عذاب از ایشان کاسته گردد و نه مهلت یابند* مگر کسانی که پس از آن توبه کردند و درستکاری [پیشه] نمودند که خداوند آمرزنده مهربان است* کسانی که پس از ایمان خود کافر شدند سپس بر کفر [خود] افزودند هرگز

توبه آنان پـذیرفته نخواهـد شـد و آنـان خود گمراهاننـد* در حقیقت کسـانی که کـافر شـده و در حال کفر مرده انـد اگر چه [فراخنـای] زمین را پر از طلا کننـد و آن را [برای خود] فـدیه دهنـد هرگز از هیـچ یک از آنان پـذیرفته نگردد آنان را عـذابی دردناک خواهـد بود و یاورانی نخواهند داشت} - . آل عمران / ۸۶-۹۱، این آیـات درباره اهل کتاب است که به یهود و کفر و انکـار ایشـان نسبت به پیامبر صـلی الله علیه و آله بعـد از بعثت حضـرت، و اینکه قبل از بعثت ایمان داشـتند، اشاره می کنـد. خداونـد می فرمایـد: «کیف یهدی الله قوما کفروا» به پیامبر و آنچه از نشانه ها آمده است، «بعد ایمانهم» به او قبل از بعثت، «و» ایشان کسانی هسـتند که «شـهدوا أن الرسول حق و جاءهم» در بشارت دادن به بعثت او، «البینات، والله لایهدی القوم الظالمین»، پس کفر ایشان، کفر بعد از ایمان آوردن است زیرا ایمان ایشان – قبل از بعثت پیامبر- ایمان حقیقی است.

سزای کفر آنها، لعن و نفرین خدا و فرشتگان و همه مردم است، در جهنم همیشگی هستند که نه تخفیفی در عذابشان هست و نه مهلتی به ایشان می دهند.

«الّا الـذین تابوا من بعـد ذلک» یعنی بعـد از کفرشان که همان ارتـداد واقعی است و برای اولین بار است، دوباره ایمان آوردند «واصـلحوا» آنچه خراب کرده بودند با انکار و دشمنی از میراندن حق و گمراه کردن مردم و خود نیز اعتراف کردند که کفر و لجاجتشان از روی ظلم و هوای نفس بوده، «فإن الله غفور رحیم» خداوند توبه آنها را می پذیرد.

ماننـد این مطلب در کفر بعـد از ایمـان به پیـامبر صـلی الله علیه و آله را تصور کنیـد به نسبت کسـانی که در جایگاه یهودی و مسـیحی بودنشان، به پیامبر ایمان نیاوردنـد – مثل زمان ما - ، وقتی داخل در اسـلام می شدنـد و سـپس مرتد، ارتداد اینها کفر بعد از ایمان است و اگر توبه نکنند، کشته می شوند. و اگر توبه کنند و خود را اصلاح نمایند، خداوند بخشنده و مهربان است و توبه شان را می پذیرد، و لزوم به توبه دادن مرتد، بر ان متفرع می شود.

خلاـصه آیه اینکه، توبه مرتـد از دین خـدا اگر از اهـل کتـاب باشـد، برای بـار اول قبول می شود چون ایشان به توبه وادار می شونـد، اگر توبه کننـد که خداوند بخشـنده و مهربان است ولی اگر توبه نکنند و بر کفر و انکارشان پافشاری کنند و کفر خود را افزایش دهند، بعد از این هیچ گاه توبه شان قبول نمی شود، اینها گمراهان هستند.

این سـخن خـدا «ان الـذین کفروا بعـد ایمـانهم»، بیـان دیگری از این آیه است: «قوما کفروا بعـد ایمانهم» و این آیه «ثمّ ازدادوا کفرا»، اسـتمرار دادن به کفر و انکارشان و پافشاری بر گمراهی و دشـمنی با دین خـدا، با عـدم توبه بعـد از آنکه ایشان را توبه می دهنـد یا مثلا از دیار مسـلمانان به دیار کفر می گریزند و با مسـلمانان حیله می کنند و در زمین افساد می نمایند، هیچ وقت توبه اینها پـذیرفته نمی شود، به آنها مهلت داده نمی شود و به توبه هم وادار نمی شونـد، بلکه وقتی به آنها دست یابنـد آنها را می کشند. -

- «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ ثُمَّ آمَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ ثُمَّ ازْدَادُواْ كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ اللّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلاَ لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا» ؛ { کسانی که ایمان آوردند سپس کافر شدند و باز ایمان آوردند سپس کافر شدند آنگاه به کفر خود افزودند قطعا خدا آنان را نخواهد بخشید و راهی به ایشـان نخواهـد نمود} - . نسـاء / ۱۳۷، آیه به سیاق خود و مـاقبلش گواهی می دهـد که مخصوص کسـانی است که ایمان آورده اند و از شرک فطری توبه کرده اند، فرمود: «یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله و رسوله و الکتاب الذی نزل علی رسوله

و الکتاب الـذی انزل من قبل» یعنی از تورات و انجیل، و همچنین گواهی می دهـد که ایشان به کتابی که قبلا نازل شـده ایمان ندارنـد، «و من یکفر بالله و ملائکته و کتبه و رسله و الیوم الاخر» و نیز گواهی می دهـد که اینها مشـرکانی بودند که به معاد و قیامت اقرار ندارند «فقد ظل ظلالا بعیدا».

سپس می فرماید: «ان الذین آمنوا» یعنی بعد از شـرک فطری، «ثم کفروا» و مرتد شدند «ثم آمنوا» یعنی از ارتداد برگشتند و به سوی خدا توبه کردند، «ثم کفروا» و دوباره مرتد شدند، «ثم ازدادوا کفرا» با توبه نکردن و یا فرار به سـرزمین شـرک و یا فساد کردن در زمین، «لم یکن الله لیغفر لهم و لا لیهدیهم سبیلا».

بنابراین، توبه مرتـد اگر بر فطرت شـرک باشـد دوبار پذیرفته می شود: ابتدا یک بار در دعوت نخست و بازگشت از شـرک به ایمان ؛ اگر توبه کرد و اسلام را پذیرفت که هیچ، والّا وقتی به او دسترسی پیدا شد کشته می شود. ایمان او در این حالت مانند ایمان اهل کتاب در دین خودشان است یعنی از شرک به توحید منتقل می شود.

بار دوم وقتی است که از اسـلام به شـرک باز می گردد. به این معنی که بعد از ایمان آوردن کافر می شود و ذیل این آیه قرار می گیرد: «کیف یهدی الله قوما کفروا بعد ایمانهم و شـهدوا بأن الرسول حق» تا آخر، سـزای آنها هم،لعن خدا و ملائکه و همه مردم است و در این نفرین جاودان می شوند، مگر کسانی که بعد از آن توبه کنند و اصلاح شوند.

بر امام واجب است همانطور که درباره اهل کتاب در مرتبه اول عمل می کند،او را در بار اول توبه دهد. برای اینکه معنای آیه «ثم آمنوا» محقق شود از این جهت که ایمانشان بعـد از کفر و بعـد از ایمان، صدق و راست باشد. در شـیوه اسـتتابه آمده؛ سـه روز در زندان مهلت داده می شود تا بازگردد، اگر برنگشت کشـته می شود همانطور که در شـرک فطری کشته می شود، مثل رفتاری که با اهل کتاب می شد اگر بر کفر و انکارشان پافشاری می کردند.

امـا اگر بـار دوم ایمان آورد و سـپس کافر شـد، آیه اصـلا متعرض وضع او نیست که آیا ایمانش قبول می شود یا نه؟ بلکه آیه درباره حال و وضـعیت کسی است که بعد از این ماجراها کافر شده و کفرش را افزایش داده است، آنجایی که می فرماید: «لم یکن الله لیغفر لهم و لا لیهـدیهم سبیلا». پس هنگامی که مرتـد می شوند و سرکشـی خود را زیاد می کردند تردیدی نیست که آنها را توبه و مهلت نمی دهند، بلکه انها را در صورت دست یافتنشان می کشند و بیزاری از آنها واجب است. و اگر در طغیان و سرکشـی زیاده روی نکردند بلکه یک کفر ساده داشتند، فقط مشرک می شوند مثل بار اول. اگر خودشان توبه کردند یعنی به توبه مبـادرت نمودنـد، در ظـاهر توبه شـان پـذیرفته می شود و کارشـان به خـدا و مشـیت او سپرده می شود، شایـد خـداوند پذیرفت، ما نمی دانیم. و اگر توبه نکرد امر او به نظر امام بسته است اگر بخواهد او را توبه می دهد و اگر نخواست نه. اگر بعد از توبه دادن توبه کرد که هیچ، والّا او را می کشد چون مشرک است.

خداونـد عزوجل بین مشـرک فطری و اهل کتاب تفاوت نهاده است، زیرا خداوند درباره مشـرک فطری برای بار دوم که مرتد شود تسامح کرده است ولی درباره اهل کتاب در مرتبه دوم توبه آنها را نپذیرفته است. –

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: مِیرَاثُ الْمُرْتَدِّ لِوَلَدِهِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام کاظم علیه السلام فرمود: علی علیه السلام فرمودند: ارث مرتد برای فرزندش است. - . قرب الاسناد : ۶۳ چاپ سنگی -

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] عَنِ الْقَطَّانِ عَنِ السُّكَّرِیِّ عَنِ الْجَوْهَرِیِّ عَنِ ابْنِ عُمَارَةَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِذَا ارْتَدَّتِ الْمَرْأَةُ عَنِ الْإِسْلَامِ اسْتُتِیبَتْ فَإِنْ تَابَتْ وَ إِلَّا خُلِّدَتْ فِی السِّجْنِ وَ لَا تُقْتَلُ كَمَا یُقْتَلُ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَدَّ وَ لَكِنَّهَا تُسْتَخْدَمُ خِدْمَةً شَدِیدَةً وَ تُمْنَعُ مِنَ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ إِلَّا مَا تُمْسِكُ بِهِ نَفْسَهَا وَ لَا تُطْعَمُ إِلَّا جَشِبَ الطَّعَامِ وَ لَا تُكْسَى إِلَّا غَلِیظَ الثِّیَابِ وَ خَشِنَهَا

ص: ۲۲۰

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۶۳ ط حجر.

وَ تُضْرَبُ عَلَى الصَّلَاهِ وَ الصِّيَامِ الْخَبَرَ(۱).

**[ترجمه]خصال: از امام باقر علیه السلام نقل شده که فرمود: اگر زنی از اسلام برگشت، توبه داده می شود، اگر توبه کرد که هیچ و الا در زندان حبس می شود و مانند مرد که در صورت ارتداد کشته می شود، کشته نمی شود. و لکن به سختی به کار گرفته می شود، از غذا و آب مگر به اندازه ای که جانش حفظ شود منع می شود،جز غذای خشن به او داده نمی شود، و جز لباس زبر وخشن به پوشانده نمی شود و بر انجام دادن نماز و روزه زده می شود. - . خصال ۲ : ۱۴۲ در ضمن حدیثی طولانی -

**[ترجمه]

«۳»

ن (۲)،[عیون أخبار الرضا علیه السلام] ع، [علل الشرائع] عَنِ الطَّالَقَانِيِّ عَنْ أَحْمَدَ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: شَرِيعَهُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله لَا تُنْسَخُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ وَ لَا نَبِيَّ بَعْدَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ فَمَنِ ادَّعَى بَعْدَهُ نُبُوَّهً أَوْ أَتَى بَعْدَ الْقُرْآنِ بِكِتَابٍ فَدَمُهُ مُبَاحٌ لِكُلِّ مَنْ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ (۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۸۰ -،

علل الشرایع: از امام رضا علیه السلام نقل شده که فرمود: شریعت محمد صلی الله علیه و آله تا روز قیامت نسخ نمی شود. پیامبری بعد از او تا روز قیامت نیست. کسی که بعد از او ادعای پیامبری کند و بعد از قرآن کتابی بیاورد، خونش مباح است، برای هر کسی که از او این ادعا را شنید. - . علل الشرایع ۱ : ۱۱۷ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضى بتمامه في باب معنى أولي العزم (۴).

**[ترجمه]همه روایت در باب معنای اولوالعزم آمد.

**[ترجمه]

«۴»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ الْبَيْهَقِيِّ عَنِ الصَّوْلِيِّ عَنْ عَوْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ قَاسِمٍ قَالَ: سَمِعَ الرِّضَا علیه السلام بَعْضَ أَصْحَابِهِ يَقُولُ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ حَارَبَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ لَهُ قُلْ إِلَّا مَنْ تَابَ وَ أَصْلَحَ ثُمَّ قَالَ ذَنْبُ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ وَ

لَمْ يَتُبْ أَعْظَمُ مِنْ ذَنْبِ مَنْ قَاتَلَهُ ثُمَّ تَابَ (۵).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: سهل بن قاسم گفت از امام رضا علیه السلام شنیدم که به برخی یارانش می فرماید: لعنت خدا بر کسی که با امیرالمؤمنین علیه السلام بجنگد، حضرت به آن شخص فرمود: بگو مگر کسی که توبه کند و صالح شود، سپس فرمود: گناه کسی که از او تخلف کرد و توبه نکرد از کسی که با او جنگید و توبه کرد بزرگتر است. - و عیون اخبار الرضا ۲ : ۸۸ -

**[ترجمه]

«۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِ أَخِی دِعْبِلٍ عَنِ الرِّضَا علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ سَبَّ نَبِیّاً مِنَ الْأَنْبِیَاءِ فَاقْتُلُوهُ وَ مَنْ سَبَّ وَصِیّاً فَقَدْ سَبَّ نَبِیّاً(۶).

**[ترجمه]امالی طوسی: امام رضا از پدرانش علیهم السلام نقل کرد، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسیکه به پیامبری از انبیا فحش داد، بکشید. و کسی که به امامی فحش دهد، به پیامبر سب کرده است. - . امالی طوسی ۱ : ۳۷۵ -

**[ترجمه]

«۶»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا تَرَی فِی رَجُلٍ سَبَّابَةٍ لِعَلِیٍّ علیه السلام قَالَ هُوَ وَ اللَّهِ حَلَالُ الدَّمِ لَوْ لَا أَنْ یَعُمَّ بِهِ بَرِیئاً قُلْتُ أَیُّ شَیْ ءٍ یَعُمُّ بِهِ بَرِیئاً؟

ص: ۲۲۱

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۱۴۲ فی حدیث طویل.

۲- ۲. عیون الأخبار ج ۲ ص ۸۰ فی حدیث.

۳- ۳. علل الشرائع ج ۱ ص ۱۱۷.

۴- ۴. راجع ج ۱۱ ص ۳۵- ۳۴ من هذه الطبعه.

۵- ۵. عیون الأخبار ج ۲ ص ۸۸.

۶- ۶. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۳۷۵.

قَالَ يُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ(۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: هشام بن سالم گفت به امام صادق علیه السلام عرض کردم: درباره دشنام گوی به علی علیه السلام چه می گویی؟ فرمود: به خدا، خونش حلال است، اگر موجب ریخته شدن خون بی گناهی نگردد. گفتم: چه چیز موجب ریخته شدن خون بی گناهی می شود؟ فرمود: اینکه مؤمنی به سبب کشتن کافری کشته شود. - . ثواب الاعمال : ۱۹۰ -

**[ترجمه]

«۷»

صح، [صحیفه الرضا علیه السلام] عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ سَبَّ نَبِيّاً قُتِلَ وَ مَنْ سَبَّ أَصْحَابِي جُلِدَ(۲).

**[ترجمه]صحیفه الرضا: امام رضا از پدرانش علیهم السلام نقل کرد، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر کس به پیامبری دشنام دهد، کشته می شود، و هر کس به اصحاب و یاران من فحش دهد شلاق زده می شود. - . صحیفه الرضا : ۴ -

**[ترجمه]

«۸»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] رُوِيَ: أَنَّهُ مَنْ ذَكَرَ السَّيِّدَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله أَوْ وَاحِداً مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ الطَّاهِرِينَ علیه السلام بِالسُّوءِ وَ بِمَا لَا يَلِيقُ بِهِمْ أَوِ الطَّعْنِ فِيهِمْ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْقَتْلُ (۳).

**[ترجمه]فقه الرضا: کسی که پیامبر و یا یکی از اهل بیت پاکش علیهم السلام را به بدی و آنچه سزاوارشان نیست، یاد کند، یا طعنه ایی بزند، کشتن او واجب می شود. - . فقه الرضا : ۳۸ -

**[ترجمه]

«۹»

جا، [المجالس] للمفید عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَيُّهَا النَّاسُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي وَ لَا سُنَّةَ بَعْدَ سُنَّتِي فَمَنِ ادَّعَى ذَلِكَ فَدَعْوَاهُ وَ بِدْعَتُهُ فِي النَّارِ وَ مَنِ ادَّعَى ذَلِكَ فَاقْتُلُوهُ وَ مَنِ اتَّبَعَهُ فَإِنَّهُمْ فِي النَّارِ(۴).

**[ترجمه]مجالس مفید: امام باقر علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای مردم، پیامبری بعد من و سنتی بعد از سنت من، نیست و کسی که چنین ادعا کند، ادعا و بدعتش در آتش است، و نیز او را بکشید. پیروان ایشان هم در

آتشند. - . مجالس مفید : ۳۲ -

**[ترجمه]

أقول

تمامه فی باب وصیه النبی صلی الله علیه و آله (۵).

**[ترجمه]تمام این روایت در باب وصیت پیامبر آمده است.

**[ترجمه]

«۱۰»

قب، [المناقب] لابن شهرآشوب: شَتَمَ رَجُلٌ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فَسَأَلَ الْوَالِی عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ وَ الْحَسَنَ بْنَ زَیْدٍ وَ غَیْرَهُمَا فَقَالُوا یُقْطَعُ لِسَانُهُ وَ قَالَ رَبِیعَهُ الرَّأْیِ وَ أَصْحَابُهُ یُؤَدَّبُ فَقَالَ الصَّادِقُ علیه السلام أَ رَأَیْتُمْ لَوْ ذَکَرَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله مَا کَانَ الْحُکْمُ فِیهِ قَالُوا مِثْلَ هَذَا قَالَ فَلَیْسَ بَیْنَ النَّبِیِّ وَ بَیْنَ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَرْقٌ فَقَالَ الْوَالِی کَیْفَ الْحُکْمُ قَالَ أَخْبَرَنِی أَبِی أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ النَّاسُ فِیَّ أُسْوَهٌ سَوَاءٌ مَنْ سَمِعَ أَحَداً أن یَذْکُرُنِی فَالْوَاجِبُ عَلَیْهِ أَنْ یَقْتُلَ مَنْ شَتَمَنِی وَ لَا

ص: ۲۲۲

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۱۹۰.

۲- ۲. صحیفه الرضا ص ۴، و فیه:« و من سب صاحب نبی جلد».

۳- ۳. فقه الرضا ص ۳۸.

۴- ۴. مجالس المفید ص ۳۲ فی ط و ص ۴۰ ط نجف.

۵- ۵. راجع ج ۲۲ ص ۴۷۵ من هذه الطبعه.

يُرْفَعُ إِلَى السُّلْطَانِ فَالْوَاجِبُ عَلَى السُّلْطَانِ إِذَا رُفِعَ إِلَيْهِ أَنْ يَقْتُلَ مَنْ (۱) نَالَ مِنِّی فَقَالَ الْوَالِی أَخْرِجُوا الرَّجُلَ فَاقْتُلُوهُ بِحُكْمِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام (۲).

**[ترجمه]مناقب: مردی به پیامبر صلی الله علیه و آله ناسزا گفت، والی از بعضی سوال کرد، گفتند: زبانش را قطع می شود، ربیعه الرأی گفت: تنبیه می شود. امام صادق علیه السلام فرمود: رای شما در باره کسی که یکی از صحابه پیامبر را ناسزا بگوید چیست؟ گفتند:مانند این است، فرمود: پس بین پیامبر و اصحاب او فرقی نیست، والی گفت: حکم چیست؟ فرمود: پدرم خبر داد به من که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: مردم در اقتدا به من مساویند، اگر کسی شنید شخصی به من ناسزا می گوید واجب است بر او او را بکشد و نزد حاکم نبرد، بر حاکم هم واجب است وقتی که چنین کسی را نزد او اوردند، بکشد. والی گفت: مرد را بیاورید و او را به حکم ابو عبدالله بکشید. - . مناقب آل ابو طالب ۴ : ۲۶۲ -

**[ترجمه]

«۱۱»

كش، [رجال الكشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ خُرَّزَادَ عَنْ مُوسَی بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ عَمَّارٍ السِّجِسْتَانِیِّ قَالَ: زَامَلْتُ أَبَا بُجَيْرٍ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ النَّجَاشِیِّ مِنْ سِجِسْتَانَ إِلَی مَكَّةَ وَ كَانَ يَرَی رَأْیَ الزَّيْدِيَّهِ فَلَمَّا صِرْنَا إِلَی الْمَدِينَهِ مَضَيْتُ أَنَا إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ وَ مَضَی هُوَ إِلَی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَلَمَّا انْصَرَفَ رَأَيْتُهُ مُنْكَسِراً يَتَقَلَّبُ عَلَی فِرَاشِهِ وَ يَتَأَوَّهُ قُلْتُ مَا لَكَ أَبَا بُجَيْرٍ فَقَالَ اسْتَأْذِنْ لِی عَلَی صَاحِبِكَ إِذَا أَصْبَحْتَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَلَمَّا أَصْبَحْنَا دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قُلْتُ هَذَا عَبْدُ اللَّهِ النَّجَاشِیُّ سَأَلَنِی أَنْ أَسْتَأْذِنَ لَهُ عَلَيْكَ وَ هُوَ يَرَی رَأْیَ الزَّيْدِيَّهِ فَقَالَ ائْذَنْ لَهُ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ قَرَّبَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ أَبُو بُجَيْرٍ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّی لَمْ أَزَلْ مُقِرّاً بِفَضْلِكُمْ أَرَی الْحَقَّ فِيكُمْ لَا فِی غَيْرِكُمْ وَ إِنِّی قَتَلْتُ ثَلَاثَهَ عَشَرَ رَجُلًا مِنَ الْخَوَارِجِ كُلُّهُمْ سَمِعْتُهُمْ يَتَبَرَّأُ مِنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام سَأَلْتَ عَنْ هَذِهِ الْمَسْأَلَهِ أَحَداً غَيْرِی قَالَ نَعَمْ سَأَلْتُ عَنْهَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَسَنِ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ فِيهَا جَوَابٌ وَ عَظُمَ عَلَيْهِ وَ قَالَ لِی أَنْتَ مَأْخُوذٌ فِی الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ فَقُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ عَلَی مَا ذَا عَادَيْنَا النَّاسَ فِی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَكَيْفَ قَتَلْتَهُمْ يَا أَبَا بُجَيْرٍ فَقَالَ مِنْهُمْ مَنْ كُنْتُ أَصْعَدُ سَطْحَهُ بِسُلَّمٍ حَتَّی أَقْتُلَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ دَعَوْتُهُ بِاللَّيْلِ عَلَی بَابِهِ وَ إِذَا خَرَجَ عَلَیَّ قَتَلْتُهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ كُنْتُ أَصْحَبُهُ فِی الطَّرِيقِ فَإِذَا خَلَا لِی قَتَلْتُهُ وَ قَدِ اسْتَتَرَ ذَلِكَ

ص: ۲۲۳

۱- ۱. ما بين العلامتين زياده من المصدر.

۲- ۲. مناقب آل أبی طالب ج ۴ ص ۲۶۲.

كُلَّهُ عَلَيَّ.

فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا أَبَا بُجَيْرٍ لَوْ كُنْتَ قَتَلْتَهُمْ بِأَمْرِ الْإِمَامِ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ فِي قَتْلِهِمْ شَيْ ءٌ وَ لَكِنَّكَ سَبَقْتَ الْإِمَامَ فَعَلَيْكَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ شَاةً تَذْبَحُهَا بِمِنًى وَ تَتَصَدَّقُ بِلَحْمِهَا لِسَبْقِكَ الْإِمَامَ وَ لَيْسَ عَلَيْكَ غَيْرُ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا أَبَا بُجَيْرٍ أَخْبِرْنِي حِينَ أَصَابَكَ الْمِيزَابُ وَ عَلَيْكَ الصُّدْرَةُ(۱)

مِنْ فِرَاءٍ فَدَخَلْتَ النَّهَرَ فَخَرَجْتَ وَ تَبِعَكَ الصِّبْيَانُ يُعَيِّطُونَ (۲) أَيُّ شَيْ ءٍ صَبَّرَكَ عَلَى هَذَا قَالَ عَمَّارٌ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ أَبُو بُجَيْرٍ وَ قَالَ لِي أَيُّ شَيْ ءٍ كَانَ هَذَا مِنَ الْحَدِيثِ حَتَّى تُحَدِّثَهُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَقُلْتُ لَا وَ اللَّهِ مَا ذَكَرْتُ لَهُ وَ لَا لِغَيْرِهِ وَ هَذَا هُوَ يَسْمَعُ كَلَامِي فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَمْ يُخْبِرْنِي هُوَ بِشَيْ ءٍ يَا أَبَا بُجَيْرٍ فَلَمَّا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ قَالَ لِي أَبُو بُجَيْرٍ يَا عَمَّارُ أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا عَالِمُ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنَّ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ بَاطِلٌ وَ أَنَّ هَذَا صَاحِبُ الْأَمْرِ(۳).

**[ترجمه]رجال كشى: عمار سجستانى گفت: ابوبجير عبدالله بن نجاشى از سجستان به مكه همراهم بود. عقيده زيديه را داشت. وقتى به مدينه رسيديم من نزد امام صادق عليه السلام رفتم و او نزد عبدالله بن حسن.

وقتى برگشتيم او را خسته روى بسترش ديدم كه آه مى كشيد. گفتم: تو را چه شده ابوبجير؟ گفت: اجازه بگير وقتى صبح شد نزد دوست تو برويم انشاءالله. صبح هنگام بر امام صادق عليه السلام وارد شديم، عرض كردم: اين عبدالله نجاشى است كه از من خواسته براى او از شما اجازه بگيرم، او در عقيده، از زيديه است. فرمود: به او اذن ده. هنگامى كه وارد شديم، امام او را نزديك خود نشاند. ابوبجير به امام عرض كرد: فدايت شوم، هميشه اقرار به فضل شما داشته ام و حقيقت را در شما، نه غير شما ديده ام، من سيزده نفر از خوارج را كشته ام كه از همه آنها شنيدم كه از على بن ابى طالب عليه السلام برائت مى جستند.

امام به او فرمود: در اين موضوع از كسى غير از من سؤال كردى؟ گفت: بله، از عبدالله بن حسن پرسيدم كه هيچ پاسخى نداشت و بر او گران تمام شد و به من گفت: تو در دنيا وآخرت سرگشته و حيران خواهى بود. گفتم: خدا تو را صالح كند، با مردم درباره على بر چه چيزى دشمنى كرديم؟

امام فرمود: اى ابوبجير، چگونه آنها را كشتى؟ گفت: يكى از آنها با نردبان به بام خانه اش رفتم و او را كشتم. يكى ديگر را شب هنگام به در خانه اش خواندم، وقتى بيرون آمد كشتم، با يكى از آنها در راه مى رفتيم، وقتى تنها شديم او را كشتم و همه اين قتل ها پنهان ماند.

امام فرمود: اى ابوبجير، اگر به دستور امام آنها را كشته بودى چيزى بر تو نبود، لكن بر امام پيشى گرفتى بنابراين سيزده گوسفند در منى قربانى كن و گوشتشان را صدقه بده، به خاطر جلو افتادن بر امام، و ديگر چيزى بر تو نيست.

سپس امام فرمود: اى ابوبجير، به من بگو زمانى كه از ناودان ترشحى به تو شد و جليقه پوستين بر تن داشتى و وارد نهر شدى، وقتى خارج شدى كودكان به دنبال تو مى امدند و فرياد مى زدند و لباست را مى كشيدند. چه چيز تو را وادار به صبر بر اين مى كرد؟ عمار گفت: ابوبجير به من توجه كرد و گفت: اين چه خبرى بوده كه تو به امام گفته اى؟ گفتم: به خدا ، نه به او و نه به غير او چيزى گفته باشم. حضرت سخن مرا شنيد و فرمود: اى ابوبجير او چيزى به من نگفته است.

وقتی از نزد حضـرت خارج شدیم ابوبجیر به من گفت: ای عمار، شـهادت می دهم که او عالم آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم است، ان عقیده ای که بر ان بودم باطل است و او صاحب الامر است. -. رجال کشی : ۲۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۲»

کش، [رجـال الکشـی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قُولَوَیْهِ عَنْ سَـعْدِ بْنِ عَبْـدِ اللَّهِ الْقُمِّیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْـدِ اللَّهِ الْمِسْـمَعِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَـدِیدٍ الْمَدَائِنِیِّ قَالَ: سَـمِعْتُ مَنْ یَسْأَلُ أَبَا الْحَسَنِ الْأَوَّلَ علیه السـلام فَقَالَ إِنِّی سَـمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ بَشِیرٍ یَقُولُ إِنَّکَ لَسْتَ مُوسَی بْنَ جَعْفَرٍ الَّذِی أَنْتَ إِمَامُنَا وَ حُجَّتُنَا فِیمَـا بَیْنَنَا وَ بَیْنَ اللَّهِ تَعَالَی قَالَ فَقَالَ علیه السـلام لَعَنَهُ اللَّهُ ثَلَاثاً أَذَاقَهُ اللَّهُ حَرَّ الْحَدِیـدِ قَتَلَهُ اللَّهُ أَخْبَثَ مَا یَکُونُ مِنْ قِتْلَهٍ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِـدَاکَ إِذَا أَنَـا سَـمِعْتُ مِنْهُ أَ وَ لَیْسَ حَلَالٌ لِی دَمُهُ مُبَاحٌ کَمَا أُبِیـحَ دَمُ السَّبَّابِ لِرَسُولِ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله وَ الْإِمَامِ فَقَالَ نَعَمْ حَلَّ وَ اللَّهِ حَلَّ وَ اللَّهِ دَمُهُ وَ أَبَاحَهُ لَکَ وَ لِمَنْ سَمِعَ ذَلِکَ مِنْهُ قُلْتُ أَ وَ لَیْسَ ذَلِکَ بِسَابٍّ لَکَ فَقَالَ:

ص: ۲۲۴

۱- ۱. الصدره- بالضم- ثوب یلبس فیغشی الصدر.

۲- ۲. أی یصیحون و یجلبون.

۳- ۳. رجال الکشّیّ: ۲۹۱ تحت الرقم ۱۸۲.

هَذَا سَبَّابُ اللَّهِ وَ سَبَّابٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ سَبَّابٌ لِآبَائِي وَ أَيُّ سَبٍّ لَيْسَ يَقْصُرُ عَنْ هَذَا وَ لَا يَفُوقُهُ هَذَا الْقَوْلُ قُلْتُ أَ رَأَيْتَ إِذَا أَنَا لَمْ أَخَفْ أَنْ أَغْمِزَ بِذَلِكَ بَرِيئاً ثُمَّ لَمْ أَفْعَلْ وَ لَمْ أَقْتُلْهُ مَا عَلَيَّ مِنَ الْوِزْرِ فَقَالَ يَكُونُ عَلَيْكَ وِزْرُهُ أَضْعَافاً مُضَاعَفَةً مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ وِزْرِهِ شَيْ ءٌ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ أَفْضَلَ الشُّهَدَاءِ دَرَجَةً يَوْمَ الْقِيَامَهِ مَنْ نَصَرَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ بِظَهْرِ الْغَيْبِ وَ رَدَّ عَنِ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ صلى الله عليه و آله (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: علی بن حدید مدائنی گفت: شنیدم کسی از امام موسی کاظم علیه السلام سؤال می کرد و گفت: شنیدم که محمد بن بشیر می گوید: تو موسی بن جعفر که امام ما و حجت بین ما و خدا هست نیستی. گفت: حضرت فرمود: لعنت خدا بر او – سه بار تکرار کرد- ، خدا گرمای آهن را به او بچشاند. خدا او را بکشد، به بدترین شکل کشتن.

به او گفتم: فدایت شوم، اگر من چنین شنیدم آیا خون او بر من حلال نیست، آن طور که خون سب کننده به پیامبر و امام مباح است؟ فرمود: بله، به خدا حلال است، خونش حلال است و برای تو و کسی که آن را بشنود مباح است. گفتم: آیا این حکم فحش دهنده به شما نیست؟ فرمود: این سخن دشنام به خدا و رسول خدا و پدران من است. کدام سب و فحش کمتر از این و بالاتر از این سخن است؟

عرض کردم: ایا به نظر شما اگر نترسم که بی گناهی را به واسطه ان تحت فشار قرار بدهم و این کار را نکنم و او را نکشم، آیا گناهی بر من است؟ فرمود: گناه تو چند برابر می شود بدون آن که چیزی از گناه او کم شود. مگر نمی دانی که برترین شهدا در روز قیامت کسی است که خدا و رسولش را پنهانی یاری کند و [دشمن را] از ایشان دور کند. – . همان : ۴۰۸ –

**[ترجمه]

«۱۳»

ختص، [الإختصاص] عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: عَوْرَةُ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ حَرَامٌ وَ قَالَ مَنِ اطَّلَعَ عَلَى مُؤْمِنٍ فِي مَنْزِلِهِ فَعَيْنَاهُ مُبَاحَتَانِ لِلْمُؤْمِنِ فِي تِلْكَ الْحَالِ وَ مَنْ جَحَدَ نَبِيّاً مُرْسَلًا نُبُوَّتَهُ فَكَذَّبَهُ فَدَمُهُ مُبَاحٌ قَالَ قُلْتُ أَ رَأَيْتَ مَنْ جَحَدَ الْإِمَامَ مِنْكُمْ مَا حَالُهُ قَالَ فَقَالَ مَنْ جَحَدَ إِمَاماً مِنَ اللَّهِ وَ بَرِئَ مِنْهُ وَ مِنْ دِينِهِ فَهُوَ كَافِرٌ مُرْتَدٌّ عَنِ الْإِسْلَامِ لِأَنَّ الْإِمَامَ مِنَ اللَّهِ وَ دِينَهُ دِينُ اللَّهِ وَ مَنْ بَرِئَ مِنْ دِينِ اللَّهِ فَهُوَ كَافِرٌ دَمُهُ مُبَاحٌ فِي تِلْكَ الْحَالِ إِلَّا أَنْ يَرْجِعَ وَ يَتُوبَ إِلَى اللَّهِ مِمَّا قَالَ قَالَ وَ مَنْ فَتَكَ بِمُؤْمِنٍ يُرِيدُ مَالَهُ وَ نَفْسَهُ فَدَمُهُ مُبَاحٌ لِلْمُؤْمِنِ فِي تِلْكَ الْحَالِ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: امام باقر علیه السلام فرمود: عورت مؤمن برای مؤمن حرام است. و نیز فرمود: کسی که به خانه مؤمنی سرک می کشد چشمانش در آن حال بر آن مؤمن مباح می شود و کسی که پیامبر مرسلی را انکار و تکذیب کند خونش مباح است .

راوی گوید: گفتم: اگر کسی را دیدم که امامی از شما را انکار می کند وضع او چیست؟ فرمود: کسی که امامی از طرف خدا را انکار کرده و از او و دین او برائت جوید کافر و مرتد از اسلام است. خونش در این حال مباح است مگر آنکه برگردد و از آنچه گفته به سوی خدا توبه کند.

فرمود: کسی که به مؤمنی حمله کند و جان و مالش را بخواهد خونش در آن حال برای مؤمن مباح می شود. - . اختصاص : ۲۵۹ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ الْغَضَائِرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِیِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ فُضَیْلِ بْنِ یَسَارٍ قَالَ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: احْذَرُوا عَلَی شَبَابِکُمُ الْغُلَاةَ لَا یُفْسِدُوهُمْ فَإِنَّ الْغُلَاةَ شَرُّ خَلْقِ اللَّهِ یُصَغِّرُونَ عَظَمَةَ اللَّهِ وَ یَدَّعُونَ الرُّبُوبِیَّةَ لِعِبَادِ اللَّهِ.

ص: ۲۲۵

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۴۰۸.

۲- ۲. الاختصاص: ۲۵۹.

وَ اللَّهِ إِنَّ الْغُلَاهَ أَشَرُّ مِنَ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ الْمَجُوسِ وَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا الْخَبَرَ(۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: امام صادق علیه السلام فرمود: مراقب جوانانتان باشید که غالیان، فاسد و خرابشان نکنند، غالیان بدترین خلق خدا هستند؛ بزرگی خدا را کوچک و ربوبیت او را برای بندگان ادعا می کنند.

سوگند به خدا، غالیان بدتر از یهود و مسیحی و مجوس و مشرکان هستند. -. امالی طوسی ۲ : ۲۶۴ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی الْحُسَیْنُ بْنُ عُبَیْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ أَبِی أَحْمَدَ الْأَزْدِیِّ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِیرٍ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: اللَّهُمَّ إِنِّی بَرِی ءٌ مِنَ الْغُلَاهِ کَبَرَاءَهِ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ مِنَ النَّصَارَی اللَّهُمَّ اخْذُلْهُمْ أَبَداً وَ لَا تَنْصُرْ مِنْهُمْ أَحداً(۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: خدایا من از غالیان برائت می جویم آن طور که عیسی بن مریم از مسیحیان، خدایا آنها را خوار کن و هیچ کس از آنها را یاری نکن. -. همان -

**[ترجمه]

«۱۶»

ما(۳)،[الأمالی] للشیخ الطوسی الْحُسَیْنُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْقَزْوِینِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ

۱- ۱. أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۲۶۴.

۲- ۲. المصدر نفسه، و ما بین العلامتین أضفناه من البحار باب نفی الغلوّ ج ۲۵ ص ۲۶۵ و ۲۶۶ من هذه الطبعه الحدیثه، بقرینه صدر السند.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۲۷۵ و قد رواه الشیخ فی التهذیب ج ۱۰ ص ۱۳۸ ط نجف بإسناده عن علیّ بن إبراهیم عن أبیه عن ابن أبی عمیر عن هشام بن سالم، و هکذا الکلینی بإسناده عن محمّد بن یحیی عن أحمد بن محمّد عن ابن أبی عمیر(الکافی ج ۷ ص ۲۵۷) و بإسناده عن علیّ بن إبراهیم(ج ۷ ص ۲۵۸) و بإسناده عن محمّد بن یحیی عن أحمد بن محمّد عن ابن محبوب عن صالح بن سهل عن کردین عن رجل عن أبی عبد اللّه علیه السلام(ج ۷ ص ۲۵۹). و هذه القصه مشهوره، و قد رواه الکشّیّ أیضا فی رجاله بألفاظ و أسانید و أشار إلیه الشیخ فی المبسوط فی کتاب المرتد، و قال: روی أن قوما قالوا لعلی علیه السلام أنت اله فأجج نارا ثمّ حرقهم فیها، فقال ابن عبّاس: لو کنت أنا لقتلتهم بالسیف و سمعت النبیّ صلّی اللّه علیه و آله یقول:

لا يعذب بعذاب اللّه، من بدل دينه فاقتلوه. و لفظه فى المناقب هكذا: روى أن سبعين رجلا من الزط أتوه يعنى أمير المؤمنين عليه السلام بعد قتال أهل. البصره يدعونه الها بلسانهم و سجدوا له، فقال لهم: ويلكم لا تفعلوا، انما أنا مخلوق مثلكم، فأبوا عليه، فقال: لئن لم ترجعوا عما قلتم فىّ و تتوبوا إلى اللّه لاقتلنكم، قال: فأبوا فخدّ لهم أخاديد و أوقد نارا فكان قنبر يحمل الرجل بعد الرجل على منكبه فيقذفه فى النار ثمّ قال: انى إذا أبصرت أمرا منكرا***أوقدت نارا و دعوت قنبرا ثم احتفرت حفرا و حفرا***و قنبر يحطم حطما منكرا

إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الزَّعْفَرَانِيِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْبَرْقِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَتَی قَوْمٌ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالُوا السَّلَامُ عَلَيْکَ يَا رَبَّنَا فَاسْتَتَابَهُمْ فَلَمْ يَتُوبُوا فَحَفَرَ لَهُمْ حفِيرَةً وَ أَوْقَدَ فِيهَا نَاراً وَ حَفَرَ حَفِيرَةً أُخْرَی إِلَی جَانِبِهَا وَ أَفْضَی مَا بَيْنَهُمَا فَلَمَّا لَمْ يَتُوبُوا أَلْقَاهُمْ فِی الْحَفِيرَةِ وَ أَوْقَدَ فِی الْحَفِيرَةِ الْأُخْرَی حَتَّی مَاتُوا.

ص: ۲۲۷

**[ترجمه]امالی طوسی: از امام صادق علیه السلام روایت شده که گروهی نزد امیرالمؤمنین آمدند و عرض کردند: سلام بر تو ای پروردگار ما، ایشان را توبه داد ولی توبه نکردند. گودالی کند و درآن آتش فراهم کرد، گودال دیگری کنار آن حفر کرد و آن دو را به هم متصل. چون توبه نکردند آنها را در گودالی انداخت و آتش را به گودال دیگر، تا آنکه مردند. - . همان : ۲۷۵ و شیخ در تهذیب ۱۰ : ۱۳۸ و کلینی در کافی ۷ : ۲۵۷ و علی بن ابراهیم در تفسیرش ۷ : ۲۵۸ هرکدام با سندی روایت کرده اند.

این قصه مشهور است و کشی نیز در رجالش با الفاظ و اسنادی و شیخ در مبسوط در کتاب مرتد آن را روایت کرده و گفته است: روایت شده که قومی به علی گفتند: تو خدایی، آتشی برپا کرد و آنها را در آن سوزاند، ابن عباس گفت: اگر من بودم آنها را با شمشیر می کشتم. شنیدم پیامبر صلی الله علیه و آله می فرماید: با عذاب خدا آنها را عذاب نکنید، کسانی که دینشان را تغییر داده اند ، پس آنها را بکشید.

و در مناقب این چنین آمده است: روایت شده که هفتاد مرد از زط، بعد از جنگ اهل بصره نزد امیرالمؤمنین آمدند و او را خدا می خواندند و بر او سجده می کردند. حضرت فرمود: وای بر شما، این کار را نکنید، من مثل شما مخلوقم. آنها ابا کردند، فرمود: اگر از آنچه درباره من می گویید برنگردید و توبه نکنید شما را می کشم. فرمود: پس امتناع کردند، گودالی کندند و در آن آتش ریخت. قنبر یکی یکی آنها را بر دوشش می گرفت و در آتش می انداخت، سپس فرمود:

من وقتی امر منکری دیدم آتشی درست کردم و قنبر را صدا زدم

سپس گودالی و گودالی کندم و قنبر آتشی فراوان. -

**[ترجمه]

باب ۹۸ القمار

الآيات

البقره: يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِما إِثْمٌ كَبِيرٌ وَ مَنافِعُ لِلنَّاسِ وَ إِثْمُهُما أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِما(۱)

المائده: حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنْزِيرِ إلى قوله تعالى وَ أَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلامِ (۲)

و قال تعالى: يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصابُ وَ الْأَزْلامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ إِنَّما يُرِيدُ الشَّيْطانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَداوَةَ وَ الْبَغْضاءَ فِي الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلاهِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ (۳).

lt;meta info="- «يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا»

- { درباره شراب و قمار از تو می پرسند بگو در آن دوگناهی بزرگ و سودهایی برای مردم است و[لی] گناهشان از سودشان بزرگتر است} - . بقره / ۲۱۹ -

- «حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلاَّ مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُواْ بِالأَزْلاَمِ»

{ بر شما حرام شده است مردار و خون و گوشت خوک و آنچه به نام غیر خدا کشته شده باشد و [حیوان حلال گوشت] خفه شده و به چوب مرده و از بلندی افتاده و به ضرب شاخ مرده و آنچه درنده از آن خورده باشد مگر آنچه را [که زنده - دریافته و خود] سر ببرید و [همچنین] آنچه برای بتان سربریده شده و [نیز] قسمت کردن شما [چیزی را] به وسیله تیرهای قرعه} - . مائده / ۳ -

- «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالأَنصَابُ وَالأَزْلاَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ* إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاء فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللّهِ وَعَنِ الصَّلاَةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ»

- { ای کسانی که ایمان آورده اید شراب و قمار و بتها و تیرهای قرعه پلیدند [و] از عمل شیطانند پس از آنها دوری گزینید باشد که رستگار شوید* همانا شیطان می خواهد با شراب و قمار میان شما دشمنی و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا و از نماز باز دارد پس آیا شما دست برمی دارید} - . همان / ۹۱ و ۹۲ ، و طبرسی در مجمع البیان گفته است: علی بن ابراهیم در تفسیرش : ۱۵۰ از امام باقر یا امام صادق علیهما السلام نقل کرده که فرمود: ازلام ده تا است: برای هفت تای آنها نصیب و بهره است و سه تای دیگر نصیبی ندارند. آنهایی که نصیب دارند فذ، توأم، مسبل، نافس، حلس، رقیب و معلی است. برای فذ یک تیر، توأم دوتیر، مسبل سه تیر، نافس چهارتیر، حلس پنج تیر، رقیب شش تیر و معلی هفت تیر قرار داده شده است.

و آنهایی که نصیبی ندارند سفیح، منیح و وغد هستند. قربانی را تکه تکه می کردند، سپس بر سر آن جمع می شدند و تیرهای خود را خارج می کردند و همه را به یک نفر می دادند و پول قربانی برای کسی بود که نصیبی برای او خارج نمی شد و این قمار است که خداوند آن را حرام کرده است.

می گویم: در ترتیب تیرها غیر این روایت شده است. در تهذیب و من لایحضره الفقیه چنین آمده است: فذ، توأم، نافس، حلس، مسبل، معلی و رقیب. و در تفاسیر اهل سنت اینطور: فذ، توأم، رقیب، حلس، نافس، مسبل و معلی. ابن حاجب در شعری همه آنها را چنین جمع کرده است:

آن فذ و توأم و رقیب بود سپس حلس و نافس و بعد مسبل

و معلی و وغد سپس سفیح و منیح و برای اینها سهمی نبود

و برای هرکدام از غیر اینها نصیبی بود که به ترتیب شماره آنها، تیرهایش شمرده می شود

چگونه این تقسیم کردن ها شبیه قرعه می شود؟ قرعه کشی که در زمان ما متداول است با فروش اوراقی است که برای هرکدام از آنها قیمت مساوی اعتبار شده است سپس به همه کسانی که آن اوراق را خریده اند به حکم قرعه بخش زیادی از اموالی که از همه جمع شده، اعطا می شود. مثلا به یکی از آنها صدهزار داده می شود که فقط یک ورقه خریده است که نزد

آنها دو یا پنج عدد بیشتر اعتبار نداشته است و با این حال برای کسی که اوراق را قرار داده است صدها هزار باقی می ماند.

این معنـای تقسیم کردن بـا ازلام است، و اما میسر و قمار فقط با بازی هر بازی باشـد انجام می شود. قمار مصـدر باب مفاعله است و بین دو نفر که بـا نرد یـا شـطرنج یـا مکعب و مثـل اینهـا حتی گردو و انگشتر بازی می کننـد محقق می شود. میسر هم همینطور است؛ در مجمع البیـان گفته: میسر قمار است، از یسر مشـتق شـده و ان عبارت است از وجوب چیزی برای صاحبش. این معنا از این کلام تو گرفته شـده:یسر لی هذاالشـی ییسر یسـرا و میسـرا:زمانی که برای تو واجب و ثابت شد. بنابراین یاسر عبارت است از واجب و ثابت به سبب تیرها .

از آیاتی که در آن تفسیر به نهی از شـطرنج شـده است سوره حجر / ۳۰ می باشـد: «فاجتنبوا الرجس من الاوثان و اجتنبوا قول الزور»، طبرسـی گفته: «من» در اینجا برای تبیین است و تقـدیر چنین می شود: فاجتنبوا الرجس الـذی من الاوثان، و اصـحاب ما روایت کرده انـد که بازی با شـطرنج و نرد و سایر انواع قمار از این قبیل می باشـد.گفته شده آنها بت هایشان را با خون قربانی های آنها رنگین می کردند و آن، رجس نامیده شد.

می گویم: لفـظ «من» غالبـا برای تبیین می آیـد وقتی که بـا «ما» یا «مهما» بیایـد و الفاظ قرآن که به زبان عربی مبین نازل شـده حمـل بر غیر غـالب بلکه نـامعلوم نمی شـود، بلکه «من» در اینجـا برای تبعیض است و معنـا چنین می شود که قسـمی از اوثـان، رجس است وان زمـانی است که بـا ان قمار شود. و قسـمی دیگر غیر ان است. ان قسـمی که رجس است خـدا در این ایه ذکر کرده است:انما الخمر و المیسر و الانصاب و الازلام رجس من عمل الشیطان فاجتنبوه.

هرچیزی که بـا آن قمار می شود به واسـطه این آیه رجس است و بعضـی از آنها شـطرنج است که آلات آن مصور است مانند بت ها، و از آن جمله شاه و وزیر و رخ و فیل و سـرباز و غیر آنها. پس دوری از شطرنج واجب است اگرچه در آن شرط بندی نباشد، این را متوجه باش، در باب بعدی روایات زیادی که مؤید این امر است خواهد آمد و یادآور می شود که مراد از رجس از بت ها، شطرنج است و در آن نرد و سایر انواع قمار نیست همانطور که طبرسی یادآور شده است.

–

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

فس، [تفسیر القمی]: فَأَمَّا الْمَیْسِرُ فَالنَّرْدُ وَ الشِّطْرَنْجُ وَ کُلُّ قِمَارٍ مَیْسِرٌ وَ أَمَّا

ص: ۲۲۸

۱- ۱. البقره: ۲۱۹.

۲- ۲. المائده: ۴.

۳- ۳. المائده: ۹۳ و قال الطبرسیّ فی المجمع: و روی علیّ بن إبراهیم فی تفسیره(راجع ص ۱۵۰) عن الصادقین علیهما السلام أن الازلام عشره: سبعه لها أنصباء و ثلاثه لا أنصباء لها، فالتی لها أنصباء: الفذ، و التوأم، و المسبل، و النافس، و الحلس، و الرقیب و المعلی. فالفذ له سهم، و التوأم له سهمان، و المسبل له ثلاثه أسهم، و النافس له أربعه أسهم، و الحلس له خمسه أسهم، و الرقیب له سته أسهم، و المعلی له سبعه أسهم. و التی لا انصباء لها: السفیح و المنیح و الوغد، و کانوا یعمدون الی الجزور فیجزءونه أجزاء ثمّ یجتمعون علیه فیخرجون السهام و یدفعونها الی رجل و ثمن الجزور علی من تخرج له التی لا أنصباء لها، و هو القمار فحرمه اللّه تعالی. أقول و قد روی فی ترتیب الاسهام غیر ذلک، فعن التهذیب و الفقیه؛ الفذ و التوأم. و النافس و الحلس و المسبل و المعلی و الرقیب، و عن تفاسیر أهل السنه: الفذ و التوأم و الرقیب و الحلس و النافس و المسبل و المعلی، و قد جمع فی شعر ابن الحاجب هکذا: هی فذ و توأم و رقیب***ثم حلس و نافس ثمّ مسبل و المعلی و الوغد ثمّ سفیح***و منیح و ذی الثلاثه تهمل و لکل ممّا عداها نصیب***مثله أن تعد أول أول و کیف کان یشبه هذا الاستقسام بالازلام، المقارعه التی تداولت فی عصرنا هذا بشراء أوراق لها قیمه متساویه اعتبارا ثمّ یعطون الی جمع من اولئک الذین اشتروا الاوراق بحکم القرعه شطرا کثیرا من المال المتخذه من جمیعهم، و قد یعطی واحد منهم مائه ألف باشترائه ورقه واحده تعتبر عندهم باثنین أو خمسه، و مع ذلک یبقی لجاعل الاوراق مآت ألوف. هذا هو الاستقسام بالازلام، و أمّا المیسر و القمار، فلا یکون الا باللعب أی لعب کان، فان القمار مصدر باب المفاعله و لا یتحقّق الا بین اثنین یلعبان بالنرد أو الشطرنج أو الکعاب و غیر ذلک حتّی الخاتم و الجوز، و مثل ذلک لفظ المیسر، قال فی المجمع: المیسر القمار، اشتق من الیسر و هو وجوب الشی ء لصاحبه من قولک یسر لی هذا الشی ء ییسر یسرا و میسرا: اذا وجب لک، و الیاسر: الواجب بقداح وجب لک أو غیره انتهی. و من الآیات التی فسر بالنهی عن الشطرنج قوله تعالی فی سوره الحجّ: ۳۰: « فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» قال الطبرسیّ:« فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ» من هنا للتبیین، و التقدیر فاجتنبوا الرجس الذی هو الاوثان، و روی أصحابنا أن اللعب بالشطرنج و النرد و سائر أنواع القمار من ذلک، و قیل انهم کانوا یلطخون الاوثان بدماء قرابینهم فسمی ذلک رجسا. أقول: لفظ« من» انما یأتی للتبیین مطردا إذا تلا« ما» أو« مهما» و لیس یحمل لفظ القرآن الذی جاء بلسان عربی مبین علی ما هو غیر مطرد، بل غیر معلوم، بل« من» هنا للتبعیض. و المعنی أن الاوثان: منها ما هو رجس و هو إذا تقومر بها، و منها ما هو غیر ذلک، و الذی هو رجس قد ذکره اللّه عزّ و جلّ فی قوله« إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَیْسِرُ وَ الْأَنْصابُ وَ الْأَزْلامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّیْطانِ فَاجْتَنِبُوهُ» فکل ما تقومر به فهو رجس لهذه الآیه و بعض ما تقومر به الشطرنج الذی صنعت آلاته مصورا کالاوثان و هی الشاه و الوزیر و الصوره و الفیل و الجندی و غیر ذلک، فیجب الاجتناب من الشطرنج و ان کان من دون رهان فافهم ذلک، و سیأتی فی الباب الآتی روایات کثیره تؤید ذلک، و تذکر أن المراد بالرجس من الاوثان: الشطرنج، و لیس فیها أن النرد و سائر أنواع القمار منها کما ذکره الطبرسیّ.

الْأَنْصَابُ فَالْأَوْثَانُ الَّتِی كَانَ یَعْبُدُهَا الْمُشْرِكُونَ وَ أَمَّا الْأَزْلَامُ فَالْقِدَاحُ الَّتِی كَانَتْ

يَسْتَقْسِمُ بِهَا مُشْرِكُو الْعَرَبِ فِی الْأُمُورِ فِی الْجَاهِلِیَّهِ کُلَّ هَذَا بَیْعُهُ وَ شِرَاؤُهُ وَ الِانْتِفَاعُ بِشَیْ ءٍ مِنْ هَذَا حَرَامٌ مِنَ اللَّهِ مُحَرَّمٌ وَ هُوَ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّیْطَانِ فَقَرَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَ الْمَیْسِرَ مَعَ الْأَوْثَانِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر قمی: میسر همان نرد و شطرنج است، هر قماری، میسر است. انصاب بت هایی است که مشرکان می پرستیدند. ازلام تیر هایی است که مشرکان جاهلی از آنها در کار تقسیم، بهره می بردند. خرید و فروش همه اینها از طرف خدا حرام است و نیز بهره برداری از چیزی از اینها. «رجس من عمل الشیطان»، خداوند خمر و میسر را قرین بت ها قرار داد. - . تفسیر قمی : ۱۶۸ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِیدِ الْخَزَّازِ عَنْ بُکَیْرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ اللَّعِبِ بِالشِّطْرَنْجِ فَقَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَفِی شُغُلٍ عَنِ اللَّعِبِ (۲).

**[ترجمه]قرب الاسناد: بکیر گفت از امام صادق علیه السلام درباره بازی شطرنج سؤال کردم، فرمود: مؤمن کاری غیر از بازی دارد. - . قرب الاسناد : ۸۱ چاپ سنگی -

**[ترجمه]

«۳»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ ابْنِ الصَّلْتِ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْحُسَیْنِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِیٍّ عَنِ الرِّضَا علیه السلام عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ عَلَیْهِمُ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ قَالَ: کُلُّ مَا أَلْهَی عَنْ ذِکْرِ اللَّهِ فَهُوَ مِنَ الْمَیْسِرِ(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: امام رضا از پدرانش از امیرالمؤمنین علیهم السلام نقل می کند که فرمود: هرچه از یاد خدا بازدارد، میسر است. - . امالی طوسی ۱ : ۳۴۵ و در چاپ سنگی : ۲۱۴ -

**[ترجمه]

أقول

قد مضی بعض الأخبار فی باب الغناء و بعضها فی باب المعازف (۴).

**[ترجمه]بعضی از این روایات در باب غناء و برخی در باب سرگرمی ها آمد. - . باب غنا و سرگرمی ها به شماره ۹۹ و ۱۰۰

خواهد آمد. -

**[ترجمه]

«۴»

ل، [الخصال] عَنِ الْعَطَّارِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ عُقْبَهَ

ص: ۲۳۰

۱- ۱. تفسير القمّیّ ص ۱۶۸.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۸۱ ط حجر.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۳۴۵ و فی ط حجر ۲۱۴.

۴- ۴. باب الفناء و المعارف سيأتی تحت الرقم ۹۹ و ۱۰۰.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ابْنِ أُخْتِ أَبِی مَالِكٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنِ اللَّعِبِ بِالشِّطْرَنْجِ فَقَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَمَشْغُولٌ عَنِ اللَّعِبِ (۱).

**[ترجمه]خصال: عبدالواحد بن مختار گفت: از امام باقر علیه السلام درباره بازی شطرنج پرسیدم، فرمود: مؤمن مشغول کارهای دیگر غیر از بازی است. -. خصال ۱ : ۱۵ -

**[ترجمه]

«۵»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ رَفَعَهُ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: نَهَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ یُسَلَّمَ عَلَی أَرْبَعَهٍ عَلَی السَّكْرَانِ فِی سُكْرِهِ وَ عَلَی مَنْ یَعْمَلُ التَّمَاثِیلَ وَ عَلَی مَنْ یَلْعَبُ بِالنَّرْدِ وَ عَلَی مَنْ یَلْعَبُ بِالْأَرْبَعَهَ عَشَرَ(۲) وَ أَنَا أَزِیدُكُمُ الْخَامِسَهَ أَنْهَاكُمْ أَنْ تُسَلِّمُوا عَلَی أَصْحَابِ الشِّطْرَنْجِ (۳).

**[ترجمه]خصال : امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله از اینکه به چهار نفر سلام کنند نهی فرموده اند: شرابخوار هنگام مستی اش، مجسمه ساز، نردباز، کسی که چهارده بازی می کند -. چهارده، نوعی بازی برای قمار بازان است. -

و من پنجمی را اضافه می کنم: شما را از اینکه به شطرنج باز سلام کنید نهی می کنم. -. همان : ۱۱۲ -

**[ترجمه]

«۶»

ل، [الخصال] عَنِ الْهَمْدَانِیِّ وَ الْمُكَتِّبِ وَ الْوَرَّاقِ وَ حَمْزَهَ الْعَلَوِیِّ جَمِیعاً عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْأَزْدِیِّ وَ الْبَزَنْطِیِّ مَعاً عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام: أَنَّهُ قَالَ فِی قَوْلِهِ تَعَالَی حُرِّمَتْ عَلَیْكُمُ الْمَیْتَهُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنْزِیرِ وَ ما أُهِلَّ لِغَیْرِ اللَّهِ بِهِ (۴) یَعْنِی مَا ذُبِحَ لِلْأَصْنَامِ وَ أَمَّا الْمُنْخَنِقَهُ فَإِنَّ الْمَجُوسَ

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۵.

۲- ۲. الأربعه عشر لعبه للمقامرین یخطون علی صفحه كصفحه الأرض مربعات كل مربعه منها داخل الأخری كالجدول و یصفون علی متقاطع الخطوط حصیات(راجع صورتها فی القاموس ج ۳ ص ۲۷۹) فقد یكون الخطوط فیه ثمان و الحصیات ستا لكل واحد من طرفی القمار ثلاث حصیات، و یقال له« سه در» و« سه پر» بالفارسیه و معربها السدر- بضم السین و شد الدال المفتوحه- و قد یكون الخطوط فیه ست عشره و الحصیات أربعه عشر لكل واحد منهما سبع یقال له الأربعه عشر كذا ذكرناه فی

ج ۷۶ ص ۸ و لكن نقل العلامه المؤلّف فى المرآه(شرح الكافى ج ۶ ص ۴۳۵) عن المسالك أنهم فسروه بأنها قطعه خشب فيها حفر فى ثلاثه أسطر و يجعل فى الحفر حصا صغارا يلعب بها، فتحررا.

۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۱۱۲.

۴- ۴. المائده: ۳.

كَانُوا لَا يَأْكُلُونَ الذَّبَائِحَ وَ يَأْكُلُونَ الْمَيْتَهَ وَ كَانُوا يَخْنُقُونَ الْبَقَرَ وَ الْغَنَمَ فَإِذَا اخْتَنَقَتْ وَ مَاتَتْ أَكَلُوهَا وَ الْمُتَرَدِّيَهُ كَانُوا يَشُدُّونَ أَعْيُنَهَا وَ يُلْقُونَهَا مِنَ السَّطْحِ فَإِذَا مَاتَتْ أَكَلُوهَا وَ النَّطِيحَهُ كَانُوا يُنَاطِحُونَ بِالْكِبَاشِ فَإِذَا مَاتَتْ إِحْدَاهُمَا أَكَلُوهَا وَ ما أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا ما ذَكَّيْتُمْ فَكَانُوا يَأْكُلُونَ مَا يَقْتُلُهُ الذِّئْبُ وَ الْأَسَدُ فَحَرَّمَ اللَّهُ ذَلِكَ وَ ما ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ كَانُوا يَذْبَحُونَ لِبُيُوتِ النِّيرَانِ وَ قُرَيْشٌ كَانُوا يَعْبُدُونَ الشَّجَرَ وَ الصَّخْرَ فَيَذْبَحُونَ لَهُمَا وَ أَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلامِ ذلِكُمْ فِسْقٌ قَالَ كَانُوا يَعْمِدُونَ إِلَى الْجَزُورِ فَيُجَزِّءُونَهُ عَشَرَهَ أَجْزَاءٍ ثُمَّ يَجْتَمِعُونَ عَلَيْهِ فَيُخْرِجُونَ السِّهَامَ فَيَدْفَعُونَهَا إِلَى رَجُلٍ وَ السِّهَامُ عَشَرَهٌ سَبْعَهٌ لَهَا أَنْصِبَاءُ وَ ثَلَاثَهٌ لَا أَنْصِبَاءَ لَهَا فَالَّتِي لَهَا أَنْصِبَاءُ الْفَذُّ وَ التَّوْأَمُ وَ الْمُسْبِلُ وَ النَّافِسُ وَ الْحِلْسُ وَ الرَّقِيبُ وَ الْمُعَلَّى فَالْفَذُّ لَهُ سَهْمٌ وَ التَّوْأَمُ لَهُ سَهْمَانِ وَ الْمُسْبِلُ لَهُ ثَلَاثَهُ أَسْهُمٍ وَ النَّافِسُ لَهُ أَرْبَعَهُ أَسْهُمٍ وَ الْحِلْسُ لَهُ خَمْسَهُ أَسْهُمٍ وَ الرَّقِيبُ لَهُ سِتَّهُ أَسْهُمٍ وَ الْمُعَلَّى لَهُ سَبْعَهُ أَسْهُمٍ وَ الَّتِي لَا أَنْصِبَاءَ لَهَا السَّفِيحُ وَ الْمَنِيحُ وَ الْوَغْدُ وَ ثَمَنُ الْجَزُورِ عَلَى مَنْ لَمْ يَخْرُجْ لَهُ مِنَ الْأَنْصِبَاءِ شَيْ ءٌ وَ هُوَ الْقِمَارُ فَحَرَّمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ (۱).

فس، [تفسير القمی] بلا إسناد: مثله (۲).

**[ترجمه]خصال : أبان بن تغلب گفت: امام باقر علیه السلام درباره آیه «حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّهِ بِهِ » ؛ {بر شما حرام شده است مردار و خون و گوشت خوک و آنچه به نام غیر خدا کشته شده باشد} - . مائده / ۳ - فرمود: یعنی آنچه برای بتها قربانی شود، «الْمُنْخَنِقَةُ» یعنی مجوسی ها ذبایح را نمی خورند بلکه مردار می خورند، آنها گاو و گوسفند را خفه می کنند و وقتی خفه شدند و مردند، می خورند. «الْمُتَرَدِّيَةُ » یعنی چشمان حیوان را می بندند و از بلندی پرتاب می کنند، وقتی مردند می خورند. «النَّطِيحَةُ » یعنی دو گوسفند را به جان هم می اندازند تا به یکدیگر شاخ بزنند، هرکدام که مرد آن را می خورند. «وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلاَّ مَا ذَكَّيْتُمْ» یعنی حیواناتی که گرگ و شیر آنها را کشته اند می خورند که خدا آن را حرام کرده است. «وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ» یعنی آنها را برای آتشکده ها ذبح می کردند. قریش درخت و سنگ را می پرستیدند و برای آنها قربانی می کردند. «وَأَن تَسْتَقْسِمُواْ بِالأَزْلاَمِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ» فرمود: حیوان قربانی را ده قسمت می کردند و گرد آن جمع می شدند. هرکس تیر خود را خارج می کرد و همه را به یک نفر می دادند. تیرها ده عدد بود، هفت تیر سهم و بهره داشت و سه تیر نداشت. آنها که سهم داشتند؛ فذّ، توأم، مسبل، نافس، حلس، رقیب و معلّی.

فذ یک تیر، توأم دو تیر، مسبل سه تیر، نافس چهار تیر، حلس پنج تیر، رقیب شش تیر و معلّی هفت تیر داشت. آنهایی که سهم نداشتند: سفیح، منیح و وغد بود. پول قربانی بر کسی بود که تیر دارای سهم به نام او بیرون نمی آمد. این قمار بود که خدای عزّوجل آن را حرام کرده است. - . خصال ۲ : ۲۶ -

تفسیر قمی: بدون سند، مانند این روایت را آورده است. - . تفسیر قمی : ۱۵۰ -

**[ترجمه]

«۷»

لی، [الأمالی] للصدوق فِي مَنَاهِي النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله: أَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّرْدِ وَ الشِّطْرَنْجِ (۳)

وَ نَهَى عَنْ بَيْعِ النَّرْدِ وَ الشِّطْرَنْجِ وَ قَالَ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَهُوَ كَآكِلِ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ(۴).

**[ترجمه]امالی: در منهیات پیامبر صلی الله علیه و آله حضرت از نرد و شطرنج نهی فرموده - . امالی صدوق : ۲۵۴ -

و نیز از خرید و فروش آنها. و فرموده است: کسی که چنین کند مانند کسی است که گوشت خوک بخورد. - . همان : ۲۵۵ -

**[ترجمه]

«۸»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَكَمِ أَخِی هِشَامٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

ص: ۲۳۲

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۲۶.

۲- ۲. تفسير القمّیّ: ۱۵۰.

۳- ۳. أمالی الصدوق ص ۲۵۴ س ۱۹.

۴- ۴. المصدر ص ۲۵۵ ص ۳.

قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ فِی کُلِّ لَیْلَهٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ عُتَقَاءَ مِنَ النَّارِ إِلَّا مَنْ أَفْطَرَ عَلَی مُسْکِرٍ أَوْ مُشَاحِناً أَوْ صَاحِبَ شَاهَیْنِ (۱)

قَالَ قُلْتُ وَ أَیُّ شَیْ ءٍ صَاحِبُ الشَّاهَیْنِ قَالَ الشِّطْرَنْجُ (۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: برای خداوند در هر شب ماه رمضان کسانی هستند که از آتش جهنم آزاد می شوند، مگر کسی که با مسکر افطار کند، شخص کینه توز و کسی که دو شاه دارد. -. به آن دو شاه گفته می شود زیرا در هر طرف از دو طرف شطرنج، یک شاه و یک وزیر آمده است. شطرنج معرب سترنگ است که اصل آن در چین بوده است و آنها را شبیه بدن انسان می ساختند و هرکدام از آنها مرکب از نر و ماده بوده است و دو نفر با هم مسابقه می دادند و وقتی شاه و وزیر را از چوب و امثال آن می ساختند به آن سترنگ یا دو شاه می گفتند که همان شطرنج است. -

راوی گوید: سؤال کردم: چه چیزی دو شاه دارد؟ فرمود: شطرنج. -. ثواب الاعمال : ۶۱ و آن در امالی طوسی ۲ : ۳۰۲ دیده شده است. -

**[ترجمه]

«۹»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: اعْلَمْ یَرْحَمُکَ اللَّهُ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی قَدْ نَهَی عَنْ جَمِیعِ الْقِمَارِ وَ أَمَرَ الْعِبَادَ بِالاجْتِنَابِ مِنْهَا وَ سَمَّاهَا رِجْساً فَقَالَ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّیْطانِ فَاجْتَنِبُوهُ (۳) مِثْلُ اللَّعِبِ بِالشِّطْرَنْجِ وَ النَّرْدِ وَ غَیْرِهِمَا مِنَ الْقِمَارِ وَ النَّرْدُ أَشَرُّ مِنَ الشِّطْرَنْجِ فَأَمَّا الشِّطْرَنْجُ فَإِنَّ اتِّخَاذَهَا کُفْرٌ بِاللَّهِ الْعَظِیمِ وَ اللَّعِبُ بِهَا شِرْکٌ وَ تَقْلَابُهَا کَبِیرَهٌ مُوبِقَهٌ وَ السَّلَامُ عَلَی اللَّاهِی بِهَا کُفْرٌ وَ مُقَلِّبُهَا کَالنَّاظِرِ إِلَی فَرْجِ أُمِّهِ وَ اللَّاعِبُ بِالنَّرْدِ کَمَثَلِ الَّذِی یَأْکُلُ لَحْمَ الْخِنْزِیرِ وَ مَثَلُ الَّذِی یَلْعَبُ بِهَا مِنْ غَیْرِ قِمَارٍ مَثَلُ الَّذِی یَصْبَغُ یَدَهُ فِی الدَّمِ وَ لَحْمِ الْخِنْزِیرِ وَ مَثَلُ الَّذِی یَلْعَبُ فِی شَیْ ءٍ مِنْ هَذِهِ الْأَشْیَاءِ کَمَثَلِ الَّذِی مُصِرٌّ عَلَی الْفَرْجِ الْحَرَامِ وَ اتَّقِ اللَّعِبَ بِالْخَوَاتِیمِ وَ الْأَرْبَعَهَ عَشَرَ وَ کُلَّ قِمَارٍ حَتَّی لَعِبَ الصِّبْیَانِ بِالْجَوْزِ وَ اللَّوْزِ وَ الْکِعَابِ وَ إِیَّاکَ وَ الضَّرْبَهَ بِالصَّوْلَجَانِ (۴) فَإِنَّ الشَّیْطَانَ یَرْکُضُ مَعَکَ وَ الْمَلَائِکَهَ

۱- ۱. انما سمی« شاهین» لان فی کل طرف من طرفی الشطرنج شاه و وزیر، و الشطرنج معرب« سترنگ» مع اتّحاد الوزن و الأصل فیه نبت یوجد فی الصین یشبه جسد الإنسان و کل قضیب منه مرکب من جسدین ذکر و أنثی متعانقین قد تداخلت رجلاهما، و لما صوروا الشاه و الوزیر من الخشب و أشبها صوره السترنک سمی سترنک أی الشاهین و هو الشطرنج.

۲- ۲. ثواب الأعمال ص ۶۱. و تراه فی أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۳۰۲ و قد أخرجه المؤلّف رحمه اللّه فی کتاب الصوم ج ۹۶ ص ۳۴۰ من طبعتنا هذه.

۳- ۳. المائده: ۹۳.

۴- ۴. معرب چوگان الفارسیه و المراد العصا المعوجه الرأس یضرب بها الکره علی الدوابّ.

تَنْفِرُ عَنْکَ وَ مَنْ عَثَّرَ دَابَّتَهُ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ(۱).

**[ترجمه]فقه الرضا: بـدان، خـدا به تو رحم کنـد، خداونـد تبارک و تعالی از جمیع قمار نهی فرموده و بندگان را به دوری از آن دسـتور داده است و آنها را رجس و پلیدی نامیده است، می فرماید: «رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ» ؛ {از عمل شیطانند پس از آنها دوری گزینید} - . مائده / ۹۰ - ، مانند بازی با شطرنج و نرد و غیر اینها از آلات قمار. نرد بدتر از شطرنج است و هرکه شـطرنج بـاز شود به خـدای بزرگ کفر ورزیـده است. بـازی با آن شـرک است و بازی کردن با آن گناه کبیره و فحشاء است. سـلام کردن به کسـی که با آن بازی می کند نیز کفر است و کسـی که به دقت در آن می نگرد مانند کسی است که به شرمگاه مادرش نگاه می کند.

نرد باز مثل کسـی است که گوشت خوک می خورد. مثل کسی که بدون قمار با آن بازی می کند مثل کسی است که دستش را به خون و گوشت خوک آلوده می کنـد و مثـل کسـی که بـا یکی از این چیزها بازی می کنـد مثل کسـی است که بر زنای حرام اصرار دارد.

از بازی با خواتیم (حلقه ها) و چهارده بپرهیز، همه اینها قمار است، حتی بازی بچه ها با گردو و بادام و مکعب ها.

بپرهیز از ضربه زدن با چوگان - . چوگان چوب سرکجی است که به توپ گردی سوار بر چارپایان ضربه می زنند. - ،

که شیطان با تو ضـربه می زند و فرشتگان از تو دور می شوند. کسی که با اسب [در بازی چوگان] زمین بخورد و بمیرد، وارد آتش می شود. - . فقه الرضـا : ۳۸ ، کاتب در حاشـیه متن اصـلی آورده است: از ارشاد القلوب روایت شده که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: فرشـتگان در خانه ای که در آن خمر و دف و تنبور و نرد باشـد داخل نمی شونـد و دعایشان مستجاب نمی شود و خداوند برکت را از آنجا می برد. -

**[ترجمه]

«۱۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَسْبَاطِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَأْكُلُوا أَمْوالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْباطِلِ (۲) قَالَ هُوَ الْقِمَارُ(۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: اسباط بن سـالم گفت: از امـام صادق علیه السـلام درباره آیه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ » ؛ {ای کسانی که ایمان آورده اید اموال همدیگر را به ناروا مخورید} - . نساء / ۲۹ - پرسیدم، فرمود: آن قمار است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۲۳۵ به شماره ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَأْکُلُوا أَمْوالَکُمْ بَیْنَکُمْ بِالْباطِلِ قَالَ (۴)

نَهَی عَنِ الْقِمَارِ وَ کَانَتْ قُرَیْشٌ تُقَامِرُ الرَّجُلَ بِأَهْلِهِ وَ مَالِهِ فَنَهَاهُمُ اللَّهُ عَنْ ذَلِکَ (۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: محمد بن علی از امام صادق علیه السلام درباره آیه «یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُواْ لَا تَأْکُلُواْ أَمْوَالَکُمْ بَیْنَکُمْ بِالْبَاطِلِ » پرسید، فرمود: از قمار نهی فرموده و در قریش، مردان با اهل و اموالشان قمار می کردند. خدا آنها را از این کار نهی کرد. - . همان به شماره ۱۰۳ -

**[ترجمه]

«۱۲»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ زِیَادِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ وَ لا تَأْکُلُوا أَمْوالَکُمْ بَیْنَکُمْ بِالْباطِلِ (۶) قَالَ کَانَتْ قُرَیْشٌ تُقَامِرُ الرَّجُلَ فِی أَهْلِهِ وَ مَالِهِ فَنَهَاهُمُ اللَّهُ (۷).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: زیاد بن عبدالله گفت: از امام صادق علیه السلام درباره آیه «وَلَا تَأْکُلُواْ أَمْوَالَکُم بَیْنَکُم بِالْبَاطِلِ » - . بقره / ۱۸۸ - سؤال کردم، فرمود: قریش با اهل و مالشان قمار می کردند و خداوند آنها را نهی کرد. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۳»

سر(۸)،[السرائر] مِنْ جَامِعِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ:

ص: ۲۳۴

۱- ۱. فقه الرضا: ۳۸. و زاد الکاتب هنا فی هامش الأصل: روی عن إرشاد القلوب عن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله قال: لا یدخل الملائکه بیتا فیه خمر أو دف أو طنبور أو نرد، و لا یستجاب دعاؤهم و یرفع اللّه عنهم البرکه.

۲- ۲. النساء: ۲۹.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۵ تحت الرقم ۱۰۰.

۴- ۴. ما بین العلامتین ساقط من الأصل، ألحقناه بقرینه ذکر السند من الأولی و المتن من الثانی.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۳۵ تحت الرقم ۱۰۳.

۶- ۶. البقره: ۱۸۸.

۷- ۷. تفسير العيّاشىّ ج ۱ ص ۸۴.

۸- ۸. فى الأصل رمز شى لتفسير العيّاشىّ و هو تصحيف.

بَيْعُ الشِّطْرَنْجِ حَرَامٌ وَ أَكْلُ ثَمَنِهِ سُحْتٌ وَ اتِّخَاذُهَا كُفْرٌ وَ اللَّعِبُ بِهَا شِرْكٌ وَ السَّلَامُ عَلَى اللَّاهِي بِهَا مَعْصِيَةٌ وَ كَبِيرَةٌ مُوبِقَةٌ وَ الْخَائِضُ يَدَهُ فِيهَا كَالْخَائِضِ يَدَهُ فِي لَحْمِ الْخِنْزِيرِ لَا صَلَاةَ لَهُ حَتَّى يَغْسِلَ يَدَهُ كَمَا يَغْسِلُهَا مِنْ مَسِّ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ وَ النَّاظِرُ إِلَيْهَا كَالنَّاظِرِ فِي فَرْجِ أُمِّهِ وَ اللَّاهِي بِهَا وَ النَّاظِرُ إِلَيْهَا فِي حَالِ مَا يُلْهَى بِهَا وَ السَّلَامُ عَلَى اللَّاهِي بِهَا فِي حَالَتِهِ تِلْكَ فِي الْإِثْمِ سَوَاءٌ وَ مَنْ جَلَسَ عَلَى اللَّعِبِ بِهَا فَقَدْ تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ فِي النَّارِ وَ كَانَ عَيْشُهُ ذَلِكَ حَسْرَةً عَلَيْهِ فِي الْقِيَامَةِ وَ إِيَّاكَ وَ مُجَالَسَةَ اللَّاهِي الْمَغْرُورِ بِلَعِبِهَا فَإِنَّهُ مِنَ الْمَجَالِسِ الَّتِي بَاءَ أَهْلُهَا بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ يَتَوَقَّعُونَهُ فِي كُلِّ سَاعَةٍ فَيَعُمُّكَ مَعَهُمْ (۱).

**[ترجمه]سرائر: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: خرید و فروش شطرنج حرام است و خوردن پول آن حرام است. برگزیدن آن کفر و بازی با آن شرک است. سلام کردن به کسی که با آن بازی می کند معصیت و گناه کبیره است. کسی که دستش را در آن وارد می کند مثل کسی است که دستش را به گوشت خوک بیالاید و نماز ندارد تا وقتی که دستش را بشوید، همان طور که با دست زدن به گوشت خوک دستش را می شوید. کسی که به آن نظر می کند مانند کسی است که به شرمگاه مادرش نظر می افکند. کسی که باان بازی می کند و کسی که به ان در حال بازی کردن نگاه می کند و سلام کننده به کسی که مشغول به بازی است، همه در گناه مساوی و برابرند.

کسی که بر سر بازی آن بنشیند، مقعدش رااز آتش پر کرده است. خوشی او در این حال، حسرت در روز قیامت برای اوست. برحذر باش از هم نشینی با کسی که مشغول و فریفته به بازی با آن است. این مجلس از مجالسی است که اهلش به غضب خدا دچار شده اندو هر لحظه توقع عذاب دارند پس تو را هم عذاب به همراه ایشان در بر خواهد گرفت. - . سرائر : ۴۷۰ -

**[ترجمه]

«۱۴»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام: أَنَّهُ كَانَ يَنْهَى عَنِ الْجَوْزِ الَّذِي يَحْوِيهِ الصِّبْيَانُ مِنَ الْقِمَارِ أَنْ يُؤْكَلَ وَ قَالَ هُوَ السُّحْتُ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: امام صادق از پدرش علیهما السلام نقل کرد که ایشان از خوردن گردویی که بچه ها با آن قمار می کنند نهی کرد و فرمود: آن حرام است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۲۲ -

**[ترجمه]

«۱۵»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ يَقُولُ علیه السلام: الْمَيْسِرُ هُوَ الْقِمَارُ(۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام رضا علیه السلام نقل شده که می فرمود: میسر همان قمار است. - . همان ۱ : ۳۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۶»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ علیه السلام: إِنَّ الشِّطْرَنْجَ وَ النَّرْدَ وَ أَرْبَعَ عَشْرَةَ وَ کُلَّ مَا قُومِرَ عَلَیْهِ مِنْهَا فَهُوَ مَیْسِرٌ(۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام رضا علیه السلام نقل شده که می فرمود: شطرنج و نرد و چهارده و هرچه با آن قمار می کنند، میسر است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۳۹ -

**[ترجمه]

«۱۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الشِّطْرَنْجُ مَیْسِرٌ وَ النَّرْدُ مَیْسِرٌ(۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام نقل شد که فرمود: شطرنج و نرد، میسر است. - . همان : ۳۴۱ -

**[ترجمه]

«۱۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ إِسْمَاعِیلَ الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: الشِّطْرَنْجُ وَ النَّرْدُ مَیْسِرٌ(۶).

ص: ۲۳۵

۱- ۱. السرائر: ۴۷۰.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۲۲.

۳- ۳. المصدر ج ۱ ص ۳۳۹، و الظاهر« کان یقول، بدل« قال: یقول».

۴- ۴. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۳۹.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۱.

۶- ۶. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۱.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام باقر علیه السلام نقل شد که فرمود: شطرنج و نرد، میسر است. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ یَاسِرٍ الْخَادِمِ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَیْسِرِ قَالَ الثَّقَلُ مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ.

قَالَ الْحُسَیْنُ: وَ الثَّقَلُ (۱)

مَا یُخْرَجُ بَیْنَ الْمُتَرَاهِنَیْنِ مِنَ الدَّرَاهِمِ وَ غَیْرِهِ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: یاسر خادم نقل می کند که از امام رضا علیه السلام درباره میسر پرسیدم، فرمود: ثقل از هر چیز. - . همان -

حسین گفت:ثقل عبارت است از پول وغیر ان که بین دو طرف بازی برای فرد برنده بیرون گذاشته می شود

**[ترجمه]

«۲۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ هِشَامٍ عَنِ الثِّقَهِ رَفَعَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قِیلَ لَهُ رُوِیَ عَنْکُمْ أَنَّ الْخَمْرَ وَ الْمَیْسِرَ وَ الْأَنْصَابَ وَ الْأَزْلَامَ رِجَالٌ فَقَالَ مَا کَانَ اللَّهُ لِیُخَاطِبَ خَلْقَهُ بِمَا لَا یَعْقِلُونَ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: به امام صادق علیه السلام عرض شد: از شما روایت شده که خمر و میسر و انصاب و ازلام، مردان هستند، فرمود: بر خدا نیست که خلقش را به چیزهایی که نمی فهمند، مخاطب قرار دهد. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ حَمْدَوَیْهِ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ یَزِیدَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ اللَّعِبِ بِالشِّطْرَنْجِ فَقَالَ الشِّطْرَنْجُ مِنَ الْبَاطِلِ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: یکی از اصحاب گفت: از امام صادق علیه السلام از بازی شطرنج سؤال کردم، فرمود: شطرنج از امور باطل است. - . همان ۲ : ۳۱۵ -

**[ترجمه]

«۲۲»

كش، [رجال الكشى] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ غَالِبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الْخَزَّازِ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الشِّطْرَنْجِ فَقَالَ إِنَّ عَبْدَ الْوَاحِدِ لَفِی شُغُلٍ عَنِ اللَّعِبِ قَالَ ابْنُ بُكَيْرٍ عَبْدُ الْوَاحِدِ مَا كَانَ عِنْدِی يَذْكُرُ اللَّعِبَ حَتَّى يَسْأَلَ عَنْهُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام (۵).

**[ترجمه]رجال كشی: عبدالواحد بن مختار گفت: از امام صادق عليه السلام از شطرنج پرسيدم، فرمود: عبدالواحد كاری غير از بازی دارد. ابن بكير گفت: عبدالواحد نزد من اين طور نبود كه بازی را ذكر كند ، تا آنكه از ان از امام

بپرسد. - . رجال كشی : ۲۸۹ به شماره ۱۷۹ -

**[ترجمه]

«۲۳»

جع، [جامع الأخبار] رَوَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ: أَنَّ النَّبِیَّ صلى الله عليه و آله مَرَّ بِقَوْمٍ يَلْعَبُونَ بِالشِّطْرَنْجِ قَالَ ما هذِهِ التَّماثِيلُ الَّتِی أَنْتُمْ لَها عاكِفُونَ.

وَ قَالَ النَّبِیُّ صلى الله عليه و آله: مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدِ فَقَدْ عَصَى.

ص: ۲۳۶

۱- ۱. فی المصدر المطبوع:« قال: الخبز و الثقل» و ما فی المتن هو الظاهر، فان الخبز لا معنى له هنا، و لعلّ الحسين أحد مشايخ العيّاشیّ أو من رواه الحديث، و لا نعرفه لاجل تلخيص الاسناد، و قد عد فی مشايخه: الحسين بن اشكيب أبو عبد اللّه، و فی الوسائل ج ۶ ص ۱۲۱« الخبز و التفل»! و الظاهر أن الثفل أو الثقل مصحف« شتل» و هو ما تقومر عليه ثمّ أعطى شطر منه خراجا لرئيسهم و مفتيهم.

۲- ۲. تفسير العيّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۱.

۳- ۳. تفسير العيّاشیّ ج ۱ ص ۳۴۱.

۴- ۴. تفسير العيّاشیّ ج ۲ ص ۳۱۵.

۵- ۵. رجال الكشّیّ ص ۲۸۹ تحت الرقم ۱۷۹.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: مَنْ لَعِبَ بالإسترنق (۱) يَعْنِی الشِّطْرَنْجَ وَ النَّاظِرُ إِلَيْهِ كَآكِلِ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ.

وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ: النَّاظِرُ إِلَيْهِ كَالنَّاظِرِ إِلَى فَرْجِ أُمِّهِ.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله: وَ إِيَّاكُمْ وَ هَاتَيْنِ الْكَعْبَتَيْنِ الْمَوْسُومَتَيْنِ فَإِنَّهُمَا مِنْ مَيْسِرِ الْعَجَمِ (۲).

وَ رَوَى لَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ قُتَيْبَةَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ قَالَ سَمِعْنَا الرِّضَا علیه السلام يَقُولُ: لَمَّا حُمِلَ رَأْسُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام إِلَى الشَّامِ أَمَرَ يَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ لَعَنَهُ اللَّهُ فَوُضِعَ وَ نُصِبَ عَلَيْهِ مَائِدَةٌ فَأَقْبَلَ هُوَ وَ أَصْحَابُهُ يَأْكُلُونَ وَ يَشْرَبُونَ الْفُقَّاعَ فَلَمَّا فَرَغُوا أَمَرَ بِالرَّأْسِ فَوُضِعَ فِی طَشْتٍ تَحْتَ سَرِيرِهِ وَ بُسِطَ عَلَيْهِ رُقْعَةُ الشِّطْرَنْجِ وَ جَلَسَ يَزِيدُ لَعَنَهُ اللَّهُ يَلْعَبُ بِالشِّطْرَنْجِ فَيَذْكُرُ الْحُسَيْنَ وَ أَبَاهُ وَ جَدَّهُ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ سَلَامُهُ عَلَيْهِمْ وَ يَسْتَهْزِئُ بِذِكْرِهِمْ فَمَتَى قَمَرَ(۳)

صَاحِبَهُ تَنَاوَلَ الْفُقَّاعَ فَشَرِبَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ صَبَّ فَضْلَهُ عَلَى مَا يَلِی الطَّشْتَ مِنَ الْأَرْضِ فَمَنْ كَانَ مِنْ شِيعَتِنَا فَلْيَتَوَرَّعْ عَنْ شُرْبِ الْفُقَّاعِ وَ اللَّعِبِ بِالشِّطْرَنْجِ فَلْيَذْكُرِ الْحُسَيْنَ علیه السلام وَ لْيَلْعَنْ يَزِيدَ وَ آلَ زِيَادٍ يَمْحُو اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ ذُنُوبَهُ

ص: ۲۳۷

---

۱ – ۱. الاسترنق معرب استرنک و هو بمعنی سترنک و قد مرّ معناه، و فی الأصل کما فی المصدر المطبوع الاستریق، و هو تصحیف.

۲ – ۲. جامع الأخبار ص ۱۷۹ و قال فی برهان قاطع: ان النرد من مخترعات بوذرجمهر قبال الشطرنج و قیل انه لعب قدیم ذو کعبتین، و قد زاد فیه بوذرجمهر کعبتین أخراوین.

۳– ۳. قمره: أی غلبه فی القمار.

وَ لَوْ كَانَتْ كَعَدَدِ النُّجُومِ (۱).

وَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدَشِيرِ(۲) فَكَأَنَّمَا صَبَغَ يَدَهُ فِي لَحْمِ الْخِنْزِيرِ وَ دَمِهِ (۳).

دعوات الراوندی (۴).

ص: ۲۳۸

۱- ۱. راجع الحدیث فی العیون ج ۴ ص ۲۲.

۲ - ۲. قال المسعودیّ عند ذکر الباهبود من ملوک الهند: و فی أیامه عمل النرد و احدث اللعب بها، و جعل ذلک مثالا للمکاسب، و أنّها لا تنال بالکیس و لا بالحیل و لا یتأتی بالحذق، و قد ذکر أن أردشیر بن بابک أول من صنع النرد و لعب بها و جعل بیوتها اثنی عشر بیتا بعدد الشهور و جعل کلابها ثلاثین کلبا بعدد أیّام الشهر، و جعل الفصین مثلا للقدر و تقلبه بأهل الدنیا راجع ج ۱ ص ۹۴.

۳- ۳. جامع الأخبار ص ۱۸۰.

۴- ۴. کذا فی الأصل.

**[ترجمه]جامع الاخبار: عبدالله بن مسعود روایت کرد که پیامبر صلی الله علیه و آله از گروهی گذشت که شطرنج بازی می کردند، فرمود: این شکل های چیست که در آن غرق شده اید؟

و نیز پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که نرد بازی کند، به حتم، معصیت کرده است.

و فرمود: کسی که شطرنج بازی کند و کسی که به آن نگاه کند، مانند خورنده گوشت خوک است.

در خبر دیگری آمده: نگاه کننده به آن مانند کسی است که به شرمگاه مادرش نگاه کند.

و فرمود: از این دو مکعب نشان دار بپرهیزید، این دو از میسر (قمار) عجم است. - . جامع الاخبار : ۱۷۹ و در برهان قاطع گفته است: نرد از اختراعات بوذر جمهر در مقابل شطرنج بوده است و گفته شده که آن بازی قدیمی با دو مکعب است که بوذر جمهر در آن دو مکعب دیگر وارد کرد. -

از فضل بن شاذان روایت شده که گفت: شنیدم امام رضا علیه السلام می فرماید وقتی سر حسین بن علی علیهما السلام به شام حمل می شد، یزید بن معاویه – لعنت خدا بر او – دستور داد آن را [بر زمین] قرار داده و سفره ای بر آن بگذارند. او و یارانش می خوردند و آبجو می نوشیدند. وقتی تمام شد دستور داد سر را در طشتی زیر تختش بگذارند و بر آن صفحه شطرنج بگشایند. یزید نشست و شطرنج بازی می کرد و در این حال حسین و پدر و جدش صلوات الله و سلامه علیهم را یاد می کرد و با ذکر ایشان، آنها را مسخره می کرد. وقتی بر یارش پیروز شد آبجو خواست و سه بار نوشید و اضافه اش را بر زمین به سمت طشت ریخت .

کسی که از شیعیان ماست از نوشیدن آبجو و بازی با شطرنج بپرهیزد، حسین علیه السلام را یاد کند و یزید و آل زیاد را نفرین کند؛ خداوند به این واسطه گناهان او را محو می کند، اگرچه تعداد آنها به اندازه ستارگان باشد. - . ر. ک

عیون اخبار الرضا ۲ : ۲۲ -

و پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که نرد بازی کند، مانند آن است که دستش را به گوشت خوک و خونش بیالاید. - . جامع الاخبار : ۱۸۰ -

دعوات راوندی .

**[ترجمه]

باب ۹۹ الغناء

الآیات

الحج: فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ(۱)

۱ - ۱. الحجّ: ۳۰ و سيأتى فى الاخبار المندرجه فى هذا الباب أن الزور هو الغناء، و المفسرون انما فسروه بشهاده الزور كما فسروا الرجس من الاوثان بما كانوا يلطخون الاوثان بدماء قرابينهم. قال الطبرسىّ:« وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» يعنى الكذب، و قيل: هو تلبيه المشركين« لبيك لا شريک لک الا شريکا هو لک تملکه و ما ملک». قال: و روى أصحابنا أنّه يدخل فيه الغناء و سائر الأقوال الملهيه، و روى أيمن بن خريم عن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله أنّه قام خطيبا فقال: أيها الناس عدلت شهاده الزور بالشرک باللّه، ثمّ قرأ« فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» يريد أنّه قد جمع فى النهى بين عباده الوثن و شهاده الزور. أقول سترى فى طى الباب أحاديث متعدّده تذكر أن المراد بقول الزور الغناء و قد ذكر اللغويون من معانى الزور مجلس الغناء، ذكره الفيروزآبادى، و لا منافاه بينها و بين ما ورد أن المراد بقول الزور شهاده الزور، فان اللفظ مشترک بين المعنيين، و لا قرينه صارفه يصرفه الى واحد منهما، فيحمل على كلا المعنيين، و هذا نوع اطلاق لعلّ اللّه يوفقنا للتكلم عليه فيما بعد. و من الروايات غير المستخرجه فى هذا الباب ما رواه زيد النرسى عن أبى عبد اللّه عليه السلام فى حديث قال: أما الشطرنج فهى الذى قال اللّه عزّ و جلّ:« فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» فقول الزور الغناء، ان المؤمن عن جميع ذلک لفى شغل، ما له و الملاهى فان الملاهى تورث قساوه القلب، و تورث النفاق، و أمّا ضربک بالصوالج، فان الشيطان معک يركض، و الملائكه تنفر عنک، و ان أصابک شى ء لم تؤجر و من عثر به دابته فمات دخل النار.

لقمان: وَ مِنَ النّاسِ مَنْ يَشْتَرِى لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّخِذَها هُزُواً أُولئِكَ لَهُمْ عَذابٌ مُهِينٌ (۱).

lt;meta info="- «فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ»

- {پس از پلیدی بتها دوری کنید و از گفتار باطل اجتناب ورزید} - . حج / ۳۰، در اخباری که در این باب درج شده خواهد آمد که زور همان غناست و مفسران هرگاه زور را تفسیر کرده اند به شهادت زور بوده همانطور که رجس من الاوثان را به جایی که بت ها با خون های قربانیشان رنگین می شوند تفسیر کرده اند. طبرسی گفته: قول زور یعنی دروغ، و گفته شده آن تلبیه مشرکین است: «لبیک لا شریک لک الا شریکا هو لک تملکه و ما ملک»

و نیز گفته است: اصحاب ما روایت کرده اند که در زور، غنا و سایر سخنان بیجا وارد می شود. از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت شده که ایستاده خطبه می خواند و فرمود: ای مردم، شهادت زور همپایه شرک به خدا است، سپس این آیه را قرائت کرد: «فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» و می خواست در نهی، بین عبادت بت ها و شهادت زور جمع کند.

می گویم: در طی این باب احادیث فراوانی خواهی دید که یادآور می شود که مراد از قول زور غناست و لغویون از معانی زور، مجلس غنا را ذکر کرده اند، فیروزآبادی هم چنین گفته است. بین غنا و آنچه که مراد قول زور است منافاتی نیست. این لفظ مشترک بین دومعناست و قرینه ای که آن را منصرف به یکی از آنها کند وجود ندارد، پس بر هردو معنا حمل می شود. این نوعی اطلاق است، شاید خداوند ما را به سخن گفتن از آن بعدا موفق کند.

و از روایاتی که در این باب نیامده، روایت از زید نرسی است از امام صادق علیه السلام که فرمود: شطرنج آن است که خداوند عزوجل فرمود: «فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» و قول زور همان غناست. مؤمن از همه اینها دور است، این سرگرمی ها قساوت قلب و نفاق در پی دارد. و اما بازی با چوگان، که شیطان با تو ضربه می زند و ملائکه از تو دور می شوند. اگر به چیزی برخورد کنی و آسیب ببینی پاداش داده نمی شوی و کسی که در حال بازی از روی حیوان به زمین بیفتد و بمیرد داخل جهنم خواهد شد. -

- «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِى لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ» - {و برخی از مردم کسانی اند که سخن بیهوده را خریدارند تا [مردم را] بی[هیچ] دانشی از راه خدا گمراه کنند و [راه خدا] را به ریشخند گیرند برای آنان عذابی خوارکننده خواهد بود} - . لقمان / ۶، طبرسی رحمه الله علیه گفت: گفته شده که این آیه در مورد مردی نازل شد که کنیزی خرید که صبح و شام آواز می خواند و روایتی از ابوامامه از پیامبر آن را تأیید می کند که فرمود: آموزش کنیزکان آوازه خوان و خرید و فروش آنها حلال نیست و پول آنها حرام است و نیز تصدیق این مطلب در کتاب خدا آمده است: «ومن الناس من یشتری» و قسم به کسی که جان من به دست اوست، مردی صدایش را به آواز و غنا بلند نمی کند مگر آنکه دو شیطان به دنبال او می روند و با پاهایشان به سینه و پشت او می زنند تا وقتی که ساکت شود. -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

فس، [تفسیر القمی] قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّهُ سَيَكُونُ قَوْمٌ يَبِيتُونَ وَ هُمْ عَلَى اللَّهْوِ وَ شُرْبِ الْخَمْرِ وَ الْغِنَاءِ فَبَيْنَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ مُسِخُوا مِنْ لَيْلَتِهِمْ وَ أَصْبَحُوا قِرَدَةً وَ خَنَازِيرَ(۲).

**[ترجمه]تفسیر قمی: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: قومی خواهد آمد که شب را صبح می کنند در حالی که مشغول خوشگذرانی و شرابخواری و موسیقی هستند، ایشان کسانی هستند که شب مسخ می شوند و صبح می کنند در حالی که میمون و خوک شده اند. - . تفسیر قمی : ۱۶۸ -

**[ترجمه]

«۲»

فس، [تفسیر القمی]: وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ (۳) يَعْنِي عَنِ الْغِنَاءِ وَ الْمَلَاهِي (۴).

**[ترجمه]تفسیر قمی: «وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ» {و آنان که از بیهوده رویگردانند} - . مؤمنون / ۳ - ،

یعنی غناء و لهو و لعب. - . تفسیر قمی : ۴۴۴ -

**[ترجمه]

«۳»

فس، [تفسیر القمی]: وَ الَّذِينَ لا يَشْهَدُونَ الزُّورَ(۵) قَالَ الْغِنَاءُ وَ مَجَالِسُ اللَّغْوِ(۶).

**[ترجمه]تفسیر قمی: «وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ» {و کسانی اند که گواهی دروغ نمی دهند} - . فرقان / ۷۲ - ،

فرمود: غناء و مجالس بیهوده. - . تفسیر قمی : ۴۶۸ -

**[ترجمه]

«۴»

فس، [تفسیر القمی]: وَ إِذا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ (۷) قَالَ اللَّغْوُ الْكَذِبُ وَ اللَّهْوُ وَ الْغِنَاءُ(۸).

۱- ۱. لقمان: ۶. و قال الطبرسیّ- رحمه اللّه-: قیل نزل فی رجل اشتری جاریه تغنیه لیلا و نهارا عن ابن عبّاس، و یؤیده ما رواه أبو أمامه عن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله قال: لا یحل تعلیم المغنیات و لا بیعهن و أثمانهن حرام، و قد نزل تصدیق ذلک فی کتاب اللّه تعالی:« وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ یَشْتَرِی» الآیه، و الذی نفسی بیده ما رفع رجل عقیرته یتغنی الا ارتدفه شیطانان یضربان أرجلهما علی صدره و ظهره، حتی یسکت.

۲- ۲. تفسیر القمّیّ: ۱۶۸.

۳- ۳. المؤمنون: ۳.

۴- ۴. تفسیر القمّیّ: ۴۴۴.

۵- ۵. الفرقان: ۷۲.

۶- ۶. تفسیر القمّیّ: ۴۶۸.

۷- ۷. القصص: ۵۵.

۸- ۸. تفسیر القمّیّ: ۴۹۰.

**[ترجمه]تفسیر قمی: «وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ» { و چون لغوی بشنوند از آن روی برمی تابند} - . قصص / ۵۵ - ، فرمود: لغو عبارت است از دروغ و لهو و غناء. - . تفسیر قمی : ۴۹۰ -

**[ترجمه]

«۵»

فس، [تفسیر القمی]: وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ (۱) قَالَ الْغِنَاءُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ جَمِيعُ الْمَلَاهِی (۲).

**[ترجمه]تفسیر قمی: «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ »، فرمود: غناء و شرابخواری و همه لهو و لعب ها. - . همان : ۵۰۵ -

**[ترجمه]

«۶»

فس، [تفسیر القمی] عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّی أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ شَیْ ءٍ أَسْتَحِی مِنْهُ قَالَ سَلْ قُلْتُ فِی الْجَنَّةِ غِنَاءٌ قَالَ إِنَّ فِی الْجَنَّةِ شَجَراً يَأْمُرُ اللَّهُ رِيَاحَهَا فَتَهُبُّ فَتَضْرِبُ تِلْكَ الشَّجَرَةُ بِأَصْوَاتٍ لَمْ يَسْمَعِ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهَا حُسْناً ثُمَّ قَالَ هَذَا عِوَضٌ لِمَنْ تَرَكَ السَّمَاعَ فِی الدُّنْيَا مِنْ مَخَافَةِ اللَّهِ الْخَبَرَ (۳).

**[ترجمه]تفسیر قمی: حمید بن عاصم گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم: فدایت شوم، چیزی از تو می خواهم که خجالت می کشم، فرمود: بپرس، گفتم: در بهشت غناء هست؟ فرمود: در بهشت درختی است که خدا به بادهای ان امر به وزیدن می کند و به درخت می خورد و صداهایی بر می خیزد که مخلوقات به خوبی آن نشنیده اند. سپس فرمود: این پاداش برای کسی است که در دنیا از ترس خدا شنیدن غنا را ترک کرده است . - . همان : ۵۱۲، و نیز در صفحه ۴۴۰ در تفسیر این آیه «فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» آمده که امام صادق علیه السلام فرمود: رجس من الاوثان شطرنج است و قول زور، غنا. -

**[ترجمه]

«۷»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ مِهْرَانَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ هَارُونَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: الْغِنَاءُ يُورِثُ النِّفَاقَ وَ يَعْقِبُ الْفَقْرَ (۴).

**[ترجمه]خصال: راوی گوید شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود: غناء نفاق و فقر را به دنبال دارد. - . خصال ۱ : ۱۴ -

**[ترجمه]

«۸»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ الْحِمْيَرِيِّ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ جَرِيرٍ عَنْ أَبِی الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سُئِلَ عَنِ الشِّطْرَنْجِ وَ النَّرْدِ قَالَ لَا تَقْرَبْهُمَا قُلْتُ فَالْغِنَاءُ قَالَ لَا خَيْرَ فِيهِ لَا تَفْعَلُوا الْخَبَرَ(۵).

ص: ۲۴۱

۱- ۱. لقمان: ۶.

۲- ۲. تفسير القمّیّ: ۵۰۵.

۳- ۳. تفسير القمّیّ: ۵۱۲ و تمامه فی ج ۸ ص ۱۲۷ من هذه الطبعه الحديثه راجعه. و فيه أيضا ص ۴۴۰ فی تفسير قوله تعالی:« فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ»: حدّثنی أبی عن ابن أبی عمير عن هشام عن أبی عبد اللّه عليه السلام قال: الرجس من الاوثان الشطرنج و قول الزور الغناء.

۴- ۴. الخصال ج ۱ ص ۱۴.

۵- ۵. الخصال ج ۱ ص ۱۲۰ و قد مر تمامه فی ص ۱۶۸.

مع، [معانی الأخبار] عن أبیه عن سعد عن ابن یزید عن ابن محبوب: مثله (۱).

**[ترجمه]خصال: از امام صادق علیه السلام نقل شده درباره شطرنج و نرد سوال شد، فرمود: نزدیک آنها نشو، راوی گفت؟ غناء چطور؟ فرمود: در آن خیری نیست. - . همان : ۱۲۰ -

معانی الاخبار: مانند این خبر را نقل کرده است. - . معانی الاخبار : ۲۲۴ -

**[ترجمه]

«۹»

ل، [الخصال] ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْکُوفِیِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ نَصْرِ بْنِ قَابُوسَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: الْمُنَجِّمُ مَلْعُونٌ وَ الْکَاهِنُ مَلْعُونٌ وَ السَّاحِرُ مَلْعُونٌ وَ الْمُغَنِّیَهُ مَلْعُونَهٌ وَ مَنْ آوَاهَا وَ أَکَلَ کَسْبَهَا فَهُوَ مَلْعُونٌ الْخَبَرَ(۲).

**[ترجمه]خصال: از امام صادق علیه السلام روایت شده فرمود: منجّم ملعون است و کاهن ملعون است و جادوگر ملعون است و زن آوازه خوان ملعون است و کسی که به او پناه دهد و از کسب او بخورد ملعون است. - . خصال ۱ : ۱۴۳، و بعد از آن فرمود: ستاره شناس مثل پیشگو و پیشگو مثل جادوگر و جادوگر مثل کافر است و کافر در جهنم است. -

**[ترجمه]

«۱۰»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الْأَوَّلِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ رَجُلًا مِنْ مَوَالِیکَ عِنْدَهُ جَوَارٍ مُغَنِّیَاتٌ قِیمَتُهُنَّ أَرْبَعَهَ عَشَرَ أَلْفَ دِینَارٍ وَ قَدْ جَعَلَ لَکَ ثُلُثَهَا فَقَالَ لَا حَاجَهَ لِی فِیهَا إِنَّ ثَمَنَ الْکَلْبِ وَ الْمُغَنِّیَهِ سُحْتٌ (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: راوی گوید به امیرالمؤمنین علیه السلام عرض کردم: فدایت شوم، یکی از دوستان شما کنیز آوازه خوانی دارد که قیمتش ۱۴هزار دینار است و ثلث آن را برای شما قرار داده است، فرمود: من به آن نیازی ندارم، پول سگ و کنیز آوازه خوان حرام است. - . قرب الاسناد : ۱۲۵ چاپ سنگی -

**[ترجمه]

«۱۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ الرَّیَّانِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام إِنَّ الْعَبَّاسِیَّ أَخْبَرَنِی أَنَّکَ رَخَّصْتَ فِی السَّمَاعِ فَقَالَ کَذَبَ الزِّنْدِیقُ مَا هَکَذَا کَانَ إِنَّمَا سَأَلَنِی عَنْ سَمَاعِ الْغِنَاءِ فَأَعْلَمْتُهُ أَنَّ رَجُلًا أَتَی أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَسَأَلَهُ

عَنْ سَمَاعِ الْغِنَاءِ فَقَالَ لَهُ أَخْبِرْنِی إِذَا جَمَعَ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی

۱- ۱. معانی الأخبار ص ۲۲۴.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۴۳ و بعده قال علیه السلام: المنجم کالکاهن و الکاهن کالساحر و الساحر کالکافر و الکافر فی النار.

۳- ۳. قرب الإسناد ص ۱۲۵ ط حجر، و رواه فی الکافی عن إبراهیم بن أبی البلاد قال: أوصی إسحاق بن عمر بجوار له مغنیات أن یبعن و یحمل ثمنهن الی أبی الحسن علیه السلام قال إبراهیم: فبعت الجواری بثلاث مائه ألف درهم و حملت الثمن إلیه فقلت له: ان مولی لک یقال له إسحاق بن عمر أوصی عند وفاته ببیع جوار له مغنیات و حمل الثمن إلیک، و قد بعتهن و هذا الثمن: ثلاث مائه ألف درهم، فقال: لا حاجه لی فیه، ان هذا سحت و تعلیمهن کفر و الاستماع منهن نفاق و ثمنهن سحت، راجع الکافی ج ۵ ص ۱۲۰.

بَيْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ مَعَ أَيِّهِمَا يَكُونُ الْغِنَاءُ فَقَالَ الرَّجُلُ مَعَ الْبَاطِلِ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام حَسْبُكَ فَقَدْ حَكَمْتَ عَلَى نَفْسِكَ فَهَكَذَا كَانَ قَوْلِي لَهُ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: ابن صلت گفت به امام رضا علیه السلام عرض كردم: عباسی گفته كه شما گوش دادن به غناء را تجويز كرده ای، فرمود: آن زنديق دروغ گفته است، چنين نيست، وقتی از من درباره گوش دادن به غناء سوال كرد گفتم مردی نزد امام باقر علیه السلام آمد و از ايشان در اين باره سوال كرد، حضرت به او فرمود: به من بگو اگر خداوند حق و باطل را در جايی جمع كند غناء با كدامشان است؟ گفت: با باطل، امام به او فرمود: بس است تو را، بر خودت حكم كردی. سخن من با او نيز چنين بود. - . همان : ۱۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ل، [الخصال] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْكُوفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْبَصْرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ ثَوْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: كَثْرَةُ الِاسْتِمَاعِ إِلَى الْغِنَاءِ تُورِثُ الْفَقْرَ(۲).

**[ترجمه]خصال: اميرالمؤمنين علیه السلام فرمود: گوش دادن زياد به غناء فقر و بدبختی به دنبال دارد. - . خصال ۲ : ۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ل، [الخصال] الْأَرْبَعُمِائَةِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: الْغِنَاءُ نَوْحُ إِبْلِيسَ عَلَى الْجَنَّةِ(۳).

**[ترجمه]خصال: اميرالمؤمنين علیه السلام فرمود: غناء ناله و نوحه ابليس بر بهشت است. - . همان : ۱۵۵ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ن، [عيون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ قَالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا علیه السلام يَوْماً بِخُرَاسَانَ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي إِنَّ هِشَامَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْعَبَّاسِيَّ حَكَى عَنْكَ أَنَّكَ رَخَّصْتَ لَهُ فِي اسْتِمَاعِ الْغِنَاءِ فَقَالَ كَذَبَ الزِّنْدِيقُ إِنَّمَا سَأَلَنِي عَنْ ذَلِكَ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِذَا مَيَّزَ اللَّهُ بَيْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ فَأَيْنَ يَكُونُ الْغِنَاءُ فَقَالَ مَعَ الْبَاطِلِ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام قَدْ قَضَيْتَ (۴).

كش، [رجال الكشي] عن محمد بن الحسن عن علي بن إبراهيم: مثله (۵).

**[ترجمه]عیون اخبـار الرضا: از ریّان بن صلت روایت شـده که گفت: من در خراسان روزی از امام هشـتم پرسـیدم ای آقای من، هشام بن ابراهیم عبّاسـی از شما نقل کرد که به او اجازه گوش دادن به غنا را داده اید؟! حضرت فرمود: زندیق دروغ گفته است، او در بـاره حکم شـنیدن غنـا از من سـؤال کرد (و) من گفتم: مردی از امـام بـاقر علیه السّـلام این مسـأله را پرسـید، و در پاسخش حضرت باقر فرمودند: وقتی که خداوند حقّ را از باطل جدا می کند غنا در کدام یک از آن دو می باشد؟ مرد گفت: در جانب باطل، حضرت باقر علیه السّلام فرمود: در این صورت تو خود حکم آن را گفتی. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۱۴ -

رجال کشی: مانند این حدیث را نقل کرده است. - . رجال کشی : ۴۲۲ به شماره ۳۵۶ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنِّی أَخَافُ عَلَیْکُمُ اسْتِخْفَافاً بِالدِّینِ وَ بَیْعَ الْحُکْمِ (۶) وَ قَطِیعَهَ الرَّحِمِ وَ أَنْ تَتَّخِذُوا الْقُرْآنَ مَزَامِیرَ وَ تُقَدِّمُونَ أَحَدَکُمْ وَ لَیْسَ بِأَفْضَلِکُمْ

ص: ۲۴۳

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۴۸ ط حجر.

۲- ۲. الخصال ج ۲ ص ۹۳ فی حدیث طویل.

۳- ۳. الخصال ج ۲ ص ۱۵۵ فی حدیث طویل.

۴- ۴. عیون الأخبار ج ۲ ص ۱۴، و فی ط حجر ص ۱۸۷.

۵- ۵. رجال الکشّیّ: ۴۲۲ تحت الرقم ۳۵۶.

۶- ۶. منع الحکم خ ل.

فِی الدِّینِ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام رضا از پدرانش علیهم السلام روایت کرده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: من از این ترسانم که شما در آینده دین را کوچک و بی اهمیّت شمارید و بدان بی اعتنائی کنید، و در مورد حکم رشوه گیرید و منصب قضاء و داوری را خرید و فروش نمائید، و قطع رحم کنید، قرآن را آلت لهو و لعب قرار دهید و با قرائت آن مجلس انس آوازخوانی و نوازندگی تشکیل دهید، و بالاخره کسانی را مقتدا قرار دهید که در دین برتر از شما نیستند. - . عیو اخبار الرضا ۲ : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ الْبَیْهَقِیِّ عَنِ الصَّوْلِیِّ عَنْ عَوْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْکِنْدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی عَمَّارٍ وَ کَانَ مُشْتَهَراً بِالسَّمَاعِ وَ بِشُرْبِ النَّبِیذِ قَالَ: سَأَلْتُ الرِّضَا علیه السلام عَنِ السَّمَاعِ فَقَالَ لِأَهْلِ الْحِجَازِ رَأْیٌ فِیهِ وَ هُوَ فِی حَیِّزِ الْبَاطِلِ وَ اللَّهْوِ أَ مَا سَمِعْتَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ وَ إِذا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا کِراماً(۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: محمد بن ابی عمار مشهور به گوش دادن غناء و شرب نبیذ بود، گفت: از امام رضا علیه السلام در باره استماع غناء پرسیدم، فرمود: اهل حجاز در این باره نظری دارند. غنا در جایگاه باطل و لهو است، ایا سخن خدا را نشنیده ای که می فرماید: «وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا کِرَامًا» {و چون بر لغو بگذرند با بزرگواری می گذرند}. - . همان : ۱۲۸ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ الْفَحَّامِ عَنِ الْمَنْصُورِیِّ عَنْ عَمِّ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آبَائِهِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ تَعَالَی فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ قَالَ الرِّجْسُ الشِّطْرَنْجُ وَ قَوْلُ الزُّورِ الْغِنَاءُ(۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: از امام صادق علیه السلام نقل شده که درباره آیه «فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» فرمودند: رجس یعنی شطرنج و قول زور یعنی غناء. - . امالی طوسی ۱ : ۳۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ ابْنِ بُشْرَانَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ بَحْرٍ عَنْ قَتَادَةَ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْغارِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ رَبِیعَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ: یَکُونُ فِی

أَمَّتِيَ الْخَسْفُ وَ الْمَسْخُ وَ الْقَذْفُ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ بِمَ قَالَ بِاتِّخَاذِهِمُ الْقَيْنَاتِ وَ شُرْبِهِمُ الْخُمُورَ(۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: ربیعه گفت از رسول خدا شنیدم که می فرمود: در امت من خسف و مسخ شدن و افترا وجود خواهد داشت، سوال شد: چگونه؟ فرمود: استفاده از زنان خواننده و شرابخوارگی. - . همان ۲ : ۱۱ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ع، [علل الشرائع] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِی يُوسُفَ عَنْ أَبِی بَكْرٍ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَحَدِهِمَا علیهما السلام قَالَ: الْغِنَاءُ عُشُّ النِّفَاقِ وَ الشَّرَابُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ وَ مُدْمِنُ الْخَمْرِ كَعَابِدِ وَثَنٍ مُكَذِّبٌ بِكِتَابِ اللَّهِ لَوْ صَدَّقَ كِتَابَ اللَّهِ لَحَرَّمَ حَرَامَ اللَّهِ (۵).

ثو، [ثواب الأعمال] عن ابن إدريس عن أبيه عن محمد بن أحمد عن محمد بن جعفر القمی

ص: ۲۴۴

۱- ۱. عيون الأخبار ج ۲ ص ۴۲.
۲- ۲. عيون الأخبار ج ۲ ص ۱۲۸.
۳- ۳. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۳۰۰.
۴- ۴. أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۱۱.
۵- ۵. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۲.

رفعه إلى أبی عبد الله علیه السلام: مثله (۱).

**[ترجمه]علل الشرایع: از ابی بکر حضرمی از امام باقر یا امام صادق علیهما السّلام روایت شده، حضرت فرمودند: غناء لانه و محلّ پیدا شدن نفاق بوده و شرب خمر کلید هر بدی و شرّی می باشد و شارب خمر به منزله بت پرست بوده، وی کتاب خدا را تکذیب می نماید زیرا اگر کتاب حق تعالی را تصدیق می کرد حرام خدا را حرام می دانست. - . علل الشرایع ۲ : ۱۶۲ -

ثواب الاعمال: با سند دیگری این حدیث را نقل کرده است. - . ثواب الاعمال : ۲۱۹ -

**[ترجمه]

«۲۰»

مع، [معانی الأخبار] عَنِ الْمُظَفَّرِ الْعَلَوِیِّ عَنِ ابْنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ إِشْکِیبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السَّرِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی قَالَ: سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثانِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ(۲) قَالَ الرِّجْسُ مِنَ الْأَوْثَانِ الشِّطْرَنْجُ وَ قَوْلُ الزُّورِ الْغِنَاءُ قُلْتُ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ یَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِیثِ (۳) قَالَ مِنْهُ الْغِنَاءُ(۴).

**[ترجمه]معانی الاخبار: عبد الاعلی گفته از امام صادق علیه السلام درباره «فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» پرسیدم، فرمودند: رجس من الاوثان یعنی شطرنج و قول زور یعنی غناء.

عرض کردم: این آیه «وَمِنَ النَّاسِ مَن یَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِیثِ » چه؟ فرمود: از آن، غناء است. - . معانی الاخبار : ۳۴۹ -

**[ترجمه]

«۲۱»

مع، [معانی الأخبار] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی الْخَزَّازِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ الزُّورِ قَالَ مِنْهُ قَوْلُ الرَّجُلِ لِلَّذِی یُغَنِّی أَحْسَنْتَ (۵).

**[ترجمه]معانی الاخبار: از امام صادق علیه السلام درباره قول زور سوال شد، فرمود: از آن جمله اینکه به کسی که اوازخوانی می کند بگوید: آفرین. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۲»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِیِّ (۶)

عَنْ أَبِيهِ

۱- ۱. ثواب الأعمال ص ۲۱۹.

۲- ۲. الحجّ: ۳۰.

۳- ۳. لقمان: ۶.

۴- ۴. معانی الأخبار ص ۳۴۹ و فی ط حجر ص ۹۹.

۵- ۵. معانی الأخبار ص ۳۴۹ و فی ط حجر ص ۹۹.

۶- ۶. الظاهر هنا سقوط کلمه العطف، فان عبد اللّه الفضل الهاشمی انما هو من أصحاب الصادق، و قد روی البرقی عن أبیه عن أبی عبد اللّه علیه السلام غیر سره علی ما تتبعت من کتاب المحاسن و نص علی ذلک الأردبیلیّ فی رجاله، و یؤید ذلک أنّه روی فی کتاب المرافق من المحاسن تحت الرقم ۱۱۸ و لفظه هکذا: عنه عن بعض أصحابنا بلغ به أبا عبد اللّه علیه السلام قال: أ ما یستحی أحدکم أن یغنی علی دابته و هی تسبح الحدیث، و هکذا تحت الرقم ۹۷ عنه عن بعض أصحابنا رفعه قال أبو عبد اللّه علیه السلام لا تضربوها علی العثار و اضربوها علی النفار، و قال: لا تغنوا علی ظهرها أ ما یستحی أحدکم أن یغنی علی ظهر دابته و هی تسبح.

عَنْ بَعْضِ مَشِيخَتِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَ مَا یَسْتَحِی أَحَدُکُمْ أَنْ یُغَنِّیَ عَلَی دَابَّتِهِ وَ هِیَ تُسَبِّحُ (۱).

**[ترجمه]محاسن: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: آیا شرم نمی کنید که بر روی حیوان غناء می کنید و او تسبیح می کند؟ - . محاسن : ۳۷۵ -

**[ترجمه]

«۲۳»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: کَسْبُ الْمُغَنِّیَهِ حَرَامٌ (۲) وَ اعْلَمْ أَنَّ الْغِنَاءَ مِمَّا قَدْ وَعَدَ اللَّهُ عَلَیْهِ النَّارَ فِی قَوْلِهِ وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ یَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِیثِ لِیُضِلَّ عَنْ سَبِیلِ اللَّهِ بِغَیْرِ عِلْمٍ وَ یَتَّخِذَها هُزُواً أُولئِکَ لَهُمْ عَذابٌ مُهِینٌ (۳).

وَ قَدْ یُرْوَی عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ سَأَلَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ فَقَالَ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ لِی جِیرَاناً وَ لَهُمْ جَوَارٍ مُغَنِّیَاتٌ یَتَغَنَّیْنَ وَ یَضْرِبْنَ بِالْعُودِ فَرُبَّمَا دَخَلْتُ الْخَلَاءَ فَأُطِیلُ الْجُلُوسَ اسْتِمَاعاً مِنِّی لَهُنَّ قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَا تَفْعَلْ فَقَالَ الرَّجُلُ وَ اللَّهِ وَ مَا هُوَ شَیْ ءٌ آتِیهِ بِرِجْلِی إِنَّمَا هُوَ أَسْمَعُ بِأُذُنِی فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِاللَّهِ أَنْتَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤادَ کُلُّ أُولئِکَ کانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا(۴) وَ أَرْوِی فِی تَفْسِیرِ هَذَا الْآیَهِ أَنَّهُ یُسْأَلُ السَّمْعُ عَمَّا سَمِعَ وَ الْبَصَرُ عَمَّا نَظَرَ وَ الْقَلْبُ عَمَّا عَقَدَ عَلَیْهِ فَقَالَ الرَّجُلُ کَأَنِّی لَمْ أَسْمَعْ بِهَذِهِ الْآیَهِ فِی کِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ عَجَمِیٍّ وَ عَرَبِیٍّ لَا جَرَمَ أَنِّی قَدْ تَرَکْتُهَا وَ إِنِّی أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ

اللَّهِ علیه السلام اذْهَبْ فَاغْتَسِلْ وَ صَلِّ مَا بَدَا لَکَ فَلَقَدْ کُنْتَ مُقِیماً عَلَی أَمْرٍ عَظِیمٍ مَا کَانَ أَسْوَأَ حَالَکَ لَوْ کُنْتَ مِتَّ عَلَی هَذَا اسْتَغْفِرِ اللَّهَ وَ اسْأَلِ اللَّهَ التَّوْبَهَ مِنْ کُلِّ مَا یَکْرَهُ فَإِنَّهُ لَا یَکْرَهُ إِلَّا الْقَبِیحَ وَ الْقَبِیحَ دَعْهُ لِأَهْلِهِ فَإِنَ

۱- ۱. المحاسن ص ۳۷۵.

۲- ۲. فقه الرضا: ۳۳ باب التجارات و البیوع.

۳- ۳. لقمان: ۶.

۴- ۴. أسری: ۳۶.

لِكَلِّ قَبِيحٍ أَهْلًا(۱).

**[ترجمه]فقه الرضا: کسب و کار زن آوازه خوان حرام است. - . فقه الرضا : ۳۳ -

بـدان که غنـاء از آن چیزهـایی است که خداونـد به آن وعـده آتش داده است، در آیه: «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِى لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ». - . لقمان / ۶ -

روایت شده کسـی از اصـحاب امام صادق علیه السـلام عرض کرد: فدایت شوم، من همسایگانی دارم که کنیزکان ایشان آوازه خوان هستند و عود می نوازند. وقتی به خلا می روم گاه نشستنم را برای شنیدن اواز انان طولانی می کنم.

فرمود: این کار را نکن، مرد گفت: قسم به خدا خودم نمی روم با گوشم می شـنوم، امام فرمود: به خدا قسـمت می دهم تو این سخن خدا را نشنیدی: «إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولِئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولًا »؟ { گوش و چشم و قلب همه مورد پرسش واقع خواهند شد} - . اسراء / ۳۶ - .

در تفسـیر این آیه روایت می کنم که از گـوش از آنچه شـنیده و چشم از آنچه دیـده و دل از آنچه بر آن وارد شـده سوال می شود، مرد گفت: گویا من این آیه را در قرآن نه ازعرب زبان و نه غیر او نشـنیده بودم، پس آن را ترک کرده ام و اسـتغفار می کنم. حضـرت فرمود: برو و غسـل کن و نمـاز بخوان هر مقـداری که بخواهی . و تو گرفتـار امر بزرگی بودی ، چه حـال بـدی برایت بود اگر بر ان حال مرده بودی؟ از خـدا طلب بخشـش و توبه کن از هر چه که دوست نـدارد. او دوست ندارد جز زشتی ها را و کار زشت را به اهلش بسپار، برای هر کار زشتی اهلی است. - . فقه الرضا : ۳۸ -

**[ترجمه]

«۲۴»

شی، [تفسیر العیاشـی] عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَـالَ: كُنْتُ عِنْـدَ أَبِی عَبْـدِ اللَّهِ علیه السـلام فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی إِنِّی أَدْخُلُ كَنِيفاً لِی وَ لِی جِيرَانٌ وَ عِنْدَهُمْ جَوَارٍ يَتَغَنَّيْنَ وَ يَضْرِبْنَ بِالْعُودِ إِلَى آخِرِ الْخَبَرِ(۲).

**[ترجمه]تفسـیر عیاشـی: از ابو جعفر روایت کرد که گفت: نزد امام صادق علیه السلام بودم که مردی به ایشان گفت: پدر و مادرم به فـدای شـما، وارد مستراح می شوم و همسایه هایی دارم، آنها کنیزکانی دارنـد که آواز می خوانند و عود می زنند.. تا آخر خبر. -. تفسیر عیاشی ۲ : ۲۹۲ -

**[ترجمه]

«۲۵»

شی، [تفسیر العیاشـی] عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِیِّ صـلی الله علیه و آله قَالَ: كَانَ إِبْلِيسُ أَوَّلَ مَنْ نَاحَ وَ أَوَّلَ مَنْ تَغَنَّى وَ أَوَّلَ مَنْ حَـدَا قَالَ

لَمَّا أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَهِ تَغَنَّى وَ لَمَّا أَهْبِطَ حَدَا بِهِ فَلَمَّا اسْتَقَرَّ عَلَى الْأَرْضِ نَاحَ فَادَّكَرَ مَا فِي الْجَنَّهِ(۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده که فرمود: ابلیس اولین کسی است که ناله سر داد و اول کسی که غناء کرد و اول کسی که آواز خواند. فرمود: وقتی از درخت خورد غناء کرد و زمانی که به زمین فرود آمد آواز خواند و وقتی در زمین مستقر شد ناله کرد پس به یاد اورد آنچه در بهشت بود. -. همان ۱ : ۲۷۶ -

**[ترجمه]

«۲۶»

جع، [جامع الأخبار] قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: الْغِنَاءُ رُقْيَهُ الزِّنَا.

وَ رَوَى أَبُو أُمَامَهَ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: مَا رَفَعَ أَحَدٌ صَوْتَهُ بِالْغِنَاءِ إِلَّا بَعَثَ اللَّهُ شَيْطَانَيْنِ عَلَى مَنْكِبَيْهِ يَضْرِبَانِ بِأَعْقَابِهِمَا عَلَى صَدْرِهِ حَتَّى يُمْسِكَ (۴).

۲۷ نوادر الراوندی (۵)،.

ص: ۲۴۷

۱- ۱. فقه الرضا ص ۳۸.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۲۹۲.

۳- ۳. تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۲۷۶ و تمامه فی کتاب النبوّه باب کیفیه نزول آدم تحت الرقم ۲۰، راجع ج ۱۱ ص ۲۱۲ الطبعه الحدیثه.

۴- ۴. جامع الأخبار ص ۱۸۰.

۵- ۵. كذا فی الأصل.

**[ترجمه]جامع الاخبار: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: غناء افسون زناست. - . جامع الاخبار : ۱۸۰ -

از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل شده که فرمود: صدای کسی به غناء بلند نمی شود، مگر آنکه خداوند شیطان هایی را مأمور می کند که بر شانه های او بنشینند و با دم هایشان بر سینه او بزنند تا ساکت شود .

**[ترجمه]

باب ۱۰۰ المعازف و الملاهی

الآیات

الجمعه: وَ إِذا رَأَوْا تِجارَةً أَوْ لَهْواً انْفَضُّوا إِلَيْها وَ تَرَكُوكَ قائِماً قُلْ ما عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَ مِنَ التِّجارَةِ وَ اللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (۱).

ص: ۲۴۸

۱- ۱. الجمعه: ۱۱، و نقل الطبرسیّ فی سبب النزول عن جابر بن عبد اللّه قال: اقبلت عیر و نحن نصلی مع رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله الجمعه، فانفض الناس إلیها، فما بقی غیر اثنی عشر رجلا أنا فیهم فنزلت الآیه« وَ إِذا رَأَوْا تِجارَةً أَوْ لَهْواً» الخ. و فی الدّر المنثور: أخرج ابن جریر و ابن المنذر عن جابر بن عبد اللّه أن النبیّ صلّی اللّه علیه و آله کان یخطب الناس یوم الجمعه فإذا کان نکاح لعب أهله و عزفوا و مروا باللهو علی المسجد و إذا نزل بالبطحاء جلب- قال: و کانت البطحاء مجلسا بفناء المسجد الذی یلی بقیع الغرقد و کانت الاعراب إذا جلبوا الخیل و الإبل و الغنم و بضائع الاعراب نزلوا البطحاء فإذا سمع ذلک من یقعد للخطبه قاموا للهو و التجاره و ترکوه قائما فعاتب اللّه المؤمنین لنبیه صلی الله علیه و آله فقال:« و إذا رأوا تجاره أو لهوا انفضوا إلیها و ترکوک قائما». و قال الطبرسیّ: و قال المقاتلان: بینا رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله یخطب یوم الجمعه اذ قدم دحیه بن خلیفه بن فروه الکلبی ثمّ أحد بنی الخزرج ثمّ أحد بنی زید بن مناه من الشام بتجاره و کان إذا قدم لم یبق بالمدینه عاتق الا أتته و کان یقدم إذا قدم بکل ما یحتاج إلیه من دقیق أو بر أو غیره فینزل عند أحجار الزیت- و هو مکان فی سوق المدینه- ثم یضرب بالطبل لیؤذن الناس بقدومه فیخرج إلیه الناس لیبتاعوا معه. فقدم ذات جمعه- و کان ذلک قبل أن یسلم- و رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله قائم علی المنبر یخطب، فخرج الناس فلم یبق فی المسجد الا اثنا عشر رجلا و امرأه. فقال صلّی اللّه علیه و آله: لو لا هؤلاء لسوّمت علیهم الحجاره من السماء و أنزل اللّه هذه الآیه. أقول و الظاهر من الآیه الشریفه- حیث أخذ ذلک وصفا لهم- أن تلک الفعله القبیحه تکررت منهم ثمّ نزلت الآیه تعییرا لهم، و یؤید ذلک ما نقله فی الدّر المنثور عن البیهقیّ فی شعب الایمان عن مقاتل بن حیان أنّه قال: فبلغنی- و اللّه أعلم- أنهم فعلوا ذلک ثلاث مرّات، و هکذا نقل الطبرسیّ فی المجمع عن قتاده و مقاتل أنهم فعلوا ذلک ثلاث مرات فی کل یوم مره لعیر تقدم من الشام و کل ذلک یوافق یوم الجمعه. و الظاهر من قوله تعالی« تِجارَةً أَوْ لَهْواً» حیث عطف اللهو علی التجاره بأو، أن اللهو معدود باستقلاله کالتجاره و أن الانفضاض الی اللهو حین خطبه الصلاه مذموم کما أن الانصراف الی التجاره حینذاک مذموم، و لذلک قال بعده« ما عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَ مِنَ التِّجارَةِ» فعد اللهو فی قبال التجاره. و أمّا ما قیل:« ان اللهو شی ء غیر مقصود لذاته و المقصود لذاته التجاره و انما خصت التجاره بعود الضمیر إلیها فی قوله« انْفَضُّوا إِلَيْها» لانها کانت اهم الیهم و هم بها أسر من الطبل، لان الطبل انما دل علی التجاره و قدوم

العير» فليس على محله، فان ضرب الطبل وحده قصدا لاخبار الناس لا بأس به، و ليس هو من اللهو، و ان كان مع ضرب الطبل معازف اخرى يستلذ بها الناس فهو لهو قطعا لكنه موجب لانصراف الناس عن التجاره أيضا، و ما كان التجاره ليفعلوا ذلك، كما لم ينقل. فالمعول على حديث جابر حيث قال:« فاذا كان نكاح، لعب أهله و عزفوا و مروا باللهو على المسجد» و قد نقل عنه الطبرسيّ أن المراد باللهو المزامير. فالمزامير و أمثالها من المعارف التى يكون الغرض منها و من سماعها الاستلذاذ. و التلهى مذموم بنفسها كما أن التجاره حين يخطب النبيّ صلّى اللّه عليه و آله مذموم بنفسها، دعوا إليها بالطبل أولا، رأوها الناس بأعينهم من داخل المسجد و حيطانه أقصر من القامه، أو سمعوا جلبه الناس و غوغاءهم فعلموا بقدوم العير و التجاره، أى ذلك كان فهو مذموم. هذا حكم التجاره حين يخطب النبيّ صلّى اللّه عليه و آله و أمّا حين أذان الصلاه فهو منهى عنه لقوله تعالى« إِذا نُودِيَ لِلصَّلاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَهِ فَاسْعَوْا إِلى ذِكْرِ اللَّهِ وَ ذَرُوا الْبَيْعَ ذلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ».

lt;meta info="- «وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنـدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ»

- {و چون داد و ستد یا سرگرمیی ببینند به سوی آن روی آور می شوند و تو را در حالی که ایستاده ای ترک می کنند بگو آنچه نزد خداست از سرگرمی و از داد و ستد بهتر است و خدا بهترین روزی دهندگان است} - . جمعه / ۱۱، طبرسی در سبب نزول این آیه از جابر بن عبدالله نقل کرده: کاروانی آمد در حالی که با پیامبر صلی الله علیه و آله نماز جمعه می خواندیم. مردم به سوی کاروان رفتند غیر از دوازده نفر که یکی از آنها من بودم، این آیه نازل شد.

در درّ المنثور آمده: از جابر بن عبدالله نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله روز جمعه ای برای مردم خطبه می خواند. گروهی برای عروسی و در حال بازی و سرگرمی از مسجد گذشتند، وقتی به بطحاء رسیدند دور هم جمع شدند و هیاهو کردند – بطحاء جایی بود در حیاط مسجد به سمت قبرستان بقیع. اعراب وقتی اسب و شتر و گوسفند و کالاهای تجاری شان را می آوردند در آنجا جمع می شدند- هنگامی که صدای آنها شنیده شد کسانی که برای خطبه نشسته بودند برای تجارت و لهو و لعب بلند شدند و آنجا را ترک کردند، خداوند به واسطه پیامبرش مؤمنین را سرزنش کرد و فرمود: «وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا».

طبرسی گفت: دو مقاتل گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله در روز جمعه ای خطبه می خواند، ابن فروه کلبی و یکی از بنی خزرج و سپس یکی از فرزندان زید بن منات که به شام برای تجارت رفته بودند برگشتند. وقتی آنها آمدند همه مردم مدینه جمع شدند و آنها هرچه که به آن احتیاج بود از آرد و گندم و غیره را کنار احجار زیت – نام مکانی در بازار مدینه- آوردند، سپس بر طبل می کوبیدند تا مردم را باخبر کنند. مردم هم به سوی آنها آمدند تا بخرند.

زید بن منات روز جمعه ای آمده بود – و این ماجرا زمانی قبل از مسلمان شدن او بود-. رسول خدا صلی الله علیه و آله روی منبر در حال خطبه خواندن بود، همه از مسجد خارج شدند مگر دوازده زن و مرد.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: اگر اینها نبودند سنگها بر انان از آسمان فرو می ریخت، و خداوند این آیه را نازل کرد.

می گویم: ظاهر از این آیه شریفه – از این جهت که این کار صفت ایشان ذکر شده- اینکه این عمل زشت از آنها چند بار تکرار شده و سپس این آیه برای سرزنش آنها نازل شده است. این مطلب را درّ المنثور از بیهقی در فصل شعب ایمان تأیید می کند که: مقاتل بن حیان گفت: به من رسید – خدا داناتر است- که ایشان این عمل را سه بار تکرار کردند. و همچنین طبرسی در مجمع البیان از قتاده و مقاتل نقل کرده که ایشان سه بار یعنی در هرروز یک بار چنین کردند، وقتی کاروانی از شام می رسید، و هرکدام از آن روزها، روز جمعه بود.

ظاهر آیه: «تجاره او لهوا» وقتی با «أو» لهو به تجارت عطف می شود این است که لهو به صورت مستقل مانند تجارت است و رها کردن هنگام خطبه نماز و به سوی لهو رفتن عمل ناپسند و مذمومی است، همانطور که رفتن برای تجارت نیز در آن حال چنین است، برای همین بعد از آن آمده: «و ما عندالله خیر من اللهو و من التجاره»، بنابر این لهو در برابر تجارت قرار گرفته

است.

و آانچه که گفته شد: «که لهو چیزی غیر مقصود و مقصود اصلی تجارت است، زیرا برگشت ضمیر در «انفضوا الیها» مخصوص تجارت است چرا که آن برای ایشان مهم تر بوده و برای تجارت با طبل خبر می کرده اند زیرا طبل دلالت بر تجارت و آمدن کاروان داشته است»، در ست نیست، زیرا زدن طبل برای خبر کردن مردم اشکالی ندارد و این لهو نیست و اگر همراه طبل زدن سرگرمی دیگری باشد که مردم با آن خوشگذرانی می کرده اند حتما لهو است، و لکن ان موجب منصرف شدن مردم از تجارت نیز می شود، و تجار چنین نمی کرده اند، همانطور که نقل نیز نشده.

پس اعتماد بر حدیث جابر است که گفت :وقتی عروسی بود خانواده انان مشغول به سرگرمی و کارهای لهو می شدند و با همین وضع از کنار مسجد می گذشتند.

نی و امثال آن از الات خوشگذرانی و تفریح به خودی خود، ناپسند است همانطور که تجارت هنگامی که پیامبر خطبه می خواند، خود بخود زشت است. خواه با طبل مردم را اگاه کرده باشندو یا مردم از داخل مسجد انان را دیده باشند، و یا هیاهو و همهمه مردم را شنیدند و از امدن کاروان تجاری اگاه شدند در همه این موارد این کار مذموم و ناپسند است.

این حکم تجارت هنگام خطبه خواندن پیامبر صلی الله علیه و آله است و نیز هنگام اذان، طبق این آیه: «اذا نودی للصلوه من یوم الجمعه فاسعوا الی ذکر الله و ذروا البیع ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلمون». -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق فِی مَنَاهِی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: أَنَّهُ نَهَی عَنِ الْکُوبَهِ وَ الْعَرْطَبَهِ یَعْنِی الطَّبْلَ

ص: ۲۴۹

وَ الطَّنْبُورَ وَ الْعُودَ(۱).

**[ترجمه]امالی: در مناهی پیامبر صلی الله علیه و آله آمده: حضرت از کوبه و عرطبه یعنی طبل و تنبور و عود نهی فرموده اند.
- . امالی صدوق ۲۵۴ -

**[ترجمه]

«۲»

لی (۲)،[الأمالی] للصدوق عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ النَّهْدِیِّ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِی رَحْمَةً لِلْعَالَمِینَ وَ لِأَمْحَقَ الْمَعَازِفَ وَ الْمَزَامِیرَ وَ أُمُورَ الْجَاهِلِیَّةِ وَ أَوْثَانَهَا وَ أَزْلَامَهَا(۳).

**[ترجمه]امالی: از امام صادق علیه السلام نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند مرا رحمه للعالمین بر انگیخت، و من نابود می کنم تار و تنبور و نی ها و اعمال جاهلی و بت ها و آلات قمارشان را . - . همان : ۲۵۰ -

**[ترجمه]

أقول

سیأتی الخبر فی باب شرب الخمر(۴)

و قد مضی بعضها فی باب الغناء.

**[ترجمه]این روایت در باب شرب خمر آمده بود و نیز بعضی از اینها در باب غناء گذشت.

**[ترجمه]

«۳»

فس، [تفسیر القمی]: وَ أَکْلِهِمُ السُّحْتَ (۵) قَالَ السُّحْتُ هُوَ بَیْنَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ وَ هُوَ أَنْ یُؤَاجِرَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ عَلَی حَمْلِ الْمُسْکِرِ وَ لَحْمِ الْخِنْزِیرِ وَ اتِّخَاذِ الْمَلَاهِی فَإِجَارَتُهُ نَفْسَهُ حَلَالٌ وَ مِنْ جِهَهِ مَا یَحْمِلُ وَ یَعْمَلُ هُوَ سُحْتٌ (۶).

ص: ۲۵۰

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۲۵۴ فی حدیث.

۲- ۲. فی الأصل رمز الخصال و هو سهو.

۳- ۳. أمالى الصدوق ص ۲۵۰.

۴- ۴. باب شرب الخمر قد مر تحت الرقم ۸۶ و قد ذكر هذا الحديث تحت الرقم ۴ راجعه ان شئت.

۵- ۵. المائده ص ۶۲ و ۶۳.

۶- ۶. تفسير القمّىّ ص ۱۵۸.

**[ترجمه]تفسیر قمی: «وَأَکْلِهِمُ السُّحْتَ» - . مائده / ۶۲ و ۶۳ - ،

فرمود: سحت چیزی بین حلال و حرام است، مانند آنکه شخص اجیر شود برای حمل شراب و گوشت خوک و انجام لهو و لعب. اجیر شدن در ذاتش حلال است ولی از جهت آنچه حمل می کند و عمل می کند حرام است و این سحت است. - . تفسیر قمی : ۱۵۸ -

**[ترجمه]

«۴»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ أَبِی الْبَخْتَرِیِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: أُتِیَ عَلِیٌّ علیه السلام بِرَجُلٍ کَسَرَ طُنْبُورَ رَجُلٍ فَقَالَ تَعَدَّی (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام صادق علیه السلام روایت شده مردی را نزد علی علیه السلام آوردند که تنبور شخصی را شکسته بود، فرمود: تعدی وتجاوز کرده است. - . بعضی از تعلیقه نویسان بر نسخه اصل گفته اند: در نسخه اصلی هم چنین است و شکی نیست که کاتب آن را انداخته است. ما این روایت را در قرب الاسنادی که در دست داریم نیافتیم لکن در کتاب جعفریات این تعابیر و الفاظ نیست:

از علی علیه السلام نقل است که مردی بربطی را شکسته بود، او را آوردند. حضرت کار او را باطل دانست و مانند این در دعائم الاسلام آمده، با این بخش اضافه که: بر مرد چیزی را واجب نکرد.

می گویم: حدیث مذکور در قرب الاسناد چاپ نجف : ۸۷ آمده و چنین آمده است که حضرت فرمود: دور باد. و در دعائم الاسلام چنین آمده: روایت کردیم از امام صادق از پدرانش علیهم السلام از امیرالمؤمنین علیه السلام که فرمود: کسی که تعدی کند بر چیزی که کسبش حرام است و آن را تلف کند، چیزی بر او نیست. مردی را آوردند که بربطی را شکسته بود، حضرت عمل او را باطل دانست. و اضافه ای که نقل شد در آن نبود.

همچنین شیخ در تهذیب الاحکام ۱۰ : ۳۰۹ و کلینی در کافی ۷ : ۳۶۸ بدون اضافه نقل کرده اند.

و نیز از امام باقر علیه السلام نقل شده که فرمود: کسی که بربطی یا چیزی از آلات بازی و سرگرمی ها و یا خمره شراب و مسکر را بشکند، کار خوبی کرده و غرامتی ندارد.

اما حدیث امیرالمومنین ظاهرش با قول عدم ضمان چه لفظ تعدی باشد چه تفدی، منافات دارد. در اولی حکم به تعدی و ضرر رساندن شکننده می شود وباید غرامت دهد و در دومی نیز وجوب فداء می آید. در تعریف فداء و فدیه آمده: بدلی که مکلف برای خلاصی از مکروهی که متوجه آن شده می دهد. -

**[ترجمه]

«۵»

ل، [الخصال] عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ السَّيَّارِيِّ رَفَعَهُ إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ السَّفِلَهِ فَقَالَ مَنْ يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَ يَضْرِبُ بِالطُّنْبُورِ(۲).

۱- ۱. قال بعض المعلقین علی نسخه الأصل ص ۳۶:« کذا فی الأصل و لا ریب أن فیه سقطا من الناسخ و تصحیفا و لم نجد الروایه فی کتاب قرب الإسناد الذی بأیدینا، و لکن فی کتاب الجعفریات ما هذا لفظه: عن علیّ علیه السلام أنّه رفع إلیه رجل کسر بربطا فأبطله، و مثله فی کتاب دعائم الإسلام الا أن فیه زیاده« و لم یوجب علی الرجل شیئا». أقول الحدیث مذکور فی قرب الإسناد ط نجف ص ۸۷، و فیه:« فقال: بعدا» و فی دعائم الإسلام: روینا عن جعفر بن محمّد عن أبیه عن آبائه عن علی علیهم السلام أنه قال: من تعدی علی شی ء ممّا لا یحل کسبه فأتلفه فلا شی ء علیه فیه، و رفع إلیه رجل کسر بربطا فأبطله. و لیس فیه ما نقله من الزیاده. و هکذا رواه الشیخ فی التهذیب ج ۱۰ ص ۳۰۹ و الکلینی فی الکافی ج ۷ ص ۳۶۸ من دون زیاده. و فیه أیضا عن أبی جعفر محمّد بن علیّ علیه السلام أنّه قال: من کسر بربطا أو لعبه من اللعب أو بعض الملاهی أو خرق زق مسکر أو خمر فقد أحسن و لا غرم علیه. و أمّا الحدیث فظاهره ینافی القول بعدم الضمان سواء کان اللفظ« تعدی» أو« تفدی» فان الأول حکم بتعدی الکاسر فعلیه الغرم. و الثانی ایجاب الفداء و فی التعریفات: الفدیه و الفداء: البدل الذی یتخلص به المکلف عن مکروه توجه إلیه.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۳۲.

**[ترجمه]خصال: از امام صادق علی السلام دربار فرومایگان سوال شد، فرمود: کسی که شرب خمر می کند و تنبور می نوازد. - . خصال ۱ : ۳۲ -

**[ترجمه]

«۶»

ل، [الخصال]: فِی وَصِیَّهِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام ثَلَاثٌ یُقْسِینَ الْقَلْبَ اسْتِمَاعُ اللَّهْوِ وَ طَلَبُ الصَّیْدِ وَ إِتْیَانُ بَابِ السُّلْطَانِ (۱).

**[ترجمه]خصال: در وصیت پیامبر به علی علیهما السلام آمده: سه گروه هستند که قساوت قلب دارند: شنونده لهو و شکارچی و کسی که در خانه سلطان [جور] می رود. - . همان : ۶۲ -

**[ترجمه]

«۷»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ أَبِی جَمِیلَهَ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: سِتَّهٌ لَا یَنْبَغِی أَنْ یُسَلَّمَ عَلَیْهِمْ الْیَهُودُ وَ النَّصَارَی وَ أَصْحَابُ النَّرْدِ وَ الشِّطْرَنْجِ وَ أَصْحَابُ الْخَمْرِ وَ الْبَرْبَطِ وَ الطُّنْبُورِ وَ الْمُتَفَکِّهُونَ بِسَبِّ الْأُمَّهَاتِ وَ الشُّعَرَاءُ الْخَبَرَ(۲).

**[ترجمه]خصال: علی علیه السلام فرمود: سزاوار نیست بر شش گروه سلام دهند: یهود، مسیحی، شطرنج و نرد باز، اصحاب شراب و بربط و تنبور، کسی که از دشنام به مادران لذت می برد و شاعران. - . همان : ۱۶۰ و مانند آن در سرائر از کتاب ابن قولویه از ابن نباته ص ۴۹۰ ذکر شده است. -

**[ترجمه]

«۸»

ن (۳)،[عیون أخبار الرضا علیه السلام] ع، [علل الشرائع]: سَأَلَ الشَّامِیُّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَنْ مَعْنَی هَدِیرِ الْحَمَامِ الرَّاعِبِیَّهِ فَقَالَ تَدْعُو عَلَی أَهْلِ الْمَعَازِفِ وَ الْقِیَانِ وَ الْمَزَامِیرِ وَ الْعِیدَانِ (۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا - . عیون اخبار الرضا ۱ : ۲۴۶ و در چاپ سنگی : ۱۳۶ آمده است. - ، خصال: آن مرد پرسید: کبوتر راعبیّه (کبوتر خواننده) چه می گوید؟ حضرت فرمودند: چهار گروه را نفرین می کند: الف: اهل معازف (اهل ساز و آلات لهو) ب: اهل قیان (سرودخوانان) ج: اهل مزامیر (آنان که در سازها می دمند مثل فلوت زن و قره نی زن و شیپورزن) د: اهل عیدان (عود زنان و تار زنان و اشباه اینها). - . علل الشرایع ۲ : ۲۸۳ و ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۹»

ل، [الخصـال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَـعْدٍ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ رَبِيعِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُسْـلِيِّ عَنْ عَبْـدِ الْأَعْلَى عَنْ نَوْفٍ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السـلام قَـالَ: يَا نَوْفُ إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ عَشَّاراً أَوْ شَاعِراً أَوْ شُـرْطِيّاً أَوْ عَرِيفاً أَوْ صَاحِبَ عَرْطَبَةٍ وَ هِيَ الطُّنْبُورُ أَوْ صَاحِبَ كُوبَةٍ وَ هِيَ الطَّبْلُ فَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله خَرَجَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَنَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ أَمَا إِنَّهَا السَّاعَةُ الَّتِي لَا يُرَدُّ فِيهَا دَعْوَةٌ إِلَّا دَعْوَةُ عَرِيفٍ أَوْ دَعْوَةُ شَاعِرٍ أَوْ دَعْوَةُ عَاشِرٍ أَوْ شُرْطِيٍّ أَوْ صَاحِبِ كُوبَةٍ(۵).

**[ترجمه]خصال: از اميرالمؤمنين علیه السـلام نقل شده كه فرمود: ای نوف، بپرهيز از اينكه مأمور ماليات و يا شاعر و يا پليس و يا رئيس قوم و يا تنبور زن و يا طبل زن باشـی، پيامبر خدا صـلی الله علیه وآله شبی بيرون آمد و به آسـمان نظر كرد و فرمود: اين همـان لحظه ای است كه دعا در آن رد نمی شود مگر دعای رئيس قوم و دعای شاعر و دعای مأمور ماليات و يا پليس و يا تنبور زن و يا طبل زن. - . خصال ۱ : ۱۶۴ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ل، [الخصـال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ الْأَشْـعَرِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِي عُثْمَـانَ عَنْ مُوسَـى الْمَرْوَزِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَرْبَعٌ يُفْسِدْنَ الْقَلْبَ وَ يُنْبِتْنَ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ كَمَا يُنْبِتُ

ص: ۲۵۲

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۶۲.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۶۰، و مثله فی السرائر من كتاب ابن قولويه عن ابن نباته ص ۴۹۰.

۳- ۳. عيون الأخبار ج ۱ ص ۲۴۶، و فی ط حجر ص ۱۳۶.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۸۳ و ۲۸۴.

۵- ۵. الخصال ج ۱ ص ۱۶۴.

الْمَاءُ الشَّجَرَ اسْتِمَاعُ اللَّهْوِ وَ الْبَذَاءُ وَ إِتْيَانُ بَابِ السُّلْطَانِ وَ طَلَبُ الصَّيْدِ(۱).

**[ترجمه]خصال: از امام کاظم علیه السلام نقل شده که پیامبر خدا صلی الله علیه وآله فرمود: چهار چیز قلب را فاسد می کند و نفاق را در دل می رویاند همان گونه که آب درخت را می رویاند: شنیدن لهو و دشنام دادن و رفتن به نزد پادشاه و شکار رفتن. - . همان : ۱۰۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] نَرْوِی: أَنَّهُ مَنْ أَبْقَی فِی بَیْتِهِ طُنْبُوراً أَوْ عُوداً أَوْ شَیْئاً مِنَ الْمَلَاهِی مِنَ الْمِعْزَفِهِ وَ الشِّطْرَنْجِ وَ أَشْبَاهِهِ أَرْبَعِینَ یَوْماً فَقَدْ باءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ فَإِنْ مَاتَ فِی أَرْبَعِینَ مَاتَ فَاجِراً فَاسِقاً وَ مَأْوَاهُ النَّارُ وَ بِئْسَ الْمَصِیرُ(۲).

**[ترجمه]فقه الرضا: روایت می کنیم کسی که در خانه اش چهل روز تنبور یا عود و یا چیزی از آلات لهو و لعب مانند آلات موسیقی و شطرنج و مثل آن باقی باشد به غضب الهی دچار می شود، اگر در این مدت بمیرد فاجر و فاسق مرده و جایگاهش آتش است و چه بد جایی است. - . فقه الرضا : ۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۲»

جع، [جامع الأخبار] قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: یُحْشَرُ صَاحِبُ الطُّنْبُورِ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ هُوَ أَسْوَدُ الْوَجْهِ وَ بِیَدِهِ طُنْبُورٌ مِنَ النَّارِ وَ فَوْقَ رَأْسِهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَکٍ بِیَدِ کُلِّ مَلَکٍ مِقْمَعَهٌ یَضْرِبُونَ رَأْسَهُ وَ وَجْهَهُ وَ یُحْشَرُ صَاحِبُ الْغِنَاءِ مِنْ قَبْرِهِ أَعْمَی وَ أَخْرَسَ وَ أَبْکَمَ وَ یُحْشَرُ الزَّانِی مِثْلَ ذَلِکَ وَ صَاحِبُ الْمِزْمَارِ مِثْلَ ذَلِکَ وَ صَاحِبُ الدَّفِّ مِثْلَ ذَلِکَ (۳).

**[ترجمه]جامع الاخبار: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: صاحب تنبور در روز قیامت محشور می شود در حالی که چهره اش سیاه و تنبوری از آتش در دست دارد، بالای سرش هفتاد هزار فرشته و در دست هر کدام چوب یا آهن کتک زنی که بر سر و صورتش می زنند.صاحب غنا از قبرش کور و لال و کر محشور می شود صاحب نی و فلوت هم همچنین و نیز صاحب دف. - . جامع الاخبار : ۱۸۰ -

**[ترجمه]

«۱۳»

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِیِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: فَرْقُ بَیْنِ النِّکَاحِ وَ السِّفَاحِ ضَرْبُ الدَّفِ (۴).

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۰۸.

۲- ۲. فقه الرضا ص ۳۸.

۳- ۳. جامع الأخبار ص ۱۸۰.

۴- ۴. نوادر الراونديّ ص ۴۰، و بعده قال عليّ عليه السلام: قالت الأنصار: يا رسول اللّه ما ذا نقول إذا زففنا؟ فقال رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله: قولوا: أتيناكم أتيناكم***فحيونا نحيكم لو لا الذهبه الحمراء***ما حلت فتاتنا بواديكم

**[ترجمه]نوادر راونـدی: امام موسـی کاظم علیه السـلام از پدرانش نقل کرده که رسول خدا صـلی الله علیه و آله فرمود: فرق بین نکاح و زنا در زدن دف است. - . نوادر راوندی : ۴۰ -

**[ترجمه]

باب ۱۰۱ ما جوز من الغناء و ما یوهم ذلک

روایات

«۱»

ج، [الإحتجاج] رُوِیَ: أَنَّ مُوسَی بْنَ جَعْفَرٍ علیه السلام کَانَ حَسَنَ الصَّوْتِ حَسَنَ الْقِرَاءَهِ وَ قَالَ یَوْماً مِنَ الْأَیَّامِ إِنَّ عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ کَانَ یَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَرُبَّمَا مَرَّ بِهِ الْمَارُّ فَصَعِقَ مِنْ حُسْنِ صَوْتِهِ وَ إِنَّ الْإِمَامَ لَوْ أَظْهَرَ فِی ذَلِکَ شَیْئاً لَمَا احْتَمَلَهُ النَّاسُ قِیلَ لَهُ أَ لَمْ یَکُنْ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یُصَلِّی بِالنَّاسِ وَ یَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالْقُرْآنِ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَانَ یُحَمِّلُ مَنْ خَلْفَهُ مَا یُطِیقُونَ (۱).

**[ترجمه]احتجاج: روایت شده امام کاظم علیه السلام خوش صدا بود و زیبا قرائت می کرد.

گفته شـده روزی از روزها، امام سـجاد قرآن می خواند، چه بسا کسـی می گذشت از نیکویی صدا او از هوش می رفت. همانا امام اگر چیزی از زیبایی صدایش را اشکار می کرد مردم تحمل ان را نداشتند . سوال شد: آیا پیامبر با مردم نماز نمی خواند و صوت قرآنش را بالاـ نمی برد؟ فرمود: رسول خـدا صـلی الله علیه و آله به انـدازه طاقت مأمومین عمل می کرد. - . احتجاج : ۲۱۵ و مانند آن در سرائر : ۴۷۶ آمده و مؤلف در کتاب القرآن ۹۲ : ۱۹۴ نقل کرده است. -

**[ترجمه]

أقول

قد مضی فی باب ثواب البکاء علی الحسین علیه السلام تجویز الإنشاد فیه و الأمر به (۲).

**[ترجمه]در بـاب ثواب گریه بر امام حسـین علیه السـلام، جواز خوانـدن و امر به آن گـذشت. - . ر. ک ۴۴ : ۲۸۲ و ۲۸۶ و ۲۸۷، مراد از انشاد همان خواندن اشعار با آواز است. -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] عَنْهُمَا عَنْ حَنَانٍ قَالَ: کَانَتِ امْرَأَهٌ مَعَنَا فِی الْحَیِّ وَ کَانَتْ لَهَا جَارِیَهٌ نَائِحَهٌ فَجَاءَتْ إِلَی أَبِی فَقَالَتْ جُعِلْتُ فِدَاکَ

يَا عَمَّاهْ إِنَّکَ تَعْلَمُ أَنَّمَا مَعِيشَتِی مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ مِنْ هَذِهِ الْجَارِيَهِ وَ قَدْ أَحِبُّ أَنْ تَسْأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَإِنْ يَکُ ذَلِکَ حَلَالًا وَ إِلَّا لَمْ تَنُحْ وَ بِعْتُهَا وَ أَکَلْتُ ثَمَنَهَا حَتَّی يَأْتِیَ اللَّهُ بِفَرَجٍ قَالَ فَقَالَ أَبِی وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُعَظِّمُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْ هَذِهِ الْمَسْأَلَهِ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ أَنَا أَسْأَلُهُ لَکَ عَنْ هَذِهِ فَلَمَّا قَدِمْنَا دَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ إِنَّ امْرَأَهً جَارَهٌ لَنَا وَ لَهَا جَارِيَهٌ نَائِحَهٌ إِنَّمَا مَعِيشَتُهَا مِنْهَا بَعْدَ اللَّهِ قَالَتْ لِی اسْأَلْ

۱- ۱. الاحتجاج ص ۲۱۵ و مثله فی السرائر ص ۴۷۶ و قد أخرجه المؤلّف فی کتاب القرآن ج ۹۲ ص ۱۹۴.

۲- ۲. راجع ج ۴۴ ص ۲۸۲ و ۲۸۶ و ۲۸۷، و إذا تعرف أن المراد بالانشاد هو قراءه الاشعار بالتغنی أی الصوت مع الغنه.

أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنْ كَسْبِهَا إِنْ يَكُ حَلَالًا وَ إِلَّا بِعْتُهَا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام تُشَارِطُ قُلْتُ وَ اللَّهِ مَا أَدْرِی تُشَارِطُ أَمْ لَا فَقَالَ لِی قُلْ لَهَا لَا تُشَارِطْ وَ تَقْبَلُ مَا أُعْطِيَتْ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام باقر یا صادق علیهما السلام از حنان نقل شده : زنی در محله با ما همسایه بود که کنیز نوحه خوانی داشت. نزد پدرم رفت و گفت: فدایت شوم عمو جان، تو می دانی که زندگی من از خداست و سپس از این کنیز، دوست دارم از امام صادق علیه السلام بپرسی اگراین کار او حلال است که هیچ والا دیگر نخواند و او را بفروشم و پولش را بخورم تا فرجی از طرف خدا برسد.

حنان گفت پدرم گفت: به خدا برایم سنگین است که چنین سوالی از امام بپرسم، حنان به زن گفت: من می پرسم، رفتم و بر امام وارد شدم و گفتم: زنی در همسایگی ما کنیزی دارد که نوحه خوانی می کند، و زندگی او و بعد از خدا از این راه می گذرد، به من گفته است از امام درباره کسب او سوال کنم، اگر حلال که هیچ و الا بفروشمش، حضرت فرمود: شرط می گذارد؟، عرض کردم: نمی دانم، فرمود: به او بگو: شرط نگذار و هر چه دادند بگیر. - . قرب الاسناد : ۷۷ و در چاپ سنگی : ۵۸ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ عَنِ الْغِنَاءِ هَلْ يَصْلُحُ فِی الْفِطْرِ وَ الْأَضْحَى وَ الْفَرَحِ قَالَ لَا بَأْسَ بِهِ مَا لَمْ يُعْصَ بِهِ وَ سَأَلْتُهُ علیه السلام عَنِ النَّوْحِ فَكَرِهَهُ (۲).

أَقُولُ فِی رِوَايَةِ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ: مَا لَمْ يَزْمُرْ مَكَانَ مَا لَمْ يُعْصَ بِهِ (۳).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام کاظم علیه السلام در باره اینکه غناء در عید فطر و قربان و شادیها درست است سوال شد، فرمود: اشکالی ندارد مادامی که به سبب آن معصیت نشود. و نیز از نوحه خوانی سوال شد، مکروه دانست. - . همان : ۱۶۳ و در چاپ سنگی : ۱۲۱ -

می گویم: در روایت علی بن جعفر به جای معصیت نکنید، مادامی که نی زده نشود آمده است. - . ر. ك كتاب المسائل المطبوع فی البحار ۱۰ : ۲۷۱، مزمار چوبی است که در آن می دمند. -

**[ترجمه]

«۴»

ن، [عيون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْإِسْنَادِ إِلَى دَارِمٍ عَنِ الرِّضَا علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: حَسِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْناً وَ قَرَأَ علیه السلام يَزِيدُ فِی الْخَلْقِ ما يَشاءُ(۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام رضا از پدرانش علیهم السلام نقل می کند که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: قرآن را با صداهایتان نیکو کنید، صدای خوش به حسن قرآن می افزاید، و این آیه را خواند: «یَزِیدُ فِی الْخَلْقِ مَا یَشَاءُ» {در آفرینش هر چه بخواهد می افزاید} - . فاطر : ۱ - . - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۶۹ -

**[ترجمه]

«۵»

مع، [معانی الأخبار] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ الزَّنْجَانِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْقَاسِمِ بْنِ سَلَّامٍ رَفَعَهُ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَیْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ یَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ (۵).

ص: ۲۵۵

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۷۷ و فی ط حجر: ۵۸.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۱۶۳ و فی ط حجر ص ۱۲۱.

۳- ۳. راجع کتاب المسائل المطبوع فی البحار ج ۱۰ ص ۲۷۱ الطبعه الحدیثه و المزمار القصبه التی یزمر فیها أی ینفخ و فی الأصل المطبوع فی روایه علیّ بن الحسین، و هو تصحیف.

۴- ۴. عیون الأخبار ج ۲ ص ۶۹، و الآیه فی فاطر: ۱.

۵- ۵. معنی الحدیث أن من کان ذا غناء و ترجیع صاحب صوت حسن قادرا علی أن یتغن بالقرآن و لم یتغن تحرجا من الاثم زعما منه أن ذلک لا یلیق بالقرآن الکریم فلیس منا، کما أن قوله علیه الصلاه و السلام فی الحیه« من ترکها خوفا من تبعتها فلیس منا» یعنی حیه الوادی، و أن من ترکها و لم یقتلها زعما منه أنّها مخلوقه للّه تعالی لها حیاه و. روح شاعره، و قتلها إباده لخلقه و أذیه و ألم لها من دون سبب موجب فلیس منا، لا أن من رأی الحیه و لم یجسر أن یقتلها خوفا علی نفسه أو کان رآه من بعید فلم یعن بها فقد أثم. و قد مر الحدیث فی کتاب القرآن الباب ۲۱ باب قراءه القرآن بالصوت الحسن تحت الرقم ۵(ج ۹۲ ص ۱۹۲ من الطبعه الحدیثه) و قد اشبعنا الکلام فی معنی الحدیث فی خمسین بیتا من أراده فلیراجع.

معناه لیس منا من لم یستغن به و لا یذهب به إلی الصوت

وَ قَدْ رُوِیَ: أَنَّ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَهُوَ غَنِیٌّ لَا فَقْرَ بَعْدَهُ.

وَ رُوِیَ: أَنَّ مَنْ أُعْطِیَ الْقُرْآنَ فَظَنَّ أَنَّ أَحَداً أُعْطِیَ أَکْثَرَ مِمَّا أُعْطِیَ فَقَدْ عَظَّمَ صَغِیراً وَ صَغَّرَ کَبِیراً.

و لا ینبغی لحامل القرآن أن یری أن أحدا من أهل الأرض أغنی منه و لو ملک الدنیا برحبها و لو کان کما یقول إنه الترجیع بالقراءه و حسن الصوت لکانت العقوبه قد عظمت فی ترک ذلک أن یکون من لم یرجع صوته بالقراءه فلیس من النبی علیه السلام حین قال: لیس منا من لم یتغن بالقرآن (۱).

۱- ۱. معانی الأخبار ص ۲۷۹. و من المناسب هنا أن نبحث عن أنّه کیف ورد عن رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله الرخصه فی التغنی و الغناء و ضرب الدف و الطبل و سماع الحداء. و أنکر أئمتنا علیهم الصلاه و السلام من زمان مولانا أبی جعفر محمّد الباقر إلی آخرهم شدیدا عن سماع الغناء و الملاهی و ضرب الدف و العرطبه و أمثال ذلک فأقول: السر فی ذلک تطور الغناء و استعمال آلات اللهو من الدف و الطبل و المزمار من البساطه و السذاجه الی صناعه الغناء و الموسیقی، و تبدیل الفطره فی الغناء الطبیعی و أغراضها المعقوله الی البطاله و اللهو و التعشق التی آلت أمرها الی نبذ الکتاب وراء ظهورهم و نسیان ما ذکروا به من آیات اللّه و أحکامه. قال العلامه ابن خلدون فی مقدّمه تاریخه فی الفصل الذی عقده للبحث عن صناعه الغناء: ان الأصوات لها کیفیات من الهمس و الجهر و الرخاوه و الشده و القلقله و الضغط و غیر ذلک، و التناسب فیها هو الذی یوجب لها الحسن، فأولا ألا یخرج من الصوت الی ضده دفعه بل بتدریج ثمّ یرجع کذلک و هکذا الی المثل بل لا بدّ من توسط المغایر بین الصوتین .... فاذا کانت الأصوات علی تناسب فی الکیفیات کما ذکره أهل تلک الصناعه کانت ملائمه ملذوذه. و من هذا التناسب ما یکون بسیطا، و یکون الکثیر من الناس مطبوعین علیه لا یحتاجون فیه الی تعلیم و لا صناعه، کما نجد المطبوعین علی الموازین الشعریه و تسمی هذه القابلیه المضمار، و کثیر من القراء بهذه المثابه: یقرءون القرآن فیجیدون فی تلاحین أصواتهم کانها المزامیر، فیطربون بحسن مساقهم و تناسب نغماتهم. و من هذا التناسب ما یحدث بالترکیب، و لیس کل الناس یستوی فی معرفته، و لا کل الطباع توافق صاحبها فی العمل به إذا علم، و هذا هو التلحین الذی یتکفل به علم الموسیقی و هی تلحین الاشعار الموزونه بتقطیع الأصوات علی نسب منتظمه معروفه یوقع علی کل صوت منها توقیعا عند قطعه فتکون نغمه، ثمّ تؤلف تلک النغم بعضها الی بعض علی نسب متعارفه فیلذ سماعها لاجل ذلک التناسب و ما یحدث عنه من الکیفیه فی تلک الأصوات. و قد یساوق ذلک التلحین فی النغمات الغنائیه بتقطیع أصوات أخری من الجمادات اما بالقرع أو بالنفخ فی الآلات تتخذ لذلک فیزیدها لذه السماع کالشبابه و المزمار الزلامی- أو الزنامی- و البوق و البربط و الرباب و القانون و غیر ذلک. و لا یستدعی هذه الصناعه الا من فرغ عن جمیع حاجاته الضروریه و المهمه و لا یطلبها الا الفارغون عن سائر أحوالهم تفننا فی مذاهب الملذوذات، و قد کان فی سلطان العجم قبل الملّه منها بحر زاخر فی أمصارهم و مدنهم، و کان ملوکهم یتخذون ذلک و یولعون به. و أمّا العرب: فکان لهم اولا فن الشعر یؤلفون فیه الکلام أجزاء متساویه علی تناسب بینها فی عده حروفها المتحرکه و الساکنه، و یسمونها البیت، فلهجوا به، فامتاز من بین کلامهم بحظ من الشرف لیس لغیره لاجل اختصاصه بهذا التناسب، و هذا التناسب قطره من بحر

من تناسب الأصوات، الا انهم لم يشعروا بما سواه لانهم حينئذ لم ينتحلوا علما و لا عرفوا صناعه، بل كانوا مطبوعين عليه، و كانت البداوه أغلب نحلهم. ثمّ تغنى الحداه منهم فى حداء ابلهم، و الفتيان فى فضاء خلواتهم، فرجعوا الأصوات و ترنموا، و كانوا يسمون الترنم إذا كان بالشعر غناء و إذا كان بالتهليل أو نوع القراءه تغبيرا، لانها تذكر بالغابر،(و هو الماضى من أحوال الأمم الماضين و الباقى من أحوال الآخره) و ربما ناسبوا فى غنائهم بين النغمات مناسبه بسيطه، و كانوا يسمونه السناد. و كان أكثر ما يكون منهم فى الخفيف الذى يرقص عليه، و يمشى بالدف و المزمار فيطرب و يستخف الحلوم، و لم يزل هذا شأن العرب فى بداوتهم و جاهليتهم و هكذا فى صدر الإسلام حيث كانوا مع غضاره الدين و شدته فى ترك أحوال الفراغ و ما ليس بنافع فى دين و لا معاش، حتى إذا استولوا على ممالك الدنيا و حازوا سلطان العجم و غلبوهم عليه، و جاءهم الترف، و غلب عليهم الرفه بما حصل لهم من غنائم الأمم، هجروا ذلک و صاروا الى نضاره العيش و رقه الحاشيه، و افترق المغنون من الفرس و الروم فوقعوا الى الحجاز و صاروا موالى للعرب، و غنوا جميعا بالعيدان و الطنابير و المعازف و المزامير بلسانهم، و سمع العرب تلحينهم ذلک، فلحنوا عليها أشعارهم، و ما زالت صناعه الغناء تتدرج الى أن كملت أيّام بنى العباس عند إبراهيم بن المهدى و إبراهيم الموصلى و ابنه إسحاق و ابنه حماد و كان من ذلک فى دولتهم ببغداد ما تبعه الحديث به و بمجالسه لهذا العهد، فأمعنوا فى اللهو و اللعب، و اتخذت آلات الرقص من الكرّج و غيرها للولائم و الاعراس و أيّام الأعياد. و مجالس الفراغ و اللهو. انتهى بتلخيص و تقديم و تأخير. و قال أبو الفرج فى ترجمه سائب خاثر: و قال ابن خرداذبه: كان عبد اللّه بن عامر اشترى اماء صناجات و أتى بهن المدينه فكان لهن يوم فى الجمعه يلعبن فيه، و سمع الناس منهن فأخذ عنهن، ثمّ قدم رجل فارسى يسمى بنشيط، فغنى فأعجب عبد اللّه بن جعفر به، فقال له سائب خاثر:- و كان انقطع إليه و عرف به- أنا أصنع لک مثل غناء هذا الفارسىّ بالعربيه، ثمّ غدا على عبد اللّه بن جعفر، و قد صنع: لمن الديار رسومها قفر***لعبت بها الأرواح و القطر و قال ابن الكلبى: هو أول صوت غنى به فى الإسلام من الغناء العربى المتقن الصنعه. فتراهم فى صدر الإسلام و النبىّ صلّى اللّه عليه و آله بين أظهرهم انما يتغنون بالغناء الساذج الفطرى الذى طبعوا عليه بفطره من اللّه و عرفوه بالهامه عزّ و جلّ فتاره يضربون معه بالدف الساذج فى زفافهم و أعراسهم و يغنون بالترنم كما علمهم النبىّ صلّى اللّه عليه و آله: أتيناكم أتيناكم***فحيونا نحييكم فلو لا الذهبه الحمراء***ما حلت فتاتنا بواديكم أو يضربن جوار من بنى النجّار بالدفوف و يقلن: نحن جوار من بنى النجار***يا حبذا محمّد من جار و هذا حين قدم النبىّ صلّى اللّه عليه و آله المدينه و نزلت على أبى أيوب، فخرج رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله اليهم من دون نكير فقال: أ تحبونني؟ فقالوا: بلى و اللّه يا رسول اللّه، قال: أنا و اللّه أحبكم ثلاث مرّات. و تاره يتغنون و يترنمون بالرجز الخفيف و يحدون ابلهم على السير السريع، و قد كان له صلّى اللّه عليه و آله فى حجه الوداع حاديان: البراء بن مالک يحدو بالرجال، و انجشه الأسود الغلام الحبشى يحدو بالنساء، و فى ذلک قال له صلّى اللّه عليه و آله« رويدا. يا أنجشه رفقا بالقوارير» يعنى النساء. و قد عرفت فى تفسير قوله تعالى:« وَ إِذا رَأَوْا تِجارَةً أَوْ لَهْواً» أنهم كانوا يزفون عرائسهم بالنهار و يضربون بالدف و يتغنون و قد يمرون بها من باب مسجد رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله فلا ينكر عليهم رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله و تاره يضربون بالطبل لإيذان الناس بمجى ء التجاره و الميره فيسمع ذلک رسول اللّه و لا ينكر عليهم، لان فى ذلک غرضا عقلائيا، ليس ذلک للهو و اللعب و الترقص. و أمّا القرآن المجيد فانما أنكر فى هذه الآيه على المصلين الذين ينصرفون الى استماعه و يتركون رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله قائما يخطب، و لم يذكر المغنين للعرس و الضاربين بالطبل للتجاره لا بمدح و لا قدح، و انما قال عزّ و جلّ« قُلْ ما عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَ مِنَ التِّجارَةِ وَ اللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ» فهذا حال الغناء و الضرب بالدف و الطبل، و مثلها المزمار الذى يتخذه الرعاه لجمع مواشيهم و أغنامهم، ليس بها بأس، و قد فعلوا ذلک بمرأى و مسمع من رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله. و أمّا بعد ذلک فكما عرفت من المؤرخ الكبير ابن خلدون و

أشار إليه أبو الفرج صاحب الغناء و الأغانى، قد خرج الغناء و الضرب بالدف و الطبول الى البطاله و اللهو و الترقص و التعشق، و صار مقصودا لذاته يستلذون به بعد ما كان حين حياه النبىّ صلّى اللّه عليه و آله و بعده بيسير مقصودا لغيره، فلذلك أفتى أبو جعفر الباقر و ابنه جعفر الصادق و هكذا سائر الأئمّه عليهم السلام واحدا بعد واحد فى عصرهم بعدم جواز التغنى و هكذا ضرب المعازف و غيرها، و أنكروا على المسلمين شديدا حين شاع الغناء الصناعى فى أنديه المسلمين على أيدى خلفاء بنى العباس، و جعلوها من الباطل مقابل الحق الذى ليس وراءه الا الضلال، و كل ضلاله سبيلها الى النار.

**[ترجمه]معانی الاخبار: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: از ما نیست کسی که قرآن را با غناء نخواند.

معنی روایت: از ما نیست کسی که با قرآن بی نیاز نشود، و مقصود اواز نیست. روایت شده کسی که قرآن بخواند بی نیازی است که فقری بعد آن نیست.

و نیز روایت شده کسی که قرآن به او عنایت شود، اگر گمان کند که به کسی بیشتر از او عنایت شده کوچکی را بزرگ و بزرگی را کوچک کرده است، سزاوار نیست که حامل قرآن کسی از اهل زمین را ثروتمند تر از خود ببیند، اگر چه مالک همه دنیا باشد .

اگر مقصود این بود که می گوید: مراد گرداندن اواز در گلو به قرائت قرآن و صوت زیباست، هر اینه مجازات بزرگی در ترک ان بوده است زیرا بنابراین معنا کسی که اوازش را در قرائت قران در گلو نگرداند از امت پیامبر نیست وقتی که فرمود: از ما نیست کسی که قرآن را با غناء نخواند. - . معانی الاخبار : ۲۷۹، مناسب است در اینجا بحثی داشته باشیم که چگونه رسول خدا صلی الله علیه و آله در غنا و آوازه خوانی و دف زنی و طبل و شنیدن حداء، اجازه داده اند در حالی که ائمه ما از زمان امام باقر علیه السلام تا آخر، شدیدا منکر اینها شده اند:

پس می گویم: راز و سر این بحث سیر تحول غنا و استعمال آلات آن از قبیل دف و طبل و نی از سادگی به حرفه ای و نیز تبدیل شدن فطرت سالم در غنای طبیعی و اغراض معقول آن به بطالت و لهو و لعب و خوشگذرانی است که به جایی رسیده که کتاب خدا را پشت سر می اندازند و آیات الهی و احکام آن را فراموش می کنند.

ابن خلدون در تاریخش در فصلی که بحث از غنا را آورده می گوید: صداها کیفیت های متفاوتی مثل همس، جهر، رخوت، شدت، قلقله و ضغط دارند. تناسب بین اینها موجب حسن می شود. اولا صدا نباید یکباره تغییر کند بلکه به تدریج است و دوباره برمی گردد و ناچار است که یک صدای متفاوتی بین دو صدای قبلی باشد.... وقتی صداها بنابر تناسب در کیفیات باشد همانطور که اهل این حرفه گفته اند لذت بخش و ملایم خواهد بود.

این تناسب می تواند ساده باشد و بیشتر مردم طبعشان چنین است و احتیاج به آموزش ندارند. چنان که می یابیم کسانی که طبع شعر دارند و مطابق با موازین شعری بالطبع شعر می سرایند. این استعداد مضمار نامیده می شودو بسیاری از قاریان همین طورند.

یکی از این اقسام تناسب آنجایی است که با ترکیب درست می شود و همه مردم در شناخت آن یکسان نیستند و نه هر طبعی هماهنگ با صاحبش در عمل به ان است در صورتی که بداند و این همان لحن گذاری است که علم موسیقی متکفل آن است. لحن گذاری اشعار موزون با جداسازی صداها بر طبق نسبت های منظم و شناخته شده که برای هر صدایی شکل خودش را دارد نغمه می شود. سپس برخی از این نغمه ها را با برخی دیگر با نسبت های شناخته شده ترکیب می کنند تا شنیدن آن به واسطه این تناسب ها و آنچه از کیفیت صداها حاصل می شود لذت بخش شود.

گاه این لحن گذاری در نغمه های غنایی با جداسازی اصوات دیگر مثل آلات موسیقی که در آن می دمند یا می زنند، همراه

می شود و لذت شنیدن را دو چندان می کند. آلات موسیقی مانند نی لبک، نی، زلامی – یا زنامی–، بوق، بربط، رباب، قانون و امثال آنهاست. از این صنعت استفاده نمی کنند مگر کسانی که از تمام نیازهای ضروری و مهم فارغ باشند و به سوی آن نمی روند مگر کسانی که از دیگر حالات خود فارغ هستند و در هر صنفی از تفریحات، تفنن می کنند. سلاطین غیر عرب در شهرها و بلاد خود قبل از مردم در دریای آن غرقند و پادشاهان آنها از این آلات استفاده می کنند و با آنها سرگرم می شوند.

اما قوم عرب:

ابتدا ایشان در فن شعر بودند. کلام را به اجزای مساوی با تناسبی بین آنها در عدد حروف متحرک و ساکن جمع می کردند و به آن بیت می گفتند. به آن آهنگ می دادند و در میان سخنانشان به واسطه این تناسب ها به آن شرافت می بخشیدند. این تناسب قطره ای از دریای تناسب صداهاست مگر اینکه آنها این را نمی دانستند زیرا در این زمینه دانشی نداشتند و چنین صنعتی را نمی شناختند، بلکه طبع آنها چنین بود و بادیه نشینان اغلب اینگونه بودند. بعد در خواندن شترهایشان به حداء، غنا می کردند و جوانها در خلوتشان صداهایشان را می چرخاندند و مترنم می ساختند و این ترنم وقتی با شعر می آمد غنا و آواز نامیده می شد. و هنگامی که با هلهله و نوعی از خواندن بود آن را تغبیر می نامیدند زیرا از گذشته ها یاد می کردند و می خواندند. و وقتی در آوازهایشان بین نغمات یک تناسب ساده برقرار می کردند آن را سناد می گفتند.

بیشتر کسانی که در بحر خفیف (یکی از بحور شعری عرب) شعر می گفتند کسانی بودند که با آن می رقصیدند و با دف و نی ساز می زدند و عقل هایشان را کم می کردند. این جایگاه عرب در بادیه نشینی و جاهلیتش بود. همچنین در صدر اسلام و با راحتی ها و سختی های دین و زمان های فراغ و آسایش نیز چنین بود، البته این امر در دین و زندگی سودی ندارد. این امر ادامه داشت تا زمانی که بر ممالک دیگر مسلط شدند و بر سلاطین غیر عرب پیروز و غالب شدند. وقتی ناز و نعمت به آنها رسید و به واسطه غنائم رفاه غالب شد، هجرت کردند و به سوی خوشی زندگی و سستی و تنبلی رفتند. خواننده های فارس و رومی را به حجاز می آوردند و بنده اعراب می کردند. همگی با عودها و تنبورها و سازهای زهی و نی ها با زبان خودشان می خواندند. و عرب فقط لحن آنها را می شنید و اشعار خودشان را لحن می داد. حرفه آوازخوانی به تدریج تا روزگار بنی عباس نزد ابراهیم بن مهدی و ابراهیم موصلی و پسرش اسحاق و پسر او حمّاد کامل شد و از این رو در دولت عباسیان در بغداد و مجالس ایشان تا این روزگار غنا وجود دارد و از آن صحبت می شود. ایشان در لهو و لعب زیاده روی می کردند و آلات رقص مانند مهره ها و غیر آن را برای عروسی ها و جشن ها و مجالس خوشگذرانی فراهم می کردند. با تلخیص و تقدیم و تأخر مطلب تاریخ ابن خلدون تمام شد.

ابوالفرج در زندگی نامه سائب خاثر می گوید:

ابن خرداذبه گفت: عبدالله بن عامر کنیزکان نوازنده خرید. با آنها به مدینه آمد و یک روز جمعه در میان آنها به بازی مشغول شد. مردم صدای ایشان را شنیدند و او هم ابزار و آلات آنها را گرفت. مردی فارسی به نام نشیط آمد و شروع به آواز کرد. عبدالله تعجب کرد، سائب خاثر به او گفت: من مثل آواز این مرد فارس عربی می خوانم. فردا نزد او آمد و چنین ساخته بود:

از رسوم این سرزمین خشکسالی است، این سرزمین با ارواح و قطره های باران بازی می کند.

ابن کلبی گفت: این اولین صوت آواز در اسلام است که به عربی است و صنعتی متقن و محکم دارد.

می گویم: اینها را در صدر اسلام می بینی که پیامبر صلی الله علیه و آله برای آنها تبیین می فرماید که با آوازی ساده و فطری بخوانید که خداوند در طبع شما قرار داده و به شما الهام کرده است. گاهی در عروسی ها و مجالس به دف می زنند و با آواز آنچه را پیامبر به ایشان یاد داده می خوانند که:

پیش ما بیایید، پیش ما بیایید، به ما زندگی بخشید تا به شما زندگی ببخشیم

و اگر طلای سرخ نباشد، دخترانمان را به سرزمین شما نمی فرستیم،

یا آنکه همسایه های بنی نجار بر دف ها می زدند و می گفتند:

ما همسایه های بنی نجار هستیم و چه خوب است که محمد از همسایه های ماست.

این زمانی است که پیامبر صلی الله علیه و آله به مدینه آمدند و بر ابوایوب وارد شدند. پیامبر بدون آنکه مشکلی باشد به سمت ایشان رفت و فرمود: آیا مرا دوست دارید؟ عرض کردند: بله به خدا ای رسول خدا، فرمود: به خدا من هم شما را دوست دارم، سه مرتبه فرمود.

و گاهی با رجزی کم صدا می خواندند و برای شترهایشان و سرعت بیشتر آنها حداء می خواندند. برای پیامبر صلی الله علیه و آله در حجه الوداع دو حادی بود: یکی براء بن مالک که برای مردان می خواند و یکی انجشه اسود، غلام حبشی که برای زنان می خواند. در این باره پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: ای انجشه آرام باش، مطابق حال ظرف های شیشه ای بخوان، یعنی زنان.

دانستی که در تفسیر آیه «و اذا رأوا تجاره او لهوا» ایشان در روز برای عروس و دامادها مجلس برپا می کردند و با دف می زدند و می خواندند و گاهی از در مسجد پیغمبر هم می گذشتند و رسول خدا صلی الله علیه و آله به ایشان سخت نمی گرفت. گاهی برای خبرکردن مردم از آمدن تاجران و این چیزها بر طبل می کوبیدند، پیامبر می شنید و اشکال نمی گرفت زیرا در این امور غرض عقلانی است و لهو و لعب و رقصیدن در آنها نیست.

اما قرآن مجید در این آیه، نمازگزارانی که برای شنیدن آواز، رسول خدا را که خطبه می خواند رها کردند، انکار می کند در حالی که خوانندگان عروسی و طبل زنان برای تجارت را نه می ستاید و نه رد می کند. خداوند می فرماید: «قل ما عندالله خیر من اللهو و من التجاره و الله خیر الرازقین».

این وضع آواز و دف نوازی و طبل زنی است و امثال آن مثل نی زدن که چوپانان برای جمع کردن حیوانات انجام می دهند، در اینها اشکالی نیست. این کارها را زمانی انجام می دادند که پیامبر هم می شنید و هم می دید.

و اما بعد از آنکه از مورخ بزرگ ابن خلدون دانستی و ابوالفرج صاحب کتاب الغناء و الأغانی به آن اشاره کرد، گاهی

آوازخوانی و دف و طبل زنی به سوی بطالت و خوشگذرانی و رقص و عیش و نوش می رود که برای لذت جویی می شود.

در زمـان حیـات پیـامبر صـلی الله علیه و آله و بعـد از آن تـا زمان کوتاهی، از این حالت خارج شـد و بعـد از آن برای مقاصـد دیگری واقع شـد، لـذا امـام بـاقر و فرزنـدش امـام صادق و نیز باقی ائمه علیهم السـلام یکی پس از دیگری و هرکـدام در زمان خودشان، چنین فتوا داده انـد که آوازخوانی و همچنین نواختن آلات موسـیقی جایز نیست. و بر مسـلمانان سـخت گرفته انـد تا جایی که آوازه خوانی حرفه ای بین مسـلمانان به دست خلفای بنی عباس شایع شـد و باطل را مقابل حق قرار دادنـد، باطلی که ورای آن گمراهی است و هر ضلالتی راهش به سوی آتش جهنم است. -

**[ترجمه]

«۶»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنْ جَمَاعَهٍ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُسَیَّبِ عَنْ هَارُونَ بْنِ عَمْرٍو الْمُجَاشِعِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عِیسَی بْنِ یَزِیدَ عَنْ صَیْفِیِّ بْنِ

عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ هَبَّارٍ قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَلِیِّ بْنِ هَبَّارٍ(۱) قَالَ: اجْتَازَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بِدَارِ عَلِیِّ بْنِ هَبَّارٍ فَسَمِعَ صَوْتَ دَفٍّ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا عَلِیُّ بْنُ هَبَّارٍ عَرَّسَ بِأَهْلِهِ فَقَالَ حَسَنٌ هَذَا النِّکَاحُ لَا السِّفَاحُ ثُمَّ قَالَ صلی الله علیه و آله أَسْنِدُوا النِّکَاحَ (۲)

وَ أَعْلِنُوهُ بَیْنَکُمْ وَ اضْرِبُوا عَلَیْهِ بِالدَّفِّ فَجَرَتِ السُّنَّهُ فِی النِّکَاحِ بِذَلِکَ (۳).

**[ترجمه]امـالی طوسـی: پیـامبر از خـانه علی بن هبـار گـذشت، صـدای دف شـنید، فرمود: این چیست؟ گفتنـد: علی بن هبار عروسـی کرده است. فرمود: این ازدواج نیکویی است و زنا نیست، سـپس فرمود: ازدواج را بین خودتان اعلام و ابراز کنیـد - . در بحثی که از ابن خلـدون نقل شـد گـذشت که اعراب در آوازهایشان بین نغمه ها تناسب ساده ای برقرار می کردند و به آن سناد می گفتند. می گویم: شاید آن را سـناد نام گذاشته اند به معنای اعلان زیرا آنها برای عروسی و زفاف و ازدواج آواز می خواندند، از این رو پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: ازدواج را اعلام کنید. -

و دف بزنید، از آن پس در عروسی ها سنت شد. - . امالی طوسی ۲ : ۱۳۲ -

**[ترجمه]

«۷»

سن، [المحاسن] النَّوْفَلِیُّ عَنِ السَّکُونِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ

ص: ۲۶۱

۱- ۱. هو علیّ بن هبـار بن الأسود بن المطلب بن أسـد بن عبـد العزی بن قصـیّ القرشـیّ الأسـدی، و هبار أبوه هو الـذی نخس زینب ابنه رسول اللّه لما أرسـلها زوجها أبو العاص بن الربیع الی المدینه فأسـقطت، و القصه بذلک مشـهوره فی السیر و لذلک أمر رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله بتحریقه ان ظفروا به، فلم تصبه السریه التی أمرت بذلک، حتی أتی رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله تائبا مستسـلما فصـفح عنه. و أخرج الطبرانی من طریق أبی معشـر عن یحیی بن عبد الملک بن هبار بن الأسود عن أبیه عن جـده أن النبیّ صـلّی اللّه علیه و آله مرّ بدار هبار بن الأسود فسـمع صوت غناء فقال: ما هذا؟ فقیل: تزویج فجعل یقول صـلّی اللّه علیه و آله: هذا النکاح لا السفاح، و قال أبو نعیم اسم أبی عبد اللّه بن هبار عبد الرحمن، و فی بعض الروایات أن هبارا زوج ابنته فضـرب فی عرسـها بالدف، و فی لفظ بالغربال، و هو الدف أیضا، راجع فی ذلک الإصابه ترجمه علی بن هبار و أبیه هبار، و من هنا یظهر أن کلمه« صیفی» مصحف عن یحیی.

۲- ۲. قد عرفت فیما مر علیک من نبأ الغناء عن ابن خلدون أن الاعراب ربما ناسـبوا فی غنائهم بین النغمات مناسـبه بسیطه(قال: کما ذکره ابن رشـیق فی آخر کتابه العمده و غیره) و کانوا یسـمونه السـناد إلخ، أقول: و لعلّ تسـمیته سـنادا و هو بمعنی الاعلان لاجل أنهم کانوا یتغنون به للنکاح و الزفاف و العرس، و لذلک قال صلّی اللّه علیه و آله: أسندوا فی النکاح.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۱۳۲.

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: زَادُ الْمُسَافِرِ الْحُداءُ(۱)

وَ الشِّعْرُ مَا کَانَ مِنْهُ لَیْسَ فِیهِ جَفَاءٌ(۲).

**[ترجمه]محاسن: رسول خدا صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: توشه مسافر حداء (آواز) - . مسعودی از ابن خرداذبه نقل کرد که گفت: حدا در عرب قبل از غنا بود. مضر بن نزار بن معد در یکی از سفرهایش از الاغ به زمین افتاد و دستش شکست و از آن به بعد قرار شد که بگوید: «ای دستهایش ای دستهایش». کسی که خوش صداترین بود شترها را آرام می کرد و سفر را برای آنها راحت می کرد. عرب، حدا را در رجز (بحری از بحور شعر عرب) قرار داده و سخن ابن معد را در ابتدای حدا قرار داده است:

ای هادی ای هادی ای دستهایش ای دستهایش

بنابراین حداء، اولین سماع و آواز در عرب بود، سپس غنا از حدا مشتق شد و زنان عرب بر مرده هایشان نوحه می کردند. ر.ک ۴ : ۱۳۳ چاپ دار الاندلس. -

و شعری است که سخنان زشت و ناروا در آن نباشد. - . محاسن : ۳۵۸ -

**[ترجمه]

«۸»

م، [تفسیر الإمام علیه السلام] قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ تَعَاطَی بَاباً مِنَ الشَّرِّ وَ الْمَعَاصِی فِی أَوَّلِ یَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ فَقَدْ تَعَلَّقَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِ شَجَرَهِ الزَّقُّومِ فَهُوَ مُؤَدِّیهِ إِلَی النَّارِ فَمَنْ وَقَعَ فِی عِرْضِ أَخِیهِ الْمُؤْمِنِ وَ حَمَلَ النَّاسَ عَلَی ذَلِکَ فَقَدْ تَعَلَّقَ بِغُصْنٍ مِنْهُ وَ مَنْ تَغَنَّی بِغِنَاءٍ حَرَامٍ یَبْعَثُ فِیهِ عَلَی الْمَعَاصِی فَقَدْ تَعَلَّقَ بِغُصْنٍ مِنْهُ (۳).

**[ترجمه]تفسیر امام عسکری: کسی که در اولین روز ماه شعبان اقدام به بدی و معصیت کرد، پس به شاخه ای از شاخه های زقوم آویزان شده است، که او را به آتش خواهد برد، کسی که آبروی برادر مؤمنش را بریزد و مردم را بر بر ان حمل کند او هم به شاخه ای از آن آویزان شده است، و نیز کسی که به حرام غناء و آواز کند و بر گناهان بر بیانگیزد. - . تفسیر امام عسکری(ع) : ۲۹۵ -

**[ترجمه]

«۹»

کش، [رجال الکشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ سُلَیْمَانَ الْمُسْتَرِقِ

۱- ۱. قال المسعوديّ فيما نقله عن ابن خرداذبه أنّه قال: كان الحداء فى العرب قبل الغناء و قد كان مضر بن نزار بن معد سقط عن بعير فى بعض أسفاره فانكسرت يده فجعل يقول« يا يداه يا يداه» و كان من أحسن الناس صوتا فاستوسقت الإبل و طاب لها السير فاتخذه العرب حداء برجز الشعر، و جعلوا كلامه أول الحداء فمن قول الحادى: يا هاديا يا هاديا** و يا يداه يا يداه فكان الحداء أول السماع و الترجيع فى العرب، ثمّ اشتق الغناء من الحداء و نحن نساء العرب على موتاها. راجع ج ۴ ص ۱۳۳ طبع دار الاندلس.

۲- ۲. المحاسن: ۳۵۸، و الجفاء: القسوه و سوء العشره بمعنى أن يحدو الحادى فيسرع السير بحيث يتعب الراكب و المركوب، و قال أبو زيد: أجفيت الماشيه فهى مجفاه: اذا أتعبتها و لم تدعها تأكل. و رواه فى الفقيه ج ۲ ص ۱۸۳ و فيه« خنا» و« جفاء» خ ل، و الخناء الفحش من الكلام، و لو صح هذا اللفظ كان نهيا عن انشاد الهجائيات. و قال السيّد الرضيّ- قدّس سرّه- فى المجازات النبويّه: و من ذلك قوله عليه السلام: زاد المسافر الحداء و الشعر ما لم يكن فيه خناء، و هذا القول مجاز و المراد أن التعلل بأغاريد الحداء و أناشيد القريض يقوم للمسافرين مقام الزاد المبلغ فى امساك الارماق و الاستعانه على قطع المسافات.

۳- ۳. تفسير الإمام: ۲۹۵، و فيه سقط.

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ مُصْعَبٍ الْعَبْدِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: قُلْ شِعْراً تَنُوحُ بِهِ النِّسَاءُ(۱).

**[ترجمه]رجال کشی: امام صادق علیه السلام فرمود: شعری بگو که زنان به آن نوحه کنند. -. رجال کشی : ۳۴۳ به شماره - ۲۶۰

**[ترجمه]

«۱۰»

کش، [رجال الکشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ عَنْ أَبِی طَالِبٍ الْقُمِّیِ (۲) قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام تَأْذَنُ لِی أَنْ أَرْثِیَ أَبَا الْحَسَنِ أَعْنِی أَبَاهُ علیه السلام قَالَ فَكَتَبَ إِلَيَّ انْدُبْنِی وَ انْدُبْ أَبِی (۳).

ص: ۲۶۳

۱- ۱. رجال الكشّیّ ص ۳۴۳ تحت الرقم ۲۶۰.

۲- ۲. اسمه عبد اللّه بن الصلت، كان مولی بنی تیم اللّه بن ثعلبه، ثقه مسكون الی روایته و یعرف له كتاب التفسیر، قال النجاشیّ أخبرنی به عده من أصحابنا عن أحمد بن محمّد بن یحیی قال: حدّثنا عبد اللّه بن جعفر قال: حدّثنا عبد اللّه بن الصلت عن أبیه، أقول راجع فی ذلك الكافی ج ۸ ص ۲۶۷ و ۳۳۴.

۳- ۳. رجال الكشّیّ ص ۴۷۵ تحت الرقم ۴۵۸. و بعده فی حدیث آخر قال: كتبت الی أبی جعفر علیه السلام بأبیات شعر و ذكرت فیها أباه و سألته أن یأذن لی أن أقول فیه فقطع الشعر و حبسه و كتب فی صدر ما بقی من القرطاس: قد أحسنت فجزاك اللّه خیرا.

**[ترجمه]رجال کشی: ابو طالب قمی - . نام او عبدالله بن صلت است، فرد ثقه و مورد اطمینان در روایت و برای او کتاب تفسیری شناخته شده است. می گویم: ر.ک کافی ۸ : ۲۶۷ و ۳۳۴. - گفت: به امام باقر علیه الاسلام نامه نوشت: به من اجازه می دهید تا برای ابوالحسن مرثیه کنم؟ یعنی پدرش، برایم نوشت: برای من و پدرم نوحه و ناله کن. - . رجال کشی : ۴۷۵ به شماره ۴۵۸ -

**[ترجمه]

باب ۱۰۲ الصفق و الصفیر

روایات

«۱»

مع، [معانی الأخبار] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ ما كانَ صَلاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكاءً وَ تَصْدِيَةً(۱) قَالَ التَّصْفِيرُ وَ التَّصْفِيقُ .(۲)

شی، [تفسیر العیاشی] عن إبراهيم: مثله (۳).

**[ترجمه]معانی الاخبار: از امام صادق علیه السلام درباره آیه «وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاء وَتَصْدِيَةً» {و نمازشان در خانه [خدا] جز سوت کشیدن و کف زدن نبود} - . انفال : ۳۵ -

فرمودند: یعنی سوت زدن و کف زدن. - . معانی الاخبار : ۲۹۷، می گویم: مکاء با ضمه میم – مکا یمکو مکوا مکاء - ؛ هنگامی که با دهانش سوت بزند و یا با انگشتانش منفذی درست کند و در آن بدمد. از معانی مکاء آنکه، پرنده ای بزرگتر و سفید تر از حمره (نوعی اردک) که در حجاز یافت می شود. د رضرب المثلی آمده: «بنیک حمره و مککینی» یعنی به پسرت چیزی دادم مثل آنچه به حمره دادم و او برایم سوت زد. تصدیه: زدن دست ها به همدیگر که صدایی از آن بیرون بیاید مانند صدای پرنده ای که در شب سر و صدا می کند(جیرجیرک). و شاید منظور از تصدیه، تصریر باشد، یعنی آنچه از آن صدا خارج می شود. -

تفسیر عیاشی: مانند این روایت را آورده است. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۵۵ در ذیل حدیث -

**[ترجمه]

«۲»

ع، [علل الشرائع] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قِيلَ لَهُ

كَيْفَ كَانَ يَعْلَمُ قَوْمُ لُوطٍ أَنَّهُ قَدْ جَاءَ لُوطاً رِجَالٌ قَالَ كَانَتِ امْرَأَتُهُ تَخْرُجُ فَتُصَفِّرُ فَإِذَا سَمِعُوا الصَّفِيرَ جَاءُوا فَلِذَلِكَ كُرِهَ التَّصْفِيرُ(۴).

ص: ۲۶۴

۱- ۱. الأنفال: ۳۵.

۲- ۲. معانی الأخبار ص ۲۹۷ أقول: المكاء بالضم- و أصله واوی يقال مكا يمكو مكوا و مكاء: إذا صفر بفيه أو شبك بأصابعه و نفخ فيها، و منه المكاء كزنار لطائر أبيض أكبر من الحمره يكون بالحجاز و منه المثل« بنيك حمری و مككينی» أی أعطی بنيك مثل ما يعطی الحمره و أعطينی مثل المكاء، و التصديه: ضرب اليد بالاخری حتّی يخرج منه صوت كالصدی لطائر يصرّ بالليل و لعلّ المراد بالتصديه أيضا التصرير بمعنی ما يخرج منه صوت كصرير الصدی.

۳- ۳. تفسير العيّاشیّ ج ۲ ص ۵۵ ذيل حديث.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۵۰.

**[ترجمه]علل الشرایع: از حضرت امام صادق علیه السّلام نقل شده محضر مبارکش عرض شد: چگونه و چطور قوم لوط دانستند رجالی نزد حضرت لوط آمده اند؟ حضرت فرمودند: همسر لوط از خانه خارج شد و سوت زد و بانگ نمود و وقتی قوم لوط صدای سوت او را شنیدند به خانه لوط آمدند فلذا سوت زدن مکروه اعلام شد. - . علل الشرایع ۲ : ۲۵۰ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی مَحْمُودٍ الْخُرَاسَانِیِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی قَالَ: رَأَیْتُ أَبَا الْحَسَنِ الْمَاضِیَ علیه السلام فِی حَوْضٍ مِنْ حِیَاضٍ مَا بَیْنَ مَکَّهَ وَ الْمَدِینَهِ عَلَیْهِ إِزَارٌ وَ هُوَ فِی الْمَاءِ فَجَعَلَ یَأْخُذُ الْمَاءَ فِی فِیهِ ثُمَّ یَمُجُّهُ وَ هُوَ یُصَفِّرُ فَقُلْتُ هَذَا خَیْرُ مَنْ خَلَقَ اللَّهُ فِی زَمَانِهِ وَ یَفْعَلُ هَذَا ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَیْهِ بِالْمَدِینَهِ فَقَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَ سَلَامُهُ عَلَیْهِ أَیْنَ نَزَلْتَ فَقُلْتُ لَهُ نَزَلْتُ أَنَا وَ رَفِیقٌ لِی فِی دَارِ فُلَانٍ فَقَالَ بَادِرُوا وَ حَوِّلُوا ثِیَابَکُمْ وَ أَخْرِجُوا مِنْهَا السَّاعَهَ قَالَ فَبَادَرْنَا وَ أَخَذْنَا ثِیَابَنَا وَ خَرَجْنَا فَلَمَّا صِرْنَا خَارِجاً مِنَ الدَّارِ انْهَارَتِ الدَّارُ(۱).

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۹۴.

**[ترجمه]قرب الاسناد: راوی گوید در برکه ای بین مکه و مدینه موسی بن جعفر علیه السلام را دیدم که لنگی در بر داشت و در آب بود، اب را داخل دهان می کند و بعد بیرون می ریزد،در حالی که سوت می کشد، گفتم: این بهترین خلق خدا در زمانش است و چنین کاری می کند.

در مدینه بر حضرت وارد شدم، فرمود: کجا ساکن شدی؟ گفتم: با دوستم در خانه فلانی، فرمود: سریع بروید و لباسهایتان را بگیرید و سریع از آنجا خارج شوید. راوی گوید رفتیم و لباسهایمان را گرفتیم و خارج شدیم، همین که خارج شدیم، خانه ویران شد. - . قرب الاسناد : ۱۹۴ -

**[ترجمه]

باب ۱۰۳ أكل مال اليتيم

الآيات

النساء: وَ آتُوا الْيَتامى أَمْوالَهُمْ وَ لا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَ لا تَأْكُلُوا أَمْوالَهُمْ إِلى أَمْوالِكُمْ إِنَّهُ كانَ حُوباً كَبِيراً(۱)

و قال تعالى: وَ ابْتَلُوا الْيَتامى حَتَّى إِذا بَلَغُوا النِّكاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْداً فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوالَهُمْ وَ لا تَأْكُلُوها إِسْرافاً وَ بِداراً أَنْ يَكْبَرُوا وَ مَنْ كانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَ مَنْ كانَ فَقِيراً فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ (۲)

و قال تعالى: وَ لْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعافاً خافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَ لْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيداً إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً(۳)

الأنعام: وَ لا تَقْرَبُوا مالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ (۴)

الإسراء: مثله (۵).

ص: ۲۶۶

۱- ۱. النساء: ۲.

۲- ۲. النساء: ۶.

۳- ۳. النساء: ۹ و ۱۰.

۴- ۴. الأنعام: ۱۵۲.

۵- ۵. أسرى: ۳۴، و الآيات منقوله من كتاب العشره ج ۷۵ ص ۱ و ۲ من البحار الطبعه الحديثه« باب العشره مع اليتامى، و أكل أموالهم، و ثواب ايوائهم و الرحم عليهم و عقاب إيذائهم».

<meta info="- «وَآتُواْ الْيَتَامَى أَمْوَالَهُمْ وَلاَ تَتَبَدَّلُواْ الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا»

- {و اموال یتیمان را به آنان [باز]دهید و [مال پاک] و [مرغوب آنان] را با [مال] ناپاک [خود] عوض نکنید و اموال آنان را همراه با اموال خود مخورید که این گناهی بزرگ است} - . نساء / ۲ -

- «وَابْتَلُواْ الْيَتَامَى حَتَّىَ إِذَا بَلَغُواْ النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُم مِّنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُواْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلاَ تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَن يَكْبَرُواْ وَمَن كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَن كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ»

- {و یتیمان را بیازمایید تا وقتی به [سن] زناشویی برسند پس اگر در ایشان رشد [فکری] یافتید اموالشان را به آنان رد کنید و آن را [از بیم آنکه مبادا] بزرگ شوند به اسراف و شتاب مخورید و آن کس که توانگر است باید [از گرفتن اجرت سرپرستی] خودداری ورزد و هر کس تهیدست است باید مطابق عرف [از آن] بخورد} - . همان / ۶ -

- «وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُواْ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُواْ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللّهَ وَلْيَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا*إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا» - {و آنان که اگر فرزندان ناتوانی از خود بر جای بگذارند بر [آینده] آنان بیم دارند باید [از ستم بر یتیمان مردم نیز] بترسند پس باید از خدا پروا دارند و سخنی [بجا و] درست گویند*در حقیقت کسانی که اموال یتیمان را به ستم می خورند جز این نیست که آتشی در شکم خود فرو می برند و به زودی در آتشی فروزان درآیند} - . همان / ۹ و ۱۰ -

- «وَلاَ تَقْرَبُواْ مَالَ الْيَتِيمِ إِلاَّ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ»

- {و به مال یتیم جز به نحوی [هر چه نیکوتر] نزدیک مشوید تا به حد رشد خود برسد} - . انعام / ۱۵۲ -

- «وَلاَ تَقْرَبُواْ مَالَ الْيَتِيمِ إِلاَّ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ»

- {و به مال یتیم جز به بهترین وجه نزدیک مشوید تا به رشد برسد} - . اسراء / ۳۴ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْكِنَانِيِّ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: شَرُّ الْمَآكِلِ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً(۱).

**[ترجمه]امالی: از امام صادق علیه السلام روایت شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بدترین خوردنی ها، خوردن مال یتیم به ستم است. - . امالی صدوق : ۲۹۲ در حدیث -

**[ترجمه]

«۲»

فس، [تفسیر القمی]: وَ لْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعافاً خافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَ لْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيداً إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ لَا تَظْلِمُوا الْيَتَامَى فَيُصِيبُ أَوْلَادَكُمْ مِثْلُ مَا فَعَلْتُمْ بِالْيَتَامَى وَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِذَا ظَلَمَ الرَّجُلُ الْيَتِيمَ وَ كَانَ مُسْتَحِلًّا لَمْ يَحْفَظْ وُلْدَهُ وَ وَكَلَهُمْ إِلَى أَبِيهِمْ وَ إِنْ كَانَ صَالِحاً حَفِظَ وُلْدَهُ فِي صَلَاحِ أَبِيهِمْ وَ الدَّلِيلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ أَمَّا الْجِدارُ فَكانَ لِغُلامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَ كانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُما وَ كانَ أَبُوهُما صالِحاً إِلَى قَوْلِهِ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ (۲) لِأَنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ الْيَتَامَى لِفَسَادِ أَبِيهِمْ وَ لَكِنْ يَكِلُ الْوَلَدَ إِلَى أَبِيهِ وَ إِنْ كَانَ صَالِحاً حَفِظَ وَلَدَهُ بِصَلَاحِهِ وَ أَمَّا قَوْلُهُ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً الْآيَةَ فَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَبِي عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله: لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ رَأَيْتُ قَوْماً تُقْذَفُ فِي أَجْوَافِهِمُ النَّارُ وَ تَخْرُجُ مِنْ أَدْبَارِهِمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جَبْرَئِيلُ فَقَالَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً(۳).

**[ترجمه]تفسیر قمی: «وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُواْ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُواْ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللّهَ وَلْيَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا*إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا»، پس خداوند می فرماید: به ایتام ظلم نکنید که بر سر فرزندان شما همان که کردید می آید، خدای تعالی وقتی کسی به یتیمی ستم کند و آن را حلال بداند، فرزندانش را حفظ نمی کند و آنها را به پدرانشان وا می گذارد، اگر خوب بود، فرزندانشان را به جهت خوبی پدرانشان حفظ می کند.

دلیل این امر این آیه شریفه است: «وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ» - . کهف : ۸۲ -

؛ {و اما دیوار از آن دو پسر [بچه] یتیم در آن شهر بود و زیر آن گنجی متعلق به آن دو بود و پدرشان [مردی] نیکوکار بود پس پروردگار تو خواست آن دو [یتیم] به حد رشد برسند و گنجینه خود را که رحمتی از جانب پروردگارت بود بیرون آورند}، زیرا خداوند به خاطر فساد پدر به یتیم ظلم نمی کند ولی فرزند را به پدرش وا می گذارد، اگر صالح باشد فرزند هم به سبب صلاح پدر حفظ می شود.

اما این آیه: «إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا»، از امام صادق علیه السلام نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: وقتی به آسمان رفتم گروهی را دیدم که در شکم هایشان آتش می ریختند و از مقعدشان بیرون می آمد، گفتم: ای جبرئیل اینها کیستند؟ گفت: کسانی هستند که اموال یتیمان را به ظلم می خورند. - . تفسیر قمی / ۱۲۰ -

**[ترجمه]

«۳»

فس، [تفسير القمی]: وَ لا تَقْرَبُوا مالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ يَعْنِی بِالْمَعْرُوفِ وَ لَا يُسْرَفْ (۴).

ص: ۲۶۷

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۲۹۲ فی حديث.

۲- ۲. الكهف: ۸۲.

۳- ۳. تفسير القمّیّ ص ۱۲۰.

۴- ۴. تفسير القمّیّ ص ۳۸۱.

**[ترجمه]تفسیر قمی: «وَلاَ تَقْرَبُواْ مَالَ الْيَتِيمِ إِلاَّ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ»، یعنی با خوبی و بدون اسراف. - . همان : ۳۸۱ -

**[ترجمه]

«۴»

ل، [الخصال] عَنِ الْعَطَّارِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: اتَّقُوا اللَّهَ فِي الضَّعِيفَيْنِ يَعْنِي بِذَلِكَ الْيَتِيمَ وَ النِّسَاءَ(۱).

**[ترجمه]خصال: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: درباره دو گروه ضعیف از خدا بترسید؛ یتیمان و زنان. - . خصال ۱ : ۲۰ -

**[ترجمه]

«۵»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ ابْنِ طَرِيفٍ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: اتَّقُوا اللَّهَ فِي الضَّعِيفَيْنِ الْيَتِيمِ وَ الْمَرْأَةِ فَإِنَّ خِيَارَكُمْ خِيَارُكُمْ لِأَهْلِهِ (۲).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از امام باقر علیه السلام نقل شده، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: درباره دو گروه ضعیف از خدا بترسید؛ یتیم و زن، بهترین شما، بهترین شما برای خانواده اش است. - . قرب الاسناد : ۴۴ چاپ سنگی -

**[ترجمه]

«۶»

ما، [الأمالي] للشيخ الطوسي بِإِسْنَادِ أَخِي دِعْبِلٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنِ الْبَاقِرِ علیهم السلام أَنَّهُ قَالَ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْناكُمْ (۳) قَالَ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ عَلَى مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فِيمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ فِي الضَّعِيفَيْنِ يَعْنِي النِّسَاءَ وَ الْيَتِيمَ فَإِنَّمَا هُمْ عَوْرَةٌ(۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: امام رضا از پدرانش از امام باقر علیهم السلام درباره این آیه: «أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقْنَاكُم» ؛ { از آنچه به شما روزی داده ایم انفاق کنید} - . منافقون : ۱۰ و بقره : ۲۵۴ -

روایت کرده که فرمود: از آنچه به شما روزی داده بر کسانی که بر شما نفقه انان را واجب کرده است و در ملک شماست، درباره دو گروه ضعیف از خدا بترسید؛ زنان و یتیم که ایشان عورت شما هستند که باید حفظ شوند. - . امالی طوسی ۱ : ۳۸۰ -

**[ترجمه]

«۷»

ع، [علل الشرائع]: فِی خُطْبَهِ فَاطِمَهَ علیها السلام فَرَضَ اللَّهُ مُجَانَبَهَ أَكْلِ أَمْوَالِ الْيَتَامَى إِجَارَةً مِنَ الظُّلْمِ (۵).

**[ترجمه]علل الشرایع: در خطبه فاطمه سلام الله علیها آمده: خداوند دوری کردن از خوردن اموال یتیم را به ظلم و ستم، واجب کرده است. - . علل الشرایع ۱ : ۲۳۶ در حدیث -

**[ترجمه]

«۸»

ن (۶)،[عیون أخبار الرضا علیه السلام] ع، [علل الشرائع] فِی عِلَلِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ الرِّضَا علیه السلام: حَرَّمَ اللَّهُ أَكْلَ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً لِعِلَلٍ كَثِيرَهٍ مِنْ وُجُوهِ الْفَسَادِ أَوَّلُ ذَلِكَ إِذَا أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ ظُلْماً فَقَدْ أَعَانَ عَلَى قَتْلِهِ إِذِ الْيَتِيمُ غَيْرُ مُسْتَغْنٍ وَ لَا مُحْتَمِلٍ لِنَفْسِهِ وَ لَا قَائِمٍ بِشَأْنِهِ وَ لَا لَهُ مَنْ يَقُومُ عَلَيْهِ وَ يَكْفِيهِ كَقِيَامِ وَالِدَيْهِ فَإِذَا أَكَلَ مَالَهُ فَكَأَنَّهُ قَدْ قَتَلَهُ وَ صَيَّرَهُ إِلَى الْفَقْرِ وَ الْفَاقَهِ مَعَ مَا خَوَّفَ

ص: ۲۶۸

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۲۰.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۴۴ ط حجر.

۳- ۳. المنافقون: ۱۰، البقره: ۲۵۴.

۴- ۴. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۳۸۰.

۵- ۵. علل الشرائع ج ۱ ص ۲۳۶ فی حدیث.

۶- ۶. عیون الأخبار ج ۲ ص ۹۲.

اللَّهُ وَ جَعَلَ مِنَ الْعُقُوبَهِ فِی قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَ وَ لْیَخْشَ الَّذِینَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّیَّهً ضِعافاً خافُوا عَلَیْهِمْ فَلْیَتَّقُوا اللَّهَ (۱) وَ لِقَوْلِ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَعَدَ فِی أَكْلِ مَالِ الْیَتِیمِ عُقُوبَتَیْنِ عُقُوبَهً فِی الدُّنْیَا وَ عُقُوبَهً فِی الْآخِرَهِ فَفِی تَحْرِیمِ مَالِ الْیَتِیمِ اسْتِبْقَاءُ مَالِ الْیَتِیمِ وَ اسْتِقْلَالُهُ بِنَفْسِهِ وَ السَّلَامَهُ لِلْعَقِبِ أَنْ یُصِیبَهُ مَا أَصَابَهُمْ لِمَا وَعَدَ اللَّهُ فِیهِ مِنَ الْعُقُوبَهِ مَعَ مَا فِی ذَلِكَ مِنْ طَلَبِ الْیَتِیمِ بِثَأْرِهِ إِذَا أَدْرَكَ وَ وُقُوعِ الشَّحْنَاءِ وَ الْعَدَاوَهِ وَ الْبَغْضَاءِ حَتَّی یَتَفَانَوْا(۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۹۲ - ، علل الشرایع: از امام رضا علیه السلام نقل شده که فرمود: خوردن مال یتیم از روی ظلم و ستم به خاطر علل و اسباب بسیاری حرام است: اوّل: هر گاه کسی از روی ستم مال یتیمی را بخورد بر کشتنش کمک کرده زیرا یتیم محتاج و فقیر بوده و از طرفی نمی تواند سرپرست خودش باشد و کسی را هم ندارد که همچون پدر و مادر وی را کفایت کنند از این رو وقتی کسی مالش را بخورد گویا او را کشته و به فقر و تنگدستی انداخته است مضافا به هشداری که حق عزّ و جل داده و از ستم به یتیم و افراد ضعیف بر حذر داشته و عقوبت بر ان قرارداده چنانکه در قرآن فرموده: باید بندگان از مکافات عمل خود بترسند (و با یتیمان نیک رفتار کنند) کسانی می ترسند کودکان ناتوان از آنها باقی مانده و زیر دست مردم شوند، آنان باید از خدا بترسند. دوّم: حضرت ابو جعفر علیه السّلام فرمودند: خداوند عزّ و جل در خوردن مال یتیم وعده دو عقوبت داده، یک عقوبت در دنیا و دیگری در آخرت.

پس حکمت و مصلحت در تحریم مال یتیم یکی ابقاء یتیم و استقلال پیدا کردن او بوده و دیگری سلامتی اعقاب و فرزندان سرپرست ایتام از عقوبتی است که خدا وعده کرده است. از این گذشته آنان که مال ایتام را می خورند بعدا که اطفال یتیم رشد کرده و به سن و بلوغ رسیدند حق خود را مطالبه کرده و بدین ترتیب عداوت و خصومت و بغض و کینه بین طرفین حاکم می شود و موجب نابودی می گردد .

**[ترجمه]

«۹»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنِ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ إِنَّ فِی كِتَابِ عَلِیٍّ علیه السلام: أَنَّ آكِلَ مَالِ الْیَتَامَی ظُلْماً سَیُدْرِكُهُ وَبَالُ ذَلِكَ فِی عَقِبِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَ یَلْحَقُهُ وَبَالُ ذَلِكَ فِی الْآخِرَهِ أَمَّا فِی الدُّنْیَا

فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ وَ لْیَخْشَ الَّذِینَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّیَّهً ضِعافاً خافُوا عَلَیْهِمْ فَلْیَتَّقُوا اللَّهَ وَ لْیَقُولُوا قَوْلًا سَدِیداً وَ أَمَّا فِی الْآخِرَهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ إِنَّ الَّذِینَ یَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْیَتامی ظُلْماً إِنَّما یَأْكُلُونَ فِی بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَیَصْلَوْنَ سَعِیراً(۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: از امام صادق علیه السلام نقل شده که در کتاب علی علیه السلام آمده: کسی که اموال یتیمی را بخورد وبال ان گریبانگیر اعقاب و فرزندانش خواهد شد و وبال آخرت نیز به او خواهد رسید.

اما در دنیا، خداوند می فرماید: «وَلْیَخْشَ الَّذِینَ لَوْ تَرَكُواْ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّیَّهً ضِعَافًا خَافُواْ عَلَیْهِمْ فَلْیَتَّقُوا اللّهَ وَلْیَقُولُواْ قَوْلًا سَدِیدًا » و اما در آخرت، می فرماید: «إِنَّ الَّذِینَ یَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْیَتَامَی ظُلْمًا إِنَّمَا یَأْكُلُونَ فِی بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَیَصْلَوْنَ سَعِیرًا ». - . ثواب

الاعمال : ۲۰۹ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ أَخِيهِ عَنْ زُرْعَهَ عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ سَمِعْتُهُ علیه السلام يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَعَدَ فِي أَكْلِ مَالِ الْيَتِيمِ عُقُوبَتَيْنِ أَمَّا إِحْدَاهُمَا فَعُقُوبَهُ الْآخِرَهِ النَّارُ وَ أَمَّا عُقُوبَهُ الدُّنْيَا فَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ لْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّهً ضِعافاً خافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَ لْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيداً يَعْنِي بِذَلِكَ لِيَخْشَ أَنْ أَخْلُفَهُ فِي ذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَنَعَ هُوَ بِهَؤُلَاءِ الْيَتَامَى (۴).

ص: ۲۶۹

۱- ۱. النساء: ۹.

۲- ۲. علل الشرائع ج ۲ ص ۱۶۶.

۳- ۳. ثواب الأعمال ص ۲۰۹.

۴- ۴. ثواب الأعمال ص.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: سماعه گوید شنیدم حضرت فرمود: خدا در خوردن مال یتیم دو عذاب وعده داده است: یکی عذاب آخرت که آتش است و دیگری عذاب دنیایی که می فرماید: «وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُواْ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُواْ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللّهَ وَلْيَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا»، یعنی باین واسطه بترسید که برای فرزندان شما بشود آنچه برای یتیمان انجام دادید. - . همان : ۲۱۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ثو، [ثواب الأعمال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ عَامِرِ بْنِ حَكِيمٍ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: دَخَلْنَا عَلَيْهِ فَابْتَدَأَ فَقَالَ مَنْ أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَنْ يَظْلِمُهُ أَوْ عَلَى عَقِبِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ وَ لْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعافاً خافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَ لْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيداً(۱).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: بر امام صادق علیه السلام وارد شدم، ایشان در ابتدا فرمودند: کسی که مال یتیم را بخورد خداوند ظالمی را بر او یا فرزندانش مسلط می کند، خدای متعال در قرآن می فرماید: «وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُواْ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُواْ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللّهَ وَلْيَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا». - . همان -

**[ترجمه]

«۱۲»

شی، [تفسير العياشي] عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَوْ أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام: إِنَّهُ كانَ حُوباً كَبِيراً(۲) قَالَ علیه السلام هُوَ مِمَّا يَخْرُجُ مِنَ الْأَرْضِ مِنْ أَثْقَالِهَا(۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق یا امام کاظم علیهما السلام در باره این آیه «إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا » - . نساء / ۲ - فرمود: مال یتیم که خورده شده از جمله بارهایی است که از زمین خارج می شود. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۲۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۳»

شی، [تفسير العياشي] عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ هَلْ لَهُ تَوْبَةٌ فَقَالَ يُؤَدِّي إِلَى أَهْلِهِ لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً وَ قَالَ إِنَّهُ كانَ حُوباً كَبِيراً(۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از امام صادق علیه السلام سوال شد: کسی که مال یتیم را خورده است، آیا توبه اش پذیرفته می

شود؟ فرمود: انچه خورده را به اهلش بر می گرداند، خدا می فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا» و نیز: «إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ». - . همان : ۲۱۸ -

**[ترجمه]

أقول

أوردنا كثيرا من الأخبار في باب المعاشره مع اليتامى في كتاب العشره(۵).

**[ترجمه]تعداد زیادی از این روایات را در باب آداب معاشرت با ایتام در کتاب زندگی آوردیم. - . ر.ک ۷۵ : ۱- ۱۵ -

**[ترجمه]

«۱۴»

كِتَابُ الْإِمَامَهِ وَ التَّبْصِرَهِ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ: شَرُّ الْمَآكِلِ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ

۱- ۱. المصدر نفسه ص ۲۱۰ و ص ۲۰ ط حجر.

۲- ۲. النساء: ۲، و في الأصل هاهنا تصحيف.

۳- ۳. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۲۱۷.

۴- ۴. تفسير العيّاشيّ ج ۱ ص ۲۱۸.

۵- ۵. راجع ج ۷۵ ص ۱- ۱۵.

ظُلْماً الْخَبَرَ(۱).

**[ترجمه]کتاب الامامه و التبصره: امام صادق از پدرانش علیهم السلام نقل کرده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بدترین خوردنی ها، خوردن مال یتیم به ستم است. - . کتاب الامامه و التبصره خطی، تمام روایت در جلد ۷۷ به نقل از امالی صدوق آمده است. -

**[ترجمه]

«۱۵»

کا، [الکافی] عَنِ الْعِدَّهِ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ عُثْمَانَ عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَوْعَدَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی مَالِ الْیَتِیمِ بِعُقُوبَتَیْنِ إِحْدَاهُمَا عُقُوبَهُ الْآخِرِ النَّارُ وَ أَمَّا عُقُوبَهُ الدُّنْیَا فَقَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ لْیَخْشَ الَّذِینَ لَوْ تَرَکُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّیَّهً ضِعافاً خافُوا عَلَیْهِمْ یَعْنِی لِیَخْشَ أَنْ أَخْلُفَهُ فِی ذُرِّیَّتِهِ کَمَا صَنَعَ بِهَؤُلَاءِ الْیَتَامَی (۲).

**[ترجمه]کافی: سماعه گوید شنیدم حضرت فرمود: خدا در خوردن مال یتیم دو عذاب وعده داده است: یکی عذاب آخرت که آتش است و دیگری عذاب دنیایی که می فرماید: «وَلْیَخْشَ الَّذِینَ لَوْ تَرَکُواْ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّیَّهً ضِعَافًا خَافُواْ عَلَیْهِمْ»، یعنی بترسد که بر سر فرزندان او بیاید ان ظلمی که در حق یتیمان انجام داده است. - . کافی ۵ : ۱۲۸ -

**[ترجمه]

«۱۶»

کا، [الکافی] عَنِ الثَّلَاثَهِ(۳) عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ عَجْلَانَ أَبِی صَالِحٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ أَکْلِ مَالِ الْیَتِیمِ فَقَالَ هُوَ کَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّ الَّذِینَ یَأْکُلُونَ أَمْوالَ الْیَتامی ظُلْماً إِنَّما یَأْکُلُونَ فِی بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَیَصْلَوْنَ سَعِیراً ثُمَّ قَالَ علیه السلام مِنْ غَیْرِ أَنْ أَسْأَلَهُ مَنْ عَالَ یَتِیماً حَتَّی یَنْقَطِعَ یُتْمُهُ أَوْ یَسْتَغْنِیَ بِنَفْسِهِ أَوْجَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ الْجَنَّهَ کَمَا أَوْجَبَ النَّارَ لِمَنْ أَکَلَ مَالَ الْیَتِیمِ (۴).

**[ترجمه]کافی: از امام صادق علیه السلام درباره خوردن مال یتیم سوال شد، فرمود: همانطور که خداوند فرمود: «إِنَّ الَّذِینَ یَأْکُلُونَ أَمْوَالَ الْیَتَامَی ظُلْمًا إِنَّمَا یَأْکُلُونَ فِی بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَیَصْلَوْنَ سَعِیرًا» سپس بدون آنکه بپرسند فرمود: کسی که سرپرستی یتیمی را به عهده بگیرد تا آنکه بزرگ شود و یا بی نیاز، خداوند بهشت را بر او واجب می کند همانگونه که آتش را بر خورنده مال یتیم واجب کرده است. - . کافی ۵ : ۱۲۸ -

**[ترجمه]

«۱۷»

كا، [الكافی] عَنِ الْعِدَّهِ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِیَادٍ(۵) عَنِ الْبَزَنْطِیِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام عَنِ الرَّجُلِ یَکُونُ فِی یَدِهِ مَالُ الْأَیْتَام فَیَحْتَاجُ إِلَیْهِ فَیَمُدُّ یَدَهُ وَ یَأْخُذُهُ وَ یَنْوِی أَنْ یَرُدَّهُ فَقَالَ لَا یَنْبَغِی لَهُ أَنْ یَأْکُلَ إِلَّا الْقَصْدَ وَ لَا یُسْرِفُ وَ إِنْ کَانَ مِنْ نِیَّتِهِ أَنْ لَا یَرُدَّ عَلَیْهِمْ فَهُوَ بِالْمَنْزِلِ الَّذِی قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ إِنَّ الَّذِینَ یَأْکُلُونَ أَمْوالَ الْیَتامی ظُلْماً(۶).

۱- ۱. کتاب الإمامه و التبصره مخطوط، و الخبر منقول بتمامه فی ج ۷۷ ص ۱۱۴ من أمالی الصدوق.

۲- ۲. الکافی ج ۵ ص ۱۲۸.

۳- ۳. یعنی علیّ بن إبراهیم عن أبیه عن ابن أبی عمیر.

۴- ۴. الکافی ج ۵ ص ۱۲۸.

۵- ۵. ما بین العلامتین ساقط من الأصل.

۶- ۶. الکافی ج ۵ ص ۱۲۸.

**[ترجمه]کافی: از امام موسی بن جعفر علیهما السلام در مورد مردی که مال یتیمانی در دست اوست، سوال شد و این که به آن مال احتیاج پیدا کرده است و از آن برداشته و نیت کرده است که آن را برگرداند. ایشان فرمود: شایسته نیست که از این مال بخورد، مگر با میانه روی و اعتدال، و نباید اسراف کند و اگر نیتش این باشد که آن مال را به یتیمان بازنگرداند، به منزله کسی است که خداوند می فرماید: «إِنَّ الَّذِینَ یَأْکُلُونَ أَمْوَالَ الْیَتَامَی ظُلْمًا ». - . همان -

**[ترجمه]

«۱۸»

کا، [الکافی] عَنْ مُحَمَّدٍ یب (۱)، [تهذیب الأحکام] عَنْ أَحْمَدَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَم عَنِ الْکَاهِلِیِّ قَالَ: قِیلَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّا نَدْخُلُ عَلَی أَخٍ لَنَا فِی بَیْتِ أَیْتَام وَ مَعَهُمْ خَادِمٌ لَهُمْ فَنَقْعُدُ عَلَی بِسَاطِهِمْ وَ نَشْرَبُ مِنْ مَائِهِمْ وَ یَخْدُمُنَا خَادِمُهُمْ وَ رُبَّمَا أُطْعِمْنَا فِیهِ الطَّعَامَ مِنْ عِنْدِ صَاحِبِنَا وَ فِیهِ مِنْ طَعَامِهِمْ فَمَا تَرَی فِی ذَلِکَ فَقَالَ إِنْ کَانَ فِی دُخُولِکُمْ عَلَیْهِمْ مَنْفَعَةٌ لَهُمْ فَلَا بَأْسَ وَ إِنْ کَانَ فِیهِ ضَرَراً فَلَا وَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ وَ إِنْ تُخالِطُوهُمْ فَإِخْوانُکُمْ وَ اللَّهُ یَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ (۲).

**[ترجمه]کافی، تهذیب الاحکام: به امام صادق علیه السلام عرض شد: ما به خانه برادرمان که در خانه اش ایتامی است وارد می شویم، خادمی برای آن یتیمان هست، بر سر سفره ایشان می نشینیم و از آب آنان می نوشیم و خادم آنان نیز به ما خدمت می کند، چه بسا غذایی که در آنجا نزد برادرمان است می خوریم که مقداری ازآن از خود او و مقداری از اموال یتیمان است، حکم آن چیست؟ فرمود: اگر در این رفتن فایده ای برای آنهاست اشکالی ندارد، و اگر ضرر دارد نروید، خداوند می فرماید: «وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُکُمْ وَاللّهُ یَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ» ؛ {و اگر با آنان همزیستی کنید برادران [دینی] شما هستند و خدا تباهکار را از درستکار بازمی شناسد} - . بقره : ۲۲۰ - . - . کافی ۵ : ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۹»

کا، [الکافی] عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ ذُبْیَانَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْمُغِیرَهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ لِیَ ابْنَهَ أَخٍ یَتِیمَهً فَرُبَّمَا أُهْدِیَ لَهَا شَیْ ءٌ فَآکُلُ مِنْهُ ثُمَّ أُطْعِمُهَا بَعْدَ ذَلِکَ شَیْئاً مِنْ مَالِی فَأَقُولُ یَا رَبِّ هَذَا بِهَذَا فَقَالَ لَا بَأْسَ (۳).

**[ترجمه]کافی: راوی گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم: دختر برادری دارم که یتیم است، چه بسا به او هدیه ای می دهم، خودم از آن می خورم سپس از مال خودم به او طعام می دهم ، و می گویم: این در برابر آن. فرمود: اشکالی ندارد. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۰»

يه، [من لا يحضر الفقيه] قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: إِنَّ آكِلَ مَالِ الْيَتِيمِ سَيَخْلُفُهُ وَبَالُ ذَلِكَ فِى الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ أَمَّا فِى الدُّنْيَا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ وَ لْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّهً ضِعافاً خافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَ أَمَّا فِى الْآخِرَهِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً(۴).

**[ترجمه]من لا يحضره الفقيه: امام صادق عليه السلام فرمود:

خورنده مال يتيم دو چيز وبال او در دنيا و آخرت مى شود: در دنيا خداوند مى فرمايد: ««وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُواْ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُواْ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللّهَ» و اما در آخرت مى فرمايد: «إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا». - . من لا يحضره الفقيه ۳ : ۱۰۶ چاپ نجف -

**[ترجمه]

«۲۱»

يب، [تهذيب الأحكام] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِى عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ ظَرِيفٍ

ص: ۲۷۲

۱- ۱. يعنى أن الكلينى روى عن محمّد بن يحيى عن أحمد بن محمّد و الشيخ فى التهذيب روى بإسناده عن أحمد بن محمّد. راجع ج ۶ ص ۳۳۹ من التهذيب ط نجف.

۲- ۲. الكافى ج ۵ ص ۱۲۹، و الآيه فى سوره البقره: ۲۱۹.

۳- ۳. الكافى ج ۵ ص ۱۲۹.

۴- ۴. الفقيه ج ۳ ص ۱۰۶ ط نجف.

عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ (۱)

عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ یَکُونُ لِلرَّجُلِ عِنْدَهُ الْمَالُ إِمَّا بَیْعٌ وَ إِمَّا قَرْضٌ فَیَمُوتُ وَ لَمْ یَقْضِهِ إِیَّاهُ فَیَتْرُکُ أَیْتَاماً صِغَاراً فَیَبْقَی لَهُمْ عَلَیْهِ لَا یَقْضِیهِمْ أَ یَکُونُ مِمَّنْ یَأْکُلُ أَمْوالَ الْیَتامی ظُلْماً قَالَ لَا إِذَا کَانَ نَوَی أَنْ یُؤَدِّیَ إِلَیْهِمْ (۲).

۱- ۱. ما بین العلامتین ساقط من الأصل.

۲- ۲. التهذیب ج ۶ ص ۳۸۴ و فی الفقه الرضوی: أروی عن العالم علیه السلام أنه قال: من أکل من مال الیتیم درهما واحدا ظلما من غیر حقّ یخلده اللّه فی النار. و روی أن أکل مال الیتیم من الکبائر التی أوعد اللّه علیها النار، فان اللّه عزّ و جلّ من قائل یقول:« إِنَّ الَّذِینَ یَأْکُلُونَ أَمْوالَ الْیَتامی ظُلْماً إِنَّما یَأْکُلُونَ فِی بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَیَصْلَوْنَ سَعِیراً» و روی: إیّاکم و أموال الیتامی لا تعرضوا لها و لا تلبسوا بها فمن تعرض لمال الیتیم فأکل منه شیئا فکأنّما أکل جذوه من النار.

**[ترجمه]تهذیب الاحکام: از امام صادق علیه السلام سوال شد درباره مردی که مال مردی دیگر نزد او بوده یا به واسطه فروختن و یا قرض دادن پس صاحبش بمیرد قبل از ان که ان مرد مالش را به او بدهد. پس ان مرد یتیمان صغیری باقی گذارده است که این مال از ان یتیمان و بر عهده او است لیکن او نمی پردازد. آیا او از کسانی است که اموال یتیمان را به ستم می خورد؟ فرمود: نه، وقتی که نیتش این باشد که مال را به ایشان بدهد. - . تهذیب ۶ : ۳۸۴، و نیز در فقه الرضا روایت شده که امام رضا علیه السلام فرمود: کسی که از سر ظلم و به ناحق یک درهم از مال یتیم را بخورد، خداوند او را درآتش جهنم جاودانه می کند.

روایت شده خوردن مال یتیم از گناهان کبیره است که خداوند برای آنها وعده آتش داده است و خداوند عز و جل می فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا».

و نیز روایت شده: مراقب باشید نسبت به اموال ایتام که به آن تعرض نکنید و از آنها لباس نپوشید، کسی که چنین کند و چیزی از آن را بخورد مثل آن است که شعله ای از آتش را خورده باشد. -

**[ترجمه]

باب ۱۰۴ من أحدث حدثا أو آوى محدثا و معناه

روايات

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ ابْنِ طَرِيفٍ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عليهما السلام قَالَ: وُجِدَ فِي غِمْدِ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله صَحِيفَةٌ مَخْتُومَةٌ(۱)

فَفَتَحُوهَا فَوَجَدُوا فِيهَا أَنَّ أَعْتَى

ص: ۲۷۴

۱- ۱. هذه الصحيفه رواها في مشكاه المصابيح ص ۲۳۸، و قال: متفق عليه، و لفظه عن عليّ عليه السلام قال: ما كتبنا عن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله الا القرآن و ما في هذه الصحيفه قال: قال رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله: المدينه حرام ما بين عير الى ثور فمن أحدث حدثا فيها أو آوى محدثا فعليه لعنه اللّه و الملائكه و الناس أجمعين، لا- يقبل منه صرف و لا- عدل، ذمه المسلمين واحده يسعى بها أدناهم، فمن أخفر مسلما فعليه لعنه اللّه و الملائكه و الناس أجمعين لا يقبل منه صرف و لا عدل، و من والى قوما بغير اذن مواليه فعليه لعنه اللّه و الملائكه و الناس أجمعين لا يقبل منه صرف و لا عدل. قال: و في روايه لهما: من ادّعى الى غير أبيه أو تولى غير مواليه فعليه لعنه اللّه و الملائكه و الناس أجمعين لا يقبل منه صرف و لا عدل. و هكذا وقع في أحاديثنا تقييد ذلك بالمدينه كما في الكافي ج ۴ ص ۵۶۵ ج ۷ ص ۲۷۵، دعائم الإسلام ج ۱ ص ۲۹۵، معاني الأخبار: ۲۶۴،

التهذيب ج ١٠ ص ٢١۶ و ننقل هنا لفظ المعانى لعدم اخراجه فى هذا الباب قال: حدّثنا أبى- رحمه اللّه- قال: حدّثنا سعد بن عبد اللّه، عن إبراهيم بن مهزيار، عن أخيه عن الحسين بن سعيد، عن صفوان بن يحيى؛ عن جميل بن دراج عن أبى عبد اللّه عليه السلام قال: سمعته يقول: لعن رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله من أحدث فى المدينه حدثا أو آوى محدثا قلت: و ما ذلك الحدث؟ قال: القتل. و روى فى المعانى ص ٣٧٩ عن ابن الوليد عن ابن أبان؛ عن الحسين بن سعيد عن فضاله عن أبان عن إسحاق بن إبراهيم الصيقل قال، قال أبو عبد اللّه عليه السلام : وجد فى ذؤابه سيف رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله صحيفه فإذا فيها مكتوب: بسم اللّه الرحمن الرحيم ان أعتى الناس على اللّه يوم القيامه من قتل غير قاتله؛ و من ضرب غير ضاربه، و من تولى غير مواليه فهو كافر بما أنزل اللّه تعالى على محمّد صلّى اللّه عليه و آله؛ و من أحدث حدثا أو آوى محدثا لم يقبل اللّه تعالى منه يوم القيامه صرفا و لا عدلا؛ قال: ثم قال: تدرى ما يعنى بقوله« من تولى غير مواليه»؟ قلت: ما يعنى به؟ قال: يعنى أهل الدين.

النَّاسِ الْقَاتِلُ غَيْرَ قَاتِلِهِ وَ الضَّارِبُ غَيْرَ ضَارِبِهِ وَ مَنْ أَحْدَثَ حَدَثاً أَوْ آوَى مُحْدِثاً فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَهِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفاً وَ لَا عَدْلًا وَ مَنْ تَوَلَّى إِلَى غَيْرِ مَوَالِيهِ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام باقر از پدرش علیهما السلام نقل کرد که در غلاف شمشیر پیامبر نامه ممهوری یافت شد که وقتی آن را باز کردند در آن نوشته بود: سرکش ترین مردم: قاتل کسی که او قصد کشتن او را نداشته ، ضارب کسی که او قصد زدن او را نداشته ، کسی که حدثی در دین ایجاد کند ویا به چنین کسی پناه بدهد ، لعنت خدا و فرشتگان و همه مردم بر او باد. خداوند از او هیچ عمل نیکی رانمی پذیرد. هر کس غیر موالی حقیقی خود را دوست داشته باشد به حتم به آنچه بر پیامبر نازل شده، کافر شده است. - . قرب الاسناد : ۶۷ چاپ نجف -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسناد] عَنِ ابْنِ طَرِيفٍ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله سُئِلَ عَمَّنْ أَحْدَثَ حَدَثاً أَوْ آوَى مُحْدِثاً مَا هُوَ فَقَالَ مَنِ ابْتَدَعَ بِدْعَةً فِي الْإِسْلَامِ أَوْ مَثَّلَ بِغَيْرِ حَدٍّ أَوْ مَنِ انْتَهَبَ نُهْبَةً يَرْفَعُ الْمُسْلِمُونَ إِلَيْهَا أَبْصَارَهُمْ أَوْ يَدْفَعُ عَنْ صَاحِبِ الْحَدَثِ أَوْ يَنْصُرُهُ أَوْ يُعِينُهُ (۲).

**[ترجمه]قرب الاسناد: از پیامبر صلی الله علیه و آله در باره کسی که خرابکاری کند و کسی که پناهش دهد سوال شد، فرمود: کسی که در اسلام بدعتی ایجاد کند یا به غیر حد مثله کند و یا کسی که چنان غارت کند که مسلمانان را متوجه خود کرده باشد ، یا از کسی که چنین کارهایی کرده دفاع می کند یا کمک و یاریش می دهد. - . همان : ۵۰ چاپ سنگی و چاپ نجف : ۶۷ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَخِيهِ علیه السلام قَالَ: ابْتَدَرَ النَّاسُ إِلَى قِرَابِ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بَعْدَ مَوْتِهِ فَإِذَا صَحِيفَةٌ صَغِيرَةٌ وَجَدُوا فِيهَا مَنْ آوَى مُحْدِثاً فَهُوَ كَافِرٌ وَ مَنْ تَوَلَّى غَيْرَ مَوَالِيهِ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ مِنْ أَعْتَى النَّاسِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ قَتَلَ

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۶۷ ط نجف.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۵۰ ط حجر و ص ۶۷ ط نجف.

غَيْرَ قَاتِلِهِ أَوْ ضَرَبَ غَيْرَ ضَارِبِهِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: امام کاظم علیه السلام فرمود: بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله، مردم برای غلاف شمشیر حضرت مبادرت کردند، نامه کوچکی را در آن یافتند که در آن نوشته بود: کسی که خرابکاری را پناه دهد، کافر است. کسی که غیر موالیانش را دوست بدارد لعنت خدا بر او باد. از سرکش ترین مردم بر خدای عز و جل کسی است که قاتل کسی که نباید کشته می شد باشد و ضارب کسی که نباید زده می شد باشد. - . همان : ۱۴۹ -

**[ترجمه]

أقول

قد أوردناه بأسانيد أخرى فی أبواب المواعظ(۲) و فی كتاب الإمامه.

**[ترجمه]با اسناد دیگری در کتاب مواعظ - . ر.ک ۷۷ : ۱۱۹ و ۱۲۰ -

و کتاب امامت آوردیم.

**[ترجمه]

«۴»

مع، [معانی الأخبار] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَعَنَ اللَّهُ مَنْ أَحْدَثَ حَدَثاً أَوْ آوَى مُحْدِثاً قُلْتُ وَ مَا الْحَدَثُ قَالَ مَنْ قَتَلَ (۳).

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۱۴۹.

۲- ۲. راجع ج ۷۷ ص ۱۱۹- ۱۲۰.

۳- ۳. معانی الأخبار ص ۳۸۰؛ و رواه بهذا الاسناد فی ثواب الأعمال ص ۲۴۸ و ۲۴۹ و لفظه كالمتن؛ و فی العيون ج ۱ ص ۳۱۳ و فيه« قلت: و ما الحدث؟ قال: القتل». و فی المعانی ص ۲۶۵ عن أبی نصر محمّد بن أحمد بن تميم؛ عن أبی لبيد محمّد ابن إدريس الشامیّ عن إسحاق بن إسرائيل عن سيف بن هارون البرجمی عن عمرو بن قيس الملائی عن أميّه بن زيد القرشیّ قال: قال رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله: من أحدث حدثا أو آوى محدثا فعليه لعنه اللّه و الملائكه و الناس أجمعين لا يقبل منه عدل و لا صرف يوم القيامه. فقيل: يا رسول اللّه ما الحدث؟ قال صلی الله علیه و آله : من قتل نفسا بغير نفس أو مثل مثله بغير قود أو ابتدع بدعه بغير سنه أو انتهب نهبه ذات شرف. قال: فقيل: ما العدل يا رسول اللّه؟ قال صلی الله علیه و آله الفديه؛ قال: فقيل: ما الصرف يا رسول اللّه؟ قال التوبه.

**[ترجمه]معانی الاخبار: از امام رضا علیه السلام روایت شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدا لعنت کند کسی که حدثی انجام دهد یا او را پناه دهد، سوال شد: حدث چیست؟ فرمود: کسی که قتل انجام دهد. - . معانی الاخبار : ۳۸۰، با همین سند در ثواب الاعمال : ۲۴۸ و ۲۴۹ آمده و نیز در عیون اخبار الرضا ۱ : ۳۱۳ که در آنجا آمده: گفتم: حدث چیست؟ فرمود: قتل.

در معانی الاخبار : ۲۶۵ با سند دیگری آمده رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسی که حدثی انجام دهد یا کسی که پناهش دهد لعنت خدا و ملائکه و همه مردم بر اوست، و در روز قیامت عدل و صرف از او قبول نمی شود.

سوال شد: ای رسول خد حدث چیست؟ فرمود: اگر کسی را به ناحق بکشد یا او را مثله کند بدون قصاص، یا بدعتی که در سنت نیست بیاورد و یا انسان شریفی را غارت کند.

سوال شد: ای رسول خدا، عدل چیست؟ فرمود: فدیه، سوال شد: صرف چیست؟ فرمود: توبه. -

**[ترجمه]

باب ۱۰۵ التطلع فی الدور

روایات

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُوسَی عَنْ غِیَاثِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی کَرِهَ لِی سِتَّ خِصَالٍ وَ کَرِهْتُهُنَّ لِلْأَوْصِیَاءِ مِنْ وُلْدِی وَ أَتْبَاعِهِمْ مِنْ بَعْدِی الْعَبَثَ فِی الصَّلَاهِ وَ الرَّفَثَ فِی الصَّوْمِ وَ الْمَنَّ بَعْدَ الصَّدَقَهِ وَ إِتْیَانَ الْمَسَاجِدِ جُنُباً وَ التَّطَلُّعَ فِی الدُّورِ وَ الضَّحِکَ بَیْنَ الْقُبُورِ(۱).

ل، [الخصال] عن العطار عن سعد عن الخشاب عن غیاث بن إبراهیم عن إسحاق بن عمار عنه علیه السلام: مثله (۲) سن، [المحاسن] أبی عن محمد بن سلیمان عن أبیه عن الصادق علیه السلام: مثله (۳).

**[ترجمه]امالی: رسول خدا «ص» فرمود براستی خدای تبارك و تعالی شش خصلت را برایم بد داشت و من هم برای اوصیاء از فرزندانم و پیروانم پس از خودم بد دارم: بازی در نماز، جماع در روزه، منت پس از صدقه، جنب رفتن در مساجد، سرك کشیدن در خانه ها، خنده میان گورها. - . امالی صدوق : ۳۸ -

خصال - . خصال ۱ : ۱۵۹ - ،

محاسن: مانند این حدیث را نقل کرده اند. - . محاسن : ۱۰ -

**[ترجمه]

«۲»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ ابْنِ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ هَاشِمٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ الْقُرَشِيِّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ الْبَصْرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَرِهَ لَكُمْ أَيَّتُهَا الْأُمَّةُ أَرْبَعاً وَ عِشْرِينَ خَصْلَةً وَ نَهَاكُمْ عَنْهَا كَرِهَ لَكُمُ الْعَبَثَ فِي الصَّلَاةِ وَ كَرِهَ الْمَنَّ فِي الصَّدَقَةِ وَ كَرِهَ الضَّحِكَ بَيْنَ الْقُبُورِ وَ كَرِهَ التَّطَلُّعَ فِي

ص: ۲۷۷

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۳۸.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۵۹.

۳- ۳. المحاسن ص ۱۰، و فی الأصل رمز الخصال و هو سهو.

الدُّورِ الْخَبَرَ (۱).

ل، [الخصال] عن أبيه عن سعد: مثله (۲).

**[ترجمه]امالی: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود ای امت من خدای تبارك و تعالی مكروه داشته برای شما بیست و چهار خصلت را و شما را از آن نهی كرده است: بازی در نماز، منت نهادن در صدقه، خنده میان گورها و سرك كشیدن در خانه ها... . - . امالی صدوق : ۱۸۱ ، روایت كامل در جلد ۸۶ آمده است. -

خصال: مانند این روایت را نقل كرده است. - . خصال ۲ : ۱۰۲ -

**[ترجمه]

«۳»

لی، [الأمالی] للصدوق فِی مَنَاهِی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله: أَنَّهُ نَهَی أَنْ یَطَّلِعَ الرَّجُلُ فِی بَیْتِ جَارِهِ (۳).

**[ترجمه]امالی: در مناهی پیامبر صلی الله علیه و آله آمده است، كه حضرت سرك كشیدن در خانه همسایه را نهی كرده است. - . امالی صدوق : ۲۵۶ در حدیث -

**[ترجمه]

«۴»

ع، [علل الشرائع] ب، [قرب الإسناد] عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ قَالَ أَبِی علیه السلام قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: بَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی بَعْضِ حُجَرِ نِسَائِهِ وَ بِیَدِهِ مِدْرَاةٌ(۴)

فَاطَّلَعَ رَجُلٌ مِنْ شَقِّ الْبَابِ (۵) فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَوْ كُنْتُ قَرِیباً مِنْكَ لَفَقَأْتُ بِهَا عَیْنَكَ (۶).

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۱۸۱، و الخبر بتمامه فی ج ۷۶ ص ۳۳۷- ۳۳۸.

۲- ۲. الخصال ج ۲ ص ۱۰۲.

۳- ۳. أمالی الصدوق ص ۲۵۶ فی حدیث.

۴- ۴. المدراه: شی ء كالقرن یعمل من حدید أو خشب علی شكل سن من أسنان المشط أطول منه یسرح به الشعر الملبد، و قد یستعمله من لا مشط له، ذكره الجزریّ فی النهایه. أقول: و بمعناه المدری و المدریه.

۵- ۵. الرجل هو الحكم بن أبی العاص بن أمیّه بن عبد شمس بن عبد مناف القرشیّ الاموی، أبو مروان بن الحكم، عم عثمان

بن عفان، و هو الـذى نفاه و طرده رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله من المـدينه الى الطائف فرده عثمان فى خلافته و آواه. و كان السبب فى ذلك تطلعه حجره رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله قال فى الإصابه روى الفاكهى من طريق حماد بن سلمه حدّثنا أبو سنـان عن الزهرى و عطاء الخراسانىّ أن أصـحاب النبىّ صلّى اللّه عليه و آله دخلوا عليه و هو يلعن الحكم بن أبى العاص فقالوا: يـا رسول اللّه ما له؟ قال: « دخل علىّ شق الجـدار و أنا مع زوجتى فلانه فكلـح فى وجهى» فقالوا: أ فلا نلعنه نحن؟ قال: لا، كأنى انظر الى بنيه يصـعدون منبرى و ينزلونه» الحديث. و قال ابن الأثير: روى فى نفيه و لعنه أحاديث كثيره لا حاجه الى ذكرها الا أن الامر المقطوع به أن النبىّ صلّى اللّه عليه و آله مع حلمه و اغضائه على ما يكره ما فعل به ذلك الا لامر عظيم.

۶- ۶. قرب الإسناد ص ۱۵ ط نجف و ص ۱۰ ط حجر.

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله در اتاق یکی از زنانش بود، و در دستش شانه ای بود، مردی از درز در سرک کشید - . او حکم بن ابو العاص پدر مروان بن حکم، عموی عثمان بن عفان بود که پیامبر صلی الله علیه و آله او را از مدینه به طائف تبعید کرد و عثمان در دوران خلافتش او را بازگرداند.

سبب این مر آن بود که در اتاق پیامبر سرک کشید. در الاصابه آمده: اصحاب نزد پیامبر آمدند و دیدند که حضرت حکم را لعنت می کند، پرسیدند: ای رسول خدا چه شده؟ فرمود: از شکاف دیوار نگاه می کرد در حالی که من و همسرم بودیم و برای من اخم کرد. گفتند: آیا ما هم او را نفرین کنیم؟ فرمود: نه، انگار می بینم که فرزندانش روی منبر من بالا ـ می رود و پایینشان می کشند.

ابن اثیر گفته: در نفی و نفرین او احادیث فراوانی است که نیازی به ذکر آنها نیست و این ماجرا قطعی است که، پیامبر با آن شکیبایی و چشم پوشی چرا چنین کرده پس امر بزرگی رخ داده است. - ، حضرت به او فرمود: اگر نزدیک بودی با این شانه چشمت را از کاسه در می آوردم. - . قرب الاسناد : ۱۵ چاپ نجف و چاپ سنگی : ۱۰ -

**[ترجمه]

«۵»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ ابْنِ بُشْرَانَ عَنِ الرَّزَّازِ عَنْ سَعْدِ بْنِ نَصْرٍ عَنْ سُفْیَانَ بْنِ عُیَیْنَهَ عَنِ الزُّهْرِیِّ سَمِعَ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِیَّ یَقُولُ: اطَّلَعَ رَجُلٌ مِنْ جُحْرٍ فِی حُجْرَهِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ مَعَهُ مِدْرًی یَحُکُّ بِهَا رَأْسَهُ فَقَالَ لَوْ أَنِّی أَعْلَمُ أَنْ تَنْتَظِرَ لَطَعَنْتُ بِهِ فِی عَیْنِکَ إِنَّمَا جُعِلَ الِاسْتِئْذَانُ مِنْ أَجْلِ النَّظَرِ(۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: راوی گوید: مردی از سوراخ اتاق پیامبر صلی الله علیه و آله سرک کشید، در دست پیامبر شانه ای بود و سرش را شانه می زد. فرمود: اگر می دانستم که نگاه می کند، شانه را در چشمش فرو می کردم، اذن خواستن برای ورود به منزل به دلیل نگاه قرار داده شده است. - . امالی طوسی ۲ : ۱۲ -

**[ترجمه]

«۶»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام]: مَنِ اطَّلَعَ فِی دَارِ قَوْمٍ رُجِمَ فَإِنْ تَنَحَّی فَلَا شَیْ ءَ عَلَیْهِ فَإِنْ وَقَفَ فَعَلَیْهِ أَنْ یُرْجَمَ فَإِنْ أَعْمَاهُ أَوْ أَصَمَّهُ فَلَا دِیَهَ لَهُ (۲).

**[ترجمه]فقه الرضا: اگر کسی در خانه ای سرک بکشد سنگ به سویش پرت می شود، اگر برگشت که هیچ. اگر ماند و ادامه داد سنگسار می شود و اگر کور یا کر شد، دیه ندارد. - . فقه الرضا : ۴۲ -

**[ترجمه]

«۷»

ختص، [الإختصاص] عَنْ أَبِی أَیُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنِ اطَّلَعَ عَلَی مُؤْمِنٍ فِی مَنْزِلِهِ فَعَیْنَاهُ مُبَاحَتَانِ لِلْمُؤْمِنِ فِی تِلْکَ الْحَالِ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: از امام باقر علیه السلام نقل شده که فرمود: اگر کسی در خانه مؤمنی سرک بکشد، چشمانش برای مؤمن در آن حال حلال می شود. - . اختصاص : ۲۵۹ -

**[ترجمه]

«۸»

نوادر الراوندی (۴)،.

ص: ۲۷۹

۱- ۱. أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۱۲.

۲- ۲. فقه الرضا ص ۴۲.

۳- ۳. الاختصاص: ۲۵۹.

۴- ۴. کذا فی الأصل.

**[ترجمه]نوادر راوندی

**[ترجمه]

باب ۱۰۶ التعرب بعد الهجره

روایات

«۱»

مع، [معانی الأخبار] عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ حُذَیْفَهَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام (۱) قَالَ: التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَهِ التَّارِکُ لِهَذَا الْأَمْرِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ (۲).

**[ترجمه]معانی الاخبار: از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: تعرب بعد از هجرت، ترک کننده ولایت است بعد از شناخت آن. - . معانی الاخبار : ۲۶۵ -

**[ترجمه]

«۲»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ الْغَضَائِرِیِّ عَنِ الصَّدُوقِ عَنِ ابْنِ الْوَلِیدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ مَعاً عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنِ ابْنِ حَازِمٍ وَ عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنِ ابْنِ حَازِمٍ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَا تَعَرُّبَ بَعْدَ الْهِجْرَهِ وَ لَا هِجْرَهَ بَعْدَ الْفَتْحِ الْخَبَرَ(۳).

۱- ۱. فی المصدر: قال سمعت أبا عبد اللّه علیه السلام .

۲- ۲. معانی الأخبار ص ۲۶۵.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۳۷ فی حدیث.

**[ترجمه]امالی طوسی: امام صادق از پدرانش علیهم السلام نقل کرد که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بادیه نشینی بعد از هجرت روا نیست و هجرت بعد از فتح مکه واجب نیست. - . امالی طوسی ۲ : ۳۷ در حدیث -

**[ترجمه]

باب ۱۰۷ عمل الصور و إبقاؤها و اللعب بها

الآیات

السبأ: يَعْمَلُونَ لَهُ ما يَشاءُ مِنْ مَحارِيبَ وَ تَماثِيلَ (۱).

ص: ۲۸۱

۱- ۱. السبأ: ۱۲، قال الطبرسیّ: یعنی بالتماثیل صورا من نحاس و شبه و زجاج و رخام، کانت الجن تعملها؛ ثم اختلفوا فقال بعضهم: کانت صورا للحیوانات؛ و قال آخرون: کانوا یعملون صور السباع و البهائم علی کرسیه لیکون أهیب له. فذکروا أنهم صوروا أسدین أسفل کرسیه و نسرین فوق عمودی کرسیه، فکان إذا أراد أن یصعد الکرسیّ؛ بسط الأسدان ذراعیهما؛ و إذا علا علی الکرسیّ نشر النسران أجنحتهما؛ فظللاه من الشمس. قال الحسن: و لم تکن یومئذ التصاویر محرمه و هی محظوره فی شریعه نبیّنا صلی الله علیه و آله فانه قال: لعن اللّه المصورین؛ و یجوز أن یکره ذلک فی زمن دون زمن؛ و قد بین اللّه سبحانه أن المسیح کان یصور بأمر اللّه من الطین کهیئه الطیر. و قال ابن عبّاس: کانوا یعملون صور الأنبیاء و العباد فی المساجد لیقتدی بهم، و روی عن الصادق علیه السلام أنه قال: و اللّه ما هی تماثیل النساء و الرجال؛ و لکنه تماثیل الشجر و ما أشبهه. أقول ظاهر لفظ التماثیل: هو تصویر الصور من الإنسان و الحیوان ذات أبعاد ثلاثه- و تسمیه العامّه الیوم مجسمه- و لم یذکر فی القرآن الکریم الا مرتین: ثانیهما قوله تعالی حکایه عن إبراهیم علیه السلام « إِذْ قالَ لِأَبِيهِ وَ قَوْمِهِ ما هذِهِ التَّماثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَها عاكِفُونَ- الی أن قال: وَ تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ * فَجَعَلَهُمْ جُذاذاً»(الأنبیاء- ۵۲- ۵۸). و لا ریب أن التماثیل التی کانوا یعبدونها- و عبر عنها ثانیا بالاصنام و جعلها جذاذا- لیس الا المجسمه؛ و لا معنی لان یکون التماثیل فی آیه بمعنی تصویر المجسمه؛ و فی الأخری بمعنی نقش الصور أو مجسمه الاشجار. مع أن الأول و هو أن یکون المراد بالتماثیل نقش الصور؛ لا یناسب قوله:« يَعْمَلُونَ لَهُ ما يَشاءُ مِنْ مَحارِيبَ وَ تَماثِيلَ وَ جِفانٍ كَالْجَوابِ وَ قُدُورٍ راسِياتٍ» فان التماثیل عد من معمولاتهم فی مقابل المحاریب و الجفان و القدور، فإذا کانت التماثیل هی النقوش فی تلک المعمولات لم یحسن عدها علی حده. و أمّا المعنی الثانی و هو أن یکون المراد بالتماثیل مجسمه الاشجار، کما روی فی أخبار ضعاف؛ فهو غیر معهود و لا مطلوب؛ فان تصویر الاشجار مجسمه بید الجن و الشیطان، و نصبها فی الجنان و البساتین، عمل لغو بعد ما یقدر کل أحد علی عمل الجنان الحقیقی باذن اللّه تعالی و انما کان المطلوب لسلیمان و قد سمی حشمه اللّه بناء ما لا یقدر علیه أحد غیره، لکون الجن و الشیاطین أعوانه و عملته. قال اللّه عزّ و جلّ« وَ حُشِرَ لِسُلَيْمانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ الطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ * حَتَّى إِذا أَتَوْا عَلى وادِ النَّمْلِ الی أن قال- فَتَبَسَّمَ ضاحِكاً مِنْ قَوْلِها وَ قالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَ عَلى والِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صالِحاً تَرْضاهُ» لما رأی حشمته و شوکته التی أعطاها اللّه و لم یعطها أحدا غیره، خلد فی باله أن یبنی بیتا للّه ذا حشمه و شوکه لا یقدر علی ایجاده غیره، شکرا لما وهبه من الملک الذی لا ینبغی لاحد من بعده. و لذلک سأل اللّه عزّ و جلّ أن یوزعه فی

الدنيا و يكف عنه الموت و المرض و كل ما يشغله عن بناء البيت حتّى يفرغ و ينجز ما جعله على نفسه، فشرع فى بناء البيت المقدس: فجمع الشياطين و أرسل فرقه فى تحصيل الرخام و المها الابيض الصافى من معادنه. و فرقه يستخرجون الذهب و اليواقيت من معادنها، و فرقه يقلعون الجواهر و الاحجار من أماكنها، و فرقه يأتون بالدرر من البحار، ثمّ أمرهم بنحت الاحجار أساطين و ألواحا و معالجه تلك الجواهر و اللآلى بأقدار هندسيه كالمثمن و المسدس و غير ذلك، و بنى المسجد الأعظم بألوان الرخام و عمده بأساطين المها و سقفه بألواح الجواهر، و فضض سقوفه و حيطانه باللآلى و اليواقيت و الدرر. و ممّا عملت الشياطين فى تلك الابنيه المحاريب و هى جمع المحراب بمعنى الغرفه العاليه كالقصر، و لا يسمى الغرفه محرابا الا إذا كان فى الطبقه العاليه: الثانيه أو الثالثه و أكثر، اذا قدروا عليه، فالمراد بالمحاريب الغرف فوق الغرف، و منه يظهر أن البيت المقدس و هو نفس المسجد، كان ذا طبقات عاليه بعضها فوق بعض و لم تكن العامّه تقدر على ذلك؛ و لا شاهدوه. و ممّا عملت الشياطين فى تلك الابنيه نحت الرخام و سائر الاحجار الكريمه بصوره الحيوانات ذوات الأرواح و تمثيلها بصوره مهيبه، و استعمالها فى قواعد البيت، كأن ترى أسطوانه على صوره إنسان عجيب الخلقه، واضعا قدميه على ظهر أسد معموله من الرخام كأنّه قاعده البيت، و رافعا على رأسه قاعده من قواعد الغرف العاليه، و هكذا. و ممّا عملت الشياطين فى حوائج ذلك البيت المقدس نحت الجفان و هى من عظمتها كالجواب و قدور كبيره لا يقدر على حملها أحد، راسيات، فقال عزّ و جلّ حينذاك« اعْمَلُوا آلَ داوُدَ» فى بناء البيت و تمامه و أنجزوا ما جعلتم على أنفسكم« شُكْراً» لما وهبتكم من الملك الذى لا ينبغى لاحد من بعدكم، فقد أوزعتكم و أمهلتكم لبناء هذا البيت كما سألتمونى،« وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبادِيَ الشَّكُورُ». « فَلَمَّا قَضَيْنا عَلَيْهِ الْمَوْتَ» و لم يتم بعد تزيين البيت، قبضناه متكئا على منسأته قائما كانه حىّ ينظر الى عمله الشياطين و الجن، و لما تمّ البناء و التزيين، و حقّ القول فى ايزاعه و امهاله« ما دَلَّهُمْ عَلى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ، فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كانُوا. يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ ما لَبِثُوا فِي الْعَذابِ الْمُهِينِ». فالآيات الشريفه بنفسها تنص على أن الجن كانوا يعملون التماثيل فى بناء البيت المقدس، و لا معنى لاستعمالها فى البيت الا كما ذكرناه، و هو المعهود من بناء السلاطين بعده، و الروايات الوارده فى ذلك، تؤيد هذا المعنى أيضا. و أمّا أنّه كيف جاز عمل الصور؟ فالمسلم من الآيات الشريفه التى تبحث عن ذلك، أن التماثيل إذا نصبت للعباده و عكف الناس على عبادتها و خلقوا لذلك افكا، فهى صنم و وثن، كما عرفت فى قوله تعالى« ما هذِهِ التَّماثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَها عاكِفُونَ» و قوله بعده« تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ * فَجَعَلَهُمْ جُذاذاً» فاذا كانت التماثيل منصوبه للعباده، يجب كسرها متابعه لإبراهيم خليل اللّه و ان كانت أعيانها مملوكه للغير، منصوبه فى بيت لهم، و انما يذكره اللّه عزّ و جلّ و يطرى على فعله ذلك لانه مرضى للّه عزّ و جلّ مطلوب له من العباد، فإذا وجب كسرها- و ان كانت اعيانها مملوكه للغير- فالمنع من نحتها و عملها أيضا واجب ضرورى. و ما روى عن النبىّ صلّى اللّه عليه و آله أنّه كان يأمر سراياه بأن يكسروا التماثيل و يمحو نقوشها من المعابد، وجهه أن التماثيل الموجوده عند العرب لم تكن منصوبه الا للعباده، فكان الواجب كسرها لمن ظفر عليها. و أمّا نحتها و تصويرها لا للعباده، كما فعل ذلك سليمان بن داود عليه السلام فجعلها فى خدمه بيت اللّه المقدس، و معرض الهوان و الذل و العبوديه للّه عزّ و جلّ بعد ما كانت تعمل عند الوثنيين للعباده و يألهون إليها فى حوائجهم، فقد كان أمرا مستحسنا مرضيا للّه عزّ و جلّ و الا لم يقبله اللّه عزّ و جلّ شكرا لما أنعم عليه من الملك، و لم يأمر به فى قوله:« اعْمَلُوا آلَ داوُدَ شُكْراً» و لم يمدحه بقوله:« وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبادِيَ الشَّكُورُ» فمن فعل كما فعل إبراهيم الخليل بالتماثيل المنصوبه للعباده، ففعله ممدوح: و من فعل فعل سليمان حشمه اللّه فعمل مثل آلهه الوثنيين، و جعلها ذليلا مهانا داخل الحيطان و على رءوسهم ثقل قباب بيت اللّه، فهو مستحسن. و لكن فى دين النبىّ محمد صلى الله عليه و آله لا مساغ لبناء بيت كذلك، لما نهى عن تذهيب المساجد و تزويقها، بل نهى عن السقوف المعموله بالطين، بل و رفع حيطانها أزيد من القامه كما نبى صلى الله عليه و آله مسجده بالمدينه و قال: عريش كعريش موسى، فلا وجه

فى دين النبىّ صلّى اللّه عليه و آله و سنته لعمل الصور، و كان عملها مكروها، و تزويق حيطان البيوت بها خلودا الى الأرض و زخرفها و زبرجها، و أمّا نصبها فى الاسواق و داخل البيوت، فهو يزيد فى الكراهه، لانه تشبه بعبده الأصنام و لا حول و لا قوه الا باللّه.

lt;meta info="- «يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِن مَّحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ»

- {[آن متخصصان] برای او هر چه می خواست از نمازخانه ها و مجسمه ها می ساختند} - . سبأ : ۱۳ ، طبرسی گفته: یعنی مجسمه های طراحی شده از مس و مانند آن و شیشه و مرمر، که جن آنها را می ساخته، بعضی گفته اند: اشکال حیوانات بوده و دیگران گفته اند: اشکال حیوانات درنده و اهلی را بر تخت سلیمان می ساختند تا برای او هیبت بیشتری بوده باشد.

یادآور شده اند تصویر دو شیر را در بخش زیرین آن و نسرین را بالای دو پایه آن طراحی کرده بودند. وقتی می خواست روی کرسی بنشیند، شیرها دستهایشان را باز می کردند و وقتی روی آن می نشست نسرین ها بال هایشان را می گشودند و برای نور خورشید سایه درست می کردند.

حسن گفته: در آن زمان آن تصاویر حرام نبود و در زمان شریعت پیامبر ما از آن نهی شد، زیرا پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند تصویرگران را لعنت کند، و می شود که در زمانی مکروه ودر زمانی دیگر غیر مکروه باشد، چرا که خداوند سبحان بیان فرمود که مسیح علیه السلام به امر او از خاک طرحی از پرنده درست کرد.

ابن عباس گفت: آنها تصاویر و مجسمه انبیا و بندگان نیک را در مساجد درست می کردند تا به آنها اقتدا کنند. از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: به خدا قسم، مجسمه زنان و مردان نبود لکن طرح درخت و شبه آن بود.

می گویم: ظاهر لفظ تماثیل یعنی تصویر اشکالی از انسان و حیوان که دارای ابعاد سه گانه بود – که امروزه مردم به آن مجسمه می گویند- و در قرآن دوبار ذکر شده است؛ دومین آن سخن خدا در داستان ابراهیم علیه السلام می باشد که فرمود: «اذ قال لابیه و قومه ما هذه التماثیل التی انتم لها عاکفون – تا جایی که می فرماید: و تالله لاکیدن اصنامکم بعد ان تولوا مدبرین*فجعلهم جذاذا» (انبیا / ۵۲ – ۵۸)

تردیدی نیست تماثیلی که آنها می پرستیدند – و به آنها بت می گفتند و حضرت ابراهیم انها را خورد کرد - چیزی جز مجسمه نبود. و معنا ندارد که تمثال در آیه ای به معنی تصویر مجسمه، و در آیه دیگر به معنی نقش و طرح تصویرها یا مجسمه درختان باشد.

علاوه بر ان، معنای اول و اینکه مراد از تمثال، نقش تصاویر باشد، مناسب این آیه «یعملون له ما یشاء من محاریب و تماثیل و جفان کالجواب و قدور راسیات» نیست، تماثیل از دست ساخته های ایشان شمرده شده است در کنار محراب ها و جفان و قدور ، و اگر تمثیل همان نقش ها باشد، نیکو نیست که جداگانه شمرده شود .

اما معنای دوم و اینکه به معنای مجسمه درختان باشد، همانطور که در اخبار ضعیفی آمده است، این شناخته شده و مطلوب نیست. چون ساختن مجسمه درختان به دست جن و شیطان و نصب ان در باغ ها و بستان ها ، کاری لغو است بعد از انکه هر کسی به اذن خدا قادر بر ایجا باغ حقیقی است، بنابراین مطلوب و مناسب برای سلیمان که حشمه الله نام گرفته بود ساختن چیزی است که از کس دیگری برنمی آید زیرا جنیان و شیاطین از کارگزاران او هستند.

خداوند عزّوجل می فرماید: «و حشر لسلیمان جنوده من الجن و الانس فهم یوزعون* حتی اذا أتوا علی واد النمل - تاجایی که می فرماید: فتبسم ضاحکا من قولها و قال رب اوزعنی ان اشکر نعمتک التی انعمت علی و علی والدی و ان اعمل صالحا ترضاه»، وقتی شوکت و عظمتی را که خدا به او داده و به کس دیگری نداده است دید، در ذهن او افتاد که برای خدا خانه ارزشمند و با شوکتی بنا کند که کسی غیر او نتواند آن را بسازد، به خاطر تشکر و سپاس از آنچه از سلطنت به او عطا کرده که سزاوار نیست به کسی بعد از او بدهد.

به همین دلیل از خدا خواست به او در دنیا فرصت دهد و مرگ و بیماری و هرآنچه که او را از ساختن خانه، مشغول می کند را از او دور نماید، تا آنکه فارغ شود و آنچه بر خود واجب کرده به سرانجام رسد. پس شروع کرد به بنای بیت المقدس:

شیاطین را جمع کرد و گروهی را فرستاد تا سنگ های مرمر سفید و ناب را از معادنش بیاورند، گروهی را فرستاد تا طلا و یاقوت ها را از معادنش استخراج کنند، و گروهی را فرستاد تا سنگها و جواهر را از هرجایی که هست بکنند. گروهی را نیز فرستاد تا از دریاها درّ بیاورند، سپس دستور داد از سنگ ها، ستون و لوح بتراشند و نیز جواهرات و لؤلؤها را به اشکال هندسی مثل شش ضلعی و هشت ضلعی و ... درآورند. مسجد را با مرمرهای رنگین بنا کرد و با استوانه های کنده کاری شده ستون کرد و با لوح های جواهرات سقف زد. سقفها و دیوارها را با لؤلؤها و یاقوتها و درها پر کرد.

از چیزهایی که شیاطین در این ساختمان ساختند محاریب بود که جمع محراب است به معنای اتاق های بلند و بالا مثل قصر و کاخ. اتاق را محراب نمی گویند مگر آنکه در طبقه بالا- باشد، دوم یا سوم یا بیشتر. مراد از محاریب، اتاق روی اتاق است. معلوم می شود که بیت المقدس که همان مسجد باشد، دارای طبقاتی بوده که بعضی روی بعضی بوده است و عامه مردم نمی توانستند چنین چیزی درست کنند و هرگز چنین چیزی ندیده بودند.

از چیزهایی که شیاطین در این ساختمان ساختند، کنده کاری سنگ های مرمر و دیگر سنگ های قیمتی به شکل حیوانات جاندار و تمثیل آنها به صورت مهیب و ترسناک بود که در پایه های بنا قرار داده شد. چنان که ستونی را می بینی که به شکل انسان عجیب الخلقه ای بود که پاهایش را روی سر شیری که از مرمر ساخته شده که گویا پایه خانه است گذاشته، و پایه ای از پایه های اتاق های بالایی روی سر او قرار داده شده است و از این قبیل.

از چیزهایی که شیاطین در رفع نیازهای بیت المقدس ساخته اند، تراشیدن خمره هایی بود که در بزرگی به مانند ظرف ها و دیگ های بزرگی بود که کسی قادر بر جابجایی ان نبود کند.

خدای عزوجل در این حال فرمود: «اعملوا آل داود» {آل داوود انجام دهید}، در ساخت خانه و اتمام آن و آنچه را که بر خود قرار داده اید، برای شکر و سپاس به خاطر سلطنتی که به شما عطا کردم که سزاوار هیچ کس بعد شما نیست، و برای ساخت بنا همانطور که خواستید به شما مهلت دادم، «و قلیل من عبادی الشکور»

«فلما قضینا علیه الموت» و هنوز تزیین خانه تمام نشده بود، او را قبض روح کردیم درحالی که به عصایش تکیه داده و ایستاده بود گویا به کارگران شیاطین و اجنه نگاه می کرد، تا زمانی که بنا و تزیینات تمام شد و حق مطلب در فرصت و مهلت دادن

انجام شد، «ما دلهم علی موته الادابه الارض تأکل منسأته فلما خرتبینت الجن ان لو کانوا یعلمون الغیب ما لبثوا فی العذاب المهین».

آیات شریفه به تنهایی تاکید بر این دارند که اجنه به تنهایی مجسمه ها را در بیت المقدس ساختند و معنای دیگری برای استعمال آن در آنجا غیر از آنچه گفتیم وجود ندارد. این همان چیزی است که در ساختمان پادشاهان بعدی معهود و معروف است و روایات وارده هم در این باره، این معنا را تأکید می کند.

و اما چگونه عمل تصویر سازی و مجسمه جایز شد؟

مسلم از آیات شریفه ای که در آن بحث کردیم آنکه مجسمه هایی که برای پرستش و حلقه زدن به دور آن درست شده اند بت محسوب می شوند همانطور که در سخن الهی آمده: «ما هذه التماثیل التی انتم لها عاکفون» و نیز آیه بعدی: «تالله لاکیدنّ اصنامکم بعد ان تولوا مدبرین*فجعلهم جذاذا». وقتی این مجسمه ها برای پرستش نصب شود واجب است به تبعیت از ابراهیم خلیل الله شکسته شوند اگرچه اعیان ان مال دیگران باشد و در خانه آنها جهت عبادت نصب شده باشد. دلیل این که خدای عزوجل ان را بیان می کند و شکستن و نابود کردن این مجسمه ها را مورد ستایش قرار می دهد، ان است که کار مورد رضایت خدا و مطلوب او از بندگانش می باشد. پس وقتی شکستن آنها واجب شد – اگرچه مال دیگری باشد- پس منع از کنده کاری و ساختن آن هم واجب ضروری است.

آنچه از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده این است که دستور داد گروه هایی، مجسمه ها را بشکنند و نقوش آنها را از معابد محو کنند. توجیه آن هم این که مجسمه های موجود میان عرب ها فقط برای عبادت نصب شده بودند بنابراین در صورت دسترسی به ان شکستن ان واجب خواهد بود.

و اما کنده کاری و تصویرگری آنها برای غیر عبادت همانطور که سلیمان بن داوود علیه السلام چنین کرد و بعد آنها را در خدمت بیت المقدس و در معرض خشوع و خضوع و بندگی خدا قرار داد، بعد از آنکه بت پرستان برای عبادت آنها را درست می کردند و در حوائجشان به آنها روی می آوردند. پس این امری نیکو و مورد رضایت الهی است وگرنه خداوند این عمل را به عنوان شکر آنچه که از نعمت پادشاهی به او داده بود قبول نمی کرد و در این آیه به آن دستور نمی داد: «اعملوا آل داوود شکرا» و نیز او را مدح نمی کرد: «وقلیل من عبادی الشکور».

هرکس چنان کند که ابراهیم خلیل با مجسمه های نصب شده برای عبادت انجام داد کار او مورد ستایش و پسندیده است و نیز هرکه عمل سلیمان حشمه الله را انجام دهد به گونه ای که مانند خدایان مشرکان را درست کند و آنها را با خفت و خواری داخل دیوارها قرار داده و روی سرهای آنان سنگینی گنبدهای بیت الله را قرار دهد، این هم خوب است.

ولی در دین پیامبر ما صلی الله علیه و آله مجوزی برای ساخت چنین خانه ای نیست، زیرا از آراستن و طلاکاری و رنگ آمیزی مساجد و نیز از سقف هایی که با گل ساخته می شود و ساختن دیوارهای مسجد، بلندتر از قامت انسان، نهی شده است همانگونه که پیامبر صلی الله علیه و آله مسجدش را در مدینه آنگونه ساخت و فرمود: سایبانی به مانند سایبان موسی. پس

توجیهی در دین پیامبر و سنت او برای تصویر گری نیست و این عمل مکروه است. رنگ آمیزی دیوار خانه ها، طلب جاودانگی در زمین و زرق و برق آن است و نصب آنها در بازارها و داخل خانه ها کراهت را بیشتر می کند زیرا آنجا را شبیه معبد بت ها می نماید. و لا حول و لا قوه الا بالله. -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: مَنْ جَدَّدَ قَبْراً أَوْ مَثَّلَ مِثَالًا فَقَدْ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ (۱).

ص: ۲۸۵

۱- ۱. المحاسن ص ۶۱۲، و سیأتی فی ج ۸۲ باب الدفن و آدابه و أحکامه بیان للحدیث یبین معنی قوله علیه السلام:« من جدد قبرا» و الاختلاف فی تصحیح الکلمه« حدد» من التحدید، و« جدث» من الجدث، و« خدد» من الخد و التخدید، و أما معنی قوله علیه السلام:« من مثل مثالا» فهو تمثیل المثال لآلهه المشرکین، و هو الصنم کما عرفت. و روی الصدوق فی المعانی: ۱۸۱، عن ماجیلویه عن عمه عن البرقی عن النهیکی رفعه الی أبی عبد اللّه علیه السلام أنّه قال: من مثل مثالا أو اقتنی کلبا فقد خرج من الإسلام، فقیل له: هلک إذا کثیر من الناس، فقال: لیس حیث ذهبتم، انما عنیت بقولی« من مثل مثالا» من نصب دینا غیر دین اللّه، و دعا الناس إلیها، و بقولی:« من اقتنی کلبا»: مبغضا لنا أهل البیت، اقتناه فأطعمه و سقاه، من فعل ذلک فقد خرج من الإسلام. أقول المثال هو الشی ء للمنتصب لیعمل شبهه. فقد یکون جسدا فهو مثال و العمل. تمثیل و المعتمل علیه تمثال، و قد یکون أمرا و دستورا کأوامر السلاطین و الحکام یکتبونه فی لوح أو ورق أو غیر ذلک و ینصبونه لیعمل المأمورین علی نحوه فالامریه مثال و العمل علی طبقه امتثال. و المعنی الثانی هو الذی سبق الی ذهن الرجل حیث قال علیه السلام« من مثل مثالا» و لم یقل« من مثل تمثالا» کما سیأتی تحت الرقم ۵، و لذلک قال: هلک إذا کثیر من الناس» فان کثیرا من الناس لیسوا یقتنون کلبا، و انما ینطبق علیهم قوله:« من مثل مثالا» بمعنی امتثال دساتیر الامراء و الحکام، فقال علیه السلام انما عنی من المثال نصب قانون و دستور غیر قانون الإسلام و دستوره، و أمّا دساتیر الامراء و الحکام و فرامینهم بالنسبه الی أمر النظام الاجتماعی فلا بأس به، کما فی أمر هدایه السائقین و نصب العلامات فی الطرق و غیر ذلک. و هذا مثل ما عرفت فی التمثال أنّه إذا کان صنما یعبد من دون اللّه، فهو حرام و ان کان لغیر ذلک من المصالح کتزویق البیوت فهو مکروه لانه زینه و تفاخر و تکاثر فی الأموال ینشأ من حبّ الدنیا و العلو، تلک الدار الآخره نجعلها للذین لا یریدون فی الأرض علوا و لا فسادا و العاقبه للمتقین.

**[ترجمه]محاسن: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: هر کس قبری را بازسازی کند و یا تصویری را بکشد، از اسلام خارج شده است. - . محاسن : ۶۱۲ و نیز در ج ۸۲ باب دفن و آداب و احکام آن بیان خواهد شد. در تبیین سخن امام صادق علیه السلام آمده است، اختلاف در تصحیح واژه جدّد آمده که حدّد از تحدید و جدّث از جدث و خدّد از خد و تخدید است. و اما معنی «من مثّل مثالا» یعنی مجسمه ساختن برای خدای مشرکان که همان بت است که فهمیدید.

صدوق در معانی الاخبار : ۸۱ روایت کرده که امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که صورتی بکشد و یا سگی نگاه دارد، از اسلام خارج شده است. عرض شد: اینطور که خیلی از مردم هلاک می شوند، فرمود: مقصودم انچه فکر کردید نیست بلکه منظورم از این جمله: هرکس صورتی بکشد.درست کردن دینی غیر از دین خدا و دعوت کردن مردم به سوی ان است . و اینکه کسی سگی را نگاه دارد، مقصودم دشمن ما اهل بیت است که او را نگاه دارد و اب و غذایش دهد. کسی که چنین کند قطعا از دین اسلام خارج شده است.

می گویم:مثال چیزی است که نصب می شود تا مانند ان کشیده شود. گاه ان چیز جسدی است که مثال است و این کار تمثیل و کشیدن ان است و آنچه کشیده می شود تمثال است. و گاه مثال امر و دستوری مانند فرامین امرا و سلاطین است که روی کاغذ و لوحی می نویسند و آن را نصب می کنند تا مأمورین به آن عمل کنند. بنابراین دستور، مثال است و عمل بر طبق آن، امتثال.

معنای دوم آن چیزی است که در ذهن شخص وقتی امام فرمود: «من مثل مثالا» آمد و نفرمود: «من مثل تمثالا» همانطور که در شماره ۵ خواهد آمد. و لذا فرمود: در این حالت مردم زیادی هلاک می شوند، زیرا خیلی از مردم سگ نگاه داری نمی کنند، ولی این فرموده منطبق بر مردم می شود که فرمود: «من مثل مثالا» به معنی امتثال دستورات امرا و حاکمان. حضرت فرمود: مقصود از مثال، نصب قانون و دستوری غیر از دستورات اسلام است. البته دستورات امرا و حاکمان نسبت نظام اجتماعی اشکالی ندارد مانند انچه در باره هدایتِ رانندگان و علامت هایی که در راه ها نصب می شود. این به مانند انچه که در بحث تمثال دانستید است ، یعنی تمثال اگر بت باشد و برای پرستیدن غیر خدا، حرام است و اگر برای سایر مصالح غیر این باشد، مثل نقاشی خانه ها، این مکروه است چرا که برای زینت و فخرفروشی است که از حب دنیا و برتری جویی سرچشمه می گیرد. «تلك دار الاخره نجعلها للذین لایریدون فی الارض علوّا و لا فسادا و العاقبه للمتقین» -

می ساختند؟ فرمود: به خدا آنهامجسمه های شبیه انسان نبوده اند، لکن مجسمه های درخت و مانند ان بوده است. - . مکارم الاخلاق : ۱۵۳ -

ابو بصیر گفت به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ما متکا ها و زیرانداز هایی پهن می کنیم که تصویر دارند، فرمود: آنچه که پهن می کنید و به آن تکیه می دهید و بر ان راه می روید اشکالی ندارد، انچه ایراد دارد مجسمه هایی است که بر دیوار یا تخت ها نصب می شود. - . همان - ■

**[ترجمه]

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: مَنْ جَدَّدَ قَبْراً أَوْ مَثَّلَ مِثَالًا فَقَدْ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ (۱).

ص: ۲۸۶

۱- ۱. المحاسن ص ۶۱۲، و سيأتى فى ج ۸۲ باب الدفن و آدابه و أحكامه بيان للحديث يبين معنى قوله عليه السلام:« من جدد قبرا» و الاختلاف فى تصحيح الكلمه« حدد» من التحديد، و« جدث» من الجدث، و« خدد» من الخد و التخديد، و أما معنى قوله عليه السلام:« من مثل مثالا» فهو تمثيل المثال لآلهه المشركين، و هو الصنم كما عرفت. و روى الصدوق فى المعانى: ۱۸۱، عن ماجيلويه عن عمه عن البرقى عن النهيكى رفعه الى أبى عبد اللّه عليه السلام أنّه قال: من مثل مثالا أو اقتنى كلبا فقد خرج من الإسلام، فقيل له: هلك إذا كثير من الناس، فقال: ليس حيث ذهبتم، انما عنيت بقولى« من مثل مثالا» من نصب دينا غير دين اللّه، و دعا الناس إليها، و بقولى:« من اقتنى كلبا»: مبغضا لنا أهل البيت، اقتناه فأطعمه و سقاه، من فعل ذلك فقد خرج من الإسلام. أقول المثال هو الشى ء للمنتصب ليعمل شبهه. فقد يكون جسدا فهو مثال و العمل. تمثيل و المعتمل عليه تمثال، و قد يكون أمرا و دستورا كأوامر السلاطين و الحكام يكتبونه فى لوح أو ورق أو غير ذلك و ينصبونه ليعمل المأمورين على نحوه فالامريه مثال و العمل على طبقه امتثال. و المعنى الثانى هو الذى سبق الى ذهن الرجل حيث قال عليه السلام« من مثل مثالا» و لم يقل« من مثل تمثالا» كما سيأتى تحت الرقم ۵، و لذلك قال: هلك إذا كثير من الناس» فان كثيرا من الناس ليسوا يقتنون كلبا، و انما ينطبق عليهم قوله:« من مثل مثالا» بمعنى امتثال دساتير الامراء و الحكام، فقال عليه السلام انما عنى من المثال نصب قانون و دستور غير قانون الإسلام و دستوره، و أمّا دساتير الامراء و الحكام و فرامينهم بالنسبه الى أمر النظام الاجتماعى فلا بأس به، كما فى أمر هدايه السائقين و نصب العلامات فى الطرق و غير ذلك. و هذا مثل ما عرفت فى التمثال أنّه إذا كان صنما يعبد من دون اللّه، فهو حرام و ان كان لغير ذلك من المصالح كتزويق البيوت فهو مكروه لانه زينه و تفاخر و تكاثر فى الأموال ينشأ من حبّ الدنيا و العلو، تلك الدار الآخره نجعلها للذين لا يريدون فى الأرض علوا و لا فسادا و العاقبه للمتقين.

**[ترجمه]محاسن: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: هر کس قبری را بازسازی کند و یا تصویری را بکشد، از اسلام خارج شده است. - . محاسن : ۶۱۲ و نیز در ج ۸۲ باب دفن و آداب و احکام آن بیان خواهد شد. در تبیین سخن امام صادق علیه السلام آمده است، اختلاف در تصحیح واژه جدّد آمده که حدّد از تحدید و جدّث از جدث و خدّد از خد و تخدید است. و اما معنی «من مثّل مثالا» یعنی مجسمه ساختن برای خدای مشرکان که همان بت است که فهمیدید.

صدوق در معانی الاخبار : ۸۱ روایت کرده که امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که صورتی بکشد و یا سگی نگاه دارد، از اسلام خارج شده است. عرض شد: اینطور که خیلی از مردم هلاک می شوند، فرمود: مقصودم انچه فکر کردید نیست بلکه منظورم از این جمله: هرکس صورتی بکشد.درست کردن دینی غیر از دین خدا و دعوت کردن مردم به سوی ان است . و اینکه کسی سگی را نگاه دارد، مقصودم دشمن ما اهل بیت است که او را نگاه دارد و اب و غذایش دهد. کسی که چنین کند قطعا از دین اسلام خارج شده است.

می گویم:مثال چیزی است که نصب می شود تا مانند ان کشیده شود. گاه ان چیز جسدی است که مثال است و این کار تمثیل و کشیدن ان است و آنچه کشیده می شود تمثال است. و گاه مثال امر و دستوری مانند فرامین امرا و سلاطین است که روی کاغذ و لوحی می نویسند و آن را نصب می کنند تا مأمورین به آن عمل کنند. بنابراین دستور، مثال است و عمل بر طبق آن، امتثال.

معنای دوم آن چیزی است که در ذهن شخص وقتی امام فرمود: «من مثل مثالا» آمد و نفرمود: «من مثل تمثالا» همانطور که در شماره ۵ خواهد آمد. و لذا فرمود: در این حالت مردم زیادی هلاک می شوند، زیرا خیلی از مردم سگ نگاه داری نمی کنند، ولی این فرموده منطبق بر مردم می شود که فرمود: «من مثل مثالا» به معنی امتثال دستورات امرا و حاکمان. حضرت فرمود: مقصود از مثال، نصب قانون و دستوری غیر از دستورات اسلام است. البته دستورات امرا و حاکمان نسبت نظام اجتماعی اشکالی ندارد مانند انچه در باره هدایتِ رانندگان و علامت هایی که در راه ها نصب می شود. این به مانند انچه که در بحث تمثال دانستید است ، یعنی تمثال اگر بت باشد و برای پرستیدن غیر خدا، حرام است و اگر برای سایر مصالح غیر این باشد، مثل نقاشی خانه ها، این مکروه است چرا که برای زینت و فخرفروشی است که از حب دنیا و برتری جویی سرچشمه می گیرد. «تلک دار الاخره نجعلها للذین لایریدون فی الارض علوّا و لا فسادا و العاقبه للمتقین» -

**[ترجمه]

«۲»

سن، [المحاسن] عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَى الْمَدِينَهِ فَقَالَ لَا تَدَعْ صُورَهً إِلَّا مَحَوْتَهَا وَ لَا قَبْراً إِلَّا سَوَّيْتَهُ وَ لَا كَلْباً إِلَّا قَتَلْتَهُ (۱).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق از پدرانش علیهم السلام روایت کرده که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: پیامبر صلی الله علیه و آله مرا به مدینه فرستاد و دستور داد: مجسمه ای نباشد مگر آنکه آن را از بین ببر، قبری نباشد مگر آنکه مساوی کن، و

سگی نباشد مگر آنکه آن را بکش. - . همان : ۶۱۳ ، و منظور از آن شهر یمن است. -

**[ترجمه]

«۳»

سن، [المحاسن] عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام قَالَ: أَرْسَلَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی هَدْمِ الْقُبُورِ وَ کَسْرِ الصُّوَرِ(۲).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق از پدرانش علیهم السلام روایت کرده که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله مرا برای تخریب قبر ها و شکستن مجسمه ها فرستاد. - . همان : ۶۱۴ -

**[ترجمه]

«۴»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَطَائِنِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ

ص: ۲۸۷

۱- ۱. المحاسن ص ۶۱۳، و المراد بالمدینه: الیمن.

۲- ۲. المحاسن ص ۶۱۴.

أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَتَانِی جَبْرَئِیلُ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ إِنَّ رَبَّکَ یَنْهَی عَنِ التَّمَاثِیلِ (۱).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام نقل کرده انـد که رسول خـدا صـلی الله علیه و آله فرمود: جبرئیل نزد من آمـد و گفت: ای محمد، پروردگار تو از تصویر و مجسمه ها نهی کرده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۵»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ مَثَّلَ تَمَاثِیلَ یُکَلَّفُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ أَنْ یَنْفُخَ فِیهَا الرُّوحَ (۲).

**[ترجمه]محاسن: از امام صادق علیه السلام نقل کرده اند که فرمود: کسی که مجسمه ای بسازد، در روز قیامت تکلیف می شود که در آن روح بدمد. - . همان : ۶۱۵ -

**[ترجمه]

«۶»

سن، [المحاسن] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِی جَمِیلَهَ عَنْ سَعْدِ بْنِ ظَرِیفٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ (۳) هُمُ الْمُصَوِّرُونَ یُکَلَّفُونَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ أَنْ یَنْفُخُوا فِیهَا الرُّوحَ (۴).

**[ترجمه]محاسن: از امام باقر علیه السلام نقل کرده انـد که فرمود: «إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ» ؛ {بی گمان کسانی که خدا و پیامبر او را آزار می رسانند} - . احزاب / ۵۷ - ،

ایشان تصویر گرانند که در روز قیامت مکلف می شوند در تصاویرشان و مجسمه هایشان روح بدمند. - . محاسن : ۶۱۶ -

**[ترجمه]

«۷»

سن، [المحاسن] عَنْ مُحَسِّنِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ الْمُنْذِرِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: ثَلَاثٌ مُعَذَّبُونَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ رَجُلٌ کَذَبَ فِی رُؤْیَاهُ یُکَلَّفُ أَنْ یَعْقِدَ بَیْنَ شَعِیرَتَیْنِ وَ لَیْسَ بِعَاقِدٍ بَیْنَهُمَا وَ رَجُلٌ صَوَّرَ تَمَاثِیلَ یُکَلَّفُ أَنْ یَنْفُخَ فِیهَا وَ لَیْسَ بِنَافِخٍ وَ الْمُسْتَمِعُ بَیْنَ قَوْمٍ وَ هُمْ لَهُ کَارِهُونَ یُصَبُّ فِی أُذُنَیْهِ الْآنُکُ وَ هُوَ الْأُسْرُبُ (۵).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام فرمود: سه گروه در قیامت عـذاب می شونـد: کسـی که در رؤیایش دروغ بگوید، مکلف می شود دو دانه جو را گره بزند در حالی که قادر بر ان نیست. و کسی که مجسمه درست می کند و تصویر می کشد،

مکلف می شود در آن روح بدمد در حالی که نمی تواند. کسی که در جمعی نشسته و به حرف های آنها گوش می دهد در حالی که آنها از او بیزارند، در گوشهایش سرب می ریزند. - . همان -

**[ترجمه]

«۸»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ مُثَنًّى رَفَعَهُ قَالَ: التَّمَاثِيلُ لَا يَصْلُحُ أَنْ يُلْعَبَ بِهَا(۶).

**[ترجمه]محاسن: فرمود: بازی کردن با مجسمه ها، درست نیست. - . همان : ۶۱۸ -

**[ترجمه]

«۹»

سن، [المحاسن] عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى علیه السلام: أَنَّهُ سَأَلَ أَبَاهُ علیه السلام عَنِ التَّمَاثِيلِ فَقَالَ لَا يَصْلُحُ أَنْ يُلْعَبَ بِهَا(۷).

**[ترجمه]محاسن: از امام کاظم علیه السلام روایت شده که از پدرش علیه السلام در مورد مجسمه ها پرسید، فرمود: درست نیست با آنها بازی شود. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۰»

سن، [المحاسن] عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِي

۱- ۱. المحاسن ص ۶۱۴.

۲- ۲. المحاسن ص ۶۱۵.

۳- ۳. الأحزاب: ۵۷.

۴- ۴. المحاسن ص ۶۱۶.

۵- ۵. المحاسن ص ۶۱۶.

۶- ۶. المحاسن ص ۶۱۸.

۷- ۷. المحاسن ص ۶۱۸.

عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: فِی قَوْلِهِ یَعْمَلُونَ لَهُ ما یَشاءُ مِنْ مَحارِیبَ وَ تَماثِیلَ (۱) فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا هِیَ تَمَاثِیلَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ لَکِنِ الشَّجَرُ وَ شِبْهُهُ (۲).

**[ترجمه]محاسن: از امام صادق علیه السلام درباره آیه: «یَعْمَلُونَ لَهُ مَا یَشَاءُ مِن مَّحَارِیبَ وَتَمَاثِیلَ » - . سبأ : ۱۲ -

روایت شده که فرمودند: به خدا قسم، مجسمه مردان و زنان نبوده و لکن درخت و امثال آن بوده است. - . محاسن : ۶۱۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِیهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ حَرِیزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ تَمَاثِیلِ الشَّجَرِ وَ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ فَقَالَ لَا بَأْسَ مَا لَمْ یَکُنْ شَیْئاً مِنَ الْحَیَوَانِ (۳).

**[ترجمه]محاسن: محمد بن مسلم گفت از امام صادق علیه السلام درباره مجسمه وتصویر درخت و خورشید و ماه پرسیدم، فرمود: اگر از حیوان نباشد اشکالی ندارد. - . همان : ۶۱۹ -

**[ترجمه]

«۱۲»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ زُرَارَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَا بَأْسَ بِتَمَاثِیلِ الشَّجَرِ (۴).

**[ترجمه]محاسن: امام باقر علیه السلام فرمود: مجسمه و تصویر درخت اشکالی ندارد. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۳»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَمَّنْ رَفَعَهُ قَالَ: لَا بَأْسَ بِالصَّلَاهِ وَ التَّصَاوِیرُ تَنْظُرُ إِلَیْهِ إِذَا کَانَتْ بِعَیْنٍ وَاحِدَهٍ(۵).

**[ترجمه]محاسن: فرمود: نماز و نگاه کردن به تصاویر اگر یک چشم داشته باشد، اشکالی ندارد. - . همان : ۶۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۴»

سن، [المحاسن] عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْبَيْتِ فِيهِ صُورَهُ سَمَكَهٍ أَوْ طَيْرٍ أَوْ شِبْهِهَا يَعْبَثُ بِهِ أَهْلُ الْبَيْتِ هَلْ تَصْلُحُ الصَّلَاهُ فِيهِ فَقَالَ لَا حَتَّى يُقْطَعَ رَأْسُهُ مِنْهُ وَ يُفْسَدَ وَ إِنْ كَانَ قَدْ صَلَّى فَلَيْسَتْ عَلَيْهِ إِعَادَهٌ(۶).

**[ترجمه]محاسن: از امام کاظم علیه السلام از اتاقی که در آن مجسمه ماهی یا پرنده و امثال اینها می باشد و اهل خانه با انها بازی می کنند، آیا نماز در آن صحیح است؟ فرمود: نه، تا آنکه سرش را بکنند و خرابش کنند، البته اگر نمازی خوانده شد، اعاده ان بر او نیست. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۵»

مکا، [مکارم الأخلاق] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَا بَأْسَ أَنْ تَكُونَ التَّمَاثِيلُ فِی الْبُيُوتِ إِذَا غُيِّرَتِ الصُّورَهُ(۷).

عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّمَا يُبْسَطُ عِنْدَنَا الْوَسَائِدُ فِيهَا التَّمَاثِيلُ وَ نَفْرُشُهَا قَالَ لَا بَأْسَ بِمَا يُبْسَطُ مِنْهَا وَ يُفْتَرَشُ وَ يُوطَأُ إِنَّمَا يُكْرَهُ مِنْهَا مَا نُصِبَ عَلَى الْحَائِطِ وَ السَّرِيرِ(۸).

۱- ۱. السبأ: ۱۲.

۲- ۲. المحاسن ص ۶۱۸.

۳- ۳. المحاسن ص ۶۱۹.

۴- ۴. المحاسن ص ۶۱۹.

۵- ۵. المحاسن ص ۶۲۰.

۶- ۶. المحاسن ص ۶۲۰.

۷- ۷. مکارم الأخلاق ص ۱۵۳.

۸- ۸. مکارم الأخلاق ص ۱۵۳.

**[ترجمه]مکارم الاخلاق: از امام باقر علیه السلام نقل شده فرمود: اشکالی ندارد که مجسمه ها و تصاویر در خانه ها باشد در صورتی که چهره ان را تغییر داده باشند. -. مکارم الاخلاق : ۱۵۳ -

ابو بصیر گوید به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ما بالش هایی داریم که در آنها تصویرهایی است و آنها را زیر سر خود قرار می دهیم، فرمود: انچه که پهن می شود و زیر سر نهاده و گام بر ان زده می شود ، اشکالی ندارد، تنها آنچه از آنها بر دیوار و تخت ها نصب شود مکروه است. -. همان -

**[ترجمه]

باب ۱۰۸ الشعر و سائر التنزهات و اللذات

الآیات

الشعراء: وَ الشُّعَراءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغاوُونَ أَ لَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وادٍ يَهِيمُونَ وَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ ما لا يَفْعَلُونَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ وَ ذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيراً وَ انْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ ما ظُلِمُوا(۱)

یس: وَ ما عَلَّمْناهُ الشِّعْرَ وَ ما يَنْبَغِي لَهُ (۲).

<meta info="- «وَالشُّعَرَاء يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ*أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ*وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ*إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانتَصَرُوا مِن بَعْدِ مَا ظُلِمُوا»

- {و شاعران را گمراهان پیروی می کنند*آیا ندیده ای که آنان در هر وادیی سرگردانند*و آنانند که چیزهایی می گویند که انجام نمی دهند*مگر کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده و خدا را بسیار به یاد آورده و پس از آنکه مورد ستم قرار گرفته اند یاری خواسته اند} -. شعراء / ۲۲۴- ۲۲۷ -

- «وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنبَغِي لَهُ»

- {و [ما] به او شعر نیاموختیم و در خور وی نیست} -. یس / ۶۹ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ل، [الخصال]عَنِ الْعَطَّارِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَدَمِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْلَمَةَ عَنْ زِيَادِ بْنِ بُنْدَارَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَرْبَعٌ يُضِئْنَ الْوَجْهَ النَّظَرُ

إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ وَ النَّظَرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِی وَ النَّظَرُ إِلَى الْخُضْرَهِ وَ الْكَحْلُ عِنْدَ النَّوْمِ (۳).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: چهار چیز چهره را روشن می كند: نگاه كردن به صورت نیكو، نگاه كردن به آب جاری، نگاه كردن به سبزه زار، سرمه كشیدن هنگام خواب. -. خصال ۱ : ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ قَالَ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام: الطِّیبُ نُشْرَهٌ وَ الْعَسَلُ نُشْرَهٌ وَ الرُّكُوبُ نُشْرَهٌ وَ النَّظَرُ إِلَى الْخُضْرَهِ نُشْرَهٌ(۴).

ص: ۲۹۰

۱- ۱. الشعراء: ۲۲۴- ۲۲۷.

۲- ۲. یس: ۶۹.

۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۱۱۳.

۴- ۴. العیون ج ۲ ص ۴۰؛ و النشره ما یوجب انبساط الأعصاب بعد ما أصابها عله و قد یطلق على العوذات و الرقى یعالج بها المجنون و المریض؛ و لعلّ المراد هنا ما یوجب انتشار الذكر و إنعاظه یقال: انشر الرجل: أخرج المذى؛ و هو ما یخرج قبل النطفه كما عن اللسان، و انتشر الرجل: أنعظ؛ و ذكره قام. كما عن اللسان و الاساس.

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: عطر افسون می کند، عسل افسون می کند، سواری کردن و نگاه به سبزه زار نیز افسون می کند. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۴۰ : نشره عبارت است از انجه که موجب برطرف شدن ناراحتی عصبی و نشاط یافتن اعصاب می شود وگاه بر عوذات و رقیه ها که دیوانه و بیمار با انها درمان می گردد اطلاق می شود. و شاید مراد از ان چیزی باشد که موجب هیجان جنسی و برخاستن الت تناسلی مرد می شود. -

**[ترجمه]

«۳»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُسْلِيِّ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى عَنْ نَوْفٍ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: يَا نَوْفُ إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ عَشَّاراً أَوْ شَاعِراً أَوْ شُرْطِيّاً أَوْ عَرِيفاً أَوْ صَاحِبَ عَرْطَبَةٍ وَ هِيَ الطُّنْبُورُ أَوْ صَاحِبَ كُوبَةٍ وَ هُوَ الطَّبْلُ فَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ خَرَجَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَنَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ إِنَّهَا السَّاعَةُ الَّتِي لَا يُرَدُّ فِيهَا دَعْوَةٌ إِلَّا دَعْوَةُ عَرِيفٍ أَوْ دَعْوَةُ شَاعِرٍ أَوْ شُرْطِيٍّ أَوْ صَاحِبِ عَرْطَبَةٍ أَوْ صَاحِبِ كُوبَةٍ(۱).

**[ترجمه]خصال: از نوف نقل شده که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: ای نوف، مالیات بگیر، شاعر، پلیس، رئیس قوم و تنبور نواز و طبل نواز مباش. نبی خدا شبی به آسمان نگاه کرد و فرمود: الان زمانی است که دعاها رد نمی شود مگر دعای رئیس قوم و شاعر و پلیس، تنبور و طبل نواز. - . خصال ۱ : ۱۶۴ -

**[ترجمه]

«۴»

ن (۲)،[عیون أخبار الرضا علیه السلام] ل، [الخصال]: سَأَلَ الشَّامِيُّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام عَنْ أَوَّلِ مَنْ قَالَ الشِّعْرَ فَقَالَ آدَمُ علیه السلام فَقَالَ وَ مَا كَانَ شِعْرُهُ قَالَ لَمَّا أُنْزِلَ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ السَّمَاءِ فَرَأَى تُرْبَتَهَا وَ سِعَتَهَا وَ هَوَاهَا وَ قَتَلَ قَابِيلُ هَابِيلَ فَقَالَ آدَمُ علیه السلام:

تَغَيَّرَتِ الْبِلَادُ وَ مَنْ عَلَيْهَا**فَوَجْهُ الْأَرْضِ مُغْبَرٌّ قَبِيحٌ

تَغَيَّرَ كُلُّ ذِي لَوْنٍ وَ طَعْمٍ**وَ قَلَّ بَشَاشَةُ الْوَجْهِ الْمَلِيحِ

فَأَجَابَهُ إِبْلِيسُ

تَنَحَّ عَنِ الْبِلَادِ وَ سَاكِنِيهَا**فَبِي بِالْخُلْدِ ضَاقَ بِكَ الْفَسِيحُ (۳)

وَ كُنْتَ بِهَا وَ زَوْجُكَ فِي قَرَارٍ**وَ قَلْبُكَ مِنْ أَذَى الدُّنْيَا مُرِيحٌ

فَلَمْ تَنْفَکَّ مِنْ کَیْدِی وَ مَکْرِی***إِلَی أَنْ فَاتَکَ الثَّمَنُ الرَّبِیحُ

فَلَوْ لَا رَحْمَهُ الْجَبَّارِ أَضْحَتْ***بِکَفِّکَ مِنْ جِنَانِ الْخُلْدِ رِیحٌ (۴)

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۲۴۲ و ۲۴۳ - ، خصال: مردی اهل شام از امیرالمؤمنین علیه السلام در باره اوّلین کسی که شعر گفت سؤال نمود، حضرت فرمود: آدم، پرسید: شعرش چه بود؟ حضرت فرمود: وقتی از آسمان به زمین آورده شد و خاک و وسعت و هوای آن را دید و قابیل، هابیل را کشت، آدم گفت:

[این] سرزمین (یا شهرها) و اهالی آن تغییر کرده، چهره زمین سیاه و زشت است.

هر چیز که رنگ و طعمی داشته تغییر کرده، و شادابی آن چهره نمکین کم شده است.

ابلیس در جواب گفت:

از این سرزمین (و یا شهرها) و ساکنین آن دور شو، چه اینکه توسّط من، آن فضای وسیع بهشت، بر تو تنگ امده بود.

تو و همسرت در زمینی هموار می زیستید و قلبت از آزار دنیا در راحتی بود.

ولی از مکر و حیله من جدا نشدی تا آنکه آن بهای ارزنده از دست رفت.

پس اگر از خداوند جبّار، رحمتی شامل تو نمی شد تو اکنون از بهشت این چنین به جز باد بهره ای نداشتی. - . خصال ۲ : ۲۸۱ -

**[ترجمه]

«۵»

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّحْوِیِّ عَنْ شُعَیْبِ بْنِ وَاقِدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ الصَّلْتِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُهَیْرٍ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله: إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ لَحُکْماً وَ إِنَّ مِنَ الْبَیَانِ

ص: ۲۹۱

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۶۴.

۲- ۲. عیون الأخبار ج ۲ ص ۲۴۲- ۲۴۳.

۳- ۳. فی العلل: ففی الفردوس ضاق بک الفسیح.

۴- ۴. علل الشرائع ج ۲ ص ۲۸۱.

لَسِحْراً الْخَبَرَ(۱).

**[ترجمه]امالی: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودبعض شعرها حکمت و بعض بیان ها جادو است . - . امالی صدوق : ۳۶۸ -

**[ترجمه]

«۶»

سن، [المحاسن] عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: زَادُ الْمُسَافِرِ الْحُدَاءُ وَ الشِّعْرُ مَا كَانَ مِنْهُ لَيْسَ فِيهِ جَفَاءٌ(۲).

**[ترجمه]محاسن: از امام صادق علیه السلام نقل شد که فرمود: رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله فرمود: توشه مسافر حداء (آواز) و شعری است که سخنان زشت و ناروا در آن نباشد. - . محاسن : ۳۵۸ -

**[ترجمه]

«۷»

سن، [المحاسن] عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ فِي مَنْزِلِ أَخِيهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا حَوَّلَكَ إِلَى هَذَا الْمَنْزِلِ فَقَالَ طَلَبُ النُّزْهَهِ(۳).

**[ترجمه]محاسن: راوی گوید بر امام صادق علیه السلام که در منزل برادرش عبدالله بن محمد بود، وارد شدم، عرض کردم: فدایت شوم، برای چه به این خانه آمده اید؟ فرمود: از باب تفریح. - همان : ۶۲۲ -

**[ترجمه]

«۸»

سن، [المحاسن] عَنِ الْيَقْطِينِيِّ عَنِ الدِّهْقَانِ عَنْ دُرُسْتَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: ثَلَاثَةٌ يَجْلُونَ الْبَصَرَ النَّظَرُ إِلَى الْخُضْرَهِ وَ النَّظَرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِي وَ النَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ (۴).

**[ترجمه]محاسن: امام رضا علیه السلام فرمود: سه چیز چشم را جلا می دهد: نگاه به سبزه، نگاه به آب جاری و نگاه به صورت نیکو. - . همان -

**[ترجمه]

«۹»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زِيَادِ بْنِ جَعْفَرٍ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: مَنْ قَالَ فِينَا بَيْتَ شِعْرٍ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتاً فِي الْجَنَّهِ(۵).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: امام صادق علیه السلام فرمود: هر کس درباره ما یک بیت شعر بسراید، خداوند در بهشت برای او خانه ای بنا کند. - . عیون اخبار الرضا ۱ : ۷ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ الْوَرَّاقِ عَنِ الْأَسَدِيِّ عَنِ النَّخَعِيِّ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا قَالَ فِينَا قَائِلٌ بَيْتَ شِعْرٍ حَتَّى يُؤَيَّدَ بِرُوحِ الْقُدُسِ (۶).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمود: کسی درباره ما بیت شعری نسراید مگر آنکه روح القدس او را تأیید نماید. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۱»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنْ تَمِيمٍ الْقُرَشِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام يَقُولُ: مَا قَالَ فِينَا مُؤْمِنٌ شِعْراً يَمْدَحُنَا بِهِ إِلَّا بَنَى اللَّهُ لَهُ مَدِينَةً فِي الْجَنَّهِ أَوْسَعَ مِنَ الدُّنْيَا سَبْعَ مَرَّاتٍ يَزُورُهُ فِيهَا كُلُّ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ (۷).

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۳۶۸.

۲- ۲. المحاسن ص ۳۵۸ و قد مر فی باب ما جوّز من الغناء ص ۲۶۲ مع شرح.

۳- ۳. المحاسن: ۶۲۲.

۴- ۴. المحاسن: ۶۲۲.

۵- ۵. عیون الأخبار ج ۱ ص ۷.

۶- ۶. عیون الأخبار ج ۱ ص ۷.

۷- ۷. عیون الأخبار ج ۱ ص ۷.

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: راوی گوید از امام رضا علیه السلام شنیدم که می فرماید: مؤمن شعری در مدح ما نمی سراید الا اینکه خدا در بهشت شهری برایش بنا می کند که هفت برابر از دنیا وسیع تر است، در آن همه فرشتگان و پیامبران مرسل به زیارتش می روند. -. همان -

**[ترجمه]

«۱۲»

سر(۱)،[السرائر] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عِنْدَهُ ابْنُ خَرَّبُوذَ فَأَنْشَدَنِی شَیْئاً فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَأَنْ یَمْتَلِئَ جَوْفُ الرَّجُلِ قَیْحاً خَیْرٌ مِنْ أَنْ یَمْتَلِئَ شِعْراً فَقَالَ ابْنُ خَرَّبُوذَ إِنَّمَا یَعْنِی بِذَلِكَ مَنْ یَقُولُ الشِّعْرَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَیْلَكَ أَوْ وَیْحَكَ قَالَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۲).

كش، [رجال الكشی] عن جعفر بن معروف عن محمد بن الحسین عن جعفر بن بشیر عن ابن بكیر: مثله (۳).

**[ترجمه]سرائر: راوی گوید نزد امام صادق علیه السلام بودم که ابن خربوذ شاعر هم بود و شعری برایم سرود. امام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: اگر دل انسان از چرک پر باشد بهتر از آن است که از شعر پر باشد. ابن خربوذ گفت: یعنی کسی که شعر می گوید چنین است، فرمود: وای بر تو، رسول خدا چنین فرموده است. -. سرائر : ۴۸۳ -

رجال کشی: مانند این روایت را نقل کرده است. -. رجال کشی : ۸۴ ، سید رضی در مجازات نبویه : ۶۹ با همین عبارت آورده است: فرمود: اگر دل شما از چرک پر باشد تا موجب فساد مزاج شود بهتر است از آنکه از شعر پر باشد.

در این سخن مجازگویی است: مراد از این روایت، نهی از این است که حفظ شعر بر قلب انسان غلبه پیدا کند و او را از حفظ قرآن و علوم دینی باز دارد به گونه ای که ذهن و دل او را فرا بگیرد؛ حضرت قلب را به ظرفی که از یکی از مایعات سرشار شود تشبیه کرده است، که در آن غیر اینها هیچ مشرب و مذهبی نباشد.

بعضی گفته اند: این روایت درباره اشعاری است که پیامبر صلی الله علیه و آله به ان هجو شده است. صحیح آن است که روایت در باره هر شعری است که بر قلب غلبه پیدا کند، زیرا نهی متعلق می شود به کم و زیاد از اشعار هجو پیامبر که بر دل و جان غالب و چیره می شود.

حضرت می فرماید: «حتی یرویه» یعنی تا آن که مزاج را فاسد و نابود گرداند. می گویند: وراه الداء زمانی که بیماری موجب فساد مزاج شود،

می گویم: شاید با تشدید واو باشد و از ترویه بیاید، آن وقت معنای آن می شود: دل شخص از شعر پر می شود به گونه ای که او را سیراب می کند، همانگونه که شخصی که تشنه است بعد از آنکه سیراب شد دیگر نمی تواند آب بنوشد.

-

**[ترجمه]

«۱۳»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ بُنَانِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَهِ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: سِتَّهٌ لَا يُسَلَّمُ عَلَيْهِمْ الْيَهُودُ وَ الْمَجُوسُ وَ النَّصْرَانِيُّ وَ الرَّجُلُ عَلَى غَائِطِهِ وَ عَلَى

ص: ۲۹۳

۱- ۱. سقط من الأصل رمز الكتاب أضفناه بقرينه السند.

۲- ۲. السرائر: ۴۸۳.

۳- ۳. رجال الكشّيّ ص ۱۸۴. و رواه السيّد الرضيّ فی المجازات النبويّه ص ۶۹ و لفظه: و من ذلک قوله عليه السلام : لان يمتلئ جوف أحدكم قيحا حتّى يرويه خير له من أن يمتلی شعرا: و فی هذا القول مجاز؛ لان المراد به النهی عن أن يكون حفظ الشعر غلب على قلب الإنسان فيشغله عن حفظ القرآن و علوم الدين حتّى يكون احضر حواضره و أكثر خواطره؛ فشبهه عليه السلام بالاناء الذی يمتلئ بنوع من أنواع المائعات؛ فلا يكون لغيره فيه مشرب؛ و لا معه مذهب. و قال بعضهم: انما هذا فی الشعر الذی هجا به النبیّ صلّى اللّه عليه و آله خصوصا؛ و الصحيح أنه فی كل شعر استولى على القلب استيلاء عموما لان النهی يتعلق بحفظ القليل ممّا هجا ب النبیّ صلّى اللّه عليه و آله و كثيره يراعی فيه أن يكون غالبا على القلب و طافحا على اللب. و قوله عليه السلام :« حتی يرويه» معناه حتّى يفسده و يهيضه؛ يقولون ورأه الداء: اذا فعل ذلک به انتهی؛ أقول: و لعله بشد الواو من الترويه، و المعنى يمتلئ بطن الرجل شعرا بحيث يشبعه و يرويه كما يروی العطشان فلا يقدر أن يشرب بعد ذلک.

مَوَائِدِ الْخَمْرِ وَ عَلَى الشَّاعِرِ الَّذِی یَقْذِفُ الْمُحْصَنَاتِ وَ عَلَى الْمُتَفَکِّهِینَ بِسَبِّ الْأُمَّهَاتِ (۱).

**[ترجمه]خصال: امام صادق از پدرانش علیهم السلام نقل کرد که فرمود: به شش گروه نباید سلام داد: یهودی، نصرانی، مجوسی، کسی که مشغول قضای حاجت است و کسی که بر سفره شراب نشسته و بر شاعری که به زنان پاکدامن نسبت زنا می دهد و کسانی که با دشنام دادن به مادران یک دیگر، شوخی و شادی می کنند. - . خصال ۱ : ۱۵۸ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَى عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ أَبِی جَمِیلَهَ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: سِتَّهٌ لَا یَنْبَغِی أَنْ یُسَلَّمَ عَلَیْهِمْ الْیَهُودُ وَ النَّصَارَى وَ أَصْحَابُ النَّرْدِ وَ الشِّطْرَنْجِ وَ أَصْحَابُ الْخَمْرِ وَ الْبَرْبَطِ وَ الطُّنْبُورِ وَ الْمُتَفَکِّهُونَ بِسَبِّ الْأُمَّهَاتِ وَ الشُّعَرَاءُ(۲).

**[ترجمه]خصال: اصبغ بن نباته می گوید: از علی علیه السلام شنیدم که فرمود: شش گروه را نباید سلام داد که عبارتند از: یهود و نصاری و بازی کنندگان با نرد و شطرنج و شرابخواران و نوازندگان تار و تنبور و لذت برندگان از دشنام دادن به مادران و شاعران. - . همان : ۱۶۰ و مانند آن در سرائر : ۴۹۰ آمده است. -

**[ترجمه]

«۱۵»

کش، [رجال الکشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ حَمْدَانَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ سُلَیْمَانَ الْمُسْتَرِقِّ عَنْ سُفْیَانَ بْنِ مُصْعَبٍ الْعَبْدِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: قُلْ شِعْراً تَنُوحُ بِهِ النِّسَاءُ(۳).

**[ترجمه]رجال کشی: ابن مصعب عبدی گفت: امام صادق علیه السلام فرمود: شعری بگو تا زنان به آن نوحه کنند. - . رجال کشی : ۳۴۳ -

**[ترجمه]

«۱۶»

کش، [رجال الکشی] عَنْ نَصْرِ بْنِ صَبَّاحٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ أَبِی دَاوُدَ الْمُسْتَرِقِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: یَا مَعْشَرَ الشِّیعَهِ عَلِّمُوا أَوْلَادَکُمْ شِعْرَ الْعَبْدِیِّ فَإِنَّهُ عَلَى دِینِ اللَّهِ (۴).

**[ترجمه]رجال کشی: سماعه گفت: امام صادق علیه السلام فرمود: ای گروه شیعه، به فرزندانتان شعر عبدی را یاد دهید، زیرا

او بر دین خداست. - . همان -

**[ترجمه]

«۱۷»

نص، [کفـایه الأـثر] عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ الشَّیْبَـانِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَـاسِمِ الْعَلَوِیِّ عَنْ عُبَیْـدِ اللَّهِ بْنِ نَهِیکٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِیَّهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ

ص: ۲۹۴

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۵۸.

۲- ۲. الخصال ج ۱ ص ۱۶۰؛ و مثله فی السرائر ص ۴۹۰.

۳- ۳. رجال الکشّیّ ص ۳۴۳.

۴- ۴. المصدر نفسه ص ۳۴۳؛ و بعده: قال أبو عمرو: فی أشعاره ما یدلّ علی أنه کان من الطیاره.

عَنِ الْوَرْدِ بْنِ کُمَیْتٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی سَیِّدِی أَبِی جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیه السلام فَقُلْتُ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّی قَدْ قُلْتُ فِیکَمْ أَبْیَاتاً أَ فَتَأْذَنُ لِی فِی إِنْشَادِهَا فَقَالَ إِنَّهَا أَیَّامُ الْبِیضِ قُلْتُ فَهُوَ فِیکُمْ خَاصَّهً قَالَ هَاتِ فَأَنْشَأْتُ أَقُولُ

أَضْحَکَنِی

الدَّهْرُ وَ أَبْکَانِی

وَ الدَّهْرُ ذُو

صَرْفٍ وَ أَلْوَانٍ (۱)

**[ترجمه]کفایه الاثر: ابن کمیت از پدرش نقل کرد که بر آقایم امام باقر علیه السلام وارد شدم، عرض کردم: ای پسر رسول خدا، من برای شما ابیاتی گفته ام آیا اجازه می دهید بخوانم؟ فرمود: الان ایام البیض است. عرض کردم: ویژه شماست، فرمود: هان، بخوان، گفتم:

دنیا و روزگار مرا به خنده و گریه می اندازد، این دنیا چقدر رنگارنگ است. - . کفایه الاثر فی النص علی الائمه الاثنی عشر : ۳۳ -

**[ترجمه]

أقول

تمامه فی أبواب النصوص علی الأئمه علیهم السلام (۲).

ص: ۲۹۵

۱- ۱. کفایه الاثر فی النصّ علی الأئمّه الاثنی عشر: ۳۳.

۲- ۲. راجع ج ۳۶ ص ۳۹۰ من هذه الطبعه الحدیثه.

**[ترجمه]تمام این روایت در باب متون ائمه علیهم السلام آمده است. - . ر.ک ۳۶ : ۳۹۰ -

**[ترجمه]

أبواب الزی و التجمل

باب ۱۰۹ التجمل و إظهار النعمه و لبس الثیاب الفاخره و النظیفه و تنظیف الخــدم و بیان ما لا یحاسب اللّه علیه المؤمن و الدعه و السعه فی الحال و ما جاء فی الثوب الخشن و الرقیق

الآیات

الأعراف: یا بَنِی آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنا عَلَیْکُمْ لِباساً یُوارِی سَوْآتِکُمْ وَ رِیشاً وَ لِباسُ التَّقْوی ذلِکَ خَیْرٌ(۱)

ص: ۲۹۶

۱- ۱. الأعراف: ۲۶. و الآیه لها تعلق بما قبله، و هو قوله تعالی عزّ و جلّ: فی الآیه ۲۳« فَلَمَّا ذاقَا الشَّجَرَهَ بَدَتْ لَهُما سَوْآتُهُما وَ طَفِقا یَخْصِفانِ عَلَیْهِما مِنْ وَرَقِ الْجَنَّهِ» الی أن قال: « اهْبِطُوا بَعْضُکُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَ لَکُمْ فِی الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَ مَتاعٌ إِلی حِینٍ * قالَ: فِیها تَحْیَوْنَ وَ فِیها تَمُوتُونَ وَ مِنْها تُخْرَجُونَ * یا بَنِی آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنا عَلَیْکُمْ لِباساً یُوارِی سَوْآتِکُمْ وَ رِیشاً وَ لِباسُ التَّقْوی ذلِکَ خَیْرٌ ذلِکَ مِنْ آیاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ یَذَّکَّرُونَ* یا بَنِی آدَمَ لا یَفْتِنَنَّکُمُ الشَّیْطانُ کَما أَخْرَجَ أَبَوَیْکُمْ مِنَ الْجَنَّهِ یَنْزِعُ عَنْهُما لِباسَهُما لِیُرِیَهُما سَوْآتِهِما إِنَّهُ یَراکُمْ هُوَ وَ قَبِیلُهُ مِنْ حَیْثُ لا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّیاطِینَ أَوْلِیاءَ لِلَّذِینَ لا یُؤْمِنُونَ * وَ إِذا فَعَلُوا فاحِشَهً. قالُوا وَجَدْنا عَلَیْها آباءَنا وَ اللَّهُ أَمَرَنا بِها قُلْ إِنَّ اللَّهَ لا یَأْمُرُ بِالْفَحْشاءِ أَ تَقُولُونَ عَلَی اللَّهِ ما لا تَعْلَمُونَ فالآیات تشیر الی أن کشف العوره بادیه للناس من الفاحشه، و قد کانت قریش بعد ما صاروا تحت ولایه الشیاطین یطوفون بالبیت عریانا و یقولون ان اللّه أمرنا بها حیث دعانا الی الحجّ، و نهانا عن الطواف فی ثیاب أنفسنا و قد عصیناه فیها، فلا بدّ من رضایته بالطواف عریانا. یا بنی آدم لا یفتننکم الشیطان بکشف سوآتکم فی الملا بوسوسته بأنّه لا بدع فیه و لا حرج، فانه یوجب سخط الرحمن کما أوجب سخطه علی أبویکم حیث افتتنا بوسوسته ینزع عنهما لباسهما لیریهما سوآتهما. فعدو اللّه دلاهما بغرور لیذوقا من الشجره و هو یعرف أن ذوق الشجره یوجب نزع لباسهما و کشف عورتهما. فلما ذاقا من الشجره انکمش الصفاق الذی کان علی سوآتهما و انقطع کانقطاع المشیمه و بدت لهما سوآتهما، لکنهما عرفا بالهام من اللّه أن ذلک فاحشه فطفقا یخصفان علیهما من ورق الجنه فحینذاک حاکمهما ربهما و ناداهما أ لم أنهکما عن تلکما الشجره و أقل لکما ان الشیطان لکما عدو مبین؟ قالا ربّنا ظلمنا أنفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخاسرین. لکن اللّه عزّ و جلّ أهبطهما من الجنه الی الأرض، لان العذر بعد المحاکمه غیر مقبول، و الحکم ثابت بالوضع و الطبع، لانهما بعد کشف سوآتهما لا یصلحان للحیاه فی الجنه. و هکذا أنتم یا معشر بنی آدم لا یفتننکم الشیطان بالغرور حتّی تفعلوا سائر الفواحش فیحکم علیکم بدخول النار و الحرمان من الجنه، کما حکم علی أبویکم بالخروج منها و کما لم ینفعه التوبه و الندم بعد حلول العذاب، لا ینفعکم التوبه و الندم حین ترون بأس اللّه عند الموت، و لا یوم القیامه حین تعرضون علی النار. یا بنی آدم کما طفق أبواکم یخصفان علیهما من ورق الجنه لیسترا سوآتها، یجب علیکم أن تستروا سوآتکم، لان کشفها فاحشه و قد عددنا و هیأنا لستر عوراتکم فأنزلنا علیکم لباسا یواری سوآتکم(و هو الازار، فان اللباس هو ما یشتمل به و یلبس و أمّا المخیط منها فهو قمیص و سربال و غیر ذلک) و ریشا(و هو

الرداء تشبيهـا بريش الطير يلتف على جنـاحه كمـا يلتف الرداء على اليـدين، و الرداء أيضـا ثوب غير مخيط). فهـذان الثوبان هما اللذان رضـيتهما لكم و ألبسـتهما الأنبياء و قبلت منكم زياره بيتى فيهما و دعوتكم الى الوفاده عندى بعد لبسهما، و جعلتهما آخر لبسكم من لباس الدنيا حين تكفنون بهما، فهذان الثوبان جعلتهما لكم لاحفظكم من بعض الفاحشه التى هى كشف سوآتكم فى الملاء، و أمّا لبـاس التقوى؛ ذلـك اللبـاس خير من هـذا اللباس فانه يحفظكم عن كل فاحشه تأمر بها الشـيطان و يستر عليكم و عنكم الفواحش كلها ما ظهر و ما بطن، فالبسوا جلباب التقوى كما تلبسون الازار و الرداء و لا حول و لا قوه الا باللّه.

و قال تعالی: قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَهَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّيِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِیَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِی الْحَياهِ الدُّنْيا خالِصَةً يَوْمَ الْقِيامَهِ(۱).

lt;meta info="- «يَا بَنِی آدَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِی سَوْءَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىَ ذَلِكَ خَيْرٌ»

- {ای فرزندان آدم در حقيقت ما برای شما لباسی فرو فرستاديم که عورتهای شما را پوشيده می دارد و [برای شما] زينتی است و[لی] بهترين جامه [لباس] تقوا است } - . اعراف / ۲۶

آيه تعلق دارد به ماقبلش در آيه ۲۲: «فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ» {پس چون آن دو از [ميوه] آن درخت [ممنوع] چشيدند برهنگی هايشان بر آنان آشکار شد و به چسبانيدن برگ[های درختان] بهشت بر خود آغاز کردند} تا جايی که مس فرمايد: «اهْبِطُواْ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِی الأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ*قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ*يَا بَنِی آدَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِی سَوْءَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىَ ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ*يَا بَنِی آدَمَ لاَ يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَاتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لاَ تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاء لِلَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ*وَإِذَا فَعَلُواْ فَاحِشَةً قَالُواْ وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءنَا وَاللّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللّهَ لاَ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاء أَتَقُولُونَ عَلَى اللّهِ مَا لاَ تَعْلَمُونَ» {فرود آييد که بعضی از شما دشمن بعضی [ديگر]ايد و برای شما در زمين تا هنگامی [معين] قرارگاه و برخورداری است*فرمود در آن زندگی می کنيد و در آن می ميريد و از آن برانگيخته خواهيد شد*ای فرزندان آدم در حقيقت ما برای شما لباسی فرو فرستاديم که عورتهای شما را پوشيده می دارد و [برای شما] زينتی است و[لی] بهترين جامه [لباس] تقوا است اين از نشانه های [قدرت] خداست باشد که متذکر شوند*ای فرزندان آدم زنهار تا شيطان شما را به فتنه نيندازد چنانکه پدر و مادر شما را از بهشت بيرون راند و لباسشان را از ايشان برکند تا عورتهايشان را بر آنان نمايان کند در حقيقت او و قبيله اش شما را از آنجا که آنها را نمی بينيد می بينند ما شياطين را دوستان کسانی قرار داديم که ايمان نمی آورند*و چون کار زشتی کنند می گويند پدران خود را بر آن يافتيم و خدا ما را بدان فرمان داده است بگو قطعا خدا به کار زشت فرمان نمی دهد آيا چيزی را که نمی دانيد به خدا نسبت می دهيد}

اين آيات اشاره دارد به اينکه کشف عورت برای مردم فحشا است. قريش بعد از آنکه زير يوغ شياطين قرار گرفتند دور خانه خدا برهنه طواف می کردند و ميگفتند خدا ما را اينگونه به حج دعوت کرده است و ما را از طواف د رلباس های خودمان که در ان گناه کرديم نهی کرده است، بنابر اين ما برای رضايت او ناچاريم عريان طواف کنيم.

ای فرزندان آدم زنهار تا شيطان شما را به فتنه نيندازد با نمايان کردن عورت هايتان با وسوسه اش در ملأ عام، به اين نحو که در آن بدعتی نيست و حرجی ندارد. اين امر باعث غضب خدا می شود همانطور که موجب غضب خدا بر پدر و مادر شما شد، ان جا که فريب وسوسه هايش را خوردند و شيطان لباس را از تنشان بيرون کرد تا عورتشان را به انها نشان دهد. - .

- «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّهِ الَّتِیَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِی لِلَّذِينَ آمَنُواْ فِی الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

- {[ای پيامبر] بگو زيورهايی را که خدا برای بندگانش پديد آورده و [نيز] روزيهای پاکيزه را چه کسی حرام گردانيده بگو

این [نعمتها] در زندگی دنیا برای کسانی است که ایمان آورده اند و روز قیامت [نیز] خاص آنان می باشد} - . همان / ۳۲

ادامه؟؟ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ب، [قرب الإسناد] عَنْ هَارُونَ عَنِ ابْنِ صَدَقَةَ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام قَالَ: مَنِ اتَّخَذَ نَعْلًا فَلْيَسْتَجِدْهَا وَ مَنِ اتَّخَذَ ثَوْباً فَلْيَسْتَنْظِفْهُ وَ مَنِ اتَّخَذَ دَابَّةً فَلْيَسْتَفْرِهْهَا وَ مَنِ اتَّخَذَ امْرَأَةً فَلْيُكْرِمْهَا فَإِنَّمَا امْرَأَةُ أَحَدِكُمْ لُعْبَةٌ فَمَنِ اتَّخَذَهَا فَلَا يُضَيِّعْهَا وَ مَنِ اتَّخَذَ شَعْراً فَلْيُحْسِنْ إِلَيْهِ وَ مَنِ اتَّخَذَ شَعْراً فَلَمْ يَفْرُقْ فَرَقَهُ اللَّهُ

ص: ۲۹۷

۱- ۱. الأعراف: ۳۲، و هذه الآیه تتعلق بقوله تعالی فیما سبق« وَ إِذا فَعَلُوا فاحِشَةً قالُوا وَجَدْنا عَلَيْها آباءَنا وَ اللَّهُ أَمَرَنا بِها» الآیه، و المعنی یا بنی آدم انا لا نأمرکم بالفحشاء و منها کشف العوره للملاء، خصوصا عند طواف البیت تعبدا للّه عزّ و جلّ، بل الشیطان هو الذی یأمرکم بذلک، کما فعل ذلک بأبویکم فی الجنه ینزع عنهما لباسهما. بل آمرکم أنا أن تأخذوا زینتکم عند کل مسجد، و ان کان غیر بیت اللّه الذی بناه إبراهیم الخلیل علیه السلام. فعبر عن الازار و الرداء اللذین سبق ذکرهما بالزینه لکونهما موجبا لتزیین الأعضاء أسافلها و أعالیها، و المراد بالاخذ لیس استصحابهما من دون لبسهما و الاشتمال بهما؛ فان الاخذ لما اعتبر بالنسبه الی الزینه؛ و لیس الزینه ممّا یؤخذ بالید و یستصحب؛ کان بمعناه الکنائی بقرینه لفظ الزینه فکما قال عزّ و جلّ« خُذُوا حِذْرَكُمْ» بمعنی خذوا أهبتکم للحرب و البسوا الدرع و البیضه، هکذا قوله« خُذُوا زِينَتَكُمْ» بمعنی خذوا ما تتزینون به و هو الازار و الرداء، لان أحدهما یستر عورتکم و لولاه لقبح منظرکم و مرآکم، و الآخر کالریش یزین جناحکم کما یزین جناحی الطیر.

يَوْمَ الْقِيَامَهِ بِمِنْشَارٍ مِنْ نَارٍ(۱).

**[ترجمه]قرب الاسـناد: امام صادق از پـدرش علیهما السـلام نقل می کند که فرمود: کسـی که کفش می گیرد آن را نو نگه دارد، کسـی کـه لبـاس می گیرد آن را تمییز نگـه دارد، آنکه حیـوانی می گیرد از آن خـوب مراقبت کنـد، آنکه زن می گیرد احترامش کند زیرا زن برای شـما لعبت است، حالا که او را دارید ضایعش نکنید، اگر مویی دارید آن را نیکو نگه دارید و هر کس مو نگه دارد و فرق برای ان باز نکنـد ،در روز قیامت خدا با چنگکی از آتش فرق برای ان می گذارد. - . قرب الاسـناد : ۳۴ چاپ سنگی -

**[ترجمه]

«۲»

ب، [قرب الإسـناد] عَنِ ابْنِ عِيسَـى عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنِ الرِّضَـا عليه السلام قَـالَ: قَـالَ لِي مَـا تَقُولُ فِي اللِّبَـاسِ الْخَشِنِ فَقُلْتُ بَلَغَنِي أَنَّ الْحَسَنَ عليه السـلام كَـانَ يَلْبَسُ وَ أَنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عليه السـلام كَـانَ يَأْخُـذُ الثَّوْبَ الْجَدِيـدَ فَيَأْمُرُ بِهِ فَيُغْمَسُ فِي الْمَاءِ فَقَالَ لِي الْبَسْ وَ تَجَمَّلْ فَإِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَـيْنِ عليه السلام كَانَ يَلْبَسُ الْجُبَّهَ الْخَزَّ بِخَمْسِمِائَهِ دِرْهَمٍ وَ الْمِطْرَفَ الْخَزَّ بِخَمْسِينَ دِينَاراً فَيَشْتُو فِيهِ فَإِذَا خَرَجَ الشِّتَاءُ بَاعَهُ وَ تَصَدَّقَ بِثَمَنِهِ وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَهَ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَهَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّيِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ (۲).

**[ترجمه]قرب الاسـناد: بزنطی از امـام رضـا علیه السـلام نقـل می کنـد که حضـرت به من فرمود: دربـاره لباس خشن چه می گویی؟ عرض کردم: به من رسـیده است که امام مجتبی علیه السـلام آن را می پوشـیده و امام صادق وقتی لباس نو می گرفت دسـتور می داد آن را در آب فرو برند. حضـرت فرمود: بپوش و زیبا باش، امام سجاد علیه السلام لباس بلند پشمی از جنس خز می پوشـید که آن را پانصـد درهم خریـده بود و ردای خزی که پنجاه دینار خریـده بود. زمسـتان را با آن سـر می کرد و وقتی زمسـتان تمـام می شـد ان را می فروخت و پولش را صـدقه می داد، و این آیه را می خوانـد: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَهَ اللّهِ الَّتِيَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْق». - . همان : ۱۵۷ چاپ سنگی -

**[ترجمه]

«۳»

ل، [الخصـال] الْأَرْبَعُمِائَهِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السـلام: لِيَتَزَيَّنْ أَحَـدُكُمْ لِأَخِيهِ الْمُسْـلِمِ إِذَا أَتَاهُ كَمَا يَتَزَيَّنُ لِلْغَرِيبِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيْئَهِ(۳).

۱- ۱. قرب الإسناد ص ۳۴ ط حجر.

۲- ۲. قرب الإسناد ص ۱۵۷ ط حجر.

٣- ٣. الخصال ج ٢ ص ١٥٦.

وَ قَالَ علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ جَمِیلٌ یُحِبُّ الْجَمَالَ وَ یُحِبُّ أَنْ یُرَی أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَی عَبْدِهِ (۱).

وَ قَالَ علیه السلام: عَلَیْکُمْ بِالصَّفِیقِ مِنَ الثِّیَابِ فَإِنَّهُ مَنْ رَقَّ ثَوْبُهُ رَقَّ دِینُهُ (۲).

**[ترجمه]خصال: در حدیث چهار صد گانه، امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: هر کدام از شما برای برادر مسلمانتان که به دیدنتان اید زینت کنید، همان گونه که برای بیگانه ای که مایلید شما را در بهترین قیافه ببیند زینت می کنید. - . خصال ۲ : ۱۵۶ -

فرمود: خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد، و دوست دارد آثار و جلوه نعمت هایش را در بنده اش ببیند. - . همان : ۱۵۷ -

و نیز فرمود: بر شما باد به لباس های ضخیم، هر کس لباسش نرم و نازک شود دینش نرم و سست می شود. - . همان : ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۴»

ل، [الخصال] عَنْ حَمْزَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِیِّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنِ السَّکُونِیِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: الدُّهْنُ یُظْهِرُ الْغِنَی وَ الثِّیَابُ تُظْهِرُ التَّجَمُّلَ وَ حُسْنُ الْمَلَکَهِ یَکْبِتُ الْأَعْدَاءَ(۳).

أَقُولُ قَدْ مَضَی فِی بَابِ الطِّیبِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: ثَلَاثَهٌ یُسْمِنَّ إِدْمَانُ الْحَمَّامِ (۴)

وَ شَمُّ الرَّائِحَهِ الطَّیِّبَهِ وَ لُبْسُ الثِّیَابِ اللَّیِّنَهِ(۵).

وَ فِی بَابِ جَوَامِعِ الْمَسَاوِی: أَنَّهُ قَالَ لِلصَّادِقِ علیه السلام أَ تَرَی هَذَا الْخَلْقَ کُلَّهُ مِنَ النَّاسِ قَالَ أَلْقِ مِنْهُمُ التَّارِکَ لِلسِّوَاکِ إِلَی أَنْ قَالَ وَ الْمُتَشَعِّثَ مِنْ غَیْرِ مُصِیبَهٍ(۶).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام از پدرانش، از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله نقل می کند که فرمود: روغن مالیدن (به موها) ثروت را آشکار می کند و لباس زیبایی را آشکار می کند و اخلاق نیکو دشمنان را خوار می سازد. - . همان ۱ : ۴۵ و ۴۶ -

می گویم: در باب بوی خوش از امام صادق علیه السلام روایت شد که فرمود: سه چیز انسان را چاق می کند: زیاد حمام رفتن - . در اصل زیاد گوشت خوردن بوده که اشتباه است. - استشمام بوی خوش و پوشیدن لباس نرم. - . ر. ک ۷۶ : ۱۴۱ که از خصال ۱ : ۷۴ روایت شده است. - و در باب جوامع بدی ها آمده به حضرت گفته شد: آیا همه این خلق را از مردم می دانید؟ فرمود: از اینها بیانداز ترک کننده مسواک، تا جایی که می فرماید: نامرتب و ژولیده در غیر از مصیبت و ماتم. - . ر.ک ۷۲ : ۱۹۰ که از خصال ۲ : ۳۹ روایت شده است. -

**[ترجمه]

«۵»

ل، [الخصال] عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: ثَلَاثَهُ أَشْيَاءَ لَا يُحَاسِبُ اللَّهُ عَلَيْهَا الْمُؤْمِنَ طَعَامٌ يَأْكُلُهُ وَ ثَوْبٌ يَلْبَسُهُ وَ زَوْجَهٌ صَالِحَهٌ تُعَاوِنُهُ وَ تُحْصِنُ فَرْجَهُ (۷).

**[ترجمه]خصال:حلبی از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمود: سه چیز است که خداوند مؤمن را بر آنها حساب نمی کشد: غذایی که می خورد و لباسی که می پوشد و همسر شایسته ای که او را یاری می کند و عفت او را نگه می دارد. - . خصال ۱ : ۴۰ -

**[ترجمه]

«۶»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِيِّ عَنْ سَجَادَهَ عَنْ دُرُسْتَ عَنْ أَبِي خَالِدٍ السِّجِسْتَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

ص: ۲۹۹

۱- ۱. الخصال ج ۲ ص ۱۵۷.

۲- ۲. الخصال ج ۲ ص ۱۶۲.

۳- ۳. الخصال ج ۱ ص ۴۵ و ۴۶.

۴- ۴. فی الأصل: ادمان اللحم، و هو تصحیف.

۵- ۵. راجع ج ۷۶ ص ۱۴۱، أخرجه عن الخصال ج ۱ ص ۷۴.

۶- ۶. راجع ج ۷۲ ص ۱۹۰ نقلا من الخصال ج ۲ ص ۳۹.

۷- ۷. الخصال ج ۱ ص ۴۰.

قَالَ: خَمْسُ خِصَالٍ مَنْ فَقَدَ مِنْهُنَّ وَاحِدَةً لَمْ يَزَلْ نَاقِصَ الْعَيْشِ زَائِلَ الْعَقْلِ مَشْغُولَ الْقَلْبِ فَأَوَّلُهَا صِحَّةُ الْبَدَنِ وَ الثَّانِيَةُ الْأَمْنُ وَ الثَّالِثَةُ السَّعَةُ فِي الرِّزْقِ وَ الرَّابِعَةُ الْأَنِيسُ الْمُوَافِقُ قُلْتُ وَ مَا الْأَنِيسُ الْمُوَافِقُ قَالَ الزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ وَ الْوَلَدُ الصَّالِحُ وَ الْخَلِيطُ الصَّالِحُ وَ الْخَامِسَةُ وَ هِيَ تَجْمَعُ هَذِهِ الْخِصَالَ الدَّعَةُ(۱).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: پنج خصلت است که هر کس یکی از آنها را نداشته باشد، زندگی او ناقص و عقل او زایل و دل او مشغول است: اول صحت بدن و دوم امنیت و سوم وسعت روزی و چهارمی دوست موافق. گفتم: دوست موافق کیست؟ فرمود: همسر شایسته و فرزند صالح و رفیق صالح و پنجمی که جامع همه این خصلت هاست، آسودگی است. - . همان : ۱۳۷ -

**[ترجمه]

«۷»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ الْبَيْهَقِيِّ عَنِ الصَّوْلِيِّ عَنْ عَوْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي عَبَّادٍ قَالَ: كَانَ جُلُوسُ الرِّضَا علیه السلام فِي الصَّيْفِ عَلَى حَصِيرٍ وَ فِي الشِّتَاءِ عَلَى مِسْحٍ وَ لُبْسُهُ الْغَلِيظَ مِنَ الثِّيَابِ حَتَّى إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزَيَّنَ لَهُمْ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: روایت شده در تابستان فرش حضرت رضا علیه السّلام حصیر و بوریا بود و روی آن می نشست، و در زمستان روی نمد، و پیراهنی زبر و خشن می پوشید، مگر آنکه بخواهد پیش مردم آید که در آن وقت خود را برای مردم زینت می کرد. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۱۷۸ -

**[ترجمه]

«۸»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عَنِ الْفَحَّامِ عَنِ الْمَنْصُورِيِّ عَنْ عَمِّ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ وَ يَكْرَهُ الْبُؤْسَ وَ التَّبَاؤُسَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَهَا قِيلَ وَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ علیه السلام يُنَظِّفُ ثَوْبَهُ وَ يُطَيِّبُ رِيحَهُ وَ يُحَسِّنُ دَارَهُ وَ يَكْنُسُ أَفْنِيَتَهُ حَتَّى إِنَّ السِّرَاجَ قَبْلَ مَغِيبِ الشَّمْسِ يَنْفِي الْفَقْرَ وَ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند زیبایی و آراستگی را دوست دارد، و نکبت و بد حالی را مکروه دارد . وقتی خداوند نعمتی را به بنده ای می دهد دوست دارد اثر آنرا ببیند. عرض شد چگونه؟ فرمود: لباسش را پاکیزه کند، بویش را خوش کند، خانه اش را نیکو کند، حیاط خانه اش را جارو کند، حتی روشن کردن چراغ قبل از غروب خورشید، فقر را از بین می برد و روزی را زیاد می کند. - . امالی طوسی ۱ : ۲۸۱ -

**[ترجمه]

«۹»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی بِالْإِسْنَادِ إِلَی أَبِی قَتَادَهَ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ تَذَاکَرُوا عِنْدَهُ الْفُتُوَّهَ فَقَالَ وَ مَا الْفُتُوَّهُ لَعَلَّکُمْ تَظُنُّونَ أَنَّهَا بِالْفُسُوقِ وَ الْفُجُورِ کَلَّا إِنَّمَا الْفُتُوَّهُ طَعَامٌ مَوْضُوعٌ وَ نَائِلٌ مَبْذُولٌ وَ بِشْرٌ مَقْبُولٌ وَ عَفَافٌ مَعْرُوفٌ وَ أَذًی مَکْفُوفٌ وَ أَمَّا تِلْکَ فَشَطَارَهٌ [وَ] فِسْقٌ ثُمَّ قَالَ مَا الْمُرُوَّهُ فَقُلْنَا لَا نَعْلَمُ فَقَالَ علیه السلام الْمُرُوَّهُ وَ اللَّهِ أَنْ یَضَعَ الرَّجُلُ خِوَانَهُ بِجَنْبِ فِنَاهُ فَإِنَّ الْمُرُوَّهَ مُرُوَّتَانِ مُرُوَّهٌ فِی السَّفَرِ وَ مُرُوَّهٌ فِی الْحَضَرِ

ص: ۳۰۰

۱- ۱. الخصال ج ۱ ص ۱۳۷.

۲- ۲. العیون ج ۲ ص ۱۷۸.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۲۸۱.

فَأَمَّا الَّتِی فِی الْحَضَرِ فَتِلَاوَهُ الْقُرْآنِ وَ لُزُومُ الْمَسَاجِدِ وَ الْمَشْیُ مَعَ الْإِخْوَانِ فِی الْحَوَائِجِ وَ النِّعْمَهُ تُرَی عَلَی الْخَادِمِ فَإِنَّهَا مِمَّا یَسُرُّ الصَّدِیقَ وَ یَکْبِتُ الْعَدُوَّ وَ أَمَّا الَّتِی فِی السَّفَرِ فَکَثْرَهُ الزَّادِ وَ طِیبُهُ وَ بَذْلُهُ لِمَنْ یَکُونُ مَعَکَ وَ کِتْمَانُکَ عَلَی الْقَوْمِ بَعْدَ مُفَارَقَتِکَ إِیَّاهُمْ وَ الَّذِی بَعَثَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله بِالْحَقِّ نَبِیّاً إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَرْزُقُ الْعَبْدَ عَلَی قَدْرِ الْمُرُوَّهِ وَ إِنَّ الْمَعُونَهَ عَلَی قَدْرِ الْمَئُونَهِ وَ إِنَّ الصَّبْرَ لَیَنْزِلُ عَلَی قَدْرِ شِدَّهِ الْبَلَاءِ عَلَی الْمُؤْمِنِ (۱).

لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ ابْنِ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی قَتَادَهَ الْقُمِّیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَبَانٍ الْأَحْمَرِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ النَّاسَ تَذَاکَرُوا عِنْدَهُ الْفُتُوَّهَ إِلَی آخِرِ مَا مَرَّ(۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابو قتاده گفت نزد امام صادق علیه السلام بودیم. صحبت از جوانمردی شد، حضرت فرمود: جوانمردی چیست؟ شاید گمان کنید که به فسق و فجور باشد، اما نه، جوانمردی سفره غذایی است که پهن می شود،و گیرنده ای که بذل کننده است،و گشاده رویی که پذیرفته است و عفتی اشکار است و آزاری که از مردم باز داشته است . ولی این لوطی گری ها فسق است.

سپس فرمود: مروت چیست؟ گفتند: نمی دانیم، فرمود: قسم به خدا، مروت آن است که مرد سفره اش را در کنار حیاط خانه اش پهن کند. جوانمردی دو گونه است: در سفر و در حضر؛ در حضر، تلاوت قرآن، رفتن به مساجد، رفتن دنبال کارهای دیگران، و احسان کردن به خدمتکار اینها از جمله چیز هایی است که دوست را خوشحال و دشمن را سرکوب می کند. و جوانمردی در سفر، توشه فراوان و خوب، بخشش به دیگرانی که با او هستند و کتمان کردن بر گروهی که با انان بوده پس از جدا شدن از انها.

سوگند به خدایی که محمد صلی الله علیه و آله را به حق برانگیخت، خداوند، بنده را به اندازه مروتش روزی می دهد، کمک و مساعدت به اندازه نیاز است، و صبر به اندازه شدت بلا و سختی بر مؤمن ، نازل می شود. - . همان : ۳۰۷ و نیز در معانی الاخبار : ۲۵۸ با کمی تفاوت روایت شده است. -

امالی: با سند دیگری همین روایت را نقل کرده است. - . امالی صدوق : ۳۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۰»

مع (۳)،[معانی الأخبار] لی، [الأمالی] للصدوق عَنِ الطَّالَقَانِیِّ عَنْ أَحْمَدَ الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْمُعَلَّی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بَکْرٍ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ: بَیْنَا أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام ذَاتَ یَوْمٍ جَالِسٌ مَعَ أَصْحَابِهِ یُعَبِّئُهُمْ لِلْحَرْبِ إِذْ أَتَاهُ (۴)

شَیْخٌ مِنَ الشَّامِ فَسَأَلَهُ عَنْ مَسَائِلَ ثُمَّ قَالَ علیه السلام لَهُ یَا شَیْخُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ خَلْقاً ضَیَّقَ الدُّنْیَا عَلَیْهِمْ نَظَراً لَهُمْ فَزَهَّدَهُمْ فِیهَا وَ فِی حُطَامِهَا فَرَغِبُوا فِی دَارِ السَّلَامِ الَّذِی دَعَاهُمْ إِلَیْهِ وَ صَبَرُوا عَلَی ضِیقِ الْمَعِیشَهِ وَ صَبَرُوا عَلَی الْمَکْرُوهِ وَ اشْتَاقُوا إِلَی مَا عِنْدَ

اللَّهِ مِنَ الْكَرَامَهِ وَ بَذَلُوا أَنْفُسَهُمْ

۱- ۱. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۳۰۷ و رواه فی معانی الأخبار ص ۲۵۸ الی قوله: بفناء داره.

۲- ۲. أمالی الصدوق ص ۳۲۹.

۳- ۳. معانی الأخبار ص ۱۹۹؛ و فی الأصل رمز الخصال و هو سهو.

۴- ۴. ما بین العلامتین أضفناه من المصدر و کتاب المواعظ من البحار.

ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ وَ كَانَتْ خَاتِمَهُ أَعْمَالِهِمُ الشَّهَادَهَ فَلَقُوا اللَّهَ وَ هُوَ عَنْهُمْ رَاضٍ وَ عَلِمُوا أَنَّ الْمَوْتَ سَبِيلُ مَنْ مَضَى وَ مَنْ بَقِيَ وَ تَزَوَّدُوا لِآخِرَتِهِمْ غَيْرَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّهِ وَ لَبِسُوا الْخَشِنَ وَ صَبَرُوا عَلَى الْقُوتِ وَ قَدَّمُوا الْفَضْلَ وَ أَحَبُّوا فِي اللَّهِ وَ أَبْغَضُوا فِي اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أُولَئِكَ الْمَصَابِيحُ وَ أَهْلُ النَّعِيمِ فِي الْآخِرَهِ وَ السَّلَامُ (۱).

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی عن الغضائری عن الصدوق: مثله (۲) أقول تمامه فی کتاب المواعظ(۳).

**[ترجمه]معانی الاخبار - . معانی الاخبار : ۱۹۹ - ، امالی: علی بن الحسین علیه السلام فرمود در این میان که روزی امیر مؤمنان با اصحابش نشسته بود و آنها را برای نبرد صف بندی میکرد پیرمردی از شام امد و درباره مسائلی سوال کرد، سپس رو به آن پیر مرد کرد فرمود: به راستی خدای عز و جل خلقی آفریده که از روی عنایت، دنیا را بر انان تنگ کرد و آن ها روی گردان و بی اعتنا به ان و متاعش قرار داد. پس انها مشتاق دار السلامی شدند که خدا آنها را بدان دعوت کردو بر تنگی معاش و مصائب

صبر کردند و مشتاق کرامتی که نزد خداست شدند و جان خود را برای رضای خدا دادند و سرانجام اعمالشان شهادت بود و خدا را ملاقات کردند در حالی که از آنها خشنود بود و دانستند که مرگ راه گذشته ها و باقیمانده ها است و برای آخرت خود به جز طلا و نقره توشه برداشتند و بر قوت صبر کردند و زیادی را پیش داشتند و در راه خدا دوست داشتند. آنان چراغ های هدایت و اهل بهشتند و السلام. - . امالی صدوق : ۲۳۸ -

امالی طوسی: مانند این را نقل کرده است. - . امالی طوسی ۲ : ۴۹ و مانند آن در کتاب الغایات آمده است. -

می گویم: تمام این حدیث را در کتاب مواعظ آورده است. - . ر. ک ۷۷ : ۳۷۶- ۳۷۹ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ل، [الخصال] أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ رَقَعَ جَيْبَهُ وَ خَصَفَ نَعْلَهُ وَ حَمَلَ سِلْعَتَهُ فَقَدْ أَمِنَ مِنَ الْكِبْرِ(۴).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که جامه اش را وصله زند و کفشش را پینه زند و بار خود را خود حمل کند، او از تکبر در امان است. - . خصال ۱ : ۵۴ -

**[ترجمه]

«۱۲»

غط، [الغيبه] للشيخ الطوسى عَنِ الْفَزَارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: وَجَّهَ قَوْمٌ مِنَ

الْمُفَوِّضَهِ كَامِلَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْمَدَنِيَّ إِلَى أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام قَالَ كَامِلٌ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی أَسْأَلُهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّهَ إِلَّا مَنْ عَرَفَ مَعْرِفَتِی وَ قَالَ بِمَقَالَتِی قَالَ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِی أَبِی مُحَمَّدٍ علیه السلام نَظَرْتُ إِلَى ثِيَابٍ بَيَاضٍ نَاعِمَهٍ عَلَيْهِ فَقُلْتُ فِی نَفْسِی وَلِیُّ اللَّهِ وَ حُجَّتُهُ يَلْبَسُ

النَّاعِمَ مِنَ الثِّيَابِ وَ يَأْمُرُنَا نَحْنُ بِمُوَاسَاهِ الْإِخْوَانِ وَ يَنْهَانَا عَنْ لُبْسِ مِثْلِهِ فَقَالَ مُتَبَسِّماً يَا كَامِلُ وَ حَسَرَ عَنْ ذِرَاعَيْهِ فَإِذَا مِسْحٌ أَسْوَدُ خَشِنٌ عَلَى جِلْدِهِ فَقَالَ هَذَا لِلَّهِ وَ هَذَا لَكُمْ الْخَبَرَ(۵).

**[ترجمه]غیبه طوسی: راوی گوید: [گروهی از مفوضه کامل مدنی را نزد امام حسن عسکری السلام فرستادند. کامل گفت: من با خودم گفتم این گونه می پرسم: وارد بهشت نمی شود جز کسی که شناختی به مانند شناخت من داشته باشد و گفته من را بگوید ، گفت: وقتی بر آقایم وارد شدیم دیدم لباس سفید نرم و لطیفی بر تن داشت. با خودم گفتم: ولی و حجت خدا لباس لطیف پوشیده و ما را به برابری با دیگران امر می کند و از پوشیدن چنین لباسی نهی می کند! حضرت با لبخند فرمود: ای کامل، بدنش را از ساق دستش آشکار کرد لباسی از جنس موی سیاه و خشن روی پوستش بود، فرمود: این برای خدا و این برای شماست.] - . غیبه الشیخ الطوسی : ۱۵۹ -

**[ترجمه]

«۱۳»

سن، [المحاسن] عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغِيرَهَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ طَلْحَهَ

ص: ۳۰۲

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۲۳۸.

۲- ۲. أمالی الطوسیّ ج ۲ ص ۴۹ و مثله فی كتاب الغايات.

۳- ۳. راجع ج ۷۷ ص ۳۷۶- ۳۷۹.

۴- ۴. الخصال ج ۱ ص ۵۴.

۵- ۵. غيبه الشيخ الطوسیّ ص ۱۵۹؛ و ما بين العلامتين أضفناه بقرينه صدر الخبر.

بْنِ زَیْدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام: أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ لَا یُنْخَلُ لَهُ الدَّقِیقُ وَ کَانَ عَلِیٌّ یَقُولُ لَا تَزَالُ هَذِهِ الْأُمَّهُ بِخَیْرٍ مَا لَمْ یَلْبَسُوا لِبَاسَ الْعَجَمِ وَ یَطْعَمُوا أَطْعِمَهَ الْعَجَمِ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِکَ ضَرَبَهُمُ اللَّهُ بِالذُّلِ (۱).

**[ترجمه]محاسن: امام صادق علیه السلام از پدرانش روایت کرده است که علی علیه السلام آرد را برای او الک نمی کردند و می فرمود: این امت به خیر و خوشی خواهند بود تا وقتی که لباس عجم را نپوشند و غذای آنها را نخورند، اگر این کار ها را انجام دهند خداوند ایشان را سرشکسته و ذلیل می کند. -. محاسن : ۴۴۰ -

**[ترجمه]

«۱۴»

سن، [المحاسن] عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ رُشَیْدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ بَشِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام یَقُولُ: الْعَیْشُ فِی السَّعَهِ فِی الْمَنْزِلِ وَ الْفَضْلُ فِی الْخَادِمِ.

وَ بَشِیرٌ هَذَا هُوَ ابْنُ جُذَامٍ رَجُلٌ صِدْقٌ ذکر [ذِکْرُهُ](۲).

**[ترجمه]محاسن: بشیر گفت شنیدم امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: زندگی خوش در وسعت و بزرگی منزل و فضیلت در گرفتن خادم است.

بشیر همان ابن جذام است که از او به عنوان مردی راستگو یاد شده است. -. همان : ۶۱۱ -

**[ترجمه]

«۱۵»

یج، [الخرائج و الجرائح] رُوِیَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِیدِ الْکِرْمَانِیِّ قَالَ: أَتَیْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ابْنَ الرِّضَا علیه السلام فَقُلْتُ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِدَاکَ مَا تَقُولُ فِی الْمِسْکِ فَقَالَ إِنَّ أَبِی أَمَرَ أَنْ یُعْمَلَ لَهُ مِسْکٌ فِی بَانٍ فَکَتَبَ إِلَیْهِ الْفَضْلُ یُخْبِرُهُ أَنَّ النَّاسَ یَعِیبُونَ ذَلِکَ عَلَیْهِ فَکَتَبَ یَا فَضْلُ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ یُوسُفَ کَانَ یَلْبَسُ دِیبَاجاً مَزْرُوراً بِالذَّهَبِ وَ یَجْلِسُ عَلَی کَرَاسِیِّ الذَّهَبِ فَلَمْ یَنْقُصْ مِنْ حِکْمَتِهِ شَیْئاً وَ کَذَلِکَ سُلَیْمَانُ ثُمَّ أَمَرَ أَنْ یُعْمَلَ لَهُ غَالِیَهٌ بِأَرْبَعَهِ آلَافِ دِرْهَمٍ (۳).

**[ترجمه]خرایج و جرایح: ابن ولید کرمانی گفت امام جواد علیه السلام را دیدم، عرض کردم: خدا مرا فدایت کند، درباره مشک چه می فرمایید؟ فرمود: پدرم دستور داد که برای او عطر مشکی امیخته به روغن بان درست کنند ، فضل به ایشان نامه نوشت که مردم در این کار از ایشان ایراد گرفته اند. حضرت نوشت: ای فضل، آیا ندانستی که یوسف لباس زربافت می پوشیده است و بر تخت های طلایی می نشسته، ولی چیزی از حکمت او را کم نکرد. و نیز سلیمان. سپس دستور داد با چهار هزار درهم برایش عطر غالیه درست کنند. -. در کتاب مختار خرایج و جرایح نیافتیم، و مانند آن در کافی ۶ : ۵۱۶ می باشد. -

**[ترجمه]

«۱۶»

ضا، [فقه الرضا علیه السلام] نَرْوِی: أَنَّ کِبَرَ الدَّارِ مِنَ السَّعَادَهِ وَ کَثْرَهَ الْمُحِبِّینَ مِنَ السَّعَادَهِ وَ مُوَافَقَهَ الزَّوْجِهِ کَمَالُ السُّرُورِ.

وَ نَرْوِی: تَعَاهُدُ الرَّجُلِ ضَیْعَتَهُ مِنَ الْمُرُوَّهِ وَ سِمَنُ الدَّابَّهِ مِنَ الْمُرُوَّهِ وَ الْإِحْسَانُ إِلَی الْخَادِمِ مِنَ الْمُرُوَّهِ یَکْبِتُ الْعَدُوَّ.

وَ أَرْوِی: أَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی یُحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ وَ یُبْغِضُ الْبُؤْسَ وَ التَّبَاؤُسَ وَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یُبْغِضُ مِنَ الرِّجَالِ الْقَاذُورَهَ وَ أَنَّهُ إِذَا أَنْعَمَ عَلَی عَبْدِهِ نِعْمَهً أَحَبَّ أَنْ یَرَی أَثَرَ ذَلِکَ النِّعْمَهِ.

وَ رُوِیَ: جَصِّصِ الدَّارَ وَ اکْسَحِ الْأَفْنِیَهَ وَ نَظِّفْهَا وَ أَسْرِجِ السِّرَاجَ قَبْلَ مَغِیبِ

ص: ۳۰۳

۱- ۱. المحاسن ص ۴۴۰.

۲- ۲. المحاسن ص ۶۱۱.

۳- ۳. لم نجده فی مختار الخرائج و الجرائح، و مثله فی الکافی ج ۶ ص ۵۱۶.

الشَّمْسِ كُلَّ ذَلِکَ یَنْفِی الْفَقْرَ وَ یَزِیدُ فِی الرِّزْقِ (۱).

**[ترجمه]فقه الرضا: روایت کردیم که بزرگی خانه از سعادت است و کثرت علاقه مندان نیز. زوجه موافق نیز کمال خوشحالی است.

روایت کردیم از جوانمردی است سرکشی کردن مرد به مزرعه اش. چاق بودن حیوان نیز از مروت است. نیکی به خدمت کار هم از جوانمردی است که دشمن را خوار می کند.

روایت می کنم که خداوند تبارک و تعالی زیبایی و اراستگی را دوست دارد، و نکبت و بد حالی را دشمن می دارد. خدای عز و جل پلیدی و کثافت را از مردان دشمن می دارد و وقتی نعمتی به بنده اش بدهد دوست دارد اثر آن را در او ببیند .

روایت شده خانه را گچ کنید، حیاط خانه را جارو کنید و تمییز نگاه دارید، چراغ را قبل از غروب خورشید روشن کنید، اینها فقر را دور و روزی را زیاد می کند. - . فقه الرضا:۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۷»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: أَ تَرَی اللَّهَ أَعْطَی مَنْ أَعْطَی مِنْ كَرَامَتِهِ عَلَیْهِ وَ مَنَعَ مَنْ مَنَعَ مِنْ هَوَانٍ بِهِ عَلَیْهِ لَا وَ لَكِنَّ الْمَالَ مَالُ اللَّهِ یَضَعُهُ عِنْدَ الرَّجُلِ وَدَائِعَ وَ جَوَّزَ لَهُمْ أَنْ یَأْكُلُوا قَصْداً وَ یَلْبَسُوا قَصْداً وَ یَنْكِحُوا قَصْداً وَ یَرْكَبُوا قَصْداً وَ یَعُودُوا بِمَا سِوَی ذَلِكَ عَلَی فُقَرَاءِ الْمُؤْمِنِینَ وَ یَلُمُّوا بِهِ شَعَثَهُمْ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ مَا یَأْكُلُ حَلَالًا وَ یَشْرَبُ حَلَالًا وَ یَرْكَبُ وَ یَنْكِحُ حَلَالًا وَ مَنْ عَدَا ذَلِكَ كَانَ عَلَیْهِ حَرَاماً ثُمَّ قَالَ لا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ (۲) أَ تَرَی اللَّهَ ائْتَمَنَ رَجُلًا عَلَی مَالٍ لَهُ أَنْ یَشْتَرِیَ فَرَساً بِعَشَرَةِ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ یُجْزِیهِ فَرَسٌ بِعِشْرِینَ دِرْهَماً وَ یَشْتَرِیَ جَارِیَةً بِأَلْفِ دِینَارٍ وَ یُجْزِیهِ بِعِشْرِینَ دِینَاراً وَ قَالَ لا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ازابان بن تغلب نقل کرده است که گفت: امام صادق علیه السلام فرمودند: آیا فکر می کنی خداوند به کسی که عطا کرده از گرامی داشتن او است، و به کسی که نداده از خواری او نزد خدا است ؟ نه این گونه نیست. ولکن مال مال خدا است و آن را نزد انسان به صورت ودیعه و امانت می گذارد و به آنان اجازه داده است که در خوردن و نوشیدن و پوشیدن و ازدواج و سوار شدن میانه روی کنند و بقیه را به فقرای مؤمنان ببخشند تابه آنان سر و سامان دهند. پس هر که این کار را انجام دهد، هر چه می خورد و می نوشد و بر آن سوار می شود و با آن ازدواج کند، حلال است و کسی که این کار را نکند همه انها بر او حرام است - سپس فرمودند: - «وَلاَ تُسْرِفُواْ إِنَّهُ لاَ یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ» ؛ { و[لی] زیاده روی مکنید که او اسرافکاران را دوست نمی دارد} - . اعراف / ۳۱ و انعام / ۱۴۱ -

آیا مردی را دیده ای که خدامالی را نزد او به امانت گذاشته است، او می تواند اسبی به قیمت ده هزار درهم بخرد، درحالی که اسبی به قیمت بیست درهم برای او کافی است؟! و کنیزکی را با هزار دینار بخرد، در حالی که کنیزکی به قیمت بیست

دینار برای وی کافی است؟ و خدا فرمود: «وَلاَ تُسْرِفُواْ إِنَّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ». - . تفسیر عیاشی ۲ : ۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۸»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ يُوسُفَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عَلَيَّ جُبَّةُ خَزٍّ وَ طَيْلَسَانُ خَزٍّ فَنَظَرَ إِلَيَّ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ عَلَيَّ جُبَّةُ خَزٍّ وَ طَيْلَسَانُ خَزٍّ مَا تَقُولُ فِيهِ فَقَالَ وَ مَا بَأْسٌ بِالْخَزِّ قُلْتُ وَ سَدَاهُ إِبْرِيسَمٌ قَالَ لَا بَأْسَ بِهِ (۴)

وَ قَدْ أُصِيبَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ علیه السلام وَ عَلَيْهِ جُبَّةُ خَزٍّ ثُمَّ قَالَ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ لَمَّا بَعَثَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِلَى الْخَوَارِجِ لَبِسَ أَفْضَلَ ثِيَابِهِ وَ تَطَيَّبَ بِأَطْيَبِ طِيبِهِ وَ رَكِبَ أَفْضَلَ مَرَاكِبِهِ فَخَرَجَ إِلَيْهِ فَوَاقَفَهُمْ فَقَالُوا يَا ابْنَ عَبَّاسٍ بَيْنَا أَنْتَ خَيْرُ النَّاسِ إِذْ أَتَيْتَنَا فِي لِبَاسٍ مِنْ لِبَاسِ الْجَبَابِرَهِ وَ مَرَاكِبِهِمْ فَتَلَا عَلَيْهِمْ هَذِهِ الْآيَهَ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَهَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ

۱- ۱. فقه الرضا ص ۴۸.

۲- ۲. الأعراف: ۳۱، الانعام: ۱۴۱.

۳- ۳. تفسير العيّاشيّ ج ۲ ص ۱۳.

۴- ۴. ما بين العلامتين ساقط من الأصل.

لِعِبادِهِ وَ الطَّيِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ (۱) الْبَسْ وَ تَجَمَّلْ فَإِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَ لْيَكُنْ مِنْ حَلَالٍ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از یوسف بن ابراهیم نقل شده است که: نزد امام صادق علیه السلام آمد در حالی که جبه خز و طیلسان خز بر تن او بود.ایشان به من نگاه کردند. گفتم: فدایت شوم، در باره جبه وجامه خز و طیلسان خز که تن من هست، چه می گویی؟ فرمودند: اشکالی نیست. گفتم. تار های آن از ابریشم است. فرمودند: اشکالی نیست، حسین بن علی علیه السلام هنگامی که به شهادت رسید،جبه خز بر تنش بود. سپس فرمودند: هنگامی که امیرمؤمنان علیه السلام عبدالله بن عباس را به نمایندگی از خود به نزد خوارج فرستاد، او بهترین لباس هایش را پوشید و خود را با بهترین عطر معطر ساخت و بر بهترین مرکبش سوار شد.سپس به دیدار آنان رفت و با آنان به مذاکره پرداخت. آنان گفتند: ای ابن عباس!در حالی که تو بهترین مردم هستی، چرا با لباس و مرکب جباران و گردنکشان نزد ما آمدی؟! ایشان این آیه را «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّهِ الَّتِیَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْق» ؛ { [ای پیامبر] بگو زیورهایی را که خدا برای بندگانش پدید آورده و [نیز] روزیهای پاکیزه را چه کسی حرام گردانیده} - . اعراف / ۳۲ - خواندند. بپوش و خود را بیارای، زیرا که خدا زیبا است و زیبایی را دوست دارد، اما باید از حلال باشد. - . تفسیر عیاشی : ۱۵ -

**[ترجمه]

«۱۹»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ هِلَالٍ الشَّامِيِ (۳)

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ مَا أَعْجَبَ إِلَى النَّاسِ مَنْ يَأْكُلُ الْجَشِبَ وَ يَلْبَسُ الْخَشِنَ وَ يَتَخَشَّعُ قَالَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ يُوسُفَ بْنَ يَعْقُوبَ نَبِيٌّ ابْنُ نَبِيٍّ كَانَ يَلْبَسُ أَقْبِيَهَ الدِّيبَاجِ مَزْرُورَهً بِالذَّهَبِ وَ يَجْلِسُ فِي مَجَالِسِ آلِ فِرْعَوْنَ يَحْكُمُ فَلَمْ يَحْتَجِ النَّاسُ إِلَى لِبَاسِهِ وَ إِنَّمَا احْتَاجُوا إِلَى قِسْطِهِ وَ إِنَّمَا يُحْتَاجُ مِنَ الْإِمَامِ إِلَى أَنْ إِذَا قَالَ صَدَقَ وَ إِذَا وَعَدَ أَنْجَزَ وَ إِذَا حَكَمَ عَدَلَ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يُحَرِّمْ طَعَاماً وَ لَا شَرَاباً مِنْ حَلَالٍ وَ إِنَّمَا حَرَّمَ الْحَرَامَ قَلَّ أَوْ كَثُرَ وَ قَدْ قَالَ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَهَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّيِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از عباس بن هلال شامی، از امام رضا علیه السلام روایت شده است که گفت: گفتم: قربانت شوم، مردم از کسی که خوراک با کیفیت پایین را می خورد و لباس با کیفیت پایین را می پوشد و اظهار تواضع و خشوع می کند، سخت در تعجبند! فرمودند: مگر نمی دانی که یوسف پسر یعقوب پیامبر بود و پدرانش نیز پیامبر بودند،با این حال قباهای ابریشمی که دکمه هایش زرین بود، می پوشید و در مجالس آل فرعون برای قضاوت و داوری می نشست؟ مردم به لباسش نیازمند نبودند، بلکه به عدل و دادگریش نیاز داشتند و همانا نیاز مردم به امام در این است که راستگو باشد و به وعده اش عمل کند و در قضاوت و داوری اش عادل باشد. خدا هیچگاه خوراک و نوشیدنی حلال را حرام نکرده است، بلکه حرام را چه کم و چه زیاد باشد، حرام دانسته وفرمود: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّهِ الَّتِیَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْق». - . همان -

**[ترجمه]

«۲۰»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: کَانَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیهما السلام یَلْبَسُ الثَّوْبَ بِخَمْسِمِائَهِ دِینَارٍ وَ الْمِطْرَفَ بِخَمْسِینَ دِینَاراً یَشْتُو فِیهِ فَإِذَا ذَهَبَ الشِّتَاءُ بَاعَهُ وَ تَصَدَّقَ بِثَمَنِهِ.

وَ فِی خَبَرِ عُمَرَ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیه السلام: أَنَّهُ کَانَ یَشْتَرِی الْکِسَاءَ الْخَزَّ بِخَمْسِینَ دِینَاراً فَإِذَا صَارَ الصَّیْفُ تَصَدَّقَ بِهِ لَا یَرَی بِذَلِکَ بَأْساً وَ یَقُولُ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّیِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ (۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از ابو الحسن علیه السلام روایت شده است که فرمودند: علی ابن الحسین علیه السلام گاهی لباسی با قیمت پانصد دینار وجامه ای با قیمت پنجاه دینار را می پوشید و زمستان خود را با آن سپری می کرد و هر گاه زمستان به سر می رسید، آن را می فروخت و بهای آن را صدقه می داد .

از امام سجادعلیه السلام روایت شده است که که ایشان عبای ابریشمی را با پنجاه دینار می خرید و هنگامی که تابستان فرا می رسید، آن را به عنوان صدقه می بخشید و اشکالی در این کار نمی دید و این آیه را می خواند: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللّهِ الَّتِیَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّیِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ». - . همان : ۱۶ -

**[ترجمه]

«۲۱»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ الْحَکَمِ بْنِ عُیَیْنَهَ قَالَ: رَأَیْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام وَ عَلَیْهِ إِزَارٌ أَحْمَرُ فَأَحْدَدْتُ النَّظَرَ إِلَیْهِ فَقَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ هَذَا لَیْسَ بِهِ بَأْسٌ ثُمَّ تَلَا قُلْ مَنْ

۱- ۱. الأعراف: ۳۲.

۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۵.

۳- ۳. قال: قال أبو الحسن علیه السلام خ ل.

۴- ۴. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۵.

۵- ۵. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۶.

حَرَّمَ زِينَهَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّیِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از حکم بن عیینه روایت شده که:روزی امام باقر علیه السلام را دیدم در حالی که ردای سرخ بر تن وی بود. به او خیره شدم. ایشان فرمودند: ای ابومحمد! اشکالی در این کار نیست، سپس این آیه را خواندند: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللّهِ الَّتِیَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّیِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ». - . همان : ۱۴ -

**[ترجمه]

«۲۲»

شی، [تفسیر العیاشی] عَنِ الْوَشَّاءِ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: کَانَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیهما السلام یَلْبَسُ الْجُبَّهَ وَ الْمِطْرَفَ مِنَ الْخَزِّ وَ الْقَلَنْسُوَهَ وَ یَبِیعُ الْمِطْرَفَ وَ یَتَصَدَّقُ بِثَمَنِهِ وَ یَقُولُ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللَّهِ الْآیَهَ(۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: از وشاء، از امام رضاعلیه السلام روایت شده است که فرمودند: علی بن حسین علیه السلام جبه وجامه خز و عرقچین می پوشید وسپس جامه را می فروخت و بهای آن را صدقه می داد و می فرمود: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللّهِ الَّتِیَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّیِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ». - . همان -

**[ترجمه]

«۲۳»

مکا، [مکارم الأخلاق] مُخْتَارَهً مِنْ کِتَابِ اللِّبَاسِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ لَمَّا بَعَثَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِلَی الْخَوَارِجِ لَبِسَ أَفْضَلَ ثِیَابِهِ وَ تَطَیَّبَ بِأَطْیَبِ طِیبِهِ وَ رَکِبَ أَفْضَلَ مَرَاکِبِهِ وَ خَرَجَ إِلَیْهِمْ فَوَاقَفَهُمْ فَقَالُوا یَا ابْنَ عَبَّاسٍ بَیْنَا أَنْتَ خَیْرُ النَّاسِ إِذْ أَتَیْتَنَا فِی لِبَاسِ الْجَبَابِرَهِ وَ مَرَاکِبِهِمْ فَتَلَا عَلَیْهِمْ هَذِهِ الْآیَهَ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَهَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبادِهِ وَ الطَّیِّباتِ مِنَ الرِّزْقِ فَالْبَسْ وَ تَجَمَّلْ فَإِنَّ اللَّهَ جَمِیلٌ یُحِبُّ الْجَمَالَ وَ لْیَکُنْ مِنْ حَلَالٍ (۳).

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَأَلْتُهُ علیه السلام عَنِ الرَّجُلِ الْمُوسِرِ الْمُتَجَمِّلِ یَتَّخِذُ الثِّیَابَ الْکَثِیرَهَ الْجِبَابَ وَ الطَّیَالِسَهَ وَ الْقُمُصَ (۴)

وَ لَهَا عُدَّهٌ یَصُونَ بَعْضَهَا بِبَعْضٍ وَ یَتَجَمَّلُ بِهَا أَ یَکُونُ مُسْرِفاً فَقَالَ علیه السلام إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ لِیُنْفِقْ ذُو سَعَهٍ مِنْ سَعَتِهِ (۵).

عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ: الدُّهْنُ یُظْهِرُ الْغِنَی

ص: ۳۰۶

۱- ۱. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۴.
۲- ۲. تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۱۴.

۳- ۳. مكارم الأخلاق ص ۱۱۰.

۴- ۴. الجباب جمع جبه ثوب مقطوع الكم طويل يلبس فوق الثياب، و الطيالسه جمع الطيلسان كساء مدور أخضر لا أسفل له، و سداه- و قيل لحمته- من صوف كان يلبسه الخواص من العلماء و المشايخ، و هو من لباس العجم، يجعلونه على أكتافهم، و القمص جمع قميص.

۵- ۵. الطلاق: ۷.

وَ الثِّیَابُ تُظْهِرُ الْجَمَالَ وَ حُسْنُ الْمَلَکَهِ یَکْبِتُ الْأَعْدَاءَ(۱).

عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام قَالَ: وَقَفَ رَجُلٌ عَلَی بَابِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله یَسْتَأْذِنُ عَلَیْهِ قَالَ فَخَرَجَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَوَجَدَ فِی حُجْرَتِهِ رَکْوَهً فِیهَا مَاءٌ فَوَقَفَ یُسَوِّی لِحْیَتَهُ وَ یَنْظُرُ إِلَیْهَا فَلَمَّا رَجَعَ دَاخِلًا قَالَتْ لَهُ عَائِشَهُ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْتَ سَیِّدُ وُلْدِ آدَمَ وَ رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِینَ وَقَفْتَ عَلَی الرَّکْوَهِ تُسَوِّی لِحْیَتَکَ وَ رَأْسَکَ قَالَ یَا عَائِشَهُ إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ إِذَا خَرَجَ عَبْدُهُ الْمُؤْمِنُ إِلَی أَخِیهِ أَنْ یَتَهَیَّأَ لَهُ وَ أَنْ یَتَجَمَّلَ (۲).

عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: تَهْیِئَهُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَهِ مِمَّا یَزِیدُ فِی عِفَّتِهَا(۳).

عَنْ سُفْیَانَ الثَّوْرِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنْتَ تَرْوِی أَنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ کَانَ یَلْبَسُ الْخَشِنَ وَ أَنْتَ تَلْبَسُ الْقُوهِیَّ وَ الْمَرْوِیَّ قَالَ وَیْحَکَ إِنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام کَانَ فِی زَمَانٍ ضَیِّقٍ فَإِذَا اتَّسَعَ الزَّمَانُ فَأَبْرَارُ الزَّمَانِ أَوْلَی بِهِ (۴).

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْهُ یَعْنِی الرِّضَا علیه السلام قَالَ: کَانَ یُوسُفُ علیه السلام یَلْبَسُ الدِّیبَاجَ وَ یَتَزَرَّرُ بِالذَّهَبِ وَ یَجْلِسُ عَلَی السَّرِیرِ وَ إِنَّمَا یُذَمُّ إِنْ کَانَ یُحْتَاجُ إِلَی قِسْطِهِ وَ کَانَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیهما السلام یَلْبَسُ ثَوْبَیْنِ فِی الصَّیْفِ یُشْتَرَیَانِ لَهُ بِخَمْسِمِائَهٍ وَ یَلْبَسُ فِی الشِّتَاءِ الْمِطْرَفَ الْخَزَّ(۵) وَ یُبَاعُ فِی الصَّیْفِ بِخَمْسِینَ دِینَاراً

۱- ۱. مکارم الأخلاق ص ۱۱۰.

۲- ۲. مکارم الأخلاق ص ۱۱۰.

۳- ۳. مکارم الأخلاق ص ۱۱۱.

۴- ۴. مکارم الأخلاق ص ۱۱۱.

۵- ۵. المطرف کمنبر و المطرف کمکرم: رداء من خز مربع ذو أعلام، قال الفراء و أصله الضم لانه فی المعنی مأخوذ من أطرف أی جعل فی طرفیه العلمان و لکنهم استثقلوا الضمه فکسروه.

وَ يَتَصَدَّقُ بِثَمَنِهِ (۱).

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ: بَيْنَا أَنَا فِي الطَّوَافِ إِذَا رَجُلٌ يَجْذِبُ ثَوْبِي فَالْتَفَتُّ فَإِذَا عَبَّادٌ الْبَصْرِيُّ فَقَالَ يَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ تَلْبَسُ مِثْلَ هَذَا الثَّوْبِ وَ أَنْتَ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي أَنْتَ فِيهِ مِنْ عَلِيٍّ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ وَيْلَكَ هَذَا الثَّوْبُ قُوهِيٌّ (۲) اشْتَرَيْتُهُ بِدِينَارٍ وَ كَسْرٍ وَ كَانَ عَلِيٌّ علیه السلام فِي زَمَانٍ يَسْتَقِيمُ لَهُ مَا لَبِسَ فِيهِ وَ لَوْ لَبِسْتُ مِثْلَ ذَلِكَ اللِّبَاسِ فِي زَمَانِنَا هَذَا لَقَالَ النَّاسُ هَذَا مُرَاءٍ مِثْلُ عَبَّادٍ(۳).

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: لِيَتَزَيَّنْ أَحَدُكُمْ لِأَخِيهِ إِذَا أَتَاهُ كَمَا يَتَزَيَّنُ لِلْغَرِيبِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيْئَةِ(۴).

عَنْ أَبِي خِدَاشٍ الْمُهْرِيِ (۵)

قَالَ: مَرَّ بِنَا بِالْبَصْرَةِ مَوْلًى لِلرِّضَا علیه السلام يُقَالُ لَهُ عُبَيْدٌ فَقَالَ دَخَلَ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام فَقَالَ لَهُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ أَنْكَرُوا عَلَيْكَ هَذَا اللِّبَاسَ الَّذِي تَلْبَسُهُ قَالَ فَقَالَ لَهُمْ إِنَّ يُوسُفَ بْنَ يَعْقُوبَ كَانَ نَبِيّاً ابْنَ نَبِيٍّ ابْنِ نَبِيٍّ وَ كَانَ يَلْبَسُ الدِّيبَاجَ وَ يَتَزَرَّرُ بِالذَّهَبِ وَ يَجْلِسُ مَجَالِسَ آلِ فِرْعَوْنَ فَلَمْ يَضَعْهُ ذَلِكَ وَ إِنَّمَا يُذَمُّ لَوِ احْتِيجَ مِنْهُ إِلَى قِسْطِهِ وَ إِنَّمَا عَلَى الْإِمَامِ أَنَّهُ إِذَا حَكَمَ عَدَلَ وَ إِذَا وَعَدَ وَفَى وَ إِذَا حَدَّثَ صَدَقَ وَ إِنَّمَا حَرَّمَ اللَّهُ الْحَرَامَ بِعَيْنِهِ مَا قَلَّ مِنْهُ وَ مَا كَثُرَ وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْحَلَالَ بِعَيْنِهِ مَا قَلَّ مِنْهُ وَ مَا كَثُرَ(۶).

۱- ۱. مکارم الأخلاق ص ۱۱۱.

۲- ۲. کان ثیابا بیضا یجلب من قوهستان کوره بناحیه کرمان.

۳- ۳. مکارم الأخلاق ص ۱۱۱.

۴- ۴. مکارم الأخلاق ص ۱۱۲.

۵- ۵. منسوب الی مهره بن حیدان بطن من قضاعه کانوا یقیمون بالیمن، و قال الشیخ فی رجاله: مهره محله بالبصره.

۶- ۶. مکارم الأخلاق ص ۱۱۲.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى قَالَ أَخْبَرَنِي مَنْ أَخْبَرَ عَنْهُ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ أَهْلَ الضَّعْفِ مِنْ مَوَالِيَّ يُحِبُّونَ أَنْ أَجْلِسَ عَلَى اللُّبُودِ وَ أَلْبَسَ الْخَشِنَ وَ لَيْسَ يَحْتَمِلُ الزَّمَانُ ذَلِكَ (۱).

**[ترجمه]مکارم الاخلاق: از حضرت صادق (ع): ابن عباس چون امیر مؤمنان او را بسوی خوارج فرستاد، بهترین لباسش را پوشید، و عالیترین عطرها را بکار برد، و بر بهترین مرکب ها نشست، و بسوی آنها براه افتاد، تا با آنان روبرو گشت، خوارج گفتند: تو بنظر ما بهترین مردمی، از چه رو با لباس و مرکب جباران آمده ای؟ ابن عباس این آیه را بر ایشان بخواند: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّهِ الَّتِيَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالْطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ »، پس بپوش و خود را بیارای، که خداوند جمیل است، و جمال را دوست می دارد، ولی باید از حلال باشد. - . مکارم الاخلاق : ۱۱۰ -

اسحاق بن عمار گوید: از امام در باره مردیکه مالدار است، و تجمل دارد، و لباس های بسیار، جبه ها و طیلسان ها و قمیص ها برای خود فراهم می کند و بدانها خود را می آراید، آیا این مرد مسرف است؟ فرمود: «لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ » ؛ { بر توانگر است که از دارایی خود هزینه کند} - . طلاق / ۷ - .

از حضرت علی (ع): روغن مالیدن توانگری را ظاهر می کند، و لباس زیبایی را آشکار کند، و خوشرفتاری دشمنان را خوار کند. - . مکارم الاخلاق : ۱۱۰ -

از امام صادق (ع): مردی بر در خانه پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد، و اجازه ورود خواست، پیغمبر صلی الله علیه و آله بیرون شد و در حجره ظرف آبی یافت، حضرت در برابر آن ایستاد و صورت خود را در آن میدید و محاسن خود را منظم می کرد؟ وقتی باندرون بازگشت، عایشه گفت: یا رسول اللّٰه! تو برترین فرزندان آدم و پیامبر پروردگار جهانی، در برابر ظرف آب می ایستی، و موی سر و صورت را مرتب می کنی؟! حضرت فرمود: ای عایشه خداوند دوست دارد که وقتی بنده مؤمن بسوی برادر مؤمنش میرود آراسته باشد. - . همان -

از امام رضا علیه السلام نقل است که فرمود: آراستگی مرد برای زن، از آن چیز هایی است که عفت و پاکدامنی زن را زیاد می کند. - . همان : ۱۱۱ -

سفیان ثوری گوید: بحضرت صادق علیه السلام گفتم: شما روایت میکنید که علی علیه السلام لباس خشن می پوشید، و شما لباس قوهی و مروی (دو پارچه قیمتی منسوب به قهستان و مرو) می پوشید؟! حضرت فرمود: وای بر تو، علی علیه السلام در زمان تنگدستی مردم زندگی می کرد، ولی چون روزگار فراخی رسید، نیکان زمانه به آن شایسته ترند. - . همان -

حضرت رضا علیه السلام فرمود: یوسف علیه السلام لباس دیبا می پوشید، و شلوار زربفت به تن میکرد، و بر تخت می نشست، و این کار در صورتی که پول آن مورد نیاز در مورد یکی از ضروریات زندگی باشد، مذموم است .

و حضرت علی بن الحسین علیه السلام در تابستان دو لباس که به ۵۰۰ دینار خریده می شد، می پوشید، و در زمستان پوستین خز می پوشید، و در تابستان آن را به ۵۰ دینار فروخته و صدقه می داد. - . همان -

عبد اللّه بن سنان گويد: از امام صادق عليه السلام شنيدم كه در حال طواف مردى جامه ام را كشيد، برگشتم ديدم عباد بصرى است گفت: اى جعفر بن محمد اين چنين لباس (قيمتى) مى پوشى، با آن نسبتى كه با على عليه السلام دارى؟! گفتم: واى بر تو! اين جامه قوهستانى است كه به يک دينار و خرده اى خريده ام، و على عليه السلام در زمانى بود كه مناسب آن زمان همان گونه جامه بود كه مى پوشيد، و اگر من در اين زمان چنان لباسى بپوشم، مردم خواهند گفت: اين آدم رياكارى است مثل عباد. -. همان -

امير مؤمنان عليه السلام فرمود: هر گاه يكى از شما بخواهد كه نزد برادر مؤمن خود رود، چنان خود را بيارايد كه براى يک نفر بيگانه اى مى آرايد كه دوست دارد او را در بهترين هيأت ببيند. -. همان : ۱۱۲ -

ابى خداش مهرى گويد: غلامى از حضرت رضا عليه السلام بنام عبيد را در بصره ملاقات كردم. وى گفت قومى از مردم خراسان بر حضرتش وارد شدند، و بوى گفتند مردم خوششان نمى آيد كه شما اين گونه لباس (خوب و گران قيمت) بپوشيد، حضرت در پاسخ آنها فرمود: يوسف پيغمبر بود و از اولاد پيغمبران بود و لباس ديبا بتن مى كرد، و شلوار زربفت مى پوشيد، و در مجالس آل فرعون مى نشست، و اينها مقام معنوى او را كاهش نداد. لباس گران قيمت، در صورتى مذموم است كه خرج ضرورى ترى در پيش باشد، و آنچه بر امام لازم است عدالت در حكم، و راستگويى در سخن ميباشد (نه كهنه بودن لباس). و خداوند چيزهايى را كه حلال كرده يا حرام معلوم است و كم و زياد آن فرق نمى كند. -. همان -

محمد بن عيسى از امام نقل ميكند كه: شيعيان ضعيف الايمان دوست دارند كه من بر پلاس بنشينم، و لباس خشن بپوشم، ولى زمانه اقتضا ندارد. -. همان -

**[ترجمه]

«۲۴»

مكا، [مكارم الأخلاق] عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ خَرَجَ فِی ثِيَابٍ حِسَانٍ فَرَجَعَ مُسْرِعاً يَقُولُ يَا جَارِيَهُ رُدِّی عَلَیَّ ثِيَابِی فَقَدْ مَشَيْتُ فِی ثِيَابِی هَذِهِ فَكَأَنِّی لَسْتُ عَلِیَّ بْنَ الْحُسَيْنِ وَ كَانَ إِذَا مَشَی كَأَنَّ الطَّيْرَ عَلَی رَأْسِهِ لَا يَسْبِقُ يَمِينُهُ شِمَالَهُ.

وَ عَنْهُ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْجَسَدَ إِذَا لَبِسَ الثَّوْبَ اللَّيِّنَ طَغَى (۲).

عَنِ الْحَسَنِ الصَّيْقَلِ قَالَ: أَخْرَجَ إِلَيْنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَمِيصَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الَّذِی أُصِيبَ فِيهِ فَشَبَرْتُ أَسْفَلَهُ اثْنَیْ عَشَرَ شِبْراً وَ بَدَنَهُ ثَلَاثَهَ أَشْبَارٍ وَ يَدَيْهِ ثَلَاثَهَ أَشْبَارٍ(۳).

عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ صَاحِبَكُمْ لَيَشْتَرِی الْقَمِيصَيْنِ السُّنْبُلَانِيَّيْنِ ثُمَّ يُخَيِّرُ غُلَامَهُ فَيَأْخُذُ أَيَّهُمَا شَاءَ ثُمَّ يَلْبَسُ هُوَ الْآخَرَ فَإِذَا جَاوَزَ أَصَابِعَهُ قَطَعَهُ وَ إِذَا جَاوَزَ كَفَّيْهِ حَذَفَهُ (۴).

عَنْ زُرَارَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ عَلِيّاً أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام اشْتَرَى بِالْعِرَاقِ قَمِيصاً سُنْبُلَانِيّاً غَلِيظاً بِأَرْبَعَةِ دَرَاهِمَ فَقَطَعَ كُمَّيْهِ إِلَى حَيْثُ يَبْلُغُ أَصَابِعَهُ مُشَمِّراً إِلَى نِصْفِ سَاقِهِ فَلَمَّا لَبِسَهُ حَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ قَالَ أَ لَا أُرِيكُمْ قُلْتُ بَلَى فَدَعَا بِهِ فَإِذَا كُمُّهُ ثَلَاثَةُ أَشْبَارٍ وَ بَدَنُهُ ثَلَاثَةُ أَشْبَارٍ وَ طُولُهُ سِتَّةُ أَشْبَارٍ(۵).

مِنْ كِتَابِ زُهْدِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ

۱- ۱. مكارم الأخلاق ص ۱۱۲.

۲- ۲. مكارم الأخلاق ص ۱۲۷.

۳- ۳. مكارم الأخلاق ص ۱۲۷.

۴- ۴. مكارم الأخلاق ص ۱۲۸.

۵- ۵. مكارم الأخلاق ص ۱۲۸.

عَلِیٍّ علیه السلام حَتَّی أَتَیْنَا التَّمَّارِینَ فَقَالَ لَا تَنْصِبُوا قَوْصَرَةً عَلَی قَوْصَرَهٍ(۱)

ثُمَّ مَضَی حَتَّی أَتَیْنَا إِلَی اللَّحَّامِینَ فَقَالَ لَا تَنْفُخُوا فِی اللَّحْمِ ثُمَّ مَضَی حَتَّی أَتَی إِلَی سُوقِ السَّمَکِ فَقَالَ لَا تَبِیعُوا الْجِرِّیَّ وَ لَا الْمَارْمَاهِیَ وَ لَا الطَّافِیَ ثُمَّ مَضَی حَتَّی أَتَی الْبَزَّازِینَ فَسَاوَمَ رَجُلًا بِثَوْبَیْنِ وَ مَعَهُ قَنْبَرٌ فَقَالَ بِعْنِی ثَوْبَیْنِ فَقَالَ الرَّجُلُ مَا عِنْدِی یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَانْصَرَفَ حَتَّی أَتَی غُلَاماً فَقَالَ بِعْنِی ثَوْبَیْنِ فَمَاکَسَهُ الْغُلَامُ حَتَّی اتَّفَقَا عَلَی سَبْعَهِ دَرَاهِمَ ثَوْبٌ بِأَرْبَعَهِ دَرَاهِمَ وَ ثَوْبٌ بِثَلَاثَهِ دَرَاهِمَ فَقَالَ لِغُلَامِهِ قَنْبَرٍ اخْتَرْ أَحَدَ الثَّوْبَیْنِ فَاخْتَارَ الَّذِی بِأَرْبَعَهٍ وَ لَبِسَ هُوَ الَّذِی بِثَلَاثَهِ دَرَاهِمَ وَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی کَسَانِی مَا أُوَارِی بِهِ عَوْرَتِی وَ أَتَجَمَّلُ بِهِ فِی خَلْقِهِ ثُمَّ أَتَی الْمَسْجِدَ الْأَکْبَرَ فَکَوَّمَ کُومَهً مِنْ حَصْبَاءَ فَاسْتَلْقَی عَلَیْهَا فَجَاءَ أَبُو الْغُلَامِ فَقَالَ إِنَّ ابْنِی لَمْ یَعْرِفْکَ وَ هَذَانِ دِرْهَمَانِ رَبِحَهُمَا عَلَیْکَ فَخُذْهُمَا فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام مَا کُنْتُ لِأَفْعَلَ مَاکَسْتُهُ وَ مَاکَسَنِی وَ اتَّفَقْنَا عَلَی رِضًی (۲).

عَنْ أَبِی مَسْعَدَهَ قَالَ: رَأَیْتُ عَلِیّاً علیه السلام خَرَجَ مِنَ الْقَصْرِ فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَوَقَعَ یَدُهُ عَلَی یَدِی ثُمَّ مَشَی حَتَّی أَتَی دَارَ فُرَاتٍ فَاشْتَرَی مِنْهُ قَمِیصاً سُنْبُلَانِیّاً بِثَلَاثَهِ دَرَاهِمَ أَوْ أَرْبَعَهِ دَرَاهِمَ فَلَبِسَهُ وَ کَانَ کُمُّهُ کَفَافَ یَدِهِ (۳).

عَنْ وَشِیکَهَ قَالَ: رَأَیْتُ عَلِیّاً علیه السلام یَتَّزِرُ فَوْقَ سُرَّتِهِ وَ یَرْفَعُ إِزَارَهُ إِلَی أَنْصَافِ سَاقَیْهِ وَ بِیَدِهِ دِرَّهٌ یَدُورُ فِی السُّوقِ یَقُولُ اتَّقُوا اللَّهَ وَ أَوْفُوا الْکَیْلَ کَأَنَّهُ مُعَلِّمُ صِبْیَانٍ (۴).

عَنْ مُجَمِّعٍ قَالَ: إِنَّ عَلِیّاً أَخْرَجَ سَیْفَهُ فَقَالَ مَنْ یَرْتَهِنُ سَیْفِی هَذَا أَمَا لَوْ کَانَ لِی قَمِیصٌ مَا رَهَنْتُهُ فَرَهَنَهُ بِثَلَاثَهِ دَرَاهِمَ فَاشْتَرَی قَمِیصاً سُنْبُلَانِیّاً(۵) کُمُّهُ

۱- ۱. القوصره: وعاء من قصب یرفع فیه التمر، من البواری.

۲- ۲. مکارم الأخلاق ص ۱۲۹.

۳- ۳. مکارم الأخلاق ص ۱۲۹.

۴- ۴. مکارم الأخلاق ص ۱۲۹.

۵- ۵. السنبلانی وصف لمقدار القمیص، یقال قمیس سنبلانی أی سابغ الطول، و لعله منسوب الی سنبلان من بلاد الروم کان المعهود فیه طول القمص.

إِلَى نِصْفِ ذِرَاعَيْهِ وَ طُولُهُ إِلَى نِصْفِ سَاقَيْهِ (۱).

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی الْهُذَيْلِ قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام قَمِيصاً زَابِيّاً(۲)

إِذَا مَدَّ طَرَفَ كُمِّهِ بَلَغَ ظُفُرَهُ وَ إِذَا أَرْسَلَهُ كَانَ إِلَى سَاعِدِهِ (۳).

عَنْ أَبِی الْأَشْعَثِ الْعَبْرِیِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيّاً عليه السلام اغْتَسَلَ فِی الْفُرَاتِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثُمَّ ابْتَاعَ قَمِيصَ كَرَابِيسَ بِثَلَاثَةِ دَرَاهِمَ فَصَلَّى بِالنَّاسِ فِيهِ الْجُمُعَةَ وَ مَا خِيطَ جُرُبَّانُهُ (۴).

عَنْ سَالِمِ بْنِ مُكْرَمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ عَلِيّاً كَانَ عِنْدَكُمْ فَأَتَى بَنِی دِيوَارٍ(۵)

فَاشْتَرَى ثَلَاثَةَ أَثْوَابٍ بِدِينَارٍ الْقَمِيصُ إِلَى فَوْقِ الْكَعْبِ وَ الْإِزَارُ إِلَى نِصْفِ السَّاقِ وَ الرِّدَاءُ مِنْ قُدَّامِهِ إِلَى ثَدْيَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ إِلَى أَلْيَتَيْهِ فَلَبِسَهَا ثُمَّ رَفَعَ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَلَمْ يَزَلْ يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى مَا كَسَاهُ حَتَّى دَخَلَ مَنْزِلَهُ ثُمَّ قَالَ هَذَا اللِّبَاسُ الَّذِی يَنْبَغِی أَنْ تَلْبَسُوهُ وَ لَكِنْ لَا نَقْدِرُ أَنْ نَلْبَسَ هَذَا الْيَوْمَ

۱- ۱. مکارم الأخلاق ص ۱۲۹.

۲- ۲. الزاب: کوره بالموصل و بلد بالاندلس و الزابی منسوب إلیه؛ و الزاب اسم مواضع أخر کثیره.

۳- ۳. المصدر ص ۱۲۹.

۴- ۴. مکارم الأخلاق ص ۱۳۰ و الجربان معرب گریبان.

۵- ۵. کذا فی الأصل، و هکذا المصدر، و فیه« فأتی به دینار» خ ل و رواه الکلینی فی الکافی ج ۶ ص ۴۵۶، و هکذا نقله فی الوسائل تحت الرقم ۵۸۴۵ فی أحکام الملابس و فیه« بنی دیوان» و نقل عن الوافی« فاتی ببرد نوار» و قال فی بیانه: النوار النیلج الذی یصبغ به، و کلها تصحیف، و قول الوافی.« برد نوار» لا معنی له، فانه أن أتی علیه السلام بالبرد، فکیف اشتری القمیص و البرد ثوب غیر مخیط، و القمیص مخیط، و المجال لا یسعنی أن أتحرره.

لَوْ فَعَلْنَا لَقَالُوا مَجْنُونٌ أَوْ لَقَالُوا مُرَاءٍ فَإِذَا قَامَ قَائِمُنَا كَانَ هَذَا اللِّبَاسَ (۱).

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ: إِذَا هَبَطْتُمْ وَادِیَ مَکَّهَ فَالْبَسُوا خُلْقَانَ ثِیَابِکُمْ أَوْ سَمَلَ ثِیَابِکُمْ أَوْ خَشِنَ ثِیَابِکُمْ فَإِنَّهُ لَنْ یَهْبِطَ وَادِیَ مَکَّهَ أَحَدٌ لَیْسَ فِی قَلْبِهِ شَیْ ءٌ مِنَ الْکِبْرِ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِی یَعْفُورٍ مَا حَدُّ الْکِبْرِ قَالَ الرَّجُلُ یَنْظُرُ إِلَی نَفْسِهِ إِذَا لَبِسَ الثَّوْبَ الْحَسَنَ یَشْتَهِی أَنْ یُرَی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ بَلِ الْإِنْسانُ عَلی نَفْسِهِ بَصِیرَهٌ(۲).

عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَانَ لِأَبِی ثَوْبَانِ خَشِنَانِ یُصَلِّی فِیهِمَا صَلَاتَهُ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ یَسْأَلَ اللَّهَ حَاجَهً لَبِسَهُمَا وَ سَأَلَ حَاجَتَهُ (۳).

فِی تَرْقِیعِ الثِّیَابِ عَنْ طَلْحَهَ بْنِ زَیْدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: خَطَبَ عَلِیٌّ النَّاسَ وَ عَلَیْهِ إِزَارُ کِرْبَاسٍ غَلِیظٌ مَرْقُوعٌ بِصُوفٍ فَقِیلَ لَهُ فِی ذَلِکَ فَقَالَ یَخْشَعُ الْقَلْبُ وَ یَقْتَدِی بِهِ الْمُؤْمِنُ (۴).

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ: لَمَّا رَجَعَ مِنَ الْبَصْرَهِ وَ حَمَلَ الْمَالَ وَ دَخَلَ الْکُوفَهَ وَجَدَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَائِماً فِی السُّوقِ وَ هُوَ یُنَادِی بِنَفْسِهِ مَعَاشِرَ النَّاسِ مَنْ أَصَبْنَاهُ بَعْدَ یَوْمِنَا یَبِیعُ الْجِرِّیَّ وَ الطَّافِیَ وَ الْمَارْمَاهِیَ عَلَوْنَاهُ بِدِرَّتِنَا هَذِهِ وَ کَانَ یُقَالُ لِدِرَّتِهِ السِّبْتِیَّهُ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَرَدَّ عَلَیَّ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ یَا ابْنَ عَبَّاسٍ مَا فَعَلَ الْمَالُ فَقُلْتُ هَا هُوَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ حَمَلْتُهُ إِلَیْهِ فَقَرَّبَنِی وَ رَحَّبَ بِی ثُمَّ أَتَاهُ مُنَادٍ وَ مَعَهُ سَیْفُهُ یُنَادِی عَلَیْهِ بِسَبْعَهِ دَرَاهِمَ فَقَالَ لَوْ کَانَ لِی فِی بَیْتِ مَالِ الْمُسْلِمِینَ ثَمَنُ سِوَاکٍ أَرَاکٍ مَا بِعْتُهُ فَبَاعَهُ وَ اشْتَرَی قَمِیصاً بِأَرْبَعَهِ دَرَاهِمَ لَهُ وَ تَصَدَّقَ

۱- ۱. مکارم الأخلاق ص ۱۳۰.

۲- ۲. القیامه: ۱۴.

۳- ۳. مکارم الأخلاق ص ۱۳۱.

۴- ۴. مکارم الأخلاق ص ۱۳۱.

بِدِرْهَمَيْنِ وَ أَضَافَنِی بِدِرْهَمٍ ثَلَاثَهَ أَيَّامٍ (۱).

عَنْ زَيْدِ بْنِ شَرِيكٍ قَالَ: أَخْرَجَ عَلِيٌّ عليه السلام ذَاتَ يَوْمٍ سَيْفَهُ فَقَالَ مَنْ يَبْتَاعُ مِنِّی سَيْفِی هَذَا فَلَوْ كَانَ عِنْدِی ثَمَنُ إِزَارٍ مَا بِعْتُهُ (۲).

عَنِ الْفَضْلِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ثَوْباً خَلَقاً مَرْقُوعاً فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ لِی مَا لَكَ انْظُرْ فِی ذَلِكَ الْكِتَابِ وَ ثَمَّ كِتَابٌ فَنَظَرْتُ فِيهِ فَإِذَا فِيهِ لَا جَدِيدَ لِمَنْ لَا خَلَقَ لَهُ (۳).

وَ فِی رِوَايَهٍ: رُئِیَ عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام إِزَارٌ خَلَقٌ مَرْقُوعٌ فَقِيلَ لَهُ فِی ذَلِكَ فَقَالَ يَخْشَعُ لَهُ الْقَلْبُ وَ تَذِلُّ بِهِ النَّفْسُ وَ يَقْتَدِی بِهِ الْمُؤْمِنُونَ (۴).

فِی الِاقْتِصَادِ فِی اللِّبَاسِ عَنْ مُعَاوِيَهَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الرَّجُلُ يَكُونُ قَدْ غَنِیَ دَهْرَهُ وَ لَهُ مَالٌ وَ هَيْئَهٌ فِی لِبَاسِهِ وَ نَحْوَهُ ثُمَّ يَذْهَبُ مَالُهُ وَ يَتَغَيَّرُ حَالُهُ فَيَكْرَهُ أَنْ يَشْمَتَ بِهِ عَدُوُّهُ فَيَتَكَلَّفُ مَا يَتَهَيَّأُ بِهِ قَالَ لِيُنْفِقْ ذُو سَعَهٍ مِنْ سَعَتِهِ وَ مَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتاهُ اللَّهُ (۵) عَلَى قَدْرِ حَالِهِ (۶).

فی لباس الشهره(۷).

**[ترجمه]مكارم الاخلاق: و از امام صادق (ع): حضرت زين العابدين عليه السلام با جامه ای نيكو و عالی از خانه بيرون شد، و با عجله بر گشت و فرمود: ای كنيزك! جامه (هميشگی و كهنه ام) را بياور كه با اين جامه كه راه رفتم گويا علی بن الحسين قبل نيستم، و با تأنی و آرام راه ميرفت، تو گويی مرغ بر سرش نشسته، و شانه ها به چپ و راست حركت نمی داد (كه علامت كبر است).

و از آن حضرت: بدن انسان چون جامه نرم پوشد به طغيان آيد.

از حسن صيقل: حضرت صادق (ع): پيراهن امير مؤمنان را بما نشان داد و آن پيراهنی بود كه در آن شهيد شد، طولش ۱۲ وجب و عرضش سه وجب و آستين ها سه وجب بود.

از امام باقر (ع): صاحب شما (گويا مراد علی (ع)) است دو جامه سنبلانی (سنبلان نام محلی است) می خريد، و غلام خود را مخير می فرمود: كه هر كدام را بخواهد بردارد، و خود ديگری را می پوشيد، و اگر از انگشتانش بلندتر بود، می بريد، و اگر از كف دست بلندتر بود، كوتاه می كرد.

از زراره: از امام باقر عليه السلام شنيدم: علی عليه السلام در عراق پيراهنی سنبلانی و خشن خريد، به چهار درهم (قران) و زيادی آستين ها را از سر انگشتها بريد، و پيراهن تا نصف ساق پايش بود، چون پوشيد خداوند را حمد و ثنا گفت، بعد فرمود می خواهيد جامه علی عليه السلام را به شما نشان دهم؟: گفتم آری، پس فرمود آوردند، آستين آن سه وجب و عرضش سه وجب و طولش ۶ وجب.

از اصبغ بن نباته: با حضرت علی علیه السلام بیرون شدیم تا به خرما فروشان رسیدیم، فرمود: سبدهای خرما را سر هم نچینید، از آنجا گذشت تا به بازار گوشت فروشان رسیدیم، فرمود: در گوشت ها ندمید، از آنجا گذشت، تا ببازار ماهی فروشان رسیدیم، فرمود: جری و مار ماهی و ماهی که در آب مرده باشد نفروشید، از آنجا گذشت تا به بزازها رسیدیم، حضرت با مردی قیمت دو جامه را طی کرد و قنبر همراهش بود، بعد فرمود دو جامه بمن بده مرد گفت، از آنچه دارم یا امیر المؤمنین، (امام چون متوجه شد او را میشناسد) از وی گذشت تا به جوانکی رسید، فرمود: دو جامه بمن بده و با جوان چانه زد تا قیمت را پایین آورد و بر ۷ درهم اتفاق کردند، جامه ای به چهار درهم و دیگری به سه درهم، به قنبر گفت: یکی را انتخاب کن، قنبر جامه چهار درهمی را گرفت، و او سه درهمی را پوشید، و فرمود «سپاس خدایی را که بمن جامه ای داد که عورتم را بپوشم و خود را بوسیله آن در بین مردم بیارایم». بعد به مسجد آمد و خاک را به صورت کپه جمع اوری کرد، و بر آن دراز کشید، پدر جوانک (فروشنده) بیامد، و گفت: پسرم ترا نشناخت، و این دو درهم سود جامه هاست بگیرید. حضرت فرمود: نخواهم گرفت، ما با هم چانه زدیم و باین قیمت رضا دادیم.

از ابی مسعده: علی علیه السلام را دیدم که از قصر حکومتی بیرون شد، من باو نزدیک شدم، و سلام کردم، دستش را بر دستم گذارد، بعد رفت به دار فرات رسید و پیراهنی سنبلانی به سه یا چهار درهم خریدو پوشید.

از وشیکه: علی علیه السلام را دیدم لنگی پوشیده که قسمت بالای آن تا بالای ناف و پیبین ان تا نصف ساق پا می رسید و درّه ای بدست داشت و دور بازار می گشت و می فرمود: «از خدا بترسید، و پیمانه ها را پر کنید ... تو گوئی معلم کودکان است.»
از مجمع: علی علیه السلام شمشیرش را بیرون آورد، و فرمود: چه کس شمشیرم را گرو می گیرد که اگر پیراهنی می داشتم آن را گرو نمی دادم و آن را به سه درهم گرو داد و بدان پول پیراهنی سنبلانی خرید که آستین آن تا نصف ساق دستش بود و طول آن تا نصف ساق پا.

از عبد اللّٰه بن ابی الهذیل: علی علیه السلام را دیدم که پیراهنی بتن داشت که وقتی آستین هایش را پایین می کشید تا سر انگشتهایش میرسید، و چون ول می کرد تا ساعد بالا میرفت.

از ابی اشعث العبدی از پدرش: علی علیه السلام را دیدم که در روز جمعه در فرات غسل کرد بعد جامه ای کرباس به سه درهم خرید، و با آن نماز جمعه خواند و گریبانش دوخته نبود .

حضرت صادق علیه السلام فرمود: برای علی علیه السلام دیناری آوردند، حضرت سه جامه بیک دینار خرید، یکی پیراهنی که تا بالای غوزک پا بود، و لنگی که تا نصف ساق پایش میرسید و ردائی که از جلو تا پستانها و از پشت تا کپل را می پوشید، حضرت آنها را بتن کرد و دست بآسمان برداشت، و بر آن شکر می کرد تا به منزل رسید و فرمود این جامه ئی است که شایسته پوشیدن است، ولی امروز نمی توانیم بپوشیم که به پوشنده می گویند دیوانه است، و یا میگویند ریا کار میباشد، ولی چون قائم ما قیام کند لباس این خواهد بود.

از هشام بن سالم: از امام ششم (ع): چون به وادی مکه رسیدید جامه های کهنه بپوشید یا جامه های خشن بتن کنید که هیچ کس بوادی مکه نرسد که دلش خالی از تکبر باشد جز این که خدا او را بیامرزد. عبد اللّٰه بن یعفور پرسید حد تکبر چیست؟

امام فرمود انسان چون جامه خوبی بپوشد خود را ورانداز کند و دوست بدارد که همه او را نگاه کنند. و بعد فرمود: «بَلِ الْإِنْسانُ عَلى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ: آدمی نسبت به حال درونی خود بینا است» (سوره قیامت).

از امام صادق (ع): پدرم دو جامه خشن داشت که در آنها نماز می خواند و در موقع حاجت خواستن از خدا آنها را می پوشید و حاجت خود را از خدا طلب می کرد.

از امام صادق (ع): علی علیه السلام برای مردم خطبه می خواند و جامه کرباس و خشن بتن داشت، وصله شده بود، در این باره از حضرتش استفسار کردند (که چرا جامه وصله دار پوشیده اید)، فرمود دل خاشع می شود، و مؤمن از آن پیروی میکنند.

از ابن عباس: چون از بصره به همراه مال در کوفه بخدمت علی علیه السلام آمد، حضرت را در بازار ملاقات نمود که ایستاده و صدا میزند که ای مردم! هر کس را ببینم که جری (ماهی بی فلس) و طافی (ماهی ای که در آب مرده باشد) بفروشد، شلاقش می زنم، ابن عباس گوید: به حضرت سلام کردم، جواب داد و فرمود: ابن عباس مال چه شد؟ گفتم یا امیر المؤمنین اینجاست، و اموال را به خدمتش بردم، مرا بخود نزدیک کرد و خوش آمد گفت، بعد شخصی آمد و شمشیر حضرت را آورد و به هفت درم در معرض فروش در آورد. امام علیه السلام اشاره به شمشیر کرد و فرمود: اگر غیر از بهاء این شمشیر پولی می داشتم هرگز آن را نمی فروختم، بعد شمشیر را فروخت و با پول آن چهار درهم پیراهن خرید، و دو درهم صدقه داد، و با یک درهم باقیمانده سه روز مرا مهمانی نمود.

از یزید بن شریک: علی علیه السلام روزی شمشیرش را آورد، و فرمود چه کسی این شمشیرم را از من می خرد که اگر پول پیراهنی می داشتم نمی فروختمش.

از فضل بن کثیر: به تن حضرت صادق علیه السلام جامه ای کهنه و وصله دار دیدم، و به آن خیره شدم، فرمود: چه شده؟ در این نوشته نگاه کن، نگاه کردم در آن نوشته بود: «هر کس کهنه ندارد نو نخواهد داشت».

در روایتی است: به تن علی علیه السلام جامه ای کهنه و وصله دار دیدند پرسیدند چرا جامه شما این قدر وصله دار است؟ فرمود: دل بسبب آن خاشع شود و نفس سرکش ذلیل ورام می گردد و مؤمنان بدان اقتداء می کنند.

از معاویه بن وهب: به امام صادق علیه السلام گفتم: گاهی انسان در قسمتی از عمرش ثروتمند است و لباس و سر و وضع او اعیانی است بعدا ثروتش از دست می رود و وضعش عوض می گردد و کراهت دارد که دشمن شماتتش کند، از این رو برای تهیه لباس و مانند ان خویشتن را بمشقت می افکند. امام این آیه را تلاوت فرمود «هر کس که زندگانیش وسعت دارد بمقدار وسعتش خرج کند و هر کس روزیش تنگ است بقدری که خداوند بوی داده خرج کند» (سوره طلاق).

**[ترجمه]

مکا، [مكارم الأخلاق] عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كَفَى بِالرَّجُلِ خِزْياً أَنْ يَلْبَسَ ثَوْباً مُشَهِّراً وَ يَرْكَبَ دَابَّةً مُشَهِّرَةً(۸).

ص: ۳۱۳

۱- ۱. مكارم الأخلاق ص ۱۳۱.

۲- ۲. مكارم الأخلاق ص ۱۳۱.

۳- ۳. مكارم الأخلاق ص ۱۳۱.

۴- ۴. مكارم الأخلاق ص ۱۳۲.

۵- ۵. الطلاق: ۷.

۶- ۶. مكارم الأخلاق ص ۱۳۲.

۷- ۷. العنوان من كتاب المكارم للطبرسیّ كسوابقه.

۸- ۸. مكارم الأخلاق ص ۱۳۳.

عَنْهُ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ یُبْغِضُ شُهْرَهَ اللِّبَاسِ (۱) دَخَلَ عَبَّادُ بْنُ کَثِیرٍ الْبَصْرِیُّ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عَلَیْهِ ثِیَابُ الشُّهْرَهِ فَقَالَ یَا عَبَّادُ مَا هَذِهِ الثِّیَابُ قَالَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ تَعِیبُ عَلَیَّ هَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ لَبِسَ ثِیَابَ شُهْرَهٍ فِی الدُّنْیَا أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثِیَابَ الذُّلِّ یَوْمَ الْقِیَامَهِ قَالَ عَبَّادٌ مَنْ حَدَّثَکَ بِهَذَا قَالَ یَا عَبَّادُ تَتَّهِمُنِی حَدَّثَنِی وَ اللَّهِ آبَائِی عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۲).

عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْأَوَّلِ علیه السلام قَالَ: لَمْ یَکُنْ شَیْ ءٌ أَبْغَضَ إِلَیْهِ مِنْ لُبْسِ الثَّوْبِ الْمَشْهُورِ وَ کَانَ یَأْمُرُ بِالثَّوْبِ الْجَدِیدِ فَیُغْمَسُ فِی الْمَاءِ فَیَلْبَسُهُ (۳).

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ کَثِیرٍ قَالَ: رَأَیْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُبَّهَ صُوفٍ بَیْنَ قَمِیصَیْنِ غَلِیظَیْنِ فَقُلْتُ لَهُ فِی ذَلِکَ فَقَالَ رَأَیْتُ أَبِی یَلْبَسُهَا وَ إِنَّا إِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُصَلِّیَ لَبِسْنَا أَخْشَنَ ثِیَابِنَا(۴).

عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام یَقُولُ: وَ اللَّهِ لَئِنْ صِرْتُ إِلَی هَذَا الْأَمْرِ لَآکُلَنَّ الْجَشِبَ بَعْدَ الطِّیبِ وَ لَأَلْبَسَنَّ الْخَشِنَ بَعْدَ اللِّینِ وَ لَأَتْعَبَنَّ بَعْدَ الدَّعَهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی وَصِیَّتِهِ لِأَبِی ذَرٍّ یَا أَبَا ذَرٍّ إِنِّی أَلْبَسُ الْغَلِیظَ وَ أَجْلِسُ عَلَی الْأَرْضِ وَ أَلْعَقُ أَصَابِعِی وَ أَرْکَبُ الْحِمَارَ بِغَیْرِ سَرْجٍ وَ أُرْدِفُ خَلْفِی فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِی فَلَیْسَ مِنِّی یَا أَبَا ذَرٍّ الْبَسِ الْخَشِنَ مِنَ اللِّبَاسِ وَ الصَّفِیقَ مِنَ الثِّیَابِ لِئَلَّا یَجِدَ الْفَخْرُ فِیکَ مَسْلَکاً(۵).

مِنْ کِتَابِ زُهْدِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَنْ عُقْبَهَ بْنِ عَلْقَمَهَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَإِذَا بَیْنَ یَدَیْهِ لَبَنٌ حَامِضٌ قَدْ آذَانِی حُمُوضَتُهُ وَ کِسَرٌ یَابِسَهٌ قُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ أَ تَأْکُلُ مِثْلَ هَذَا فَقَالَ لِی یَا أَبَا الْجُنُودِ إِنِّی أَدْرَکْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله

۱- ۱. مکارم الأخلاق ص ۱۳۳.

۲- ۲. مکارم الأخلاق ص ۱۳۴.

۳- ۳. مکارم الأخلاق ص ۱۳۴.

۴- ۴. مکارم الأخلاق ص ۱۳۲.

۵- ۵. مکارم الأخلاق ص ۱۳۲.

يَأْكُلُ أَيْبَسَ مِنْ هَذَا وَ يَلْبَسُ أَخْشَنَ مِنْ هَذَا فَإِنْ لَمْ آخُذْ بِمَا أَخَذَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله خِفْتُ أَنْ لَا أَلْحَقَ بِهِ (۱).

**[ترجمه]مکارم الاخلاق: از امام صادق(ع): برای خواری انسان همین بس که لباس غیر معمول و انگشت نما بپوشد یا مرکب شهرت سوار شود. و فرمود خداوند لباس شهرت را مبغوض می دارد.

گفته اند که عباد بصری بر حضرت صادق علیه السلام در آمد، و لباس شهرت به تن داشت، امام علیه السلام فرمود: ای عباد! این چه لباسی است؟ عرضه داشت: آیا این لباس را برای من عیب می دانید، فرمود: آری پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: هر کس در دنیا لباس شهرت بپوشد خداوند در قیامت بر او لباس ذلت خواهد پوشانید. عباد گفت چه کسی این حدیث را برای شما گفته؟ امام علیه السلام فرمود ای عباد مرا متهم می کنی؟ بخدا پدرم از پدرانم از نبی اکرم حدیث کرده اند.

از حضرت موسی بن جعفر (ع): چیزی در نزد خدا مبغوضتر از لباس شهرت نیست و حضرت دستور می داد لباس نو می آوردند و در آب می شست و می پوشید.

از محمد بن کثیر: به تن حضرت صادق علیه السلام جبه پشمینه دیدم که زیر آن پیراهن خشن پوشیده بود، در باره آن سؤال کردم فرمود پدرم همین طور می پوشید و ما وقتی می خواهیم نماز بخوانیم خشن ترین جامه ها را می پوشیم.

از معمر بن خلاد: از حضرت رضا علیه السلام شنیدم که فرمود: بخدا قسم اگر بر این خلافت دست یابم غذای ساده خواهم خورد، پس از خوردن لذیذ یعنی آنکه امروز غذای لذیذ میخورم و بعد از لباس نرم جامه خشن بتن خواهم کرد، و پس از راحت به سختی و مشقت خواهم انداخت (یعنی امر زمامداری مردم همراه با این ناملایمات باید باشد).

پیغمبر صلی الله علیه و آله در وصیت خود به ابی ذر فرمود: من خشن می پوشم و بر خاک می نشینم و انگشتم را می لیسم و الاغ بی پالان سوار می شوم و بر ترک ان دیگری را می نشانم، اینها علامت تواضع و فروتنی است، و هر کس از سنت من روگردان شود از من نیست. یا ابا ذر لباس خشن و جامه درشت بپوش که خود خواهی بتو راه پیدا نکند.

در کتاب زهد امیرالمؤمنین علیه السلام از عقبه بن علقمه نقل شده که گفت: بر امیرالمؤمنین وارد شدم و دیدم در مقابلش شیری ترش بود که ترشی آن اذیتم می کرد و تکه نان خشکی بود. عرض کردم: ای امیرالمؤمنین، چرا چنین چیزی می خورید؟ به من فرمود: ای ابوالجنود، من دیدم که رسول خدا صلی الله علیه و آله خشک تر از این را می خوردند، و لباسی خشن تر از این را می پوشیدند، من اگر آنچه رسول خدا انجام داده انجام ندهم، می ترسم به او ملحق نشوم.

**[ترجمه]

«۲۶»

کش، [رجال الکشی] عَنْ حَمْدَوَيْهِ بْنِ نُصَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ: قَالَ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّهُ يُرْوَى أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیه السلام كَانَ يَلْبَسُ الْخَشِنَ مِنَ الثِّيَابِ وَ أَنْتَ تَلْبَسُ الْقُوهِيَّ الْمَرْوِيَّ (۲) قَالَ وَيْحَكَ

إِنَّ عَلِيّاً عليه السلام كَانَ فِي زَمَانٍ ضَيِّقٍ فَإِذَا اتَّسَعَ الزَّمَانُ فَأَبْرَارُ الزَّمَانِ أَوْلَى بِهِ (۳).

**[ترجمه]رجال كشى: ابن عيينه به امام صادق عليه السلام عرض كرد كه شما روايت كرده ايد كه على عليه السلام زبرترين لباس ها را مى پوشيد در حالى كه شما لباس قوهستانى و مروى مى پوشيد، حضرت فرمود: واى بر تو، على عليه السلام در زمان سختى بود، پس اگر زمان وسعت پيدا كند، نيكان ان زمان به بهره بردن از ان فراخى شايسته ترند.

**[ترجمه]

«۲۷»

كش، [رجال الكشى] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ إِشْكِيبَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْمَرْوَزِيِّ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ بَعْضَ أَصْحَابِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يُحَدِّثُ أَنَّ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ دَخَلَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ عَلَيْهِ ثِيَابٌ جِيَادٌ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنَّ آبَاءَكَ لَمْ يَكُونُوا يَلْبَسُونَ مِثْلَ هَذَا الثِّيَابِ فَقَالَ لَهُ إِنَّ آبَائِي كَانُوا يَلْبَسُونَ ذَاكَ فِي زَمَانٍ مُقْفِرٍ وَ هَذَا زَمَانٌ قَدْ أَرْخَتِ الدُّنْيَا عَزَالِيَهَا(۴) فَأَحَقُّ أَهْلِهَا بِهَا أَبْرَارُهَا(۵).

**[ترجمه]رجال كشى: بعضى از اصحاب گفته اند كه سفيان ثورى بر امام صادق عليه السلام وارد شد، و ديد لباس خوبى دارد. عرض كرد: اى ابو عبدالله، پدران تو چنين لباسى نداشته اند! فرمود: پدران من در روزگار تنگدستى آنگونه مى پوشيده اند، و اين، زمانى است كه نعمت هاى دنيا زياد شده است پس نيكان اين زمان سزاوارترند به استفاده از اين نعمت ها.

**[ترجمه]

«۲۸»

كش، [رجال الكشى] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْوَشَّاءِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: بَيْنَا أَنَا فِي الطَّوَافِ إِذَا رَجُلٌ يَجْذِبُ ثَوْبِي

۱- ۱. مكارم الأخلاق ص ۱۸۲.

۲- ۲. المروى ثياب منسوبه الى مرو بلد بخراسان و قد تفتح الراء على زنه العربى و قيل بل الثياب منسوبه الى بلد بالعراق على شط الفرات.

۳- ۳. رجال الكشّىّ ص ۳۳۶ تحت الرقم ص ۲۵۷.

۴- ۴. عزالى و عزالى بكسر اللام و فتحها جمع عزلاء: مصب الماء من الروايه و نحوها لأنّها فى أحد خصمى المزاده لا فى وسطها، و ارخاؤها يوجب سيلان الماء منها بشده و سرعه، يقال: أرخت السماء عزاليها، اذا كثرت الأرزاق و النعم.

۵- ۵. رجال الكشّىّ ص ۳۳۶.

فَالْتَفَتُّ فَإِذَا عَبَّادٌ الْبَصْرِيُّ قَالَ يَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ تَلْبَسُ مِثْلَ هَذَا الثَّوْبِ وَ أَنْتَ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي أَنْتَ فِيهِ مِنْ عَلِيٍّ قَالَ قُلْتُ وَيْلَكَ هَذَا ثَوْبٌ قُوهِيٌّ اشْتَرَيْتُهُ بِدِينَارٍ وَ كَسْرٍ وَ كَانَ عَلِيٌّ علیه السلام فِي زَمَانٍ يَسْتَقِيمُ لَهُ مَا لَبِسَ وَ لَوْ لَبِسْتُ مِثْلَ ذَلِكَ اللِّبَاسِ فِي زَمَانِنَا هَذَا لَقَالَ النَّاسُ هَذَا مُرَاءٍ مِثْلُ عَبَّادٍ قَالَ نَصْرٌ عَبَّادٌ بُتْرِيٌّ (۱).

**[ترجمه]رجال کشی: ابن سنان گفت: شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود: در طواف کعبه بودم که مردی لباس من را می کشید، متوجه او شدم، عباد بصری بود. گفت: ای جعفر بن محمد، چنین لباس می پوشی درحالی که تو جایگاه خاصی نسبت به

علی علیه السلام داری؟ فرمود: وای بر تو! این لباس قوهستانی است که به یک دینار و اندی خریده ام، علی علیه السلام در آن زمان لباسی می پوشید که مناسب او در ان زمان بود و اگر مانند ان لباس را در این زمان بپوشم، مردم می گویند: این هم مانند عباد ریاکار است، نصر گفت: عباد، مذهب بتری داشت.

**[ترجمه]

«۲۹»

کش، [رجال الکشی] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يُونُسَ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ: دَخَلَ عَبَّادُ بْنُ بَكْرٍ الْبَصْرِيُّ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ عَلَيْهِ ثِيَابُ شُهْرَةٍ غِلَاظٌ فَقَالَ يَا عَبَّادُ مَا هَذِهِ الثِّيَابُ فَقَالَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ تَعِيبُ عَلَيَّ هَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ لَبِسَ ثِيَابَ شُهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثِيَابَ الذُّلِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ عَبَّادٌ مَنْ حَدَّثَكَ بِهَذَا الْحَدِيثِ قَالَ يَا عَبَّادُ تَتَّهِمُنِي حَدَّثَنِي آبَائِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۲).

نقل من خط الشهيد قدس سره عن أبي عبد الله علیه السلام (۳).

۱- ۱. رجال الکشّیّ ص ۳۳۵.

۲- ۲. رجال الکشّیّ ص ۳۳۵.

۳- ۳. کذا فی الأصل.

**[ترجمه]رجال کشی: حسین بن مختار گفت: عباد بن بکر بصری بر امام صادق علیه السلام وارد شد و عباد لباس درشت انگشت نمایی به تن داشت. حضرت فرمود:

ای عباد! این چه لباسی است؟ عرض کرد: برای من ایراد می گیری؟ فرمود: بله، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر که در دنیا لباس شهرت بپوشد، خداوند در قیامت لباس خواری بر او می پوشاند.

عباد گفت: چه کسی به تو خبر داده است؟ فرمود: مرا متهم می کنی ای عباد؟ پدرانم علیهم السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله برایم روایت کرده اند. - . همان -

از خط شهید قدس سره نیز نقل شده است .

**[ترجمه]

باب ۱۱۰ کثره الثیاب

روایات

«۱»

مکا، [مکارم الأخلاق] عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَکُونُ لِلْمُؤْمِنِ عَشَرَهُ أَقْمِصَهٍ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ عشرین [عِشْرُونَ] قَالَ نَعَمْ وَ لَیْسَ ذَلِکَ مِنَ السَّرَفِ إِنَّمَا السَّرَفُ أَنْ تَجْعَلَ ثَوْبَ صَوْنِکَ ثَوْبَ بِذْلَتِکَ (۱).

عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مِثْلَهُ قَالَ قُلْتُ وَ یَکُونُ لِلْمُؤْمِنِ مِائَهُ ثَوْبٍ قَالَ نَعَمْ.

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی إِبْرَاهِیمَ الْکَاظِمِ علیه السلام الرَّجُلُ یَکُونُ لَهُ عَشَرَهُ أَقْمِصَهٍ أَ یَکُونُ ذَلِکَ مِنَ السَّرَفِ فَقَالَ لَا وَ لَکِنَّ ذَلِکَ أَبْقَی لِثِیَابِهِ وَ لَکِنَّ السَّرَفَ أَنْ تَلْبَسَ ثَوْبَ صَوْنِکَ فِی الْمَکَانِ الْقَذِرِ(۲).

**[ترجمه]مکارم الاخلاق: [اسحاق بن عمار گفت به امام صادق علیه السلام عرض کردم: آیا برای مؤمن ده پیراهن می باشد؟ فرمود: بله، گفتم: بیست تا چه؟ فرمود: بله، این اسراف نیست، اسراف آن است که لباس بیرونی تو لباس اندرونی تو باشد.

در روایت دیگری سوال کرد: آیا مؤمن صد لباس دارد؟ فرمود: بله.

راوی گفت از امام کاظم علیه السلام پرسیدم: کسی ده پیراهن دارد، آیا این اسراف است؟ فرمود: نه، تعدد لباس موجب دوام و بقای لباس ها خواهد بود .اسراف آن است که لباس بیرونی خود را در مکان کثیف بپوشی. - . مکارم الاخلاق : ۱۱۳ -

**[ترجمه]

باب ۱۱۱ نادر

روایات

«۱»

خص (۳)، منتخب البصائر.

۱- ۱. ثیاب الصون هی التی تصون العرض عن الابتذال بالتجمل، و ثیاب البذله التی تبتذلها فی أوقات الخدمه و المهنه.

۲- ۲. مکارم الأخلاق ص ۱۱۳.

۳- ۳. کذا فی الأصل.

**[ترجمه]خص منتخب البصائر.

ص: ۳۱۷

**[ترجمه]

باب ۱۱۲ النهی عن التعری باللیل و النهار

روایات

«۱»

لی، [الأمالی] للصدوق فِی حَدِیثِ الْمَنَاهِی قَالَ: نَهَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنِ التَّعَرِّی بِاللَّیْلِ وَ النَّهَارِ(۱).

ص: ۳۱۸

۱- ۱. أمالی الصدوق ص ۲۵۵ س ۱۹.

**[ترجمه]امالی: [در حدیث مناهی آمده است: رسول خدا صلی الله علیه و آله از عریان شدن در شب و روز نهی فرموده اند].
- . امالی صدوق : ۲۵۵ -

**[ترجمه]

باب ۱۱۳ آداب لبس الثیاب و نزعها و ما یقال عندهما و ما یکره من الثیاب و مدح التواضع و النهی عن التبختر فیها

اشاره

باب ۱۱۳ آداب لبس الثیاب و نزعها و ما یقال عندهما و ما یکره من الثیاب و مدح التواضع و النهی عن التبختر فیها(۱)

**[ترجمه]باب ۱۱۳ : آداب پوشیدن و کندن لباس و آنچه هنگام ان گفته می شود، آنچه از لباس ها مکروه است، ستایش تواضع و نهی از فخرفروشی در لباس

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِهِ (۲) عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: أَنَّهُ وَقَفَ عَلَی خَیَّاطٍ بِالْكُوفَهِ فَاشْتَرَی مِنْهُ قَمِیصاً بِثَلَاثَهِ دَرَاهِمَ فَلَبِسَهُ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی سَتَرَ عَوْرَتِی وَ كَسَانِی الرِّیَاشَ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ إِذَا لَبِسَ قَمِیصاً(۳).

ص: ۳۱۹

۱- ۱. عنوان الباب أضفناه من فهرست الكتاب.

۲- ۲. قال: أخبرنا ابن مخلد قال: أخبرنا ابن السماك قال: حدّثنا أبو قلابه الرقاشی قال: حدّثنا غارم بن الفضل أبو النعمان قال: حدّثنا مرجی أبو یحیی صاحب السفط قال: و قد ذكرته لحماد بن زید فعرفه عن معمر بن زیاد أن أبا مطر حدثه قال: كنت بالكوفه فمر علی رجل فقالوا هذا أمیر المؤمنین علیّ بن أبی طالب علیه السلام قال: فتبعته فوقف علی خیاط، الحدیث.

۳- ۳. أمالی الطوسیّ ج ۱ ص ۳۹۸.

**[ترجمه]امالی طوسی: امیرالمؤمنین علیه السلام در کوفه مقابل خیاطی ایستاد و پیراهنی به سه درهم خرید، و پوشید، فرمود: خدا را سپاس که عورتم را پنهان کرد و لباس به من پوشاند، سپس فرمود: این دعایی بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله وقتی لباس می پوشید می خواند. - . امالی طوسی ۱ : ۳۹۸ -

**[ترجمه]

«۲»

ما، [الأمالی] للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِهِ (۱)

عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَیْنِ علیه السلام قَالَ: أَتَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام أَصْحَابَ الْقَمِیصِ فَسَاوَمَ شَیْخاً مِنْهُمْ فَقَالَ یَا شَیْخُ بِعْنِی قَمِیصاً بِثَلَاثَةِ دَرَاهِمَ فَقَالَ الشَّیْخُ حُبّاً وَ کَرَامَةً فَاشْتَرَی مِنْهُ قَمِیصاً بِثَلَاثَةِ دَرَاهِمَ فَلَبِسَهُ مَا بَیْنَ الرُّسْغَیْنِ إِلَی الْکَعْبَیْنِ وَ أَتَی الْمَسْجِدَ فَصَلَّی فِیهِ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی رَزَقَنِی مِنَ الرِّیَاشِ مَا أَتَجَمَّلُ بِهِ فِی النَّاسِ

وَ أُؤَدِّی فِیهِ فَرِیضَتِی وَ أَسْتُرُ بِهِ عَوْرَتِی فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ أَ عَنْکَ نَرْوِی هَذَا أَوْ شَیْ ءٌ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ بَلْ شَیْ ءٌ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ ذَلِکَ عِنْدَ الْکِسْوَةِ(۲).

ص: ۳۲۰

۱- ۱. أخبرنا أبو الفتح هلال بن محمّد بن جعفر الحفار قال: أخبرنا أبو القاسم إسماعیل بن علیّ بن علی الدعبلی قال: حدّثنی أبی أبو الحسن علیّ بن رزین عثمان بن عبد الرحمن بن عبد اللّه بن بدیل بن ورقاء، أخو دعبل بن علی الخزاعیّ قال: حدّثنا سیدی أبو الحسن علیّ بن موسی الرضا عن الحسین بن علیّ علیه السلام الحدیث.

۲- ۲. أمالی الصدوق ج ۱ ص ۳۷۵.

**[ترجمه]امالی طوسی: از امام حسین علیه السلام نقل شده که فرمود: روزی امیرالمؤمنین علیه السلام نزد لباس فروش ها رفت، با پیر مردی از آنها چانه زد، فرمود: ای شیخ، پیراهنی را به سه درهم به من بفروش، پیرمرد گفت، از سر محبت و اکرام و پیراهن را به سه درهم فروخت. آن را از مچ دست تا پشت پا پوشید. به مسجد رفت و دو رکعت نماز خواند، سپس فرمود: خدا را شکر که به من لباس دادی تا به ان خودم را میان مردم بیارایم، و در ان نمازم را بجا اورم و عورتم را بپوشانم.

کسی گفت: ای امیرالمؤمنین، ایا از تو این را نقل کنیم یا ان را از رسول خدا شنیدی؟ فرمود: بلکه چیزی است که از ایشان شنیدم. شنیدم ایشان هنگام لباس پوشیدن ان را می گفت. - . همان : ۳۷۵ -

**[ترجمه]

باب ۱۱۴ آداب الفرش و التواضع فیها

الآیات

النحل: وَ مِنْ أَصْوافِها وَ أَوْبارِها وَ أَشْعارِها أَثاثاً وَ مَتاعاً إِلی حِینٍ (۱).

<meta info="- «وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَی حِینٍ»

- {و از پشمها و کرکها و موهای آنها وسایل زندگی که تا چندی مورد استفاده است [قرار داد]} - . نحل / ۸۰ -

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ن، [عیون أخبار الرضا علیه السلام] عَنِ الْبَیْهَقِیِّ عَنِ الصَّوْلِیِّ عَنْ عَوْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی عَبَّادٍ قَالَ: کَانَ جُلُوسُ الرِّضَا علیه السلام فِی الصَّیْفِ عَلَی حَصِیرٍ وَ فِی الشِّتَاءِ عَلَی مِسْحٍ (۲) وَ لُبْسُهُ الْغَلِیظَ مِنَ الثِّیَابِ حَتَّی إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزَیَّنَ لَهُمْ (۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: ابو عباد گفت: نشستن امام رضا علیه السلام در تابستان بر روی حصیر و در زمستان بر روی پلاس بود. لباسش ضخیم ترین لباس ها بود تا وقتی که میان مردم می امد که خود را برای انان می اراست. - . عیون اخبار الرضا ۲ : ۱۷۸ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، [الخصال] عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْأَصْبَهَانِیِّ عَنِ الْمِنْقَرِیِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ نَظَرَ إِلَی فَرْشٍ

فِي دَارِ رَجُلٍ فَقَالَ فِرَاشٌ لِلرَّجُلِ وَ فِرَاشٌ لِأَهْلِهِ وَ فِرَاشٌ لِضَيْفِهِ وَ الْفِرَاشُ الرَّابِعُ لِلشَّيْطَانِ (۴).

**[ترجمه]خصال: امام صادق علیه السلام به زیر انداز خانه مردی نگاه کرد و فرمود: یک زیرانداز برای مرد، یکی برای خانواده اش، یکی برای مهمان و چهارمی برای شیطان است. - . خصال ۱ : ۵۹ -

**[ترجمه]

«۳»

ل، [الخصال] عَنِ الْخَلِيلِ عَنْ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ الْأَشْعَثِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ وَهْبٍ عَنِ ابْنِ هَانِئٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجَبَلِيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْفِرَاشُ فَقَالَ فِرَاشٌ لِلرَّجُلِ وَ فِرَاشٌ لِلْمَرْأَةِ وَ فِرَاشٌ لِلضَّيْفِ وَ الرَّابِعُ لِلشَّيْطَانِ (۵).

ص: ۳۲۱

۱- ۱. النحل: ۸۰.

۲- ۲. المسح- بالكسر- بساط من شعر يقعد عليه يقال له بالفارسيه پلاس.

۳- ۳. عيون الأخبار ج ۲ ص ۱۷۸.

۴- ۴. الخصال ج ۱ ص ۵۹.

۵- ۵. الخصال ج ۱ ص ۶۰.

**[ترجمه]خصال: جابر بن عبـدالله گفت: پیامبر زیرانـداز ها را فرموده اند: یکی برای مرد، یکی برای زن، یکی برای مهمان و چهارمی برای شیطان است. -. همان : ۶۰ -

**[ترجمه]

«۴»

مکا، [مکارم الأخلاق] عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَطَاءٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَرَأَیْتُ فِی مَنْزِلِهِ نَضَداً وَ وَسَائِدَ وَ أَنْمَاطاً وَ مَرَافِقَ (۱) فَقُلْتُ لَهُ مَا هَذَا فَقَالَ مَتَاعُ الْمَرْأَهِ.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْبَاقِرِ علیه السلام قَالَ: دَخَلَ قَوْمٌ عَلَى الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالُوا یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ نَرَى فِی مَنْزِلِکَ أَشْیَاءَ مَکْرُوهَهً وَ قَدْ رَأَوْا فِی مَنْزِلِهِ بِسَاطاً وَ نَمَارِقَ (۲)

فَقَالَ إِنَّمَا نَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَنُعْطِیهِنَّ مُهُورَهُنَّ فَیَشْتَرِینَ بِهَا مَا شِئْنَ لَیْسَ لَنَا مِنْهُ شَیْ ءٌ.

عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَمَّا تَزَوَّجَ عَلِیٌّ علیه السلام فَاطِمَهَ علیها السلام بَسَطَ الْبَیْتَ کَثِیباً وَ کَانَ فِرَاشُهُمَا إِهَابَ کَبْشٍ وَ مِرْفَقَتُهُمَا مَحْشُوَّهً لِیفاً وَ نَصَبُوا عُوداً یُوضَعُ عَلَیْهِ السِّقَاءُ فَسَتَرَهُ بِکِسَاءٍ.

عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ نُعَیْمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ: أَدْخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَاطِمَهَ علیها السلام عَلَى عَلِیٍّ علیه السلام وَ سِتْرُهَا عَبَاءٌ وَ فَرْشُهَا إِهَابُ کَبْشٍ وَ وِسَادَتُهَا أَدَمٌ (۳) مَحْشُوَّهٌ بِمَسَدٍ(۴).

وَ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: إِنَّ فِرَاشَ عَلِیٍّ وَ فَاطِمَهَ علیها السلام کَانَ سَلْخَ کَبْشٍ یَقْلِبُهُ فَیَنَامُ عَلَى صُوفِهِ.

وَ فِی کِتَابِ مَوَالِیدِ الصَّادِقِینَ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الطَّالَقَانِیُّ رُوِیَ: أَنَّهُ صلی الله علیه و آله

۱- ۱. النضد- محرکه- ما نضد من متاع البیت، و قیل: خیاره، و هو فعل بمعنى مفعول، و قد یطلق على السریر لان النضد غالبا یجعل علیه، و الوساده: المخده یتوسد به، و الانماط جمع نمط کأنّه معرب نمد، ضرب من البسط و المرافق جمع المرفقه التی تجعل تحت المرفق عند الجلوس.

۲- ۲. النمارق جمع النمرقه: الوساده الصغیره.

۳- ۳. الادم: الجلد المدبوغ، و المسد: اللیف.

۴- ۴. مکارم الأخلاق ص ۱۵۳.

اعْتَزَلَ نِسَاءَهُ فِی مَشْرَبَهٍ لَهُ شَهْرَیْنِ وَ الْمَشْرَبَهُ الْعِلِّیَّهُ(۱)

فَدَخَلَ عُمَرُ وَ فِی الْبَیْتِ أُهُبٌ عَطِنَهٌ وَ قَرَظٌ(۲)

وَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله نَائِمٌ عَلَی حَصِیرٍ قَدْ أَثَّرَ فِی جَنْبِهِ وَ وَجَدَ عُمَرُ رِیحَ الْأُهُبِ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذِهِ الْأُهُبُ قَالَ یَا عُمَرُ هَذَا مَتَاعُ الْحَیِّ فَلَمَّا جَلَسَ النَّبِیُّ وَ کَانَ قَدْ أَثَّرَ الْحَصِیرُ فِی جَنْبِهِ قَالَ عُمَرُ أَمَّا أَنَا فَأَشْهَدُ أَنَّکَ رَسُولُ اللَّهِ وَ لَأَنْتَ أَکْرَمُ عَلَی اللَّهِ مِنْ قَیْصَرَ وَ کِسْرَی وَ هُمَا فِیمَا هُمَا فِیهِ مِنَ الدُّنْیَا وَ أَنْتَ عَلَی الْحَصِیرِ وَ قَدْ أَثَّرَ فِی جَنْبِکَ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَ مَا تَرْضَی أَنْ تَکُونَ لَهُمُ الدُّنْیَا وَ لَنَا الْآخِرَهُ(۳).

**[ترجمه]مکارم الاخلاق: ابن عطا گفت: بر امام باقر علیه السلام وارد شدم و دیدم در منزل حضرت تخت، متکا ها، نمدها و پشتی ها بود. عرض کردم: اینها چیست؟ فرمود: جهیزیه زن است.

امام باقر علیه السلام فرمود: گروهی بر امام حسین علیه السلام وارد شدند و گفتند: ای پسر رسول خدا، ما در خانه شما چیزهای مکروهی دیدیم. در خانه او زیرانداز ها و بالش های کوچک دیده بودند. فرمود: وقتی ازدواج می کنیم ،مهریه زنانمان را به آنها می دهیم پس انها آنچه می خواهند می خرند، چیزی از آنها برای ما نیست.

از جابر روایت شده که امام باقر علیه السلام فرمود: وقتی علی علیه السلام با فاطمه علیها السلام ازدواج کرد در خانه اش فرشی از ماسه پهن کرد. تشک آنها یک پوست گوسفند بود و متکای انها از لیف درخت خرما پر شده بود. رخت اویزی در خانه نصب کرد که بر ان مشک را اویزان می کردند و بر در خانه نیز پرده ای اویزان کرد.

ابن نعیم گوید از امام صادق علیه السلام نقل می کند که شنیدم می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله فاطمه را به خانه علی وارد کرد، در حالی که روپوش او یک عباو زیر اندازش یک پوست گوسفند و متکایش پوست دباغی شده پر از لیف خرما بود. - . مکارم الاخلاق : ۱۵۳ -

از حضرت روایت شده فرمود: زیرانداز علی و فاطمه علیهما السلام پوست گوسفند بود که هنگام خوابیدن بر عکس قرار می دادند و بر روی پشم آن می خوابیدند.

در کتاب موالید الصادقین آمده: روایت شده پیامبر صلی الله علیه و آله به مدت دو ماه از زنانش کناره گرفت و در بالا خانه و غرفه ای سر برد. عمر بر حضرت وارد و دید که در اتاق پوست دباغی نشده ای بود و پیامبر بر حصیری خوابیده بود که رد ان بر پهلویش مشاهده می شد ود. بوی پوست به دماغ عمر خورد. گفت: ای رسول خدا، این پوست چیست؟ فرمود: ای عمر، این ازاثاث اهل خانه است سپس پیامبر نشست در حالی که نقش بوریا بر پهلویش دیده می شد. . عمر عرض کرد: من شهادت می دهم که تو رسول خدایی، تو پیش خدا گرامی تر از قیصر و کسری هستی، آنها چه دنیایی دارند و از چه چیزهایی برخوردارند و شما بر حصیری می خوابی و می نشینی در حالی که رد آن بر پهلوی مانده است.؟

نبی مکرم صلی الله علیه و آله فرمود: ایا از ان خرسند نیستی که دنیا از ان انان و اخرت از ان ما باشد. - . همان : ۱۵۲ -

**[ترجمه]

«۵»

مکا، [مکارم الأخلاق] عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: رُبَّمَا قُمْتُ أُصَلِّی وَ بَیْنَ یَدَیَّ وِسَادَةٌ فِیهَا تَمَاثِیلُ طَائِرٍ فَجَعَلْتُ عَلَیْهَا ثَوْباً وَ قَدْ أُهْدِیَتْ إِلَیَّ طِنْفِسَةٌ(۴)

مِنَ الشَّامِ فِیهَا تَمَاثِیلُ طَیْرٍ فَأَمَرْتُ بِهِ فَغُیِّرَ رَأْسُهُ فَجُعِلَ کَهَیْئَةِ الشَّجَرِ وَ قَالَ إِنَّ الشَّیْطَانَ أَشَدَّ مَا یَهُمُّ بِالْإِنْسَانِ إِذَا کَانَ وَحْدَهُ (۵).

عَنْ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: دَخَلَ قَوْمٌ عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام وَ هُوَ عَلَی بِسَاطٍ فِیهِ تَمَاثِیلُ فَسَأَلُوهُ فَقَالَ أَرَدْتُ أَنْ أَهَبَهُ (۶).

۱- ۱. هی مشربه أم إبراهیم کانت غرفه أنزلها رسول اللّه فیها بالعالیه.

۲- ۲. الاهب بضم الهمزه و الهاء و بفتحهما جمع اهاب و هو الجلد، و قیل: إنّما یقال للجلد اهاب قبل الدبغ و أمّا بعده فلا، و العطنه: المنتنه التی هی فی دباغها: ترک فأفسد و أنتن، و قیل: نضح علیه الماء فدفنه فاسترخی شعره لینتف فهی عطنه، و القرظ- محرکه ورق السلم یدبغ به و منه أدیم قرظی.

۳- ۳. مکارم الأخلاق ص ۱۵۲.

۴- ۴. الطنفسه: بساط له خمل کالقالی.

۵- ۵. مکارم الأخلاق ص ۱۵۲.

۶- ۶. مکارم الأخلاق ص ۱۵۳.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَا بَأْسَ أَنْ یَکُونَ التَّمَاثِیلُ فِی الْبُیُوتِ إِذَا غُیِّرَتِ الصُّورَهُ(۱).

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ تَمَاثِیلِ الشَّجَرِ وَ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ قَالَ لَا بَأْسَ مَا لَمْ یَکُنْ فِیهِ شَیْ ءٌ مِنَ الْحَیَوَانِ (۲).

عَنْ أَبِی الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ یَعْمَلُونَ لَهُ ما یَشاءُ مِنْ مَحارِیبَ وَ تَماثِیلَ (۳) مَا التَّمَاثِیلُ الَّتِی کَانُوا یَعْمَلُونَ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ مَا هِیَ التَّمَاثِیلَ الَّتِی تُشْبِهُ النَّاسَ وَ لَکِنْ تَمَاثِیلُ الشَّجَرِ وَ نَحْوِهِ (۴).

عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّا نَبْسُطُ عِنْدَنَا الْوَسَائِدَ فِیهَا التَّمَاثِیلُ وَ نَفْرُشُهَا قَالَ لَا بَأْسَ بِمَا یُبْسَطُ مِنْهَا وَ یُفْرَشُ وَ یُوطَأُ إِنَّمَا یُکْرَهُ مِنْهَا مَا نُصِبَ عَلَی الْحَائِطِ وَ السَّرِیرِ(۵).

۱- ۱. مکارم الأخلاق ص ۱۵۳.

۲- ۲. مکارم الأخلاق ص ۱۵۳.

۳- ۳. السبأ: ۱۲.

۴- ۴. مکارم الأخلاق ص ۱۵۳.

۵- ۵. مکارم الأخلاق ص ۱۵۳.

**[ترجمه]مکارم الاخلاق: از امام صادق علیه السلام روایت شده فرمود: چه بسا به نماز بایستم و در مقابلم متکاهایی باشد که تصویر پرندگان بر آن باشد، روی آن لباسی می اندازم. فرش مخملینی از شام به من اهدا شد که تصویر پرنده ای روی آن بود، دستور دادم سر آن را تغییر دهند، مانند درختی شد. فرمود: شیطان وقتی انسان تنها باشد بیشتر به او اهتمام دارد. - . همان -

از امام موسی بن جعفر علیهما السلام روایت شده که گروهی بر امام باقر علیه السلام وارد شدند، او بر فرشی نشسته بود که تصاویری داشت. از او سوال کردند و حضرت فرمود: می خواهم آن را هدیه دهم. - . همان : ۱۵۳ -

امام باقر علیه السلام فرمود: اشکالی ندارد که در اتاق ها تصاویر باشد در صورتی که چهره اش را تغییر دهند. - . همان -

محمد بن مسلم گفت: از امام صادق علیه السلام درباره تصاویر درخت و خورشید و ماه پرسیدم، فرمود: اگر چیزی از جاندار در آن نباشد ایرادی ندارد. - . همان -

ابوالعباس گفت از امام صادق علیه السلام در مورد آیه شریفه: «يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِن مَّحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ» ؛ {[آن متخصصان] برای او هر چه می خواست از نمازخانه ها و مجسمه ها می ساختند} - . سبأ / ۱۳ - ،

سوال شد که چه مجسمه هایی بوده که آنها می ساختند؟ فرمود: به خدا آنهامجسمه های شبیه انسان نبوده اند، لکن مجسمه های درخت و مانند ان بوده است. - . مکارم الاخلاق : ۱۵۳ -

ابو بصیر گفت به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ما متکا ها و زیرانداز هایی پهن می کنیم که تصویر دارند، فرمود: آنچه که پهن می کنید و به آن تکیه می دهید و بر ان راه می روید اشکالی ندارد، انچه ایراد دارد مجسمه هایی است که بر دیوار یا تخت ها نصب می شود. - . همان -

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

**[ترجمه]

کلمه المصّحح

بسمه تعالی

الأبواب المندرجه فی هذا الجزء هی التی کانت ساقطه عن نسخه الکمبانیّ ثمّ طبعت فی أوراق علیحده باهتمام العلّامه المحدّث المرزا محمّد العسکریّ نزیل سامرّاء قدّس سرّه و قد کنّا وعدنا فی آخر الجزء ۷۳ أن نطبعها فنشکر الله توفیقه لإنجاز وعدنا و له الحمد.

و لقد بذلنا جهدنا فی تصحیحه و مقابلته و عرضه علی المصادر فخرج بحمد الله و منّه نقیّا من الأغلاط إلّا نزرا زهیدا زاغ منه البصر و کلّ عنه النظر و من الله العصمه و التوفیق.

السيّد إبراهيم الميانجى محمّد الباقر البهبودى

ص: ٣٢٥

**[ترجمه]ص: ٣٢٥

**[ترجمه]

فهرس ما فى هذا الجزء من الأبواب

عناوين الأبواب/ رقم الصفحه

ص: ۳۲۶

«۱۱۶»

باب لبس القطن و الصوف و الشعر و الوبر و الخزّ و الكتان بياض.

«۱۱۷»

باب آداب لبس الثياب و نزعها و ما يقال عندهما و ما يكره من الثياب و مدح التواضع و النهى عن التبختر فيها ۳۲۰- ۳۱۹

«۱۱۸»

باب التقنّع و التوشّح فوق القميس بياض.

«۱۱۹»

باب آداب النظر فى المرآه بياض.

«۱۲۰»

باب الرداء و الكساء و العمامه و القلنسوه و السراويل بياض.

«۱۲۱»

باب أدعيه اللباس و النظر فى المرآه بياض.

«۱۲۲»

باب تشبّه النساء بالرجال و العكس و تشبّه الشباب بالكهول و العكس بياض.

«۱۲۳»

باب النوادر بياض.

«۱۲۴»

باب الإحتذاء و التنعّل و آدابهما و ألوانهما بياض.

«۱۲۵»

باب التدهّن و آدابه بياض.

«۱۲۶»

باب الأدّهان بياض.

«۱۲۷»

باب آداب الفرش و التواضع فيها ۳۲۴- ۳۲۱

«۱۲۸»

باب ما يحلّى بالذهب و الفضّه من المرآه و السرج و اللجام و السيف و غيرها بياض.

أبواب الخواتيم ۱۲۹- باب فضل التختّم و كيفيّته بياض.

«۱۳۰»

باب الفصوص و نقوشها بياض.

«۱۳۱»

باب التختّم بالذهب و الفضّه و الحديد و الصفر بياض.

ص: ۳۲۹

**[ترجمه]ص: ۳۲۶

ص: ۳۲۷

ص: ۳۲۸

ص: ۳۲۹

**[ترجمه]

تعريف مركز

بسم الله الرحمن الرحيم
هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
الزمر: ۹

المقدمة:
تأسّس مركز القائمیة للدراسات الكمبیوتریة فی أصفهان بإشراف آیة الله الحاج السید حسن فقیه الإمامی عام ۱۴۲۶ الهجری فی المجالات الدینیة والثقافیة والعلمیة معتمداً علی النشاطات الخالصة والدؤوبة لجمع من الإخصائیین والمثقفین فی الجامعات والحوزات العلمیة.

إجراءات المؤسسة:
نظراً لقلة المراكز القائمة بتوفیر المصادر فی العلوم الإسلامیة وتبعثرها فی أنحاء البلاد وصعوبة الحصول علی مصادرها أحیاناً، تهدف مؤسسة القائمیة للدراسات الكمبیوتریة فی أصفهان إلی التوفیر الأسهل والأسرع للمعلومات ووصولها إلی الباحثین فی العلوم الإسلامیة وتقدم المؤسسة مجاناً مجموعة الكترونیة من الكتب والمقالات العلمیة والدراسات المفیدة وهی منظمة فی برامج إلكترونیة وجاهزة فی مختلف اللغات عرضاً للباحثین والمثقفین والراغبین فیها.
وتحاول المؤسسة تقدیم الخدمة معتمدة علی النظرة العلمیة البحتة البعیدة من التعصبات الشخصیة والاجتماعیة والسیاسیة والقومیة وعلی أساس خطة تنوی تنظیم الأعمال والمنشورات الصادرة من جمیع مراكز الشیعة.

الأهداف:
نشر الثقافة الإسلامیة وتعالیم القرآن وآل بیت النبیّ علیهم السلام
تحفیز الناس خصوصا الشباب علی دراسة أدقّ فی المسائل الدینیة
تنزیل البرامج المفیدة فی الهواتف والحاسوبات واللابتوب
الخدمة للباحثین والمحققین فی الحوازت العلمیة والجامعات
توسیع عام لفكرة المطالعة
تهمید الأرضیة لتحریض المنشورات والكتّاب علی تقدیم آثارهم لتنظیمها فی ملفات الكترونیة

السیاسات:
مراعاة القوانین والعمل حسب المعاییر القانونیة
إنشاء العلاقات المترابطة مع المراكز المرتبطة
الاجتنباب عن الروتینیة وتكرار المحاولات السابقة
العرض العلمی البحت للمصادر والمعلومات

الالتزام بذكر المصادر والمآخذ فى نشر المعلومات

من الواضح أن يتحمل المؤلف مسؤولية العمل.

نشاطات المؤسسة:

طبع الكتب والملزمات والدوريات

إقامة المسابقات فى مطالعة الكتب

إقامة المعارض الالكترونية: المعارض الثلاثية الأبعاد، أفلام بانوراما فى الأمكنة الدينية والسياحية

إنتاج الأفلام الكرتونية والألعاب الكمبيوترية

افتتاح موقع القائمية الانترنتى بعنوان : www.ghaemiyeh.com

إنتاج الأفلام الثقافية وأقراص المحاضرات و...

الإطلاق والدعم العلمى لنظام استلام الأسئلة والاستفسارات الدينية والأخلاقية والاعتقادية والردّ عليها

تصميم الأجهزة الخاصة بالمحاسبة، الجوال، بلوتوث Bluetooth، ويب كيوسك kiosk، الرسالة القصيرة ((sms

إقامة الدورات التعليمية الالكترونية لعموم الناس

إقامة الدورات الالكترونية لتدريب المعلمين

إنتاج آلاف برامج فى البحث والدراسة وتطبيقها فى أنواع من اللابتوب والحاسوب والهاتف ويمكن تحميلها على ٨ أنظمة؛

١.JAVA

٢.ANDROID

٣.EPUB

٤.CHM

٥.PDF

٦.HTML

٧.CHM

٨.GHB

إعداد ۴ الأسواق الإلكترونية للكتاب على موقع القائمية ويمكن تحميلها على الأنظمة التالية

١.ANDROID

٢.IOS

٣.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

وتقدّم مجاناً فى الموقع بثلاث اللغات منها العربية والانجليزية والفارسية

الكلمة الأخيرة

نتقـدم بكلمـة الشـكر والتقـدير إلى مكاتب مراجع التقليـد منظمات والمراكز، المنشورات، المؤسـسات، الكتّاب وكل من قدّم لنا المساعدة في تحقيق أهدافنا وعرض المعلومات علينا.
عنوان المكتب المركزي
أصفهان، شارع عبد الرزاق، سوق حاج محمد جعفر آباده ای، زقاق الشهيد محمد حسن التوكلي، الرقم ١٢٩، الطبقة الأولى.

عنوان الموقع : : www.ghbook.ir
البريد الالكتروني : Info@ghbook.ir
هاتف المكتب المركزي ٠٣١٣٤٤٩٠١٢٥
هاتف المكتب في طهران ٨٨٣١٨٧٢٢ ـ ٠٢١
قسم البيع ٠٩١٣٢٠٠٠١٠٩شؤون المستخدمين ٠٩١٣٢٠٠٠١٠٩.

مركز
القائمية
اصبهان
للبحوث والتحريات الكمبيوترية
للحصول على المكتبات الخاصه الاخرى
ارجعوا الى عنوان المــركز من فضلــكم
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
و للايصاءِ من فضلكم
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹